

90-4
L 751

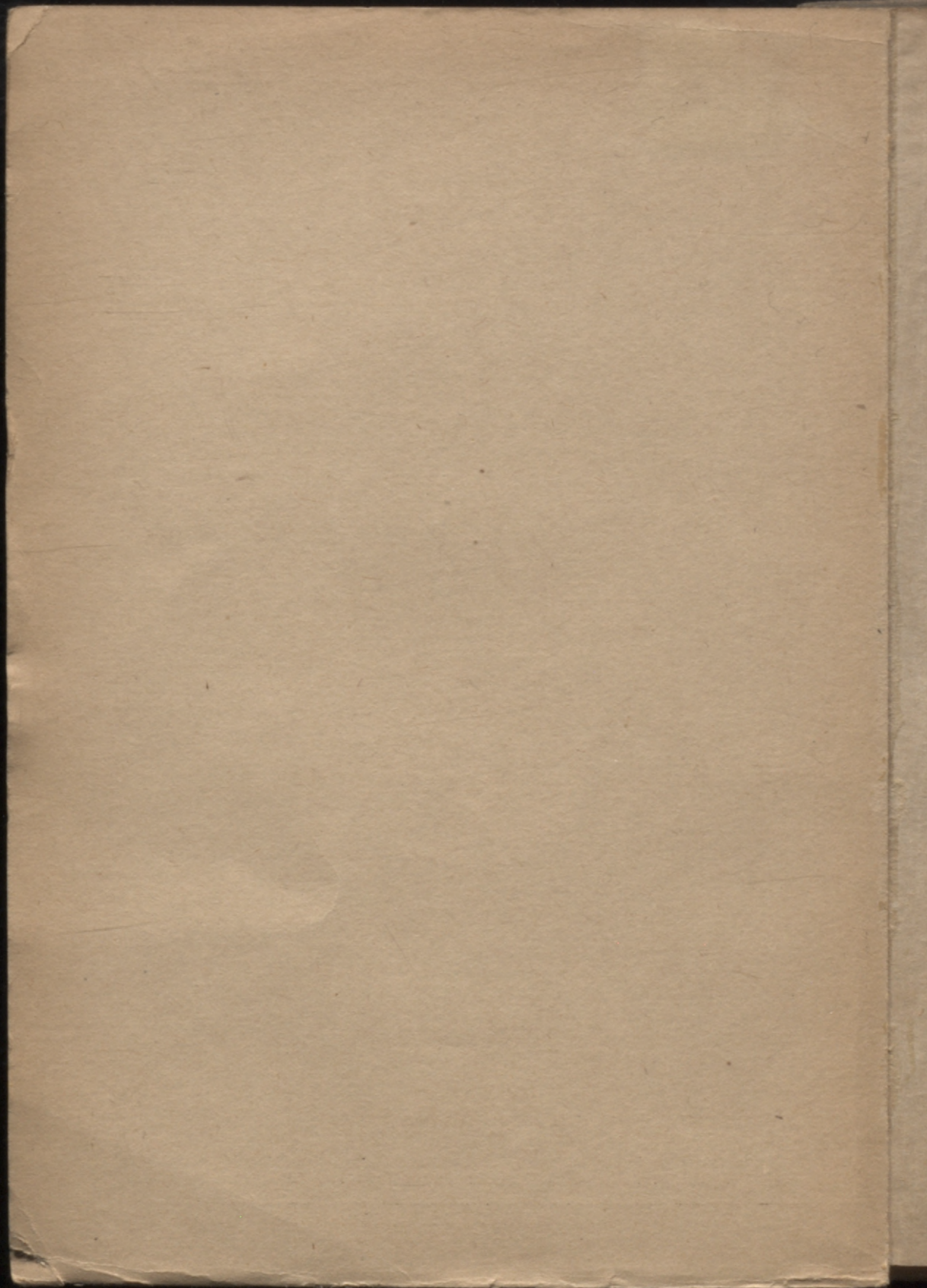
J.KRONLĪNS

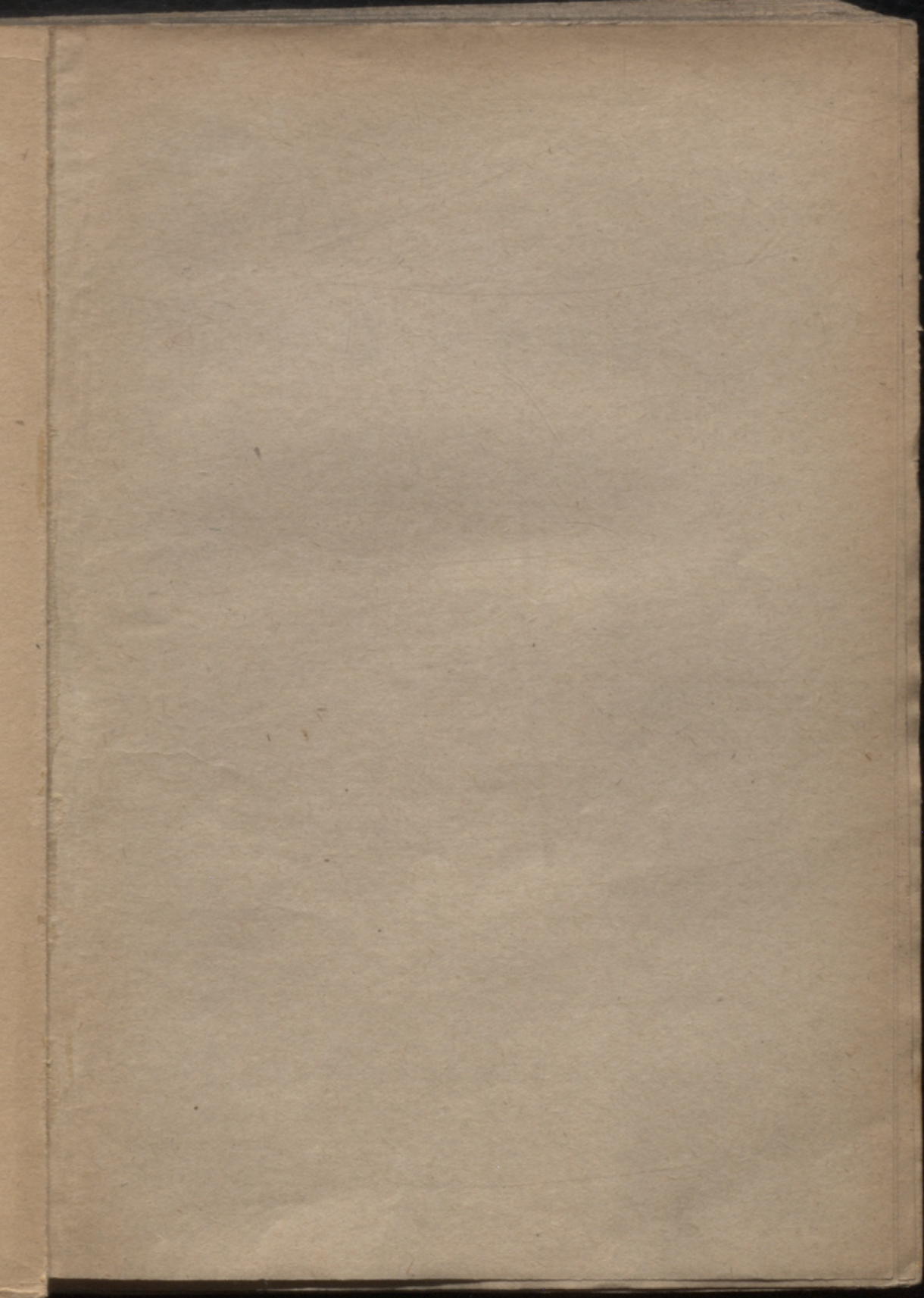
379

DIENAS

MŪSU JAUNATNES UN SKOLU
LIKTEĻNIS
BOĻŠEVĪKU VARAS LAIKĀ

LATVJU GRĀMATA

90-4
L 751

L
9

J. KRONLĪNS

379 dienas

*Mūsu jaunatnes un skolu liktenis
boļševiku varas laikā*

APGĀDS LATVJU GRĀMATA

RĪGĀ 1944

~~84 16. 863 K~~

✓
K

LATVIJAS VALSTIS
BIBLIOTEKA

90-29.066
0309057853

Atv Nr. II/01530. Metiens 3.500. Papirs
Ostland-Faser G.m.b.H. Rīgā 61×86. Iespiesta un
brošēta Stadtdručkerei, Rīgā, Blaumaņa ielā 10
Izdota 1944. g. jūlijā. Atl. Nr. 3277. P. 6849

Ievadam

Šī grāmata ir mēģinājums iespējami vispusīgi attēlot latviešu mācības iestāžu likteni mūsu tautai tik drūmajā boļševiku varas laikā. Laimi solītāju lozungu un boļševistiskās pašreklamas ievadīts, šis sarkanās valdīšanas gads it drīz izvērtās par latviešu tautas vissmagāko pārdzīvojumu laiku. Dziļi tas skāra arī mūsu skolu dzīvi, tiekdamiem nevien garīgi kropļot latviešu jaunatni un mācības spēkus, bet arī fiziski iznīcināt katru nacionāli noskaņotu skolotāju un skolnieku. To liecina arī šai grāmatā ievietotie boļševiku varas laikā deportēto vai nogalināto skolēnu un skolotāju saraksti.

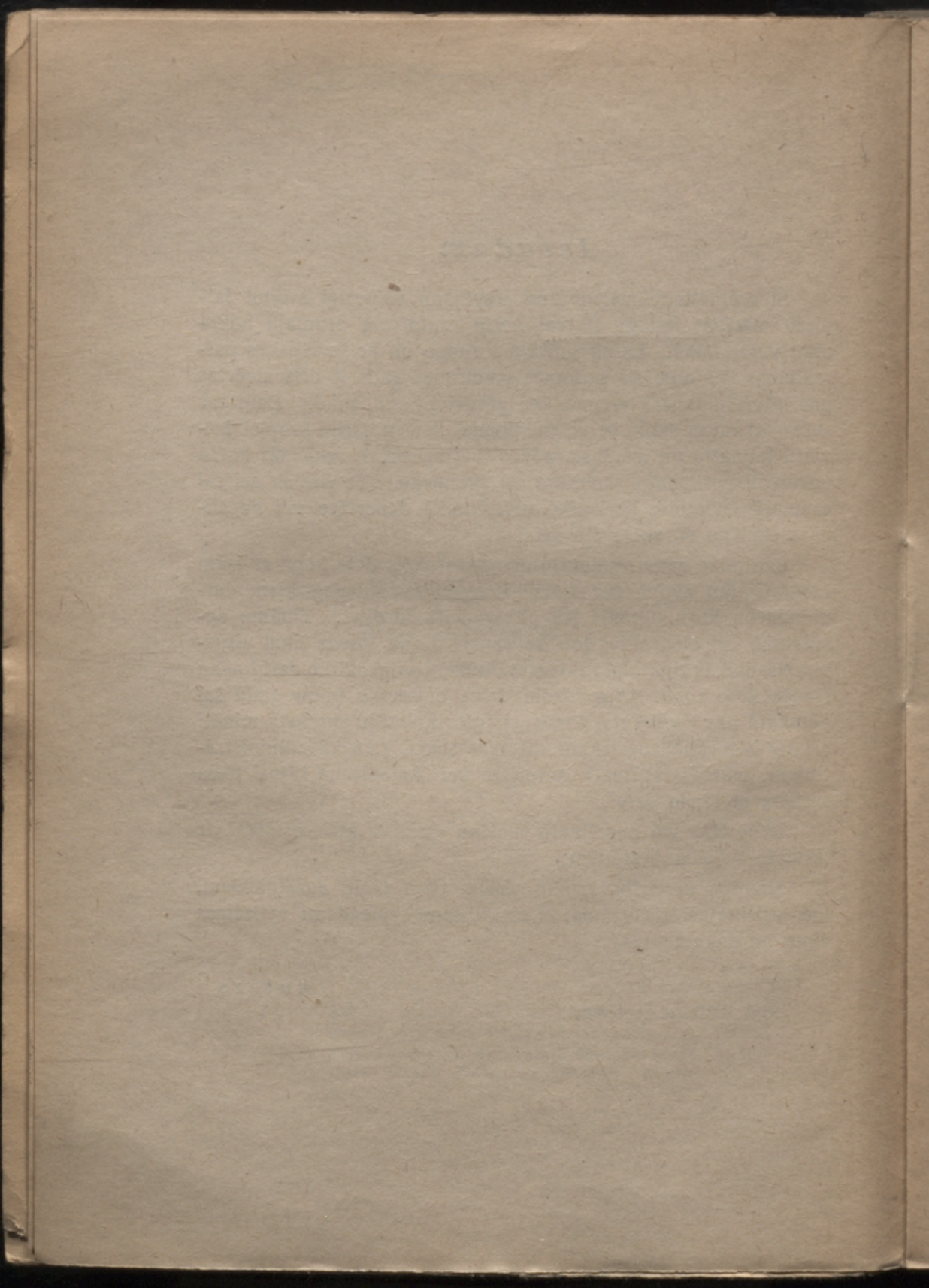
Sarkanās varas skolotāju-upuņu saraksts dots kopā ar īsām biografiskām ziņām par tiem cietušajiem paidagoģiskiem darbiniekiem, kuŗu liktenis jau pilnīgi noskaidrojies. Zināmu apsvērumu dēļ biografijas ļoti konspektīvas un sniedz tikai visnepieciešamākās ziņas, lai raksturotu mūsu paidagoģisko darbinieku rindās sisto robu. Augstskolu dzīve boļševiku varas gadā šai pārskatā nav aplūkota, tomēr cietušo skolotāju sarakstā minēti arī tie aizvestie augstskolu mācības spēki, kam kā administrātoriem, mācības grāmatu autoriem vai skolotājiem bijusi tieša saskare ar skolu dzīvi.

Deportēto vai nogalināto skolēnu saraksts attiecas tikai uz latviešu mācības iestādēm.

Sirsnīgu pateicību izsaku visiem tiem skolu darbiniekiem, kas veicinājuši šīs grāmatas sastādīšanu, sniedzami attiecīgas ziņas un dokumentus.

Autors

Rīgā, 1943. g. septembrī.

Sarkanā kultūras izkārtne un īstenība

Apstājoties pie latviešu tautas liktenīgajiem brīžiem, kā viens no drūmākajiem tēlojas 1940. gada 17. jūnijs, kad pa Latvijas ceļiem no Padomju Savienības plūda šurp sarkanarmijas bruņu mašīnu virtenes. Gāzelēdamies un dārdēdami, putekļu mākoņus līdz padebešiem augšup kuldami, krievu tanki un mongoliskiem kareivjiem piekrautie spēkrati vēlās arvien jaunus viļņos pār Latvijas robežu. Atkārtojās viens no tiem krievu iebrukumiem Latvijā, kādus mūsu zeme jau vairākkārtīgi piedzīvojusi.

Tomēr bija arī starpība. Polockas un citi kņazi, Jānis Briesmīgais un Pēteris I šajos uzbrukumos nemaz neslēpa savas iedzīvošanās un laupīšanas tieksmes. Tos vadīja izredzes pakļaut savai varai latviešu zemi un tautu, kuŗas vienīgais noziegums bija mīlestība uz savu tēviju, kas atradās uzbrucējam kaimiņos. Padomju Savienība turpreti savu iebrukumu liekulīgi mēģināja attaisnot ar kādu atmaksas aktu, ar kādām gandarījuma prasībām, ar nepieciešamību nodrošināt lielās Padomju zemes robežas pret Latvijas republikas 1,9 miljoniem iedzīvotāju, kas it kā apdraudot PSRS 170 miljonus. Un galvenais — Padomju karaspēks teicās nākot *kultūras* vārdā, lai „atpali-kušo“ Latviju pārvērstu par īstas labklājības zemi, kas zeļ un plaukst Staļina konstitūcijas saulē. Tā krievu iebrukumam bija radies vēl viens attaisnojums — Padomju kultūras izplatīšanas misija.

Kā šī boļševistiskā „kultūra“ izpaudās mūsu skolu, mūsu izglītības un audzināšanas iestāžu dzīvē, to mēģinās rādīt viss šis apcerējums. Ievadam tomēr nepieciešami daži norādījumi uz krievu iebrucēju varas pārstāvju cildinātiem Padomju kultūras sasniegumiem vispār.

Mūsu „atpalcība“ un Padomijas „kolosālie“ sasniegumi bija tik bieži lietots temats boļševiku oratoriem un rakstītājiem visā krievu okupācijas laikā, pie tam pašu boļševiku teicēju un rakstītāju uzstāšanās tik pašapzinīga, ka vienam otram klausītājam un lasītājam patiesi varēja rasties doma par šo apgalvojumu patiesību. Laikam jau nu esam gan savā attīstībā pa-

likuši tālu aiz Padomju Savienības, — vai nu citādi mums to katrā mītiņrunā atgādinātu! Tādu domu vēl, pastiprināja lielā noslēpumainība, kādā līdz šim bija slēpusies Padomju zeme.

Agrākos gados ar pavasara ūdeņiem pa Daugavu vēl atpeldēja krievu plosti ar vizēs un skrandās tērtajiem Padomijas plostniekiem, kuŗi kā sevišķu dārgumu centās aizvest līdz Latvijā nopirkto cirvi, zāģi, vārāmo katliņu vai kādu citu ikdienišķu saimniecības lietu. Kādu gadu vēlāk plostnieki ieradās jau zābakos un zilos vienāda veida kreklos. Drošākie no viņiem pateica, ka vīzes un pašu skrandas bijušas jāatstāj pie robežas Padomijā. Uz ārzemēm braucot, izsniegts pavisam jauns tērps. Atpakaļceļā vajadzēšot atkal visu apmainīt. Ari šie plostnieki bija ļoti priecīgi, ja varēja Latvijā iegūt emaljētu kausiņu, laba tērauda nazi vai galvas lakatu sievai. Bet tad šie sezonas ceļotāji pazuda. Krievu koku plenes jau pie robežas nodeva latviešu plostniekiem, kas tad tās vadīja tālāk. Padomija savus plostniekus vairs nelaida pār robežu Latvijā.

Uzmanīgs novērotājs jau no šiem krievu iebrucējiem varēja dabūt īstenībai tuvāku priekšstatu par Padomijas iedzīvotāju labklājību. Kaut ko no Padomju zemes īstenās sejas redzēja arī dzelzceļnieki un ceļotāji, kuru gan vadāja tikai pa iepriekš cieši noteiktām vietām un stingrā pavadoņībā.

Saprotamu valodu runāja arī no Padomju Savienības atsūtītās vēstules. Tās bija liels retums. Sūtītājs nevarēja būt izšķērdīgs un bieži rakstīt vēstules. To saturs bija pa lielāki daļai nenoziņīgs, rakstīts, ievērojot stingrās cenzūras prasības, bet skaidrāku valodu parasti runāja pats vēstules papīrs un aploksne. No sliktas kvalitātes burtņicas izrauta lapa, no pelēka ietinamā papīra vai vienreiz jau lietota, tikai uz otru pusi apgriezta aploksne it saprotami stāstīja, ka lielajā Padomijā pat sīkām ikdienas vajadzībām nepieciešamās lietas grūti vai pat nemaz nav dabūjamas.

Tādi raksturīgi sīkumi gluži neviļus nāca atmiņā, klausoties bravurīgos apgalvojumus par augsto labklājību „laimīgajā Padomju zemē“! Tikai tā savādi likās, ka visas šīs runas, šie ārkārtīgo sasniegumu apgalvojumi bija gluži līdzīgi cits citam. Tādi paši kā aģitācijas brošūrās, kā pēc viena parauga sacerēti vai norakstīti. Un paši šie komunistiskās kultūras cildinātāji gandrīz bez izņēmuma līdzinājās kādiem sliktiem amatniekiem, kas iemācījušies tikai vienu darba paņēmieni un tad mehāniski lieto to visos gadījumos, neievērojot darba apstākļu un materiālu dažādību. Ari mūsu dzīvei viņi viscaur piegāja

ar kādu no Padomijas līdzīgu atvestu šablonu. Kā papagaiļi viņi atkārtoja reiz iekaltās frazes un komunistiskās ticības dogmas. Staļina piecgades... marksistiskā kultūra... sociālistiskā celtniecība... padomju sasniegumi... neuzvarāmā sarkanā armija... padomju tehnikas varenība u. c. skanīgi vārdi bira jo bagātīgi, bet kas īsti ir šīs augstās „kultūras“ saturs, šo lielo sasniegumu būtība, to skaidri neviens nepateica. Tas bija jāpiedomā klausītājiem pašiem.

Un tomēr — kāda nesaskaņa starp aģitācijas runās teikto un pašu Padomijas pilsoņu rīcību! No pārpilnības zemes atbraukušie sarkanarmieši, viņu komandieri un komandieriem it drīz pakaļ atbraukušās sievas ar bērniem tik kāri metās uz „atpalikušās“ Latvijas veikalos pārkamām lietām, it kā Padomijā tās nemaz nebūtu bijušas redzamas. Velosipedi, pulksteņi, rotas lietas, drēbes, apavi, veļa, trauki un bērnu ratiņi — viss it viss bija ļoti iekārojama manta šiem Padomijas pilsoņiem. Katrs atbraucējs steidzās vispirms iegādāt ceļasomu, kur novietot ieguvumu. Darbniecas nevarēja apmierināt visus pieprasījumus pēc somām, jo sarkanā armija lielā steigā pārvērtās par īstu ceļasomu armiju.

Atbraukušajām komandieru un politruku (politisko vadītāju) sievām pirmais gājiens bija uz drēbju, apavu vai veļas veikalu, lai jo drīzāk atbrīvotos no savām šķībajām tupelēm, noplukušajiem mēteļiem, katūna kleitām un „bubļīckām“. Modernizēties pēc „fašistu zemes“ parauga bija tik patīkami!

Šokolādi, konfektes, smaržas, dažādas delikateses, kūkas un cepumus, nemaz nerunājot par ikdienišķām pārtikas precēm, te varēja dabūt lielā izvēlē un *neierobežotā* daudzumā! Pērc, ko gribi un cik gribi, par Padomijā tik mazvērtīgo rubli. Labi derēja arī Latvijas priekšzīmīgajās saimniecībās audzētā selekcionētā sēklas labība. Milzīgi graudiem piebērti dzelzceļa vilcieni boļševiku laikā brauca no Latvijas uz Padomiju. Vēl lielāka kāre bija pēc mūsu sugas lopiem, sevišķi pēc piena govīm un cūkām. Un tik daudz to bija šinī „atpalikušajā“ zemē, ka varēja piepildīt pat gaļu gaļos dzelzceļa vilcienus. Mūsu fabriku ražojumi, sevišķi manufaktūra, apavi, gumijas preces, elektriskie aparāti un piederumi — arī tie boļševiku „pārpilnības zemē“ vēl it labi bija lietojami.

Šī Padomijas iestāžu un pilsoņu skriešanās pēc Latvijas ražojumiem runāja saprotamu valodu. Dažam pircējam sajūsmā paspruka arī kāds vaļsirdīgāks vārds par Padomijas sasniegumiem un iedzīvotāju „labklājību“, sevišķi ja pircēja tuvumā nebija neviens viņu pašu zemes cilvēks. Pamazām sāka atklāties īstenība. Piemēram:

Kādā Rīgas aptiekā ieradies augstāks krievu virsnieks — majora dienesta pakāpē. Jūsno par vitrinā izliktajiem termometriem.

„Ak, termometrs! Slavēna lieta tāds termometrs! Sevišķi ģimenes cilvēkam gaužām noderīgs. Gadās — saslimst bērni, sieva, — ieliec tik termometru un tūlīt redzi, vai slimība grūta. Pats jau no termometra zini, vai iet pie ārsta.“

Tad, pieliecies aptiekaram pie auss, klusi apjautājas, vai arī viņš nevarētu nopirkt vienu no šiem labajiem daikiem.

„Lūdzu, pērciet vien,“ aptiekars atbild.

„Bet, zināt, es neesmu ārsts. Man gan ir ģimene, un termometrs tik ļoti noderētu.“

„Nu tad pērciet, kurš labāk patīk!“ skubina aptiekars, kam šis garais ievads sāk jau apnikt.

„Un tad jūs man pārdosit termometru! Vai nevarētu divus?“ majors čukst.

„Ja patīk, varat pirkt vai duci,“ aptiekars paskaidro.

Tādas iespējas majoru pavisam izsit no sliedēm.

„Pie mums Padomju Savienībā,“ viņš nu gluži vaļširdīgi paskaidro, „termometrs ir reta un dārga manta. To atļauts pārdot tikai ārstiem, slimnīcām un poliklīnikām. Privātpersonas savā rīcībā nedrīkst termometru turēt.“

Vēl vienu piemēru sakarā ar pieredzējumiem mūsu skolu dzīvē:

K. 6-kl. pamatskola Kurzemē jau ilgāku laiku mitinājusies ne visai piemērīgās telpās. Skolotāju dzīvokļi neērti, skolēnu atejas vietas neatbilst higiēnas prasībām. Pagasta valde, rūpēdamās par savas skolas labāku iekārtojumu, jau sakrājusi vajadzīgo kapitālu pārbūves izdevumu segšanai. Sagādāta arī lielākā daļa būvmateriāla, atliek tikai ķerties pie darba. Bet tad uznāk boļševiku laiki. Būvdarbu uzsākšanai vajadzīga jaunās priekšniecības atļauja.

Kādu dienu skolā ierodas turienes tautas izglītības nodaļas vadītājs ar vairākiem krievu pavadoņiem. Starp tiem viens augstāks NKVD jeb čekas pārstāvis, viens apriņķa politiskais vadītājs un viens inženieris, vismaz pārējie viņu sauc par inženieri.

Apskatījuši skolotāju dzīvokļus, viņi pārlūko arī skolotāju darbu klasēs, vienmēr paturēdami cepures galvā.

Vizitācijas beigās skolas pārzinis iepazīstina augsto komisiju ar būvtechniķa izstrādāto ēkas pārbūves projektu un lūdz atbalstīt, lai darbus laikā varētu nobeigt. Rezultāts tomēr pavisam negaidīts.

„Tam būvtechniķim jums vajadzēja dot pa galvu,“ boļševiku inženieris saka skolas pārzinim. „Jūs pats, kā liekas, arī negribat izprast padomju iekārtu. Jums jāaizmirst buržuāziski dzīvot. Jūs darāt tā: Līdzšinējās skolēnu atejas telpas pavisam noslēdziet un ierīkojiet jaunas apm. 20 m no skolas — dārzā. Līdzekļu tas daudz neprasis, — dažus desmit rubļu bedru izrakšanai. Iekšējo sienu pārkārtošanas darbus jūs izvediet pats uz savu atbildību. Padomju zemē tādiem darbiem būvtechniķi nav paredzēti.“

Kad skolas pārzinis vēl uzdrošinās pieminēt skolotāju dzīvokļu izbūvi, inženieris atbild:

„Nekādi dzīvokļi netiks būvēti. Jūs saliksiet skolotājus pa divi vai trīs vienā istabīnā, ierādīsiet arī kopīgu virtuvi. Telpas, kur gulēt, būs, bet sasmēķēt varēs iet zālē. *Tā tas ir Padomju zemē, un tā darīsiet arī jūs!*“

Ar to skolas pārbūves jautājums izlemts.

„Kādas buržuāziskas tieksmes šiem skolotājiem!“ vēl nobrīnās izglītības nodaļas vadītājs, sēzdamies ar saviem augstajiem boļševīku biedriem lepajā limuzīnā. Limuzīna numurs rāda, ka arī tas „nacionālizēts“ tepat Latvijā.

Sakarā ar šo visai tipiski izlemto skolas ēkas pārbūvi, derēs pieminēt, ka 1938. gadā, kas ievadīja Staļina daudz cildināto 3. sociālistiskās celtniecības piecgadi, Padomju Savienībā uzceltas vai pārbūvētas pavisam 2214 skolu ēkas¹. Tā kā ap to laiku Padomju Savienībā skaitījās 170 miljonu iedzīvotāju, tad viena jauna skolu ēka uzcelta ikkatriem 77.000 iedzīvotāju. Latvijā tai pašā 1938. gadā no jauna uzceltas vai kapitāli pārbūvētas 130 skolu ēkas jeb viena ēka uz katriem 15.000 iedzīvotāju, ieguldot pavisam ap 6 miljoni latu. Tātad „atpalikušajā“ Latvijā skolu ēku celtniecība bijusi vismaz *piecreiz* rosīgāka, pie tam ievērojot skolu higiēnas prasības.

Papildinot sacīto, vēl jāatzīmē, ka reizē ar boļševīku režīma nodibināšanos Latvijā, skolu ēku būve tikpat kā apstājās. Kad Saeimā, laikrakstos un mītiņu runās bija uzskaitīts desmitiem izplānotu skolu ēku jaunbūvju, tad vēlāk ar lielām pūlēm varēja dabūt līdzekļus tikai visnepieciešamāko, pa lielākai daļai jau iesākto vai gandrīz jau uzcelto ēku nobeigšanai vai pārbūvei. Tāpēc Latvijā 1940. gadā nobeigtas tikai 11 skolu jaunceltnes un 9 pārbūves, t. i., 6,5 reizes mazāk nekā 1938. gadā, ieguldot tikai ap 1.700.000 latu. (Ievērojot lata kursa nosīšanu boļševīku laikā, faktiski bija ieguldīts, salīdzinot ar 1938. gadu, ne vairāk par 500.000 latu.) Arī 1941. gadam izreklamētās skolu ēku būves gandrīz visas palika tikai plānos un projektos.

Tā arī skolu ēku būvju ziņā var noteikti sacīt, ka Latvija bija ne vien ievērojami priekšā Padomju Savienībai, bet taisni boļševīku režīms, vēl pilnīga miera apstākļiem valdot, varmācīgi apturēja mūsu labi izveidoto kultūras iestāžu celtniecību.

Viena kultūras iezīme ir izkopta daiļuma izjūta un priekšzīmīga tīrības ievērošana tiklab personīgā, kā sabiedrisko iestāžu, uzņēmumu un pilsētu dzīvē. Kādi panākumi šai ziņā bija

¹ Культурное строительство СССР. Госпланиздат. 1940. 90. ларр.

boļševiku okupācijai, vislabāk spriest no viņu pašu konstatējumiem. „Padomju Latvija“ (1941. g. 64. nr.) gluži vaļsirdīgi atzīst, ka boļševiku valdīšanas laikā prasība pēc tīrības un daļuma strauji kritusi:

„Kur palikusi Rīgas tīrība? Agrāk Rīga lepojās ar savu tīrību, kur tagad šī tīrība? Agrāk Rīgas sētnieki dzīvoja tumšos pagrabos, algas vietā saņēma nožēlojamus grašus, bet par sava ielas gabaliņa tīrību gādāja vēl vakarā un agrā ritā. Tagad, kad sētniekiem ierādīti kārtīgi dzīvokļi un viņi saņem pieņemīgu atalgojumu, viņu darbs kļuvis gausāks un paviršāks...“

„Rīga un citas mūsu republikas pilsētas nepošas pavasarim. Sniegs nenovāks un nomelnējis, neuzlauzts, vietām ledus. Gar namiem vējš nēsā nosmērētus papirus. Piesaulē atkusušais bruģis smako, — slota nav to mēzusi, netīrumi sakrājušies pūst. Sienas aplīmētas noskrandušiem plakātiem. Papirosu gali samīti zem daudzo gājēju soļiem. Un jo vairāk tuvojas pavasaris, jo Rīga kļūst netīrāka... Bet Rīga ir bijusi viena no spodrākām pilsētām.“

Ļoti atklāta un patiesīga valoda. Bet kas vainīgs šādā Rīgas un citu pilsētu pagrimšanā netīrībā un dubļos? Tas bija jūsu nopelns, biedri boļševiki.

Klusās un tīrās provinces pilsētas Jelgavas iedzīvotāji vēl tagad nav aizmirsuši 1939. gada rudenī, kad uz „Latvijas un PSRS savstarpējās palīdzības līguma“ pamata (parakstīts 1939. 5. oktobrī) Latvijā iebrāca milzīgi sarkanās armijas ešeloni, apmezdamies kā garnizoni Liepājā, Ventpilī, Vaiņodē un citās vietās. Jelgavas stacijas tuvākā apkārtnē it drīz kļuva citiem ļaudīm pilnīgi nepieejama. Lai norādītu, ka šai „zemās kultūras zemē“ zināmām vajadzībām ir noteiktas ēkas un telpas, attiecīgās vietās lielā steigā bija jāizliek jau tālumā labi salasāmi uzraksti krievu valodā, pie tam ļoti tipiski visam okupācijas gadam...

Kamēr gaisā vēl skanēja boļševiku aģitatoru izkliegtie kultūras celtniecības lozungi un Padomijas sasniegumu cildinājumi, viss tas, ko ārēji redzamu atnesa sarkanā vara, bija nepārprotama slīdēšana vai pat krišana lejup, tuvāk kādam primitīvismam, arīgi dažkārt gan bravūrīgam, skaļam, bet iekšīgi netīram, pelēkam un baigam. Viss boļševiku atnestais dzīves stils it kā katēgoriski prasīja, lai mūsu iestādes un pilsētas kļūtu piemēslotas, lai marksistiskā audzināšanā uzņēmīgākie skolu audzēkņi noliktu savus agrākos glītos formas tērpus un ar žokejcepurēm un saceltām apkaklēm iespējami pilnīgāki atgādinātu Maksima Gorķija baskāju tipus. Un toni šādi ricībai uzdeva pats Skolu departamenta boļševistiskais direktors J. Jansons, ierazdamies uz departamenta pārņemšanu vaļā atpo-

Sarkanarmijas deju ansamblis, kura ļoti „kultūrālos“ priekšnesumos bija spiesti noskatīties arī pārago skolotāju konferences dalībnieki

gātā kreklā. Viņu atdarināja un pat vēl pārspēja viens otrs no boļševiku varas vīriem. Tā, piem., Rēzeknes apriņķa politiski sabiedriskais inspektors Š. kultūras cilvēkam tik parasto tīrību uzskatīja par buržuazijas pazīmi. Katrs pieklājīgi apģērbies skolotājs viņam šķita politiskā ziņā neuzticams.

Atbaidīgi netīra kļuva arī *literātūra* un *māksla* tās dažādajās nozarēs. Cildinātais sociālistiskais reālisms literātūrā parādījās kā rupjš tendenziōzs naturālisms, kas aģitācijas nolūkā visu neboļševistisko rādīja kā kaut ko nepārspējami melīgu, ļaunu un nejēdzīgu. Glezniecībā šis reālisms vispateicīgākos tematus atrada dažādos revolūcionāros aktos ar gaisā paceltām dūrēm, naidā pārvērstām sejām un dusmās izbolītām acīm. Ar to visa mākslas dzīve kļuva tik tāla patiesai dzīvei, savos pamatos sveša mūsu zemei un tautai, kas vienmēr gaišus sapņus auklējusi cauri gadsimtu mijām.

Lai ātrāk likvidētu mūsu „atpalcību“ mākslas izpratnē, bija nodibināti sevišķi sarkanarmijas „dziesmu un deju ansambļi“, kas arī skolas un skolotāju sanāksmes aplaimoja ar saviem sniegumiem. Tā, piem., Jelgavas plašajās skolotāju sanāksmēs,

kurās obligāti bija jāierodas arī Jelgavas un Bauskas apriņķu lauku skolotājiem, tīri pādidagoģiskiem jautājumiem veltīja tikai vienu otru pusstundu kādā sekcijā, bet visas sanāksmes kodols arvien bija un palika partijas dižvīru mītiņrunas par augsto kultūru un sasniegumiem „laimīgajā Padomju zemē“ un mūsu ārkārtīgo „atpalcību“. Šos augstos sasniegumus turpat arī demonstrēja sarkanarmijas „ansambli“ ar savām ermoņikām un balalaikām, ar cirkus trikiem un dejām, ko kuplīnāja īsti āziātiski piekliedzieni un svilpieni.

Tautas kultūras līmeni mēdz vērtēt arī no *lasīt un rakstīt* pratēju skaita. Augstāks lasītpratēju skaits raksturo augstāku kultūras līmeni. Padomju Savienībā analfabētu nemaz neesot, to apgalvoja gan boļševiku orātori, gan preses raksti. Tā kā sociālisms esot kultūras veicinātājs, tad arī Latvijā sākās analfabētisma likvidācijas komēdija, kas sīkāk apskatīta šī apcerējuma attiecīgā nodaļā. Te tikai jāpiemin, ka boļševiku pašu statistiskie dati, kas plašākām aprindām nebija pieejami, Padomijas kultūru arī no šī viedokļa rādīja pavisam citā gaismā. Tur vēl 1939. gadā nevien analfabētisms nebija likvidēts, bet dažās iedzīvotāju grupās analfabētu skaits pat piekārtīgi pārsniedza lasīt nepratēju skaitu Latvijā.

Gadījumos, kur propagandas mērķi to atļāva, boļševiki par savas kultūras augstumu izsacījās daudz vaļsirdīgāk. Zināmos apstākļos to darījis arī pats Staļins, piemēram, savā runā Padomijas rūpniecības darbinieku 1. konferencē 1931. gada februārī. Tur starp citu Staļins sacīja tā:

„Mēs esam atpalikuši no priekšgala zemēm par 50—100 gadiem. Šis atstatums mums jānoskrien desmit gados. Vai nu mēs to paveiksim, vai arī mūs samīs... Šim veikumam mums ir visas objektīvās iespējas. Trūkst tikai prasmes īsteni izmantot visas šīs iespējas.“¹

Visi mūsu pieredzējumi, sevišķi vērojot boļševisma reprezentēšanos Latvijā, liecināja, ka šis atstatums nav noskriets un ka Padomija no savas atpalcības, salīdzinot ar kultūras zemēm, nav atbrīvojusies. Ir bijusi tikai vēlēšanās, tikai tiekšanās ārkārtīgā steigā šo kultūras distanci noskriet, bet arī tā gājusi tikai vienā virzienā — bruņošanās kāpinājumā. Viss pārējais, sevišķi gādība par iedzīvotāju labklājību, palicis novārtā. Tā vietā izkopies tikai solījumu skaļums, apgalvojumu nekautrība un propagandas melīgums, tēlojot citu zemju stāvokli iespējami

¹ История всеобщей коммунистической партии (большевиков). Краткий курс. 1940. 300. ларр.

tumšās krāsās, lai pašu ļaudīm rastos vismaz viens apmierinājums: lūk, citiem klājas vēl ļaunāk! Cildinot visu to, kam kāds sakars ar Padomiju, un nopaļājot visu nesociālistisko, neboļševistisko, vajadzēja radīt jo lielāku distanci starp šim divi pasaulēm.

No katra sakara ar ārzemēm noslēgtajā Padomijā šādi propagandas papēmiēni ir zināmā mērā attaisnojušies. Jau vairāk nekā divdesmit gadu dien dienā dzirdēdami, cik ļauna dzīve citās zemēs, kamēr Padomijā visi laimē gaviļējot, ļaudis gluži mehaniski iegūst šādu domāšanas ievirzi. Trūkst taču salīdzinājuma, trūkst pat mazākās iespējas ar paša novērojumiem visu dzirdēto un lasīto kontrolēt. Un ja arī krievu kolhozniekam jādzīvo pussagruvušā būdā ar lupatām aizbāztu logu, tad fantazijai vienmēr vēl iespēja pieņemt, ka citās zemēs ļaudis dzīvo varbūt alās un bedrēs, kur logu nemaz nav.

Arī Latvijas iedzīvotājiem pavēlēja jūsmot par Padomiju, lasīt skanīgos komūnisma slavināšanas saukļus un gaviļēt par iegūto brīvību, kad no brīvības vairs nekas nebija palicis. Mūsu jaunatnei un bērniem, pār kuŗu galvām jau bija pacēlies komūnisma iznīcināšanas kāres baigais rēgs, vajadzēja pateikties Staļinam par „laimīgo bērņību“ un jūsmot par Padomiju, kur dzīvojot „laimīgākie bērņi visā pasaulē“. Tas bija jādara arī tiem mūsu zemes skolnieku tūkstošiem, ko boļševiku varas laika beigās aizrestētos vagonos aizveda līdzī vecākiem nāvē Padomijas mežos un tuksnešos...

Ja var runāt par Padomijas kultūru, tad tā pie mums izpauđās kā gluži īpatnēja melu kultūra. Zem sarkani krāsotas propagandas un aģitācijas izkārtņes tur slēpās brutāla naida, atriebības un iznīcināšanas kāre, kas savus spēkus sūca no garīgā, politiskā un saimnieciskā verdzībā nomāktiem ļaudīm, no Padomijas sociālistiskās iekārtas veŗgiem.

Skolu dzīve līdz boļševiku iebrukumam

Pēc Krievijas revolūcijas 1917. gadā, kas izbeidza patvaldību, Krievijas apspiestām tautām un zemēm atvērās labākas patstāvīgas dzīves izredzes. Šo izdevību izlietoja arī latviešu tauta, grūtās cīņās nodibinādama neatkarību savai zemei.

Tomēr izcīnītā politiskā patstāvība bija tikai ievadijums jaunai tikpat grūtai cīņai par saimniecisku neatkarību un labklājību, par tautas kultūru un gara dzīves raženumu. Pasaules karā un tam vēl sekojošās cīņās daudz bija cietusi gan zeme, gan tauta. No tautas dzīvā spēka bija zaudēts ap 400.000 cilvēku labākajos spēka gados, apm. sestā daļa no visa iedzīvotāju skaita, nemaz nerunājot par nodedzinātām ēkām, izpostītām saimniecībām un atmatās aizlaistām druvām. Visa dzīve bija daudzās vietās jāsāk, kā saka, no celma. Un tomēr latvju tauta, ar lielu darba mīlestību un neatlaidību pūlēdamās, samērā īsā laikā ne vien likvidēja visus kara postījumus, bet varēja atskatīties arī uz ievērojamiem sasniegumiem tiklab materiālās, kā garīgās kultūras dzīvē.

Sacītais pilnā mērā attiecināms arī uz Latvijas *mācības iestādēm*.

Tautas izglītības vispārīgos principus noteica 1919. gada izdots un 1934. gadā pilnīgi pārstrādātais *Likums par tautas izglītību*. Mācības iestādēm ar to bija uzdots ne vien gādāt par jaunatnes fizisko, intelektuālo, aistētisko un tikumisko izglītību, bet to arī audzināt personiskā un sabiedriskā krietnībā, darba un tēvzemes mīlestībā, tautu un šķiru saprašanās garā.

Atzīstot, ka vislabākā vieta bērnu audzināšanai ir ģimene, sevišķiem gadījumiem bija iekārtotas arī audzināšanas palīģiestādes: *bērnu dienas patversmes un bērnu dārzi*. Šīs iestādes bija domātas sevišķi tādiem bērniem, līdz 7 gadu vecumam, kuŗu mātes dienu aizņemtās darbā. Astoņu gadu vecumā bērnam bija jāsāk kārtējā mācība pirmskolā un deviņi gadu vecumā — pamatskolā. *Bērnu namos* uzņēma pilnīgā apgādībā tādus bērnus, kam kādu apstākļu dēļ trūka ģimenes aizvēņa un gādības.

Obligātā sešgadīgā pamatskola (ieskaitot viengadīgo pirm-skolu vai vienu mājmācības gadu — septiņgadīga) bija likta visas tālākās vispārējās vai speciālās izglītības pamatā. Kursu beigušie pamatskolas audzēkņi varēja iestāties izglītības turpināšanai vai nu ģimnazijā, vai speciālā vidusskolā, vai kādā zemāka tipa arodskolā. Panākt tādu stāvokli, lai visi bērni nobeigtu pilnu sešgadīgo pamatskolu, gan vēl nebija izdevies. Katrs gads tomēr rādīja zināmu uzlabošanos, un 1939. g. pavasarī sestajās klasēs jau bija 41% no pirmās klases skolēnu skaita.

Piecgadīgās ģimnazijas vai speciālās vidusskolas (tehniskumi, komercskolas, lauksaimniecības vidusskolas) absolventiem bija atvērta ceļš uz Universitāti ar 11 fakultātēm vai Jelgavas lauksaimniecības akadēmiju. Mākslinieciski apdāvinātā jaunatne varēja iestāties Konservātorijā vai Mākslas akadēmijā.

Anormālo bērnu mācībai un audzināšanai bija iekārtotas *īpatnējās skolas*, audzināšanas kolonijas un patversmes. Garīgās attīstības ziņā atpalikuši bērni varēja mācīties palīgskolās, nedisciplinētiem bērniem bija iekārtotas sevišķas grūti audzināmo skolas un audzināšanas iestādes. Savas speciālās skolas bija arī kurlmēmiem un neredzīgiem bērniem. Jāatzīmē gan, ka īpatnējo skolu tīkls vēl bija ievērojami paplašināms, sevišķi tas sakāms par palīgskolu vai grūti audzināmo bērnu skolu tīklu, kas vēl bija tikai veidošanās stadijā.

Par skolotāju sagatavošanu pamatskolām gādāja četri skolotāju *institūti* (Jelgavā, Cēsīs, Rēzeknē un Daugavpilī) ar sešgadīgu kursu. Speciālo priekšmetu mācības spēkus gatavoja attiecīgi institūti: *fiziskās audzināšanas, angļu valodas un mājturības institūti*. Bērnu dārznieču izglītībai darbojās viengadīgi *bērnu dārznieču kursi*. Ģimnaziju un arodu skolu skolotājus deva Universitātes attiecīgās fakultātes, Jelgavas lauksaimniecības akadēmija, tāpat Mākslas akadēmija un Konservātorija.

Tiem ļaudīm, kas tikai pēc parastās skolas beigšanas noskaidrojuši, kādas teorētiskas zināšanas vai praktiskas māksas no tiem prasa dzīve, *kalpoja tautas augstskolas un kursi*, tāpat speciālas amatu *papildskolas* un mākslas priekšmetu *studijas*.

Atskaitot dažādos kursus un studijas, tāpat nedaudzās ģimnazijas un citas skolas, ko uzturēja privātas personas vai organizācijas, viss lielais mācību iestāžu vairums bija valsts vai pašvaldību uzturēšanā. Jāpiezīmē, ka arī privātās ģimnazijas

un arodu skolas saņēma ievērojamus valsts pabalstus. Tas bija liels atvieglojums arī skolu apmeklētājiem, jo mācības iestāžu apgādība un pastāvēšana nebija atkarīga no mācības naudām. Obligātās mācības skolās — pirmskolās un pamatskolās — nekāda mācības nauda nebija jāmaksā, bet pārējās maksa bija noteikta samērā zema, lai arī mazāk turīgiem audzēkņiem nerastos grūtības izglītības turpināšanā. Tā 1939./40. māc. gadā mācības nauda valsts ģimnazijās bija noteikta 120—140 latu, komercskolās 90—100 latu, tehnikumos 25—50 un arodu skolās tikai 10 latu gadā.

Šī mācības nauda tomēr nebija maksājama visiem skolēniem. Mācībās sekmīgos mazzurīgos skolēnus no maksas atbrīvoja. Valsts ģimnazijās un arodu skolās no mācības naudas atbrīvoja 20 %, tehnikumos 30 % un skolotāju institūtos 40 % skolēnu, bez tam trūcīgiem audzēkņiem bija paredzēti arī sevišķi pabalsti. Bez šiem budžeta kārtībā izsniedzamiem pabalstiem ievērojamas summas sagādāja arī skolu padomes, tāpat arī citas organizācijas un personas ar dažādiem ziedojumiem.

Par trūcīgiem obligātās mācības skolēniem gādāja valsts un pašvaldības iestādes. Tā, piem., 1936./37. m. gadā trūcīgiem pamatskolu skolēniem izsniegti dažādi pabalsti 1.492.000 latu, 1937./38. m. gadā 1.648.000 latu apmērā. Pabalstu summas ar katru gadu palielinājās, nodrošinot trūcīgiem skolēniem bezmaksas grāmatas, rakstāmos materiālus, drēbes un uzturu. Jāatzīmē, ka mazzurības dēļ, ievērojot plašo pabalstu sistēmu, tikai sevišķi retos gadījumos kāds skolēns varētu būt palicis bez obligātās mācības.

Trūcīgu arodu skolu audzēkņu atbalstam 1940. gadā bija nodibināts sevišķs *arodizglītības veicināšanas fonds*, kas pamatskolu absolventiem pilnīgi nodrošināja izglītības turpināšanu kādā speciālā mācības iestādē. Līdzīgs fonds jau no 1939. gada atbalstīja arī trūcīgos studentus augstskolās, izsniedzams aizdevumus 80—100 latu mēnesī. Šiem aizdevumiem bija paredzēti izdevīgi atmaksāšanas noteikumi. Strādājot algotu darbu norādītā vietā, varēja panākt arī visa aizdevuma dzēšanu. Šos aizdevumus 1938./39. m. gadā izlietoja 34 % no visiem augstskolu audzēkņiem.

Skolu uzturētājiem bija uzlikts par pienākumu gādāt skolēniem arī medicīnisko palīdzību un vispār rūpēties par audzēkņu veselību. Šī pienākuma pildīšanai 1939. gadā nodibināja arī *sko-*

lēnu koptgaldu veicināšanas komitejas pie katras apriņķa skolu valdes, arī pie visām pilsētu un pagastu valdēm. Šo komiteju uzdevums bija sekmēt skolēnu koptgaldu noorganizēšanu visās skolās un atbalstīt ar viņu rīcībā nodotiem valsts, pašvaldību un privātiem līdzekļiem. Skolēnu koptgaldi bija iekārtoti jau pie 80% skolu, kur 55% skolēnu ik dienas saņēma kādu siltu ēdienu.

Daudzo pasaules kara laikā nopostīto skolu ēku vietā uzcēla jaunas. Dzīvei nostabilizējoties, radās vajadzība celt črtākas skolu ēkas piemērīgākās vietās, tāpat pārbūvēt vecās. Skolu ēku celtniecība tāpēc nekad nav apstājusies, un dažos gados šai nozarē atzīmēta liela rosība. Divdesmit gadu laikā (no 1919. g. līdz 1939. g. beigām) no jauna uzceltas pavisam 373 skolu ēkas 28.912.000 latu vērtībā; pārbūvētas 587 ēkas, ieguldot 12.990.000 latu. Vidējais jauncelto un pārbūvēto skolu ēku skaits vienā gadā — 48, vidējais kapitāla ieguldījums 2.095.000 latu gadā, bet atsevišķos gados celtniecības rosība bijusi arī 2—3 reizes lielāka.

No jaunceltajām ēkām liela daļa pilnīgi atbilst skolu higiēnas prasībām. Šai ziņā sevišķi daudz ieguvusi Latgale, kur krievu varas laikā skolu ēku būvniecība tikpat kā nav atzīmējama.

Ar attiecīgu likumdošanu, uzliekot obligatās skolas apmeklēšanu par pienākumu un nodrošinot šo iespēju arī materiālā ziņā trūcīgu iedzīvotāju aprindām arī pēc pamatskolas beigšanas līdz augstskolai, bija panākts visai ievērojams bērnu un jaunatnes ieplūdums mācības iestādēs. Vislabāk tas redzams, aplūkojot mācības iestāžu audzēkņu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem dažādos gados.

Tā 1914. gadā uz 1000 iedzīvotājiem bija tikai 67 skolēni, 1920. gadā — 80, 1925. gadā — 110, 1935. gadā — 130 un 1939. gadā jau 137 skolēni dažādās mācības iestādēs, neskaitot tautas augstskolu un kursu klausītājus.

Divdesmit gados Latvijas skolas jau bija devušas ievērojamu skaitu absolventu. Pilnas sešklasīgās pamatskolas kursu līdz 1940. gada vasarai bija beigušas ne mazāk kā 200.000 personas, ģimnazijas — 50.000 (neskaitot eksternus), komercskolas — 4.900, tehnikumus — 4.000. Ievērojamu skaitu attiecīgi sagatavotu darbinieku devušas arī dažādas citas speciāla rakstura mācības iestādes, gādājot arodu pratējus un speciālistus saimnieciskās un vispār kultūrālās dzīves celšanai.

Mācības iestāžu, audzēkņu un pedagogisko darbinieku skaits
1939/40. m. g.

Mācību iestāžu tips	Māc. iest. skaits	A u d z ē k ņ i			Māc. spēki (kopā ar st. skolotāj.)
		Vīrieši	Sievietes	Kopā	
Bērnu dārzi	86	2193	2036	4229	191
Pamatskolas	1623	112457	103716	216173	8869
Papildu skolas	95	2224	2071	4295	(600)
K o p ā:	1804	116874	107823	224697	9060
Zemākā tipa speciālās sk. . .	127	6944	3295	10239	1253
Speciālās vidussk. un inst. . .	54	5051	3899	8950	1047
Ģimnazijas	70	6819	10233	17052	1479
Latvijas Universitāte	1	4461	1974	6435	389
Jelgavas lauksaimn. akadēmija	1	611	174	785	68
Mākslas akadēmija	1	131	66	197	23
Konservātorija	1	123	140	263	38
Augstskolas k o p ā:	4	5326	2354	7680	518
Visās mācības iestādēs	2059	141014	127604	268618	13357
Tautas augstskolas	15	1685	1098	2783	(198)
Dažādi ilga termiņa kursi . . .	155	9581	4240	13821	(497)
K o p ā:	170	11266	5338	16604	(695)
P a v i s a m:	2229	152280	132942	285222	13357

Piezīme: To mācības iestāžu pedagogiskie darbinieki, kas pilnā apmērā nodarbināti citās skolās, kopskaitā neietilpst.

Pirmās pārmaiņas skolu dzīves vadībā un iekārtā

1. Personāla maiņa skolu administrācijā.

Tai lielajā latviešu tautas traģēdijā, kas sākās ar boļševiku tanku iebrukumu Latvijā 1940. g. 17. jūnijā, atzīmējams arī kāds īss, bet samērā mierīgāks ievadījuma laiks tam smagajam postīšanas procesam, kas vēlāk grāva arī izglītības iestāžu dzīvi. Tas bija kāds nenoteikts starplaiks, kad komunistiskā partija vēl nebija noorganizējusi savu darba aparātu un no Padomju Savienības arī vēl nebija ieradušies civilās pārvaldes aparātam vajadzīgie „kadri” (lietpratēji — darbinieki). Tas bija īss taustišanās un nojautu posms, kad pilsoniskās Latvijas laikā pagrīdē iegājušie sociāldemokrātu partijas pārstāvji domāja, ka arī viņiem vēl kāds vārds būtu sakāms, bet pārējie pilsoņi cerēja, ka sabiedriski-politiskā dzīve veidosies pēc kādiem demokrātiskās iekārtas principiem. Tas bija laiks, kad pēc Padomju Savienības pieprasījuma sastādītās valdības galva prof. A. Kirchenšteins vēl sacīja Valsts Prezidentam: „Ap-solos kabineta vārdā pielikt visus spēkus, lai celtu latvju tautas materiālo un garīgo labklājību un sargātu *brīvu patstāvīgu Latviju*,“¹ un daudzi vēl ticēja, ka šis solījums arī patiesībā tiks pildīts.

Kad Valsts Prezidents 21. jūnijā pieņēma jauno ministru kabinetu, līdzšinējā izglītības ministra prof. *Jūlija Auškāpa* postenis palika vakants, jo vēl nebija izdevies atrast Padomju Savienības pārstāvjiem pieņemamu personu. Viņa pienākumus pagaidām izpildīja jaunais tautas labklājības ministrs *Jūlijs Lācis*. Tikai 2. jūlijā par izglītības ministru izraudzīja Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas profesoru *P. Lejāņu*. Darba

¹ Tas notika jaunās valdības pirmajā darba sēdē 1940. g. 21. jūnijā (Vald. Vēstn. 139. nr.). Bet jau 5. augustā tas pats prof. A. Kirchenšteins kā Latvijas pārdevēju delegācijas vadītājs Maskavā jūsmīgi atzīmē, ka „ir situsi lielā, vēsturiskā stunda, kad galīgi un uz visiem laikiem jānojauc visi žogi starp Latviju un Padomju Sociālistisko Republiku Savienību.” (Vald. Vēstn. 176. nr.).

daudzuma un arī pienācīgas uzraudzības dēļ izglītības ministram piešķīra arī divus biedrus. Par pirmo biedru 5. jūlijā iecēla bij. Raiņa ģimnazijas direktoru *Jāni Liekni*, par otro — 26. jūlijā iecēla no Padomju Savienības tikko atbraukušo „profesoru“ *P. Vāleskalnu*.

No citām šai laikā notikušajām pārmaiņām jāatzīmē arī pārējā administratīvā personāla apmaiņa Izglītības ministrijā. Skolu departamenta direktora *Jāņa Celma* vietā jau 5. jūlijā nāca boļševiku pagrīdes darbinieks pamatskolas skolotājs *Jānis Jansons*. Tautskolu direktoru *Frici Vilku* no amata atbrīvoja 9. jūlijā, vidusskolu direktoru *Pēteri Kūli* — 23. jūlijā, arodu skolu direktoru *I. Zubānu* — 5. oktobrī. Viens pēc otra atvaļinājās arī tautskolu direktora biedri *J. Pumpītis* un *H. Tichovskis* un vidusskolu direktora biedrs *A. Jaunzemis*. Tāpat bija jāatstāj savs postenis arī Vispārīgo lietu pārvaldes priekšniekam *V. Vīgantam*. Pavisam citu seju dabūja arī skolu valdes ar jauniem boļševiku laikmetam piemēriem tautskolu inspektoriem priekšgalā.

Darbā atstāja vienīgi agrākos tehnisko daļu vadītājus un kanceleju personālu, ko apmainīja vēlāk pakāpeniski, ciktāl šos darbiniekus bija iespējams aizstāt ar jaunizceptiem boļševistiskās ideoloģijas pārstāvjiem.

Prof. P. Lejiņa mūžs izglītības ministra postenī nebija ilgs. Ar savu toleranto un latvisko nostāju viņš neiederējās boļševistisko ministru ansamblī. Kad 1940. g. 26. augustā uz jaunās Latvijas PSR konstitūcijas pamata agrākās ministrijas pārvērtā par padomju iekārtas komisāriātiem, prof. P. Lejiņa vietā par izglītības tautas komisāru iecēla jau minēto „Jaunāko Ziņu“ žurnālistu un „Atpūtas“ redaktoru *Jūliju Lāci*.

Šo pārmaiņu ievadījums bija lasāms arī tā laika presē un nepārprotami rādīja, kāds liktenis draud katrai latviskai domai un sociālo konfliktu izlīdzinājuma meklējumam, ja pie varas ticis boļševisms.

Pārņemdamas Izglītības ministrijas vadību, prof. P. Lejiņš 3. jūlijā savā uzrunā ministrijas darbiniekiem norādīja arī uz dzīvē nepieciešamo iecietību pret citu uzskatiem un pārliecībām (Vald. Vēstn. 148. nr.). Absolūti neiecietīgamajam boļševismam tāda attiecība pret citu atziņām nebija pieņemama. Vēl jaunāka boļševikiem šķita prof. P. Lejiņa runa Rīgas skolotāju sanāksmē 10. jūlijā. Tur starp citu teikts (Vald. Vēstn. 154. nr. un „Latvijas Skolas“ 7. nr.):

„Pārāk strauji pagriezieni dažreiz ne tikai sabojā, bet pat var iznīcināt vērtīgu individu... Tādēļ mums jādara viss iespē-

jamais, lai šajā straujajā pagriezienā neciestu mūsu jaunatne, lai netiktu bojāts viņas iekšējais „es“, lai neciestu viņas gars un uzticība audzinātājiem... Mums tagad jācenšas izprast mūsu lielā kaimiņa Padomju Savienības skolu dzīve un visa valsts sociālā iekārta. Mums jāiepazīstas ar tās darba paņēmieniem un panākumiem. Tad mēs redzēsim ir labās puses, ir *trūkumus*, bet katrā ziņā mūsu horizonts taps daudz plašāks un mēs varēsim daudz mācīties no mūsu lielā kaimiņa piedzīvojumiem... Tālāk es gribu izcelt pāris svarīgu tietu, kuŗas mums jāstiprina un jākultivē. Vispirms: pienākuma izjūta pret tautu un tēvzemi, *pret visiem tautas slāņiem*. Kādā rakstā pirms 10 gadiem es teicu: „Neviena šķira, neviens tautas slānis lai neiedomājas, ka viņam būs ilgstoša labklājība, ja viņš nebūs rūpējies arī *par citu slāņu labklājību*... Mums jāaudzina un jāstiprina jaunatnē *nacionātā pašapziņa*“. (Kursīvs — autora).

Šie citāti raksturīgi kā pēdējais mēģinājums zem boļševiku tanku stobriem sacīt, ka Padomju Savienības dzīvē varētu būt arī kādi trūkumi un nepilnības. Nē, tur viss ir absolūti labs un pilnīgs. Kā izglītības ministrs drikstēja sacīt, ka jaunatnē audzināma pienākuma izjūta pret visiem tautas slāņiem, ka jā-rūpējas arī par citu sabiedrības grupu labklājību, kad runa var būt tikai par proletāriāta, īstenībā tikai par komunistiskās boļševiku partijas biedru laimi un labklājību! Kā drikstēja aiz-rādīt, ka jaunatnē audzināma nacionāla pašapziņa, kad audzināšanā jāvalda internacionālisma garam!

Tā vienā pašā izglītības ministra runā noslēpušies ne mazāk kā trīs īsti nāves grēki. Lai tos iznīdētu jau pašā saknē, ar ļoti sparīgu rakstu „Daži vārdi par žurnālu Latvijas Skola“¹ uzstājās pats LK(b)P 2. sekretārs Žanis Spure, bet žurnāla „Latvijas Skola“ 7. nrs ar izglītības ministra runu tika konfiscēts un izņemts no skolu bibliotēkām kā kaitīgas ideoloģijas paudējs.

Izteikt un publicēt nu drikstēja tikai komunistiskās partijas atzītās dogmas. Citām domām vairs nebija vietas.

2. Pirmie vispārīgie skolu dzīves pārkārtojumi.

Centra augstāko administrātīvo darbinieku padzišana vēl nebija beigusies, kad jau sākās vidusskolu un arodskolu direktoru, inspektoru, pamatskolu pārziņu un arī skolotāju maiņas, līdz ar skolu dzīves pārveidošanu pašos pamatos.

No mācības gada sākumā notikušajām pārmaiņām jāatzīmē vairāki šim pārkārtojumam posmam tipiski rīkojumi un jauninājumi, kas tieši skāra skolu dzīvi.

¹ Cīņa Nr. 52. 1940. g. 12. aug.

1. Zēniem un meitenēm noteica pilnīgu kopmācību visās pamatskolu, vidusskolu un arodskolu klasēs (Izglītības ministra 18. jūlija rīk. A-2272). Lai meitenes vēl kaut ko iemācītos no viņām vēlākā dzīvē nepieciešamām zināšanām, atstāja tikai meiteņu rokdarbu un mājsaimniecības mācību (1—2 st. klasē).

2. Skolēnu uzņemšanu vidusskolās un arodu vidusskolās noteica bez iestāju pārbaudījumiem, uz liecību konkursa pamata (Izglītības ministra 16. jūlija rīk. A-2260).

3. Skolotājiem uzdeva bez sevišķas atlīdzības organizēt nesekmīgo un klasēs uz otro gadu atstāto skolēnu apmācības grupas, lai, tiešajām skolu mācībām sākoties, būtu iespējams tos pārcelt nākošajā klasē (Skolu dep. 9. aug. rīk.). Tā kā skolēnu nesekmības gadījumos par galveniem vainīgajiem nepelnīti bija atzīti skolotāji, tad šis papildu apmācības praktiskās sekas bija tādas, ka skolēnus pārcēla no klases klasē ar ļoti trūcīgām zināšanām. Pāris nedēļās ar skolēniem, kas vai nu nemaz nevarēja, vai negribēja mācīties, atkārtot visu iepriekšējā gada kursu bija pilnīgi neiespējams. Jaunā vara tomēr gribēja demonstrēt savu gādību un rūpes par skolēniem.

4. Slēdza visas pie vidusskolām pastāvējušās pirmskolas, pamatskolas un vidusskolu sagatavošanas klases (Izgl. min. 27. jūlija rīk. A-2339).

5. Vidusskolu klasēm ievada jaunu numerāciju, saucot zemāko klasi par pirmo (Izgl. min. 27. jūlija rīk. A-2338).

6. Ticības mācības skolotājiem pārtrauca algas izmaksu, svītrojot reizē ticības mācību no skolu mācības priekšmetu sarakstiem (Izglīt. min. 30. jūlija rīk. — A-2407).

7. Slēdza visas privāto personu un organizāciju uzturētās mācības iestādes, to īpašumus nododot vietējām pašvaldībām (Ministru kab. 13. augusta lēmums).

8. Izstrādāts jauns stundu plāns pamatskolām 1940./41. m. gadam, ievēdot sabiedrisko resp. politisko audzināšanu 5. un 6. klases skolēniem. Krievu valodu kā obligātu mācības priekšmetu ar 4 stundām nedēļā ievada sākot ar 3. klasi (Izglīt. ministrs apstipr. 14. augustā).

9. Jauns stundu plāns vidusskolām, atstājot tikai divus nozarojumus (1. jeb reālģimnazijas un 2. jeb humānītāro nozarojumu). No jauna ieviesta politiskā audzināšana un krievu valodas mācība visās klasēs. Latīņu valoda tikai bij. klasiskajās ģimnazijās atstāta par obligātu mācības priekšmetu, pārējās — fakultatīva (Izglīt. ministrs apstipr. 15. augustā).

10. Ģimnazijas nosauktas par vidusskolām (Izglīt. ministra 23. aug. rīkojums), lai jo drīzāk pielāgotos Padomju Savienības skolu nosaukumiem, kur ģimnaziju neatzina.

Gandrīz visi šie pārkārtojumi un jaunievedumi ieturēti to prasību robežās, ko jau agrāk bija uzstādījusi tā saucamo pro-

gresīvo jeb sociāldemokrātisko skolotāju grupa. Pēc sarkanarmijas ienākšanas šie skolotāji cerēja ņemt skolu dzīves vadību savās rokās un jau 27. jūnijā sasauca pirmo plašāko sapulci Rīgas un apkārtnes skolu skolotājiem.

Ka tagad uzpeldējuši jauni spēki, kas nobīdīs pie malas arī „visprogresīvākos” skolotājus, bija redzams arī šai skolotāju sanāksmē. Šis jaunais spēks bija līdz šim pagrīdē slēpusies, bet nu brīvībā un varā tikusi Latvijas komunistiskā bolševiku partija — LK(b)P, kuras pārstāvis Abrams Buršteins skolotājiem paziņoja, ka partija atbalstot progresīvo skolotāju prasības un rūpēšoties par to izpildīšanu.

Šis „progresīvo” skolotāju prasības bija izteiktas 18 tezēs. Tās šeit sniegtas reizē ar īsu norādījumi uz vēlāko izpildījumu veidu un apmēru.

Tezes:

1. Ievedama bezmaksas izglītība, sākot ar bērnu dārzu un beidzot ar vidus- un arodu skolu. Augstskola mazturīgiem arī brīva.

Bolševiki gan plaši izziņoja, ka nu visās skolās mācība būs brīva, bet tad noteica mācības naudu pat bērnu dārzos, pie tam vēl ievērojami augstāku nekā agrāk. No mācības naudas atbrīvoja tikai zināmas grupas.

2. Trūcīgo audzēkņu apgāde jāuzņemas pašvaldībām un valstij.

Mazturīgo skolēnu apgāde noslīdēja ievērojami zemāk nekā patstāvīgās Latvijas laikā, jo „Padomju zemē visi pārtikuši, kāpēc arī pabalsti nemaz nav vajadzīgi.” Līdzīgas atbildes pabalstu meklētājiem bija jādzird bieži.

3. Atjaunojama vienota skola, likvidējot pamatskolu klases pie vidusskolām.

Pārejot uz bolševiku skolu sistēmu, daudzām vidusskolām pievienoja 6 gadīgās vai 7 gadīgās nepilnās vidusskolas resp. agrākās pamatskolas. Ja „progresīvie” skolotāji protestēja pret vidusskolu sagatavošanas klasēm, kas it kā neatbilstot demokrātijas principiem un radot sevišķas privilēģēto skolas, tad bolševiku trīs pakāpju skolai šādas iespējas piemita vēl lielākā mērā. Četrklasīgā pamatskola derēja mazāk turīgām un mazāk iespaidīgām aprindām, septiņgadīgā nepilnā vidusskola — vidējām grupām, desmitgadīgā vidusskola — bolševiku labākajām aprindām, sevišķi pilsētu iedzīvotājiem.

4. Atjaunojama kopmācība pamat-, vidus- un arodskolās.

Bolševiki šādu kārtību ievēda, jo tāda pastāvēja arī Padomju Savienībā. Jāatzīmē, ka īsi pirms bolševisma likvidācijas Izglītības komisāriātā bija saņemtas ziņas, ka Maskavā atrasts par labu zēnus no meitenēm atkal šķirt.

5. Ievcdama laicīga skola. Ticības mācības pieļaujamas kā fakultatīvs priekšmets uz skolēnu vecāku rēķina tiem, kas to vēlas.

„Progresīvie“ bija prasījuši par maz. Boļševiki nevien aizliedza reliģijas mācību skolā, bet vēl ievada aktīvu antireliģisku propagandu.

6. Mācības valodai skolā jābūt tai valodai, ko bērni runā ģimenē.

Deklaratīva teze, kuņas izlietojumu praksē neviens nekontrolēja.

7. Ievcdama krievu valoda kā mācības priekšmets.

Arī šī prasība bija pārāk maza. Boļševiku skolu politikā bija noteiktas rusifikācijas tendences.

8. Jāpaplašina vidusskolu un arodskolu tīkls, lai visi, kam tiesības un kas vēlas, varētu tajās iestāties.

Vidusskolu tīklu gan neko nepaplašināja, bet sakarā ar izziņoto Latvijas pārvēršanu par industrijas zemi, lielu vērību veļtija arodu skolām. Lai dabūtu vairāk skolēnu fabriku un rūpniecību apmācības (FRA) skolām, 14—17 gadu pusaudžus tur ievievoja mobilizācijas resp. piespiedu ceļā.

9. Pārstrādājams skolu likums un programmas.

Boļševiki izdeva tikai atsevišķus uz skolu dzīvi attiecīgus rīkojumus un pavēles. Skolu programmas pārvērta par boļševistiskas aģitācijas un propagandas līdzekli.

10. Atjaunojama skolu padomju darbība.

Nodibināja gan dažādas komitejas un komisijas, bet noteicēja vara tur bija tikai LK(b)P vai komunistiskās jaunatnes — komjaunatnes pārstāvjiem.

11. Izglītības ministrijai ciešā sadarbībā ar skolotāju organizācijām jā rūpējas par nederīgo grāmatu izņemšanu no apgrozības un par piemērotu grāmatu apgādi.

Skolu bibliotēkas „iztīrīja“ partijas uzticības personas, skolotāju atzinumus nemaz neprasot. Jaunu grāmatu apgāde bija viena no visvājākām vietām visā boļševiku skolu darbā.

12. Audzināšanas un mācības metodes ievadāmas zinātniskās pāidagoģijas plūdumā.

Šis „zinātniskais plūdums“ praksē bija tāds, ka revīzija atzina skolotāja darbu klasē par teicamu, ja skolotājs cildinājis Padomju Savienības augstos sasniegumus un „mīlo tēvu Staļinu“, ja nolamājis ārzemju fašistus un agrāko Latvijas valdību, ja bijis aktīvs antireliģisks propagandists un internacionāls audzinātājs. Viss pārējais bija mazvērtīgs.

13. Skolotājiem obligātoriska piedalīšanās skolotāju arodbiedrībā un tās izdodamā profesionāla žurnāla abonēšanā.

Tā kā arodbiedrībām bija nodota arī veselības un vecuma nodrošināšana, tad piedalīšanās arodbiedrībā bija pašu skolotāju interesēs. Žurnālu „Padomju Latvijas Skola“ izdeva Valsts poligrafisko uzņēmumu pārvalde (VAPP).

14. Tuvākā nākotnē jāsasauca visu tipu skolu skolotāju kongress.

To sasauca septembra sākumā, bet skolotāji paši pie vārda te nemaz netika.

15. Jāauzicina pašvaldību iestādes un izglītības ministrija revidēt atlaisto skolotāju lietas.

Visi „cietušie“, kas vien vēlējās, saņēma gandarījumu atbilstīgu amatu veidā. Starp tiem bija samērā daudz sociāldemokrātu partijas biedru, ko boļševiki, kad pašu pozīcijas bija nodrošinātas, atkal vienu pēc otra „nolikvidēja“.

16. Augstskolas iekārta jādemokratizē. Tā jāpadara pieejama visiem spējīgajiem. Jāpieļauj tur strādāt zinātnisku darbu arī ārpus augstskolas stāvošajiem.

Augstskolas tā demokratizēja, ka vairākas profesoru katedras ieņēma bijušie čekisti. Jaunus studentus uzņemot, vairāk vērības veltīja aspiranta sociālās izcelšanās jautājumam nekā zināšanām.

17. Visas skolotāju ārstēšanās lietas jānodod kārtot skolotāju slimo kasei.

Boļševiki slimo kases neatzina un ievadīja to likvidāciju.

18. Atjaunojami sakari ar igauņu un lietuvju skolotājiem un nodibināmi ar Padomju Savienības skolotājiem.

Šādu sakaru nodibināšana izdevās visai ierobežotā mērā, cik tas bija derīgs boļševistiskās propagandas nolūkiem.

Jāatzīmē, ka Latvijas „progresīvo“ resp. sociāldemokrātisko skolotāju aprindas, boļševiku varai nodibinoties, piedzivoja vislielāko vilšanos un neizdevību. Jau Ļeņins viņus bija saucis par sociālnodevējiem, un izglīt. komisārs J. Lācis kādā sapulcē to atkārtoja gluži nepārprotami. Sociāldemokrāti gan bija centušies šķēlt latviešu tautas kopības apziņu, bet boļševismam tas likās par maz. Viņiem tāpēc bija atkal jānozūd ar visām viņu kongresos pieņemtajām tezēm un prasībām.

3. Skolu sistēmas maiņa.

1940./41. mācības gads sākās agrākai Latvijas skolu iekārta pastāvēt, kas līdz gatavības apliecības saņemšanai — vidusskolu absolvējot — prasīja divpadsmit gadu mācību. No šī laika viens gads bija paredzēts pirmskolai vai māj mācībai, seši gadi pamatskolai un pieci gadi vidusskolai. Boļševiku reforma šo laiku saīsināja uz desmit gadiem. No tiem pamatskolai piešķīra četrus gadus, nepilnai vidusskolai — vēl trīs un vidusskolai bez tam trīs gadus.

Padomju Savienības skolu iekārta bija paredzējusi arī sevišķas pirmskolu jeb sagatavošanas klases. Šo klašu praktiskā nozīme tomēr izrādījās niecīga, jo tiklab šajās, kā pamatskolas pirmajās klasēs uzņēma skolēnus bez priekšzināšanām. Šāds stāvoklis praktiski bija panācis pirmskolu klašu likvidāciju. Tādu kārtību ieveda arī Latvijas skolās ar Skolu pārvaldes 1941. g. 14. jūnija paskaidrojumu:

„Lai novērstu varbūtējus pārpratumus pie skolēnu uzņemšanas 1. klasē, Izglītības tautas komisāriāta Skolu pārvalde atgādina, ka skolēniem, kas iestājas pamatskolas, nepilnās vidusskolas un vidusskolas 1. klasē, nekādi pārbaudījumi nav jātur. Kā pirmskolas klasē, tā arī 1. klasē skolēni uzņemami bez jebkādam priekšzināšanām, ievērojot tikai skolēnu vecumu. Pirmajā klasē uzņemami bērni, kas līdz 1942. g. 1. janv. sasniegs 8 gadu vecumu, un pirmskolas klasē — vienu gadu jaunāki bērni.“

Ar šo paskaidrojumu pamatskolas 1. klase bija pārvērstā par pirmskolas klasi, jo nebija taču nekādas jēgas sākt mācības 7 gadu vecumā pirmskolā un tad to pašu vielu atkārtot 1. klasē, ja 8 gadu vecumā — tāpat bez priekšzināšanām var iestāties tieši 1. klasē.

Otrs mācības laika saīsinājums bija paredzēts vidusskolā, kur programmu tā pārkārtoja, lai 1942. gadā kursu beigtu reizē abas vecākās klases.

Latvijas laikā visa speciālā izglītība balstījās uz sešgadīgo resp. septiņgadīgo pamatskolu. Boļševiku vispārīgie noteikumi gan paredzēja iestāšanos tehniskās un citās speciāla tipa skolās no nepilnās vidusskolas, t. i., ar septiņu gadu priekšizglītību, bet praksē par pietiekamu atrada četrgadīgās pamatskolas kursu. Tas attiecināms sevišķi uz FRA un dažādām citām tehnisko arodu skolām. Arī kaŗa skolās uzņēma ar 4 klasīgas pamatskolas izglītību. Nav šaubu, ka trūcīgā priekšizglītība būtu bijusi liels kavēklis mācību gaitai speciālās izglītības skolās.

Padomju Savienības vispārīgās izglītības skolu iekārta

Pirmsk. resp. I klase	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Pamatskola — 4 kl.									
Nepilnā vidusskola — 7 kl.									
Vidusskola — 10 kl.									

Mūsu sešklasīgās un piecklasīgās pamatskolas gan iedzīvotājiem augstā godā — pārvērtās par nepilnām vidusskolām ar direktoru līdzšinējā pārziņa vietā. Pārziņu un direktoru palīgi pārvērtās par mācības daļas vadītājiem. Kādas 80 pamatskolas dabūja arī 7. klasi.

Dažādu organizāciju, komiteju un personu jaukšanās skolu dzīvē

Vienmēr paturēdami atmiņā skolu kā svarīgāko līdzekli savas ideoloģijas ieplūdināšanai tautā, boļševiki tomēr nevarēja skolas pilnā mērā izlietot. Nevarēja tādēļ, ka mācības iestādēs darbojās skolotāji, kas visumā nevien boļševismam nesimpatizēja, bet lūkojās uz to kā uz svešu un neprātīgu mācību, kā uz latviešu zemei un tautai uzbrukušu nelaimi.

Tādēļ boļševiki centās, cik vien spēdami, radīt blakus skolotāja darbam dažādas nodarbības, amatus un pienākumus, ko uzticēt Maskavas mācībām labvēlīgāk noskaņotām personām. Boļševiki tāpēc sevišķu uzmanību pievērsa dažādu organizāciju, komiteju un pulciņu dibināšanai, kas ar saviem vadītājiem lai ne vien kontrolētu neuzticamo skolotāju darbību, bet pakāpeniski boļševizētu visu skolu.

Šīs organizācijas un komitejas apvienojamas divās lielās grupās. Pirmā aptver dažādas skolēnu organizācijas un pulciņus, otra — skolēnu vecākus, skolotājus un citas ar skolu dzīvi saistītas personas.

1. Latvijas Ļeņina komunistiskā jaunatnes savienība (LĻKJS) jeb komjaunatne skolu dzīvē ieņēma sevišķi svarīgu vietu. Katrā apriņķī un visās lielākās pilsētās komjaunatnei bija savs centrs (orgkomiteja) ar sevišķu pionieru un skolu nodaļu un attiecīgiem „inspektoriem“, kas pastāvīgi jaucās skolu dzīvē. Visiem skolu pārziņiem un direktoriem Skolu pārvaldes uzdevumā bija noteikti jārespektē komjaunatnes rīkojumi un ar tās pārstāvjiem jāuztur pastāvīgs kontakts.

No komjaunatnes pārstāvjiem skolām visbiežāk bija jā-sastopas ar labi atalgotiem komunistiskās jaunatnes organizā-toriem jeb „komsorgiem“. Tādi bija katrā vidus- vai arodskolā, arī pagastos un pilsētās, kur vadīja skolēnu un vispār jaunatnes politisko audzināšanu komūnisma garā.

Par biedriem komjaunatnē uzņēma ap 16 g. vecus pusau-džus, vispirms ieskaitot aktivistos, tad kandidātos, pēc kam, ja atrada par cienīgiem, arī komjaunatnes biedru sastāvā.

*Latvijas PSR Izglītības tautas komisārs, no Maskavas
atsūtītais sarkanais profesors P. Vāleskalns, kuŗa vadībā
notika Latvijas mācības iestāžu boļševizēšana*

Komjaunatnes deklarētais uzdevums bija „audzināt jaunatni sociālisma garā“, tā sagatavojot kompartijai derīgus locekļus un darbiniekus.

LK(b)P centrālkomitejas 2. sekretārs Ž. Spure komjaunatnes sanāksmē 1940. g. 15. augustā šo svarīgo pienākumu papildināja ar sevišķu komjaunatnes uzdevumu: „cītīgi mācīties Marksa-Engelsa-Ļeņina-Staļina mācību.“ „Bez tās mēs ne soli

nevaram kustēties uz priekšu," sacīja Spure. „Mums jābūt tā apbruņotiem ar Leņina-Staļina mācību, lai mūsos nerastos ne mazākās šaubas par saviem uzdevumiem.“ Tātad iekalt marksismu kā dogmu un — nekā nedomājot — pēc tās rīkoties.

Visās skolās, kur bija izdevies iekārtoties vismaz 3—4 komjauniešiem, nodibinājās komjaunatnes pirmorganizācija. Tā pārņēma savā vadībā visas skolas sabiedrisko darbu, dodama no sava vidus priekšsēdētājus vai darbu vadītājus visām skolēnu organizācijām, komitejām un pulciņiem skolā. Bet nēvien skolēnu organizēto darbu vadīja un kontrolēja komjaunatne, — no tās bija lielā mērā atkarīgi tiklab skolotāji, kā arī skolas direktors un viss skolas darbs.

Blakus komunistiskās audzināšanas pienākumiem komjaunatnei un arī tās nozarojumam — pionieriem Latvijas skolās bija arī kāds svarīgs speciāluzdevums — izspiegot un denuncēt nacionāli noskaņotos skolotājus un skolēnus. Šāda spiegošana un denuncēšana jau arī ietilpa komunistiskās audzināšanas plānā un bija pat visai raksturīga sastāvdaļa visā boļševistiskās audzināšanas sistēmā. Kā komjaunatne un sarkanie pionieri šo darbu veica, redzēsim šī apskata turpinājumā, runājot par boļševistiskajiem audzinātājiem.

2. **Sarkano pionieru pulciņi** bija domāti sevišķi pamatskolu skolēnu (10—15 g. v.) sociālistiskai audzināšanai. Pionieru organizācijas sistēmā paredzētie „oktobrēni“ — jaunpionieri, kam vajadzēja komplektēties no pirmskolu un pamatskolu zemāko klašu skolēniem, maz kur tika atsevišķi pulcināti, tādēļ tos neminēsim. Katrā skolā bija paredzēts viens vecākais pionieru vadītājs — komjaunietis, katrā ziņā komjaunatnes uzticības persona, kas vadīja visu pulciņa darbību.

Žurnāls „Pionieris“ (1940. g. Nr. 1) deva šādu paraugplānu sarkano pionieru pulciņu darbībai:

1. Politisko notikumu pārskats 5—8 min. (Jāapskata svarīgākais, par ko raksta laikraksti).
  2. Dziedāšana 10—15 min.
  3. Politiski audzinātājas sarunas 20—35 min.
  4. Rotaļas un pašdarbība 20—30 min.
- Katra sanāksme ap 55—88 min.

Trešajā darbības punktā minētajiem „politiski audzinātājām sarunām“ pirmiem divi mēnešiem ieteikti šādi temati: Kādam jābūt pionieram, pionieris un skola, dzīve kapitālistiskās zemēs, dzīve sociālisma zemē, Staļina konstitūcija, bērni kapitālistiskās zemēs, bērni PSRS, Staļins, Staļins un bērni,

Ļeņins, papaņinieši, Čkalovs, bērni — PSRS varoņi, KJS kā pionieru organizācijas vadītāja, dzīve polārapgabalos, kāpēc pionieram jācinās pret reliģiju, bērni — varoņi pilsoņu karā, kolektīvsaimniecība, taisnīgie un netaisnīgie kari. — 1—4. klases skolēniem tematu apstrādājums domāts sarunu, 5. un 6. kl. — referātu veidā.

Pati tematu izlase, kā redzams, dod vislabāko izdevību ievērot visas boļševistiskās mācību stundas iezīmes: slavināt Ļeņinu, Staļinu un PSRS iekārtu, nopaļāt citas zemes un valstis (Padomijas skolās lietojamās mācības grāmatas te sniedza vispilnīgākos paraugus), taisīt antireliģisko propagandu. Kopā saņemot, to visu sauca par komunistisko audzināšanu.

Piedevām vēl jāpiemin fiziskā un militārā audzināšana, kas gribēja no pionieriem sagatavot „sarkanās armijas rindām veselīgu, vīrišķīgu, bezbailīgu paaudzi.“ Tāda audzināšana pionieru pulciņos izdevās vismazāk, tādēļ ka vadītājiem, īstenībā vadītājam, jo tādu bija lielais vairums, pašam nebija nekādu militāru zināšanu.

Kad bērni bija kādas nedēļas pionieru sanāksmēs apmācīti, kad bija iemācīts dziedāt internacionāli un „Varen plaša mana zeme dzimtā“, kad bija jau diezgan stāstīts par Padomijas augsto kultūru un mūsu „atpalcību“, tad sarīkoja svinīgu sarkanā kaklauta izsniegšanu, liekot bērniem dot arī šādu pioniera svinīgo solījumu:

„Es, Padomju Sociālistisko Republiku Savienības jaunais pionieris, svinīgi apsolos, ka stingri stāvēšu par Ļeņina-Staļina lietu, par komūnisma uzvaru visā pasaulē.

Godīgi un neatlaidīgi pildīšu jauno pionieru uzvešanās noteikumus.“

Bērniem, kas norunāja priekšā sacīto apsoliģumu „stingri stāvēt par Ļeņina-Staļina lietu“, nebija par to nekādas jēgas. Viņus it vienkārši vilināja tās priekšrocības, kādas skolas dzīvē bija pionieriem, izredzes dabūt labākas atzīmes un lielāku brīvību draiskulībā.

Pionieru pulciņu deklarētais uzdevums bija: audzināt skolēnus komūnismam, ceļ sekmes un disciplīnu, pieradināt patstāvīgam sabiedriskam darbam, respektēt sabiedrības intereses. Praksē bija gluži otrādi, — pionieri bija parasti skolas mācībās slinkākie un uzvedībā sliktākie skolēni.

Jāatzīmē, ka krietnus skolēnus no ģimenēm, kur bijusi kārtīga audzināšana, reti varēja iedabūt pionieros.

„Sākoties mācības gadam, arī mūsu skolā nodibināja pionieru pulciņu,“ tā apstākļus tēlo I. 6-kl. pamatskola. „To vadīja ar speciālu uzdevumu atsūtītā kompartijas kandidāte A. Š. Viņas darbība bija ļoti tipiska. Pionieru nodarbības viņa rīkoja ik dienas, atraujot skolēnus no mācībām. Ar to zuda pionieru organizācijas skanīgais lozungs — celt sekmes skolēniem, jo taisni pionieri bija visnesekmīgākie skolēni. Zināms, skolotājiem bija jādzird pārmetumi no A. Š., ka pionierus neieredzot, tāpēc liekot sliktas atzīmes. Tā bija ziņots par skolotājiem arī kompartijai Bauskā.“

Līdzīgi panākumi bija ar pionieru „palīdzību“ disciplīnas celšanā.

„Vislaunākais skolas darba sagandētājs bija pionieru organizācija, kuru vadītājiem trūka nevien izglītības, bet arī elementārāko ētisko normu izpratnes. Pionieru pēcpusdienas sanāksmēs, kas notika ik dienas, pionieriem bija pilnīga rīcības brīvība. Vadītājs parasti ieradās vēlu un bieži vien nemaz neatnāca. Bērni tad rīkojās bez kādas vadības un uzraudzības. Otrā dienā nereti dūrās acīs „apzinīgo“ pionieru paveiktie darbi: sasītie elektriskie slēdzēji, salauzītie soli. Trokšņa dēļ pēcpusdienās nekāda cita darbība nebija iespējama. Par traci žēlojās pat pie bērnu čalām pieradušie apkalpotāji. Skolas pārziņa aizrādījumus pionieru vadītājam, lai pionieru sanāksmju laikos ieturētu kārtību un mieru, vadītājs noraidīja kā nepamatotus vecās iekārtas pārpalikumus.“ (Liepājas pils. pamatskola).

Nelūkojot uz trūkumiem pionieru darbā, sekmēs un vadībā, tie pretendēja uz vispusīgu atzinību un ievēribu. To prasīja nevien pionieri paši un viņu vadītāji, bet arī augstāki komjaunatnes un partijas pārstāvji.

Gadījās, ka „skolotāji saņēma no pagasta varas vīriem nopietnus brīdinājumus, lai pionieri tiktu nostādīti izcilākā stāvoklī nekā pārējie skolēni“ (Z. 6-kl. pamatsk.).

Cēsu apr. komjaunatnes pionieru daļa ar sevišķu apkārt rakstu noteica pionieru sekmju celšanai šādu kārtību:

„Par katru divnieku, ko saņem pionieris, viņam jāiesniedz rakstisks ziņojums vecākajam pionieru vadītājam, kas jāpievieno atskaitei. Nodaļas sanāksmē jāpaskaidro visiem apstākļi, kāpēc tas dabūts. Nodaļā kopīgi tas jānoskaidro un jānosprīž, kas darāms, lai tas otrreiz neatkārtojas.“

Tātad pionieriem pašiem savā sanāksmē bija jānoskaidro, vai skolotājs divnieku ielicis taisnīgi. Jau apriori var sacīt, ka tādos apstākļos vainu reti atradis pioniera paša kūtrumā un nevēlībā. Un tā tas arī bija. Vainu visbiežāk uzvēla skolotājam, bet pionieris bija tikai „reakcionārā skolotāja“ netaisnās rīcības upuris.

Vēl tipiskāk pionieru sekmes ceļ, piemēram, Aizputes apr. pionieru un skolu lietu kārtotājs. Visām skolām piesūtītā rīkojumā viņš starp citu saka tā:

„Caurskatot pionieru sarakstus, konstatēju, ka pionieriem ir ļoti zemas atzīmes. Uz priekšu stingri raudzīties un jāpieliek visi spēki, lai nevienam nebūtu zemāka atzīme par 4, tāpēc visiem skolotājiem un pionieru vadītājiem šai darbā jāpieliek visa enerģija.“

Tā kā apkārtrakstā nebija nekādu metodisku aizrādījumu, kas darāms pionieru sekmju uzlabošanai, bet tikai pavēlēts „stingri raudzīties, lai nevienam nebūtu zemāka atzīme par 4,“ tad skolotāji — un vēl vairāk pionieri paši un viņu vadītāji — rīkojumu saprata kā *aizliegumu likt pionieriem zemākas atzīmes*. Un panākumi bija tiešām lieliski — pionieru sekmju atzīmēs greznojās tikai 4 un 5. Kā šāda rīcība iespaido pārējo skolēnu un arī pašu pionieru taisnības izpratni, par to bolševistiskie audzinātāji neinteresējās.

Līdzīgas privilēģijas atzīmju ziņā bija arī komjauniešiem un aktīvistiem vidusskolās. Komjaunatnes inspektors P. Bāliņš pilnīgi noteikti deklarēja, ka „*starp komjauniešiem nesekmīgu skolēnu nav*¹.“ Kā lai skolotāji uzdrošinātos apgalvot, ka tādi ir, pie tam lielā skaitā! Tādiem „kontrevolucionāriem“ skolotājiem draudēja lieli sarežģījumi.

Lai iestātos pionieros, skolēniem nekādas vecāku atļaujas nevajadzēja. To bērniem aizrādīja dažādi bolševistiskās audzināšanas lietpratēji. Piemēram, varētu minēt Rīgas pils. 11. Anri Barbisa skolas (bij. Franču liceja) politisko audzinātāju A. Gr., kas, pamudinādama skolēnus iestāties pionieros, pat pirmskolas skolēniem aizrādīja, ka gadījumā, ja vecāki neļaujot iestāties, atļauja nemaz neesot jāprasa.

„Noteicēji par saviem darbiem esat jūs paši un nevis vecāki,“ viņa teica skolēniem. „Ziņojiet man, kuŗiem no jums vecāki neatļauj iestāties!“

Tādi rīkojumi tikai no jauna pierādīja, ka skolēnu organizācijas bolševikiem bija nevien līdzeklis izņemt bērnus no vecāku ietekmes, lai tad vieglāk tos pakļautu bolševisma garam, bet deva arī visādas iespējas graut tos morālos principus, uz kuŗiem balstījās mūsu ģimenes locekļu un tautas vienība.

¹ Padomju Latvijas Skola 1941. Nr. 3. 59. lapp.

3. **Skolēnu komitejām**, kas stājās mācības gada sākumā izvēlēto klašu vecāko vietā, bija paredzēta visai svarīga vieta sociālistiskā audzināšanā. Tām vajadzēja panākt visu skolas audzēkņu saliedēšanu vienotā kolektīvā, kam piemistu visi bolševistiskie tikumi. Izglītības komisāriāta 1940. g. 21. oktobrī izdotie Noteikumi par skolēnu organizācijām skolā paredz skolēnu komitejām tik plašas tiesības un pienākumus, ka tās it labi varētu aizstāt visus skolotājus un pašu direktoru arī. No I—IV klasei rikojas tikai skolotāju nozīmēti dežuranti, izpildīdami dažādas tehniskas funkcijas skolotāju uzdevumā, bet pārējās klasēs jau darbojas skolēnu izvēlēti *organizātori un komiteja* ar ļoti plašām pilnvarām. Jau šie klašu organizātori, būdami pakļauti komjaunatnei, veic patiesi apbrīnojamu darba daudzumu, neizslēdzot pat dažādu svētku rikošanu.

Klases organizātors:

- a) cenšas panākt, lai visi skolēni ievērotu skolas noteikto kārtību;
- b) noteic skolēnu dežūras klasēs un kabinetos un gādā par to izpildīšanu;
- c) organizē skolotāja vadībā savstarpēju palīdzību vājākiem klases skolēniem;
- d) palīdz klases vadītājiem organizēt un pārbaudīt sociālistisko sacensību;
- e) iesaista savas klases skolēnus dažādos skolas pulciņos (mācības priekšmetu, mākslas, aizsardzības un fizikultūras, tehniskos);
- f) iesaista skolēnus skolas bibliotēkas lasītāju skaitā;
- g) rīko un reālizē kopā ar skolotāju ekskursijas, pastaigas, izrikojumus un svētkus, teātru, kino, mūzeju, izstāžu apmeklējumus.

Šī darba veikšanā klases organizātors iesaista visus savus klases skolēnus.

Organizātori rīko arī skolēnu sapulces, apspriēž skolēnu sekmes un disciplīnu, pārbauda sociālistiskās sacensības gaitas, vada sabiedriskus darbus. Klašu sapulcēs gan prasīta audzinātāju un skolotāju klātbūte, bet praksē šī klātbūte tik obligāta nebij.

Vēl plašākām pilnvarām apveltīta no 5—7 skolēniem pastāvoša skolēnu komiteja ar savu priekšsēdi, tā vietnieku un sekretāru. Komiteja tad nu:

- a) organizē skolā skolēnu sociālistisko sacensību par labām un teicamām sekmēm mācībās, par apzinīgas disciplīnas stiprināšanu un sistēmātiski pārbauda skolēnu uzņemtas saistības;
- b) savās sēdēs skolēnu komiteja kopā ar skolas direktoru apspriēž līdzekļus skolēnu mācību sekmju uzlabošanai un disciplīnas pacelšanai;

- c) organizē skolas pulciņus, (zinātniskus, tehniskus, mākslinieciskus), lekcijas un referātus par dažādiem tematiem;
- d) iesaista skolēnus sabiedriskā darbā, liekot tiem piedalīties sabiedriski politiskās kampaņās, mācīt lasīt nepratējus, strādāt biedrībās;
- e) āpspriež darba plānu ar skolēniem ārpus klases;
- f) organizē un virza klases organizatoru darbu, palīdz viņiem darbā un kontrolē to.

Skolēnu komiteja kopā ar LKJS un pionieņu organizāciju:

- a) izdod skolas sienas avīzi un žurnālus;
- b) gatavo un rīko revolūcijas svētkus, pašdarbības vakarus un citus masu pasākumus;
- c) organizē skolēnu aizsardzības un fizkultūras darbu un kara pulciņus, normu pārbaudes aizsardzības zīmotņu iegūšanai, kara spēles un nodibina sakarus ar Sarkanās armijas daļām.

Skolēnu komitejas pārstāvis var arī piedalīties pādagogu padomes sēdēs. Vispārīgās līnijās to vada skolas direktors un komjaunatne. Bet tā kā pēdējā parasti spēcīgāka, tad faktiski skolēnu komiteja atkarīga tikai no tās un attiecīgos apstākļos var aizstāt skolas direktoru un mācības daļas vadītāju. Raksturīgus gadījumus, kur skolēnu komitejas pārstāvji deva rīkojumus skolotājiem, minēsim vēlāk, aplūkojot disciplīnas trūkuma iemeslus boļševiku laikā.

Jāatzīmē gan, ka visbiežāk skolēnu komitejas bija bezdarbīgas un bez kādas praktiskas nozīmes vienkārši tāpēc, ka skolēniem pret šīm komitejām nebija nekāda respekta.

4. Starptautiskā palīdzības organizācija revolūcionāriem cīnītājiem. Svarīgu vietu skolu dzīvē vajadzēja ierādīt Starptautiskai palīdzības organizācijai revolūcionāriem cīnītājiem jeb — boļševiku terminoloģijā — *MOPR'ai*. Skolās bija jādibina *MOPR'*as sekcijas ar speciālu uzdevumu audzināt skolēnos internacionālisma idejas. Citiem vārdiem sakot, šo organizāciju svarīgākais uzdevums bija apkarot nacionālismu. Ka nacionālas idejas ļaunas, to nepārprotami apliecinājušas tādas boļševisma autoritātes, kā Ļeņins un Staļins. Nacionālās idejas gribot sasaistīt ļaudis, ko reālā dzīvē sašķēlusi šķirās. Un tā kā visam pāri stāvot šķira, tad nacionālas kopības idejām neesot vietas. Tāpēc arī *MOPR'*as pulciņos skolēniem jālasa referāti par strādnieku vajāšanām citās zemēs, par neciešamiem darba apstākļiem ārpus Padomijas robežām, jāstāsta par visu darba ļaužu ilgām pēc Padomijas paradīzes labumiem. *MOPR'*as loceklim nav nekādas daļas gar savu tautu, gar tās īpatnējām vajadzībām, spējām un uzdevumiem. Tam jāriko Parīzes komūnas dienas pie-

miņa, pirmā maija starptautiskās strādnieku dienas svinības, — jāpiedalās starptautiskās jaunatnes dienas organizēšanā, jāzīmē attiecīgi plakāti, lozungi. Tikai ne vārda par savu tautu, jo pat „nacionāli kultūrālā autonomija pēc būtības ir oportunistiska un novērš strādniekus no šķiru cīņas“¹)

Šim internacionālisma audzināšanas iestādēm mūsu skolās bija ļoti maz piekritēju. Skolēnu, kas no savām mājām un ģimenes atnesis līdzī latvisku dzīves, darba un tikumu izjūtu, kam acis atmirdz mūsu tēvzemes strautu zilums, kam ausis skan jau pie šūpuļa dziedātās tautas dziesmas, to nevar piespiest jūsmot par Parīzes komūnu vai par komunistisko agitatoru atbalstīšanu kādā ārzemju cietumā.

5. **Osoaviachims.** Lielas lietas boļševiki gaidīja arī no militāri politiskā Osoaviachim'a, t. i., no biedrības PSRS aviācijas ķīmiskās un pasīvās gaisa aizsardzības veicināšanai. Tā kā atsevišķi šādas organizācijas darbību bija grūti iekārtot, tad Osoaviachim'a uzdevumus mēģināja iespiest pionieru nodarbību programmā, noorganizējot pionieriem dažādas kara rotaļas, lidmašīnu modeļu būvi u. t. t.

6. **Skolēnu pašdarbības pulciņi,** sevišķi tie, kas savu darbību bija iekārtojuši skolotāju vadībā, daudzos gadījumos atzīmējami kā mierīgs un pozitīvs audzināšanas līdzeklis, kur skolēni varēja paglābties no pārmērīgi uzspiestās boļševistiskās politikas. Skolēniem vēl bija uzglabājušās labas atmiņas no mazpulku darbības, kas centās skolēnos audzināt darba tikumu un deva iespēju apmierināt pašizpaušmes tieksmes.

Zināms, ne visur apstākļi bija tik labi. Daudzās skolās arī šo pašdarbības pulciņu vadība bija skolotājiem atņemta, un tad arī šeit valdīja chaotiskais boļševisma gars ar tieksmi pēc lieliem skaitļiem, pēc nevajadzīgas dažādības pulciņu organizēšanā un skolēnu nodarbināšanā dažkārt pat sešos, septiņos pulciņos. Un ja nu vēl atceramies, ka šie pulciņi katrs rīkoja nodarbības un sanāksmes 1—3 reizes nedēļā, tad dažam skolēnam nemaz neatlika laika tiešajiem skolas uzdevumiem.

Blakus skolās jau pastāvējušiem pulciņiem varētu minēt boļševiku laikā radušos traktoristu, šacha, jauno jūrnieku, filatelistu, radio, novusa, pingponga un tiem līdzīgus citus pulciņus ar dažādu praktisku vērtību.

Dažus no šiem skolēnu pašdarbības veidiem bija paredzēts vadīt un organizēt no centra, t. i., no Izglītības komisāriāta

¹ Pad. Latv. Skola. 1941.g. Nr. 4, 27. lapp.

iekārtotām „stacijām“. Tādas bija paredzētas dažādām tehniskām nodarbībām (jauno tehniķu stacijas), arī patstāvīgām nodarbībām dabas mācībās (jauno naturālistu stacijas). Dažu šādu staciju iekārtošanai jau bija izdotas milzīgas naudas summas, piem., Rīgas pili pārvēršot par „Pionieņu pili“ ar dažādiem tehniķu un naturālistu kabinetiem. Lielākas vai mazākas stacijas bija paredzēts iekārtot katrā lielākā pilsētā un apriņķī.

Tomēr jāatzīmē, ka arī tiri tehniskās lietās boļševiks ir un paliek boļševiks, arī tehnika viņam nav domājama bez komunistiskās aģitācijas un propagandas. Tas it skaidri sacīts arī Skolu pārvaldes apkārtrakstā visām apriņķu un pilsētu Tautas izglītības nodaļām (1941. g. 18. apr. Nr. 2003(2)). Te starp citu lasām:

„Tehniskā stacija nav domāta mechaniska, kā tas agrāk bija rokdarbu darbnīcās, bet gan apzinīga darba veikšanai, kurā jaunie tehniķi ieliek daudz jauna, oriģināla, izkopj savas konstruktora spējas. Jāatceras, ka runa iet ne par tikai amatnieku sagatavošanu, bet gan par jauna padomju cilvēka aktīva sociālisma celtnieka audzināšanu, kas izprot partijas un valdības organizētāju lomu mūsu tehnikas attīstībā, kas, sociālistiskas celtniecības aizrauti, tiecas vēl vairāk pacelt mūsu tehniku, stiprināt tās varenību un soc. dzimtenes drošību.“

Tāpat „jaunie botaniķi ne tikai var sagatavot skolai herbarijus, bet pētīt arī, piem., gaismas, siltuma, elektriskās strāvas iespaidu uz stādu augšanu un attīstību“, kas „ļoti noderīgs mūsu sociālistiskai lauksaimniecībai.“

Zināms, tikai boļševiki varēja domāt un gaidīt, ka bērni un skolnieki, kam vēl ļoti necīgas tehniskas vai dabas zinātniskas priekšzināšanas, savās nesistēmatisķajās nodarbībās varēs dot kādu vērtīgu atradumu rūpniecības vai lauksaimniecības uzlabošanai.

Praksē šīs stacijas ļoti maz paguva sevi parādīt, bet kur tās jau bija iekārtotas, kā piem., Rīgas pili, tur tālāk par parastās rotaļāšanās apjomu arī negāja.

Visām pieminētajām skolēnu organizācijām vajadzēja darboties katrā boļševistiskā skolā, vajadzēja spriest, lemt, rakstīt protokolus, sastādīt plānus un atskaites. Skolēni paši nereti bija sapinušies savu daudzo organizāciju, komiteju un pulciņu rīkojumos tā, ka paši vairs nesaprata, kas uz viņiem attiecas, kas ne, kas, kad, kur un kā jādara. Katra pārmērība ir ļaunums, un tāds ļaunums bija arī skolēnu organizāciju chaoss. Bet „Jaunais Komūnārs“ (Nr. 87) atrada, ka skolēniem šādu

nodarbību vēl par maz, tāpēc „labi, ja skolēni aiziet uz fabriku un nolasa strādniekiem referātu, ja skolnieki uzņemas likvidēt analfabētismu, ja ņem aktīvu dalību kluba sarīkojumos.“

Jā, mēra izjūta ir kultūras cilvēka iezīme, bet tās boļševīkiem trūka visur, arī skolēniem iespējamo darbu un to apmēru noteikšanā.

Lai nu gan arī šī „referātu lasīšana“ jāsaprot boļševistiski, t. i., kā partijas piesūtītu sacerējumu nolasišana (tā parasti savus „referātus“ lasīja boļševiku varas vīri, bieži vien nevarēdami tekoši saburtot pat iespiestu tekstu), tomēr arī te redzama mūsu strādnieku izglītības un vispārējas kultūras līmeņa pilnīga nezināšana. Mūsu fabriku strādnieks nebūt nav līdzīgs kādam Padomijas pusanalfabētam, ko var „izglītēt“ ar skolnieka nolasiņu brošūriņu.

Līdz šim minētās organizācijas, pulciņi un komitejas atiecās tieši uz skolēniem, bet diezgan kupls bija arī to organizējumu skaits, kas apvienoja ar skolu saistītu pieaugušo personu darbību.

1. **Vecāku komitejas.** Pirmā vietā minamas *vecāku komitejas*, kam vajadzēja darboties visu tipu skolās.

„Padomju skolas un skolēnu vecāku uzdevums,“ raksta „Jaunais Komūnārs“ (Nr. 52) „audzināt veselīgu un modru paaudzi, kas ieguvusi zinātņu pamatus, vispusīgi attīstītu, pilnīgi uzticīgu Leņina-Staļina darbam, degoša naida pilnu pret darba ļaužu naidniekiem, apveltītu ar augstām morālām īpašībām, kas piemīt labākajiem mūsu lielās un laimīgās dzimtenes dēliem.“ Vecāku komitejā jābūt vecāku pārstāvjiem pa vienam no katras klases, ko izvēl klases vecāku sapulce. Komitejas locekļi var apmeklēt stundas ar direktora atļauju, bet priekšsēdis pieaicināms katrā skolas pedagoģiskās padomes sēdē. Vecāku komitejas lēmumus apstiprina skolas direktors, bet tā darbojas „ciešā kontaktā ar komunistiskās jaunatnes organizātoru un pionieņu vadītāju.“ Tātad arī vecāku komiteja nevar iztikt bez komjaunatnes pusaudzū aizbildniecības.

Lai vecāku komitejā neiekļūtu personas, kas nav „degoša naida pilnas pret darba ļaužu naidniekiem,“ Izglītības tautas komisāriāts 1940. g. 18. oktobrī pavēlēja, ka „skolu vadītājiem nekavējoties jāstājas kontaktā ar vietējām partijām, komjaunatnes un arodorganizācijām, aicinot tās uz aktīvu līdzdalību vecāku komiteju vēlēšanās un darbībā. Klašu audzinātājiem jāiepazīstas ar savas klases bērnu vecākiem un jā rūpējas par piemērotu progresīvu kandidātu izraudzīšanu no darba ļaužu vidus par klašu pārstāvjiem.“

Sakarā ar šo pavēli, dažas apriņķu un pilsētu izglītības nodaļas deva skolu pārziņiem sīkākus norādījumus, kādas personas nav pielaižamas skolas padomē. Tā, piem., Kuldīgas un Aizputes apr. tautskolu inspektors A. Petrovičs pavēlēja skolu pārziņiem „raudzieties uz to, lai par vecāku pārstāvjiem skolu padomēs nenāktu bij. aizsargu organizācijas dalībnieki“. Citi norādījumi šo izslēdzamo sarakstu papildināja ar vecsaimniekiem, kuŗu bērņus nedrīkstēja ievēlēt ne skolēnu komitejā, ne par klases organizātoriem (Aizputes apr. komjaunatnes vec. pionieru vadītāja un skolu lietu kārtotāja apkārtraksts Nr. 6).

Šādu izlasi boļševiki taisīja, nelūkojot uz Latvijas PSR konstitūcijas 107. pantu, kas noteica, ka visiem pilsoņiem, „neatkarīgi no viņu... sociālās izcelšanās, mantas stāvokļa un agrākās nodarbošanās, ir tiesība piedalīties deputātu vēlēšanās un tikt ievēlētiem.“ Te tomēr jāatceras, ka boļševikiem teorija un prakse ir divi pilnīgi šķirtas lietas.

2. **Skolu darbinieku arodbiedrība** formāli bija gan profesionāla organizācija, tomēr ar ļoti stipru politisku piegaršu. Profesionālo raksturu ierobežoja jau tas apstāklis, ka skolu darbinieku arodbiedrībā ietilpa neviens pāidagogs, bet arī skolu tehnikie un saimnieciskie darbinieki — apkalpotāji, sētņieki, kuriņātāji, koptgaldā darbinieces utt. Viens no galvenajiem skolu darbinieku uzdevumiem tādēļ arī bija šķiru cīņas izkopšanas propaganda un marksisma-ļeņinisma mācību izplatīšana skolu darbinieku aprindās.

Skolotāju iestāšanās arodbiedrībā gan bija brīvprātīga, bet par iestāšanos ļoti interesējās skolotāju priekšniecība un no šī viedokļa vērtēja pāidagogu lojalitāti. Bez tam rezervēšanās no arodbiedrības uzlika skolotājiem arī dažas materiālas nastas, piem., slimības gadījumā tādiem izsniedza divreiz mazākus pabalstus.

3. **Dažādas komisijas.** Boļševiku vadoņu runās ļoti bieži skanēja dažādi paskaidrojumi par „organizētību“. Tādiem „organizētības“ mērķiem bija domātas arī dažādas komisijas, kuŗu locekļi bija jāņem tikai no skolu darbinieku arodbiedrības vidus. Minēšu tikai dažas raksturīgākās.

Katrai darba vietai, arī skolai, ar kaut cik lielāku darbinieku skaitu, vajadzēja izvēlēt savu *vietkomu*, t. i., darba vietas komiteju dažādu jautājumu izlemšanai un kārtošānai, kas saistīti ar attiecīgo darba vietu. Vietkoms savukārt nodibināja *darba ražības komiteju*, kas „organizē sociālistisko sacensību starp skolotājiem, sekmē pāidagoģisko zināšanu līmeņa pacelšanu,

mācīšanas un audzināšanas metožu uzlabošanu, pārbauda sociālistisko sacensību rezultātus, ...popularizē sacensībās izvirzījušos skolotājus laikrakstos, sienas avīzēs, radio pārraidījumos, klubos u. c., organizē pārraudzību par tiem skolotājiem, kas nepilda kārtīgi savus uzdevumus.“

Kā redzams, tad arī darba ražības komitejām varen plašs darbības apjoms, ar paidagoģiski organizātoriskām un administratīvām funkcijām. Piemetinājums, ka darba ražības komiteja „organizē pārraudzību par tiem skolotājiem, kas nepilda kārtīgi savus uzdevumus“ praktiski nozīmēja, ka skolotājiem savstarpēji vienam otru jāuzrauga un jāšūdz priekšniecībai, jo no teikumos sacīts, ka represijas lieto „caur administrāciju“.

Darbinieku starpā radušās nesaskaņas vai sadursmes darbā kārtoja *konfliktu komisija*. Algū jautājumus palīdzēja risināt *algū komisija*. Pret epidēmiju izplatīšanos skolu nodrošināja „*sanakūvs*“ — sanitārais aktīvs utt., utt.

4. Skolotāju darba apvienības. Organizējumiem, kas skāra tikai skolotājus, pieskaitāmas arī *skolotāju darba apvienības*, pie kurām būs jāatgriežas arī vairākas citās nodaļās. Šīs darba apvienības gribēja „celt skolotāju kvalifikāciju“, lielāko tiesu ar savstarpēju domu izmaiņu un ar vecāko darba biedru norādījumiem jaunākiem. Tomēr arī te politiskā propaganda ievirzījās pirmajā vietā, jo „katras organizētas darbības pamatā jāliek komūnistiskais pasaules uzskats.“

Pieminēto organizāciju — vienalga, vai tās centās apvienot skolēnus vai pieaugušos skolu darbiniekus, — raksturīgākās iezīmes bija, pirmkārt, uzdevumu un kompetenču sajukums, kas vienu un to pašu pienākumu uzlika trim četrām paralēlām organizācijām vai atsevišķām personām, piemēram, par sienas avīzēm vajadzēja rūpēties skolas direktoram, skolotājiem, pionieru vadītājam, pionieriem, komsorgam, komjaunatnes šūnai, klasei ar attiecīgo redkollēģiju, skolai ar tās redkollēģiju utt., otrkārt — pārmērīgais pieblīvējums ar politiku. Boļševiku visur skandinātā „organizētība“ izvērtās par „organizētību organizētības“ labād, citiem vārdiem sakot, — par organizāciju chaosu, kur uzdevumu skaidrība bija grūti sastopama manta. Un tā kā visam vēl klājās pāri speciālais marksisma-lenīnisma propagandas pienākums, — tad atsevišķo kompetenču saskatīšana kļuva vēl grūtāka.

Piespiedu kārtā nodibinātas un uzturētas, tās nomirt nevarēja, bet dzīvošanai tām trūka spēka, jo trūka pozitīvām skolās un tautas interesēm atbilstošu priekšnoteikumu.

5. **Skolu šefi.** Daži vārdi sakāmi arī par skolu „šefiem“. Boļševiku izpratnē tā apzīmēja skolas aizgādni, kas uzņemas zināmas rūpes un gādību par savu aizgādājamo skolu, pie kam arī skola, no savas puses, cenšas būt derīga savam aizgādnim. Par tādiem aizgādņiem — šefiem varēja būt fabrikas, uzņēmumi, veikali, iestādes un arī lielākas skolas, ņemdamas mazākās skolas savā aizgādībā. „Šefs“ parasti uzņēmas dažus materiālas vai organizatoriskas dabas pienākumus pret skolu, skola savukārt varēja pakalpot „šefam“ ar kādu sarīkojuma kuplināšanu, telpu dekorēšanu utt.

Normālos apstākļos un saprātīgā vadībā šāda „šefība“ būtu varējusi skolām it labi pakalpot, tāpat kā tas vietvietām notika Latvijas patstāvības laikā, tikai bez „šefības“ nosaukuma. Boļševiki padarīja šo šefību par masu parādību, un reizē ar to sākās arī visādas nelaimes. Piem., ja ķieģelnicu vai kokzāģētavu strādnieki, izlietodami sava uzņēmuma šefības tiesības, sarīko skolas telpās ballītes ar iedzeršanu, pēc kam telpas atstāj piegānītas un bez sevišķas tīrīšanas nelietojamās, tad šādi „šefi“ ir skolām tīrais krusts un bēdas. Tādi gadījumi atzīmējami vairākās vietās.

Arī skolotājiem „šefība“ sagādāja dažādus papilddarbus. Saskaņā ar norādījumiem¹ „fabrikas arī zināmā mērā izdara skolas audzināšanas darba sabiedrisko kontroli, jo skolotāji fabrikas strādnieku sapulcēs dod atskaiti par skolas darbu“. Tātad skolas ar „šefības“ ieviešanu bija dabūjušas vēl vienu kontrolieri, pie tam tādu, kuŗa prasības skolotājs nekad nevarēja ne zināt, ne paredzēt.

---

¹ Padomju Latvija Nr. 55.

Darbs boļševiku reformētajā skolā

Lai gan skola pastāv tās audzēkņu dēļ, kādēļ varētu secināt, ka skolas galvenā sastāvdaļa ir skolēns, tomēr tās būtību, raksturu un garu noteic skolotājs. Ne velti mēdz sacīt, ka skolotājs ir skolas dvēsele. Tikai skolotājs ar savu personību, ar savu darba prieku un sirds deģsmi ienes visā skolas darbā to dzīvības spēku, kas nepieciešams skolēnu garīgai augšanai.

Tāpat ar pilnām tiesībām var sacīt, ka skolas liktenis visciešāk skar skolotāju — skolas dvēseli; visas nastas un ciešanas, kas apdraud skolu, vispirms apdraud skolotāju. Sevišķi sāpīgi skolotājs izjuta tās mocības, ko mūsu skolām uzkrāva boļševisms 1940./41. mācības gadā. Smagi tās juta skolotājs jau tādēļ, ka redzēja te bojā ejam savu mūža darbu, bet vēl vairāk cieta tādēļ, ka bija spiests arī pats piedalīties šajā barbariskajā postīšanā. To skolotājam uzlika pat par pienākumu...

Šai nodaļā aplūkosim dažus tipiskākus momentus skolas dzīvē, kas skolotājam viņa darbu pārvērta grūti panesamā nastā.

1. Skolu ēku un telpu boļševistiskā apdare

Lai gan mācībām skolās vajadzēja sākties tikai 23. septembrī, jaunā Izglītības ministrijas, sevišķi Skolu departamenta vadība jau laikus rūpējās, lai skolas jo ātrāk zaudētu savu latvisko seju. Boļševistiskajam garam vajadzēja dvest arī no skolas un klases sienām, tāpēc jau Skolu departamenta 27. jūlija rīkojums pavēl no sienām noņemt bijušā Valsts Prezidenta un valdības locekļu ģimētnes un lozungus.

Kāds cits Skolu depart. rīkojums (6. sept. A-4240) jau deva attiecīgus norādījumus, kā iesāktā skolu boļševizēšana padziļināma:

„Visi līdzšinējie skolu karogi līdz turpmākajam norādījumam vairs nav lietojami. Skolas svētku gadījumos greznojamas vienīgi ar valsts karogu (ar to bija jāsaprot PSRS karogs — J. Kr.). Vēlams iegādāties un skolu telpas greznot PSRS valstsvīru, biedru Leņina, Staļina, Molotova un Kaļiņina ģimētnēm.“

Jāpiezīmē, ka šo boļševisma varas vīru ģimētnes bija vie-
nīgā manta, ko skolām kopā ar dažiem sarkanās drēbes gaba-
liem piesūtīja lielā skaitā un pat bez sevišķiem pieprasījumiem.
Dažās mazākās skolās nemaz nebija viegli atrast pie sienām
diezgan cienīgas vietas visām Marksa, Engelsa, Ļeņina, Staļina
un divu Lāču ģimētnēm. Tai pašā laikā skolas nesaņēma ne-
kādas atbildes uz atkārtotiem lūgumiem pēc mācības grāma-
tām, rakstāmiem piederumiem un citām skolas darbā nepie-
ciešamām lietām, vai arī saņēma tās nepietiekamā daudzumā
mācības gada beigās. Bet propagandas attēliem līdzekļu ne-
trūka...

Ne visur skolu dekorēšana ar boļševisma vareno ģimētnēm
noritēja tik gludi. Bija gadījumi, kur skolēni neļāva noņemt
bijušo valstsvīru ģimētnes, skolotājiem bija vajadzīga smalkjū-
tīga apstākļu izpratne un pēdīgoģiska takta izjūta, lai nesa-
rūgtinātu latviski domājošos skolēnus un pasargātu no vajā-
šanām arī skolas darbiniekus. Daudz skolu gandrīz līdz māci-
bas gada beigām palika negreznas boļševiku ģimētnēm.

Šai ziņā visai raksturīgs *Liepājas* pilsētas izglītības noda-
ļas priekšnieka M. Edžiņa 1941. g. 5. febr. apkārtraksts Liepā-
jas skolām:

„Apmeklējot dažas nepilnās vidus un vidusskolas, esmu
novērojis, cik liels šiem skolu vadītājiem joprojām *stila sajūtas*
trūkums, piem., 8. nepilnā vidusskolā vēl šodien var vērot Lie-
pājas vapeni. Kādas citas skolas klasē viena pati uz sienas uzkā-
pusi Aspazija...

Skaidrs, ka arī šai (tālāk M. Edžiņš lieto tik boļševistisku iztei-
kumu, ka citēt nav iespējams — J. Kr.)... agrākos laikos bijuši
savi nopelni patiesās mākslas un kultūras laukā. Bet ja mēs pie
šāda viedokļa pieturēsimies — var sākt vēl iet runa par Andrieva
Niedras izlikšanu klasēs.

Minētās parādības nebūt nav kādi stila „sīkumi“, ko varētu arī
neievērot. Tāpēc nekavējoši lieku priekšā visiem skolu direktoriem
gādāt par savas skolas stila idejisko tīrību un saturamību“.

Šis apkārtraksts, kas sūtīts skolām gandrīz astoņus mē-
nešus pēc boļševiku iebrukuma, ir laba liecība skolu latviskai
nostājai. No otras puses, — visām skolām domātā rakstā lie-
totie lamu vārdi un ļoti kļūdainā izteiksme labi raksturo boļ-
ševisma darbinieku inteliģences un vienkāršu jēdzienu izprat-
nes trūkumu. Šai ziņā M. Edžiņš tomēr neieņēma pirmo vietu.
Citiem boļševiku darbiniekiem, kā to redzēsim tālāk, bija vēl
lielāks „stila sajūtas un saturamības trūkums,“ izteicoties
M. Edžiņa vārdiem.

2. Pirmā diena boļševizētā skolā.

Kad par skolu sienu izgreznošanu un grāmatu plauktu tīrīšanu bija pietiekami gādāts, nāca Skolu departamenta jauns rīkojums skolotājiem „vistuvākajā laikā“ iemācīties dziedāt internacionāli, kas tikpat steidzīgi iemācāma arī skolēniem. Tāpat „iemācāmas arī citas strādnieku revolūcionārās dziesmas, kas dziedamas skolu svētkos, sarīkojumos, ekskursijās un citos piemērotos gadījumos.“

Šīs dziesmas bija paredzēts visai plaši izlietot 23. septembrī, mācību uzsākšanas dienā. Skolu pārziņiem un direktoriem, kas vēl nebija aizstāti ar boļševiku ielikteņiem, šī diena uzlika ļoti smagus pienākumus. Tiem vajadzēja stāstīt skolēniem par Latvijas pakļaušanu Padomju Savienībai kā par ļoti vēlamu notikumu, vajadzēja tēlot jaukās nākotnes izredzes, lai gan sirds sažņaudzās drūmo notikumu paredzē... Daudzās skolās šo boļševistiskās reklāmas daļu izpildīja kompartijas vai komjaunatnes atsūtīti orātori, pārējās skolās — ar nedaudz izņēmumiem — politisko notikumu apskati bija konspektīvi un ieturēti iespējamās objektivitātes robežās. Skolotāju runas vajadzēja dot iepriekš izcenzēt. Tā tas bija, piem., Rīgā.

Pirmās mācības dienas norisi un arī attiecīgās svinības skolām noteica Skolu departamenta šāds rīkojums (1940. g. 12. sept. A-4390):

„Pirmā Latvijas PSR brīvās skolas mācību diena jāpadara par svinīgu un lielu notikumu katrā skolēna dzīvē. Šim lielajam notikumam visām skolām pienācīgi jā sagatavojas. Telpas svinīgi jāuzpoš un jākarogo. Ja iespējams, jā sagatavo arī vecāko skolēnu priekšnesumi jaunajiem, kas skolā ierodas pirmo reizi. Plkst. 9 sāksies radio raidījums visām skolām. Ja skolā telpas diezgan, šos priekšnesumus noklausīties jāļauj arī bērnu vecākiem. Pēc raidījuma beigām plkst. 9,40 skolas vadītājam 10 līdz 20 minūtes ilgā uzrunā jāpaskaidro notikušās politiskās pārmaiņas un lielie jaunatnes uzdevumi un pienākumi Padomju valstī. Pēc svinīgā akta jā sāk normālais skolas darbs.“

Tikai vēlāk skolu darbinieku un skolēnu saime sāka pilnam izjust visu boļševistiskā terrora smagumu, kāds sekoja šim šķietami mierīgajam ievadam.

3. Skolu bibliotēku tīrīšana.

Reizē ar Skolu departamenta rīkojumu par skolas sienu greznošanu boļševiku varas vīru ģimētnēm, nāca arī pavēle *no skolu bibliotēkām izņemt „visas nepiemērotās grāmatas.“* Si-

kāku norādījumu par „nepiemērotības“ pazīmēm sākumā nebija, tādēļ skolu pārziņi un bibliotēkārī nezināja kā rīkoties un vispār arī sevišķi necentās skolu bibliotēkas iznīcināt.

Bet tad uz kompartijas un komjaunatnes norādījumu pamata pie šī darba ķērās skolu un pagastu komsorgi, komunistisko šūnu sekretāri un pat miliči. Tā kā šo „cenzoru“ vairumam bija ļoti trūcīga izglītība, tad arī no lietošanas izņemamo grāmatu izvēle dažreiz bija visai savāda.

Vispār cenzoriem nepatika neviena grāmata, kur minēts Latvijas vārds, nepatika arī tautas dziesmas, tautisko tērpu vai senlatviešu ieražu apraksti. Pat lauksaimniecības, piensaimniecības vai lopkopības raksti bija iznīcināmi, ja to autors bija kāds no Latvijas valsts vīriem vai aktīvākiem sabiedriskiem darbiniekiem. Par dažām grāmatām, pat ar lielāko centību pētījot, nebija iespējams izziņāt aizlieguma iemeslus. Cenzoram grāmata it vienkārši šķita aizdomīga, un ar to pietika, lai grāmatu aizliegtu. Tā, piem., kādam Latgales cenzoram komsorgam Jākovļevam nepatika tirdzniecības grāmatvedības mācības grāmatas, Pumpura „Lāčplēsis“ u. c. Janševska romānu „Dzimtene“ ievietoja aizliegto grāmatu sarakstā vienkārši tādēļ, ka par dzimteni bija pavēlēts saukt Padomiju, bet Janševskis runā par Latviju. Vairākās skolu bibliotēkās svītroti arī Raiņa dzejoļu krājumi, lai gan Latvijas boļševiki viņu uzskatīja par savu dzejnieku.

Cik nevarīgi šie skolu bibliotēku cenzori bija pat elementārajā rakstīšanas mākslā, nemaz nerunājot par grāmatu satura izpratni un ideoloģisko novērtējumu, var liecināt daži izraksti no viņu sastādītiem aktiem. Tur lasām:

skueneka Latvija starp eiropa valstiem
K. Ulmaņa Ko plaukst Lauksaimniecības
agrīna varoņu gramata.
V. pludoņa Ta zeme ir musu

Līdzīgā pareizrakstībā sastādīti arī citi gaļu gaļie saraksti „par grāmatām kuņas atdzitas par nederīgam un izlēktas ārpus saraksta no biblioteikas.“ Un tad šo boļševiku darbinieku rakstīšanas mākslas darbu it apzinīgi paraksta kāda „tautas biblioteikāre“ Jankelsone vai „bibloteikārs“ Boruchsons.

Vēlāk, kad iznāca boļševiku iestāžu vajadzībām paredzētie aizliegto grāmatu saraksti (būdamas slepenas rokas grāmatas, tās bija pieejamas tikai iestādēm un partijas pilnvarotiem pārstāvjiem), grāmatu šķīrošana bija daudz vienkāršāka. Ja autoru un nosaukumu atrada boļševistiskajā „Index librorum

prohibitorum“, grāmatu lika bez liekas gudrošanas kaudzē un nodeva „Sojuzutilam“ pārstrādāšanai papē, kartonā vai papīrā komunistisko propagandas rakstu iespiešanai.

Dažas skolu bibliotēkas tā pazaudēja pat līdz 50% grāmatu.

4. Sarkanie stūriši.

Viens no steidzamākiem skolas boļševizēšanas darbiem bija „sarkano stūrišu“ iekārtošana. Sarkanaiss stūritis izpildīja reizē skolēnu kluba un komunistiskās lasītavas uzdevumus. Šīs iestādes nepieciešamā sastāvdaļa bija galds ar komunistu laikrakstiem un brošūrām, pie kam galds parasti aplāts ar sarkanu drēbi. Pie sienām sarkano varas vīru ģimenes. Pilnīgāki iekārtotā „sarkanajā stūrīti“ arī skapis ar attiecīgu literatūru un daži krēsli lasītājiem.

Par „sarkano stūrišu“ ierīkošanu sevišķi interesējās kompartija un tās uzdevumā arī komjaunatnes un izglītības nodaļas ar to inspektoriem. Ka arī pagastu pašvaldības prata dot stingrus rīkojumus sarkano stūrišu ierīkošanas nolūkā, rāda sekojošais apkārtraksts, ko 1940. g. 16. oktobrī Baltinavas pag. valde piesūtījusi skolu pārziņiem:

„Pagasta valde jums uzdod nekavējoši un ne vēlāk kā līdz šī gada 25. oktobrim skolās ierīkot sarkanos stūrišus, abonējot sekojošus laikrakstus Cīņa, Taisneība, Jaunais Komunārs un pēc iespējas arī citus laikrakstus, kā arī žurnālus.

Par izpildīšanu nekavējoši ziņot pagasta valdei.“

Daudzās skolās šo sarkano stūrišu ierīkošanas dēļ radās lielas grūtības ar piemērīgu telpu atrašanu. Tikai retai skolai bija viena vai otra tukša telpa, kur ierīkot sarkano klubu, bet parasti sarkanās lasītavas novietošanai bija jāatbrīvo skolotāju istaba, kāda mācības līdzekļu noliktava vai pat klase, ja „klubu“ nevarēja iespiest kādā klases kaktā.

Madonas vidusskolā „sarkano stūriši“ ierīkoja skolas bibliotēkas telpās, grāmatu skapjus izliekot jau tā šaurajā gaitenī.

Kādā Ilūkstes apr. skolā „sarkanā stūriša“ vajadzībām pavēlēja atdot labāko klases telpu, bet skolēniem mācības bija jāiekārto rokdarbu darbnīcā.

Sarkanā „kluba“ ierīkošanai bija jāierāda labas telpas arī tādos gadījumos, ja skolai vispār bija liels telpu trūkums. Tā, piem., kādā Liepājas pils. pamatskolā visas telpas aizņemtas klašu vajadzībām, izņemot skolotāju istabu. Savas atsevišķas istabas nav arī skolas pārziņim, kas savu „kabinetu“

ierīkojis skolotāju istabas vienā stūrī. Nav telpu arī skolēnu garderobei un ēdināšanai, kādām vajadzībām lieto vispārīgo skolas gaiteni. Pilsētas izglītības nodaļas vadītājs tomēr pavēl vienu telpu ierādīt „sarkanajam stūritim“. Visus skolas pārziņa iebildumus un protestus izglītības nodaļas vadītājs it vienkārši noraida, jo boļševikiem esot viss iespējams. Vajagot tikai boļševistiski gribēt un rīkoties. Tā kā skolotāji nebija boļševiki un neprata telpas radīt, tad bija jāatdod pašiem sava istaba.

Centīgāki izglītības nodaļu vadītāji sarkano stūrīšu ierīkošanu vēl paplašināja ar pavēli tos iekārtot ne tikai pa vienam katrā skolā, bet vēl katrā klasē. Tādas pavēles bija dotas Rīgas vidusskolām. Šiem klašu sarkanajiem stūrīšiem vajadzēja bieži mainīt dekorējumus, pārkārtot sarkanās drapērijas un vispār kavēt pie tiem daudz laika un izšķiest līdzekļus.

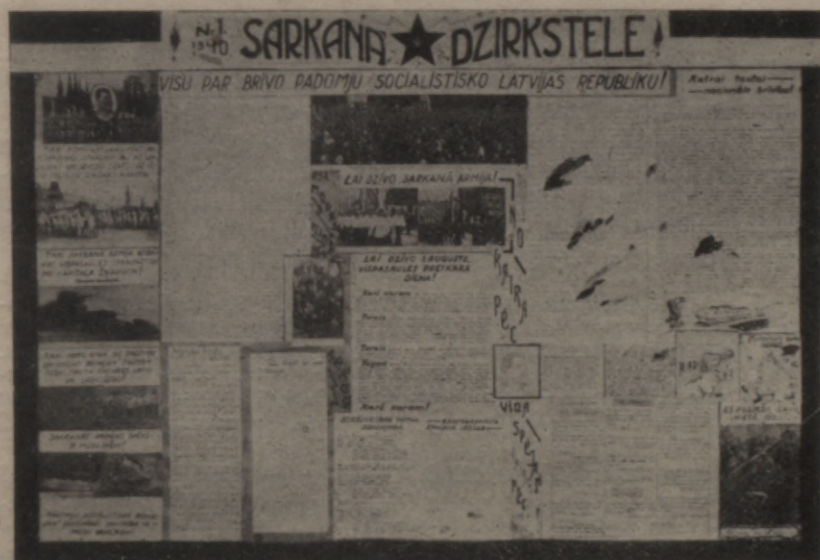
Zinādami, ka skolotāji nebūs sevišķi čakli sarkano klubu ierīkošanā, boļševiku inspektori un attiecīgās iestādes atkal un atkal apjautājās par sarkano stūrīšu ierīkošanu. Tomēr bija skolas, kas vēl mācības gada otrā pusē „klubu“ nebija iekārtojušas. Tā Rīgas pils. Sarkanarmijas rajona izglītības nodaļas vadītājs vēl 1941. g. 28. februārī ar rakstu pieprasa 39. skolai paskaidrojumu, kāpēc līdz šim vēl nav ierīkots „sarkanais stūritis“ un kad un kā direktors domā šo jautājumu atrisināt.

Lai gan boļševiki daudz pūlējās ar sarkanajiem stūrīšiem kā politiskās izglītības un audzināšanas iestādēm, vēl lielākas pūles un ierobežošanas prasīdami arī no skolotājiem, praktiskie panākumi tomēr bija niecīgi. Komunistiskajās brošūrās un laikrakstos tikai retais ieskatījās, un skolēni šo literatūru tikpat kā nemaz nelasīja. Pat pionieri maz interesējās par sarkanā stūrīša brošūrām. Skolu ziņojumos bieži vien lasāms:

„Uz sarkanā stūrīša lasāmgalda bija tik un tik brošūru un laikrakstu. Starp citu minot, bērni tos nelasīja“.

5. Sienas avīze.

Sienas avīze bija ļoti tipisks boļševiku laika jaunieguvums Latvijas skolām. Šai „avīzei“ tomēr gluži cits veids, cits saturs un citi pienākumi nekā vispārībā pazīstamajām avīzēm. Boļševistiskā sienas avīze īstenībā bija lielāks vai mazāks, glītāks vai prīmitīvāks sienas plakāts, sastādīts no dažādām laikrakstu vai žurnālu bildītēm, fotouzņēmumiem, zīmējumiem, lozungiem un isākiem rakstiem. Viss tas kaut kādā piemērigākā

Kāda no boļševīku laika sienas avīzēm, kādas bija pavēlēts taisīt katrā skolā, pat katrā klasē

sakārtojumā uzlīmēts uz papes vai saplākšņa un izlikts pie sienas. Ja nu šī aplīmētā plāksne vēl ielikta sarkanā logatā, tad avīze pilnīgi gatava un skaista. Jā, katram šādam avīzes „numuram“ jādod arī savs nosaukums un augšā jāuzraksta: „Visu zemju proletārieši, savienojieties!“

Bez šī lozunga sienas avīze nav nekāda avīze. To nedrīkst aizmirst neviens redkollēģija. Tāpēc arī „Jaunais Komūnārs“ (1940. g. Nr. 4) tā pamācīja jaunus sienas avīžu redaktorus:

„Ikvienas lielnieciskas redakcijas svētākais uzdevums ir katrā avīzes numura augšgalā sīkiem burtiem uzrakstīt marksisma-ļeņinisma politisko vadītāju lozungu: Visu zemju proletārieši, savienojieties!“

Šis lozungs jau noteic sienas avīzes uzdevumu — kalpot boļševistiskai propagandai. „Jaunais Komūnārs“ (Nr. 4), precīzēdam sienas avīzes uzdevumus, to saka gluži skaidri:

„Tai jābūt lielnieciskai un ieturētai ļeņinisma garā. Tai jākalpo tikai vienam mērķim — sociālisma celtniecībai. Tai jābūt asai un jāatbilst visiem svarīgākajiem un akūtākajiem dienas jautājumiem... Sienas avīze nevar un nedrīkst būt bezpartejiska.“

Tālāk „Jaunais Komūnārs“ (Nr. 45) pamāca, kā sienas avīze ceļ skolēnu sekmes un disciplīnu: „Atsevišķi audzēkņi bieži vien jāsauc istajā vārdā un uzvārdā, ar asām zobgalībām un nicinājuma nātrām jāizper viņu netikumi.“

Kā praktiski izdarāma šāda skolēnu audzināšana „ar asām zobgalībām un nicinājuma nātrām,“ to rādīja pats Skolu pārvaldes priekšnieks A. Bergmanis savā rakstā „Uzlabosim skolu sienas avīzes.“¹ Kāda b. A. Bergmaņa izpratnē „priekšzīmīga“ sienas avīze šo audzināšanu veikusi šādiem rakstiem:

„Ievērojami labojies ir Prokofjevs. Paškēvičs uzvedas labāk, bet mācās ļoti ļoti slikti. Paškēvičs, saņemies! Vēl nav par vēlu! Mācies, mācies! — Černovs stūrgalvīgi negrib laboties. Ar negodu viņu izslēdza no sanitārās komisijas. Klase viņam uzticējās, bet viņš šo uzticību neattaisnoja. Kaunēties vajadzētu Černovam.“

A. Bergmaņa sevišķu uzslavu izpelnījusies tās pašas sienas avīzes nodaļa „Mūsu krokodīls“, „kur parasti asi izsmej atsevišķu skolēnu, klases vai darba nozaļu trūkumus.“ Autors turpat izsaka rūgtu nožēlošanu, ka mūsu skolotāji vēl paši baidoties no šādas kritikas un domājot, ka „bērni vēl mazi un neprotot objektīvi novērtēt savu biedru rīcību.“ Viņi to protot pat ļoti labi.

b. Bergmanis te gan nav īsti konsekvents. Ja nu bērni un pusaudži savos spriedumos un vērtējumos tik objektīvi un nemaldīgi, tad jau pati tālākā audzināšana kļūst lieka, lieka arī visa pēdējā korektora korektūra ar pašu Skolu pārvaldes priekšnieku b. Bergmani priekšgalā. Tas tā no vienas puses. Bez tam šķiet, ka skolēnu pēdējā „asām nicinājuma nātrām“ ir ļoti līdzīga tām viduslaiku pēdējās metodēm, pret kurām boļševiki labprāt mil nostāties savas „augstās kultūras“ vārdā. Vismaz atšķirība nav liela. Ja viduslaiku skolā slinku vai palaidnīgu skolēnu izpēra rīkstēm vai ar kauna plakātu kaklā nostādīja klases priekšā, tad boļševiku pēdējās šādu skolēnu kariķē, apraksta un kaunina sienas avīzē.

Kā vienā, tā otrā gadījumā izcelta publiskas kaunināšanas audzinātāja un cilvēka pārveidotāja vērtība. Tā savā laikā domāja arī viduslaiku audzinātāji, kas izpildīja publiskus sodus, kas sējā pie kauna stabiem un cietumniekiem noskuva pusgalvas. Vājie panākumi tomēr lika šādai audzināšanai bankrotēt.

¹ Padomju Latvijas Skola. 1941. Nr. 6.

Jāpiezīmē, ka istajā vārdā saukt un „ar nicinājuma nāt-rām“ izpērt drīkstēja visus pārējos, pat skolotājus neizslēdzot, tikai ne pionierus, komjauniešus un boļševiku ieliktos audzinātājus.

Sienas avīzei jābūt arī skolas saimes informētājai par dažādiem politiskiem jautājumiem, jātēlo, cik ārkārtīgi grūta dzīve strādniekiem visās citās zemēs un kā Staļina konstitūcijaš saulē „viss zaļo, kuplo, zied.“ Kā taisīt šādu visnekautri-gāko un melīgāko propagandu sienas avīzēs, to gluži atklāti mācīja boļševiku laikraksti, piem., „Jaunais Komūnārs.“

Sienas avīzē jāraksta „par pagājušā gada milzīgajiem Latvijas darba ļaužu ieguvumiem (piem., ka vienkārša uzvalka pirkšanai jāizdod 3—4 mēnešu alga utt. — J. Kr.), par PSRS nemitīgo augšanu, par tālākām tās attīstības spējām, izejot no piec-gadēm un Staļina konstitūcijas.“ (J. Kom. Nr. 106).

Tikpat tipiskas pamācības „Jaunais Komūnārs“ deva sienas avīzē redkollēģijām, zīmējoties uz skolu un jaunatnes dzīves attēlojumu dažādās zemēs. Piemēram:

„Jāizlieto izgriezumi no PSRS laikrakstiem un žurnāliem, kas attēlo skolu un organizētās jaunatnes dzīvi dažādās padomju republikās. Tiem pretstatā var nostādīt materiālus, kas rāda jaunatnes dzīvi kapitālisma valstīs: attēlus, kas rāda bumbu sa-grautas skolu ēkas, jauniešus bēgļu gaitās, bada nomocītus bēr-nus.“ (J. Kom. Nr. 45).

Kapitālistiskās zemēs it vienkārši jābūt bumbu sagrautām skolu ēkām un bada nomocītiem bērniem. Ka taisni Padomju Krievijā bads prasījis visvairāk upuru, tas nevienam nav jā-zina, jo „Staļina konstitūcijas saule apspīd pasaules vislaimi-gākos bērnus.“

Blakus šim melīgās propagandas uzdevumam sienas avi-zei bija arī citi pienākumi. Sienas avīze bija arī zināmā mērā redkollēģijas rīkojumu sakopojums, zināma veida pavēle iestā-des vai skolas vadītājam novērst visas tās „nebūšanas“, ko sienas avīze atklājusi. „Redakcijai (skolās šī redakcija jeb red-kollēģija parasti sastādījās no pusaudžiem-skolēniem, ko atbal-stīja kāds ārpusskolas stāvošs komjaunietis — J. Kr.) vienmēr jāprasa, lai administrācija, organizāciju vadītāji un citi, kam raksti, feļetoni, karikatūras un tamlīdzīgi materiāli domāti, spertu vajadzīgos soļus aprakstīto trūkumu un citu nevēlamo parādību novēršanai.“ (J. Kom. Nr. 4).

Ar tik īpatnēju propagandas saturu pildītas sienas avīzes bija pēc laika jāmaina — jāizlaiž jauns numurs. Daža avīze piedzīvoja pat 10. numuru, citām pietika ar vienu pirmo mē-ģinājumu.

Kaut cik lielākām skolām sienas avīžu izdošanā bija jāpiedzīvo tādi paši pārsteigumi kā sarkano stūrišu iekārtošanā. Nepietika ar vienu sienas avīzi skolai, bet tādas bija jāizdod atsevišķi arī pionieriem, komjauniešiem, katrai klasei un beidzot arī skolotājiem sava. Sienas avīžu skaits tā auga neticamā ātrumā. Piemēram, Rīgas pils. 2. vidusskolā pirmajā pusgadā vien iznāca 77 obligātas sienas avīzes. Nav brīnums, ka skolēni līdz vēlai naktij noņēmas bildītes graizīdami, zīmēdami un limēdami, pārrakstīdami no laikrakstiem un aģitācijas brošūrām boļševistisku fražu savārstījumus.

Jaunatne savā būtībā ir patiesīga, tā grib būt īsta un tāpēc ārkārtīgi tendenciōzās sienas avīzes interesēja tikai nelielu skolēnu daļu. Šāds stāvoklis nereti spieda redkollēģiju žēloties pionieru vadītājam vai komsorgam par skolēnu neatsaucību un nepiedalīšanos avīzes sastādīšanā; sūdzējās arī par skolotājiem, kas redkollēģiju neatbalstot. Šīm sūdzībām sekoja biežie atgādinājumi skolotājiem un sevišķi skolu priekšniekiem rūpēties par sienas avīžu izdošanu un maiņu.

Tādiem rīkojumiem tomēr nebija nekādu lielo panākumu.

Apstākļi ievērojami sarežģījās, kad latviski domājošie skolēni vienu otru „boļševistiskāku“ avīzes numuru slepus iznīcināja, saplēsa, notriepa ar tinti vai kā citādi sabojāja. Vienā otrā gadījumā sienas avīzes necienīšana bija iemesls bargām skolēnu pratināšanām un apcietināšanām no čekas agentu puses, sevišķi ja sienas avīzē bija atradusies Ļeņina vai Staļina ģimete.

6. Sociālistiskā sacensība.

Sociālistiskai sacensībai kā darba metodei padomju skolā bija piedzējotas tik brīnišķīgas spējas, ka no tās sagaidīja gan skolas kolektīva gara izkopšanu, gan disciplīnas celšanu, gan pienākuma izjūtas veicināšanu un sekmju kāpināšanu, tiklab skolēnu, kā arī skolotāju darbā.

Nav noliedzams, ka ar paidagoģisku taktu organizēta sacensība var būt ievērojama spēku rosinātāja un pašvērtības jūtu attīstītāja. Tas tomēr nebija panākams boļševiku pavēlētājās „sociālistiskās sacensībās“, kuŗas rīkoja par godu starptautiskās proletāriāta solidaritātes dienai, par godu oktōbra revolūcijai, 17. jūnijam vai citai kādai dienai, kuŗu atcere lika latviski domājošam skolēnam un skolotājam nostāties naidīgā opozīcijā pret iebrucējiem varmākām, nevis kāpināja spēkus boļševistisko varasvīru pavēļu izpildīšanai.

Tas bija pats galvenais sociālistisko sacensību neveiksmes iemesls. Otrs svarīgs faktors šo sacensību „izgāšanās“ bija parastais boļševīku mēra izjūtas trūkums. Sacensības vajadzēja iekārtot skofēnam ar skolēnu, klasei ar klasi, skolotājam ar skolotāju; sacensības sarkano stūrišu organizēšanā un partijas vēstures iekalšanā, analfabētisma likvidācijā, visos skolās mācāmos priekšmetos. Beidzot nebija vairs nevienas darbības skolas dzīvē, kas nebūtu noteikta par sacensības priekšmetu kādai skolu, skolēnu vai skolotāju grupai. Sacensības ar to kļuva par zobošanās priekšmetu un zaudēja katru pievilcību, izraisīja opozicionālu nostāju un sašutumu.

Sarūgtinājumu radīja arī daži iestāžu rīkojumi sacensības partneru izvēlē. Tā, piem., pionierus nebija atļauts sekmju ziņā salīdzināt ar pārējiem skolēniem, jo tad varēja gadīties — un gluži dibināti, ka pionieriem vājāki sasniegumi (Tuk. apr.).

Skolēniem šīs sociālistiskās sacensības zaudēja pievilcību arī ar to, ka izziņotās un apsolutās balvas uzvarētāji vai nu nemaz nesaņēma, vai arī tās bija pārāk niecīgas. Skolēni tāpēc attiecīgi vērtēja arī pašu sacensību un — strādāja tālāk bez sacensības. Šai ziņā visai raksturīgi daži skolu ziņojumi:

„Rudenī ar komisāriāta rīkojumu skolā sākās tā saucamās sociālistiskās sacensības starp klasēm: tīrībā, rokdarbos, latviešu valodā un seno laiku vēsturē. Sākumā bērni tām izrādīja zināmu interesi, bet vēlāk, kad saņēma no vietējā miliča balvas — trīs brošūriņas par politiskiem jautājumiem, visa interese beidzās un sacensības pagarinājums līdz gada beigām pārvērtās par niekošanas, kam nebija nekādu rezultātu.“ (Dz. 6-kl. pamatsk.).

„Par sociālistiskām sacensībām runājot, jāsaka, ka tās mums neko jaunu neieveda. Ja atmet vārdu „sociālistisks“, tad tādas sacensības pastāvēja pie mums skolā arī agrāk: sacentās skolēni mācībās, tīrībā, uzvešanās ziņā. Labākos skolēnus ik gadus apbalvojām. Arī tagad šīs sacensības nebija citādas. Mēs, skolotāji, neuzsvērām vārdu „sociālistiskās“, un sacensības mums palīdzēja sekmēt mācīšanos un labu uzvešanos. Starpība starp agrākajām un tagadējām tikai tā, ka šogad labākajiem skolēniem balvas neizsniedza.“ (Z. 6-kl. pamatsk.).

Centra iestāžu noteiktām sociālistiskām sacensībām, kā jau sacīts, bija sevišķi liela tematu izvēle. Lai gūtu pilnīgāku pārskatu par šo sacensību „vispusību“, minēsim dažas:

Madonas apriņķa Komunistiskās jaunatnes savienība bija noteikusi skolu pionieru nodaļām šādas sacensības, kas noslēdzamas un veicamas līdz 1. maijam, t. i., sešās nedēļās:

1. Katra pionieru nodaļa iepazīsies ar koksagīza augu un tā audzēšanu. Katra pionieru nodaļa audzēs koksagīzu.

2. Izzinās izsalušo ābeļu un citu augļu koku skaitu. Audzēs jaunus augļu kokus, lai atjaunotu dārzus mājas un skolas apkārtnē.
3. Interesēsies, vai mājās salabotas mašīnas un nolikta sēkla sējai.
4. Katrā pionieru nodaļā iekārtos sociālistiskās sacensības diagrammas.
5. Līdz 1. maijam izdos vismaz 6 sienas avīzes numurus. Sienas avīžu izdošanu organizēs pa klasēm.
6. Iemācīsies labi pionieru ierindu, lai piedalītos maija parādē.
7. Iemācīsies soļot dziesmu ritmā.
8. Katrs pionieris iemācīsies komandēt posmu.
9. Pionieru nodaļa sekmju caurmēra atzīmi pacels par 0,5.
10. Organizēs vājo skolēnu apmācību pašdarbības pulciņos.
11. Iesaistīs pionieru nodaļā jaunus pionierus.
12. Oktobrēnu (pionieru jaunuļu) darbu izveidos interesantu, darbā piesaistot pionierus.
13. Iekārtos rēgulāru atskaiti. Tās gaitu kontrolēs posmu vadītāji un pionieru aktīvs.
14. Organizēs kara spēles. Par kara spēļu gaitām rakstīs dienas grāmatu ar pionieru zīmējumiem.
15. Lielāku vērību piegriezīs tirībai un kārtībai guļamās telpās, maizes lādītēs un virtuvē.
16. Dekorēs telpas, sevišķu vērību veltījot katrā skolā zāles dekorēšanai.

Līdzīgas sacensības, tikai ar dažādām variācijām, bija paredzētas arī skolām.

Jāievēro, ka par sacensības izpildījumu bija jāslēdz savstarpīgi līgumi, jāvienojas par tiesnešu komisiju un novērtēšanas metodēm. No visas šīs sacensības tematu masas bija iespējams paveikt tikai niecīgu daļu, kāpēc arī vairumam skolu visa sacensību slēgšana izvērtās par tukšu izrunāšanos un izrakstīšanos.

Skolotāji it labi saprata šīs darbošanās bezjēdzību, tāpēc humora dēļ dažreiz slēdza visai kuriōzas sociālistiskas sacensības līgumus. Piemēram, vienas pamatskolas skolotāji uzaiicināja citās pamatskolas skolotājus uz — sociālistisku skriešanās sacensību. Tāpat skolēni nereti slēdza līgumus, sacenzdamies sociālistisku divnieku dabūšanā.

Centra iestāžu rīkojumi tomēr bija bargi un katēgoriski. Tā visas Rīgas skolu MOPR (starptautiskās sarkanās palīdzības) organizācijas bija uzaicinātas piedalīties šādā sociālistiskā sacensībā par godu 17. jūnijam:

1. Mācībās sasniegt sekojošas atzīmes: 41 % — 5, 42 % — 4, 17 % — 3.
2. Nenokavēt mācībās, kā arī sabiedriskā darbā līdz gada beigām.
3. Noorganizēt sekmīgo skolēnu palīdzību vājākiem, lai paze-minātu skolas nesekmīgo procentu.
4. Panākt, lai sākot ar 1. maiju 50 % Mopr biedru būtu pastā-vīgi „Jaunā Komūnāra“ abonentī.
5. Nolasīt vienu referātu visai skolai un četrus referātus pio-nieriem par strādnieku šķiru cīņu kapitālistiskās valstīs un proletārisko internacionālismu un padomju patriotismu.
6. Izlaist līdz 1. jūnijam divas Mopr sienas avīzes un izgatavot vienu Mopr propagandas plakātu.
7. Panākt, lai 15 % skolas darbinieku un 35 % skolēnu būtu Mopr biedri.
8. Piedalīties 100 % maija demonstrācijā.
9. Izpildīt visus Mopr biedru pienākumus (100 % izpildīt fi-nanciālo plānu).
10. Panākt, lai 25 % Mopr biedru sastāvētu Osoaviachimā (mi-litārā pretgaisa un ķīmiskās aizsardzības organizācijā).

Šādas sacensības vajadzēja noslēgt arī dažādiem skolēnu pašdarbības pulciņiem.

Šajā sacensības priekšmetu izstādē sevišķi atzīmējama boļševiku iekārtai tipiskā pusaudžu skolēnu uzstāšanās ar refe-rātiem par lietām, par kurām pašiem nav ne mazākās jēgas. Piem., pusaudžiem jālasa referāti par *strādnieku šķiru cīņu kapitālistiskās valstīs* vai par *proletārisko internacionālismu un padomju patriotismu*. Te nevar būt runa par referātu šā vārda istā nozīmē, bet, labākā gadījumā, par fražu savārstijumu no boļševiku propagandas brošūriņām. Tāds bija boļševiku laika referātu vairums, jo boļševiki patstāvīgu domāšanu neat-zina. Vajadzēja tikai atkārtot kompartijas atļautās frazes. Tādos apstākļos — jo nepatstāvīgāks savos spriedumos pats referents, jo labāk.

Lai pārskats būtu pilnīgāks, pievienots viens sociālistiskās sacensības līguma teksts, kurā slēgušas divas pamatskolas resp. „nepilnās vidusskolas“.

L ī g u m s.

Krāslavā, 1941. g. 16. aprīlī, mēs, zemāk parakstījušies Krāslavas pilsētas ebrēju nepilnās vidusskolas direktors L. K a c s un Krāslavas valsts nepilnās vidusskolas direktors A. R i c h t e r s, sakarā ar pirmā uzaicinājumu Nr. 52 no š. g. 4. aprīļa ieslēgties sociālistiskā sacensībā par godu Starptautiskās prole-

tāriāta solidaritātes dienai 1. maijā, uzaicinājumā minētos 8 punktus pieņemam un, papildinot to ar 9. punktu, noslēdzam sekojošo līgumu:

1. Celt skolēnu absolūto sekmību par 10 %.
2. Panākt 100 % skolēnu piedalīšanos vingrošanas sacensībās.
3. Iztirzāt un iegāumēt XVIII partkonferences materiālus.
4. Nolasīt skolēnu vecākiem 2 referātus: vienu par audzināšanas, otru par antirelīģiozu tematu.
5. Nodibināt pie skolas antirelīģisko pulciņu skolotājiem un vecākiem.
6. Organizēt izejvielu vākšanu skolēnu starpā Sojuzutilam, savācot caurmērā 1,5 kg. izejvielas katram skolēnam.
7. 1. maija svētkos sarīkot „Bērnu rītu“.
8. 1. maija svētkos izgreznot skolas ēku.
9. Skolai sniegt atskaiti par nostrādāto laiku sabiedriski kulturālā darbā.

P i e z ī m e: Sacensības laiks no 1.—8. punktam — 1941. g. aprīļa mēnesis, bet 9. p. no 16. IV — 1. V.

Šis līgums sastādīts 3 eks., no kuriem pa 1 eks. glabājas pie līguma slēdzēju pusēm un 3. nosūtīts vietējai partpirmorganizācijai.

(Paraksti)

Jāatzīmē šis sociālistiskās sacensības ierosinātāja žīdu skolas direktora centība antirelīģiskajā propagandā. Tāda dedzība bija sevišķi raksturīga žīdu tautības boļševikiem. Citu tautību skolotāji un direktori, lai gan sociālistiskās sacensības līgumu noraksti bija jāiesūta kompartijai vai komjaunatnei, līgumu sastādot, tik ļoti necentās rekomandēties ar savu boļševistisko nostāju un antirelīģisko propagandu ļoti reti uzņēma sociālistiskās sacensības līgumā.

7. Skolotāja sabiedriskais darbs.

Skolotājs bija sociālistiskās valsts izglītības politikas pārstāvis un realizētājs. Viņa pienākumi tāpēc nevarēja aprobežoties ar skolu vien; skolotājam bija jāstrādā arī pie pašas sabiedrības audzināšanas un pāraudzināšanas sociālistiskā garā. Sevišķi lielus pakalpojumus šai ziņā no skolotāja prasīja kompartija un tās labā roka — komjaunatne.

Visai raksturīgs šai ziņā ir Ventspils-Talsu apriņķa tautskolu inspektora 1940. g. 7. septembra raksts skolu pādidagoģiskiem darbiniekiem:

„Skolotājiem obligātoriski jāņem dzīva dalība sabiedriskajā dzīvē, palīdzot jaunatnei, arod biedrībai, partijai. Negaidiet ielūgumus, bet piedāvājiet paši savus pakalpojumus. Līdz ar to jūs ātrāk un vieglāk spēsiet pārveidot sevi par tādiem audzinātājiem, kādi vajadzīgi Padomju Latvijai“.

Rīkotāju un nodarbinātāju tomēr bija tik daudz, tik daudz arī uzlikto sabiedriskā darba pienākumu, ka skolotājam nemaz nevajadzēja „pašam piedāvāt savus pakalpojumus“. Laikam gan nevienam skolotājam nebija iespējams izpildīt visus pieprasījumus, kur nu vēl pašam sevi piedāvāt.

Sevišķi daudz pieprasījumu bija pēc skolotāju referātiem dažādos sarīkojumos. Boļševiku varas vīru literārās spējas bija gluži niecīgas, tāpēc attiecīgais informātais darbs bija jāveic skolotājiem. Referātu lasīšanu viņiem it vienkārši uzdeva rīkojumu kārtībā.

Atteikšanās, sevišķi, ja rīkojumu parakstījis kāds visvarenās kompartijas pārstāvis, nemaz nebija domājama.

Piemēram varētu derēt šāds kompartijas *Baltinavas* apakšrajona rīkojums skolu pārzīņiem:

„LKP Baltinavas apakšrajons paziņo, ka šī gada 13. oktobrī plkst. 16 tiek sasaukta tautas sapulce un uzaicina skolas pārzīņi sagatavot uz minēto dienu tematu (laikam — priekšnesumu — J. Kr.) pēc šādas dienas kārtības:

1. Cenu paaugstināšana.
2. Ko pilsonim deva sociālistiskā PSR iekārta 3 mēnešu laikā.
3. Par pilsoņu tiesībām un pienākumiem.

Minētā sapulcē piedalīsies viens LKP Baltinavas apakšrajona pārstāvis.

Informēt skolas rajona zemniekus, lai tie apmeklē sapulci.

Bez tam vienu reizi nedēļā informēt zemniekus par politisko ekonomiju un starptautiskiem notikumiem, ņemot motivu (laikam — vielu. J. Kr.) no radio un avīzēm.

Baltinavā, 1940. g. 9. oktobrī.

LKP Baltinavas apakšrajona sekretārs A. Keišs.

Lai gan viss te rakstīts puslīdz saprotami, tomēr dažas piezīmes nepieciešamas.

Vispirms — boļševistiskais temps. Rīkojums rakstīts 9. oktobrī, sapulce 13. oktobrī. Ja nu raksts ceļā vēl kādas dienas uzkavējies, tad skolas pārzīnis varēja rīkojumu saņemt tikai sapulces priekšvakarā. Pārzīnim tomēr vēl jāpagūst sagatavot trīs svarīgi tautsaimnieciski politiska rakstura priekšnesumi, pie tam tā, lai speciāli atsūtītais kompartijas pārstāvis būtu apmierināts.

Bez tam vēl pārzīnim jā rūpejas par šīs sapulces izziņošanu, jāgādā sev pašam klausītāji.

Bet ko nābaga skolotājs, ja viņš grib būt godīgs, lai saka par cenu paaugstināšanu? Vai to, ka dzīves dārdzība, samērā ar izpeļņu, augusi 4—5 kārtīgi? Ka par vienu uzvalku jāsamaksā

gandrīz pusgada alga? Ka daudzu preču veikalos nemaz vairs nav, lai gan zemē ir „visdrošākā miera apstākļi neuzvaramās sarkanarmijas aizsardzībā?“ To nedrīkstēja sacīt. Vajadzēja teikt, ka sācies „brīnišķīgs uzplaukuma laikmets“.

Ko teikt par pilsoņu ieguvumiem tiesiskā ziņā? Vai to, ka kompartija un čeka, ja vien varētu, pat latvisku domu aizliegtu, ja tā nesaskanēja ar boļševiku propagandas ieskatiem? Nē, arī to nedrīkstēja sacīt. Skolotājam bija jāstāsta, ka dzīvojam vislielākā brīvībā, ka mūs apspīd visgaišākās konstitūcijas — Staļina konstitūcijas saule.

Ar šo vienreizējo sarīkojumu skolotāja pienākumi vēl nebūt nebija izbeigušies. Reizi nedēļā viņam bija pavēlēts „informēt zemniekus par politisko ekonomiju un starptautiskiem notikumiem, ņemot motīvu(!) no radio un avīzēm.“ Un tā tas nebija vien Baltinavā; tā bija, ar maz izņēmumiem, visur. Tautas pāraudzināšana boļševisma garā, boļševisma ideoloģijas izplatīšana gulēja lielā mērā uz skolotāja jau bez tam smagi apkrautajiem pleciem.

Baltinavas komunistu organizācijā vismaz atstāja skolotājiem zināmu brīvību tematu izvēlē saviem iknedēļas informācijas referātiem. Citur uzdeva arī noteiktus tematus, lai tautas pāraudzināšana ietu noteikti komunistiskās ģenerāllīnijas virzienā. Piemēram varētu minēt *Dagdas* pagasta priekšrakstu skolu pārziņiem 1940. g. 20. decembrī:

„Saskaņā ar Daugavpils apriņķa izpildu komitejas rīkojumu, pagasta izpildu komiteja ir paredzējusi lekciju cikla plānu 3 mēnešiem, laikā no š. g. 15. decembra līdz 1941. g. 15. martam.

Katrā skolā katru svētdienu ir jānolasa sapulcējušajiem pēc kārtas viena no zemāk minētām lekcijām:

1) Staļina konstitūcija, 2) Leņina biogrāfija, 3) Staļina biogrāfija, 4) PSRS miera politika, 5) Stachanoviēšu kustība un tās nozīme, 6) Sociālistiskā sacensība un tās nozīme, 7) Padomju pilsoņa tiesības un pienākumi, 8) Tautību draudzība, 9) Kultūras attīstība tautās, 10) Laikrakstu un grāmatu lasīšanas nozīme, 11) Analfabētisma likvidēšanas nozīme un 12) Kooperatīvu nozīme un to organizēšana.

Pirmā lekcija nolasāma š. g. 22. decembrī, bet turpmākās katru svētdienu viena. Sapulcēšanās uz lekcijām notiks apm. plkst. 18.

Lekcijas jāsaģatavo iepriekš un jānodod caurskatīšanai vietējā aktīva sekretāram J. Lurjem (žīdu tautības komunistam — J. Kr.).

Lekcijas var lasīt arī citi skolā nodarbinātie skolotāji, ne jau pārzinis vien.

Plaši informēt skolēnus, lai tie paziņo vecākiem un citiem mājās dzīvojošiem, lai tie lekcijas apmeklētu.“

Attiecīgi priekšnesumi skolotājam bija jāsaņem arī katrā sevišķā gadījumā, — tādu boļševikiem bija ļoti daudz, un skolotājam referātu šautene bija jātur vienmēr pielādēta, jo kaut kuŗu brīdī varēja pienākt rīkojums uzstāties vai nu par godu biedra Ļeņina dzimšanas piemiņai, vai jāslavina biedrs Kirovs, „ko padomju varas ienaidnieki trockisti-bucharinieši noslepka-voja 1934. g. 1. decembrī“ (no rīkojuma), vai jātēlo Vissavienības dzelzceļu transporta sasniegumi un jāiepazīstina „darba zemnieki ar VK(b) P XVIII konferences lēmumiem“.

Skolotāja sabiedriskās darbības pienākumos ietilpa arī boļševistiskās literatūras izplatīšana. Skolotājam bija nevien jārūpējas par sarkano stūrišu apgādāšanu un papildināšanu ar propagandas brošūrām, bet jāsavāc zināms skaits abonentu arī boļševiku laikrakstiem. Šādu aģentu pienākumu raksturošanai varētu minēt Abrenes apriņķa skolām piesūtīto rakstu Baltinavas pag. valdes redakcijā:

„Visiem skolu pārzīņiem un skolotājiem. Sakarā ar sociālistiskām sacensībām, pagasta valde uzdod Jums līdz š. g. 5. novembrim savākt ne mazāk kā 10 eks. laikrakstu un žurnālu abonentus.

Par minēto abonementu nesavākšanu uzskatīs Jūs par kaitētājiem sacensības gaitas sekmīgai norisei.

Savāktu abonementu sarakstu iesniegt pagasta valdei līdz š. g. 1. novembrim.“

Ši rīkojuma izpildīšanai skolotājiem bija jāskrien apkārt pa pagastu, jācenšas vientiesīgākus ļaudis pārliecināt par boļševiku laikrakstu lasīšanas labumiem un jāieķasē attiecīgā abonēšanas maksa. Bet ja nevarēja iekasēt naudu, kas nenācās viegli, tad bija jālūdz, lai tikai atļauj uzdāt savu adresi, bet abonements jāsamaksā skolotājam pašam no saviem nabadzīgajiem līdzekļiem, jo noteiktā abonentu skaita nesavākšanas gadījumā draudēja ieskaitīšana kaitētājos, darba tautas atklātos ienaidniekos. ... Tas draudēja ar smagiem sarežģījumiem nabaga skolotāja tālākā dzīvē.

Jā, skolotāja sabiedrisko darbu skaitā, kas veicami bez atrašanās, ietilpa arī piedalīšanās boļševistiskās augstākās padomes vēlēšanu propagandā, zemes reformas darbos resp. zemju atsavināšanā to līdzšinējiem īpašniekiem, ražas novākšanas un sējas kampaņā, teātru režijā, koŗu vadīšanā un sarkano dziesmu mācīšanā, arī lupatu, kaulu un citu atkritumu vākšanā Padomijas Sojuzutīla vajadzībām.

Skolotāja sabiedrisko pienākumu repertuārs bija neizsmeļams, nemaz nerunājot par tiem darbiem, kas tieši vai netieši

saistīti ar darbu skolā, ar jaunās mācību programmas izpildīšanu un piekārtošanos boļševistisko izglītības pārraudzības iestāžu rīkojumiem.

Pieraduši apzinīgi izpildīt uzliktos darba pienākumus, skolotāji šajā jauno uzdevumu mudžeklī bija pavisam apmulsuši. Kā visu to paveikt? Atvieglājuma un atbalsta tomēr nebija nekur. To apstiprināja arī tik autoritātīvas personas kā LĻKJS CK pionieru un skolu daļas sekretāres N. Buses raksts skolotājiem (Jaun. Komūn. Nr. 118):

„Skolotāji bieži sūdzas, ka viņi tagad tā apkrauti darbiem, ka nepaspējot ne izgulēties, ne atpūsties. Taisnība, darba ir ārkārtīgi daudz... Tas nozīmē, ka tagad skolotājs ir padomju jaunatnes audzinātājs, viņš ir tautas darbinieks, aktīvs sabiedriskajā darbā, viņš ir padomju varas organizētas gribas vienība.“

Bet no šī augstā titula skolotājiem vieglāk netika. Taisni šajā skolotājam pielīmētajā „padomju varas organizētās gribas vienības“ etiķetē jau slēpās visa skolotāju likteņa traģika. Atlika tikai vienīgā izeja, un to arī lietoja skolotāju lielākā daļa: no neatvairāmās boļševisma nelaimes ņemt tik maz, cik vien iespējams, un gaidīt labākus laikus, gaidīt atbrīvošanu.

8. Skolu piedalīšanās boļševiku svētkos un svinībās.

Skolu pienākums bija audzināt bērnus un jaunatni padomju patriotismā. Šis patriotisms neesot vis kādas nacionālas aprobežotības pazīme, kā tas esot vērojams kapitālistiskās zemēs, kur patriotisma jūtas izmantojot valdošās šķiras savos patīgos nolūkos. Padomju patriotisms turpreti esot atbildības izjūta par savu dzimteni un svēts niknums pret viņas ienaidniekiem, pret visiem, kas apdraud tās neatkarību un veselumu¹.

Viens no boļševiku ieteiktajiem padomju patriotisma audzināšanas līdzekļiem bija skolu piedalīšanās dažādās padomju iekārtai raksturīgās svinībās un svētkos. Svinīgajam dekorējumam un attiecīgajai propagandas vielai ar boļševiku dziesmām un aģitatoru runām vajadzēja radīt skolniekos pret visiem padomju iekārtas ienaidniekiem to „svēto niknumu“, kas sastāda padomju patriotisma galveno sastāvdaļu. Zināms, te bija arī vislabākā izdevība lielīt Padomijas sasniegumus, cildināt „lielo bērnu un jaunatnes draugu Staļinu“ un pie reizes arī salamāt fašistus un kapitālistus.

¹ Пров. П. Н. Груздев Педагогика. 1940. 435. lapp. u. t. t.

Latviešu jaunatne un inteliģence, ar pavēlēm izdzīta uz ielām, piedalījās boļševiku rīkotos gājienos noliektām galvām, drūmām sejām, apzinādamās savas tautas un zemes baigo likteni

Boļševiku 1940. gada kalendāri Latvijā atzīmēja ne mazāk kā 18 padomju pilsoņiem ļoti ievērojamu dienu, kas arī skolām bija jāievēro ar piemērotu programmu vai vismaz ar attiecīgu referātu. Bez šīm 18 sevišķajām dienām bija jāatzīmē arī dažādu boļševiku politiķu, rakstnieku vai revolūcionāru piemiņa, arī viens vai otrs komūnisma vēsturē izcilāks gadījums.

Skolām uz šīm boļševiku svinībām parasti bija jāgatavojas ļoti vispusīgi, izcilākos gadījumos nodibinot pat sevišķas svētku rīcības komitejas un atraujot skolēnus dienām no mācībām.

Par šo skolām uzspiesto svinību apmēriem var spriest no Izglītības tautas komisāriāta un Skolu pārvaldes rīkojumiem skolu priekšniekiem. No bagātīgās šādu rīkojumu izvēles šeit citēsim tikai dažus raksturīgākus piemērus:

„Norādījums skolu priekšniekiem.

Izglītības tautas komisāriāts uzaicina visu skolu priekšniekus gatavoties pirmiem brīviem Oktōbra svētkiem Padomju Latvijā.

Šinī nolūkā sasaukamas pādagogu konferences, kurās apspriežama un izstrādājama svētku programma. Šajās konferencēs uzaicināmi komjaunatnes pārstāvji un skolēni — klases vecākie.

Oktōbra svētku programmā var ietilpt koļa dziesmas, orķestra priekšnesumi, deklamācijas, fizikultūras priekšnesumi, drāmatiskie inscenējumi u. c. priekšnesumi. Svētkiem gatavojama arī speciāla svētku sienas avīze. Apsprietās programmas iestudēšana jāšāk nekavējoties.

Bez tam klasu audzinātājiem katru nedēļu pirms svētkiem ārpus mācībām jāvēltni laiks īsam referātam vai pārrunām ar skolēniem par Oktōbra revolūcijas lielo nozīmi. Referāti varētu būt šādi:

1. Lielās Oktōbra revolūcijas organizētāja b. Ļeņina dzīve un darbs.

2. Staļina konstitūcija — darba tautas uzvaras rezultāts.

3. Ko jaunatnei nodrošina Staļina konstitūcija.

4. Sarkanā armija — miera un kultūras sargātāja.

5. Kādus varoņus cienī Padomju Savienībā.

Oktōbra revolūcijas svinību sīkāku kārtību skolās Izglītības tautas komisāriāts paziņos vēlāk.

Rīgā, 1940. g. 8. oktōbrī. A-4907.”

Uz šiem Oktōbra revolūcijas svētkiem, ko svinēja 7. un 8. novembrī, skolām bija jāgatavojas veselu mēnesi. Lai tautā un skolēnos kāpinātu svētku noskaņojumu, klašu audzinātājiem vienu mēnesi pirms šī lielā notikuma ik nedēļas jālasa jūsmīgi referāti un klasēs jācildina boļševiku sasniegumi Padomijā.

Lai skolas kaut kā nešašaurinātu lielo svētku programmu un ar to nemazinātu pašas boļševisma revolūcijas nozīmi, svētku norisi noteica vēl otrs speciāls Skolu pārvaldes rīkojums:

„Visiem skolu priekšniekiem.

Lielās Oktōbra sociālistiskās revolūcijas svētkus ievadot, skolām jāpārtrauc kārtējais mācību darbs 6. novembrī plkst. 12, rīkojot svinīgas sanāksmes.

Svinīgajās sanāksmēs pēc iespējas pieaicināmi arī vecāki, partijas, komjaunatnes u. c. organizāciju pārstāvji, skolu šefi.

Jaunāko klašu svinīgās sanāksmes atklāj un vada skolas priekšnieks. Vecāko klašu svinīgās sanāksmes ieteicams atklāt kādam no skolēniem un ievēlēt prezidiju no skolotāju, skolēnu, kompartijas, komjaunatnes vai pionieru, šefu, arī vecāku pārstāvjiem. Kā referentu par lielo Oktobra sociālistisko revolūciju ieteicams pieaicināt partijas pārstāvi vai kādu skolotāju no citas skolas (runas ilgums 30 min.). Ieteicams ar īsu runu uzstāties arī komjaunatnes vai pionieru pārstāvim. —

Runām seko priekšnesumi.

Vietās, kur partija vai citas strādnieku organizācijas 7. nov. rīko demonstrācijas un gājienus, jāpiedalās arī skolām, skolas priekšniekam ejot skolas saimes priekšgalā. —

Rīgā, 1940. g. 19. okt.

Kāds noskaņojums valdīja skolās sakarā ar šiem Oktobra revolūcijas un citiem līdzīgiem svētkiem, rāda skolu atsauksmes. Piemēram var derēt A. pamatskolas ziņojums:

„Oktobra revolūcijas un citos svētkos skolai vajadzēja ar plakātiem un sarkaniem karogiem piedalīties tālos gājienu uz kritušo revolūcionāru kapiem. Tur, aukstumā stāvot, vajadzēja noklausīties aģitatoru runas, pēc tam vēl biedrības namā garlaikoties pie mazvērtīgiem priekšnesumiem un pa daļai arī pašiem tos izpildīt. Šo svētku dienu sekas bija skolēnu slimošana ar gripu un plaušu karsoni saaukstēšanās dēļ.“

Bērnu vazāšana tālos demonstrāciju gājienu bija vispārīga parādība. Nereti gadījās, piemēram, Rīgā, ka bērnus nostādīja uz ielām aukstumā un rudens vējā 2—3 stundas pirms gājiena sākuma. Masveidīga saaukstēšanās un skolēnu slimošana bija neizbēgama parādība. Pēc lielajiem gājieniem slimības dēļ klasēs parasti trūka 10—20% skolēnu.

Tikpat plašu un vispusīgu sagatavošanos prasīja arī Sarkanarmijas diena 23. februārī. Te vajadzēja lielīt sarkanarmiju, stāstīt par tās nozīmi vispasaules komūnistiskajā revolūcijā, par tās cīņām un uzvarām, pārliecinot bērnus un viņu vecākus, ka sarkanarmija ir „mūsu sociālistiskās tēvijas sargs, kas gatavs satriekt katru ienaidnieku, tiklīdz tas aizkars lielās Padomju Savienības robežas.“ (No Skolu pārvaldes rīkojuma skolām 1941. g. 30. janv.)

„No šī gada 20.—22. februārim visās skolās,“ pavēl Skolu pārvaldes rīkojums, „sarīkot aktus ar referātu, attiecīgām dziesmām, deklamācijām, izrādēm, mūzikas un fizikultūras priekšnesumiem. Referents uzaicināms no partijas vietējās organizācijas, komjaunatnes vai no sarkanarmijas. Ļoti vēlama sarkanarmijas pārstāvju satikšanās ar skolēniem.“

Pavisam cits noskaņojums, piedaloties boļševiku rīkotos gājienos, bija dažām citām tautībām, — sevišķi žīdi manifestēja ar sajūsmu

Šie sarkanarmijas pārstāvji, boļševiku armijas „mākslinieciskie ansambļi“ tad arī labprāt uzstājās ar saviem priekšnesumiem. Kultūrā „atpalikušajiem“ Latvijas skolēniem nu vajadzēja jūsmot par krievu kareivju „erموņiku“ rāustišanu un dejām, ko pavadīja skaļi piekliedzieni, grīdas dauzīšana papēžiem un plaukstu sitieni pa gurniem vai stulmiem. Tā sarkanarmija palīdzēja arī skolēniem tikt pie boļševiku augstās kultūras atziņām.

Sevišķi plašus priekšdarbus no skolām prasīja sagatavošanās uz Starptautiskā proletāriāta solidaritātes dienas —

... Viņi arī mācīties gribēja „tā, kā biedrs Staļins ir mācījies.“

1. maija svinībām. Bolševiki bija valdījuši Latvijā jau kādus desmit mēnešus, tāpēc vajadzēja arī ko rādīt no saviem sasniegumiem. Skolu pārvaldes rīkojums skolām 1941. g. 5. aprīlī tādēļ bija sevišķi vispusīgs.

Skolu pārvalde ieteic (jālasa — pavēl. J. Kr.):

- 1 Nodibināt svētku rīcības komisiju. Priekšsēdētājs — skolas direktors, locekļi — komjaunatnes, arodbiedrības, skolēnu komitejas, skolēnu vecāku komitejas pārstāvji u. c.

2. Komitejai jāsagatavo svētku norises kārtības un sagatavošanas plāns.
3. Jāsagatavo skolēni svētku apzinīgai izpratnei.
4. Jānovērtē sociālistisko sacensību rezultāti un jāizrauga apbalvojami.
5. Izgatavot sienas avīzes speciālnumuru.
6. Sarīkot izstādes par Padomju Savienības sasniegumiem.
7. Organizēt un attīstīt Sarkanās palīdzības darbu skolās; iekārtot Sarkanās palīdzības stūrīšus.
8. Savest kārtībā sporta, rotaļu laukumus un dārzus.
9. Rīkot skolēnu sporta nodarbes un rotaļas 2. maijā.
10. Dekorēt ēkas un telpas ar lozungiem, plakātiem, vītnēm u. c.
11. Lasīt kopīgi ar skolēniem literāro vielu par strādnieku cīņu dažādās valstīs.
12. Gatavoties demonstrāciju gājieniem 1. maijā.
13. Sagatavot gājieniem vajadzīgos plakātus, lozungus, make-tus u. c.
14. Iemācīt skolēniem revolūcionāras dziesmas gājienā.
15. Lasīt skolēniem un stāstīt par Ļeņinu.
16. Organizēt kolektīvu kino apmeklēšanu.
17. Apspriest jautājumus par internacionālu audzināšanu.
18. 28., 29. vai 30. aprīlī sarīkot skolā svinīgu aktu un referātu par Starptautiskā proletāriāta solidaritātes dienu un izdarīt balvu piešķiršanu. Aktu kuplināt skolēnu mākslinieciskiem priekšnesumiem, fizikultūras uzvedumiem u. c. Pēc akta — rotaļas un dejas. Referents aicināms no viet. partijas vai komjaunatnes."

Attiecīgus rīkojumus skolas saņēma arī Ļeņina piemiņas dienas svinēšanai, Preses dienas, Komunistiskās sievietes dienas u. c. boļševismam svarīgu dienu atzīmēšanai.

Jāpiezīmē, ka šajos plaši organizētos un ar lielu pompu svinētajos svētkos boļševiki slēpa arī savas *bailes no kontr-revolūcijas*. Lai gan sarkanarmija bija nevien okupējusi, bet arī pilnīgi pārplūdinājusi Latviju ar dažādām karaspēka daļām un tankiem, lai gan arī Latvijā darbojās plašas speciālā NKVD (čekas) karaspēka nodaļas, boļševiku vara nekad nejutās īsti droša. Tas tā no vienas puses. Bez tam — lai uzturētu modru un kareivisku garu savos darbiniekos, vajadzēja rādīt vienmēr draudīgās briesmas, biedināt no „kapitālistiskā ielenkuma“ un dažādām „spiegu, kontrrevolūcionāru un diversantu bandām.“ Tas deva zināmu pamatojumu vispasaules revolūcijas kurināšanai un pārmērīgai tautas labklājības upurēšanai šim revolūcijas elkam.

Sevišķi spilgti šīs bailes no kontrrevolucionāriem aktiem izpaudās 1. maija svētkos. Marta mēn. beigās visas skolas saņēma slepenu rīkojumu 1. maija priekšvakarā ieslēgt un aizzīmogot visas rakstāmmašīnas un citus rakstu pavairojamus aparātus. Tāpat bija jāaizzīmogo visas laboratorijas un zinātniskie kabineti.

Vēl lielākas bija boļševiku bailes no dedzināšanām un citiem sabotāžas aktiem, kas varētu traucēt 1. maija svētkus. Šai ziņā visai raksturīga Izglītības tautas komisāra P. Vāleskalna 91. *sevišķi slepenā* pavēle pilsētu un apriņķu izglītības nodaļu vadītājiem:

„Sakarā ar 1. maija svētkiem pavēlu visās mācības iestādēs nozīmēt dežūras no politiski uzticamām personām, no š. g. 29. aprīļa plkst. 15 līdz 5. maijam plkst. 9.

1. Pēc mācību beigšanas telpas pamatīgi jāpārbauda, sevišķu vērību griezot uz noliktavām, darbnīcām un kancelejām.
2. Pie pārbaudes vērību griezīt uz visu to materiālu novākšanu, kas veicina uguns izcelšanos (petroleja, lupatas, salmi, papīrs, koka skaidas, skābes, eļļainas darba drēbes).
3. Visi ātri uzliesmojoši priekšmeti jānogādā ugunsdrošā vietā.
4. Tāpat jāgriež vērība uz elektrisko vadu stāvokli un elektrisko apgaismošanu.
5. Ugunsdzēsības piederumus novietot noteiktās vietās.
6. Pēc telpu apskates beigšanas, ja viņas izrādījušās ugunsgrēku aizsardzības ziņā kārtībā, apskatītās telpās jāievieš stingrs caurlaišanas režīms, t.i., bez speciālas caurlaides mācības iestādes telpās nevienu neļaut. Šai virzienā jādod attiecīgi norādījumi mācības iestāžu apkalpotājiem.
7. Atslēgām no visām telpām jāglabājas pie atbildīgiem dežurantiem, slēdzenēm jābūt kārtībā.
8. Instruēt visas dežūrām nozīmētās personas par viņām padoto iestāžu ugunsgrēka aizsardzības pārbaudes kārtību.
9. Ja svētku dienās tiek izdarīts remonts, pārbaude vai kāda labošana iekšējās telpās, atbildīgajam dežurantam jāapskata šīs telpas un jāspēr soļi netīrumu novākšanai.
10. Mācību iestāžu vadītājiem svētku dienās jāapmeklē savas iestādes un jāpārbauda dežuranti.

Līdzīgus rīkojumus daudzas skolas saņēma no attiecīgās izpildkomitejas, kompartijas un komjaunatnes organizācijas, pie kam visi rīkotāji sūtīja arī savas uzticības personas pārbaudīt skolas apsardzību. Tā daža pavisam vientulīga lauku skoliņa 1. maija svinību laikā vien piedzīvoja 3—4 revidentu ierašanos.

Cik rūpīga un gādīga bija boļševiku vara, lai veicinātu savu svētku labu izdošanos, tikpat lielu centību, tikai pretējā virzienā, attiecīgās iestādes parādīja visos gadījumos, kur varēja domāt par kādas agrāk svinētās dienas iespaidu.

Tā 14. maija vakarā Rīgas pils. 20. pamatskolas pārzinim kāds liels „biedrs“ piezvana pa telefonu un isi pavēl:

„Ierasties rajonā!“

„Kādēļ?“

„Steidzami ierasties!“

Kad pārzinis ieradies, lielais biedrs prasa:

„Kā jūsu skola gatavojas 15. maija svinībām?“

„Nekā negatavojas.“

„Lūk direktors, kas nezina, kas viņa skolā notiek! Man ir ziņas, ka jūsu skolēni gatavojas svinēt 15. maiju.“

Kad pārzinis tomēr to noliedz, biedrs paskaidro:

„Tas bija tikai joks, bet jūs atbildēsiet, ka ritu skolēmi un skolotāji būtu darbā, iesniegsiet man ziņojumu par trūkstošiem. Bez tam skola jāapsargā un pie tālruņa nepārtraukti jābūt uzticamam dežūrantam.“

9. Skolēnu vasaras prakse lauku saimniecībās.

Sakarā ar dažādiem pienākumiem, kas skolotājiem bija jāveic sabiedrisko darbu kārtībā, t. i., ārpus saviem tiešajiem uzdevumiem un bez atlīdzības, jāpiemin arī tādi pienākumi, kas bija pildāmi skolēniem. Blakus dažādiem propagandas sarīkojumiem, izbraucieni un programmas kuplināšanām, sevišķi pieminama skolēnu piedalīšanās *ražas novākšanā*.

Darba roku trūkuma dēļ lauku saimniecībās izglītības ministrs J. Auškāps 1940. g. vasarā ieveda skolēniem viena mēneša obligātu vasaras praksi. To attiecināja uz visiem vidus- un arodu skolu audzēkņiem, kas sasnieguši 15 gadu vecumu. Šiem vasaras izpalīgiem un praktikantiem bija noteikts arī zināms atalgojums, pienācīgs uzturs, dzīvoklis, brīvs ceļš uz darba vietu un attiecīga ārstēšana slimības gadījumā. Pēc vajadzības gādāja arī par darba apģērbu un apaviem. Skolotāju uzdevums bija, cik iespējams, saistīties skolēnu darba grupu vadībā un darba apstākļu pārraudzībā.

Pēc boļševiku ienākšanas sākās pastiprināti uzbrukumi šai skolēnu vasaras praksei. Skolēni esot nodoti verdzībā, kalpojot muižniekiem, dzīvojot sliktos apstākļos utt. Izglītības ministrijas jaunā vadība tad 1940. g. 10. jūlijā izziņoja skolēnu vasaras praksi lauku saimniecībās tikai par ieteicamu, bet ne par obligātu. Skolu audzēkņi, kam dzīves apstākļi laukos izrādītos slikti, varot darbus pārtraukt, bet tie skolēni, kas vasaras darbus vēl nebūtu uzsākuši, varot arī nemaz nesākt.

Šis „liberālais“ rīkojums tomēr nepastāvēja ilgi. Jaunajai varai gribējās rādīt, ka visi darbi, sevišķi ražas novākšanā un

pārtikas nodrošināšanā, norit „pēc plāna“ un bez sarežģījumiem, tāpēc svarīga bija katra darba roka. Arī priekš pāja nedēļām apkarotais skolēnu darbs varēja derēt šī plāna pildīšanai. Bez tam vasaras darbi lauku saimniecībās skāra lielāko tiesu vidusskolu (ģimnaziju) audzēkņu, starp kuriem esot daudz „buržuju“ bērnu un tiem strādāt tajos sliktajos apstākļos esot ļoti ieteicams.

Tāpēc jau 27. jūlijā parādījās jauns Izglītības ministrijas rīkojums, kas atlika mācību sākumu visās skolās uz divi nedēļām, „lai ģimnaziju, arodskolu un pamatskolu 5. un 6. klašu skolēni, tāpat arī visu skolu pedagogi un visi tie skolēni, kas šogad uzņemti vidus- un arodskolās, katrs pēc savām spējām varētu piedalīties lauku darba talkās.“ Tā skolēnu vasaras prakse bija nevien pagarināta, bet arī attiecināta uz pamatskolu vecākajām klasēm.

Pēc mācību sākuma skolās nāca vēl jauni rīkojumi skolu priekšniekiem organizēt skolēnu darba grupas izbraukšanai svētdienās lauku darbos, visvairāk kartupeļu vai cukurbiešu novākšanā. Skolēniem gan bija garantēts brīvs ceļš uz darba vietu un atpakaļ, bet naktsmājas un uzturs — pēc apstākļiem. Sliktās darba organizācijas dēļ nereti gadījās, ka skolēnu darba grupām vēl oktobra mēnesī naktis bija jāpavada kādā šķūnī bez segām un svētdienā jāstrādā neēdušiem. Bez attiecīga apģērba un apaviem laukos izvestie bērni bieži saaukstējās un slimoja. Tāds bija iesākums boļševiku izreklamētai priekšzīmīgajai bērnu un jaunatnes aizsardzībai.

Gadījumos, kur jaunatnes darbs kādā ziņā varēja būt derīgs boļševiku interesēm, nekāda skolēnu un jaunatnes aizsardzība vairs nebija vajadzīga. Tādu raksturīgu gadījumu atceras Rīgas valsts daiļkrāsotāju skola sakarā ar Augstākās padomes vēlēšanām 1941. g. 12. janvārī:

„Dažas dienas pirms vēlēšanām skolā ieradās arodbiedrību savienības priekšsēdis Lapiņš un kompartijas 2. sekretārs Spure. Ar ieročiem rokās tie piedraudēja uz vietas noņemt skolas direktoru, arī visus skolotājus un audzēkņus, ja līdz nākošās dienas rītam nebūs izgatavots zināms skaits plakātu, ko kā plīvojošas lentas izkārt uz pilsētas namiem, stabiem un kokiem.

Šo divu un pārmaiņus vēl citu varas vīru klātbūtē visus skolas audzēkņus un skolotājus nodarbināja nepārtraukti 28 stundas bez atpūtas un bez ēšanas. Būtu piespiesti strādāt vēl ilgāk, bet par laimi pietrūka drēbes, uz kā rakstīt saukļus, un tādēļ darbus pārtrauca. Tomēr arī šai laikā bijām aprakstījuši sarkano drēbi 2 kilometru garumā.“

10. Viss pēc plāna!

Viena no galvenajām sociālistiskās un vēl vairāk komūnistiskās valsts pazīmēm esot tā, ka te viss noritot pēc cieši noteikta plāna. Te tadēļ arī viss notiekot tā, kā vajadzīgs, bet nevis kā pagadās. Ar to arī sociālistiskā valsts atšķiroties no katras citas nesociālistiski un nezinātniski organizētas valsts.

Tāda vispusīga plānošana notika boļševiku varas laikā arī Latvijā nevien saimniecības uzņēmumos, rūpniecībā; tirdzniecībā un transportā, bet arī skolās un audzināšanas iestādēs.

Skolu darbiniekiem bija jāizstrādā un jāiesniedz attiecīgai priekšniecībai treji dažādi darba plāni:

A) Vispirms skolas pārzinim resp. direktoram jā sastāda *skolas darba plāns*. — a) Vasarā jāstrādā sagatavošanās plāns jaunajam mācības gadam. Jāatzīmē ēkas, telpas un attiecīgie remontī, inventārs mācības, līdzekļi un tā papildinājumi; skolēnu novietojums, palīdzība nesekmīgiem skolēniem. Šis sagatavošanās plāns jāizstrādā un jāiesniedz līdz 15. jūnijam. — b) Mācības un audzināšanas darba plāns sastādāms pa pusgadiem uz priekšu un iesniedzams līdz 20. augustam par pirmo pusgadu un līdz 5. janvārim — par otro. Te jāapskata ciņa ar skolēnu nesekmību, skolotāju kvalifikācijas celšana, jāaplūko pionieru un komjaunatnes darbs skolās un skolotāju līdzdalība šī darba veikšanā, jāapsver skolēnu nodarbība ārpus skolas, viņu ieaudzināšana kultūras dzīves tradīcijās, sociālistiskās sacensības priekšmeti un temas, fiziskā audzināšana un veselības kopšana, militārā audzināšana, vecāku politiskā izglītošana; dažādi sabiedriskā darba veidi un līdzekļi utt., utt. Pie katra no šī darba plāna priekšmetiem jāatzīmē: ko darīs, kad darīs, kas darīs. Blakus vēl atstājama telpa plāna izpildījuma atzīmēm.

B) *Skolotāja darba plāns* savukārt bija jāizstrādā divos veidos: a) darba plāns katram pusgadam un b) stundu konspēkti katrai dienai resp. katrai mācības stundai. Pusgada darba kalendārs bija iesniedzams skolas priekšniekam apstiprināšanai līdz 25. augustam un 25. decembrim, bet stundu konspēkti nododami pārziņa ieskatam reizi nedēļā.

Izstrādājot stundu konspektu, skolotājam bija jāievēro nevien attiecīgā priekšmeta un vielas metodiskā puse, bet arī „sociālistiskās celtniecības” moments, tēlojot rožainā gaismā Padomijas sasniegumus un melnās krāsās — citu zemju „atpalicību”. — Bez tam apstrādājot programmas materiālu dabaszinībās, vēsturē, ģeografijā un latviešu valodā, jāparedz veids,

kā iepotēt bērnos materiālistisko pasaules uzskatu, „parādot konkrētos piemēros reliģiju kā darba ļaužu izmantotāju un dzīves progresa bremsētāju. Jāieplāno arī materiāls, lai būtu iespēja ar bērniem veikt antireliģiskas sarunas.“¹ Bez tam vēl katram skolotājam, sevišķi vēsturē, ģeografijā un latviešu valodā jāieplāno materiāls skolēnu internacionālai audzināšanai. Tāpat propaganda un atkal propaganda.

C) *Skolas vadītājam* bija jā sastāda sevišķs darba plāns katrai darba dienai. Jāuzskaita sīki visi pārzinim resp. direktoram paredzētie darbi un pienākumi, atzīmējot personu, laiku un vietu, kad un kur ko izpildīs.

Šādus plānus prasīja uzrādīt skolu inspektori savos vizitāciju apmeklējumos un tāpat citi skolās ieradušies pārlūki.

Nav apšaubāms, ka zināms plāns nepieciešams *katram* darbam, arī skolotājam un audzinātājam viņa daudzpusīgajos pienākumos, lai viss vajadzīgais tiktu paveikts istā laikā un vietā. Apzinīgi skolotāji arī agrāk nestrādāja bez plāna, ja arī darba plāns ik reizes nebija fiksēts uz papīra.

Boļševistiskā plānošana atšķirās ar šādām ipatnībām:

Tā bija pārāk sīka un plaša. Par katru mācības stundu skolotājam bija jā raksta metodisks konspekts pat tad, ja skolotājs pilnīgi pārvaldīja klasē aplūkojamo vielu; šāda plānošana sagādāja skolotājam daudz lieka darba.

Cieši ievērojot plānu, skolotājam bija atņemta iespēja izmantot nejausi darbā radušās situācijas. Piemēram, bērnu dārzniecēm bija dienu uz priekšu jāizplāno pastaigas un attiecīgās sarunas ar bērniem. Bet ja nu list lietus, tad jāpaliek mājā, un plāns vairs neder.

Pati galvenā skolotāju darba plānošanas ipatība, kas tai izsita pamatu zem kājām, bija tas apstāklis, ka skolas gandrīz visu mācības gadu strādāja bez mācības grāmatām un arī bez pilnīgām programmām. Programmu konseptus laiku pa laikam iespieda „Jaunajā Komūnārā“. Kā uz šādu programmas fragmentu pamata bez atļautām un noteiktām mācības grāmatām var sastādīt darba plānu pusgadam uz priekšu, to arī boļševiki nevarēja paskaidrot. Tikai prasīja, lai plāns būtu. Nu, skolotāji tad arī taisīja darba plānus, lai būtu ko uzrādīt, bet darba gaita gāja savu ceļu. Nav brīnums, ka plāna un izpildījuma atšķirība dažkārt bija ļoti liela.

Šāds stāvoklis mācīja skolotājus neņemt boļševistisko plānošanas māniju nopietni.

¹ Jaun. Komūnārs 1941. g. 3. I.

Nav jādomā, ka skolotājiem uzkrautā plānošanas nelaime aprobežojās tikai ar tiešo skolas darbu. Nē, plānot vajadzēja arī visu to organizāciju darbu, kuŗu priekšgalā bija skolas pārzinis vai skolotājs; jāplāno bija arī skolotāja personīgais darbs dažādos sabiedriskos pienākumos un uzdevumos. Piemēram varētu derēt *skolu vietējo komiteju politiskā un kultūrālā sektora darba plāns par laiku no 1941. g. 1. janv. līdz 1. maijam.* (Jaun. Komūn. Nr. 118).

1. Noorganizēt politisko semināru skolas darbinieku kolektīvam. Semināru sēdes rīkojamas ne retāk kā reizi nedēļā, brīvlaikos biežāk. Uzdot visiem skolas darbiniekiem izstudēt līdz 1941. g. 12. janvārim Stalina konstitūciju un vēlēšanu nolikumu. Nekavējoties sākt VK(b)P īsā vēstures kursa mācīšanos. Tai jānotiek pēc plāna un ar pārbaudi par piesavināto.
2. Noorganizēt kontroli, lai vēlēšanu iecirkņi, kur ietelp skola, visi vēlētāji noskaidrotu savu ierakstu pareizību un vēlēšanu dienā, 12. janvārī, nenokavētu balss nodošanu. Šai darbā ieskaitīt skolotājus, visus aktīvākos skolēnus, skolnieku vecākus, skolu šefu darbiniekus u. c.
3. Obligāti izdot skolotāju sienas avīzi, ne retāk kā 2 reizes mēnesī. Šī uzdevuma kārtīgai veikšanai izvēlēt atbildīgo redaktoru, kur tāda vēl nebūtu.
4. Noorganizēt skolotāju ekskursijas uz Sarkanarmijas izstādi Sarkanarmijas namā Rīgas skolām obligāti, pārējām pēc iespējas.
5. Reģistrēt savas skolas rajonā analfabētus un noorganizēt to apmācību ar tādu aprēķinu, lai noteikti panākumi jau būtu līdz 1941. g. 1. maijam. Reģistrēšanas darbā iesaistīt arī skolēnus un viņu vecākus.
6. Laikā no 1941. g. 1. janv. līdz 12. janvārim iesniegt Skolu darbinieku arodbiedrībai Rīgā, Skolas ielā 11, rakstveida atskaites par pirmajā mācības pusgadā veikto darbu, kā arī plānus 11 māc. pusgada darbam.

Plānā obligāti ietilpināmas šādas ziņas: 1) Politiski kultūrālā darba īss saturs vai nosaukums, 2) laiks, līdz kuŗam šo darbu veiks, 3) vieta, kur darbs tiks izpildīts (skolā, mājā, izstādē, teātrī, kino, mūzejā utt.) 4) persona, kas atbildīga par darba izpildīšanu.

Šis oficiālais skolu komiteju plāns īstenībā bija tikai vispārīga darba schēma, kas katrā darbības nozarē prasīja atkal jaunu sīkāku plānu. Tā, piem., skolas komitejai bija nepieciešams detalizēts plāns politisko semināru darbībai, VK(b)P īsā vēstures kursa mācībām, vēlētāju kontroles plāns, sienas avīzes izgatavošanas plāns, politisko ekskursiju plāns, analfabētu apmācības plāns utt., utt., plānā atzīmējot personas, kas darbu darīs, kad darīs, kur darīs, kādos apmēros darīs, kas darbu kontrolēs, kur, kad un kā kontrolēs.

Plānu lavīnā smokošajiem darbiniekiem nereti visi sasniegumi izbeidzās ar plāna sastādīšanu. Pašam darbam, plāna izpildījumam, vairs neatlika laika, ne iespējas. Visbiežāk gan plāns un izpildījums gāja katrs savu ceļu. Piemēram, analfabētu apmācības plāns rādīja sīki detalizētu apmācības norisi, bet izpildījumā radās mazs sarežģījums — analfabēti paši vai nu nebija atrodami, vai arī tos nevarēja piespiest mācīties, un tā viss lieliskais plānojums zaudēja katru praktisku vērtību.

11. Kancelejas rakstu plūdi.

Jau vecās cariskās Krievijas iestādes bija tālu pazīstamas ar birokratismu, ar neattaisnojami ilgu un smagu sarakstiņšanos pat samērā nesvarīgās lietās. Iestāžu kancelejas pierakstīja papīru kaudzes.

Tas tomēr bija niecīgs sākums, salīdzinot ar to rakstu daudzumu, ar kādu boļševiku iestādes pārplūdināja mūsu skolas. Dažādas ziņas, pārskatus, anketu izpildījumus, plānus un to izpildījumus, atskaites un uzskaites prasīja vietējā pilsētas vai apriņķa TIN (Tautas izglītības nodaļa), atsevišķi politiskie vai pārdarbinieki inspektori, izpildkomiteja, arodbiedrība un tās nodaļas, kompartijas vai komjaunatnes šūna, vietējais partorgs (partijas organizātors), pagasta komsorgs, milicis vai vecākais pionieru vadītājs. Lielākā daļa rakstu bija jāizpilda 3—5 eksemplāros, kas skolotāju stāvokli padarīja vēl smagāku, jo pavairošanas aparāti un rakstāmmašīnas bija tikai lielākajās skolās. Daudzī raksti un noraksti skolu vairumam bija izpildāmi tikai ar roku.

„Nekad vēl savā 19 gadu skolotāja praksē nebiju pieredzējis tādus kancelejas papīru plūdus,“ saka St. skolas pārzinis,“ kā 1940./41. mācības gadā. Pie tam viss bija jāpaveic trieciena tempā, nereti pat dažās minūtēs vai pat pirms pieprasījuma saņemšanas, tāpēc arī skolotājs atpūtas neredzēja. Pārmērīgā darba daudzuma dēļ arī nebija brīnums, ka no Padomijas iebraukušie jaunie cilvēki izskatījās kā istie roboti, bez smaids sejās, bez savas patstāvīgas domas un bez drosmes kaut ko patstāvīgi darīt. Tie bija drīzāk automāti, nedzīvi vergi, un par tādiem robotiem boļševiku iekārta gribēja padarīt arī mūs.”

Tas nav nekāds pārspilējums, ja St. skolas pārzinis saka, ka daži raksti bija jāizpilda jau pirms attiecīgā pieprasījuma saņemšanas. Boļševiku metode bija dot izpildījumam ļoti īsus termiņus, tā ka ļoti bieži skolas pārzinis saņēma ziņu pieprasījumus, kad izpildījuma termiņi jau bija pagājuši. Daudzos

gadījumos šādi pieprasījumi noslēdzās ar draudiem: „Par ziņu iesniegšanu noteiktā laikā daru skolas priekšnieku personīgi atbildīgu.“

Daugavpils apr. V. skolas pārzinis sniedz par izpildāmō rakstu daudzumu dažas statistiskas ziņas:

„Visā mācības gadā,“ saka pārzinis, „t. i., 184 mācības dienās, skolā saņemti 405 rīkojumi jeb caurmērā 2,2 raksti dienā. Lai atbildētu uz visiem šiem rīkojumiem un pieprasījumiem, kas aptvēra 560 lappuses, skolas pārzinim klases darbs bija pilnīgi jāpamet un jāstrādā bez apstājas tikai pie ziņu sniegšanas.“

Rīgas pilsētas Izglītības nodaļa 1940./41. m. gada pirmajā pusē bija paspējusi skolām dot 254 rīkojumus un cirkulārus jeb caurmērā 3 rakstus katrā darba dienā. To apstiprināja arī „Padomju Latvijas Skola“ (4. nr. 9. lapp.), piezīmēdama, ka „pie tādas vadības sistēmas viss aparāts bija aizņemts ar cirkulāru izgatavošanu un nevarēja interesēties par pašu skolu.“

Jāievēro, ka daudzi no šiem rīkojumiem prasīja visai sarežģītu un sīku ziņu iesniegšanu gan par skolotājiem un skolēniem, gan par telpām, mācības līdzekļiem un mācību norisi. Tur bija arī rīkojumi, kuŗu izpildīšana prasīja vairāku dienu rūpīgu darbu, piem., skolas gados esošo bērnu reģistrācija, analfabētu meklēšana, statistisko pārskatu sastādīšana u. c.

Skolas vadītājam, lai izpildītu priekšniecības pavēles, ne reti vajadzēja būt arī agronomam, jo citādi nevarētu sastādīt skolas zemes apsaimniekošanas plānu; vajadzēja būt arī būvtechnikim, jo pašam bija jāpastāda ēku remontu apraksti un maksas aprēķini.

Daudzos centrālo iestāžu cirkulāros bija vesela rinda apakšjautājumu, kas prasīja tikpat lielu skaitu atsevišķu pārskatu. Piemēram varēs derēt kāda Tukuma apr. skolu valdes 1940. g. 2. novembrā *telefonogramma visām skolām*:

„Saskaņā ar Skolu pārvaldes rīkojumu, uzaicinu tūliņ ziņot:

1. Ko jūsu skola panākusi sociālistiskās sacensības ziņā;
2. disciplīnas stiprināšanā, labas kārtības un priekšzīmīgas tīrības ieturēšanā skolā;
3. ražas novākšanā;
4. komjaunatnes vai pionieru un pašdarbības pulciņu noorganizēšanā;
5. priekšlasījumu un referātu noturēšanā;
6. sabiedriskā darbā, revolūcionāru dziesmu iemācīšanā skolēniem, skolas sienas avīzes vai žurnāla izdošanā.“

Skolām „tūliņ“ jāsniedz ziņas, t. i., pārskati par visām skolu pārdarītājiem un sabiedriskā darba norisēm, kas prasa vairāku dienu nepārtrauktu darbu!

Bet kas veiks darbus klasē un citus skolotāja neatliekamos pienākumus? Ziņu sakopošanai un pārskatu sastādīšanai atlika vienīgi naktis, samazinot skolotāja atpūtas brīžus līdz cilvēkam tikko ciešamam minimumam.

Komunistiskās jaunatnes savienība, vietējā kompartijas nodaļa un citas politiskās uzraudzības iestādes vai personas uzkrāva skolu priekšniekiem tikpat daudz darba, dažreiz pat vēl vairāk nekā tiešā priekšniecība — Skolu valde vai Tautas izglītības nodaļa. Kā attiecīgs piemērs varētu derēt Cēsu apr. komjaunatnes 1941. g. 15. febr. šāds raksts skolu priekšniekiem (ievērojot oriģināla stilu un rakstību):

„Nekavējoši iesūtīt sekošas ziņas: 1. Cik skolā skolnieku. 2. Cik pionieru. 3. Cik pašdarbības pulciņu. 4. Kādi tie būtu. 5. Vai ir sarkanais stūrtītis. 6. Kā un kad iznāk sienas avīze (tikai pionieriem jeb kopā ar skolu).

Sekojošo jautājumu atbildes iesūtīt pēc iespējas ātri.

1. Vai ir skolnieku komitejas. Ja ir, tad uzrakstīt, kad vēlētas un kādā sastāvā.

2. Cik pagastā analfabētu. Kas tos apmācīs.

3. Kā un kad saņemtas algas.

4. Vai ir noorganizēts politisks seminārs (kurā piedalās skolotāji un pionieru vadītāji. Ja ir, tad atsūtīt plānu).

5. Sīkas ziņas par krosu, organizēt pēc iespējas vairāk komandu. Cik skolnieku skolā, kas pēc ārsta atzinuma un gadiem varētu piedalīties krosā. Cik skolnieku piedalījās, jeb paredzams piedalīties krosā.

6. Kad skolā atzīmēs Sarkanās armijas 23. gada dienu. Vēlama vakara programma.

Ziņas par šiem 6 punktiem rakstīt katram uz atsevišķa papīra.

Stāties sakaros ar vietējo arodbiedrību vai partijas uzticības personu un stādīt plānu, kā, pionieri un skola piedalīsies pavašara sējas kampaņas izvešanā. Organizēt meža darbu propagandu un meža talkas.

Organizēt „Jaunā Komūnāra“, „Pionieris“, „Sarkanais Sports“ abonēšanu. Savākt abonentus un iesniegt tuvākā „Sojuzpečatj“ kantorī.

Par katru sarīkojuma — vai tas būtu pionieru, skolas jeb klases — iesūtīt pieteikumu ar programmu, ne vēlāk kā nedēļu priekš sarīkojuma. Programmu sūtīt 2 eksemplāros. Plašākas pašdarbības vakaram programmā sīki uzrādīt tieši, kādi priekšnesumi būs. Līdz 20. datumam iesūtīt parasto atskaiti un nāk. mēn. plānu, neatkarīgi no šīm ziņām.

Organizēt jaunarmiešu kaņaspēles. Norādījumus skat. „Jaunā Komūnārā.“ Pionieru ieroču apmācības, apmācībām mazkalibra ložu bisi pieprasīt apriņķa komitejā.“

Šo satura ziņā visai bagātīgo rīkojumu parakstījuši LĻKJS (Latvijas Ļeņina komunistiskās jaunatnes savienība) Cēsu apriņķa komitejas darbvede E. Tankels.

Skolu priekšnieki varēja justies visai apmierināti. Jau šis rīkojums vien nodrošināja darbu vismaz nedēļai. Bet dažādi pieprasījumi un pavēles, varbūt ar ne tik bagātīgu saturu, nāca pa 2 līdz 3 dienā. Kā nu skolotājs lai sūdzas par garlaicību!

Ne mazumu darba skolotājiem un sevišķi pārziņiem tais skolās, kur nebija tehnisko kancelejas darbinieku, prasīja kārtējie *statistiskie pārskati*. 1940. gada 1. novembra vispārīgās izglītības skolu pārskatā vien bija 24 nodaļumi ar vairāk nekā 1000 dažādu ierakstu vietām. Gada vidū vēl labs skaits dažādu citu isāku aptauju un pārskatu par atsevišķām darbības nozarēm, bet, mācības noslēdzot, bija jāizpilda speciāls gada pārskats ar 14 nodaļumiem un 177 ierakstiem.

Ar šo tehniskas dabas pārskatu skolas pārskatu serija vēl nebūt nebija noslēgta. Tiklab skolas priekšniekam, kā skolotājiem vēl bija jāizstrādā sevišķi *informātivi pārskati* ar sīkām ziņām par paveikto un nepaveikto darbu pag. māc. gadā. Sevišķi plašam bija jābūt skolas priekšnieka sastādītam skolas darbības pārskatam ar ziņām par skolas mācību vispārīgo reālizāciju, jāsniedz arī katra skolotāja vispusīgs raksturojums, jāattēlo mācības gaita klasēs, skolēnu sekmes, politiskās audzināšanas reālizācija, skolas saimnieciskais stāvoklis, izredzes nākamā mācības gadā utt.

Daudz pūļu un nevajadzīga darba skolotājiem atnesa arī centrālo iestāžu rīkojumu savstarpējā nesaskaņotība un novirzīšanās no „ģenerāllinijas“, kādēļ jau savāktās un ar lielām pūlēm apstrādātās ziņas vēlāk izrādījās nederīgas. Tādi pārpratumi radās, starp citu, ar *skolēnu sekmju salīdzināšanas tehniku*.

Vēl līdz 1941. g. marta otrai pusei Izglītības nodaļu priekšnieki un inspektori deva rīkojumus skolēnu sekmju augšanu vai slīdēšanu noteikt ar pirmo triju mācības gada ceturkšņu caurmēra atzīmju salīdzinājumu. Daži inspektori pat bija izstrādājuši ļoti elegantas paraugtabulas sekmju kustības atzīmēm katrai nedēļai. Sekmju kustību tā it viegli varēja izteikt arī grafiski, un arī skolās viss darbs būtu gājis „pēc plāna un grafika“. Bet tad nāca negaidīts pārsteigums.

Augstākā priekšniecība bija atklājusi, ka VK(b)P CK jau priekš dažiem gadiem atzinusi caurmēra atzīmju nelietderību skolēnu sekmju salīdzināšanai un vērtēšanai, jo tās „dod neskaidru sekmju ainu un nepareizi apgaismo skolas darbu.“ (No Skolu pārvaldes raksta Tautas izglītības nodaļu vadītājiem 1941. g. 28. martā).

Ši dziļdomīgā atzinuma būtība šāda:

Boļševiki, tiekdami skolēnus nonivelēt, neatzina kādu speciālu neapdāvinātību vienā vai otrā mācības priekšmetā, lai arī visos pārējos priekšmetos skolēnam būtu tīri ģeniālas sekmes. Piemēram, ja skolēnam matemātikā divnieks, bet visos pārējos priekšmetos apaļi piecnieki, skolēns tomēr uzskatāms par nesekmīgu un nākamā klasē nav pārceļams. Caurmēra atzīme šim skolēnam tomēr būtu, piemēram, 4,85. Skolu pārvalde tāpēc aizliedza sekmju vērtēšanu ar caurmēra atzīmēm.

Tautas izglītības nodaļu vadītājiem nu radās visai neērta situācija, jo vajadzēja savus agrākos norādījumus gluži atklāti atzīt par aplamiem. Tāpēc arī visas ziņas, kas izpildītas pēc agrākiem norādījumiem, bija jāpārstrādā pēc „absolūtās sekmības“ principiem. Galu galā cietējs bija atkal skolotājs, kam gluži negaidīti uzvēlās plecos jauna darba nasta.

Šis īpatnējās situācijas raksturošanai ievietojam divus Valkas apr. Tautas izglītības nodaļas apkārtrakstus visiem skolu priekšniekiem. Jāpiezīmē, ka no pirmā līdz otrā apkārtraksta izsūtīšanai bija pagājušas tikai trīs nedēļas.

Valkas apriņķa
Tautas izglītības nodaļa
1941. g. 7. martā.
Nr. 260/2.

Apkārtraksts Nr. 35.

Visiem skolu priekšniekiem.

Lai zinātu patreizējo mācības sekmju un pionieru skaita stāvokli, salīdzinot ar pirmo pusgadu, uzdodu skolu priekšniekiem iesūtīt Tautas izglītības nodaļā nekavējoties sekojošas ziņas:

A. 1) Atrast trešā ceturkšņa caurmēra katras klases atzīmi (jāatrod katras klases audzinātājam). 2) Atrast caurmērā 3. ceturkšņa atzīmi visā skolā; 3) tāpat par pirmo pusgadu (2 ceturkšņiem). 4) Uzrādīt salīdzinošos skaitļos, par cik skolas caurmēra atzīme cēlusies, vai kritusies (izteicot to arī %) 1. pusgadā un 3. ceturksnī. B. 1) Pionieru skaits skolas pusgada beigās. 2) Pionieru skaits skolā 3. ceturkšņa beigās. 3) Skolas skolēnu skaits. 4) Kāds % no visa skolēnu skaita 1. pusgadā ir pionieri. 5) Kāds % no visa skolēnu skaita 3. ceturksnī ir pionieri. 6) Cik % liels pieaugums. C. Atrast kāds % skolā ir nesekmīgo skolēnu. Pie nesekmīgiem skolēniem jāskaita tie, kam kaut vai vienā mācības priekšmetā vidējā ceturkšņa atzīme ir nepietiekoša.

Paraksts (E. Saldūksnis)
Izglītības nodaļas vadītāja.

Valkas apriņķa
Tautas izglītības nodaļa
1941. g. 31. martā
L Nr. 260.

Apkārtraksts Nr. 46.

Visiem skolu priekšniekiem.

TIN, pamatojoties uz Skolus pārvaldes š. g. 23. marta rakstu Nr. 1984-125, uzdod skolu sekmju novērtējumu izvest, pamatojoties uz „absolūto sekmību“, t. i., pēc sekmīgo un nesekmīgo skolēnu % skolā un klasē.

Par nesekmīgo skolēnu uzskatāms katrs skolēns, kam ir kaut viena nepietiekoša atzīme (2 vai 1) ceturksnī; kaut kurā mācības priekšmetā, izņemot fizisko audzināšanu, dziedāšanu, mājturību un rokdarbus.

Papildam var uzrādīt arī „relatīvās sekmes“ pa klasēm un visā skolā, t. i. aprēķināt, kādu % sastāda piecinieki, kādu % sastāda četrinieki, trijnieki, divnieki un vieninieki attiecībā pret visu ceturksnī galīgi izlikto atzīmju skaitu.

Tāds pats vērtējuma veids lietojams arī sociālistiskās sacensības rezultātu noteikšanā.

TIN aizrāda, ka klasēs vai skolās sekmības noteikšana ar caurmēra atzīmi neatbilst Padomju skolas interesēm, jo tā apslēpj skolas trūkumus un neļauj tos savlaicīgi novērst.

Par pieļautiem trūkumiem šinī jautājumā un Jūsu rīcību šo trūkumu novēršanai paziņot TIN ne vēlāk, kā līdz š. g. 7. aprīlim.

Piezīmēju, ka ceturtajā ceturksnī tiks saukti pie atbildības un sodīti tie direktori, kas vēl turpinās skolas un klases sekmību noteikt ar caurmēra atzīmēm.

Paraksts (E. Saldūksnis)
Izglītības nodaļas vadītāja.

Tā skolotājiem, kas vēl turpinātu izpildīt Tautas izglītības nodaļas rīkojumu un skolēnu sekmību noteiktu ar caurmēra atzīmēm, draudēja saukšana pie atbildības un sods. Visas līdz šim izstrādātās tabulas un grafikas vairs nebija lietojamas, un skolotājiem viss darbs jāstrādā no jauna.

Kad visu to paveikt? Kā izpildīt visus pieprasījumus, kā sagatavot visu attiecīgo ziņu materiālu? Kuldīgas un Aizputes apr. tautskolu inspektors šo jautājumu atrisināja it vienkārši. Savos „biedriskos aizrādījumos“ (1940. g. 30. septembra 540. apkārtrakstā) viņš lika skolotājiem strādāt *stachanoviski*, citiem vārdiem sakot — bojāt darba mašīnas un ražot brāķi. Skolotājiem gan nekādu darba mašīnu nebija, tāpēc viņi ar pārmerīgo darba nastu tikai ruina sevi, bojāja savu veselību.

Bet cilvēks padomju iekārtā ir ļoti lēta manta, sevišķi ja tas nav ieskaitīts kompartijas reģistros, un tāpēc arī par skolotāju darba nastām priekšniecība visai maz interesējās.

Skolu programmas un mācības grāmatas kā bolševistiskās propagandas līdzeklis

Lai gan Izglītības komisāriāta pārstāvji 1940. g. 3. sept. skolotāju kongresā ziņoja gluži noteikti, ka tiklab skolu jaunās programmas, kā arī mācības grāmatas būšot gatavas visā drīzumā un „mācības darbs brīvās padomju Latvijas skolās“ varēšot ritēt bez traucējumiem, skolas tomēr ilgi nevarēja sagaidīt ne viena, ne otra.

1. Darbs bez programmām.

Apsolīto padomju skolās „izmēģināto un ar teicamām sekēm lietoto“ programmu vietā Latvijas skolām bija jāapmierinās ar visai *konspektīviem programmu fragmentiem*, ko šad un tad iespieda „Jaunajā Komūnārā“.

Mācības visās skolās sākās 23. septembrī, bet pirmās programmu skices „Jaunajā Komūnārā“ sāka parādīties tikai 21. sept. Tas bija dabas mācību programmas konspekts pirmajām 4 klasēm. Ko darīt pārējās sešās klasēs, bija vērojams visai aptuveni, jo visa botanikas programma, piemēram, „Jaunā Komūnāra“ 22. sept. numurā bija izteikta isās 40 rindiņās. Cilvēka anatomijas un fizioloģijas programma formulēta vēl lakoniskāk. Visa vēstures kursa programma ietverta 144 rindiņās. Tikpat īsi uzmetumi arī citiem mācības priekšmetiem.

24. sept. numurā visu sešu agrāk iespiesto programmu atkārtojums vienā nepilnā avīzes lappusē un vēlāk vēl daži papildinājumi. Tas nu bija viss, ko mūsu skolotāji bija sagaidījuši no solītajām „vispriekšzīmīgākajām“ un pēc zinātnes „pēdējā vārdā“ sastādītajām programmām. Ar šo mazumiņu skolotājiem bija jāapmierinās uz diezgan ilgu laiku, līdz saņēma plašākas, no krievu valodas tulkotās programmas. Tas notika tikai 1941. gada sākumā, dažos priekšmetos pat īsi pirms mācību beigām. Bet skolotājiem tomēr bija viss savs darbs jāplāno pusgadam uz priekšu, jāmāca komunistiskās skolas garā un jāpanāk simtprocentīga sekmība.

2. Skolēni bez mācības grāmatām.

Skolotāju darbu vēl vairāk sarežģīja tas apstāklis, ka nebija arī mācības grāmatu. Ar Skolu departamenta 1940. g. 22. augusta rīkojumu skolās bija atļauts lietot tikai tādas mācības grāmatas, „kas novērtētas Izglītības ministrijas mācības grāmatu novērtēšanas komisijās pēc 1940. gada 1. augusta.“ Bet skolām darbu sākot, tādu atļautu grāmatu vēl nemaz nebija. Mācības grāmatu vietā bija tukšums, atskaitot nedaudzas tehnisku priekšmetu grāmatas arodu skolām.

Skolām strādāt bez mācības grāmatām, pie tam vēl ar ļoti ierobežotiem rakstāmo materiālu krājumiem, bija grūti atrisināma problēma. Daži Izglītības komisāriāta rīkojumi skolām mēģināja dot skolotājiem arī vienu otru metodisku aizrādījumu, kā iekārtot mācības šādos apstākļos. Šai ziņā visai interesants kāds izglītības tautas komisāra vietnieka *J. Jansona* parakstīts rīkojums latviešu valodas skolotājiem:

„Kāmēr vēl skolotāji nav saņēmuši mācības grāmatas,“ sacīts rīkojumā, „pirmajās darba dienās un stundās visās klasēs bērni jāiepazīstina ar notikušajiem lielaizstrādātajiem vēsturiskajiem notikumiem un pārmaiņām mūsu valsts dzīvē. Pamatīgi jānoskaidro, kādus pienākumus Latvijas PSR izglītības vadība uzliek skolēnam darbā, skolas dzīvē, mājā un sabiedrībā. Skolēnam jāzina, ka viņš ir svarīgs loceklis skolas darba gaitā, kas ar savu darbu un uzvešanos ceļ skolas sasniegumus.

Tālākas darba dienas un nedēļas veltāmas pamatīgai iepriekšēja gadā gūto zināšanu atkārtošanai gramatikā. Jādod gramatiski vingrinājumi un rakstu darbi, pievedami pareizas, izkoptas kultūras valodas un laba stila piemēri. Jāturpina gramatikas kurss. Skolotājiem jābūt pietiekoši izveicīgiem, jāizmanto dienas prese, radio programmas, brošūras un grāmatas.

Kā lasāmo vielu I un II pamatskolas klasē, skolotāji var izmantot tautas pasakas, bet pārējās klasēs — norādīto literatūru.“

Tas nu bija viss, ko latviešu valodas skolotāji saņēma kā ceļa maizi jaunajās gaitās. Gramatikas atkārtošana, jaunākajās klasēs pasaku lasīšana un pārējās — boļševistisko avīzrakstu studēšana. Ar to bija jāpietiek. Vēlāk iespieda kādu Sudrabu Edžus stāstiņu un dažus tulkojumus no krievu valodas. Labāk neklājās arī citu priekšmetu skolotājiem. Arī viņu darbs ritēja tādā pašā tukšumā.

Tomēr arī tik grūtos apstākļos piepildījās vecā paruna, ka ļaunums nekad nav bez sava labuma. Tā tas bija arī ar jaunu mācības grāmatu trūkumu un ar konspektīvajām boļševiku programmām, ko pie tam vēl vairākkārtīgi grozīja. Šādi apstākļi deva iespēju latviski noskaņotām skolām, sevišķi ar sa-

liedētu skolotāju personālu, lietot agrākās mācības grāmatas, tāpat agrākās programmas, tikai šur un tur piemētot klāt pa kādai boļševiku īpatībai.

Viens no iemesliem, kāpēc programmas un mācības grāmatas tik ilgi nokavējās, bija šejienes boļševiku bailes no Maskavas. Katru kaut cik patstāvīgāku rīcību varēja iztulkot kā separatīsmu, kas nav saskaņojams ar internacionālā proletāriāta interesēm. Bez tam, patstāvīgi arī kādu skolas programmu vai mācības grāmatu sastādot, varēja it viegli novirzīties no „ģenerāllīnijas“. Tas bija ārkārtīgi smags grēks, par ko interesējās un prasīja katrā boļševiku darbinieku aptaujā. Bet isto pašreiz vienīgi pareizo ģenerāllīniju zināja tikai Maskavā, kur pat šejienes lielie biedri griezās pēc attiecīgām atļaujām un visdrošākās interpretācijas.

3. Beidzot parādās skolas grāmatas.

Visvieglāk varēja noturēties „ģenerāllīnijas“ slīdēs, tulkojot latviski pilnīgi drošas krievu programmas un grāmatas. Bet nu bija jāzina, kuŗas no tām ir pilnīgi drošas. Pret kuŗām nav cēlis iebildumus kāds liels Maskavas biedrs? Izlīdzējās tā, ka drusku šaubīgākām grāmatām meklēja to izdevumu, kas vēl nemaz nav iespiests, jo pagājušā gada grāmata šogad varēja būt ļoti ķecerīga. No Maskavas spiestuvēm izlūdās korrektūru novilkumus vai atsevišķas iespiestās loksnes, ko tad steidzīgi tulkoja. Un tā kā arī Padomijā, pēc plāna strādājot, mācības grāmatas nereti iespīež tikai pēc skolas darbu uzsākšanas, tad Padomju Latvijā tiklab skolēniem, kā skolotājiem uz mācības grāmatu atspīdēšanu bija jāgaida diezgan ilgi. Dažos priekšmetos arī nemaz nesagaidīja.

Kad beidzot viena pēc otras sāka parādīties jaunās mācības grāmatas, skolotāji un arī skolēni bija ne mazumu pārsteigti. Vispirms — tās visas bija tulkotas no krievu valodas. Pat lasāmā grāmatā stāsti par Ļeņinu, Staļinu un par Padomijas varēnību bija tulkojumi. Padomju Latvijas skolās, kur vajadzēja valdīt, paša Staļina vārdiem runājot, pēc formas nacionālai, pēc satura sociālistiskai kultūrai, vairs nebija latvisku grāmatu. Valdīja tulkojumi, sveši pēc gara, tāli skolēnu dzīvei pēc satura. Bija palikusi tikai latviska valoda, pie tam vēl ne bez iebildumiem izteiksmes un stila ziņā.

Šī apcerējuma uzdevums un apmēri neatļauj vispusīgi aplūkot boļševiku jaunās mācības grāmatas. Pret tām jāceļ daudz

iebildumu gan no tīri zinātniskā, gan no didaktiskā viedokļa. Šeit apskatīsim tikai vienu pazīmi, kas šīs grāmatas sevišķi atšķir no visām agrākos laikos un citās zemēs iznākušajām skolas grāmatām.

Boļševiku mācības grāmatas ir pirmā kārtā *aģitācijas un propagandas līdzekļi*. Tā ir katras boļševiku grāmatas un sevišķi katras mācības grāmatas raksturīgākā iezīme. Tā atspoguļojās tiklab tēvu valodas, ģeografijas, vēstures, kā arī matēmatikas un citu priekšmetu mācības grāmatās.

a) *Tēvu valodai* vajadzēja būt par vienu no svarīgākajiem boļševistiskās propagandas un komunistiskās audzināšanas līdzekļiem. Tas sevišķi uzsvērts LPSR ITK apstiprinātajā latviešu valodas programmā. Tēvu valodā un literatūrā jā māca visi tie boļševistiskie meli, ko kompartijas mītiņrunātāji bez apnikuma skandināja par

„Leņina-Staļiņa lielo partiju, par gatavību uzpurēties sociālistiskās dzimtenes labā, ieaudzināt mīlestību uz savu tautu, uz tās varonīgo cīņu par savu atbrīvošanu, par savu patstāvību un neatkarību, ieaudzināt lepnu prieku par savu laimīgo dzimteni un savas uzvarētāja sociālisma zemē noritošās dzīves pilnības apziņu, darba cieņu un gribu, naidu pret ekspluatātoriem un ekspluatāciju, attīstīt brālīgas solidaritātes jūtas pret Padomju Savienības tautām un visas pasaules darba ļaudīm, propagandējot aktīvu ateismu, — lūk, uzdevumi un mērķi, “sacīts latviešu valodas programmā, „ar kuriem jābūt piepildītai literatūras mācībai“.

Lasot šīs skanīgās, bet gramatiski nepareizi saistītās frazes par boļševiku vēlēšanos „ieaudzināt mīlestību uz savu tautu, uz tās varonīgo cīņu par savu atbrīvošanu, par savu patstāvību un neatkarību,“ jāatceras boļševiku ipatā frazeoloģija. Tautas vietā boļševiki vienmēr saprot savu partiju; brīvības, patstāvības un neatkarības vietā — cietumu un izsūtīšanu spaidu nometnēs visiem neboļševikiem, bet pretiniekiem — nāvi. Mūsu skolotāji mīlēja savu tautu bez viltus, un tāpēc latviešu valodas un literatūras mācība boļševiku garā tiem bija smaga nasta.

Visai latviešu literatūrai boļševisma ideologi pavēlēja pieiet ar šķiru cīņas mērogu. Skolu programmā tādēļ bija atstājami vai no jauna ievedami tikai tie rakstnieki, kuŗu darbos varēja atrast vai ietulkot kādu šķiru cīņas elementu. Arī Kr. Barona daiņu sakopojumu projektēja pārkārtot uz jauniem principiem, pamatojoties nevis uz cilvēku mūža posmiem, bet uz sabiedrisko dzīvi un šķiru savstarpējām attiecībām. Īsti pilnvērtīgu rakstnieku skaits boļševiku vērtējumā saplaka līdz nedaudzām personām. Pilnā apmērā nebija pieņemami ne Kaudzišu Mērnīeku laiki, ne Blaumaņa Indrāni, bet Blaumaņa novele Andriksons

izrādījās pavisam kaitīga. Šķiru sadursme te risināta psiholoģiskā plāksnē, pie kam izlīgst divi sociālā ziņā tālu stāvoši cilvēki. Tādus atrisinājumus padomju skola nepieņēma, jo šķiru pretišķībām pēc boļševiku formulas vienmēr jānoiet līdz revolūcionārai cīņai.

Rakstnieks, kas cenšas izprast visu cilvēka dvēseles dzīvi tās daudzpusībā un dažādībā, boļševikiem neder. Neder arī šo rakstnieku darbi, jo padomju rakstnieka uzdevums — būt „marksistiski-ļeņiniska pasaules uzskata propagandistam“ (Cīņa Nr. 149).

Ja tēvu valodas mācība derēja visvairāk boļševistiskās šķiru cīņas un vēsturiskā materiālisma principu propagandai, tad *svešvalodu* mācība jau derīga arī citu tautu un zemju noņecināšanai, salīdzinot ar Padomiju. Kā tas panākams, to it vāļsirdīgi pastāsta kāds piedzīvojis boļševiku skolotājs¹:

„Jau pirmajās stundās, runājot par svešvalodu mācīšanās svarīgumu, es parādu pretstatā PSRS un attiecīgo zemi, mūsu sociālistisko dzimteni un zemi, ko nospiež plutokratisks režīms. Stāstot par tehniku un tās sasniegumiem mūsu zemē un aiz robežas, es rādu skolēniem izgriezumu albumus, kas uzskatāmi tēlo, kā ārzemēs tehniskie iekārojumi nāk par labu buržuazijas interesēm, bet pie mums, PSRS, nostiprina sociālistiskās valsts varēnību un ceļ strādnieku šķiras un visu darbaļaužu labklājību.“

Padomijas skolotāju atjautība tendenciōzas informācijas sniegšanā un kontrastu inscenēšanā nav noliedzama. Lai Padomijas iedzīvotāji nedabūtu paši iepazīties ar strādnieku nesalīdzināmi augstāku labklājību daudzās zemēs ārpus Padomju Savienības, par to gādāja Padomijas cieši slēgtās robežas.

b) *Ģeografijas mācība* deva boļševistiskai propagandai visplašākās iespējas. Attiecīgus piemērus lielā izvēlē redzējam, piem., mūsu skolās lietotajā G. I. Ivanova „*Pasaules daļu un galveno valstu ģeografijā*“ 1941. g. izd. Rīgā.

Blakus zemju iedzīvotāju nodarbošanās un dabas apraktiem sniegti augstākā mērā tendenciōzi un aplami iedzīvotāju saimnieciskā stāvokļa tēlojumi, parallēli arvien pieminot Padomijas labumus. Atsevišķi nabadzības gadījumi sniegti tādā apgaismojumā, ka tie top par vispārīgā stāvokļa raksturojumu. Statistiskās ziņas vecas vai sagrozītas. Tādu grāmatu saukt par tendenciōzu ir daudz par maz.

No šīs ģeografijas mācības grāmatas pieminēsim tikai dažus boļševistiskās propagandas piemērus:

¹ Pad. Latvijas skola. 1941. 4. Internacionāla audzināšana padomju skolā. 33. lapp.

Runājot par Vakareiropas lielvalstīm — Lielvāciju, Itāliju, Franciju un Angliju, vārds *lielvalstis* likts pēdējās, kas lai rādītu, ka tāds apzīmējums nav ņemams nopietni.

„Starp šīm četrām „lielvalstīm“ ir iespiedusies vesela rinda mazu valstiņu, kas savu politisko patstāvību saglabā tikai tādēļ, ka viņu spēcīgie kaimiņi sacensās savā starpā (35. lapp.).

Anglijā... Simtiem tūkstošiem strādnieku — ogļraču ar rokas kapļiem skalda ogli no spīdīgajiem melnajiem slāņiem. Gaiss ir smacīgs, ir degošas gāzes, bet šachtu saimnieki nerūpējas par cik necik pieņemamu ventilāciju... Smaga darba diena ilgst 10—12 stundas, kurpretī PSRS ogļraši strādā tikai 6 stundas dienā“. (41. lapp.).

Te varētu piezīmēt, ka jau 1940. g. 26. jūnijā, t. i., vismaz pusgadu pirms Ivanova ģeografijas mācības grāmatas izdošanas, Padomijas uzņēmumos un iestādēs bija oficiāli noteikta 8 stundu darba diena, septiņdienu darba nedēļa un strādniekiem un kalpotājiem aizliegts patvaļīgi aiziet no darba. Tas nozīmēja, ka viss uzņēmumu un iestāžu personāls piesiets savām darba vietām, ka ieviesta zināma veida verdzība. Bez tam Latvijas fabriku strādnieki un iestāžu darbinieki vēl it labi atceras, ka boļševiku varas laikā virsstundu darbs bija visai parasta parādība. „Triecienu temps“, „sociālistiskā sacensība“, „brīvprātīgs darba laika pagarinājums — no kuŗa tomēr neviens nedrīkstēja atteikties — par godu Oktōbra revolūcijai“ vai kādai citai piemiņas dienai bija pastāvīgi lietoti saukļi, ar kuŗiem darba laiku kārtēji pagarināja par dažām stundām dienā, liekot strādāt arī svētdienās. Pie tam visbiežāk par šīm virsstundām nekā nemaksāja. Tā faktiski mūsu darba ļaudis strādāja vēl ilgāk nekā — pēc boļševiku ziņām — Anglijas ogļrači.

„*Lielvācijā...* Puse no zemes platības pieder muižniekiem un kulakiem, kas savās saimniecībās nokalpina desmit un vairāk laukstrādnieku... Mašīnu izmantošanā Vācijas lauksaimniecība ir aiz PSRS... Daudzi nabadzīgākie zemnieki, sevišķi Vācijas dienvidos, ar ar govīm, jo nespēj izmitināt zirgus. Saprotams, ka tādās saimniecībās govīs dod mazāk piena“. (68. lapp.).

„Berlīnes strādnieku apdzīvotās nomalēs trūkst labierīcību... Vācijā valdītāja šķira ir bankieŗi, fabriku, raktuvju un lielo tirdzniecības u. c. uzņēmumu īpašnieki un lielgruntnieki (Prūsijā viņus dēvē par junkuriem)...

Pēdējā laikā Vācija rūpniecībās attīstības ziņā savu pirmo vietu Eiropā ir atdevusi PSRS.

Traktoru un citu lielu lauksaimniecības mašīnu izmantošanā Vācija ir tālu palikusi aiz PSRS.“

Sakārtojot visu Vācijas lauksaimnieciski izmantoto zemi pēc platības, redzam, ka no visas zemes kopplatības jau 1933.

gadā gandrīz 80% piederēja tādām saimniecībām, kuŗu platība nepārsniedz 100 hektarus¹. Tātad Ivanova apgalvojums, ka puse no zemes platības piederot „muižniekiem un kulakiem“, neatbilst patiesībai, vēl vairāk tādēļ, ka arī 100 ha liela platība vēl nav nekāda „muižnieku“ latifundija.

Kādā virzienā, kas pie tam ir pilnīgi pretējs boļševiku ģeografa apgalvojumam, Lielvācijā kārto zemes piederības un lietošanas jautājumus, rāda nacionālsociālistiskās partijas programmas 17. pants:

„Mēs prasām mūsu nacionālām vajadzībām piemēriģu zemes reformu; likuma izdošanu, kas nodrošina zemes atsavināšanu vispārīgām vajadzībām bez maksas, zemes rentes iznīcināšanu un katra dārijuma aizliegumu, kur zeme varētu tapt par spekulācijas priekšmetu.“

Ar to jau arī deklarēts, ka Lielvācijā zeme pēc būtības uzlūkojama par visas tautas un valsts mantu, kas lietotājiem zemes īpašniekam dod nevien tiesības, bet arī uzliek lielus pienākumus. Visskaidrāk šis viedoklis izteikts nacionālsociālistiskajā zemes mantošanas likumā (Erbhofgesetz), kas zemnieka šķirā redz tautas un valsts vītālo pamatu.

Vācijas nabadzīgo zemnieku govīs dodot maz piena, tā saka boļševiku ģeografs. Lasītājam no tāda apgalvojuma jāsecina, ka Padomju Savienībā govīs daudz pienīgākas. Bet kā ir īstenībā? Atbildi dod šāds salīdzinājums:

Padomju Savienības Baltkrievijas republikā, kas teritoriāli nav visai tālu no Vācijas, pēc pašu boļševiku ziņām vienas govīs piena izslaukums caurmērā ir 1010 kg gadā (Сельское хозяйство СССР 1935). Pie tam šo piena daudzumu dod nevis kāda „nabadzīga zemnieka“ lopī, bet kolhozu piena govīs, kam, jādomā, ir „vislabākā kopšana un vislabākā barība“, jo Padomju Savienībā taču it viss esot „labāks“ nekā citās zemēs.

Vācijas govju caurmēra izslaukums, ieskaitot arī mazāk turīgo zemnieku lopus, ir 2519 kg gadā (1937², tātad 2½ reizes lielāks nekā Baltkrievijā. Atsevišķos Vācijas apgabalos caurmēra izslaukums vēl ievērojami augstāks.

Boļševiku propagandas mērķiem raksturīgi, ka Lielvācijas platību viņi uzdod tikai 470.000 kv. km ar 69 miljoniem iedzīvotāju, kas visumā atbilst tikai Vācijas stāvoklim pēc Versaļas diktāta, lai gan boļševiku grāmata sastādīta 1941. gadā, kad

¹ Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich 1938. 83. lapp.

² Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich 1938. 125. lapp.

Lieltvācijas teritoriju un iedzīvotāju daudzumu raksturoja pavisam citi skaitļi. Un par Padomju Savienības tehnisko „pārākumu“, salīdzinot ar Lielvāciju, vislabāko novērtējumu dod Padomijas ārkārtīgi sliktie ceļi, trūcīgi apstrādātie tīrumi, kolhozu strādnieku dzīvokļi bez jebkādam ērtībām un tūkstoši netīru pussagruvušu būdu Padomijas pilsētās, kur mitinās „vislaimīgākās“ zemes — Padomju Savienības strādnieki ar savām ģimenēm. Šāda bēdīga īstenība vairs nav nekāds noslēpums.

Italijā... „Muižnieku rīsa plantacijās laukstrādnieki gandrīz visu vasaru strādā līdz ceļiem iestiguši dubļos. Viņu darba alga ir tik maza, ka sievietes darba laikā ļauj pie savām kājām piesūkties dēlēm, lai tās saķertu un pārdotu aptiekās“ (79. lapp.)

Tālāk Ivanovs ievietojis kāda „aculiecinieka“ piedzīvojumu Italijā 1933. gadā.:

„Man gadījās apciemot kalpu, kas dzīvoja būdīnā ar māla klonu. Kopā ar viņu tur dzīvoja ar savām ģimenēm divi viņa darba biedri un ēzelītis, ar kuņu no tāienes piegādāja ūdeni. Pa istabu pastaigājās vistas. Mani pārsteidza tas, ka ne pusdienā, ne pulkst. vienos, ne pulksten divos neviens no iemītniekiem vēl nedomāja par ēšanu. „Kad jūs ēdat?“ es vaicāju. Man atbildēja: „Pulkst. trijos“. Man paskaidroja, ka šai novadā kalpi ēd tikai reizi dienā — pulkst. trijos. Tai dienā ģimenes galva bija slims un atradās gultā. Es teicu, ka slimajam vajadzētu iedot pienu. Asarām acis man atteica: „Pienu... bet kur tad lai mēs to ņemam? Mēs jau esam aizmirsuši, ka pasaulē ir piens. Bērniem vajadzētu iet skolā, bet nav ko uzgērbt un arī nav ar ko nopirkt grāmatas.“ (82. lapp.)

Ka rīsa lauki kādu laiku jāapūdeņo, ir vispār pazīstama kārtība. Tā rīkojas arī tajos Padomijas apgabalos, kur audzina rīsu, piem., Aizkaspijā. Bet ne Aizkaspijā, ne Italijā laukstrādniekiem nav „gandrīz visu vasaru jāstrādā līdz ceļiem iestigušiem dubļos.“ Strādniekiem tur nav tik ilgi ko darīt. Kas zīmējas uz tām italiešu noķertajām dēlēm, tad boļševiku ģeogrāfs gan būtu varējis paskaidrot, ko Italijas aptiekari dara ar to ārkārtīgo dēļu daudzumu, ko vairāki miljoni laukstrādnieču „pie savām kājām“ visu vasaru dēles ķerdamas, sakrāj aptiekaru noliktavās. Nav arī dzirdēts, ka dēļu eksports sastādītu kādu posteni Italijas saimnieciskajā bilancē.

Un lai attēlotu kāda nabadzīga laukstrādnieka iedzīvi, Ivanovam nemaz nevajadzēja ceļot uz Italiju. Kaut kurā Padomijas kolhozā vai sovhozā viņš varēja atrast daudz nožēlojamākus posta un nabadzības upurus, kur šie nabadzīgie ļaudis nav vis izņēmumus, bet masu parādība.

Geografam Ivanovam te labi būtu pakalpojies kāds N. Pflaumeres romans „Jaunā ģimene“, kas tulkots arī latviski kā sociālistiskā reālisma paraugs literātūrā un iespiests „Padomju Latvijā“ 48. nr. utt.

Pflaumere te tik vaļsirdīgi stāsta par nabadzību Padomju Savienībā, ka lasītājam jābrīnās, kāpēc gan raksta autore nav saukta pie atbildības par Padomijas iekārtai nelabvēlīgu rakstu publicēšanu.

Minētais romāns istenībā ir Pflaumeres dzīves tēlojums. Autore vīrs — inženieris „nepelnīja tik daudz, lai no algas mēs varētu pārtikt“, stāsta Pflaumere. „Viņš strādāja virsstundas, bet arī tas bija par maz.“ (Ģimenē tanī laikā bija 5 personas: vīrs, sieva un 3 bērni). Pflaumere ar bērniem tāpēc ķer dumbraļos vārdes, audzina mājā peles un pārdod kādam bioloģiskam institūtam. Tas notiek kādus 12 gadus pēc boļševiku iekārtas nodibināšanās.

„Mēs dzīvojam vairāk nekā pieticīgi“, Pflaumere stāsta tālāk. „Par abiem vecākiem bērniem mums bija viens pats velteņu pāris un viens zābaku pāris. Lielā aukstumā, tāpat slapjumā uz skolu varēja iet tikai viens no viņiem — Liene vai Serjoža... Mājā bērni skraidīja čibiņās, ko es pati sašuvu no trusišu ādām.“

Kā redzams, tad pārticības ziņā nav nekādas atšķirības starp Ivanova atrastajām Itālijas laukstrādniecēm un inženieru sievām Padomijā. Itālietes ķeŗot dēles pārdošanai, Padomijas inženieru sievas ķeŗ vārdes un audzina peles tādām pašam nolūkam.

Somijā... „Varu savās rokās sagrāba nedaudziē visreakcionārākie lielgruntnieki un kapitālisti, kas nežēlīgi izrēķinājās ar saviem pretiniekiem un apspieda tautu. Izmantojot Somijas tuvumu Leņingradai, reakcionārā Somijas valdība ierīkoja Somijā perēklus visādām provokācijām pret Padomju Savienību.“ (98. lapp.).

Somija jau no seniem laikiem ir tipiska mazaizņniecību un vidējo zaimniecību zeme¹, kāpēc pilnīgi aplams ir Ivanova apgalvojums, it kā „nedaudziē visreakcionārākie lielgruntnieki un kapitālisti“ būtu sagrābuši varu savās rokās.

Somijā lauku zaimniecībām ar 0,25-10 ha aramzemes pieder 76,4 % no visas aramzemes kopplatības, zaimniecībām ar 10—25 ha 18 %, pāri par 25 ha 5,6 %. — 88,9 % zaimniecību apstrādā paši īpašnieki un tikai 11,1 % iznomātas. LKV 39758.

Ar „apspiesto tautu“ jāsaprot boļševiku algotņi, no kuriem somi vienmēr pratuši atbrīvoties. Kā 3,7 milj. somu būtu bijuši agresīvi pret 170 milj. apdzīvoto Padomiju, ir tāds apgalvojums, kam netic pat paši boļševiki, bet tas bija ļoti labs atšaisnojums bruņotajam uzbrukumam Somijai, tāpat kā 1940. gadā Latvijai un pārējām Baltijas valstīm.

Līdzīgā garā boļševiku ģeografija apstrādā arī pārējās Eiropas un citu pasaules daļu zemes un valstis. Visur blakus šo zemju ģeografiskiem aprakstiem, nereti ar 20 gadu vecām ziņām, doti tendenciōzi saimnieciskās un sociālās dzīves tēlojumi, arvien aizrādot, ka Padomijā viss esot nesalīdzināmi labāk iekārtots.

Pat tālajās ziemeļu zemēs, kuŗu iedzīvotājus agrāk esot izmantojuši mantkārīgi tirgotāji un — lasi un brīnīs — priesteri, tagad plaukstot brīnišķīga labklājība.

„Aizbrauc ņenci katrs uz savu čumu,“ jūsmo boļševiku ģeografs „un katrs pie sevis nodomā: daudz labāka tagad ir dzīve pie padomju varas (L. G. Terechova un V. G. Erdēli Ģeografija. II daļa. IV klasei. 1940. g. 31. lapp.). — „Cariskā Krievija bija trūcīga un nabadzīga,“ bet tagad — „Padomju savienību rūpniecības attīstība ir aizsteigusies priekšā visām Eiropas zemēm.“ (118. lapp.). Tāds stāvoklis esot sasniegts nevien rūpniecībā. „PSRS ir kļuvusi par pasaules lielākās un priekšzīmīgākās sociālistiskās lauksaimniecības zemi“... „Agrāko mežstrādnieku midzeņu vietā tagad mežu izstrādāšanas vietās ir uzceltas gaišas barakas un mājas. Rokas zāģa vietā arvien biežāk lieto mehānisku zāģi. Kokus no meža izved ne ar zirgiem, bet ar traktoriem.“

Ja atskaita Padomijas pārspilēto kaŗa rūpniecību, kam upurēja miljoniem iedzīvotāju labklājību, kam ziedoja pat Ukrainas auglīgās kviešu druvās, aizlaižot milzīgas zemes platības atmatās, lai laukstrādniekus varētu sadzīt kaŗa rūpniecības mērķiem celtajās fabrikās, tad boļševiku ģeografu skanīgie sociālistiskās lauksaimniecības un mežrūpniecības apraksti nav nekas vairāk kā parastā aģitācijas un propagandas metode. To apstiprina no Padomijas „priekšzīmīgi iekārtotiem“ uzņēmumiem izbēgušo daudzās cilvēku licības, tāpat vācu un mūsu kaŗavīru pieredzējumi ieņemtajā Padomijas teritorijā.

c) *Dabas mācības* viela deva boļševiku pāidagogiem-āģitātoriem atkal jaunas izdevības. Te varēja neierobežoti cildināt Padomijas sasniegumus, nonicināt citas zemes un — galvenais — kopt antirelīģisko propagandu vēl plašāk, nekā tas bija iespējams citās mācību stundās.

Minēsim dažus piemērus no *V. A. Tetjureva Dabas mācības*. I d. pamatskolas III klasei, II d. IV klasei.

Burtiskajā tulkojumā no krievu valodas visi augi, to izplatība, minerāli un to atradņu vietas ņemtas no Padomju Savienības. *Dabas mācības grāmatā, kas noteikta lietošanai Latvijas skolās, nav nekā no Latvijas dabas!* Tas ir paidagoģisks absurds, ja negribam lietot vārdu noziedzība.

Katrā kaut cik izdevīgā vietā atkal slavas dziesmas saimnieciskajam uzplaukumam Padomju Savienībā, kas „no kādreiz nīkuļojošas lauksaimniecības zemes pārvērtusies varenā priekšzīmīgā industriālā valstī.“ (I d. 36. lapp.).

„Agrāk, kad fabrikas un rūpniecības piederēja kapitālistiem, strādnieki strādāja 10—12 un pat vairāk stundu dienā. Saimnieki — kapitālisti ekspluatēja strādniekus. Padomju valdība ievēda astoņstundu darba dienu. Mūsu fabrikās un rūpnīcās rūpējas par strādnieku darba aizsardzību.“ (I d. 74. lapp.).

Tālāk sevišķa nodaļa rožaini tēlo, kā padomju valdība gādā par strādniekiem un viņu bērniem. Citās zemēs nekā tamlīdzīga neesot.

„Tikai padomju valdība rūpējas par strādnieku un viņu bērnu veselību, jo tā ir darba tautas valdība (I d. 79. lapp.).“

Izdevīgākās vietās arvien uzbrūk reliģijai, jo tā esot „mūsu šķiras ienaidnieku ierocis“ un „reliģiski sprediķi“ kā opijs saindējot strādnieku apziņu (II d. 105. lapp.).

A. N. Kabanova *Cilvēka anatomija un fizioloģija*. Vidusskolas 8. kl. mācības grāmata. Rīgā, 1941.

Autors te tā deklarē savu dialektiskā materiālisma pieeju cilvēka dvēseles dzīvei: „Mana attieksme pret manu apkārtni — tā ir mana apziņa.“

„Lūk, tāpēc dažādos sociālos apstākļos, kas maina jauzu apziņu, mainās arī viņu izturēšanās. Strādnieks iet citādi uz sociālistisko rūpniecību nekā uz kapitālistisko fabriku.“ (148. lapp.).

Šim pēdējam apgalvojumam var pilnīgi pievienoties, tikai ne tādā izpratnē, kā to domājis boļševistiskais propagandists. Ja kvalificēts boļševīku darbinieks — padomju inženieris nevar nopelnīt tik daudz, ka būtu iespējams nopirkt bērniem apavus, tad pilnīgi droši var sacīt, ka šis inženieris un ikviens strādnieks ar lielāku prieku ies uz kādu nesociālistisku fabriku, kas saviem darbiniekiem dod cilvēcīgas eksistences iespējas, nekā šķiedis pēdējos spēkus sociālistiskajā rūpniecībā.

A. N. Kabanovs savā tatāru stāstu izgudrošanā vēl pārspēj vienu otru citu boļševīku propagandistu — autoru, sevišķi zīmējoties uz bērnu nodarbināšanu. „Kapitālistisko valstu lielākajā daļā bērnu darba spēku lieto, sākot ar 10 gadu vecumu,“

saka Kabanovs, „bet dažās valstīs faktiski strādā ne mazums bērnu 6—8 gadu vecumā.“ Trūkst tikai apgalvojuma, ka nesciālistisko zemju fabrikās pie virpām un ēzēm nodarbina arī zīdaiņus.

Pilnīgi nederīga Kabanovam šķiet arī tā darba racionālizācija, kas ieviesta citās zemēs. Darba racionālizācija nesciālistiskās zemēs strādnieku stāvokli esot padarījusi vēl ļaunāku, kamēr „sociālistiskā racionālizācija veicina darba ražības pacelšanu, darba atvieglošanu, materiālā un kultūras līmeņa uzlabošanu“. Te darbs pārvērties no „pieaugošas un smagas nastas, par kādu to uzskatīja agrāk, goda lietā, slavas lietā, drosmes un varonības lietā.“ Slidošās lentes sistēma ārpus Padomijas padarot strādnieku par automatu un nokaujot tā garu, bet Padomijā pie līdzīgas lentes sistēmas no šādiem ļaunumiem ne vēsts. Tā visu pārvērs maģiskais „sociālistiskās iekārtas“ nosaukums.

Visai ipatnēja ir boļševiku pieeja *rases problēmai*. Viņu nostāja šai jautājumā pilnīgi noteikti deklarēta *dabas mācību programmā*, ko apstiprinājis Latvijas PSR izglītības tautas komisāriāts 1940. g. Zināms, arī šī programma nav nekāds patstāvīgs darbs, bet burtisks tulkojums no krievu valodas.

Šī programma pavēlēja mācīt, ka atšķirības starp cilvēku rašu pārstāvjiem attiecoties tikai uz sekundārām ārējām pazīmēm (matu veidu un garumu, ādas pigmentāciju un vaibstu uzbūvi), bet visu rašu kultūras attīstība esot vienāda. Mācība par dažādo rašu pārstāvju nevienādo garīgo vērtību esot tikai kapitālistu izgudrota „nezinātniska“ teorija. Tāpat eugenika esot tikai „kapitālisma ekspluatācijas politikas terors.“

Šādu nostāju rašu jautājumā pilnīgi izskaidro Padomijas boļševisma valdītāju sastāvs. Absolūtais žīdu pārsvars, ar nelielu krievu un citu tautību piejaukumu it vienkārši nevar samierināties ar āriešu garīgo pārkumu.

d) *Vēstures viela* bija sevišķi piemēīga boļševistiskai propagandai un audzināšanai, kāpēc vēstures mācīšanu ar sevišķiem rīkojumiem pavēlēja nodot „tiem skolotājiem, kas no visa skolas kolektīva visvairāk piemērojušies jaunajam laika garam“, t. i., boļševisma prasībām (no Kuldīgas un Aizputes apr. tautskolu inspektora rīkojuma skolām 1940. g. 17. sept.).

Ka šo boļševistisko melu un apzinātu patiesības sagrozījumu mācīšanai skolās bija vajadzīgi attiecīgi noskaņoti skolotāji, var spriest arī no sekojošiem nedaudziem izvilkumiem, kas ņemti no Padomijas prof. A. V. Šestakova redakcijā sastādītā *Išā PSRS vēstures kursa* pamatskolas 3. un 4. klasei.

No ievada... „PSRS — sociālisma zeme. Uz zemes lodes ir tikai viena sociālistiska zeme. Tā ir mūsu dzimtene.

Dabas bagātībām mūsu zeme ir visbagātākā pasaulē. Ar katru gadu mums vairāk labības un citu preču. Arvien labāk, turīgāk un liksmāk dzīvo PSRS darba ļaudis. PSR Savienībā cilvēks neekspluatē cilvēku. Mēs strādājam paši sev, bet ne parazītiem.“

Ar zināmiem iebildumiem varētu piekrist, ka Padomijā, šai plašajā un dabas bagātībām izšķērdīgi apbalvotajā zemē, cilvēks neekspluatē cilvēku. Tikai arī tur cilvēks nav palicis bez ekspluatatora, bet ieguvis vēl ļaunāku kakla kungu — sociālistisko sistēmu. Un tā prot izmantot strādnieku vēl pamatīgāk, jo apvieno likumdošanas un izpildu varu, politisko, saimniecisko un militāro iekārtu. Te strādniekam nav kur meklēt glābiņu. Viņam gan stāsta, ka viņš strādājot sev, ražojot sev, jo sociālistiskā valsts esot taču strādniecība pati. Bet strādniekam no tā labāk netiek. Strādniekam vajadzīga cilvēka cienīga dzīve. Un to boļševistiskā sistēma devusi vēl mazāk, nekā daudz vainojamā cariskās Krievijas iekārta.

Zīmējoties uz Šestakova grāmatas saturu, jāatzīmē divas raksturīgas īpatības: vispirms, tieksmē rādīt revolūcionāras šķiru cīņas dažādos posmus Šestakovs visu krievu tautas vēsturi pārvērš dažādu dumpju, sacelšanos un laupītāju gājienu aprakstos. Ja cara laika vēsturnieki tautas un valsts vietā arvien redzēja valdniekus un viņu ģimenes locekļus, Šestakovam visu Krievijas vēsturi aizpilda lielāku vai mazāku dumpju vadītāji, no boļševisma viedokļa ideālizēti.

Otrā īpatība — PSRS vēstures kursa lielākā daļa veltīta komūnistiskās partijas un boļševisma attīstībai. Tā viss PSRS vēstures kurss izveidojas par šķiru cīņas (faktiskās vai iedomātās) un komūnistiskās boļševiku partijas vēsturi.

Vēstures profesora Šestakova patiesības mīlestību ļoti labi raksturo tā viņa darba daļa, kas runā par Padomijas un Baltijas valstu attiecībām. Runādams par PSRS uzbūvi, Šestakovs saka:

„PSR Savienībā ir brīvprātīgi apvienojušās 16 līdztiesīgas savienotās republikas“, to starpā arī Latvija... Šo „brīvprātību“, ko nodrošināja Latvijā iebrukušā padomju armija ar tūkstošiem tanku, šo „brīvprātību“, kas beidzās čekas moku pagrabos un simtiem „neapmierināmo“ kapenēs, latvieši it labi vēl atceras. Ar tādu pašu „brīvprātību“ notiesātais sēd slēgtā čekas automobili, kas to ved uz soda vietu.

Turpinājumā tikpat skaistas „patiesības“:

„... Lietuvas, Latvijas un Igaunijas buržuaziskās valdības (ar PSRS slēgtos) līgumus rupji pārkāpa... Tās organizēja sarkanarmiešu nolaupīšanu un mocīšanu.“

Pie šī melīgā apgalvojuma vēl jāpiezīmē, ka no visām trim apsūdzībām, ko Padomju Savienības ārlietu ministrs Molotovs 1940. g. 15. jūnijā iesniedza Lietuvas, Latvijas un Igaunijas republikām, vienīgi Lietuvai iesniegtajā rakstā bija izteikts apvainojums it kā notikušā sarkanarmiešu nolaupīšanā un spīdzināšanā. Vēstures mācības grāmatas autoram Šestakovam šāds apvainojums licies par vāju, — viņš šo sarkanarmiešu nolaupīšanas un spīdzināšanas grēku it vienkārši attiecina arī uz Latviju un Igauniju. Jo melnāk, jo labāk!

Pēc boļševiku iebrukuma, zināms, sākas jauns uzplaukuma un slavas laiks šim zemēm, kas tik „brīvprātīgi“ ieslēgušās PSR Savienībā.

„... Jaunās, mūsu dzimtenei draudzīgās Lietuvas, Latvijas un Igaunijas valdības 1940. g. jūlijā sarīkoja brīvas (tikpat brīvas, kā šo zemju okupēšana ar sarkanarmiju — aut.) vēlēšanas Baltijas valstu parlamentos. Kad izvēlētie deputāti sapulcējās savās sēdēs, tie pirmā kārtā vienprātīgi nolēma Lietuvā, Latvijā un Igaunijā nodibināt padomju varu un lūgt PSRS Augstāko padomi uzņemt šīs valstis Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā.“

Šis inscenējums, kā zināms, noritēja bez starpgadījumiem. Par to rūpējās Maskavas ielikteņi, sarkanarmija un čeka. Un tad —

„... Kopš 1939. g. septembra viena gada laikā, padomju valdības ārējās politikas rezultātā PSRS iedzīvotāju skaits pieauga par 23 miljoniem darba tautas piederīgo, kas kļuva pilntiesīgi PSRS pilsoņi.“

Īstenībā — tie bija zaudējuši visas kultūras tautām parastās pilsoņu brīvības un tiesības.

„... Visus šos sasniegumus PSRS panāca miera ceļā, Besarabijas, Ziemeļbukovinas, Lietuvas, Latvijas un Igaunijas tautu dedzīgi atbalstīta.“

Jāpiezīmē, ka šis aplamības, sakarā ar kuņām minēts arī Latvijas vārds, bija vienīgās ziņas no Latvijas vēstures. Latviešu skolēniem par Latvijas pagātņi nekas nebija jāzina, jo viss vēstures kurss attiecās tikai uz notikumiem Padomijā. Šai ziņā pilnam atkārtojās cara laiki, kad nekrievu skolēniem savu tautu vēstures mācīšanās bija aizliegta.

e) Boļševistiskās propagandas elementi bija ieausti arī tādu priekšmetu mācībā, kā glītrakstišana un matēmatika.

Skolu revidenti rūpīgi pārlūkoja skolēnu *glītraksta* burtnīcas, vai tik skolotāji neveicina kontrrevolūciju, likdami rakstīt padomju iekārtai nepatīkamus vārdus vai teikumus. Bija jāraksta dažādi saukļi par Ļeņina-Staļina „lietu“, „neuzvaramo“ sarkanarmiju, jāapgalvo, ka Staļins ir visu bērnu tēvs utt. Tas nozīmēja audzināt skolēnus padomju patriotismā.

f) *Matēmatikas* stundās propagandas darbs bija jāveic sevišķi ar attiecīgi rediģēto aritmētikas vai algebras uzdevumu palīdzību. Šajos uzdevumos lika skolēniem aprēķināt Padomijas sasniegumus dažādās saimniecības nozarēs un salīdzināt ar kādu agrāku laiku vai citām zemēm. Piemēram varētu minēt 1934. uzdevumu Berezanskajas sastādītā aritmētikas uzdevumu krājumā (1940. g. izdevums):

„Ar milzu soļiem iet PSRS rūpniecības attīstība. Ja salīdzina produkciju, kādu fabrikas un rūpnīcas devušas 1937. gadā, ar 1913. gada produkciju, tad izrādās, ka KSFRS ražojusi 7,8 reizes vairāk, Ukraina ražojusi 6,9 reizes vairāk utt. Aprēķināt produkcijas pieaugumu procentos.“

Zināms, atrastie 680 un 590 procentu ir visai imponanti un propagandas mērķiem ļoti noderīgi, sevišķi ja noslēpj, ka tiklab 1913., kā 1937. gadā ražoto produktu daudzumu parasti atvasina no to vērtības rubļos. Bet 1913. gadā Krievijas rublim bija vismaz desmitreiz lielāka pirkšanas spēja nekā 1937. gadā.

4. PSRS konstitūcijas mācība.

Vislielāko pielāgošanos boļševisma garam un interpretēšanas metodēm prasīja *PSRS konstitūcijas mācība*. Šo priekšmetu tāpēc uzticēja vienīgi pilnīgi drošām personām, visbiežāk tikai kādam kompartijas loceklim vai kandidātam.

PSRS jeb Staļina konstitūciju boļševiki cildina kā vispilnīgāko konstitūciju pasaulē. Laikam tāpēc, ka tā dod visplašākās iespējas gandrīz katru konstitūcijas pantu nevien iztulkot, bet arī izlietot praksē tādā garā, kas ir pretrunā ar konstitūcijas vārdisko formu.

Šī apskata speciālais uzdevums un ierobežotie apmēri neļauj aplūkot visus Staļina konstitūcijas pantus, bet tai garām paiet arī nav iespējams. Pārāk spilgti te atklājās boļševistiskā vilka daba, lai gan to slēpa konstitūcijas „avju drēbēs“.

Pavisam īsi šeit aplūkosim tikai tos pantus, kas runā par *Latvijas PSR pilsoni*, tā tiesībām un pienākumiem.

3. pants. Visa vara Latvijas PSR pieder pilsētu un lauku darba ļaudīm darba ļaužu deputātu Padomju personā.

Visa vara faktiski piederēja nelielam komunistu partijā organizētam virsslānim, ciktāl attiecīgie kompartijas pārstāvji paši nebija atkarīgi no visvarenās NKVD (čēkas).

Pavisam nenoteikts bija darba inteliģences — skolotāju, ierēdņu, juristu, agronomu, inženieru un citu inteliģences pārstāvju stāvoklis. Lai gan tos lielā mērā centās aizstāt ar darbiniekiem no strādnieku vidus, piemēram, inženiera vietā par fabrikas direktoru ieceļot kādu partijai pieņemamu strādnieku, tomēr bez viņiem iztikt arī nevarēja, tādēļ kā īpaša „starpšķira“ (starp buržuaziju un proletāriatu) tie bija „Mädchen für alles“. Pēc vajadzības tos pieskaitīja gan zemniekiem (agronomus, mērniekus), gan strādniekiem (inženierus, tehniķus u.c.). Kā šāda starpšķira inteliģence pie bolševikiem bija diezgan slikti pierakstīta. Inteliģence skaitījās bolševikiem neuzticama, tāpēc katru šīs „starpšķiras“ pārstāvi svēra un vērtēja pilnīgi individuāli. Katrā ziņā inteliģences pārstāvim bija nesalīdzināmi vieglāk iepazīties ar čēkas „viesmīlīgiem“ pagrabieņiem nekā fabrikas strādniekam vai kādām citam proletāriāta pārstāvim.

15. pants. Latvijas PSR patur sev tiesību brīvi izstāties no Padomju Sociālistisko Republiku Savienības.

Šāda izstāšanās varētu notikt vienīgi pēc kādas vispārīgas tautas nobalsošanas. Padomju iekārtai pastāvēt, ar tās plaši un vispusīgi noorganizēto spiegošanas sistēmu un ar NKVD darbības metodēm, kas vērstas pret katru padomju iekārtai nedraudzīgu darbību, nemaz nav iespējams organizēt kādu bolševikiem nepatīkamu balsosanu. Tāpēc arī šim pantam nebija nekādas praktiskas nozīmes. Tas derēja vienīgi agitātoriem, runājot par Padomijas konstitūcijā minētām pilsoņu „brīvībām“.

90. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesība uz darbu, proti, ir tiesība dabūt nodrošinātu darbu ar atlīdzību, kas atbilst darba daudzumam un labumam.

Te jāpiezīmē, ka tiesība uz darbu un reizē ar to arī tiesības uz maizi un kaut cik cilvēcīgu eksistenci bija ņemta visiem tiem pilsoņiem, kas šķita bolševikiem kaut kādā ziņā nepatīkami. Pie tādiem piederēja visi bijušās aizsargu organizācijas locekļi, Latvijas armijas virsnieki, policijas darbinieki, garīdznieki, lielāku namu vai kapitālu īpašnieki un arī ikviens cits cilvēks, uz kuŗu

bija aizdomas, ka tas nesimpatizē boļševikiem. Katram darbiniekam, pat fabrikas strādniekus neizņemot, bija jāizpilda sevišķa anketa,¹ pēc kuras tad iestādes kadru nodaļa visus darbiniekus sašķiroja trijās grupās: derīgos, nederīgos un ciešamos vai aizdomās turētos. „Nederīgie“ tūlīn zaudēja darbu, zināms, zaudēja arī maizi un varēja meklēt citu nodarbošanos. Daudzi bij. Latvijas armijas virsnieki pēc demobilizācijas bija padoti badam, jo darbu tiem nedeļa pat fabrikās par vienkāršiem strādniekiem. Tāpat klājās arī daudziem citiem pilsoņiem, pie kam viens otrs nemaz nedabūja zināt, kāpēc viņam uzteikts darbs. Tikai mežu ciršanas, kūdras griezēju u. c. līdzīgos darbos nebija tik stingras sijāšanas, kur tad arī strādāja samērā daudz inteliģences pārstāvju.

- ¹ Iestāžu darbiniekiem bija jāizpilda šāda anketa ar 61 jautājumu:
Rakstiet skaidri, salasāmi!	Visu zemju proletārieši
Izpildiet visas ailes!	savienojieties!
Dodiet pilnīgas atbildes!	..... lieta
Ja ailē nav iespējams visas ziņas ierakstīt,	
rakstiet pielikumā, atzīmējot ailes Nr.!	

KADRU UZSKAITES PERSONAS ANKETE

(Ģimīmetnei)

1. Uzvārds, arī pseidonims. 2. Vārds. 3. Tēva vārds. 4. Arods, speciālitāte. 5. Darba stažs. 6. Pašreizējā nodarbošanās. 7. Dzimums. 8. Tautība. 9. Ģimenes stāvoklis. 10. Pavalstniecība. 11. Dzimšanas gads, diena, mēnesis un vieta. 12. Sociālā izcelšanās. 13. Vecāku sabiedriskais stāvoklis. 14. Vecāku nodarbošanās. 15. Partijas piederība. 15a. Partijas tīrīšanas rezultāti. 16. Kāda organizācija uzņēmusi par kompartijas biedru. 17. Partijas stažs. 18. Biedra kartes Nr. 19. Kand. kartes Nr. 20. Kāda organizācija uzņēmusi komjaunatnē. 21. Stažs. 22. Biedra kartes Nr. 23. Kand. kartes Nr. 24. Vai bijis agrāk kompartijas biedrs, izstāšanās vai izslēgšanas iemesli. 25. Vai bijušas svārstības partijas līnijās izvešanā, vai piedalījies opozīcijās, kādās, kad, kur. 26. Kādās partijās vai nogrupējumos sastāvējis, no kuŗa līdz kuŗam laikam, kādā amatā. 27. Kādās organizācijās sastāvējis, no kuŗa līdz kuŗam laikam, kādas amatos. 28. Kādās organizācijās sastāv, no kuŗa laika, kādos amatos. 29. Vai sastāvējis aizsargu organizācijā, vai bijis policijas dienestā, kad, kur, kādos amatos. 30. Vai sodīts, kad, par ko, tiesas spriedums (izņemot politiskās prāvas).

I z g l ī t ī b a:

31. Vispārējā, speciālā

Mācības iestādes nosaukums	Fakultāte nodaļa	Iestājes)	Beidzis gusi no kuŗa kursa	Izstājies) usies	Grads, speciālitāte, amats
----------------------------	------------------	-----------	----------------------------	------------------	----------------------------

32. Partijas — politiskā

33. Militārā

34. Kādas valodas pārvalda — mutiski, rakstiski — pilnīgi, vidēji, vāji.

Tā saucamās „kadru anketas“ darbiniekiem vajadzēja izpildīt 3 — 5 reizes pēc dažādu iestāžu pieprasījuma. Te stingri pētīja arī sociālo izcelšanos, vecāku sabiedrisko stāvokli un nodarbošanos, ievāca ziņas par ārzemēs dzīvojošiem radiem, par paša ceļojumiem pa ārzemēm, par svešvalodu prašanu un daudzām citām aizdomīgām lietām.

35. Zinātniski darbi — kad, kādi, vai un kur publicēti; izgudrojumi — kādi, kur pieteikti. 36. Apbalvojumi, atzinības — kādi, kad, par ko, kas piešķīris, resp. izteicis. 37. Partijas sodi — kad, par ko, kas sodu uzlicis-soda mērs, kas un kad sodu dzēsis. 38. Darba gaita no patstāvīgas darbības sākuma. Pamatnodarbošanās — uzskaitāmas visas darba vietas, iesk. aktīvo oblig. kara dienestu

no	līdz	Iestādes-firmas nosaukums, adrese	Izpildāmais darbs	Aiziešanas iemesls
----	------	--------------------------------------	-------------------	--------------------

39. Blakus nodarbošanās

no	līdz	Iestādes, organizācijas nosaukums	Izpildāmais darbs	Izbeigšanas iemesli
----	------	--------------------------------------	-------------------	---------------------

40. Sabiedriskais darbs

no	līdz	organizācijas nosaukums, adrese, amats darba pārtraukš.	Iemesls
----	------	--	---------

41. Vai piedalījies revolucionārajā kustībā; vai cietis represijas par to — kur, kad, kādas, par ko. 42. Kad, kādās baltu valdību armijās kalpojis, kādus amatus ieņēmis, kad demobilizēts vai demobilizējies. 43. Vai piedalījies kaujās pilsoņu karā, no kuŗa laikā, līdz kuŗam laikam, kur, kādos amatos. 44. Attiecības pret kara klausību patlaban — atvaļināts līdz turpm. rīkoj., rezervē, ieroču šķira, kategorija, pakāpe. 45. Adrese. 46. Tālr. mājās. 47. Tālr. darbā. 48. Vai pieder jeb piederējuši īpašumi — anketes izpildītājam, piederīgiem, kādi, kur, aptuvena vērtība, ja likvidēts — kad, kādēļ. 49. Vai piedalījies pasākumos ar savu kapitālu — anketes izpildītājs, piederīgie — kad, kādos pasākumos, ar kādu summu. 50. Vai uzturējies ārzemēs — kad, kur, cik ilgi, kādā nolūkā, no kādiem līdzekļiem dzīvojis. 51. Vai ārzemēs dzīvo piederīgie — kur, kad aizbrauca, ar ko nodarbojas. 52. Vai ir pazīstami starp ārvalstu diplomātisko-konsulāro pārstāvniecību darbiniekiem — kādi, kur, no kuŗa laika. ZIŅAS PAR ĢIMENI. 53. Sievas, vīra-vārds. 54. Tautība. 55. Nodarbošanās. 56. Dzimšanas vieta un laiks. 57. Sociālā izcelšanās. 58. Vecāku sabiedr. stāvoklis. 59. Vecāku nodarbošanās. 60. Bērnu — vārds, vecums, izglītība. 61. Kādi ģimenes locekļi uzturami.

Kur. 194... Datums.

Paraksts

Parakstu apliecinu.

..... 194... g. ....

Amatpersonas paraksts.

Z. v.

Amata apzīmējums.

Iestāžu anketās „bezpartejiskiem“ darbiniekiem bija šādi trīs „nāves“ jautājumi:

1. Vai sastāvējis aizsargu organizācijā, vai bijis policijas dienestā; kad, kur, kādos amatos?
2. Kad, kādās balto valdību armijās kalpojis, kādus amatus ieņēmis, kad demobilizēts vai demobilizējies?
3. Vai piedalījies karā pilsoņu kara laikā, no kara laika līdz kuņam, kādos amatos?

Ja nelaimīgais „starpšķiras“ pārstāvis atbildēja uz šiem jautājumiem pozitīvi, tad atlaišana no darba bija visvieglākais sods. Parasti izrēķināšanās bija daudz bargāka: apcietināšana, pratināšana čekā, deportācija vai arī nāve kādā čekas pagrabā.

Sakarā ar anketas jautājumu par piedalīšanos Krievijas pilsoņu kara baltajās armijās, kādā militārās mācības skolotājiem paredzētā anketā šis jautājums formulēts tā: „Vai piedalījies Kolčaka, Judeniča, Vrangela vai citās baltajās bandās?“ Ja nu kāds latvju jauneklis pirmā pasaules kara laikā, bēgļu gaitās Krievijā nokļuvis, bija vēlāk mobilizēts un ieskaitīts kādā no šīm armijām, tad tam bija boļševiku anketā jāatzīstas, ka viņš priekš 22 vai 23 gadiem bijis *bandīts*! Nu, un bandītiem, zināms, īsa tiesa...

Un tā, nelūkojot uz ārēji visai simpātisko 90. pantu, lielām iedzīvotāju grupām atņēma nevien darbu, bet arī maizi un — dzīvību.

92. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesība uz materiālu nodrošinājumu vecumā, kā arī slimības un darba spējas zaudēšanas gadījumā.

Cik maz šis pants nodrošināja darbinieka iztikai vecumā, redzams no skolotāju materiālās apgādības, kas aplūkota atsevišķi.

93. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesība uz izglītību.

Šo tiesību nodrošina ar vispārēju obligatorisku pirmizglītību, ar bezmaksas izglītību, ieskaitot augstāko izglītību, ar valsts stipendiju sistēmu vislielajam vairumam augstskolu audzēkņu, ar mācību skolā — mātes valodā un organizējot darba laudim fabrikās, valsts saimniecībās, mašīnu un traktoru stacijās bezmaksas industriālu, tehnisku un agronomisku apmācību.

Pasacīna par bezmaksas izglītību un lielajiem pabalstiem izglītības celšanai Padomju Latvijā bija viens no boļševiku agitācijas visbiežāk lietojamiem pierādījumiem, ka padomju iekārta daudz labāka par līdzšinējo. Sākot ar Kirchenšteina un Spures melu runām Saeimā, līdz komsorgu un politaudzinātāju stāstiem klasēs un dažādu boļševiku žurnālistu izugdrojumiem presē, visur skanēja apgalvojumi, ka Padomijā visa izglītība bez maksas un tāda būšot arī Latvijā. Ne par velti taču konstitūcijā bija 93. pants.

Līdz šim „darba ļaužu bērniem vidusskola nebija pieejama“ meloja „Padomju Latvijas Skola“ sava pirmā numura ievadrakstā. — „Agrāk, kapitālistiskās iekārtas laikā, jaunatnei nebija tiesību uz izglītību“. „Pionieris“ savā 1. numurā to apgalvo, nemaz neno-sarkdams: „Pamatskolu beigušie par tālāku izglītību nevarēja domāt. Bērni, kuŗu vecākiem bija daudz naudas, skolu varēja beigt arī ar sliktām atzīmēm. Nemantīgie mācījās labi un ļoti labi, tomēr nekur netika ... Tagad ... skolas dzīve ir kļuvusi jauna un patikama.“

Un kas izrādījās īstenībā? To paskaidroja Latvijas PSR Tautas komisāru padomes 364. lēmums 1940. g. 22. oktobrī. Padome nolemj:

... „Bērniem, kuŗu vecāki nedzīvo no saviem ienākumiem, atstāt mācības maksu 8., 9., 10. un 11. vidusskolas klasēs un augstākās mācības iestādēs.“

Līdz ar to izredzes uz brīvu skolu bija tapušas daudz mazākas, jo mācības nauda nu bija jāmaksā visiem tiem skolēniem, kuŗu vecāki nesaņēma kārtēju algu, bet pārtika no pašu organizēta darba. Piemēram, kurpniekam vai drēbniekam, kas pats pieņēma pasūtīnājumus, ormanim, kam piederēja zirgs un rati, nebija tiesību prasīt bezmaksas skolu saviem bērniem, jo tas bija „uzņēmējs“. Un ja rokpelnim vai amatniekam darbnīcā strādāja arī kāds māceklis vai algots palīgs, tad lieta bija pavisam ļauna, — kā cilvēku „ekspluatātoram“ tam nebija izredžu dabūt brīvu skolu saviem bērniem. Tāpat klājās visiem zemju un namu īpašniekiem, kam boļševiku nacionālizācija bija atņēmusi viņu īpašumus.

Jaunās mācības naudas bija gandrīz divreiz augstākas par iepriekšējām: vidusskolu audzēkņiem bija jāmaksā Rīgā 200 rubļu, provincē — 150 rubļu gadā. Universitātes študentiem bija jāmaksā 400 rubļu, Mākslas akadēmijas un Konservātorijas audzēkņiem pat 500 rubļu gadā.

Arī izdaudzīnāto pabalstu un stipendiju lieta praksē izrādījās ievērojami bēdīgāka. Visai raksturīga te ir gādība par speciālo skolu audzēkņiem, jo speciālisti jeb „kadri izšķir visu“ (Staļins). Varēja sagaidīt, ka speciālo skolu audzēkņiem boļševiki nu dos tik lielus pabalstus vai stipendijas, kas pilnīgi nodrošina eksistenci. Samērā daudz mazturīgu audzēkņu bija zemākajās arodu skolās. Bet arī te, saskaņā ar komisāru padomes lēmumu, stipendijas — 40 rubļu mēnesī varēja saņemt tikai 30% audzēkņu. Ievērojot dzīves dārdzību, šie 40 rubļu sedza ne vairāk par trešo vai ceturto daļu no vienkārša iztikas minimuma. Šī pabalsta piešķiršanai

tomēr pie skolām bija jādibina sevišķas komisijas, ar vietējā LK(b)P pārstāvja, komjaunatnes, skolēnu komitejas, vecāku komitejas, skolas direktora un klašu audzinātāju piedalīšanos, kas „skata cauri šīs skolas audzēkņu iesniegtos lūgumus dēļ valsts stipendijām un nolemj piešķirt stipendijas.” (No Skolu pārvaldes 1941. g. 5. maija rakstam pievienotā stipendiju komisijas protokola parauga ar nr.20003—15).

Kas zīmējas uz mazturīgu skolēnu atbrīvošanu no mācības maksas un pabalstu izsniegšanu, jāsaka, ka līdz boļševiku ienākšanai stāvoklis nemaz nebija sliktāks, dažā ziņā pat labāks. Tā vēl 1939./40. m. g., kad valsts saimniecībā jau bija jūtams Eiropas kara iespaids, skolotāju institūtos no mācības maksas atbrīvoja 40% audzēkņu, teknikumos un komercskolās — 30% un zemākajās arodskolās 20% audzēkņu. Ievērojamas summas valsts kase izdeva arī pabalstiem, koptgaldu vajadzībām un skolēnu ārstēšanai. Bez tam līdzekļu vākšanā skolēnu atbalstam lielu rošību rādīja skolu padomes, kas boļševiku laikā, par vecāku padomēm pārdēvētās, nodarbojās lielāko tiesu ar politiku.

Runājot par trūcīgo bērnu apgādību boļševiku laikā vispār, ļoti raksturīgs Aizputes apr. K. skolas ziņojums:

„Kāda ģimene, kurā 6 mazgadīgi bērni, bija ļoti trūcīgos apstākļos. Bērņus skolā nevarēja kārtīgi sūtīt apgērba un apavu trūkuma dēļ. 1941. g. 29. janvārī skolas pārzinis iesniedza Aizputes apriņķa izglītības nodaļai rakstu, lūdzot tās gādību, lai bērni saņemtu pabalstu. — 21. febr. atbildes rakstā ziņots, ka ģimenei pēc pabalsta jāgriežas pie vietējās arodbiedrības. — Vietējā arodbiedrība norādīja griezties pie izpildu komitejas. Ģimenes apgādnieks 1941. g. 22. februārī iesniedza attiecīgu lūgumu izpildu komitejai. Izpildu komiteja 1941. g. 4. martā nošūtīja lūgumu līdz ar savu pavadrakstu atkal izglītības nodaļai. 8. martā izglītības nodaļa iesniegtos rakstus nošūtīja sociālās nodrošināšanas nodaļai. Sociālās nodrošināšanas nodaļa piesūtīja rakstu, pievienojot visu iepriekšējo sarakstīšanos, skolas pārzinim ar šādu norādījumu: „Piesūtām šē klāt saraksti pabalsta lietā, lūdzam Veronikas S. bērniem piešķirt brīvu uzturu pie skolas koptgalda, izsniegt arī vajadzīgo pabalstu drēbju iegādei. Paziņot Veronikai S., ka Sociālās nodrošināšanas nodaļa nekādu atbalstu viņas daudz bērnu ģimenei izsniegt nevar.”

Tātad trūcīgās daudz bērnu ģimenes lūgums pēc pabalsta, izstaigājais septiņas iestādes, pēc divi mēnešiem bez panākuma nonāk atpakaļ skolai, lai gan tieši sociālās nodrošināšanas nodaļas uzdevums bija rūpēties par trūcīgo pilsoņu aizgādību.

Citās skolās, kur pabalstus nepārtrauca, lai nezustu svarīgs aģitācijas līdzeklis, tos lika citu skolas apgādībai nepieciešamu

lietu rēķinā. No šādiem pabalstu aprakstiem minēsim tikai tā paša Tukuma apr. M. skolas ziņojumu:

„No visiem boļševiku solītiem labumiem mūsu skola saņēma gan nelielu pabalstu apģērbiem, kopgaldam un dāvanām uz Jaungadu. Bet kā jau visi boļševiku solījumi un darbi ir neīsti, tā izrādījās arī ar šiem pabalstiem: Summas, ko izsniedza pabalstiem, vēlāk vajadzēja iekalkulēt nākošā, t. i., 1941./42. g. budžetā uz skolas ēkas remonta un mācības līdzekļu rēķina.“

Tukuma apr. St. pamatskolā mācības gada sākumā dažādus pabalstus saņēma 21 trūcīgs skolēns. „Tomēr tas neturpinājās ilgi,“ ziņo skola. „Izpildkomiteja pateica, ka Padomju zemē visi esot pārtikuši, visi pelnot labas algas, kāpēc nekādi pabalsti neesot vajadzīgi. Tā arī pabalstus pārtrauca.“

Rīgas pilsētas vidusskolas atzīmēja, ka skolēnu apgādībai bez pilsētas līdzekļiem ievērojamas summas bijušas paredzētas arī skolas padomes budžetā. „Komunistu laikā skolēnu pabalstam nekādus līdzekļus vairs nepiešķīra.“

S. pilsētas pamatskolā mācību sākumā pabalstus skolēniem tiešām deva, „bet tikai tik ilgi,“ ziņo skola, „kamēr vietējos privātajos veikalos vēl bija ko rekvizēt. Kad visi veikali bija naciēnālizēti vai iztukšoti, apstājās arī pabalsti.“

Boļševiku „gādībai“ par mazzurīgo skolu jaunatni pieskaitāms arī viņu rīkojums, kas atcēla puscenu biļetes skolēniem uz dzelzceļa. Pie tam vēl dzelzceļa maksu vairākkārtīgi paaugstināja.

Jāpiemin arī bērnu dārzi kā visai spilgts boļševiku reklāmas triks. 1940. gada otrā pusē tos atvēra diezgan kuplā skaitā, sevišķi fabriku un rūpnīcu strādnieku bērniem. Solīja par brīvu pilnīgu kopšanu, ēdināšanu, uzraudzību un arī apģērbu, lai vecāki netraucēti varētu strādāt sociālistiskās celtniecības darbu. Vecāku prieki tomēr bija īsi. Ar 1941. gadu sākot, vecākiem pašiem bija jāsedz 30% bērnu dārzu uzturēšanas izdevumu. Tā kā valsts uzturētu bērnu dārzu budžets bija aprēķināts uz 8.151.000 rubļu, tad vecākiem no saviem līdzekļiem būtu bijis jāiemaksā 2,445 miljoni rubļu.¹ Tādas izredzes pārbiedēja pat boļševikiem draudzīgi noskaņotus vecākus un tie lielā steigā ņēma savus mazus no bērnu dārziem ārā, tā kā Rīgā vien bija jāslēdz ap 20 bērnu dārzu.

¹ Skat. Finanču tautas komisāra A. Tabaka ziņojumu Latvijas PSR Augstākās padomes 2. sesijai par valsts budžetu 1941. gadam. Ziņotājs Nr. 79.

Tādas īstenībā izskatījās boļševiku rūpes un gādība par bērniem un skolu jaunatni, bet politiskās izglītības skolotāji PSRS konstitūcijas stundās ar lielu aizrautību stāstīja par priekšzīmīgi iekārtoto aizgādības sistēmu Padomju Savienības republikās.

95. pants. Latvijas PSR pilsoņu tiesību vienlīdzība, neatkarīgi no viņu tautības un rases, visās saimnieciskās, valsts, kultūras un sabiedriski politiskās dzīves nozarēs ir negrozāms likums.

Jebkādu tiešu vai netiešu tiesību aprobežošanu vai, otrādi, tiešu vai netiešu priekšrocību nodibināšanu pilsoņiem atkarībā no viņu rases vai tautības piederības, kā arī jebkādu rases vai tautības izceļšanu vai naida un nievāšanas sludināšanu — soda likums.

Šāda panta pastāvēšana Padomijas konstitūcijā, ievērojot cittautiešu, sevišķi žīdu lielo skaitu un svaru PSRS vadībā, ir ļoti labi saprotama. Katru mēģinājumu cīnīties pret cittautiešu uzkundzēšanos, uz ciešāko apkaņoja. Tas notika arī Latvijā, kur labi atalgotos fabriku direktoru, komisāru, veikalu pārvaldnieku, pilnvarnieku, nodaļu vadītāju, plānotāju, virsgrāmatvežu u. c. amatos iecelto žīdu skaits bija tik augsts, ka neatradās nekādā samērā ar žīdu tautības iedzīvotāju skaitu Latvijā. Žīdus šajos amatos ieceļot, nemaz nelūkojās uz kandidāta zināšanām un prasmi attiecīgā arādā. Pilnīgi pietika ar piederību žīdu tautībai un partijas labvēlīgu atsauksmi, ko žīdam dabūt nemaz nenācās grūti. Piemēram, 1940. gada 189. Vald. Vēstn. numurā publicēti 482 tirdzniecības uzņēmumu pilnvarnieki, no kuriem vismaz 217 jeb 45% žīdu; no 90 būvuzņēmumu komisāriem-pilnvarniekiem 43 žīdi (V. V. 174), tātad gandrīz 48%, lai gan no Latvijas iedzīvotājiem (1935. g. tautas skait.) žīdu bija tikai 4,79%.

Stāvokļa ilustrējumam varētu minēt vēl šādu gadījumu. Kādā vaļsirdības brīdī izglītības tautas komisārs J. Lācis pastāstīja, ka komisāru padomei iesniegts šāds jautājums: Kā to izskaidrot, ka par nacionālizēto namu pārvaldniekiem iecelti gandrīz tikai žīdi, kamēr sētnieki esot latvieši. Šāda stāvokļa tuvākus komentējumus J. Lācis tomēr nedeva.

97. pants. Saskaņā ar darba ļaužu interesēm, kā arī Latvijas PSR pilsoņu sociālistiskās iekārtas nostiprināšanas nolūkā ar likumu ir nodrošināta:

- a) vārda brīvība,
- b) preses brīvība,
- c) sapulču un mītiņu brīvība,
- d) ielas gājienu un demonstrāciju brīvība.

Šis pilsoņu tiesības nodrošina, piešķirot darba ļaudīm un viņu organizācijām iespēju izmantot tipografijas, papīru krājumus, sabiedriskās ēkas, ielas, sakaru un citus materiālus līdzekļus, kas nepieciešami to izvešanai dzīvē.

Apbrīnojamais 97. pants katrā citas valsts konstitūcijā, kur satversme sastādīta nevis iedzīvotāju mānīšanai, bet viņu pilsonisko tiesību nodrošināšanai, varētu katrā pilsonī radīt pats tiesu sajūsmu. Cik plašas rīcības izredzes! Katram iespēja izsacīt savas domas, savus atzinumus un spriedumus, publicēt tos laikrakstos, rīkot sapulces, aizstāvēt tur savas idejas, vadīt gājienus pa ielām un piedalīties demonstrācijās! Un nevien to! Valdība dod iespēju izmantot tipografijas, dod papīru pilsoņu grāmatu un laikrakstu iespiešanai, dod telpas mītiņiem, pat automobiļus dod, ar ko aizbraukt uz kādas pilsoņu grupas organizētu mītiņu! Vai ko jaukāku vēl var iedomāties! Pilnīgākā brīvības Eldorado, paradīze bez kādiem ierobežojumiem!

Bet ierobežojumi tomēr bija, pie tam vēl tik stipri, ka runāt, rakstīt un rakstīto publicēt drīkstēja tikai tas, kam to atļauj kompartija, gājienus rīkot tikai tas, kam to atļauj kompartija, arī telpas mītiņiem un papīrs tikai ar kompartijas uzticības vīru atļauju. Izņēmums bija ar piedalīšanos boļševiku organizētos mītiņos un ielas demonstrācijās. Te piedalīšanos nevien atļāva, bet *pavēlēja*. Un tas viss pilnīgā saskaņā ar to pašu 97. pantu! Lūk, panta sākumā ir tāds mazs ierobežojums, ko lasītājs, brīvību uzskaitījuma sajūsmināts, parasti nemaz vairs neievēro vai neatceras. Tas ir: „*saskaņā ar darba ļaužu interesēm.*“ Bet darba ļaužu intereses zināja vienīgi kompartija, vienīgi tā vai tās ieceltās uzticības personas varēja noteikt, kas kam atļauts, ko drīkst, ko nedrīkst, kas jārunā, kad jārunā, kur jārunā. Kompartija — čekas personā — zināja arī to, kam par runāšanu jāaizbāž mute un kas jāapklusina uz visiem laikiem.

Līdzīga brīvības fikcija bija arī 98. (biedrošanās brīvība), 99. (personas neaizkaramība) un 100. *pantā* (pilsoņu dzīvokļu un korespondences noslēpumu neaizkaramība).

Boļševistisko viltus un varas sistēmu labi raksturoja arī vēlēšanu procedūra, kas izteikta desmit pārējās pilsonisko brīvību pantos, — no 106 līdz 115. Atcerēsimies no tiem tipiskākos:

106. pants. Deputātus visās darba ļaužu padomēs: Latvijas PSR Augstākā padomē, apriņķu, pilsētu, pagastu un biezi apdzīvotu vietu darba ļaužu deputātu padomēs — vēlētaji ievēl uz vispārēju, vienlīdzīgu un tiešu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot.

107. pants. Deputātu vēlēšanas ir vispārējas: visiem Latvijas PSR pilsoņiem, kas sasnieguši 18 gadu vecumu, neatkarīgi no viņu rases un tautības piederības, ticības, izglītības cenza, pastāvīgās dzīves vietas, sociālās izcelšanās, mantas stāvokļa un agrākās nodarbības, ir tiesība piedalīties deputātu vēlēšanās un tikt ievēlētiem.

Demokratisko latviešu aicinājums.

VELETĀJI!

Pārdzīvojamais laiks ir ārkārtīgi nopietns. Vēlēšanās, kas notiks šī gada 14. un 15. jūlijā, izšķiras mūsu liktenis uz ilgiem laikiem. Katram ir jāsaprot, ka šo likteni nedrīkst izšķirt-nejaušība, kūtrība vai pat bailība. Mēs griežamies pie visiem krietniem mūsu valsts pilsoņiem un viņiem sakām:

Mēs gribam saglabāt brīvo un neatkarīgo Latviju, mēs to negribam zaudēt.

Mēs gribam cieši un pastāvīgi sadarboties ar Padomju Savienību un tās tautām.

Mēs gribam lojāli sadarboties valsts saimnieciskās un kulturālās dzīves ceļšanā ar mūsu organizēto strādniecību.

Mēs gribam kārtību, kur visiem ir pavērts ceļš uz izglītību, kur visiem ir visas demokrātiskās brīvības, darbs un maize un kur, katram pieder tas, ko viņš ar godīgu darbu ieguvis.

Tamdej mēs izejam Saeimas vēlēšanās šī gada 14. un 15. jūlijā ar savu vienotu kandidātu sarakstu uz šādas vēlēšanu platformas:

1. **Brīvā, neatkarīgā, demokrātiskā Latvija.**
2. **Ciešu pastāvīgu sadarbību ar PSRS 1939. g. 3. oktobra savstarpējās palīdzības līguma mērķu sasniegšanai un tālākam izveidošanai.**
3. **Valsts iekšējā celtniecībā uz progresu un demokratisma pamatiem, lojāli sadarboties ar Latvijas strādniecību un viņas organizācijām.**
4. **Valsts zemes fonda paplašināšana darba zemniecības apgādāšanai ar zemi.**
5. **Valsts saimnieciskās dzīves izveidošana un pārkārtošana, stādot pirmā vietā strādājošo intereses.**
6. **Privātā ipašuma un privātās rosības uzturēšana un aizsargāšana, ierobežojot kā vienu, tā otru, ja to prasa valsts intereses un tautas labklājība.**
7. **Latviešu nacionālās kultūras izkopšana, darot to pieejamu ikvienam Latvijas Republikas pilsonim, nodrošinot arī mazākuma tautībām viņu kulturālo vajadzību apmierināšanu, izglītības, arī visaugstākās, nodrošināšana visiem mazturīgiem censoņiem.**
8. **Kulturālo un saimniecisko vērtību apmaiņas paplašināšana un attiecīgu sakaru padziļināšana ar PSRS un tās tautām.**
9. **Latvijas valsts dzīves izveidošana uz stingriem tiesiskiem pamatiem, nodrošinot ikvienam viņa personas un mantas neatkarīgumu un demokrātiskās, t. i. vārda, sapulču, preses, ticības u. t. t. brīvības.**

VELETĀJI! Mums nav bijis daudz laika. Pilnīgus mūsu kandidātu sarakstus mēs jums izziņosim papildus.

Starp citiem mūsu sarakstos kandidēs: Atis Ķeniņš, ģen. J. Balodis, V. Zamuēlis, K. Skalbe, H. Celmiņš, P. Bergis.

Mūsu kandidātu vidū nav neviena, kas tiktu pēc deputāta goda.

Mēs aicinām jūs balsot par mūsu sarakstu dziļā un nopietnā apziņā, ka pārdzīvojamais laiks šādu rīcību pavēloši no mums prasa.

Mūsu valsts un mūsu pašu likteņi prasa izšķiršanos. Neviens nevar un nedrīkst palikt malā!

Demokratisko latviešu vēletāju Saeimas vēlēšanu komiteja.

Partis apvieno Rīgā, Krievu un A. 20. 1940.

Demokratisko latviešu 1940. g. 14./15. jūlijā Saeimas vēlēšanu informācijas plakāts, ko sarkanā vara visur nesaudzīgi iznīcināja, pie tam apcietinādama izplatījās. Driķstēja būt tikai viens — komunistu kandidātu saraksts un par to bija jābalso obligāti

112. pants. Balsošana deputātu vēlēšanās ir aizklāta.

113. pants. Kandidātus vēlēšanās uzstāda pa vēlēšanu apgabaliem. — Tiesība uzstādīt kandidātus nodrošināta sabiedriskām organizācijām un darba ļaužu biedrībām: komunistiskās partijas organizācijām, arodu savienībām, kooperātiem, jaunatnes organizācijām, kultūras biedrībām.

Cik labi uz šo konstitūcijas pantu pamata balstījās brīva pilsoņa vēlēšanu tiesības, ļoti labi rādīja 1940. gada 14. un 15. jūlija Saeimas un 1941. gada 12. janvāra Augstākās padomes vēlēšanas, tāpat attiecīgi piedzīvojumi skolu padomju u. c. vēlēšanās.

Boļševiku lielā steigā un slepenībā noorganizētais „Latviešu darba tautas bloks“, zem kuņa karoga vajadzēja risināties Saeimas vēlēšanās, ārēji šķita diezgan nevainīgs. Vēlēšanu propagandas plakātos un uzsaukumos tas nekur nepieņinēja Latvijas pievienošanu Padomijai (istenībā tas jau bija noticis fakts reizē ar Padomijas armiju iebrukumu Latvijā 1940. g. 17. jūnijā), bet tikai *draudzību* ar Padomju Savienības tautām un „stipru nesaraļujamu savienību starp Latvijas republiku un PSRS“. Tāpat bloka vēlēšanu lozungs „par mieru, par maizi, par tautas brīvību“ un arī pārējās prasības visumā neko neatšķirās no parastajām politisko partiju prasībām un solījumiem vēlēšanu kampaņas laikā.

Visai šai procedūrai vajadzēja radīt brīvu vēlēšanu ilūziju, ko vēl pastiprināja tādi uzsaukumi kā „Visiem jāapvienojas ap vienu kandidātu sarakstu!“ (Cīņa Nr. 20) un tieslietu ministra Pabērza radio runa ar šādu uzsaukumu vēlētājiem:

„Tagadējā ārkārtīgi nopietnajā laikā mēs nedrīkstam pieļaut tautas vienotības jaukšanu un skaldīšanos. Visiem jāapvienojas ap vienu kandidātu sarakstu.“

It kā kāds cits kandidātu saraksts vēl būtu bijis iespējams! Kāda latviešu grupa, kas vēl nevarēja saprast, ka kopš 17. jūnija notikumiem nekādas brīvības vairs nav — un to nevarēja saprast daudzi, — mēģināja sastādīt kādu citu kandidātu sarakstu, bet te nu tūliņ izrādījās, ka PSRS konstitūcijā garantētās brīvības ir tikai propagandas līdzeklis, nevis dzīvē praktizējama norma. „Demokratisko latviešu vēlētāju grupas“ organizētāji tūliņ pārliecinājās, ka viņi nekā nevar stāties sakarā ar vēlētājiem, ar tautu. Pārliecinājās, ka viņiem aizliegts lietot presi, izlikt plakātus, sasaukt sapulces, uzstāties ar runām un vispār izlietot kaut ko no PSRS konstitūcijā garantētām pilsoniskām brīvībām. Un nevien tas. Viņi pārliecinājās arī par to, ka jau pats mēģinājums organizēt kādu citu kandidātu

sarakstu blakus kompartijas ražojumam ir smags kontrevolūcionārs noziegums, kas prasa bargu sodu vainīgajiem. Sakarā ar šo Demokrātisko latviešu vēlēšanu grupas mēģinājumu boļševiku laikraksti minēja rūpnieku Rozīti, ģen Balodi, H. Celmiņu, A. Ķēniņu, V. Zāmueli u. c. Viņu liktenis nepārprotami rāda, kā klājas tiem, kas domā, ka PSRS konstitūcijā garantētās pilsoniskās brīvības lietojamas arī tautas praktiskā dzīvē.

Daži naīvi vēlētaji domāja, ka to *vienīgo* kandidātu sarakstu, kas viņiem jānodod iemešanai vēlēšanu urnā, varētu arī kā grozīt, varbūt svītrot kādu nepatīkamāku kandidātu utt. Ka arī šāda rīcība nav pieļaujama, skaidri izteica boļševiku agitatori un tā laika prese. Piemēram, „Brīvā Jaunatne“ Nr. 8 rakstīja tā:

„Vēlētaji! Jūs nedrīkstat sarakstā stripot kandidātu uzvārdus! Tāpat nedrīkstat sarakstā pierakstīt jaunus kandidātus!... Nepieļaujiet nekādus grozījumus „Latvijas darba tautas bloka“ kandidātu sarakstā.“

Ja kāds vēlētajs domāja nemaz neierasties vēlēšanu birojā, tad bija jāreķinās ar nepatīkamām konsekvencēm. Viņa pasē tad nebūtu atzīmes par piedalīšanos Saeimas vēlēšanās, un šim apstāklim bija liela nozīme attiecīgās personas politiskās uzticamības novērtējumā. Vēlēšanu sabotētājs bija noteikts Padomju iekārtas ienaidnieks.

No iestādēm, uzņēmumiem un fabrikām vēlētajus visbiežāk veda ierindā, lai neviens nevarētu atraucēties no sava „pienākuma“ un nemēģinātu bojāt kandidātu sarakstu. Jāpiezīmē, ka sarakstu bojājumiem nebija nekādas praktiskas nozīmes. Svītrotie vai citādi bojātie saraksti izrādījās tikpat derīgi kā nesvītrotie. Daudzos vēlēšanu iecirkņos notika brīnumi: „nodoto“ balsu skaits ievērojami pārsniedza iespējamo vēlēšanu skaitu, pat par 20%! Pagastos, kur no lauku mājām nebija nodota neviena vēlēšanu liste, attiecīgās lauku sētas ieskaitīja „lipīgu slimību pārņemtās,“ kam aizliegta satiksme, lai vēlēšanu dalībnieku procentu varētu celt uz augšu, utt.

Augstākās padomes vēlēšanās pilsoņi bija piesaistīti katrs savam vēlēšanu iecirknim, kur bija jāierodas katrā ziņā! Stūrgalvīgajiem brauca pakal pat vēlā naktī un ar draudiem veda pie vēlēšanu urnas — nodot *vienīgo* kandidātu sarakstu!

Loģiski domājotam vēlētajam visa šī procedūra bija pilnīgi nesaprotama. Ja kompartijai ir monopoltiesības kandidātu uzstādīšanā (pārējām konstitūcijā minētām organizācijām nebija nekādas praktiskas nozīmes, jo kompartija varēja viņu

kandidātus neatzīt), ja ir tikai viens kandidātu saraksts, ja sarakstu nedrīkst grozīt un ja izdarītiem grozījumiem nav nekādas nozīmes, ja vēlētājiem obligātoriski jāpiedalās, — vai tad nebūtu lētāk un labāk it vienkārši saskaitīt pilsoņus, kam vēlēšanu tiesības, un attiecīgo skaitu ierakstīt kompartijas kandidātiem par labu. Bet boļševiki tomēr no vēlēšanu procedūras neatteicās, lai gan rezultāti bija jau iepriekš skaidri zināmi. Vēlēšanu norise deva viņiem vislabākās izdevības propagandai, kapitālistiskās iekārtas nomelnošanai un Padomijas cildināšanai. Bez tam nezinātājam varēja arī rasties doma, ka patiesi notikušas īstas vēlēšanas.

Jāatzīmē arī boļševiku tieksme turēt cilvēkus pastāvīgā satraukumā un kustībā, vadāt baros pa ielām, vākt kopā mītiņos un iespējami ilgāk pakļaut masas ietekmei, lai indivīds kļūtu jo drīzāk par pūļa cilvēku, lai tautas vietā rastos amorfa masa, kam nav savas gribas, kam nav arī savu domu. Vēlēšanu procedūra deva šādai pāraudzināšanai labu organizatorisku ietērpu un psiholoģiski motivētu pamatojumu.

Ka šādās „brīvās“ vēlēšanās ievēlētie simts Saeimas locekļi pēc komunistu partijas norādījuma nobalsoja un pieprasīja Latvijas pievienošanu Padomju Savienībai, tas ir saprotams kā visas boļševiku radītās varas un melu akcijas rezultāts. Bet ja vēlāk šī simta vēlēšanos pievienoties Padomijai izskaidroja kā visas latviešu tautas brīvu un vienprātīgu gribu, tad šāds iztulkojums nav nekas cits kā visnekrietnākie meli.

Šādu „brīvu“ vēlēšanu norisē citīgi vajadzēja strādāt arī skolām, skolotājiem un skolēniem. Lai skolotājus iepazīstinātu ar viņu pienākumiem Augstākās padomes vēlēšanās, 3. un 4. janvārī bija noliktas skolotāju konferences katrā apriņķī un lielākajās pilsētās. Kas skolotājiem te bija jāmacās, labi tēlo K. skolas pārzinis ar šādu ziņojumu:

„Pirmajā konferences dienā skolotājiem nācās noklausīties vietējās kompartijas pārstāvju pamācības un norādījumus par skolotāju sevišķiem pienākumiem PSRS Augstākās padomes vēlēšanu sagatavošanā un izpildīšanā 12. janvārī, izcīlu vērību piegriežot vēlēšanu aģitācijai.

Te skolotāji dabūja zināt, ka, lai gan vēlēšanas ir „brīvas“, tomēr jāpanāk, lai vēlētāji simtprocentīgi nobalsotu par to vienīgo sarakstu, kas šai vēlēšanu komēdijai bija sastādīts. Lai neviens neatrautos no vēlēšanām, arī skolotājiem jāpiedalās vēlētāju sarakstu pārbaudēs, aģitācijas braucienos un apmeklējumos, arī personīgi jāriko skolēnu vecāku sapulces aģitācijas mērķiem. Zināms, skolotājam jāpiedalās arī vēlēšanu telpu dekorēšanā ar attiecīgiem plakātiem, saukļiem un pamācībām.“

Par līdzdalību šajās „brīvajās“ vēlēšanās ar vienīgo kandidātu sarakstu skolām vēlāk bija jādod sīks pārskats. To prasīja šādi izglītības nodaļu rīkojumi:

„Visiem skolu direktoriem un pārziņiem.

Lūdzu piesūtīt šādas ziņas:

1) Cik skolēnu piedalījušies 12. janvāra Augstākās padomes vēlēšanu kampaņas darbā un kāds procents tas ir no visa skolēnu skaita.

2) Cik skolotāju un kāds procents tas ir no visu skolotāju skaita.

3) Minēt arī atsevišķus skolotājus un skolēnus, kas visaktīvāk piedalījušies 12. janvāra Augstākās padomes vēlēšanu kampaņas darbā.

4) Sīki aprādīt, kādus darbus veikuši skolēni, kādus skolotāji.

Ziņas sastādīt 3 eksemplāros. Vienu iesūtīt Izglītības nodaļai, otru pagasta (pilsētas) izpildu komitejai, bet trešo novietot skolas archīvā.

Ziņas apstiprina pagasta (pilsētas) izpildu komiteja.

Tās iesūtāmas noteikti līdz š. g. 31. janvārim.“

Tā skolām bija jāpiedalās nevien melīgajās Saeimas un Augstākās padomes vēlēšanās, bet jāorganizē arī tikpat „brīvas“ skolas padomes, vecāku komitejas u. c. vēlēšanas. Lai gan „visiem LPSR pilsoņiem, kas sasnieguši 18 gadu vecumu, neatkarīgi no viņu... sociālās izcelšanās, mantas stāvokļa un agrākās nodarbības, ir tiesība piedalīties deputātu vēlēšanās un tikt ievēlētiem“ (konstitūcijas 107. pants), ar sevišķām instrukcijām vēlēšanas kārtoja pēc patikas. Tā, piem., Ventspils un Talsu apr. tautskolu inspektors 1940. g. 23. oktobrī deva skolām šādu rīkojumu (Nr. 105):

„Kur ievēlētas skolas padomes, tur tās jāpārveido par komitejām pēc jauniem noteikumiem, lai viņās nebūtu neviena bijušā laika dižvīra-aizsarga, zemsavieša (zemnieku savienības biedra — aut).“ utt.

Tā skolotājiem bija nevien jānoskatās un jānoklausās, kā „ar radošās slavenās Staļina konstitūcijas garu“ (no tieslietu komisāra J. Pabērza runas Saeimā 25. aug.) kompartija un tās algotņi panāca visu, ko vien vēlējās, bet arī pašiem vajadzēja piedalīties tādos pasākumos, kas likās tieši pretī runājam arī Staļina konstitūcijas burtam, nemaz nerunājot par pretrunām pilsonisko tiesību būtībai un cilvēka saprātam.

Runājot skaidru valodu, — skolotājiem bija jāpiedalās teātrālajā vēlēšanu procedūrā, kur uz skatuves gan bija „darba lauzu deputātu padomes“, kam it kā piederot „visa vara“, bet

aiz kulisēm bija cita vara — faktiskā vara un noteicēja, kuŗas rokās arī deputātu padomes bija pēc patikas bīdāmas figūras. Šī īstenā vara bija — *komunistu partija*.

Ka nevis „pilsētu un lauku darba ļaudīm darba ļaužu deputātu personā” pieder visa vara Padomju Savienībā, bet gan komunistu partijai, tas sacīts arī Staļina konstitūcijā. Šis īstenības atklājums lasāms arī Padomju Latvijas konstitūcijas 98. panta beigās:

„... Aktīvākie un apzinīgākie pilsoņi no strādnieku šķiras un citām darba ļaužu aprindām apvienoti Vissavienības komunistiskā (boļševiku) partijā, kuŗa ir darba ļaužu priekšpulks viņu cīņā par sociālistiskās iekārtas nostiprināšanu un attīstību un visu darba ļaužu organizāciju — tiklab sabiedrisko, kā valsts — vadošais kodols.”

Tātad visa vara pieder šim „vadošajam kodolam” — komunistu partijai, bet deputātu vēlēšanas ir tikai propagandas un mānīšanas līdzeklis, tikai boļševistiskās valdīšanas metode.

Skolotāju pāraudzināšana un sagatavošana

Nav noliedzams, ka skolas un skolotāji bija izpelnījušies boļševiku sevišķu ievēribu. Šim apstāklim divi iemesli. Vispirms jāatzīmē, ka boļševiki visur centās reklamēties ar savu kultūru, izglītību, zinātņi un reizē ar gādību par skolām kā kultūras iestādēm. Kāda šī gādība bija faktiski, salīdzinot ar agrāko gadu sasniegumiem un ar boļševiku reklāmu, par to sacīts citās nodaļās.

1. Propaganda.

Galvenais iemesls, kas spieda boļševikus interesēties par skolām un skolu darbiniekiem, bija atkal tas pats *komūnistiskās propagandas mērķis*. Propaganda, aģitācija sastādīja vismaz trīs ceturtdaļas no visa boļševisma, tāpēc arī skolai bija jātop par šīs propagandas ieroci. Ka skolai un skolotājam ārkārtīga nozīme visā boļševisma revolūcijā un tā ideoloģijas izplatīšanā, tas skanēja visā boļševisma pārdagogiskajā literātūrā un visās viņu barvežu runās, kur vien pieminēta skola.

„Sociālistiskās revolūcijas svarīgākais ierocis ir skola. Skolotājiem jāklūst par sociālistiskās izglītošanas galveno armiju“ (Pad. Latvija. 1940. Nr. 20). „Padomju skolotājs ir sociālistiskās valsts izglītības politikas tiešais reālizētājs. Viņa sabiedriskais pienākums ir jaunās paaudzes audzināšana, izglītošana un mācīšana komūnisma garā“ (Kaīrov. Pedagogika. 153. lapp.). „Skolotājus organizējot, šim darbam jāpieiet sistematiski, lai tos bez izņēmuma pārvērstu par padomju iekārtas balstiem“ (Ļeņin. XXVII 389. lapp.).

Šis prasības mūsu skolotāji nevarēja un — jāsaka skaidri — arī negribēja pildīt. Latviešu skolotājs, ar savu zemi un tautu saaugušais skolu darbinieks izjuta boļševismu kā Latvijai uzbrukušu briesmīgu nelaimi, kā tik smagu nastu, kas draud nevien salauzt tautu fiziski, bet sakropļot arī tās dvēseli.

Ka skolotāji vispār ir naidīgi komūnismam un to tikai cieš kā pagaidām neatvairāmu likteņa sitienu, to saprata arī boļševisma vadoņi. Viņi labprāt būtu atbrīvojušies no visas „politiski neuzticamās“ skolotāju saimes, — tāda vēlēšanās diezgan atklāti skanēja viņu draudos par „visu šķēršļu salaušanu“, bet kā tehniski skolu darbinieki, kā labi sagatavots pedagogisks kadrs mūsu skolotāji bija boļševikiem vajadzīgi. Tos nevarēja uz ātru roku aizstāt ar citiem derīgākiem, un tāpēc sākās lielā skolotāju „pāraudzināšanas“ akcija. Šo darbu idejiski un arī faktiski vadīja divas lielas organizācijas: komūnistiskā boļševiku partija un NKVD jeb čeka.

Boļševisma vadītāji nebija apmierināmi ar skolotāju vienkāršu lojālītāti, ar skolotāju tehnisko mācīšanas darbu, atturoties no savas pārliecības deklarējuma. Kompartijas centrālkomitejas loceklis Dombrovskis to it skaidri pasacīja kādā Rīgas pamatskolu pārziņu sapulcē:

„Skolotājs nedrīkst klasē teikt: Agrāk mēs mācījām tā, bet tagad no mums prasa, lai mēs mācām citādi. Visās zinātnu disciplīnās skolotājiem jāietur noteikts šķiru ciņas raksturs.“

Vēl ciešāk šai skolotāja personīgā viedokļa maiņai piegāja Rīgas pils. izglītības pārvaldes priekšnieks O. Grinbergs, 4. oktobra skolotāju sapulcē tā raksturodams jauno stāvokli:

„Praktiskais darbs padomju skolā tagad pārliecina pašus skolotājus un skolu priekšniekus, ka nepietiek lojālītātes apliecinājumu, ar kādiem centās nākt vecās skolas skolotāji, pūlēdamies paturēt savas vietas. Tagad no skolu priekšniekiem un skolotājiem partija un padomju vara prasa dziļu pārliecību jauniem uzdevumiem laimīgās padomju jaunatnes audzināšanai. Partija un padomju valdība nāk palīgā, lai skolotājus uzvestu uz šī pareizā ceļa. Tie, kas šo pareizo ceļu atradīs, varēs palikt padomju skolās un varēs strādāt ar jaunu darba sajūsmu. Fašistiskam un kapitālistiskam garam jāpazūd no skolām steidzīgi un galīgi.“ (Jaun. Kom. 1940. g. Nr. 44).

Par garīgās pārorientēšanās nepieciešamību skolotājiem skandināja ausis no visām pusēm. Jau padomju varas vīru sasauktajā skolotāju kongresā 1940. g. 3. septembrī *Žanis Spure* (LPSR Augstākās padomes prezidija loceklis un LK(b)P otrais sekretārs) starp citu sacīja skolotājiem:

„Biedri, jums jāaudzina pašiem sevi. Jums jāmācās, stingri un nopietni jāmācās Marksa-Engelsa-Leņina-Staļina mācība. Jums jāuzsūc viņa sevi tā, lai tā kļūst ne tikai jūsu ideoloģija, bet arī visa jūsu dzīves būtība, lai jūs ne tikai domātu leņiniski-staļiniski, bet lai jūs tā arī justu.“

Skolu pārvaldes priekšnieks *A. Bergmanis* apliecināja, ka ļeņinisms-staļinisms liekams visu mācības iestāžu darbības pamatā:

„Padomju skolu programmu idejiskais pamats ir dialektiski materiālistiskā pasaules uzskata ieaudzināšana, un tas prasa no skolotāja ne tikai marksisma-ļeņinisma pamatu piesavināšanos, bet arī pamatīgu zinātnisku sagatavošanos.“ (Pad. Latv. Skola Nr. 6. 6. lapp.).

Jāpiezīmē, ka arī zinātne te jāsaprot tikai boļševistiski. Ne viss tas, kas ietelp kultūrtautu zinātniskajās disciplinās, var reprezentēt boļševīku īpatnējo zinātni. Kas nav izaudzis no Marksa-Engelsa-Ļeņina-Staļina dogmām vai arī kaut kā pārtieši nav no tām atvedināms, tam, pēc boļševīku atzinuma, nemaz nav zinātniskas vērtības.

„Visa jūsu zinātne“, ta ļoti autoritātīvi paskaidroja izglītības komisāriāta darbinieku sapulcē komisārs *P. Vāleskalns* „ir tikai māņu zinātne. Īstais zinātnes pamats ir dialektiskais materiālisms, kas uzplaucis Padomju Savienībā. Tas arī jums jāpiesavinās.“ Drūmi gridā lūkodamies, šo muļķību klausījās izglītības darbinieki. Atspēkot, celt iebildumus nebija jēgas. Skolotājiem šādas muļķības atkārtoja katrā konferencē, katrā sanāksmē.

Cilvēks varēja būt gudrāks par Aristoteli, Plātonu un Sokratu kopā, varēja būt sevī uzņēmis visas zinātniskās disciplīnas un labi orientēties visos modernās tehnikas sasniegumos, — tas viss bija līdzīgs nullei, ja šis cilvēks uz visu to neskatījās no dialektiskā materiālista viedokļa.

2. Metodes.

Visa skolotāja darba un arī savas individuālās gara dzīves, sava pasaules uzskata pamatā bija jāliek vienīgi dialektiskais materiālisms un „*VK(b)P vēstures īsais kurss*“ kā dialektiskā un vēsturiskā materiālista praktiskā pielietojuma kvintesence.

Šiem vispārīgajiem norādījumiem un paskaidrojumiem par visas zināšanas un paidagoģiskā darba vērtējuma boļševistiskajiem kritērijiem it drīz sekoja sīkākas instrukcijas un pavēles, kas nu nabaga skolotājiem darāms, lai Marksa-Engelsa-Ļeņina-Staļinā mācību tvans jo drīzāk varētu nomākt skolu darbinieku

gara dzīvi. Skolotāju ātrākas „pāraudzināšanas“ nolūkā tiklab kompartija ar savām nodaļām un atsevišķiem funkcionāriem, kā arī Izglītības tautas komisāriāts parādīja sevišķu steigu un uzņēmību.

Organizēja speciālus leņinisma seminārus, lekciju ciklus, darba kopas un darba apvienības, gādāja par propagandas brošūrām, noteica pat naudas summas, cik daudz skolotājam no savas algas jāizdod par komunistisko literātūru, inspektori sarīkoja skolotāju pārklaušīnāšanu leņinisma gudrībās utt. Ar šīm mācībām bija pilnas visas boļševiku avizes, tās skanēja radio programmā, tās bija jāklusās dažādo aģitatoru un partijas darbinieku runās. Īsi sakot — viss gaiss bija leņinisma-staļinisma tvana piesātināts, un skolotājiem bija vajadzīgs daudz gara spēka, drosmes un ticības gaišākai nākotnei, lai glābtu nevien sevi no nosmakšanas, bet pasargātu, cik iespējams, arī skolu jaunatni.

Rīgas pilsētas izglītības pārvalde sarīkoja „obligatoriskus sabiedriski politiskus audzināšanas seminārus vidusskolu direktoriem, inspektoriem, pamatskolu pārziņiem, viņu palīgiem un tiem skolotājiem, kam skolās uzticēta sabiedriskā audzināšana.“ Mācības notika ik dienas pa divi stundām.

Jelgavas kompartija un skolotāju arodbiedrība rīkoja lekciju ciklu, kuŗu apmeklēšana skolotājiem bija obligāta. No lekcijām varētu minēt: „Leņina-Staļina mācība par nākamo valsti,“ „Materiālisms un ideālisms“, „Komunistiskā audzināšana un pionieŗu organizācija“, „Staļina konstitūcija — PSR pamatlikums“ utt.

Līdzīgi semināri, lekciju cikli vai darba kopas bija arī citās pilsētās un apriņķos. Marksismu-leņinismu lēja skolotājiem iekšā bez apstājas.

Apriņķu izglītības nodaļas ar sevišķu rīkojumu pavēlēja skolotājiem studēt Leņina dogmas lielā steigā. Tā, piem., Ilūkstes apr. izglītības nodaļas vadītājs savā 1941. g. 29. janv. apkārtrakstā uzdod visiem skolotājiem „nekavējoties iepazīties ar Marksa-Engelsa-Leņina-Staļina mācību. Pirmā kārtā skolotājiem ieteicams studēt VK(b)P vēstures īso kursu. Tas sevišķi nepieciešams vēstures skolotājiem, kam VK(b)P vēstures īsais kurss visumā jāizstudē līdz 1941. g. 1. aprīlim. Dabas zinātņu skolotājiem nepieciešamas kaut minimālās zināšanas dialektiskā materiālismā, kas jāpanāk jau līdz 1941. g. 1. febr.“

Lai kaut uz brīdi izbēgtu pārmērīgiem boļševisma propagandas plūdiem, skolotāji vairāk pievērsās *darba apvienībām*¹, kur bija lielākas izredzes apmainīt domas paidagoģiskās metodikas jautājumos. Šīs skolotāju darba apvienības bija domātas tuvumā atrodošos skolu darbinieku „kvalifikācijas celšanai“, savstarpēji iepazīstinot apvienības dalībniekus ar pieredzējiem skolās darbā un arī noklausoties izcilāku paidagogu referātus.

Tomēr arī šajās tiri paidagoģiskajās apvienībās nebija glābiņa. Arī šeit viss izvērtās par micīšanos boļševisma skrini, un kur skolotāji to negribēja darīt, tur viņus piespieda atkal un atkal atgriezties pie „kompartijas vēstures isā kursa“.

Piemēram varētu minēt kādas skolotāju darba apvienības piedzīvojumu T. pamatskolā. Te skolotāji ieradušies no tuvākās apkārtnes un pārrunā kādu svarīgu darba prakses jautājumu. Ieradies arī turienes partijas pārstāvis. Brīdi klausījies skolotāju pārrunās, viņš tās it vienkārši pārtrauc un saka:

„Atkal jūs ar savām mulķībām. Partijas vēsture jums jā-mācās, partijas vēsture. Marksisms-leņinisms jāstudē. To prasīs no katra skolotāja.“

1

Apstiprinu 1941. g. 15. febr.

J. Jansons

Izglīt. taut. komisāra v.

Notiekumi par skolotāju darba apvienībām.

I Darba apvienību uzdevumi.

1. Darba apvienība ir vairāku teritoriāli tuvu viena otrai novietotu skolu skolotāju kolektīvā darba pastāvīga forma.

Skolotāju darba apvienības mērķis: a) Palīdzēt skolotājiem politiskās, vispārīgās un paidagoģiskās izglītības li-meņa celšanā; b) organizēt labākas pieredzes apmaiņu skolo-tājos; c) sniegt metodisku palīdzību iesācējiem skolotājiem.

II Metodiskā darba organizācija un saturs.

2. Darba apvienību darbības saturs: a) priekšlasījumi par pār-tijas un valdības politikas jautājumiem un par starptautisko stāvokli; b) priekšlasījumi un referāti paidagoģijas teorijas un vēstures jautājumos; c) programmu un mācības grāmatu iztirzāšana; d) līdzekļu apspriešana un izstrādāšana ciņai ar otrgadniekiem; e) labāko stundu plānu apspriešana, atklāto stundu organizēšana un šo stundu analīze; f) jautājumi par darba organizēšanu skolās, kur vienam skolotājam jāstrādā ar divām nodalām; g) audzināšanas darba uzlabošanas paņēmienu apspriešana un izstrādāšana; h) labāko direktoru, skolu pār-ziņu, skolotāju un inspektoru paidagoģiska un metodiska rakstura priekšlasījumu apspriešana; i) iepazīšanās ar izcilo skolotāju darba pieredzi un līdzekļu apspriešana, kā šo pie-redzi izplatīt skolotājos.

Partija rūpējās arī par to, lai skolotāju sanāksmēs, kas domātas neizbēgamam ļeņinismam, arvien būtu arī īsti boļševistiska vadība. Bez šādas uzraudzības skolotāji varbūt atkal kavētu laiku ar saviem metodikas jautājumiem vai, kas vēl ļaunāk, sāktu vēl kritizēt pašu ļeņinismu, visas zinātnes pamatu un kodolu. Lai šāds ļaunums nenotiktu, Ilūkstes apr. izglītības nodaļa ar sevišķu rīkojumu skolām norādīja, ka „pulciņus partijas vēstures īsā kursa studēšanai var dibināt tikai ar katrreizēju LK(b)P Ilūkstes apr. komitejas lēmumu. Šādus pulciņus var vadīt tikai partijas biedri vai, ja tādu nav, slīktākā gadī-

3. Darba apvienībā ietelp pamatskolu, nepilno un pilno vidusskolu skolotāji, ja šīs skolas neatrodas pārāk tālu viena no otras (atkarībā no vietējiem apstākļiem) — līdz 20 klm no apvienības centra.
4. Speciālu jautājumu iztīrīšanai darba apvienība var izveidot dažādas sekcijas, klases skolotāju grupas un priekšmetu komisijas.
5. Lielākās pilsētās apvienības var organizēties pēc rajoniem un sadalīties priekšmetu komisijās un klašu apvienībās.
6. Darba apvienības organizēamas pie labākām apr. skolām, kas atrodas apvienības darbības rajona centrā, pēc iespējas pie nepilnām un pilnām vidusskolām.
7. Darba apvienības sapulcējās 1—2 reizes mēnesī.

III Darba apvienību vadība.

8. Darba apvienību un priekšmetu komisiju vadītājus iecel aprīķa (pilsētas) tautas izglītības nodaļas vadītājs no labāko skolotāju vidus; viņu uzdevums: a) sastādīt apvienības darba plānu un iesniegt to skolotāju apspriešanai; b) organizēt skolotāju sagatavošanos kārtējai apvienības sapulcei; c) organizēt pieredzes apmaiņu skolotājos, izmantojot aprīķa pādagogiskā kabineta materiālus vietējo skolotāju darbā; d) organizēt individuālu palīdzību iesācējiem skolotājiem; e) iesaistīt apvienības darbā izcilākos skolotājus kā referentus un konsultantus; f) vadīt jautājumu apspriešanu darba apvienībās; g) sniegt pārskatu aprīķa tautas izglītības nodaļai par darba apvienības gada darbību; h) uzturēt sakarus ar aprīķa pādagog. kabinetu, lai apmainītu darba pieredzi ar citām darba apvienībām un skolām.
9. Darba apvienību vadītājus rajona tautas izglītības nodaļa apgādā ar metodisku materiālu, pādagogisko literatūru un laikrakstiem; viņiem priekšrocība piedalīties aprīķī, pilsētā un republikas centros sarīkotos kvalifikācijas pacelšanas pasākumos.
10. Skolotāju darba apvienības organizē aprīķa, pilsētas tautas izglītības nodaļas.
11. Darba apvienības sastāda pusgada darbības plānu, ko apstiprina aprīķa (pilsētas) tautas izglītības nodaļas vadītājs.

jumā partijas kandidāti vai labi attīstīti komjaunieši". Saskaņā ar šo paskaidrojumu", teikts tālāk rīkojumā, „uzaicinu visus pulciņus, kas nodibināti Partijas vēstures studēšanai, nekavējoties likvidēties.“ Līdzīgi norādījumi doti arī citos apriņķos.

Tātad skolotāju politiskā „pāraudzināšana“ labāk uzticēta komjauniešu pusaudzīem nekā piedzīvojušiem skolu darbiniekiem. Bet tas vēl nav viss. Stingrai kontrolei padoti arī skolotāju mēģinājumi *pašmācības* ceļā iepazīties ar visas zinātnes alfu un omegu — kompartijas vēstures īso kursu. „Vislielākās brīvības zemē“ — Padomju Latvijā skolotājam nebija atļauts lasīt, spriest un vērtēt pēc sava atzinuma arī tajos nedaudzajos brīžos, ko viņš varēja vēlās nakts stundās atļicināt patstāvīgai lasīšanai. Lai nomāktu skolotāja brīvo garu, Ilūkstes apr. tautas izglītības nodaļas vadītājs rīkojās tā:

„Skolu darbiniekiem, kas nopietni un sistematiski grib studēt partijas vēsturi (un kas gan būtu uzdrošinājies sacīt, ka viņš to negrib! — J. Kr.), katram personīgi vai ar vēstuli jāreģistrējas līdz š. g. 5. martam Tautas izglītības nodaļā. Pēc tam nozīmēs noteiktas vietas, kur skolu darbinieki sapulcēsies pēc zināma laika uz pārrunām Partijas propagandista vadībā. Pirmā pārruna notiks laikā no 8.—17. martam, kad propagandists iepazīstinās ar šādiem jautājumiem: kā jāmacās marksisms-leņinisms, kā jāstudē VK(b)P vēstures īsais kurss un pēc tam dos vēstures īsā kursa I nodaļas pamatlīnijas. Apm. līdz 28. martam skolu darbinieki I nodaļu izstudēs un sanāks atkal uz pārrunām (uz pārbaudījumu — J. Kr.), kad propagandista vadībā pārrunās I nodaļu un propagandists dos II nodaļas pamatlīnijas.“

Vislabāko metodi skolotāja brīvajos brīžos izlasītās literatūras kontrolei šķiet atradis Kuldīgas un Aizputes skolu valžu priekšsēdētājs tautskolu inspektors *A. Petrovičs*. Attiecīgo 1940. g. 4. okt. rīkojumu Nr. 540 pamatskolu pārziņiem „zināšanai un izpildīšanai“ ir patiesi vērts izlasīt, lai apjēgtu tās metodes, kādas boļševisma kalpi lietoja skolotāja gara nokaušanai. Līdzīgu rīkojumu devušas arī vairākas citas skolu valdes resp., izglītības nodaļas un inspektori.

„Tad lai nu katrā laikā zinātu, cik un kādas grāmatas, brošūras, žurnālus skolotājs izlasījis, cik iegādājies pats un cik par tiem izdevis naudas, uzdošu skolu pārziņiem līdz š. g. 10. oktōbrim izpildīt sekojošo:

Iegādāties vienu burtnīcu un atvērt viņā katram skolotājam (arī sev!) nodaļu. Burtnīcai vislabāk atrasties skolotāju istabā. Lapaspusi sadala 6 ailēs: 1) Nr. pēc kārtas, 2) grāmatas vai brošūras autors, 3) nosaukums, 4) kad iegādājies, 5) kad izlasījis, 6) piezīmes, 7) grāmatas vērtība. Pēc tam skolas pārziņis uzdoš katram skolotājam ieskatīties savā grāmatplauktā un smadzenēs un iesniegt viņam pēc š. g. 17. jūnija gan iegādāto, gan lasīto

I. K.

Noraksts.

Kuldīgas un Aizputes apr.

20. apštārvalsts.

TAUŠKOLU INSPEKTORS.

SKOLU VALŽU PRIEKŠSEDĀJS.
1940. g. 4. oktobrī.

Kuldīgas un Aizputes apr. pamātskolu parziņiem - zināšanai un izpildīšanai.

Nr. 540.

Ā a l d a.

1/ Zīņas par skolēnu skaitsu. Uzdošu skolu parziņiem nekavējoties, t. i. ar pirmo atgriešot pastu, iesūtīt man zīņas par skolēnu skaitsu uz š. g. 1. oktobrī pēc asēm. 2/ Vēlreiz - celšim draudzīgībiņ! Uz savu aizsūtīto parrunāt pedagogisko padomju nedēļas periodiskās preses abonēšanas jautājumu un laikrakstu abonēšanu nokārtot skolotāju starpā tā, ka abonētu dažādas laikrakstus lasīšanai ar viņiem apmainītos vai vislabāk ierīkoti lasangaldus, un vakti izgriezuma, lai papildinātu savas tradīcijas zināšanas, atsaukušās līdz šim vēl tikai 10 skolās. No tam 6 kl. pamatskolas ar 4 un vairāk skolotājiem abonē gandrīz visu Latvijas presi. Pie skolās ar 2 skolotājiem atrisina jautājumu pozitīvi labi. Bet par maz vēl viņi! Tas jau runā kaut ko nepatīkamu par mūsu skolotāju. Esam informēts, ka daži skolu parziņi pie skolotājiem nestrādā laikrakstu abonēšanā pretim nākšanai. Skolotāji negrib pat laikrakstu izlasīt. Ja skolotājs to nedarija iepriekšējās mēnes gadus, varēja domāt, ka viņš sevi vērtē augstu un redz presi par sēnālu un sensociālu piebāstu. Bet lai pašreizējā laikmetā skolotājs nestrādā jau vienā pašā laikraksta numurā - vienu vairāk kā stundas darbam! Pašreiz nav skolotāja, kas nebūtu ko lasīties no dienas laikraksta. Periodika pašreiz ir tā, kas mums aļēd: visvairāk. Bet ir jau tirgū arī daudz brošūru un grāmatu ar jaunā laika vēsmu, sevišķi krievu valodā. Tad lai nu katrs laiks zinātu, cik un kādas grāmatas, brošūras, žurnālus skolotājs izlasījis, cik iegādājies patē un cik par ties izdevīs nuuns, uzdošu skolu parziņiem līdz š. g. 10. oktobra izpildīt šādo: Iegādāties vienu burtnīcu un atvērt viņā katram skolotājam /arī sevi/ nodalu. Burtnīcā vislabāk atrasties skolotāju istabā. Lapas pusi sadala 6 ailēs: 1/ Nr. pēc kartas, 2/ grāmatas vai brošūras autors, 3/ nosaukums, 4/ kad iegādājies, 5/ kad izlasījis, 6/ piezīmes, 7/ grāmatas vērtība. Pie tam skolās parziņis uzdoš katram skolotājam ieskatīties savā grāmatplauktā un smadzenās un iesniegt viņam pēc š. g. 17. jūnija g. iegādāto, gan lasīto grāmatu sarakstu, ko parziņis ievieto katrā skolotāja istabā kā jau uzkrājušos bagātību. Grāmatas iegādāt skolotājs turpinā. Līdz ko skolotājs kādu grāmatu iegādā, ziņo parziņim, kas 4 ailē ieraksta iegādāto datumu un 7. ailē viņas vērtību. Kad grāmatu izlasījis, skolotājs to pieraksta parziņim ieraksta 5. ailē izlasīšanas datumu. Tas tāpēc, ka bieži grāmatas plauktā ir, bet lasīta netiek. Ja skolotājs grāmatu izlasījis, dabūjis no cita, 4 ailē ievēl svītrotu. Ja grāmatu ir nāc. grāmatu, vērdināja vai cita, ko vienā pagēmienu pelnā, ieraksta 6 ailē /piezīmes/ lietā. Grāmatu, ko iegādā vīrs lasīšanai aizņemot sieva un citādi ieraksta izdarīšanai katrā par savām grāmatām skolās parziņis var rakstīt arī skolotājiem. Ta man kā arī skolotājam pašam būtu jāzina, cik viņš izdevīs par grāmatām un kādas grāmatas viņš lasījis. Arī abonētos laikrakstus un to vērtību ieraksta. Pie tā es arī skolotājus aicināju un man nebūs jālūdz revīziju dienas par katru skolotāja grāmatplauktu. Gada beigās zīņas ievāks un publicēs. Patīkams darīt, ja publicētiem nolūkam IŠB Aizputes nodarīja organizējusi darbu nevienam, sākot ar pirmā skolas 7 rajonos. Kopēji darba tematā šīs skolas gadam: 1/ Cīņa ar skolēnu nesekmību, 2/ Iepazīšanās ar PSRS pedagogu un metodisku atziņām. Lai tik nu aizputnieki nepatātos pie šī darba nodomā pabeiguma vienīte jāstrādā visiem skolotājiem un parziņim, ka ko citu viņi labāsi mutē apvianību vadītāji. Arī kuldīgas apr. draudzīgībiņ! Kuldīgas laiks atstāt mieru.

Originālu parakstījis

A. Petrovičs,
tautskolu inspektors.

Raksturīgs boļševiku laika dokuments — pavēle skolotājiem sīki reģistrēt visu izlasīto literatūru, lai sarkanajam inspektoram būtu skaidri redzams, kādu gara barību katrs pādidagogs uzņēmis

grāmatu sarakstu, ko pārzinis ievieto katra skolotāja kontā kā jau uzkrājušos bagāžu. Grāmatās iegādāt skolotājs turpina. Līdz ko skolotājs kādu grāmatu iegādā, ziņo pārzinim, kas 4. ailē ieraksta iegādāšanas datumu un 7. ailē viņas vērtību. Kad grāmata izlasīta, skolotājs to pieteic un pārzinis ieraksta 5. ailē izlasīšanas datumu. Tas tāpēc, ka bieži grāmata plauktā ir, bet lasīta netiek. Ja skolotājs grāmatu izlasīšanai dabūjis no cita, 4. ailē ievēl svitriņu. Ja grāmata ir mācības grāmata, vārdnīca vai cita, ko vienā pagēmiņā nelasa, ieraksta 6. ailē (piezīmēs) „lietā“. Grāmatu, ko iegādā virs, lasīšanai aizņemas sieva un otrādi. Ierakstu izdarišanu katram par savām grāmatām skolas pārzinis var uzticēt arī skolotājiem.

Tā man, kā arī skolotājam pašam būs skaidrs, cik viņš izdevis par grāmatām un kādas grāmatas viņš izlasījis. Arī abonētos laikrakstus un to vērtību ieraksta. *Pēc tā es arī skolotājus svērsu un man nebūs jālodā revīziju dienās pa katra skolotāja grāmatplauktu. Gada beigās ziņās publicēšu.*

Skolotāju kontrolei un gara dzīves iežņaugšanai komūnisma važās te jau izlietota boļševisma zemē tik ļoti iecienītā statistiskā metode. Šis pats inspektors piesūtīja skolām arī veselu boļševistiskās literatūras sarakstu ar norādījumu, ka skolotājiem tā iegādājama, izdodot kārtēji šo ražojumu pirkšanai 10% no skolotāja algas.

Jāatzīmē, ka tik varmācīga ielaušanās skolotāju garīgo interešu pasaulē nebija piedzīvota pat visreakcionārākajos cariskās Krievijas varas laikos. Gan pastāvēja ļoti stingra cenzūra, skolas un skolotāji saņēma ieteikto un lasīšanai derīgo grāmatu sarakstus, bet tādas kontroles par katru izlasīto brošūru un laikrakstu, — tādas kontroles nepazina. Tādas garīgās uzraudzības metodes nepazina pat melnsimtnieciskie krievu inspektori, nemaz nerunājot par bij. Latvijas tautskolu inspektoriem, kas skolotāju personīgo dzīvi respektēja kā neskaņamu. Tik brutāli ar cilvēka elementārākajām brīvās apziņas tiesībām rīkojās tikai „visbrīvākās“ zemes — PSRS pārstāvji.

Ļeņins savā 1902. g. izdotajā pagrīdes žurnālā „Iskra“ ļoti spilgti tēlo cariskās krievu valdības attieksmes pret skolotājiem. Jāatzīst, ka Ļeņina raksts vēl pilnīgāk attiecināms uz boļševiku varas laiku Latvijā nekā uz vecās cariskās Krievijas režīmu. Ļeņins savā rakstā griežas pie skolotājiem ar šādu runu:

„Valdība nevien lūkojas uz jums kā uz nepilngadīgiem pilsoņiem un uz sevi kā uz jūsu aizbildni: Ar savu aizbildniecību viņa grib jūs padarīt par ieroci savai pret tautu vērstai izmantotājas politikai. Stāvot pie zinātnes avotiem, jums pēc šīs valdības plāna jāspēlē noziedzīga tautas apziņas samaitātāja loma. Viņa prasa no jums, lai jūs dotu tautai to, kas vajadzīgs valdībai,

bet ne to, kas vajadzīgs pašai tautai. Viņa prasa no jums, lai jūs noslēptu tautai istos zināšanu un izglītības avotus un tautu audzinātu trulā padevībā un paklausībā patvaldnieciskai varai.¹

Gluži tāds bija mūsu skolotāju stāvoklis boļševiku varas laikā. Leņins bija labi paredzējis savu kalpu rīcības metodes arī Latvijas skolotāju verdzināšanā.

3. Jaunu skolotāju „kadru“ sagatavošana.

Blakus plašajai līdzšinējo skolotāju „pāraudzināšanas“ akcijai, Izglītības tautas komisāriātam vajadzēja gādāt arī *par jaunām skolotāju rezervēm*. Skolotāju atlaišanas, apcietināšanas un aiziešanas dēļ bija radies paidagoģisko darbinieku trūkums, kas vēl palielinājās sakarā ar boļševiku laikā atvērtajiem klasēm un jaunu skolēnu ieplūdumu skolās.

Tāpēc jau 1940. g. beigās Rīgā atvēra *6 nedēļu kursus* jaunu skolotāju sagatavošanai pamatskolām. Tos apmeklēja ap 250 personu. Sākumā gan bija domāts kursus uzņemt tikai vidusskolas absolventus, bet tā kā šādu kandidātu nepietika, tad uzņēma arī pamatskolu beigušus jauniešus, ja vien tie uzrādīja kompartijas vai komjaunatnes ieteikumu. Bez šāda ieteikuma kursus neuzņēma. Kursu programmā ietilpa politiski sabiedriska audzināšana, padomju paidagoģija, paidagoģiskā psiholoģija un piecu mācības priekšmetu metodikas.

Pēc nolasīto lekciju cikliem kursisti bija arī jāpārbauda, lai neviens neteiktu, ka padomju skolotājs nav „rūpīgi un vispusīgi sagatavots.“ Tomēr kompartijas pārstāvis lektoriem aizrādīja, ka *visi* kursisti jālaiž cauri, jo ar visām savām trūcīgajām zināšanām tie padomju skolai būšot labāki skolotāji nekā līdzšinējie. Šāds brīdinājums bija pilnīgi vietā, jo kaut cik normālākos apstākļos, lietojot pat mērena pārbaudījumu metodes, no šī ļoti vājā kursistu sastāva lektori būtu bijuši spiesti noraidīt vismaz pusi. Kompartijai uzticamiem kursistiem šāds stāvoklis bija visai izdevīgs: tie 6 nedēļu laikā, noklausījušies tikai dažas konspektīvas lekcijas, bez kādiem praktiskiem darbiem un pie tam vēl pabalstus saņemdami, ieguva tādas pašas tiesības, kādas normālā darbā pamatskolu absolventi Latvijas skolotāju institūtos saņēma tikai pēc sešu gadu nopietna darba.

¹ Pēc П. Н. Груздев. Педагогика. 1940. 553. lapp.

1941. gada darbības plānā bija paredzēti arī 6 mēnešu kursi jaunu pamatskolu skolotāju sagatavošanai. Arī te mācība brīva un vēl pabalsts „trūcīgiem“, bet izlase tikpat vāja. Laba daļa kursistu, sevišķi židietes, neprata nevienā valodā uzrakstīt kaut cik sakarīgus teikumus. Tomēr visām bija partijas rekomendācija. Darbā stāties šo kursu audzēkņi gan nekur nedabūja.

Vēl vājāku kontingentu solīja Izglītības tautas komisāriāta „saziņā ar LK(b)P CK“ (kā bija teikts apkārtrakstā visām apriņķu un pilsētu izglītības nodaļām) plānotie 3 mēnešu vēstures skolotāju kursi nepilnām vidusskolām. Arī te varēja uzņemt pamatskolu absolventus, „ja tie ir nobrieduši un noteikti cilvēki“ ar kompartijas atsauksmi. Trūcīgiem apsolīja 150 rubļu stipendiju mēnesī, dzīvi kopmītnē un brīvu mācību visiem. Pēc tam garantēta skolotāja vieta nepilnā vidusskolā. Praktiski stāvoklis bija tāds, ka sešklasīgas pamatskolas absolvents te varēja trijos mēnešos iegūt skolotāja tiesības septiņklasīgā nepilnā vidusskolā. Tik viegli bija tikt par skolotāju, ja vien locīja ceļus komūnisma elka priekšē.

1941. gada vasarā vēl bija paredzēta vesela virkne dažādu kursu skolotāju „kvalifikācijas celšanai“. Kursi bija tā izplānoti, ka tiklab pamatskolu, kā vidusskolu skolotājiem no vasaras atpūtas nebūtu bijis ne vēsts. Piespiedu mācības bija noteiktas visiem vēstures skolotājiem 1 mēn., lai piesavinātos „vēsturisko materiālismu kā vēstures mācīšanas metodoloģisko pamatu,“ visiem vidusskolu dabas zinību skolotājiem mācības darvinismā (1 mēn.), PSRS ģeografijā (3 ned.), PSRS ekonomiskajā ģeografijā (1 mēn.). Latviešu valodas skolotājiem 2—4 ned. kursos jāpiesavinās marksistiskā metodoloģija; krievu valodas mācībai 1 mēn., matēmatikas un fizikas pārvērtīšanai dialektiskā materiālisma ratos — 1 mēn. Skolu direktoriem un mācības daļas vadītājiem desmit dienu speciāli plānošanas un pārskatu izgatavošanas kursi utt., utt. Pie skolotāju institūtiem bija apsoliots noorganizēt „neklātienēs“ mācību visplašākā mērā, lai ar partijas rekomendācijām apbalvotas personas pārvērstu par skolotājiem, tā sakot, vienā rokas apgriezienā. Tā tas notika „visaugstākās“ kultūras zemē Padomju Savienībā, ar tādām skolotāju sagatavošanas metodēm bija jāaplaīmo arī Latvija. Paldies Dievam, ka šie projekti palika nereālizēti!

No agrāk pastāvējušiem četriem skolotāju institūtiem, kas deva labi sagatavotus mācības spēkus pamatskolām, boļševiki atstāja tikai divus: Jelgavā un Rēzeknē (Cēsu un Daugavpils skolot. inst. likvidēja). Šo skolotāju institūtu skaita samazināšanu Skolu departamenta boļševistiskais direktors J. Jansons

motivēja ar to, ka „Izglītības ministrija jaunu skolotāju sagatavošanā vēlas saistīt vislabākos mācības spēkus, tādējādi vairāk koncentrējot darbu.“ (Jaun. Ziņ. 1940, Nr. 159). Kāda īstenībā bija šo „vislabāko mācības spēku“ izlase, redzēsim attiecīgā nodaļā.

Visi šeit minētie jaunu skolotāju kadru sagatavošanas līdzekļi 1940./41. mācības gadam deva tikai dažus simtus darbinieku. Pārējie jaunie „skolotāji“ komplektējās no tādām aprindām, kam agrāk ar skolu nav bijis nekādas saskares, ja neskaita paša attiecīgā „skolotāja“ kādreiz uz skolas sola pavadīto laiku.

Viss galvenais mācības un audzināšanas darba smagums uz saviem pleciem bija jāiznes cauri boļševistiskajam gadam tiem pašiem agrāk sagatavotiem un darbā jau daudz pieredzējušiem latviešu skolotājiem. Par godu šo skolotāju lielākai daļai jāsaka, ka no visiem Izglītības komisāra J. Lāča 3. septembrī skolotāju kongresu noslēdzot, līdzī dotajiem paskubinājumiem, skolotāji savā darbā lietoja tikai divus: skolotāji bija aktīvi un — galvenais — *godīgi!*¹ Dzenāti no vienas darba vietas uz otru, dažādo boļševistisko varas vīru un čekas rēga biedēti, latviešu skolotāji vairumā palika uzticīgi savam aicinājumam — audzināt jauno audzi darba tikumā, savas zemes un tautas mīlestībā un krietnībā. Boļševistiskai „pāraudzināšanai“ bija padevusies tikai neliela skolotāju daļa, pie tam tie nebija labākie skolotāju saimē.

To apliecināja arī dažādie boļševistisko inspektoru un pārlūku ziņojumi par skolotāju darba sekmēm. Minēsim tikai dažus no šo revidentu ziņojumiem.

Izglītības tautas komisāriāts sūtīja nereti veselas „brigades“, t. i., 5—6 revidentus reizē, kuŗi tad revidējamās skolas apskatīja „no dažādiem viedokļiem,“ katrs šāvā speciālitātē. Vienu šādu brigādi vadīja centrālā pārdarboģiskā kabineta vadītājs R. Miķelsons, kas par saviem novērojumiem izsacījās tā:

„Skolotāji vēl samērā vāji piesavinājušies dialiektiskā materiāliima pasaules uzskatu. Tāpēc izskaidrošanas darbā novērotas ideoloģiskas kļūdas... politiskā nostādne un izskaidrošana ļoti trūcīga. Skolotāji nenoskaidro arī šķiru cīņas jautājumus. Internacionālā padomju patriotisma un antireliģiskā audzināšana izveidota ļoti vāji.“ (Pad. Latv. 1941. g. № 35)

¹ No J. Lāča (ITK) noslēguma runas skolotāju kongresā: „Skolotāji, ejiet savā darbā, esiet tajā aktīvi, esiet godīgi, esiet noteikti lielās Marksa-Engelsa-Leņina-Staļina mācības izskaidrotāji skolniekiem un visai darba tautai. Atcerieties, ka jūsu darbu neaizmirsīs, ka to pareizi vērtēs pati dzīve.“

Skolu pārvaldes priekšnieka vietnieks ziņoja par Abrenes apriņķi starp citu:

„Maz ievēro komunistiskās audzināšanas principus, antirelīģisko un internacionālo jautājumu noskaidrošanai veltī ļoti mazu vērību.“ (Pad. Latv. 1941. g. Nr. 54).

Tādas atsauksmes liecina, ka latviešu skolotājs arī boļševiku gāda beigās vēl bija saglabājis veselu prātu un krietnu tautisku nostāju.

Skolotāja materiālais stāvoklis

1. Alga un pirktspēja.

Kad 1925. gadā Maskavā notika pirmā Padomju Savienības skolotāju konference, Staļins to apsveica, starp citu, šādiem vārdiem: „Tautskolotāju falanga sastāda vienu no visnepieciešamākām daļām mūsu zemes lielajā strādnieku armijā, kas ceļ jaunu dzīvi uz sociālisma pamatiem.“

Tik nepieciešamiem socialistiskās celtniecības darbiniekiem bija dodams arī nodrošināts materiālais stāvoklis. Padomju Savienībā tas panākts ar VK(b)P CK un PSRS TKP 1936. g. 9. aprīļa pavēli „Par darba algas paaugstināšanu skolotājiem un citiem skolu darbiniekiem.“ Pēc šīs pavēles skolotāju materiālais stāvoklis „kardināli“¹ uzlabojies. I—IV klašu skolotāju algas pieaugušas par 104%, V—VII kl. par 99,1% un VIII—X kl. pat par 136,1%. Skolotāji ar šīm jaunajām algām ierindojušies vislabāk atalgojamās inteliģenčes grupā.

Procentuālais algu pieaugums gan rāda ievērojamu sasniegumu, bet te jāatceras, ka darbinieka labklājības līmeni nenosaka vis saņemtās algas summa, bet tās *pirktspēja*: tas cilvēka dzīvē nepieciešamo mantu kopums, ko darbinieks par savu algu var iegūt. Darba algai jābūt tik lielai, lai darbiniekam būtu iespējams iegādāt nevien nepieciešamo uzturu un apģērbu, bet arī vispār dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Algas tāpēc vienmēr aplūkojamas sakarā ar dzīves dārdzību. Un tad var izrādīties, ka algu paaugstinājumi par 99, 104 un 136 procentiem nebūt netiek līdzī vēl daudz traucējām augušai dzīves dārdzībai, kā tas, piem., bija Padomju Savienībā un varbūt vēl spilgtāk — Padomju Latvijā.

Mēs vēl it labi atceramies tos vidusskolu direktorus, skolotājus un citus inteliģento arodu pārstāvjus, kas 1940. gada rudenī no Padomijas ieradās Latvijā pagalam novalkātās drēbēs, nomītos apavos, ar nelielā nastiņā sasietu mantu bagātību. No tiem daudzi savā īpašumā nekad vēl nebija turējuši kabatas pulksteni, ādas

¹ И. А. Каиров. Педагогика. 1939. 152. lapp.

portfeli, pat termometru temperatūras izmērišanai, nemaz nerunājot par vairākām kārtām apģērba un virsdrēbju, ko mūsu nesociālistiskajā zemē vēl kādu laiku pēc boļševiku iebrukuma it labi varēja iegādāties. Bet tad arī šeit visas šīs mantas vai nu pazuda, vai arī to cena bija sadzīta tik nesasniedzamā augstumā, ka tās varēja nopirkt tikai boļševiku komisāri vai veikli saimnieciski kombinētāji.

2. Skolotāju algas līdz 1940. g. un boļševiku laikā.

Lai labāk saskatītu tos materiālos ieguvumus, pareizāk sakot zaudējumus, ko boļševisms atnesa Latvijas skolotājiem, salīdzināsim vispirms *skolotāju algas*. Te gan jāatzīmē, ka boļševiku algu normas bija aprēķinātas par mazāku stundu skaitu, nekā tas bija Latvijā līdz boļševiku iebrukumam.

Lai kaut kā saskaņotu savus izdevumus ar ienākumiem, skolotāji bija spiesti gādāt par kādiem blaķus ienākumiem, sevišķi par virsstundām.

Skolu darbinieku trūkuma dēļ skolotāji deva apm. 6 virsstundas nedēļā, tādēļ arī saņemtā alga bija par 25—33% lielāka nekā boļševiku algu normās paredzētā. (Par šīm virsstundām maksāja pēc parastā algu tarifa).

Absolūtos skaitļos izteiktas, jaunās algas deva skolotājiem ievērojami lielākus ienākumus. Tā lauku I pakāpes pamatskolu skolotāji saņēma 2,25 reizes vairāk rubļu (lats bija pielīdzināts rublim), pamatskolu vecāko klašu skolotāji pat 2,62 reizes vairāk. Sliktāks stāvoklis bija augstskolu absolventiem, kuŗi pamatskolu vecākajās klasēs par savu darbu saņēma 2,38 reizes vairāk un vidusskolu (VIII—XI kl.) vecākajās klasēs tikai 1,78 reizes vairāk nekā Latvijas laikā. Mākslas priekšmetu, fiziskās audzināšanas, rokdarbu un mājturības skolotāji, pat ja tiem bija augstskolas izglītība, saņēma vidusskolās tikai 1,38 reizes vairāk nekā līdz boļševiku laikam.

Ievērojot lielo dažādību, kāda bija skolotāju algām, atkarībā no klasēm, mācāmiem priekšmetiem, izglītības un prakses ilguma, kā arī to apstākli, ka vairs nemaksāja kārtējās ģimenes piemaksas, var pieņemt, ka pamatskolu skolotāju algas caurmērā pieauga par 125%, t.i., nedaudz vairāk kā divas reizes, kamēr vidusskolu pādidzītājam personālam algu pieaugums svārstījās tikai ap 60%.

Aplūkojot tikai skolotāju saņemto algu summu, var domāt, ka ar boļševisma iekārtas nodibināšanos skolu darbinieki savu materiālo stāvokli ievērojami uzlabojuši. Tomēr tāds šķitums

ir pilnīgi maldīgs. Algas summa, kā jau sacīts, viena pati par sevi vēl nekā nenozīmē. Tā aplūkojama ciešā sakarā ar algas pirkjspēju, ar dzīves dārdzību. Un te nu izrādījās, ka boļševīki, ar vienu roku darbiniekiem kaut ko dodami, ar otru paņēma atpakaļ nevien iedoto, bet vēl spieda notērēt agrāko laiku ietaupījumus un atsacīties no daudzām kultūras cilvēkam nepieciešamām lietām un ērtībām. Cik grūti bija skolotājam pēc boļševīku trakajiem cenu pacēlumiem turpināt kultūras cilvēkam pienācīgu dzīvi, labi redzams no oficiālajiem 1941. gadā izdotiem cenrāžiem.

3. Pasakainā dārdzība.

Zemākais cenu paaugstinājums (2 līdz 3 kārtīgs) bija ikdienišķām pārtikas precēm. Aprēķinot dzīves izmaksu četru personu strādnieku ģimenei Rīgā, bija atrasts, ka šādai ģimenei nepieciešamās pārtikas maksa no 74,46 latiem 1939. gadā kāpusi līdz 193,56 rubļiem resp. latiem 1941. g. maijā. Tātad pārtika bija tapusi 2,6 reizes dārgāka. Pārējās cilvēka dzīvē nepieciešamās lietas bija daudz vairāk sadārdzinātas. Minēsim tikai nedaudzus raksturīgākus piemērus.

Vīrieša naktskrekls, balināta kokvilnas auduma, maksāja — atkarībā no izstrādājuma 26,10 — 34,70 rubļu. Vīrieša virskrekls, kokvilnas auduma, 41,80—74,40 rubļu. Par rezerves aprocēm vēl 10% piemaksa. Mākslīgā zīda virskrekls ar rezerves aprocēm 85,03—104,06 rubļu. Cenu pacēlums veļai tātad vismaz seškārtīgs.

Apmēram tāds pats cenu pacēlums bija arī apaviem.

Apģērbu cenu pacēlums caurmērā dabūjams, reizinot agrākās cenas ar 10. Tā vīrieša uzvalks (labas vilnas drēbes, bet ar satīna oderi) pēc cenrāža maksāja vairāk nekā 1000 rubļu. Pietiekami labas kvalitātes bikses — ap 350 rubļu. (Vidusskolas skolotāja viena mēneša normāla alga tikai par biksēm!)

Vīrieša ziemas mētelis (laba vilnas virsdrēbe, bet ar vati un satīna oderi; bez kažokādu apkakles) ap 1100 rubļu. Mētelis ar labu oderi, vateliņu un kažokādu apkakli ap 1500 rubļu. (Pamatskolas skolotāja 5 mēnešu alga!)

Sieviešu kostīms — labākas vilnas drēbes maksāja ap 800 rubļu, kleita — līdz 430, svārki — 75—412, zīda blūze 56—135 rubļi. Par visiem izrotājumiem vēl sevišķas piemaksas. — Sieviešu ziemas mētelis ar satīna oderi un bez kažokādām — līdz 900 rubļu; tāpat rudens mētelis. Tātad arī sieviešu apģērbam apmēram desmitkārtīgs cenu pacēlums.

Ja nu vēl ievērojam atvilkumus no skolotāju algām, tāpat dažādus obligātos un brīvprātīgos maksājumus, kas īstenībā bija ne mazāk obligāti un ko skolotājam vajadzēja kārtot no savas diezgan ierobežotās algas, tad varam arī saprast tos skolu darbiniekus, kas rūpīgi apsvēra, pēc cik gadiem varēs iegādāties bērniem apavus, sievai ziemas mēteļi vai sev jaunu uzvalku.

4. Slimo skolotāju ārstēšana.

Tikpat nabadzīga bija boļševiku daudz reklamētā „sociālā nodrošināšana.” Apsolitā bezmaksas ārstēšana slimības gadījumos un nodrošinātās vecuma dienas izrādījās tikai tāds pat boļševistiskās propagandas līdzeklis kā dažādie citi solījumi, ar kuriem boļševiku varas vīri kuplināja savas runas un rakstus. Īstenība izrādījās daudz bēdīgāka un nenodrošināja skolotāju ne slimības gadījumā, ne vecuma nespēkā.

Labi nostādītās skolotāju slimu kases boļševiki likvidēja, solīdami to vietā daudz pilnīgāku ārstēšanas sistēmu ar arod biedrību starpniecību. Skolotājiem šie pārkārtojumi tomēr nekā laba nedeļa. Slimniekam gan nebija jāmaksā par ārsta parakstīto recepti, bet zāles bija jāgādā pašam un par tām jāmaksā pilnā apmērā pēc boļševiku vairākkārtīgi paaugstinātām cenām.

Boļševiku cenu politika, kas patērētājam izvilka pēdējo kapeiku no kabatas, bija pilnīgi attiecināta arī uz aptieku zālēm un ārstniecības materiāliem. Piemēra dēļ varētu minēt dažus parastākus ārstniecības līdzekļus ar boļševiku aptieku takses cenām:

Chinīns bija tapis 1,8 reizes dārgāks, borskābe — 2 reizes, olīvu eļļa — 4 reizes, aspirīns — 5 reizes, kampars — 7,5 reizes, kofeīns — 12,5 reizes dārgāks utt.

Tāpēc arī daļa it vienkārša mikstūra, kas agrāk, ievērojot arī slimu kases maksājamo daļu, slimniekam maksāja tikai pārdesmit santimu, tagad maksāja vairāk rubļu. Tā arī zāles un ārstniecības materiāli slimniekiem bija tapuši desmitreiz dārgāki.

5. Pensionāru stāvoklis.

Vēl ļaunāks bija veco skolotāju *pensionāru* stāvoklis. To bija pat grūti salīdzināt ar materiālo nodrošinājumu līdz boļševiku iebrukumam, kad vecie skolotāji, uz kuriem neattiecināja dažus atskaitījumus, dažos gadījumos saņēma pat lielāku vecuma pensiju nekā pirms pensionēšanas — darba algu.

Boļševiku ievestā kārtība noteica pensiju 50 procentu apmērā no saņemtās algas, pie kam alga pensijas aprēķināšanai nevarēja pārsniegt 300 rubļus. Lielākas pensijas par sevišķiem nopelniem boļševistiskās iekārtas nostiprināšanā piešķīra komisāru padome. Vispārīgā kārtībā piespriestās pensijas maksimālā robeža varēja būt 150 rubļu mēnesī, bet faktiski tās bija ievērojami zemākas.

Tā skolotājam A., kas agrāk bija saņēmis 150 latu vecuma pensijas, boļševiki piešķīra tikai 87 rubļus 30 kapeikas; skolotājs B., kas bija pensionējies pēc 40 skolas darbā pavadītiem gadiem, saņēma 103 rubļus mēnesī; skolotājam C., kas pēc nostrādātiem 45 gadiem bija saņēmis pensiju Ls 137.— mēnesī, boļševiki maksāja tikai 85 rub. 37 kap. utt., utt.

Ja nu ievērojam, ka rubļa pirktspēja iztikas vajadzībām bija vismaz trīsreiz zemāka nekā agrākajam latam, tad īsti top saprotams veco pensionēto skolotāju bēdīgais liktenis boļševiku laikā. Tiem labākā gadījumā bija jāiztiek ar agrākās pensijas ceturto vai piekto daļu.

Boļševiku varas laikam tipisks arī tas apstāklis, ka visas pensionāru lietas skatīja vēlreiz cauri, pie kam pensijas pilnīgi anulēja nevien ticības mācību skolotājiem — bij. mācītājiem, bet arī draudzes skolu skolotājiem, skolotājiem ērgelniekiem u.c., kam vien varēja pierādīt kādu sadarbību ar kādu reliģisku organizāciju.

Komūnistiskā morāle un audzināšana

1. Komūnistiskās morāles relatīvisms.

Padomju paidagoģija par vienu no svarīgākiem audzināšanas uzdevumiem atzīst komūnistiskās morāles iepotēšanu.

Kāda tad nu ir šī komūnistiskā morāle, šī boļševistiskā tiku- mība, ko Padomijas skolas dod saviem audzēkņiem dzīvē līdzī kā katras rīcības mērauklu un vērtības kritēriju?

Vispirms jāatzīmē, ka komūnistiskā paidagoģija noteikti noraida visus tos morāles principus un tās tikumiskās normas, uz ko balstās katra neboļševistiskā morāle. Komūnistiskā paida- goģija neatzīst nekādas absolūtas, vispārīgas, uz visiem cilvēkiem un visiem sabiedrības slāņiem vienādi attiecināmas morālās normas. Boļševikiem nav pieņemami kristietības tikumiskie principi, ieskaitot arī Kristus augsti ētisko aicinājumu: „Tad nu visu, ko jūs gribat, lai cilvēki jums dara, to darīt arī jūs viņiem“ (Mateja ev. 7. nod. 12 p.). Viņiem neder arī Kanta katē- goriskais imperatīvs („Darbojies tā, lai tavas gribas maksima¹ var reizē noderēt par vispārīgas likumdošanas principu“) ,jo arī tas kalpojot tikai kapitālistiem. Viņi neatzīst kādus negrozāmus, ārpus šķīrām un vēsturisko norišu pārmaiņām pastāvošus morāles principus, jo morāle esot „vēsturiska šķiras katēgorija,“ kas dažā- dās sabiedrisko slāņu attiecībās var būt dažāda. Tā varot mainīties ik dienas, pat ik stundas.

2. It viss ir morālisks, kas vien veicina komūnisma revolūciju.

Komūnistu vislielākā autoritāte visos jautājumos Leņins par boļševistisko morāli izsakās ļoti nepārprotami, ka komūnistiskā morāle pilnīgi pakārtota proletāriāta cīņas interesēm. „Līdz sociālistiskai revolūcijai komūnistiskās tikumības saturu noteica galvenā kārtā vecās buržuaziskās sabiedrības un iekārtas sagrau- šanas uzdevumi,“ saka Leņins. „Komūnistiskās morāles galvenais

¹ Gribas saturs, domāts vispārīgā veidā.

saturs tad bija: buržuazijas kritika, naida kultivēšana masēs pret buržuaziju, šķiru apziņas attīstīšana, prasme sakopot savus spēkus“... „Tagad mēs sakām: tikumība ir tā, kas kalpo vecās ekspluatātoru sabiedrības (te jāsaprot visa neboļševistiski organizētā sabiedrībā — J. Kr.) sagraušanai un visu strādājošo apvienošanai ar proletāriātu, kas rada jaunu komunistisku sabiedrību.. Komunistiskās tikumības pamatā ir cīņa par komūnisma nostiprināšanu un pilnīgu realizēšanu. Tā ir komunistiskās audzināšanas, izglītības un mācības pamats.“ (Ленин ХХХ. 409., 411. un 413. lapp.)

Tā tad morāles jēdziens cieši saistīts ar komūnisma jēdzienu un pilnīgi atkarīgs no komunistiskās iekārtas interesēm. Kur komūnisms, tur arī morāle; kur nav komūnisma, nav arī morāles. Ļeņins šo komunistiskās morāles relatīvismu izteicis saviem cīņas biedriem tā:

„Komunistu morāle ir nogalināt, sagraut un sasist drupās, ja tas kalpo revolūcijai. Bet ja tas nāk revolūcijai par labu, var arī glaudīt cilvēkam galvu un sacīt, ka tas ir Aleksandrs Lielais“.

Praktiski šī komunistiskā morāle izteicās tikai aklā paklausībā komunistiskās partijas gribai un pavēlēm; tā ir katēgorisks noteikums pakļauties partijas disciplīnai. Partija nosaka, kas kādā atsevišķā gadījumā izdevīgi, kas ne, kas jādara, kas nav jādara. Disciplinētam komunistam nav autonomas morāles, jo viņa rīcības veidu nosaka partijas pavēles. Ja viņš, partijas pavēles pildīdams, spiegos, nodos, dedzinās un slepkavos, tad — no komunistu viedokļa — būs rīkojies pēc morāles augstajiem principiem.

Te vairs nav nekādu pārpratumu. Boļševistiskā morāle atzīst *tikai vienas grupas* intereses, tikai boļševiku intereses. Nekas par to, ka boļševistiskajā sabiedrībā tūliņ pēc tās iekārtošanas Krievijā un arī Latvijā radās privilēģēts virsslānis — komunistiskās partijas un čekas darbinieku sastāvā, kas lietoja visas iedomājamās un iespējamās dzīves ērtības, kuŗu rīcībā moderni dzīvokļi, automobiļi, speciāli veikali, viegla dzīve un ērta atpūta, kamēr miljoni skrandainu zemnieku Padomijas kolhozos un strādnieki dažādos uzņēmumos tikko vilka dzīvību. Šī virsslāņa rīcībā ir visa administratīvā, militārā un saimnieciskā vara, visa organizētā doma un visnekautrīgākā propaganda, kam tāpat viss „tikumisks,“ kas vien kalpo privilēģētā virsslāņa interesēm. Šādas iekārtas realizēšanai visi līdzekļi atļauti; nevien atļauti, bet dabū vēl augstas „tikumības“ aureolu.

Sakarā ar sacīto jāpiezīmē, ka šis „virsslānis“ arī Padomju Savienībā savā attīstībā pilnīgi likvidēja tā saukto „proletāriata diktātūru.“ Ne jau proletāriāts, ne fabriku un kolhozu strādnieki tur valdīja, bet tie pusotra miljona komunistiskās boļševiku partijas biedru ar skaita ziņā pavisam niecīgu lielo biedru grupu partijas augšgalā. Arī uzņēmumu strādnieki, iestājoties partijā, nepadārīja kompartiju par strādnieku partiju. Ievērojot partijas disciplīnu, tie tūliņ paši pārvērtās par uzraugiem, spiegiem un savu agrāko darba biedru nodevējiem; tiem bija jāpaliek par partijas gribas izteicējiem strādnieku masā. Tā arī Padomju Savienībā komunistu partija nodibināja nevis proletāriāta diktātūru, kā to apgalvoja, bet gan diktātūru pār proletāriātu, jo Padomijā pēc divdesmit pieciem kompartijas valdīšanas gadiem taču neviena kapitālista vairs nebija.

Šis komunistiskais virsslānis nu savu interešu aspektā par „tikumiskām“ atzīst visas tās neskaitāmās mežonības, ko arī mūsu tauta pieredzējusi boļševiku valdīšanas gadā. Šī boļševistiskā „tikumība“ atzīst par labām visas dedzināšanas un kultūras vērtību postīšanas, ko piedzīvoja mūsu zeme; tā atzīst latviski domājošo strādnieku un inteligences vajāšanas un apcietināšanas, spīdzināšanas un nogalināšanas; tā akceptē skolu jaunatnes un bērnu pratināšanu un mocīšanu, tā prasa latviešu tautas izsūtīšanu Padomijas tuksnešos, kur vīri, sievas un bērni padoti lēnai moku nāvei...

3. Naidis kā komūnisma dzinējspēks.

Civilizētā pasaule savu morāles principu izpildīšanai dzīvē balstās uz cilvēku savstarpēju cieņu, viņa tiesību un vērtības atzīšanu, uz tautas kopības izpratni un sava tuvākā mīlestību. Komūnisms turpreti izvēlējies *naidu* — vienu no cilvēka jaunākajām dziņām — par savas politikas kurinātāju spēku un psihisko bāzi. Komūnisms kultivē naidu starp bagāto un nabago, starp turīgo un mazturīgo, starp spējīgo un nespējīgo, starp pakļauto un priekšgalā stāvošo. Ievērojot bagātības un nabadzības jēdzienu relatīvismu, komūnisms katros apstākļos pasvītro sociālās pretīšķības, nevis meklēdams kādu izlīdzinājumu, kādu taisnīgāku izkārtojumu, bet vienmēr radīdams tādu sprieguma stāvokli, kam atrisinājums var būt tikai dusmu uzliesmojums un revolūcija.

Šo naida kultu it labi izteic arī komunistu pieņemtais sveiciena simbols — sitenam savilkta dūre.

4. Komūnistiskais patriotisms.

Uz naida balstās arī *komūnistiskais patriotisms*. „Padomju skolas audzēkņiem jāsaprot,“ saka boļševiku prof. Kairovs,¹ „ka komūnistiskā patriotisma jūtas piepildītas ar nedzēšamu naidu pret sociālistiskās sabiedrības ienaidniekiem.“ Padomju jaunatnei „jākvēlo karstā milā uz savu vareno dzimteni un jādeg niknā naidā pret tās ienaidniekiem.“²

Jāatzīmē, ka arī patriotisma jēdziens komūnisma vēsturē piedzīvojis lielas pārmaiņas. Vēl 1914. gadā Ļeņins lielā bardzībā uzbruka Vakareiropas, sevišķi Vācijas, Francijas, Beļģijas un citu zemju strādnieku pārstāvjiem parlamentos, kur tie līdzīgi citiem balsojuši par kredītu piešķiršanu kara vajadzībām. „Strādniekam proletārietim nav tēvijas. Tam nav ko aizstāvēt un sargāt. Tam tikai viens ienaidnieks — starptautiskais kapitālisms.“ Viši tie strādnieku vadoņi, kas piedalījās cīņā par savu tēviju un dzimteni, kas cīnījās par tās pastāvēšanu un labklājību, izpelnījās Ļeņina nievas un dusmu zibeņus. Komunistu partijas vēstures isajā kursā (krievu val. 1940. g. izd. 158. lapp.) tie saukti par sociālšovinistiem, oportunistiem un proletāriāta nodevējiem.

Kāpēc strādniekam proletārietim vajadzīga kāda tēvija? Kur viņam labi klājas, tur viņa tēvija. Kāpēc vajadzīga interese par savu tautu, rūpes par tās labklājību? Pāri tautai taču stāv starptautiskais proletāriāts. — Tāda mācība bija nepieciešama, lai plašās strādnieku masas atraisītu no viņu zemes, no tautas, no visa, kas arī strādnieku saista ar tautas pagātņi un tās garīgajām vērtībām, lai tad to padarītu par paklausīgu ieroci starptautisku kūditāju rokās.

Bet vajadzēja tikai komunistiem tikt pie varas, vajadzēja tikai pašiem tikt Krievijā pie stūres, kur bija jācinās par savu drošību un kundzību, tūlīņ patriotisms nāca atkal godā. „Pagātnē mums nebija un nevarēja būt tēvijas,“ saka Staļins.³ „Bet tagad, kad esam sagrāvuši kapitālismu un vara strādnieku rokās (faktiski kompartijas un diktatora Staļina rokās — J. Kr.), mums radusies tēvija un mēs aizstāvēsim tās neatkarību.“ Cēlās patriotisma jūtas, kuŗu pamatā ir vislielākā labvēlība, uzupurēšanās un kalpošanas prieks savai dzimtajai zemei un tautai, te bija noliktas komūnistiskā vērgu nama sargātajā lomā.

¹ И. А. Каиров, Педагогика. 1939. г. изд. 337. лapp.

² Padomju Latvijas Skola. 1941. г. Nr. 1 64. лapp.

³ Вопросы ленинизма. 10. изд. 445. лapp.

5. Komūnisms kā ģimenes saišu ārdītājs.

Zemē, kur gadu desmitiem kultivēta neapmierinātība, dusmas un naidis, mīlestībai nav vietas. Ja arī tā kādreiz pieminēta, tad vairāk kā naida negācija, kā norādījums, ka kādā gadījumā naida nav. Pat *ģimenes saitēm*, kas vieno bērnus un vecākus, vīru un sievu, jāsairst, ja to prasa komūnismam tipiskā naida attieksme pret visu nekomūnistisko.

Ģimenes gods, vecāku cieņa un autoritāte, savstarpēja saderība un mīlestība komūnismam ir „buržuazijas archīvā“ nododamas mantas, ja tās nēkalpo tieši revolūcijai vai komūnistiskās iekārtas nostiprināšanai.

Par komūnistisko audzināšanu šādā virzienā liecina arī skolās obligātā literātūra. Varētu minēt, piemēra dēļ, E. Smirnova „*Pavļiks Morozovs*“, kas noteikta kā rokas grāmata pionieru vadītājiem. Esot derīga arī sarunu ierosināšanai un padziļināšanai,

Šo Pavļiku Morozovu pionieru vadītāja Zoja Aļeksandrovnā pamāca:

„Pionieris ir pirmais partijas un komjaunatnes palīgs un aizvien stāv par Ļeņina lietu. Tam tādēļ jānodod katrs Ļeņina ienaidnieks.“

„Bet ja tas ir brālis?“ prasa Pavļiks.

„Pat ja tas ir brālis.“

„Nu, bet par tēvu vajag sacīt?“

„Arī par tēvu jāsakā.“

Pavļiks tad arī nevien nodod savu tēvu kā komūnisma pretinieku, bet vēl ierodas labprātīgi tiesā un tur no sava tēva atsakās:

„Viņš bija gan mans tēvs, bet es viņu par savu tēvu vairs neuzskatu... Viņš ir ienaidnieks, kulaku rokas puisis, nodevējs.“

Šis „nodevējs“, sādžas padomes priekšsēdētājs būdams, bija izdevis apliecības kādiem zemniekiem, lai glābtu tos no komūnistu vajāšanām. Viņam nu piespriež piecus gadus, bet Pavļiks top tautas varonis. Vēlāk vectēvs viņu nogalina, ar ko Pavļiks iegūst boļševisma mocekļa slavu.

Arī Latvijā viņu godināja. Kad 1940. g. 7. nov. Rīgā atklāja jaunatnes kino, to nosauca tēva nodevēja Pāvila Morozova vārdā.

Kultūras tautu sodu likumi atbrīvo no liecināšanas pret tuvinieku, pret savas ģimenes locekli, kas izdarījis kādu sodāmu darbu. Kultūras tautu jurisdikcija respektē tos smagos dvēseles pārdzīvojumus, kas tādos gadījumos varētu būt lieciniekam; tā rēķinās ar kādu augstāku — mīlestības un savstarpīgas cieņas likumdošanu, kas var būt gluži pretēja tiesu iestāžu likuma bur-

tam. Boļševisms nav tik smalkjūtīgs, tas neatzīst tādu „sentimentālītāti.“ Boļševismam vajadzīgi Pavļiki Morozovi, kas naidā savilktām dūrēm nodod savu tēvu.

Ģimenes saišu ārdīšanu boļševiku audzinātāji kultivēja arī šeit Latvijā. Minēšu dažus piemērus no daudzo gadījumu virknes.

„Bija arī skolēni, sevišķi pionieri, pie kuriem jaunais gars atstāja redzamas pēdas,“ ziņo A. pamatskola. „Tie bija kļuvuši rupji, nepieklājīgi un melīgi, skolotāju, pat vecāku nodēvēji. Tā 5. klases skolnieka pioniera Viļa Č. tēvs kādreiz ģimenē (sabiedrībā jau to runāt nekādā gadījumā nedrīkstēja) ieminējās, ka nākotnē bēdīgas izredzes: alga maza, viss kļuvis ārkārtīgi dārgs un to pašu nemaz nevar dabūt pirkt utt. Vilis tūlīt uzsauc savam tēvam:

„Ja tu vēl tā runāsi, es iešu un tevi nodošu“.

Bērni bija atbrīvoti no paklausības vecākiem. Piemēram, pionieros varēja iestāties arī tad, ja vecāki to aizliedza.

Žurnālā „Pioniers“ (1941. g. Nr. 2), kas bija ieteikts (lasi — pavēlēts abonēt) visām skolām lietošanai skolēnu lasāmgaldos, ievietots kāds aicinājums iestāties pionieros („Ilzīte“). Tur starp citu lasāms:

„Ilzītei nebija ne māmiņas, ne tēva, kā citiem bērniem, viņa dzīvoja pie vecmāmiņas. Vecmāmiņa negribēja ļaut Ilzītei iestāties pionieros. Bet Ilzīte bija gudra meitene... un tādēļ neklausīja vecmāmiņu, bet iestājās pionieros.“

Brutālitate attieksmēs pret vistuvākajiem audzinātājiem arī Latvijā bija viena no raksturīgākajām boļševisma laikmeta iezīmēm. Šīs attieksmes labi tēlo kāda Liepājas skolotāja:

„Pavisam neparasts tas gars, kādā audzina mazos bērnus par nākamiem varoņiem. Nekas tiem nav jāklauša, nekas nav jācienī. Spilgtā atmiņā man palikuši divi gadījumi ar maziem četrgadīgiem zēniem:

Mazais Kārlītis, par nepaklausīšanu izsūtīts gaitenī, lūdzās: „Lūdzu, mīļa māmiņ, laid mani iekšā! Man te salst!“

Pie otrām durvīm tikpat liels Griša (no Padomijas atbraukuša sarkanarmieša politruka dēls) sit ar dūri durvis un kliedz:

„Es tev saku, māma, atdari durvis! Vai tu dzirdi, kad es tev saku! Man gribas dzert. Tūlīt atdari, nu!“

Vai brīnums, ka pēc kāda laika arī Kārlītis sāktu runāt ar savu māmiņu tādā pašā tonī, kā boļševistiskajā brutālītātē ieaudzinātais Griša?

Šie nedaudzie piemēri tomēr ir visai tipiski un labi tēlo tiklab boļševistiskās morāles, kā arī audzināšanas pamatprincipus un praktiskos rezultātus.

Ka komūnistiskās audzināšanas principi galu galā vērsas arī pret pašu komūnistisko sabiedrību, tas gribot negribot bija jāatzīst arī pašiem boļševikiem. Tomēr boļševiks nebūtu boļševiks, ja viņš no tā taisītu kādus secinājumus un savus vārda vispilnīgākā nozīmē nemorālās audzināšanas principus grozītu. No vienas puses, ar visiem saviem audzināšanas paņēmieniem un principiem cenzdamies iepotēt bērnos brutālītāti, naidu, nodevību, sveša īpašuma neatzišanu un citus netikumus, boļševiki ar drakoniskiem sodiem vērsās pret tiem pašiem bērniem un jaunatni — savas audzināšanas sistēmas upuriem, ja tie nebija pratuši ar saviem vaļā palaistajiem instinktiem griezties pret „buržujiem, kapitālistiem“ (ar visu īpašumu atņemšanu, tādu jau gan nevarēja vairs būt), bet ļāva savām boļševistiskajā audzināšanā gūtajām atziņām un mākām izpausties tai pašā sociālistiskajā sabiedrībā. Tikai ar šādu boļševistisku nekonsekvenci izskaidrojams absurda — no pārdarītā un cilvēcības viedokļa — KPFSR kriminālkodeksa 12. pants, uz kuŗa pamata visi nepilngadīgie, sākot ar 12 gadīgiem bērniem, noziegšanās gadījumos nododami krimināltiesai, kas tiem piemēro visus krimināllikumos paredzētos cietuma un citus bargos sodus, neizslēdzot arī „augstāko sodu mēru“ — nāves sodu. Jāatceras, ka šos drakoniskos sodus piemēro bērniem, kas dzimuši un auguši „laimīgajā“ sociālistiskās iekārtas zemē. Šie bērni nav nekāds „nolādētās kapitālistiskās iekārtas mantojums,“ uz ko boļševiki neizdevību gadījumos mēdz atsaukties, bet pilnīgi tīrs „pašu ražojums.“ Tie ir tās jaunās sociālistiskās sabiedrības cilvēki, kam iepotētas „vislabākās cilvēcības īpašības“ (M. I. Kaļiņins — Komūnistiskās audzināšanas jautājumi).

Arī pie mums Latvijā boļševiki pret savas audzināšanas upuriem izturējās ar tādu pašu necilvēcīgu cietsirdību. Pats LPSR prokurors E. Soldnieks¹ uzskaita gadījumus, kur 14, 15 gadu un vecākiem pusaudžiem par zādzībām, laupīšanu un viltojumiem piespriesti ilgi cietuma sodi. „Viņus tagad pāraudzinās cietums,“ saka prokurors E. Soldnieks, ar to atzīdams, ka pārējie boļševiku audzināšanas līdzekļi izrādījušies bezspēcīgi. Te varētu gan piezīmēt, ka komūnistu prokurors E. Soldnieks velti tic cietuma pāraudzinātāja spējām. Ja šie pusaudži pēc gadiem būs spējīgi atstāt cietumu, tie būs sabiedrībā vēl mazāk lietojami nekā pirms ieslodzījuma. Cietumā iegūtās negatīvās mākas vēl būs nākušas klāt.

---

¹ Padomju Latvija. 1942. g. 92. nr. Raksts „Vairāk vērības ciņai ar bērnu noziegumiem.“

Gluži dabīgi, ka arī boļševikiem bija jāpļauj, ko sējuši, ka arī audzināšanā tiem bija jāpiedzīvo, kādus rezultātus dod viņu metodes un principi. Zināms, bija absurds vērsties pret saviem bērniem, pret pašu izaudzinātu jaunatni ar iznīcinātājiem sodiem, tomēr boļševisma pamatā gulošā brutālitate cita līdzekļa, kā redzams, nevarēja atrast. „Kas var lasīt vīnogas no ērkšķiem vai vīģes no dadžiem?“ Boļševiki bija iedomājušies, ka viņi to var, bet dzīve rādīja pretējo.

Sakarā ar komunistiskās morāles vispārīgo principu apskatu jāpiemin arī boļševistisko audzinātāju ietekme Latvijas skolu dzīvē, ievērojot tikumības jēdziena izpratni tikai tās šaurākā nozīmē.

Visas agrāk ievērotās, cieņā un godā turētās tikumiskās normas bija atzītas par nederīgām, t. i., par tādām, kas kalpo kādas kapitālistiskas iekārtas interesēm. Reliģija un morāle, šis cilvēka zemāko dziņu spēcīgākās aiztures, bija degradētas līdz to pilnīgai iznīcināšanai, bet citu ierobežotāju spēku to vietā nebija ko likt. Tāpēc nav brīnums, ka liela daļa jauno komunistisko audzinātāju darija to, uz ko tiecās zemākie instinkti, palaisti neierobežotā patvaļā.

Nereti skolām visciešākā tuvumā atradās kāds boļševiku „lokāls,“ kas kā indīgs purvs savu tvanu izplatīja pa visu apkārtni, pirmā kārtā skardams aizrautīgo un mazākām pretestības spējām apbalvoto jaunatni.

„Daudz raīžu un nepatikšanu skolotājiem sagādāja iknedēļas izrikojumi tuvējā tautas namā,“ ziņo St. 6-kl. pamatskola. „Komsorgs Belovs un kompartijas pārstāvis Lucijanovs šajos sarīkojumos ievilka arī skolu jaunatni. Par sarīkojumu tiešo vadītāju bija kāds pāris gadu atpakaļ huliganisma un dzeršanas dēļ no pamatskolas izslēgts komjaunietis. Viņa iespaids uz jaunatni bija taisni graužošs. Gandrīz katrā sarīkojumā dzēra un šiberēja līdz rīta gaišmai. Skolēni, sevišķi skolnieces otrā dienā pēc šīm izpriecām vai nu nemaz neieradās skolā, vai arī bija miegainas un pilnīgi nespējīgas sekot mācībām. Daži no skolotājiem, riskēdami ar savu dzīvību, mēģināja celt iebildumus pret šādu skolēnu samaitāšanu, bet bez panākumiem. Divus no šiem skolotājiem — Jāni un Anastasiju Dūdas — komunisti vēlāk aizveda uz Padomiju spaidu darbos.“

Ka tieši boļševiku ieceltie pionieru vadītāji, komsorgi un citi politiskie darbinieki, kas taču atbilda boļševistiskās ideoloģijas prasībām (jo citādi tie šajos atbildīgajos amatos nebūtu iecelti), bijuši galvenie jaunatnes pavadinātāji uz dzeršanu un citiem ar to sakarā esošiem netikumiem, liecina ļoti daudzi skolu ziņojumi. Netieši skolu jaunatnes pagrimšanu apstiprināja arī

boļševiku iestāžu apjautāšanās skolām par dzeršanas izplatīšanos skolēnu aprindās. Tā, piem., Aizputes apr. tautas izglītības nodaļa 1941. g. 22. aprīlī skolām izsūtīja šādu apkārtrakstu:

„Uzdodu skolu priekšniekiem paziņot līdz š. g. 27. aprīlim Tautas izglītības nodaļai, vai skolā novēroti skolēnu piedzeršanās gadījumi un ja ir, tad ko skola darījusi, kādas sekmes bijušas, dodot sīkus paskaidrojumus.“

Šis apkārtraksts tā rediģēts, ka Tautas izglītības nodaļas viedoklis lasītājam nemaz nav izprotams. Prasīts tikai, vai novēroti skolēnu piedzeršanās gadījumi, ko skola darījusi un kādas sekmes bijušas. Vai skolai dzeršana jāveicina vai jāapkaņo, nav izprotams. Katrā ziņā te trūka katēgoriska norādījuma skolām dzeršanu apkaņot.

6. Seksuāla izlaidība.

„Vispārīga parādība -skolas jaunatnē boļševiku gadā bija *seksuāla izlaidība*,“ raksta Ie. 6-kl. pamatskolas pārzinis. „To varbūt veicināja komjauniešu sanāksmes, kuŗas bieži vien ievilkās līdz 12 — 2 naktī. Varbūt te arī vairāki citi apstākļi, kas šādu izlaidību veicināja, bet fakts ir, ka ziņas par tikumisku pagrīšanu nāca no vairākām skolām mūsu apvidū. Arī šejienes pamatskolā bija gadījums, kur kāda 14 gadu veca skolniece nonāca mātes stāvoklī.“ B. pilsētas nepilnajā vidusskolā pulciņš skolnieku laikmeta ietekmē izvaroja kādu skolnieci, savu klases biedreni. Tāpat bija rīkojušies R. pagasta nepilnās vidusskolas pionieri, praktiski izmēģinādami komunistu rakstnieka Šolochova romanā „Klusā Dona“ aprakstīto izvarošanas gadījumu. Šī grāmata bija pionieru bibliotēkās plaši izplatīta kā klasisks sociālistiskā reālisma paraugs literātūrā.

Varētu minēt līdzīgus gadījumus arī citu apvidu skolās, kur tikumiskā izlaidība parādījusies viskailākās formās. Ar retiem izņēmumiem vainīgie ierosinātāji arvien bijuši komunistiskās ideoloģijas darbinieki vai boļševiku izlaidīgā literātūra.

Piemēram, C. vidusskolas komsorgs Māķens kādā skolēnu sapulcē dod šādas pamācības:

„Vecie laiki jau pagājuši, kad zēni nevarēja iet meiteņu gulamistabās. Padomju skola tādus aizspriedumus neatzīst. Tagad, zēni, ejiet droši meitās!“

Komsorgs Māķens ar šādu skubinājumu, kā izrādās, izpildījis tikai paša Izglītības tautas komisāriāta Skolu pārvaldes priekš-

nieka biedra Grašmaņa norādījumu Valkas apr. skolotājiem 1941. g. 4. janvārī par skolēnu audzināšanu „biedriskā garā.“ (C. pag. pamatsk. ziņojums).

No boļševiku viedokļa tas arī pilnīgi saprotams. Dzimumu attiecībā viņi atņēma katru ētisku apgaismojumu, katru augstāku cilvēka dzīvības un tautas mūžīguma izpratni, bet dzimumdzīvē redzēja tikai fizioloģisku funkciju, līdzīgi ēšanai, dzeršanai utt. Tādu viedokli aizstāvēja arī boļševiku lektori savos publiskos priekšlasījumos.

Grūti pasacīt, kādas formas būtu pieņēmis šis tikumiskās dzīves sabrukums, kuŗu propagandēja boļševisms un kas jau ievērojamā mērā skāra arī mūsu jaunatni, ja boļševiku valdīšanas laiks būtu turpinājies ilgāk. Gan jāpieņem, ka tautas veselīgais gars būtu atradis kādu boļševistisko ietekmi paralizētāju pretspēku, tomēr arī tā tas būtu sitis dziļas brūces mūsu tautas un sevišķi jaunās paaudzes krietnumam.

Antirelīģiskā propaganda skolās

Pēc boļševiku atzinuma visu gudrību pamats meklējams dialektiski-materiālistiskajā pasaules uzskatā. Kā primitīvākais un paviršākais no visiem šī laika cilvēku mēģinājumiem ietvert esību kādā cilvēka prātam apjaušamā sistēmā, dialektiskais materiālisms neprasa sevišķas domu elastības un dziļumu, tomēr dod iespēju atsaukties uz kādas „zinātnes“ atradumiem un pierādījumiem.

Tas noliedz katru augstāku gara dzīvi un pat pašu domāšanu grib izskaidrot kā „smadzeņu funkciju“¹, tāpat kā urīna un žults atdalīšana ir attiecīgu fizioloģisku organu funkcija.

Reliģiju kā cilvēka dvēselē pārdzīvotu attieksmi pret kādu pārpasaulīgu svētu varu, komūnisms neatzīst un nesaprot. Nevien neatzīst, bet uzskata to par ļoti kaitīgu, sevišķi tādēļ, ka tā „iemidzina šķiru ciņu“ (Ленин. XVII. 85. lapp.). Tāpēc arī anti-relīģiskā audzināšana, kas lai uzturētu šo ciņas sparū, ir komūnistiskās audzināšanas sastāvdaļa.

1. Reliģijas brīvība uz papīra.

Latvijas PSR konstitūcija, tāpat kā visas Padomju Savienības pamatlikumi, gan paredz *apziņas un reliģijas brīvību*. Konstitūcijas 96. pants to izteic tā:

„Lai nodrošinātu pilsoņiem apziņas brīvību, baznīca Latvijas PSR ir atdalīta no valsts un skola no baznīcas. Brīvība piekopt reliģiskus kultus, kā arī pretrelīģijas propagandas brīvība atzīta visiem pilsoņiem.“

No tā varētu secināt, ka Latvijas PSR un Padomju Savienībā pastāvēja apziņas brīvība. Tāds atzinums tomēr būtu rupja maldīšanās. Šo pārpratumu noskaidro pats *Staļins*. Sarunā ar kādu Amerikas strādnieku delegāciju viņš paskaidroja gluži vaļsirdīgi, ka to, ko valdība ar saviem likumdošanas aktiem atvēl un atzīst, to partija var apkarot un tas viņai pat jāapkaņo.

¹ Б. В. Беляев. Курс психологии. Москва. 1940. 9. лapp.

„Padomju Savienības konstitūcija atzīst reliģijas brīvību. Vai tas nozīmē, ka partija ir neitrāla attiecībā pret reliģiju? Nē, tas to nenozīmē. Mēs kopjam propagandu un kopsim propagandu pret reliģiskiem aizspriedumiem. Mūsu zemes konstitūcija ir tāda, ka katram ir tiesība turēties pie kaut kuņas reliģijas. Tā ir katra sirdsapziņas lieta. Un tieši tāpēc mēs esam nokārtojuši baznīcas atdalīšanu no valsts. Proklamējot ticības brīvību, mēs līdz ar to katram pilsonim esam devuši tiesību cīnīties pārliecināšanas ceļā, propagandas un aģitācijas ceļā pret to vai citu reliģiju, īstenībā — pret katru reliģiju. Komunistiskā partija nevar būt neitrāla attiecībā pret reliģiju un viņa piekopj noteiktu antireliģisku propagandu pret visiem reliģiskiem aizspriedumiem, tāpēc ka viņa stāv par zinātni, ... bet katra reliģija ir pretstats zinātnei.“¹

Atstājot neaplūkotu Staļina apgalvojumu par reliģijas „nezinātniskumu,“ jo reliģijas uzdevums nav nodarboties ar empiriskās pasaules problēmām, atzīmēsim tikai to, ka *valsts* vara it kā neiejaucoties pilsoņu reliģiskajā dzīvē², bet gan komunistiskā partija. Vienīgi partija piekopjot aktīvu antireliģisku politiku un cīnoties pret reliģiju visiem tai pieejamiem līdzekļiem.

Vienkāršāki izsakoties — pret reliģiju necinās Staļins kā PSRS galva un diktators, bet kā VK(b)P augstākais priekšnieks un vadītājs. Tā kā Padomijā visa likumdošanas un izpildvara faktiski pieder komunistu partijai, kas rīko un kontrolē katru valdības soli, tad runa par to, ka valsts vara neiejaucas pilsoņu reliģiskajā dzīvē, bet gan to dara komunistu partija, ir vienīgi vārdu spēle. Padomijas valdība un komunistu partija praktiski ir viena iestāde. Tā tas ir visās PSRS zemēs un tā tas bija arī Latvijā.

---

¹ И. В. Сталин. Вопросы ленинизма. 10 изд. 192. lapp.

² Te tomēr jāpiezīmē, ka arī Latvijā isajā boļševiku varas laikā *valsts* vara ļoti spēcīgi iejaucās pilsoņu reliģiskajā dzīvē. Pieminēsim tikai dažus raksturīgākus momentus baznīcu vajāšanā.

Svinamās dienas atcēla vai pārcēla, nacionalizēja visas draudzēm piederīgās zemes un ēkas, baznīcas apkrāva pārmērīgiem nodokļiem (dažām šie nodokļi sasniedza vairāk miljonu rubļu, ko par laimi nevajadzēja maksāt, boļševiku varai iznīkstot), baznīcu svētrīkus ieskaitīja valsts mantās, vairākus lūgšanas namus atņēma draudzēm un pārvērtā FRA skolu kopmītnēs vai klubos, Rīgas baptistu savienības baznīcu pārvērtā par NKVD (čēkas) dejas zāli un klubu, izstrādāja projektu Dundagas pareizticīgo lūgšanas nama pārbūvei par veterināro kliniku, resp. par lopu kūti utt. Un kur vēl garīdznieku aresti, spīdzināšanas, aizvešanas un nogalināšanas... Vēlreiz jāpasvīturo, ka visus šos pret reliģiskiem darbiniekiem un garīgām iestādēm vērstos varas aktus izpildīja padomju valsts varas pārstāvji.

Jau 1940. g. 30. jūlija Izglītības ministra rīkojums noteica, ka „ticības mācības, sākot ar 1940./41. m. gadu, jāstribo no visiem skolu stundu plāniem. Ar 1. augustu jāpārtrauc algas izmaksa visiem skolotājiem par ticības mācības stundām.“

Šo rīkojumu varētu saprast tā, ka turpmāk vairs skolās ticības mācību nemācīs. Būtu nodibinājies tāds stāvoklis, kāds bija Padomijā līdz 1929. gadam. Bet 1929. gadā notika pagrieziens. Skola no *bezrelīģijas* mācības iestādes pārvērtās par aktīvu reliģijas apkarotāju. Un tādām bija jābūt arī Latvijas skolām.

2. Skola kā aktīva reliģijas apkarotāja.

„Skolotāja uzdevums ir visādiem līdzekļiem, kādi ir viņa rīcībā, dragāt bērnu reliģiskos priekšstatus, ievirzīt viņu prātus uz apzinātu reliģijas kritiku un dot viņu prātam vielu šai kritikai¹

Izglītības tautas komisāra vietnieks P. Vāleskalns skolotāju kongresā 3. septembrī, runādams par skolu stāvokli Padomju Savienībā, starp citu sacīja: „Skolai uzlikts liels un nopietns uzdevums: mācīt skolēnus antireliģiskā garā. Reliģijas vietā skolēnam jādod cits ļoti pamatots un dziļš pasaules uzskats — materiālistiskais uzskats.“ (Jaunais Komūnārs. 1940. 16. nr.)

To pašu tikai dažādās variācijās skolotājiem atkārtoja 1941. g. 3. un 4. janvāra konferencēs: „Skolā galvenais antireliģiskas audzināšanas līdzeklis ir mācīšanas darbs klasē un ārpuskolas antireliģiskais darbs. Antireliģiskā audzināšana jāveic katram skolotājam, dodot visam savam darbam attiecīgu ievirzi. Neviens nedrīkst atrauties un nostāties neitrāli.“²

Aktīvo bezdievju savienība savā „instruktīvi-metodiskā“ apkārtrakstā (public. Jaun. Kom. 1941. g. 45. un 46. nr.) skolotāja pienākumus antireliģiskā propagandā noteic sevišķi asi:

„Ikvienu priekšmeta mācīšanu skolotājs var padarīt un tam ir jāpadara par antireliģiozās propagandas līdzekli. Skolotāja radošā iniciatīva, materiāla pārzināšana un vides pazīšana, kādā viņam nākas strādāt, nodrošinās panākumus cīņai ar savu laiku pārdzīvojušo reliģisko priekšstatus atliekām un palīdzēs to vietā likt skolēnu apziņā skaidrus zinātniskus uzskatus par darbu un sabiedrību.“

Visai raksturīgs boļševistiskajam laikam ir Kuldīgas un Aizputes apr. tautskolu inspektora A. Petroviča 1940. g. 17. sept.

¹ Антирелигиозник. 1940. 7. 38. lapp. u. t. t.

² Padomju Latvijas Skola. Nr. 1. 65. lapp.

540. apkārtraksts skolām, kurš noteikti ierobežo arī skolotāja personīgo reliģisko brīvību:

„Skolotājam audzināšanā jābūt skolēnam par priekšzīmi. Starp citu audzināšanai skolā jābūt aktīvi antireliģiskai. Secinājums — skolotājs nedrīkst mācīt ticības mācības privāti, nevar iet baznīcā un pie dievgalda, skolotāja nedrīkst staigāt ar kaklā pakārtu krustiņu utt.“

Mēnesi vēlāk šis pats inspektors pieprasīja no skolotājiem personīgi ar rakstu apliecināt savu neticību Dievam, pie tam vēl šo savu neticību motivējot.

„Inspektors pavēlēja stingri apkarot reliģiju,“ ziņo P. 6-kl. pamatskolas pārzinis. „Aizliedza teikt „paldies“ un skolēniem piedalīties kādas skolnieces apbedīšanā, jo to vadīja mācītājs. Manā guļamistabā pavēlēja no sienas noņemt kādu reliģiska satura gleznu.“

3. Metodes.

Šiem rīkojumiem it drīz sekoja pavēles par skolēnu organizēšanu antireliģiskai propagandai. Piemēram varētu minēt Daugavpils apr. izglītības nod. 1941. g. 4. marta apkārtrakstu skolām:

„Pie visām pilnām un nepilnām vidusskolām un pēc iespējas arī pie pamatskolām organizēt Bezdievju savienības pirmorganizācijas, tanīs iesaistot skolēnus, skolotājus un pionieru vadītājus, to vadību uzdodot vienam no skolotājiem vai pionieru vadītājiem. Organizācijas darba izvešanai aktīvi vest attiecīgu propagandu, sasaucot ne mazāk kā vienu reizi nedēļā sapulces, kurās noturēt pretrelīģiskus propagandas referātus un izskaidrot pretrelīģiskas dabas jautājumus. Materiālus ņemt no „Bezbožņik“ un citiem žurnāliem, kā, piem., „Antireliģioznij učeбņik“ un „Sputņik antireliģioznika“. Uzdodu visām skolām abonēt žurnālu „Bezbožņik“.“

Kādas nedēļas vēlāk šis rīkojums vēl pastiprināts, uzdodot „par noorganizēšanu un veiktiem darbiem ziņot izglītības nodaļai līdz š. g. 5. aprīlim.“ Rīkojums nobeidzas ar draudiem: „Par bezdievju organizācijas nodibināšanu un izveidošanu daru atbildīgus skolu direktorus.“

Kā vadīt skolā antireliģisko propagandu, mācīja dažādas skolām piesūtītas brošūras. Mācīja arī politiskie inspektori un „metodologi“ skolotāju sanāksmēs, norādīdami, ka „katra priekšmeta kurss rūpīgi jāanalizē un jāatrod, kas katrā klasē un kādā tematā izlietojams antireliģiskās audzināšanas nolūkos.“¹

¹ Padomju Latvijas Skola. Nr. 1. 65. lapp.

Vissā aprīpka skolām.

I
 Uzdevu skolu priekšniekiem pasipēt līis §.27. aprīlī Tautas izglītības nodaļai, vai skola novēroti skolēnu pārsēršanās gadījumi un ja ir, tad ko skola darījusi, kādas sekas bijušas, do-
 dot atnau pārsērtojumus.

II
 Uzdevu skolu priekšniekiem pasipēt TIR līis §.27. apr. 1941 trūkumi novēroti skolotāja darbā.

III.
 Līis §.27. aprīlī pasipēt TIR kādās skolās skolotāji (kādi) svīnējusi līis līis.

IV.
 Atgādina skolu priekšniekiem atdīnāmības kārtā iesūtīt savus darba plānus (saimnieciskos un administratīvos)

V
 Uzdevu skolotāju priekšniekiem pasipēt TIR līis §.27. apr. 1941 vai paredzēta malkas norma parvesta ne veidā ja ne, tad cik vel jāpīved.

1941. g. "22." aprīlī. Nr. 1111.

(I. C. Voļgels)
 Tautas izglītības nodaļas vadītājs.

(I. J. Javans)
 Darbvedis.

Tautas izglītības nodaļas vadītāja ar zīmogu apliecināts apkārtraksts, ar kuru pavēlēts ziņot par katru skolotāju, kas uzdrošinājies svīnēt Lieldienas

Par attiecīgo antirelīgiskās propagandas vielu bija gādāts visās mācības priekšmetu programmās un mācības grāmatās. Kur šādas vielas trūka, tā bija skolotājam jāpīgudro. Mācības stunda bez pretrelīgiskā elementa nebija pilnvērtīga.

Minēsim tikai dažus piemērus.

Staļina konstitūcijas stundās, runājot par apziņas un reliģisko kultu „brīvību,” vajadzēja pierādīt, ka baznīca esot ekspluatātoru atbalsts un izglītības ienaidniece. Jāapgaismo baznīcas loma „kontrevolūcijā, spiegošanā un diversijā.”

Vēstures stundās baznīca jāapstrādā sevišķi kā kultūras pretiniece, lielāko tiesu izlietojot viduslaiku vielu.

Dabas mācību, ķīmijas, fizikas, matēmatiskās ģeografijas u. c. stundās „tik daudz antirelīgiskās propagandas vielas,” ka izvēle pavīsam viegla. Tā runājot par lietus nozīmi ražas pacelšanā, jāstāsta, ka priesteri ņemot no zemniekiem naudu, apsolīdami maksāt Dievam, lai tas dotu lietu. Nu jārdot, ka lietus līstot neatkarīgi no Dieva. Runājot par degšanas procesu, izdevīgi pieminēt, ka baznīcas vīri likuši sadedzināt zinātnieku Džor-

dano Bruno. Arī seno dzīvnieku un augu pārakmeņojumi, ko tauta dažkārt saucot par „velna pirkstiem“ jeb „zibeņbultām“, palīdzot atmaskot reliģisko mānītību.

Ģeografijas stundās jātēlo, piem., kā šamani un pareizticīgo popi izmantojuši ziemeļu tundru iedzīvotājus, tā turēdami tos nabadzībā un postā.

Cilvēka anatomija un fizioloģija, tāpat *darvinisma* mācība bija tīrais „mantu kambaris“ antireliģiskās propagandas nolūkiem. Piem., varot rādīt, cik ļoti kaitīgas veselībai dažas reliģiskās ceremonijas.

Daudzi no antireliģiskās propagandas brošūrās ieteiktiem „pierādījumiem“ ar māņu un spoku stāstiem un secinājumiem bija tik naīvi, ka pat pamatskolu skolēni tos neņēma nopietni. Daudzreiz rezultāti bija tieši pretēji gaidītiem.

Kā visai raksturīgu piemēru varētu minēt kādas pionieru vadītājas J. B. mēģinājumu Rīgas 14. pamatskolā reizē šaut divus zaķus: nodibināt sarkano pionieru pulciņu un pie tam aktīvi apkarot reliģiju.

Skolēni sapulcināti zālē, kur B. stāsta jo dedzīgi, kādi labumi būšot skolēniem, kas iestāšoties pionieros. Tūlīn arī izdala iestāšanās lapiņas izpildīšanai.

„Bet iestāšanās anketas var nodot tikai tie,“ saka B., „kas netic Dievam.“

Bērnos apjukums. Pēc garākiem paskaidrojumiem, no dažiem simtiem skolēnu lapiņas gatavi nodot ne vairāk par desmit.

Tāds rezultāts B. pārsteidz. Vēlēdamās glābt situāciju, viņa mēģina bērnus pārliecināt:

„Nu sakiet, vai jūs varat ticēt tam, ko jūs neredzat, ko nevarat sataustīt? Vai kāds no jums ir redzējis Dievu? Vai Dievs var jums palīdzēt eksāmenos, vai kādu grūtu uzdevumu izrēķināt? Te gan kāds labs pionieris jums varēs palīdzēt, bet ne Dievs.“

Bet tad pašā zāles vidū pieceļas lielāka auguma zēns un saka it skaļi:

„Man gan Dievs palīdz!“

Pionieru vadītāja pirmajā acumirkli vairs nevar attapties, bet tad prasa:

„Nu kā tad viņš tev palīdz?“

„Ka es varu saprast, kā jā rēķina,“ paskaidro zēns. Arī pārējie skolēni nevar slēpt savu piekrišanu.

Lai partijas sūtītai pionieru vadītājai nebūtu jāpiedzīvo caurkrišana, iejaucas skolas pārzinis un paskaidro, ka šai sapulcē runāšot tikai par pionieru pulciņu, bet ne par citām lietām.

Kādiem līdzekļiem varētu panākt antireliģiskās propagandas mērķus, liecina šāds skolotāju aprindās no metodes viedokļa visai populārs inscenējums. Esot labi lietojams bērnu dārzos un pirmskolās.

Antireliģiskās propagandas lektore sarunājas ar bērniem par dažādām labām un garšīgām lietām. Apvaicājas, kas bērniem vislabāk garšo. Zināms, bērniem vislabāk garšo saldumi.

„Es jums labprāt iedotu konfektes, bērni,“ saka laipnā antireliģiskās propagandas lektore, „bet man šoreiz nekā nav līdzī. „Bet kā būtu, bērni, ja mēs lūgtu konfektes no dieviņa? Jūs taču esat dzirdējuši, ka dievs dodot visādas labas lietas. Tad jau arī mums dos konfektes, ja lūgsim.“

Bērniem šis padoms gan liekas tāds neparasts. Līdz šim viņi no Dieva lūguši tikai veselību sev un vecākiem, sargāšanu tumšā naktī... Bet ja skolotāja saka, tad jau var lūgt arī konfektes.

Skolotāja nu saka skaļā balsī konfekšu lūgšanu, un bērni sauc līdzī:

„Mīļo Dieviņ, dod mums konfektes!“

Bet Dieviņš konfektes nedod, tās nekur nav redzamas. Lūgšana nav paklausīta.

„Nu redziet, bērni,“ saka komunistu lektore, „no Dieva nekā nedabūjam. Tagad lūgsim mīļo tētiņu Staļinu, lai atsūta mums konfektes.“

Bērniem nav iebildumu, un visi sauc lektorei līdzī: „Mīļo tētiņ Staļin, atsūti mums konfektes!“

Tūliņ atveras durvis un ienāk apkalpotāja ar konfekšu groziņu rokā. Tās tagad izdala bērniem, bet skolotāja paskaidro:

„Redziet, bērni, dievu jūs lūdzāt bez kādiem panākumiem. Tāpēc ka dieva nemaz nav. Bet tētiņš Staļins tūliņ atsūtīja, Viņš tik ļoti par jums gādā un jūs mīl.“

Zināms, bērniem nav jāzina, ka komunistu lektore iepriekš nostādījusi pie durvīm apkalpotāju ar konfektēm un piekodiņajusi pēc Staļina lūgšanas tūliņ nākt iekšā.

4. Skolotāju nostāja.

Kāds bija *skolotāju viedoklis*, viņu personīgā nostāja šai boļševiku uzbrukumā cilvēka apziņas brīvībai un tieksmei to pakļaut savas propagandas mērķiem?

Jākonstatē, ka vispār skolotāju pozīcija bija noteikti naidīga šim boļševiku varas aktam. Aktīvu antireliģisku propagandu skolās piekopa ļoti reti skolotāji, un tie paši bija vai nu no Pado-mijas atbraukuši, vai skolām no partijas puses atsūtīti pionieņu vadītāji, komsorgi vai politiski audzinātāji. Vispār stāvoklis bija tāds, ka par reliģijas jautājumiem skolās nerunāja.

Skolotāju nostājas raksturojumam varētu minēt dažus skolu ziņojumus:

„Skolu vadība prasīja noteiktu antireliģisku nostāju un mācību. Par to sevišķi interesējās politiskais inspektors — žīds, kas savās vizitācijās arvien mēdza skolēniem jautāt:

„Ko jūs zināt par bezdievību?“

Skolēni parasti klusēja, bet priekšniecība skolas pārzinim norādīja, ka šogad nu vēl tā esot varējuši, bet nākošu gadu skolotājam noteikti būšot jānostājas pret reliģiju un atklāti jāmaca bezdievība". (P. I pak. pamatsk.).

„Mūsu aprīņa skolotājiem,“ raksta kāds Aizputes apr. skolas pārzinis, „bija jāraksta antireliģiskās un politiskās audzināšanas plāni un jāiesūta inspektoram. Plānu sastādīšana sagādāja skolotājiem lielas grūtības, — jāvingrinās visādu muļķību izdomāšanā. Skolotāji rakstīja visādas bezjēdzības, bet inspektoram, šķiet, — jo bezjēdzīgāk, jo labāk. Es, piem., izņēmu no lasāmā galda mūsu skolai atsūtītās trīs antireliģiskās brošūras, lai man nebūtu jāredz, ka kāds skolēns tās lasa, un no šo brošūru muļķībām sastādīju savu antireliģiskās audzināšanas plānu. Zināms, to realizēt man nenāca pat prātā.“

„Inspektors janvāra konferencē ziņoja, ka pēc viņa novērojumiem visi vai vismaz lielākā daļa skolotāju antireliģiskā propagandā esot pilnīgi analfabēti. Pionieru vadītāja, apmeklējusi dažas matemātikas un angļu valodas stundas, tūlīt ziņoja inspektoram, ka skolotāji savās stundās nekā nedarot antireliģiskās propagandas labad.“ (K. 6-kl. pamatsk.).

No kristīgās baznīcas svētkiem vienīgi Ziemassvētki bija izziņoti par „izejamo dienu,“ bet Lieldienās, Vasarsvētkos u. c. skolām vajadzēja strādāt kā parasts.

Ja arī skolēnu neierašanās skolā svētku dienās pagāja bez sevišķām sekām, skolotāju stāvoklis bija grūtāks. Šai ziņā visai raksturīgs Aizputes apr. tautas izglītības nodaļas vadītāja 1941. g. 22. aprīļa 111. raksts visiem skolu pārzinim:

„Līdz šī gada 27. aprīlim ziņot Tautas izglītības nodaļai, kādās skolās skolotāji (kādi) svinējuši Lieldienas.“ Šis ziņas rūpīgi krāja, lai tad tās ievērotu izrēķināšanās brīdī.

Avīze „Jaunais Komunārs“ 18. okt. numurā ļoti bargi vērsās sevišķi pret garīdzniekiem, lietojot boļševikiem tik parasto leksikonu:

„Mēs nedrīkstam ne mirkli aizmirst, ka pēdējā laikā arī baznīckungi sākuši pastiprinātā kārtā aust savus tumsības un māņu tīklus pār jaunatni. Vilkšanas uz iesvētībām, krustiņu nēsāšana utt. liecina, ka baznīckungi, maskojoties aiz reliģijas domām, darbojas kaitnieciski pret Padomju Latviju. Ja Staļina konstitūcijā ir atzīta reliģisko kultu brīvība, tad tas gan nenozīmē, ka mācītājiem ir tiesības noskaņot jaunatni pret padomju varu. Katrs darbs, kas vērstas pret sociālistisko celtniecību, lai tas slēptos aiz kādām maskām slēpdamies, tiks iznīdēts pašā saknē.“

Te jāatzīmē boļševikiem tik ļoti iecienītais paņēmiens — reliģisko dzīvi nostādīt kā apzinātu kaitniecību padomju iekārtai. Tādēļ dabūja ciest arī daudzi garīdznieki, bijušie ticības mācību skolotāji.

Boļševistiskā disciplīna skolu dzīvē

1. Disciplīnas jēdziens.

Skolas praksē par disciplīnu parasts uzskatīt zināmu audzināšanai un mācībai nepieciešamu kārību, kas ievērojama tiklab audzinātājiem, kā audzēkņiem, tiklab skolotājiem, kā skolēniem. Paidagoģija par svarīgāko faktoru skolas disciplīnas uzturēšanā atzīst skolotāja personību un autoritāti. Sevišķi tas sakāms par tādām mācības iestādēm, kas nodarbojas ar bērniem un jaunatni.

Principā boļševiki ļoti uzsvēra disciplīnas nozīmi un nepieciešamību. Viņu disciplīnas teorija bija ļoti daudzvārdīga, fražaina un, zināms, pirmā kārtā boļševistiskas aģitācijas līdzeklis. Tomēr viņu mācība arī skolas disciplīnas jautājumā, tāpat kā citos kultūras un saimnieciskās dzīves novados, nebūt negāja kopsoli ar attiecīgo praksi. Bez pārspilējuma var sacīt, ka teorija un prakse šeit gāja gluži pretējā virzienā, jo visa boļševistiskās audzināšanas sistēma bija pielāgota nevis disciplīnas celšanai, bet gan tās graušanai. Skolu dzīves novērojumi noteikti rādīja, ka taisni tais skolās, ko boļševistiskais gars bija paspējis vairāk sagandēt, disciplīna bija noslidējusi līdz galīgam sabrukumam. Var pat sacīt, ka boļševisms un disciplīnas sabrukums mūsu skolu dzīvē bija gandrīz identiski jēdzieni.

Bet par disciplīnu skaisti runāt boļševiki it labi prata. Nemaz neskarot Pad. Savienības autoritātes paidagoģijas jautājumos, piem., prof. Kaïrovu, Gruzdjevu u. c., tas redzams arī Centrālā paidagoģiskā kabineta direktora R. Miķelsona rakstā „Apzinīgās disciplīnas audzināšana¹.” Starp citu jāpiezīmē, ka Miķelsonam daudz labāk veicās balstīties uz Ļeņina un Staļina izteikumiem partijas un šķiras disciplīnas jautājumos, nekā uz Vakarēiropas paidagogu atzinumiem. Tā, piem., Miķelsons divas reizes piemin J. A. Komenska — Didactika Magna, tikai nez kāda iemesla dēļ latīniskam nosaukumam pielikdams vēl krievu „Veļikaja“ klāt un pašu Komenski pārdēvēdams par Kamenski.

¹ Padomju Latvijas Skola. 1941. Nr. 1, 20. lapp.

Par nekomunistiskās iekārtas skolām R. Miķelsons nodod ļoti ātru un iznīcinātāju spriedumu: tur esot nodibinājusies „didišanas disciplīna.“ Tikai padomju skolā radusies iespēja audzināt skolēnos „apzinīgu“ disciplīnu. Šī „apzinīgā“ disciplīna R. Miķelsona plašajā definējumā nozīmē sekojošo:

„Augstu uzticības pakāpi, godīgumu un neatlaidību mācībās un sabiedrisko uzdevumu pildīšanā; apzinīgu noteikta režīma ievērošanu un sociālistiskās sabiedrības uzvešanās noteikumu pildīšanu, cienību pret skolotājiem un kultūras attiecības ar biedriem un pieaugušiem; saudzīgu apiešanos ar sociālistisko īpašumu un konkrēti ar skolas mantu; nesamierināmas attiecībās ar visāda veida disciplīnas traucējumiem un aktīvu palīdzību skolotājiem cīņā ar šiem traucējumiem.“

Ja neievēro mistisko „sociālistiskās sabiedrības uzvešanās noteikumu pildīšanu,“ kas var nozīmēt pilnīgi apzinātu un visiem iespējamiem līdzekļiem organizētu cīņu pret katru „nesociālistisku“ darbinieku un darbu, pārvēršot skolu par politiskas revolūcijas un cīņas lauku, — pārējās prasības ir gluži vispārīgas dabas un visiem pieņemamas.

Mūsu skolu dzīvē tomēr liecināja, ka vairums skolu tieši disciplīnas ziņā piedzīvoja vislielākās grūtības, pie kam taisni komunistisko reformu dēļ.

2. Disciplīna boļševiku teorijā un praksē.

Runājot par „apzinīgās“ *disciplīnas audzināšanas līdzekļiem*, R. Miķelsons piemin šādus faktorus: Skolēnu darba pareizu organizāciju, skolotāja autoritāti, skolēnu kolektīvu, skolēnu uzvešanās noteikumus, kontroles organizēšanu, piemin arī uzmudinājumus un sodus.

Arī pret šiem skolēnu disciplīnas uzturēšanas līdzekļiem vispār nebūtu ko iebilst, ja vien boļševistiskā prakse nebūtu strādājusi gluži pretējā virzienā, ja nebūtu notikusi *apzināta disciplīnas graušana*. Aplūkosim pavisam īsi, kā šie minētie disciplīnas faktori reālizējās mūsu skolu dzīvē boļševiku varas laikā.

a) Skolēnu darba pareiza organizācija ir patiesi labs līdzeklis kārtības jēdziena nostiprināšanai skolēnos. Te jāatzīmē vispirms cieši noteikts un skolēnam veicams darba daudzums, darba un atpūtas maiņas, vienādas prasības vienādi spējīgiem skolēniem, katram darbam paredzēts laiks, vieta utt.

Bet ko boļševiki darīja? Mitiņu runās un laikrakstos neskaitāmas reizes deklarējuši, ka viss līdzšinējais, visa skolu dzīve un iekārta, visa mācība un audzināšana nekam nav derējusi, ka viss esot gājis bez kārtības, bez plāna un bez jēgas, ka visa

mūsu kultūra esot tikai viena liela „atpalcība,“ boļševiki veselu pusgadu lika skolām darboties bez programmām (ja neskaita „Jaunajā Komūnārā“ iespiestos fragmentus), bez mācību plāna un bez mācības grāmatām, pie kam dažos priekšmetos tāds stāvoklis turpinājās līdz māc. gada beigām. Paši kā drudzī raustīdamies, lai tikai jo vairāk izdabātu Maskavai, boļševiku varas vīri arī skolēnu nodarbināšanai deva rīkojumu pēc rīkojuma, uzlikdami tiem tik daudz dažādu pienākumu, ka to visu paveikt bija pilnīgi neiespējami. Jāpiemin tikai sarkano stūrīšu rīkošana nevien skolā, bet pat atsevišķās klasēs, boļševistisko uzvedumu iestudēšana, telpu dekorēšana dažādiem „svinīgiem“ gadījumiem un svētkiem, sienas avīzes, kuŗu skaits dažās lielākās skolās tuvojās simtam, skolēnu sanāksmes, mītiņi, kas bieži vien notika mācību laikā, — ja vien to tā vēlējās kāds biedrs kom-sorgs vai biedre vecākā pionieŗu vadītāja, skolēnu komiteju vēlēšanas un pārvēlēšanas, komiteju sēdes ar protokolu rakstīšanu, piedalīšanās Augstākās padomes vēlēšanās ar aģitgrupu izbraucieniem un māju apmeklējumiem, pionieŗu un citu pulciņu nodarbības nereti līdz vēlai naktij, pat līdz agrai rīta stundai, skolotāju un pārējo darbinieku biežās maiņas, kam sekoja arī jaunas prasības un jauni darba veidi, un — galvenais — visa satrauktā dzīve, kas tik lielā mērā skāra arī ģimenes, skolas un skolēnus pašus, ka par mierīgu un noteiktā kārtībā pildāmu darbu nemaz nevarēja būt runa. „Skolēnu darba pareizas organizācijas“ vietā īstenībā bija stājies boļševistisks chaoss, kas jau pēc būtības ir pilnīgs pretstats rūpīgi normētai skolas dzīvei.

b) *Skolotāja autoritāte* ir neapšaubāmi pats svarīgākais līdzeklis disciplinēta skolēnu darba iekārtošanā. Boļševistisko teōriju autors Ņeņins kādā no saviem rakstiem saka tā: „Tautskolotājs pie mums jānostāda tādā augstumā, kādā viņš nekad nav stāvējis, nestāv un nevar stāvēt buržuāziskā sabiedrībā“ (Ленин. XXVII. 489. lapp.). Kas no šās boļševistiskās aģitācijas frazes iznāk boļševistiskajā praksē, to rāda mūsu skolotāju piedzīvojumi nesenajā pagātnē. No visu šo skolas dzīvei liktenīgo gadījumu masas šeit pieminēsim tikai kādu daļu, kas *noteikti un apzināti grāva skolotāju autoritāti*.

Vispirms jāpiemin īsi priekš skolu darbības uzsākšanas saņemtais

Skolu departamenta norādījums visiem skolu priekšniekiem un skolotājiem.

„Jau pirmajā skolas dienā jāpaskaidro skolēniem, ka skolotājs turpmāk uzrunājams bez piekarekļa „kungs“, vienkārši „skolotāj!“ vai arī, ja ir vajadzība, uzrunāt vārdā: „Skolotāj Kalniņ, skolotāj Ozoli!“

Rīgā, 1940. g. 17. septembrī Nr. A-4448.

Arī pedagogija nekad nedrīkst aizmirst, ka katrs saturs prasa attiecīgu formu. Šī patiesība ir spēkā arī zīmējoties uz tām cieņas izjūtām, kādām jāpastāv skolēnos pret saviem skolotājiem un vadītājiem. Personas, ko cienī, attiecīgi arī uzrunājamas, tāpat visam runas veidam jābūt pieskaņotam šai cieņas izjutai. Bet boļševiki pavēlēja skolotājam pašam pasacīt bērniem, lai turpmāk viņu uzrunā tā, kā virsseržants uzrunā jaunkareivi. Lomas bija mainījušās. Skolnieks tapis par rīkotāju un pavēlētāju, skolotājs — tikai pavēļu izpildītājs. Visasāk šādas attiecības izpaudās skolēnu komiteju, klašu pārstāvju un vispār boļševistiskai aģitācijai pakļāvušos skolēnu rīcībā. Tas bija smags trieciens skolotāja autoritātei.

Vēl smagāk to grāva ārkārtīgi lielais „priekšnieku,“ rīkotāju, pamācītāju, norādjēju un brīdinātāju skaits, kas bija radies nabaga skolotājam. Skolotājs, sevišķi ja tas gribēja saglabāt cilvēka cieņu un neatrada par iespējamu pārvērsties par boļševisma bruņnesi, bija atdots visu ļauno varu patvaļai. Nemaz nerunājot par visuvarēno NKVD (čeku) un Izglītības tautas komisāriāta Skolu pārvaldi, skolotājus pēc patikas rīkoja apriņķu un piecu lielāko pilsētu (Rīgas, Jelgavas, Liepājas, Daugavpils un Ventspils) tautas izglītības nodaļas (Rīgā bez tam vēl sešas rajonu izglītības nodaļas) dažādi pedagogiskie, saimnieciskie un politiskie inspektori, vietējā izpildkomiteja, LK(b)P ar tās dažādiem sekretāriem un partorgiem, komjaunatne ar komsorgiem katrā pagastā un vidusskolā, sarkanarmijas politruki, strādnieku un zemnieku milicija (ar vietējo PD sākot), pionieru vadītāji, skolotāju arodbiedrība, skolēnu, vecāku un darba vietas komitejas utt., utt., bez tam vēl savus norādījumus skolotājam varēja dot ikviens dīkdienis, kas jutās aicināts tapt par boļševistiskās pasaules cēlēju. Šie rīkojumi nereti bija viens otram pilnīgi pret-runīgi un pārvērta skolotāju par istu izmēģinājumu trusīti uz boļševistisko miesnieku galda. Bet savu nolūku tie panāca: skolotājs un sevišķi skolas priekšnieks redzēja, ka tas vairs nav nekāds skolas dzīves vadītājs un noteicējs, redzēja, ka viņam nav vairs tikpat kā nekādas varas savā līdzšinējā darba laukā.

Skolu pārvaldes 1940. g. 3. okt. rīkojums visiem skolu priekšniekiem pavēlēja sazināties ar Komunistiskās jaunatnes savienības apriņķa organizācijas komiteju un uzzināt, vai attiecīgā pagastā resp. pilsētā darbojas komjauniešu šūna. „Ja šūna ir, pārzinim ar to jāuzņem kontakts.“

Šis „kontakts“ faktiski nozīmēja pilnīgu atkarību no vietējās komjaunatnes un tās neierobežotu jaukšanos visās skolās, skolotāju un skolēnu dzīves nozarēs.

Skolu departamenta norādījums
visiem skolu priekšniekiem un skolotājiem.

Jau pirmajā skolā dienā jāpaskaidro skolēniem, ka skolotājs turpmāk uzrunājams bez piekarekļa "kunga", vienkārši - "skolotāj!" vai arī, ja ir vajadzība, uzrunāt vārdā: - skolotāj Kalniņ, skolotāj Ozoli u.t.t.

Rīgā, 1940.g. "17." septembrī Nr. A-4448

J. Jauris
Skolu departamenta direktors.

A. Francis
Sekretārs

Boļševistiskās skolu vadības rīkojums, kura nolūks sevišķi bija sagraut skolotāju autoritāti

Šiem vispārīgās dabas aizrādījumiem uz komjauniešu pieņēmumiem vadīt visu skolas sabiedrisko dzīvi, sekoja gluži atklāti skubinājumi uzsākt noteiktu cīņu ar neboļševistiskiem skolotājiem.

„Jaunais Komūnārs“ (Nr. 118) rakstā „Komjaunatnei jāceļ šķiru modrība“ šo cīņu ievada šādiem vārdiem:

„... Komjauniešu galvenais uzdevums ir visātrākā laikā izskaust no padomju skolas vecā reakcionārā gara paliekas, neizvairoties no aktīvas cīņas... Padomju skolas uzdevums audzināt komūnistiskās sabiedrības cēlētus prasa enerģisku cīņu ar mācības spēku kūtību reakcionāro elementu savaldīšanā... atmetot cīņā ar mūsu šķiras ienaidnieku lieko „liberālismu“ un „humānismu“.

Tātad līdzekļu izvēlē cīņai ar „reakcionāriem“ mācības spēkiem skolēniem nebija daudz jāgudro. Skolēnu nostājā pret skolotājiem pat humānismam nebija vietas. Neitrūka arī skolu, kur komjaunieši ar lielu sparū metās šai cīņā, atļaudamies dažādas vaļības.

„Par skolas dzīves vadītāju un noteicēju jau pašā mācības gada sākumā uzmetās vietējās komjauniešu grupas sekretārs

L. Lucijanovs, "raksta kāds St. pag. skolas pārzinis. „Lucijanovs jaucās skolas dzīvē, kur vien varēdams, gandrīz ik dienas noturēja arī dažādas sapulces, kur slavēja padomju iekārtu un nopulgoja bijušo. Nodibināja arī visādas skolēnu komitejas un kolektīvus, kuŗu darbība izpaudās protokolu rakstīšanā un neauglīgā spriedelēšanā. Nekādas pozitīvas nozīmes šām komitejām nebija un arī nevarēja būt.

Lucijanovs bieži ieradās skolā piedzēries un gāja klasēs „taisīt revīziju,“ kā pats sacīja. Klausījās, kā skolotāji māca klasēs un „pārbaudīja“ skolēnu sekmes, lai gan pats bija beidzis tikai trīs klases šai pašā skolā un tālāk nekur savu izglītību nebija papildinājis.“

Taj pašā pagastā darbojās komunistiskās jaunatnes organizātors (komsorgs) Belovs. Nesekmības un sliktas uzvešanās dēļ tas priekš dažiem gadiem bija izslēgts no pamatskolas un pēc tam huligānisma dēļ pāris nedēļu nosēdējis cietumā. St-nes 6-klasīgā pamatskolā noturētā sapulcē viņš par skolotāju nākotnes izredzēm izsacījās tā: „Mēs, komunisti, izmantosim vecos skolotājus un citus ierēdņus līdz pēdējam, bet pēc tam iebāzīsim viņus cietumos bez logiem un beidzot iemetīsim jūrā par barību haizivīm.“ Kā redzams, Belovam bijusi ļoti pareiza informācija par skolotāju un citu latviešu inteligēnces pārstāvju iznīcināšanas taktiku. Tikai haizivju vietā vajadzēja minēt vilkus Sibīrijas mežos.

„Paidagogu padomes sēdēs bieži vien bija jādzird komsorga G. Krūmiņa brutālie draudi skolotājiem un nacionāli noskaņotiem skolēniem,“ lasām kādā Rīgas pils. vidusskolas ziņojumā.

„Pionieri uzturēja ciešus sakarus ar komjauniešiem, kuŗi bieži rīkoja ballītes. Pēc tādām izpriecām skolas telpas bija piemētātas gan papirusu galiem, gan visādiem netīrumiem. Nereti varēja atrast arī degvīna pudeles. Komjaunieša ārējā raksturīgā pazīme: pie kakla neaizpogāts kreklis un uz vienas auss sašķiebtā cepure, kuŗu labprāt paturēja galvā arī telpās.“ Tā par komjauniešiem atsaucas paidagogs, bet komunistu avīze raksta:

„Tie ir mūsu skolu labākie pārstāvji, skolu labākie — sabiedriski aktīvākie un politiski izglītotākie skolnieki... Nav pielaižams, ka ir vēl tagad komjaunatnes pirmorganizācijas, kas neveda visu skolas sabiedrisko dzīvi, bet aprobežojas ar darbu starp nedaudziem aktīvistiem un komjauniešiem“ (Jaunais Komūnārs Nr. 79).

Ziņas par komjauniešu huliganisku izturēšanos skolu telpās sarīkotajās ballītēs, tāpat par nemākulīgo un netaktisko jaukšanos skolotāju darbā klasēs kļuva arvien biežākas. Komjauniešu, pionieru vadītāju un citu komunistisko elementu saim-

niekošana skolās daudzās vietās draudēja pilnīgi sagraut mācības iestāžu darbu, līdz beidzot arī Skolu pārvalde jutās spiesta nākt skolām palīgā un ar visai mērenā toni ieturētu rīkojumu ierobežot pārāk centīgos komunistiskās kultūras cēlējus — komjauniešus.

Šo visādi raksturīgo rīkojumu ievietojam nesaisinātu.

Visām skolu valdēm.

ITK Skolu pārvaldei ienākušas ziņas, ka dažās skolās komjaunatnes un arī pionieru vadītāji devuši skolotājam aizrādījumus skolotāja darba metodes jautājumos. Nevienam šo organizāciju vadītājam nav tiesību dot skolotājam aizrādījumus, un tāpēc Skolu pārvalde uzdod visiem skolotājiem nekavējoties ziņot par tādiem gadījumiem inspektoram lietas noskaidrošanai.

Tāpat arī ienākušas ziņas, ka daži komjauniešu pulciņu vadītāji skolā pulciņa laikā smēķē un atstāj skolas telpas pēc mācības papīrosu galiem piemētātas un pat piesplaudītas. Ja tādas parādības būtu novērotas, par tām nekavējoties jāziņo inspektoram.

Skolotāji ziņojuši, ka daži komjaunatnes biedri savās svētku dienās demonstratīvi nestrādā, līdzīgi citiem skolēniem (Preiļos). Skolu pārvalde uzdod inspektoriem noskaidrot šādas parādības un nekavējoties ziņot par to Skolu pārvaldei.

Rīgā, 1940. g. 14. okt.

Nr. P-5016

(J. Lieknis)

Skolu pārvaldes priekšnieks

Skolu pārvaldes priekšnieks J. Lieknis tomēr bija pārvērtējis savus spēkus. Nebija apsvēris, ka šāds rīkojums vērsās pret komunistiskās jaunatnes sevišķo stāvokli un kompetencēm; nebija apsvēris, ka šāds rīkojums ir apvainojums arī pašai komunistiskajai partijai, kuŗas „brašā jaunatne“ taču principā nevar grēkot ne pret sociālistisko uzvedību, ne pret komunistiskās audzināšanas paņēmieniem.

Tā paša gada 4. decembrī Skolu pārvalde ir spiesta ziņot visām tautas izglītības nodaļām, ka tā *atsauc savus š. g. 14. oktobrī dotos norādījumus attiecībā uz komjaunatnes un pionieru vadītāju rīcību*. Pats J. Lieknis no kādreizējā viceministra posteņa noslīdēja līdz Skolu pārvaldes priekšnieka amatam, pēc kam viņu pavisam aizvadīja no aktīvā administratīva darba.

Jāaizrāda, ka liktenīgajā Skolu pārvaldes rakstā skolu valdēm bija iezadzies vēl viens nāves grēks — atgādinājums žīdu skolēniem — komjauniešiem, ka tiem arī sestdienā jābūt skolā. Lai gan kristīgo svētdienas cilāja pēc patikas, paziņojot gluži vienkārši avīzē, ka t. u. t. datums „nav uzskatāms par atpūtas

dienu,“ žīdu svētdienu skart nebija tik vienkārši, tāpēc žīdu skolēni nereti iekārtoja sev divas „atpūtas“ dienas — savu sestdienu un vispārīgo svētdienu. Skolu pārvaldes rīkojums uzdeva inspektoriem „noskaidrot šādas parādības un nekavējoties ziņot par to skolu pārvaldei.“ No šiem ziņojumiem radās Skolu pārvaldes priekšniekam tikai jauni spēcīgi ienaidnieki — žīdi, kas it labi prata apvienot savu bauslību ar antirelīģiskās propagandas prasībām kristīgo aprindās.

Ar Skolu pārvaldes paredzēto ierobežojumu atcelšanu sākās dažādu elementu jaukšanās skolu dzīvē visplašākā mērā. Daži skolu pārzīņi un direktori, gribēdami pasargāt skolu dzīvi no neatbildīgu personu iejaukšanās, centās dažādos līdzrunātājus un pamācītājus ierobežot, piem., pionieru un komjaunatnes šūnu vadītājus nepieaicinot paidagogu sēdēs utt. Tādaī opozicionālai nostājai sekoja bargi atgādinājumi ievērot boļševistisko kārtību. Tā, piem., Ilūkstes l. iec. tautskolu inspektors 1940. g. 14. dec. raksta visiem skolu priekšniekiem:

„Ienākušas ziņas, ka dažu skolu direktori un pārzīņi paidagogu sēdēs nepieaicinot pionieru un komjaunatnes šūnu vadītājus. Aizrādām, ka saskaņā ar ITK Skolu pārvaldes norādījumiem katrā paidagogu sēdē uzaicināmi minēto organizāciju pārstāvji.“

Tas pats sakāms par skolēnu komiteju un vecāku pārstāvju pieaicināšanu.

Lielākā daļa tomēr nāca bez aicināšanas un pamācīja vai izbāra skolotājus pat klasē skolēnu priekšā. Minēšu dažus piemērus:

„Kādu dienu mūsu skolā ieradās pagasta PD (milicijas palīgdienesta kārtībnieks) un bargi piedraudēja skolotājiem, ka viņš nu raudzīsies, lai skolotāji nemēģinātu strādāt vecā plūktokrātiskā garā.“ (S. 6-kl. pamatsk.).

„Skolā ieradās pagasta milicis (beidzis pamatskolas 4 klases), nolasīja bērniem „referātu“ par LPSR iekārtu un lika dziedāt internacionāli. Par nemācēšanu ļoti brīnījās un stingri piekodināja vistuvākā laikā iemācīties.“ (A. 4-kl. pamatsk.).

„Skolas īstais pārzinis bija kāds pagasta izpildu komitejas loceklis partijas biedrs, pēc amata skroderis. Viņš nāca uz skolu katrā svinīgā un nesvinīgā gadījumā un teica runas skolēniem. Neuzticēdamies šim kontrolierim, vietējās arodbiedrības priekšnieks — arī skroderis pēc profesijas — nāca savukārt kontrolēt pirmo skroderi un arī skolotājus.

Atnāca piedalīties arī sieviešu dienas svinīgajā aktā ar runu. Lai viss izdotos labi, pirms došanās klasē vēl apvaicājās pārzinei, kur atrodoties Kopenhagena un atvainojās, ka neesot pagavis runu labi sagatavot. Šī sagatavošanās gan bija jāsaprot tikai

kā iemācīšanās lasīt, jo runu — garo garo un pilnīgi gatavu viņam jau bija atsūtījusi partija. Lasīdams mocījās pats un mocīja bērnus, kam tas viss bija jāklausa." (P. 4-kl. pamatsk.).

„Kādā dienā skolā ieradās pionieru vadītāja ar vietējo komjaunieti-žīdu un lika pārzinei atstāt skolotāju istabu, lai varētu tur bez lieciniekiem nokārtot kādas darīšanas. Pēc tam noturēja agitācijas sapulci. Pionieru vadītāja aicināja bērnus balsot par kādas skolotājas aiziešanu vai palikšanu. Šī sapulce notika mācību laikā, saaicinot visas klases kopā. Skolas pārzine tomēr neuzdrošinājās to kavēt, jo kādreizējais rikojums par pionieru vadītāju un komjauniešu rīcības ierobežošanu bija atkal atsaukts." (S. 6-kl. pamatsk.).

„Pionieru vadītājs uzsāka darbu arī mūsu skolā. Skolotājiem gāja gaļām, jo vadītājam taču lielākas tiesības skolā, lai gan tas bija beidzies tikai pamatskolas 3 klases. Darbs nekā neveicās. Viņa vietā iecēla citu, kam bija vēl drošāka uzstāšanās pret skolēniem un skolotājiem. Pēc tam it drīz trešo. — Kādu dienu ierodas skolā kāds jauneklis. Tikai vēlāk noskaidrojās, ka tas ir pats skolu un pionieru instruktors. Izjautā par visu. Apskata atzīmes skolēnu rakstu darbos. Nekas nav labs, un kas darīts, tas vai nu par maz darīts, vai slikti padarīts. Arī skolēniem atzīmes pārāk zemas saliktas. Otrā dienā iet visās klasēs, visās mācību stundās, visur iejaucas pasniegšanā un skolēniem dzirdot kritizē. Pārējā laikā izvairās no sarunām, pulcina skolēnus ap sevi un izjautā. Vēro, vai nenotiek slepenas sarunas un vai ko nevēlamu neredzēs."

Sākt kādu disputu vai nostāties vienkārši pret pionieru vadītāju, komsorgu vai citu boļševistisko jauniešu nepaidagoģisko rīcību nebija nekādas nozīmes. Skolotājam nebija izredzes dabūt taisnību. Piemēram, kad Valmieras apriņķa skolotāju sapulcē 1941. g. 3. janvārī no skolu pārziņu puses pacēlās balsis pret šo dažādo pārlūku rīcību, izglītības nodaļas vadītājs Junge asi un nepārprotami pateica, ka strīdus gadījumā starp skolotāju un pionieru vadītāju vai komsorgu, vainīgais vienmēr būšot skolotājs.

Vidusskolās lieli nopelni skolotāju autoritātes graušanā bija *skolēnu komitejām* un to pārstāvjiem. Pēc noteikumiem „skolēnu komitejas pārstāvis uz skolas direktora uzaicinājumu piedalās paidagoģiskās sēdēs to jautājumu apspriešanā, kas skar komitejas darbību." Tā kā skolēnu komitejas darbību „skāra” visi uz skolas dzīvi attiecīgi jautājumi, tad skolēnu komitejas varēja runāt līdz vienmēr un visur.

Ne mazāk boļševistiski rīkojās dažādi citi ļaudis, kas vien apzinājās savu spēku jaunajos apstākļos. Te tikai kādus piemērus.

„Rīgas keramikas fabrikas strādnieku komitejas divi locekļi ierodas kādā Rīgas pils. pamatskolā un pieprasa telpas sarakojumiem. Pārzinis aizrāda, ka telpas ar rakstu izprasāmas

pilsētas izglītības pārvaldē. „Tā veca kārtība“, noteic telpu prasītāji un aiziet. Pēc neilga laika zvana rajona partijas sekretārs un pieprasa paskaidrojumu šai lietā. Tos saņēmis, viņš krietni izlamājas un tad noteic: „Es jūs ar visu izglītības komisāriātu izmetīšu pa logu!“

Un meta arī. Viena gada laikā izglītības resorā mainījās četri ministri resp. komisāri; pašu ministriju trīs reizes radikāli pārkārtoja, nemaz nerunājot par atsevišķo darbinieku maiņu, no kuriem neviens nevarēja būt pārliecināts, ka vēl ritā turpinās savu darbu. Kā piemēru varētu minēt pašu boļševiku ieceltā vidusskolu daļas vadītāja R. likteni. Izpildīdams priekšniecības pavēli, viņš aizbrauc uz dažām dienām revidēt skolas kādā provinces stūrī. Pārbraucis R. ļoti izbrīnījies redz, ka viņa krēsls vidusskolu daļas vadītāja kabinetā aizņemts. Tur jau sēd kāds no Padomijas atbraucis biedrs.

Daudzas pagastu izpildkomitejas it vienkārši norīkoja skolotājus dažādos darbos: gan ražas novākšanas pārskatu sastādīšanā, gan sējas kampaņas „atskaites“ izgatavošanā un dažādu grafiku zīmēšanā. Tas sevišķi notika tajos pagastos, kur „nēvēlamo elementu iztīrīšanas akcijā“ agrāko lietpratīgo darbinieku vietā pagastu kancelejās bija salikti dažādi pusanalfabēti, kas centra iestāžu pārskatu sastādīšanā bija pilnīgi neprašas.

Skolu pārvalde 1941. g. 17. maijā ar sevišķu apkārtrakstu gan mēģināja nostāties pret šādu skolotāju nodarbināšanu ārpus tiešā garīgās kultūras lauka, bet panākumi arī šim apkārtrakstam bija vāji. Skolu pārvalde savā apkārtrakstā izglītības nodaļu vadītājiem gan „katēgoriski noliedz nodarbināt skolotājus darbos, kas traucē viņu tiešo skolotāju pienākumu pildīšanu,“ bet tad turpat piebilst, ka minētajos darbos „skolotājus var nodarbināt tikai viņu brīvajā laikā, neatraujot no skolas darba.“ Bet tā kā pēc šo jauno rīkotāju izpratnes skolotājs savā darbā strādā tikai 5 — 6 stundas dienā (klasēs), tad „brīva“ laika skolotājam vienmēr diezgan. Bez tam — šos izpildkomiteju rīkojumus neievērot nozīmēja uzņemties lielu risku arī pašam skolotājam. Katrā izpildkomitejā taču atradās kāds visuvarenais kompartijas pārstāvis, kāds vietējās šūnas sekretārs, kāds partorgs vai kāda cita partijas ielikta uzticības persona, kas skolotāja nepaklausības gadījumā varēja smagi atriebties tādām augstākās varas iestāžu rīkojumu sabotētājam. „Un tā nu iznāca“, raksta, piem., P. 6-kl. pamatskola, „ka pavasarī vajadzēja skriet vai ik pārdienas apsētās platības mērīt, bet skolas darbus veikt nebija iespējams.“

Kā raksturīgu laikmeta dokumentu ievietojam kādu „lūgumu,” īstenībā paziņojumu par jau notikušu skolas apkalpotāja izdzīšanu un komunistiska spiega ielikšanu izdzītā vietā, kas tad faktiski kļuva par isto skolas dzīves kārtotāju. Ievērota arī iesnieguma pareizrakstība.

Tautas Izglītības Komisāriātam.

LPSR Džūkstes Laukstrādnieku un
Lauksaimniecības darbinieku
Arodbiedrības komiteja

L Ū G U M S.

„Uz Komitejas sēdes protokola Nr. 11 lēmuma.

Par Džūkstes pag. Nepilnās vidusskolas apkalpotāju Kaulbarts Arnolds nomaiņīšanu. Komiteja Kaulbarts Arnoldu atzīst kā neuzticīgu šai amatā. Kā bijušo aizsargu kārtībnieku vecas iekārtas piekritēju. Tā kā skolā vis personāls sastāv no bijušiem aizsargiem, kā arī pasīviem mūsu laikiem. Komiteja lemj ieliekt skolā savu uzticamu biedru aktīvu sabiedrisku darbinieku b. A. A. dzimušu 1914. g. 14. aprīlī, Ventspilī, dzīvojošu Džūkstes miestā Šīpa mājā.

16. Martā 1941. g.
Džūkstē Nr. 27.

Priekšsēdētājs (paraksts).
Sekretāra v-tā (paraksts).

Minēto piemēru vairums rādīja, kā boļševistiskās reformas atņēma skolotājiem un sevišķi skolu priekšniekiem to *varas* minimumu, kas tik nepieciešams viņu autoritātes uzturēšanai. Zināms, šī skolotāju iespaids ierobežošana, ja arī nerunātu par pilnīgu tā iznīcināšanu, centās iznīdēt arī skolotāja *cieņas* jūtas skolēnos, bez kā audzinātāja autoritāte nemaz nav domājama. Šim nolūkam vislabāk kalpoja boļševistiskā *prese*. Ja dažādie komunistu varas vīri savu varenību demonstrēja tikai skolas sienās vai vienā otrā atklātā sapulcē, boļševiku prese padarīja skolotāju par publisku uzbrukumu priekšmetu.

Arī par to bija gādāts, lai tas, ko padomju prese par skolotājiem rakstītu, būtu zināms arī skolēniem. Te visai raksturīgs kāds Skolu departamenta rīkojums.

Visiem skolu priekšniekiem.

Latvijas darba jaunatnes savienības dienas laikraksts „Brīvā Jaunatne” sevišķu vērību veltī skolu dzīves un jaunatnes audzināšanas jautājumiem. Tādēļ Skolu departaments ieteic to skolām un skolotājiem abonēt un lasīt, kā arī iepazīstināt skolēnus ar plašo jaunatnes laikrakstu. Tāpat departaments ieteic skolu priekšniekiem un skolotājiem atbalstīt Latvijas darba jaunatnes savienības nodaļu darbību, sevišķi sarkano pionieru pulciņu organizēšanu un vadīšanu.

Rīgā, 1940. g. 23. jūlijā, A-2297.”

Kad vēlāk Latvijas darba jaunatnes savienība pārvērtās par Latvijas komunistiskās jaunatnes savienību un „Brīvās Jaunatnes“ vietā sāka iznākt „Jaunais Komunārs,“ tas palika par Izglītības komisāriāta oficiālo izdevumu un līdz ar to bija obligāti abonējams visām mācības un audzināšanas iestādēm.

Kā nu šī Skolu departamenta „ieteiktā“ (lasi — iegādāt pavēlētā) literatūra apsveic skolotājus viņu grūtajā darbā, ļoti labi redzams tās pašas „Brīvās Jaunatnes“ 19. numurā. Tur rakstā „Mūsu skolotāji“ tas pateikts gluži nepārprotami:

„Maksims Gorkijs savā laikā sacījis, ka inteliģence ir buržuazijas klēpja sunītis. Ja vispār tos tumšos ļaudis, ko par skolotājiem sauc, var apzīmēt par inteliģenci, tad šie Gorkija vārdi uz viņiem attiecināmi vispilnīgākā mērā.“

Saskaņā ar Skolu departamenta rīkojumu, skolotājiem pašiem jāiepazīstina skolēni ar šo laikrakstu, citiem vārdiem sakot, šis un vēl citi skolotāju „raksturojumi“ nolasāmi klasē. Tai pašā laikrakstā vietvietām ievietoti šādi redakcijas uzsaukumi un atgādinājumi: „Jaunatne prasa atbildes!“ — „Redakcija aicina visus attiecīgus, galvenokārt izglītības iestāžu darbiniekus, lasīt un uzmanīgi sekot rakstiem „Brīvā Jaunatnē,“ lai dzirdētu jaunatnes balsi un ievērotu to.“ — „Audzinātāji, skolu darbinieki, visi, kam nākas darbā saskarties ar jaunatni, klausieties jaunatnes balsi „Brīvā Jaunatnē.“ Un tā nu skolotājiem, šiem „tumšajiem ļaudīm“ vajadzēja nevien pašiem atzīt savu tumsību, bet to nožēlot arī skolēnu priekšā.

Boļševiku „paškritikas,“ īstenībā pašizplaukšanās metode prasīja katru pārkāpumu un pārkāpēju saukt vārdā, rakstīt par to avīzēs, apkārtrakstos, izsaukt konferencēs utt. Tā, piem., „Padomju Latvijas“ 1941. gada 13. maija n-rā ievietots rāksts „Apgūt boļševisma mācību.“ Tur starp citu lasāms:

„Jānosoda tie komunisti un bezpartejiskie vadītāji, kas nevižīgi pieiet savu teoretisko zināšanu pacelšanai, neatrod laiku marksisma-ļepinisma pētīšanai. Vai nav jākaunas, piemēram, Kārsavas pagasta partorganizācijas bijušam sekretāram b. N. (nosaukts vārdā), kas līdz šim nav atradis par vajadzīgu uzlabot savas politiskās zināšanas, nav atradis laiku partijas vēstures pētīšanai.“

Pieminētais „nosodījums“ gan neattiecas uz skolotāju, bet uz kādu *bijušo* partijas šūnas sekretāru. Partijas ļaudīm boļševiki nekad neuzbrūk, tie ir nemaldīgi un neaizskarami. Ja tie nogrēkojušies, tos vispirms padara par „bijušiem,“ — padzen no partijas amatiem un tad vai nu liek pie kauna staba, vai vienkārši pie sienas, kā nu kuŗu reiz vajadzīgs.

Ar skolotājiem, no vienas puses, lieta daudz vienkāršāka. Tā kā tie visumā boļševismu izjuta kā briesmīgu zemei un tautai uzbrukušu nelaimi un tikai retais no paīdagogu saimes pārgāja komūnistu kalpībā, tad te nekādas ceremonijas nebija vajadzīgas. Boļševikiem it labi būtu patīcis pilnīgi atbrīvoties no visas nekomūnistiskās skolotāju masas, bet ko likt viņu vietā? Skolas darbs prasīja lietpratējus, ko nevarēja aizstāt ar tiem komūnistu pusanalfabētiem-dikdieņiem, kas ieņēma dažādus amatus pionieru, komjaunatnes, kompartijas un civīlpārvaldes līdz neapzināmiem apmēriem izplestajā kanceleju aparātā. Tāpēc boļševiki centās, cik iespējams, daudz skolotāju pārvilkt savos piekriētjos ar ļaunu vai ar labu, ar draudiem, spaidiem vai melīgiem solījumiem. Nepaklausīgo skolotāju zākāšana presē, konferencēs un skolu sienas avīzēs bija viens no tiem spaidu līdzekļiem, kā sagraut skolotāju morālo spēku, tos garīgi salauzt, lai tad paņemtu savā rīcībā.

Tā, piem., A. 6-kl. pāmatiskolas skolotāji vispār rosīgi piedalījās sabiedriskā dzīvē, vadīja dziedātāju kori, piedalījās teātra izrādēs, arodorganizāciju darbībā utt. Tomēr Tukuma apr. skolotāju sanāksmēs Izglītības nodaļas vadītājs Pavēnis atkārtoti pieminēja arī A. skolu kā tādu, kas nekā nedarot pagasta sabiedriskajā dzīvē un ar to esot „slavena visā Tukuma apriņķī.“ Kad skolas pārzinis janvāra konferencē tieši jautāja, kas tad skolotājam jādara, lai viņa darbu sabiedriskajā dzīvē varētu uzskatīt par pilnvērtīgu, atbilde bija šāda: skolotājam jāpalīdz pionieru vadītājam un komjaunatnes darbiniekiem, bez iztrūkuma jāpiedalās mītiņos un masu sapulcēs, pie tam nevien kā klausītājam, bet ar aktīvu līdzdarbību.

To nu skolotāji it vienkārši nevarēja un arī negribēja darīt.

Latvijas PSR Drāmas teātri 1941. g. 15. martā notika Rīgas skolotāju un un citu izglītības darbinieku sanāksme. Tur kompartijas centrālkomitejas loceklis Pelše, referēdams par Rīgas pilsētas izglītības iestādēm, nosauca veselu rindu skolu un skolotāju, kuŗu nostāja viņu nepavisam neapmierinot. Trūkstot darbības plāna, disciplīnas neesot (bet komūnisti paši to taisni grāva!), skolēniem vājas sekmes, skolotāji — vārdā saukti — pavīrši pildot savus pienākumus, esot darbā nolaidīgi utt.

Apriņķu izglītības nodaļu apkārtrakstos nereti bija ievietoti veseli skolotāju saraksti, kam izteikts „stingrs rājiens un pēdējais brīdinājums ar ierakstu dienesta gaitas aprakstā.“

Liepājas apriņķa tautskolu inspektore Arne kādam ilggaīgam skolas pārzīnim uz viņa pilnīgi pamatotu iebildumu kādā

metodikas jautājumā skolotāju konferencē atbildēja it vienkārši: „Jūs esat politiski dumjš!”

Laikraksta „Taisneība“ 1941. g. 13. maija numurā ievietots kāds Ilūkstes apr. skolu direktoru, pārziņu un mācības daļu vadītāju apspriedes protokola izraksts, kur minēti vairāki skolotāji, kas „nepilda savus pienākumus,” neievēro padomju skolas režīmu,” tāpat sacīts, ka skolās visumā trūkstot „boļševistiskās kritikas.”

Ķengu raksti avīzēs, nozākāšana skolotāju sanāksmēs un vainīgo nosaukšana oficiālos apkārtrakstos varēja arī pāriet garām lielajai skolēnu saimei. Tāpēc boļševiki gādāja par to, lai skolotāja cieņas graušana notiktu arī pašā skolā ar „sienas avīzes” palīdzību. Stāvokļa ilustrēšanai varēs derēt attiecīgs notikums Pļaviņu vidusskolā, ko „Jaunā Komūnāra” 44. n-rs attēlo tā:

„Pļaviņu komjaunatnes šūna uzsākusi aktīvu darbību. Bez iekšējā politiskā audzināšanas darba tā pulcē ap sevi arī progresīvākos skolniekus un izdod vidusskolā sienas avīzi „Temps”. Tās 1. n-rs jau piedzīvojis pirmās „ugunskristības”. Avīzē kāds skolnieks kritizēja remdenos skolotājus un, aizrādot, ka skolnieki vīlušies, gaidot no saviem skolotājiem lielāku progresu, aicināja tos aizmirst vecos laikus. Atsaucība bija dažāda.

Lai gan avīzes cenzēšanu jau bija izdarījusi vietējā KP, skolas direktors to pavēlēja noņemt. Ar partijas palīdzību izdevās starpgadījumu likvidēt un avīzi izkāra par jaunu. No šī incidenta varēja jau gandrīz rasties iespaids, ka mūsu pedagogi bez saviem tiešajiem pienākumiem grib uzņemties aizbildniecību par komjauniešiem un regulēt to darbību sev patīkamā virzienā. Tādā gadījumā būtu jāvēlas no viņiem vairāk šā laikmeta izpratnes.”

Piemēra dēļ no garās līdzīgu gadījumu virknes, kur komjaunieši sienas avīzēs ķengāja nacionāli noskaņotus skolotājus, minēsim tikai attiecīgas sadursmes *kādā mākslas skolā*, balstīdamies uz šīs skolas pedagogu personīgiem apliecinājumiem:

„Skolotāju stāvokli pavisam neciešamu padarīja boļševiku ieceltā direktora atļauja ievietot skolēnu sienas avīzēs ķengu rakstus par skolotājiem. Tas grāva disciplīnu un dezorganizēja jau tā grūto skolas dzīvi un darbu. Viens šāds raksts parādījās sienas avīzē par skolotāju P. ar virsrakstu „Fizikas stunda.” Raksta autors skolēns Gitelsons (žīds) te bija netaktiski izzobojis sava skolotāja mācīšanas veidu un smieklīgi sagrozījis viņa izteicienus. Neapzinīgākos skolēnos raksts izraisīja neapvaldītus smieklus un garas pārrunas ilgākam laikam.

Otru tāda paša veida rakstu „Zīmēšanas stunda” gribēja ievietot sienas avīzē 1. kl. skolniece par zīmēšanas skolotāju M.

Tā kā šai rakstā skolotājs bez tam vēl bija nolamāts, izteicieni sagrozīti un nekas neatbilda patiesībai, skolotājs lūdza direktoru neatļaut raksta ievietošanu. Rakstu tomēr atļāva izlikt, nemaz vairs nesazinoties ar skolotāju M. Citiem direktors izteicis, ka lai gan raksts nesaskanot ar patiesību, tomēr pēc formas esot ļoti labi uzrakstīts.

Tikai pēc tam, kad skolotājs M., kas nejauši gadījās klāt pie raksta izlikšanas, to redkollēģijai atņēma, nodeva lietu izmeklēt skolas komsorgam, kompartijas biedram žīdam Pekeram. Komsorgs direktora rīcību atzina par nekorektu, un tā raksts palika neievietots.

Pēc šim un vēl daudzām citām nevēdzībām arī skolas saimē radās nesaskaņas, sāka zust agrākais vienotības gars un darba prieks. Mācības gadam noslēdzoties, vairāki skolotāji iesniedza paziņojumus par aiziešanu no skolas.

Lai gan par sienas avīzi un tās uzdevumiem runāts arī atsevišķi, te jāaižrāda uz tām boļševiku divējādām mērauklām, kādas lietoja, izvēloties upurus sienas avīzes rakstiem. Paralleli jau minētiem piedzīvojumiem norādīsim tikai uz attiecīgu gadītumu Z. pamatskolā.

„Sienas avīzes saturā paredzēta arī skolēnu nevēlamo īpašību apkaņošana, bet to nedrīkstēja attiecināt uz pionieriem. Mūsu skolas sienas avīzē kādreiz parādījās rakstiņš, kurā starp dažiem nekārtīgiem skolēniem bija minēts arī kāds sarkanais pionieris. Izcēlās liels tracis. Apvainotais pionieris kopā ar pionieru vadītāju tik „boļševistiski“ aizstāvējās, ka piespieda viņa vārdu avīzē dzēst.“

„Quod licet Jovi, non licet bovi.“ Ši seno romiešu paruna nebija zaudējusi savu nozīmi arī boļševiku laikos. Izlaidīgs sarkanais pionieris drīkstēja aizstāvēties un panāca, ka viņa vārdu nemin nekādā ļaunā nozīmē, bet godīgs skolotājs to nespēja. Skolēniem vajadzēja lasīt un zināt, kādi „reakcionāri tumsoti“ ir viņu skolotāji. Skolotāju autoritātes un cieņas graušānai šāds veids šķita derīgs. Un to jau boļševikiem tikai vajadzēja.

c) *Skolēnu kolektīvs*, kā skolēnu kopība klasē un visā skolā, ar zināmu kopgaru, kopīgu izpratni dažādos uzvedības un skolas dzīves jautājumos ir nenoliedzami svarīgs disciplinētājs faktors. Bet tāds kolektīvs var izveidoties tikai tur, kur pastāv visiem zināma un noteikti respektējama dzīves kārtība, visiem obligātas dzīves normas. Skolēns nevar būt vienaldzīgs un arī nav vienaldzīgs pret savas sabiedrības, sava kolektīva uzskatiem. Katra novirzīšanās no kopības atzinumiem var būt smagi

izjūtama īpatnim, kas neatzīst kopsoli. Tāpēc skolās un klasēs kā šaurākās vairāk saliedētās vienībās parasti izveidojas noteikti atzinumi par katra skolēna attieksmēm pret skolu, skolotājiem un pārējiem skolēniem. Ja skolotājam šo skolēnu kopgaru izdodas iekļaut pareizās slīdēs, klases vai skolas kolektīvs var būt ļoti labs palīgs audzināšanā un disciplīnas uzturēšanā.

Bet bolševiki iznīcināja taisni pašu kolektīvu, *iznīcināja klases un skolas kopgaru*. Un kur tas nebija panākts, tur visi viņu rīkojumi, pavēles un reformas bez apstājas strādāja šādā virzienā. Vienotas tautas vietā bolševiki taču lika šķiras, kuŗu intereses esot gluži pretējas, tautas valdības vietā — proletāriāta diktatūru, īstenībā — savu diktatūru pār proletāriātu, tautas locekļu savstarpējas saprašanās vietā — neuzticību un naidu. Kur te vieta visus īpatņus aptvērējam kopgaram, kas tik nepieciešams katram spēcīgam un nozīmīgam kolektīvam! Skolas un klases bija tāpat sašķeltas un iekšēji sakūditas, kā bija saskaldīta visa sabiedrība. Skola taču nebija nekāda „laimīgo sala,“ kas varētu palikt ārpus mūsu dzīves un tautas traģēdijas. Tā dzīvoja visam līdzī un tāpēc arī grūti runāt par visu skolu vai klasi saliedētāju kopgaru.

Pamatskolās oktobrēni, sarkanie pionieri, vidus- un arodskolās — komjaunieši, to kandidāti un aktivisti dažādu pionieru vadītāju un komsorgu kūdīti, pret latviski domājošiem skolotājiem un skolēniem uz spiegošanu un nodevību musināti, sastādīja zināmu privilēģētu grupu. Tai vajadzēja rīkoties pēc kādām sociālistiskas disciplīnas normām, kas faktiski atļāva tiklab šiem skolēniem, kā viņu vadītājiem vislielāko patvaļu un neierobežotu brīvību cīņā pret latvisko krietnību.

Kopgaram visumā trūka. Bet kur tas bija uzglabājies no agrākiem laikiem, tur skolēni gluži instinktīvi vērsās pret to ārdītāju un skaldītāju elementu, ko bolševiki tik bagātīgi lēja skolu dzīvē. Skolu un klašu kopgars te izteicās ciešākas nostājas un latviskas izteiksmes meklēšanā cīņai pret tautas dzīves ārdītāju bolševismu.

Padomju pīdagoģija pieraksta skolēnu kolektīvam arī lielu disciplīnētāju nozīmi, izveidojot no skolēnu pārstāvjiem kādu skolēnu tiesu vai administratīvu organu. Līdzīgi mēģinājumi notika arī mūsu skolās. Kādi rezultāti bija šiem mēģinājumiem, rāda šāds apstākļu attēlojums T. nepilnajā vidusskolā:

„Sevišķi daudz mūsu skolas direktors cerēja no skolēnu pašdarbības. Tai vajadzēja parādīties visur, — mācībās un skolas disciplīnas ieturēšanā. Skolēnu pīdališanās dažādajos

„pašdarbības“ pulciņos bija visai dzīva, tā ka daži skolēni bija sastājušies visos septiņos skolā noorganizētos pulciņos. Skolēnu „administratīvā“ darbība dažreiz bija pavisam oriģināla. Sodus klases biedriem uzlika bez audzinātāja ziņas: atstāja pēc stundām, rakstija piezīmes uzdevumu burtnīcās, izsauca vecākus uz skolu utt. Pēdēji minētie gadījumi radīja nopietnus pārpratumus vecāku un audzinātāju starpā. Skolēni bez audzinātāja ziņas noturēja sapulces, apspriedes, izlēma klases dekorēšanas jautājumus utt., tā nereti dzīvojot pa skolu līdz vēlam vakaram. Klasēs tomēr disciplīnas nebija un skolotāju darbs ritēja ar lielām grūtībām.“

3. Skolēnu uzvešanās noteikumi.

Skolotāju konferencē Rīgā (2. — 3. sept.), runājot par skolotāju darbu un pienākumiem, lektori bija vairākkārtīgi pieminējuši „sociālistisko“ disciplīnu padomju skolās, kas esot daudz augstāka par kārtību pilsoniskās mācības iestādēs. Trūka tomēr praktisku norādījumu, kā šāda disciplīna panākama un kas ir šīs augstās disciplīnas būtība.

Divas nedēļas pēc kongresa — 1940. g. 19. septembrī Izglītības tautas komisārs J. Lācis atcēla tos skolēnu uzvešanās un kārtības noteikumus (izdoti 1936. g. 3. febr.), kas līdz šim bija normējuši skolēnu uzvedību skolā un ārpus tās. Atcelšanas pavēlē nebija nekādu norādījumu, ka agrāko noteikumu vietā būtu no centra iestādēm gaidāmi vai skolās, atkarībā no apstākļiem, sastādāmi kādi jauni labāki noteikumi.

Disciplīnai it kā jābūt, bet kāda lai tā būtu, kādas būtu tās konkrētās formas un kādiem līdzekļiem tā panākama, tas nebija zināms.

Šās nenoteiktības dēļ arī izglītības nodaļu un inspektoru rīcība bija dažāda. Dažas izglītības nodaļas aizrādīja, ka skolām pašām, t. i., skolu pāragoģiskajām konferencēm kopīgi ar vecāku pārstāvjiem vai skolu padomēm jāizstrādā skolēniem un arī skolotājiem obligāti kārtības noteikumi. Varot lietot arī „vienu otru vecās kārtības noteikumu pantu“ (Aizputes un Kuldīgas apr. tautsk. insp.), citur — vai nu nekā nesacīja, vai pat aizrādīja uz šādu noteikumu nevajadzību. Bolševistisko elementu samācīti, skolēni tad arī daudzās skolās jutās tik brīvi, ka kaut cik ražīgs skolas darbs bija grūti iespējams.

Uzskatu dažādība skolēnu disciplīnas jautājumos nereti bija arī skolotāju un skolas pārziņu starpā. Tā, piem., Bauskas

pilsētas 6-kl. pamatskolas skolotāji ierosināja sastādīt skolēniem saistīgus kārtības noteikumus, bet pārzinis D. uz to norādīja, ka komūnistiskā iekārtā nekādi noteikumi skolēniem nedrīkstot būt. Līdzīgi gadījumi bija arī daudzās citās skolās.

Īsumā stāvokli varētu raksturot tā: Kur skolas vadība bija palikusi saprātīga pedagoga rokās, tur — pēc neilga svārstīšanās laika mācības gada sākumā — izveidojās ciešama skolēnu dzīves un darba kārtība; kur skolu vadīja „sociālistiskās disciplīnas“ miglā, tur par kārtību varēja runāt tikai ar lieliem ierobežojumiem.

Tāds stāvoklis turpinājās visu mācības gadu. Vispārīgus oficiālus norādījumus skolēnu un arī skolotāju disciplīnas ziņā skolas tā arī nesagaidīja. Tikai 1941. g. martā žurnāla „Padomju Latvijas Skola“ pirmajā numurā pārādījās jau pieminētais R. Miķelsona raksts „Apzinīgās disciplīnas audzināšana“ ar kādiem neoficiāliem vispārīgas dabas noteikumiem. (Jāpiezīmē, ka R. Miķelsons ļoti plaši izlietojis citu autoru darbus, piem., J. A. Kaïrova — Pedagogika, nevienā vietā nenorādīdams uz šiem avotiem).

„Skolēnu uzvešanās skolā,“ saka R. Miķelsons, „uz ielas un mājās nosakāma ar skolas izstrādātiem likumiem, kuŗu pamatā jābūt sekojošām prasībām.“ Tālāk uzskaitīta noteikumu rinda — trīspadsmit skaitā, kas obligāti visiem padomju skolēniem.

Raksturīgi, ka šo „augstās“ kultūras zemē — Padomju Savienībā par nepieciešamiem atrasto noteikumu starpā ir arī šādi:

„Stundās jāievēro kārtība un disciplīna, cieši atminoties, ka priekšā teikšana un svešu darbu norakstīšana nav padomju skolēna cienīga.“

„Nedrīkst lietot rupjus izteicienus un saukas, jāuzrunā vecākos ar „jūs“.“

„Noteikti cīnīties pret huliganismu un citādu nesabiedrisku biedru rīcību.“

Pārējie panti vispār neko neatšķirās no mūsu skolās agrāk praktizētiem noteikumiem. Pavisam nepieņemamas boļševikiem šķita tādas agrāko laiku prasības kā: ierašanās uz rīta lūgšanu (šis noteikums būtu atkritis pats par sevi, jo rīta lūgšanas skolās bija noliegtas) un skolēnu piedalīšanās publiskos izrikojumos un ārpuskolas organizācijās tikai ar vecāku un skolas vadības ziņu un atļauju. Pēdējā prasība varēja traucēt pionieru un komjaunatnes darbību, jo šīs organizācijas vervēja bērņus, nēmaz neievērodamas vecāku vēlēšanos, pat nostādāmās tieši preti vecāku gribai.

a) *Skolēnu uzraudzība* normāla darba disciplīnas uzturēšanai pilnā apmērā bija iespējama tikai tajās skolās, kur kādu sevišķi labvēlīgu apstākļu dēļ boļševisma dezorganizētāja ietekme maz varēja izpausties. Tur skolas dzīve vispār ritēja agrāk nodibinātā kārtībā. Tādu skolu tomēr nebija daudz. Lielais vairums skolu dabūja pilnā mērā izbaudīt to boļševisma sistēmas vaļā palaisto spēku iedarbību, kas bija aicināti graut visu bijušo, arī skolās nodibinājušos tikumus, kultūras tradīcijas un kārtību. Skolotājiem pret šiem spēkiem cīnīties nozīmēja izpelnīties „kontrrevolucionāra fašista“ vārdu ar izredzēm zaudēt darbu, maizi un arī dzīvību. Sprototams, ka šāds stāvoklis ievērojami paralizēja skolotāju centienus uzturēt skolas darbam nepieciešamo disciplīnu.

b) Daži vārdi sakāmi arī par *uzmudinājumiem, uzslavām, un balvām* disciplīnas uzturēšanas nolūkā. Pēc boļševisma teorijas „disciplīna izriet no komūnistiskās pārliecības un bezgalīgas nodošanās komūnisma lietai.“ Ja nu boļševizētā skolā disciplīnas tomēr nav, tad jāsecina, ka komūnismam arī nav šī disciplinētāja brīnumspēka. To, šķiet, atzīst arī boļševiku pārdagogi, ieteikdami disciplīnas uzturēšanai arī tik vecus „buržuaziskus“ līdzekļus, kā uzslavas, balvas un sodus.

Te tomēr jāatceras boļševistiskais lietu un darbību vērtējums. Viss atkarīgs no tā, *kas ko dara, nevis ko dara*. Prof. Kaļrovs savā „Pedagogika“ (jāievēro, ka šo 510 lapp. lielo darbu lieto kā mācības grāmatu Padomijas pārdagogiskās augstskolās un universitātēs) saka gluži nepārprotami (375. lapp.), ka buržuaziskās, t. i. neboļševistiskās pārdagogijas praksē uzslavas un balvas kultivējot skolēnos egoismu, uzpūtību un karjerismu, bet „pavisam cita nozīme tām padomju skolā.“ Te uzslavas un balvas nozīmējot skolēnu darba „pozitīvu sabiedrisku vērtējumu.“ Kamēr „buržuaziskā“ skolā uzslavas un balvas radot antagonismu starp apbalvotiem skolēniem un pārējiem, padomju skolās tās „nostiprina skolēna ticību savām spējām.“ Secinājums gluži vienkāršs: Ja neboļševistiskā skolā centīgiem un uzvedības ziņā priekšzīmīgam skolēnam kā atzinības zīmi dāvina, piemēram, kādu grāmatu, tad šis skolēns top egoistisks, uzpūtīgs un vēlākā dzīvē no viņa izveidotos nekrietns karjerists, ja vien pārējie klases biedri, šī apbalvojuma radītā antagonisma dēļ, nav ar viņu iespaidīgāk izrēķinājušies. Komūnistiskā skolā šai grāmatai pavisam cits iespaids: te visi slinkie palaidņi tūliņ sāk „ticēt savām spējām,“ top centīgi mācībās un priekšzīmīgi uzvedībā. Tik brīnišķīgs spēks ir komūnistiskās skolas izkārtnei!

Mūsu skolās boļševiku varas laikā tik jauku piedzīvojumu nebija. Ne uzslavām, ne balvām nepiemita tādas māģiskas spējas, tāpēc ka tās pastāv tikai boļševiku teōrijās. Istenībā tiklab uzslavas, kā balvas un sodi ir tikai daži no paiduģōģijā lietojamiem audzināšanas līdzekļiem, kas arī no audzinātāja prasa labu iejušanās spēju, situācijas izpratni un daudz paiduģōģiska takta, lai panāktu dažkārt tikai kādu ļoti niecīgu pārveidojumu sava audzēkņa raksturā un rīcības veidos.

Jāatzīmē, ka boļševīku laikā skolēnu izvēle apbalvošanai tikai ļoti mazā mērā bija atkarīga no skolotāja. Gadījumos, kad skolām piesūtīja kādas nelielas summas balvu iegādei, vai arī skolas saņēma pašus dāvināmos priekšmetus, nāca līdzī arī attiecīgie norādījumi, kam balvas izsniedzamas. Parasti tās varēja saņemt pionieri, kuri lielāko tiesu komplektējās no slinkākajiem un izlaidīgākajiem skolēniem. Komjaunatnes vai partijas pārstāvis rūpīgi vēroja, lai balvas saņēmējam būtu „proletāriska izcelšanās” un „boļševistiska stāja.” Bet šis īpašības ne vienmēr iet kopsolī ar priekšzīmīgu mācības gaitu skolā. Tāpēc arī apbalvošanas gadījumos paiduģōģisko viedokli ievēroja vismazāk. Ilustrācijai minēsim dažus piemērus.

Kāda Ilūkstes apr. skola raksta: „Uz mācības gada beigām saņēmām piesūtītus 90 rubļus ar pavadrakstu, ka šī summa izsniedzama „skolēnam, kas būtu skolas sabiedriskā dzīvē visrosīgākais, sevišķu vēribu piegriežot aktivitātei 12. janvāra vēlēšanu laikā.” Pavadraksts nobeidzas ar draudiem: Par nepareizu izvēli atbild skolas vadītājs.” Nekāda norādījuma, ka apbalvojamā kandidāta izvēlē ievērojama arī viņa centība vai sasniegumi tiešajos skolēna pienākumos.

Kāda cita skola saņēma 30 rubļus skolēnu apbalvošanai. Pavadrakstā sacīts: „Sevišķi uzmanīgiem jābūt ar balvu piešķiršanu bijušiem darba ļaužu ekspluatātoriem.” Tātad ierobežojums, kam nav nekāda sakara ar skolēna centību. Jāpiezīmē, ka „ekspluatatora” nosaukumu izpelnījās pat nabadzīgākais kurpniecīgs, ja vien tam kādreiz bijis mācekļis vai palīgs.

c) Tikpat raksturīga ir boļševīku pieeja sodu problēmai skolas disciplīnas uzturēšanas nolūkos.

Prof. Kairovs arī šai jautājumā ļoti „kompetenti” apgalvo (376. lapp.), ka „buržuaziskā,” t. i., neboļševistiskā paiduģōģija sodus lietojot kā „atmaksu vai atriebību skolēnam par nodarītiem pārkāpumiem.” Tur visa „aklās padošanās” disciplīna balstoties uz atmaksas un iebiedēšanas.

Padomijas skolās turpretī sodiem esot pavisam cits pamats un arī citi panākumi. Tie tikai mācot un audzinot. Tātad ja

neboļševistiska skola kādu uzvedības ziņā nelabojamu skolēnu izslēdz, tad tas ir *atriebības akts*, ja to dara boļševiku skola, tad tas ir *audzināšanas līdzeklis*.

Tādi „audzināšanas“ līdzekļi bija arī visi skolēnu izslēgšanas, pratināšanas, apcietināšanas un mocišanas gadījumi boļševiku varas laikā, par kuriem sīkāk sevišķā nodaļā.

Konkrēti par disciplīnas uzturēšanas nolūkā lietotiem paidagoģiskiem sodiem maz kas sakāms. Sodus visvairāk bija pelnījuši izlaidīgie un sakūdītie pionieri vai komjaunieši, bet tiem bija tik spēcīgi aizstāvji pionieru vadītāju un komsorgu personās, ka par sodīšanu tikko varēja runāt. Un kā tad lai soda pārējos, kas daudz mazāk vainojami?

Pat lai vienkāršu sliņķi piespiestu iemācīties uzdevumu, skolotājam nereti bija jāiekārto sevišķas „virsstundas“ (piem., Bauskas pils. 6-kl. pamatskolā). Pēc Padomijā pieņemtās „triecnieku“ sistēmas tādi virsstundas darbi bija visādi veicināmi, kāpēc tad tos neizlietot skolās? Un tā skolotāji, nodarbojamiēs dažas reizes nedēļā pa stundai ar kūtrākajiem skolēniem pēc parastā mācību laika, piespieda tos centīgāk strādāt. Skolotāji, zināms, par to nekādu atlīdzību nesaņēma.

Visai zīmīga parādība bija boļševistisko skolu ideologu norādījumi uz „apzinīgu sociālistisko disciplīnu“, kas esot disciplīnas augstākā pakāpe. Tā aizstājot arī visus pilsonisko aprindu kārtības noteikumus.

Boļševiku lielākā autoritāte visos jautājumos — Ļeņins — sociālistisko disciplīnu definē, kā „tādu apzinīgu un apvienotu strādnieku disciplīnu, kas nezina pār sevi nekāda cita jūga, ne varas kā tikai savu pašu apvienības varu, viņu pašu vēl apzinīgāka, drosmīga, saliedēta, izturīga, revolūcionāra avangarda varu.“¹

Pie šādi izprastas disciplīnas praktiskā izlietojuma jānorāda uz diviem ļoti raksturīgiem apstākļiem: Vispirms, tā ir šķiras disciplīna, boļševiku praksē pārvērtusies — Ļeņina dzimtuves disciplīnas definējumu lietojot — par „bezjēdzīgo, viskailāko un rupjāko zilvēka izsmieklu un varmācību.“ Otrkārt, attiecinādami šo šķiras disciplīnas izpratni arī uz bērniem un jaunatni, boļševiki bija krituši rupjā viduslaiku paidagoģijas grēkā, pret kuŗu arvien tik sparīgi mēdza uzstāties, t. i. bērnu un jaunatnes gara dzīvi tie pieņēma par līdzīgu pieaugušu cilvēku gara dzīvei, tādēļ arī uz skolēniem attiecināja visus pie-

¹ Pēc И. А. Каиров, Педагогика. 359. lapp.

augušo rīcības motivus. Un tāpēc arī bērniem *jaizprot, jāapziņās*, ka „disciplīnas pamatā ir to lielo uzdevumu principiālā svarīguma un vēsturiskās nozīmes apzināšanās, ko strādnieku šķira veic, veidodama jaunu komunistisko sabiedrību komunistiskās partijas vadībā.“ Bez šādas izpratnes nevarot būt apzinīgas disciplīnas, jo tā „izriet no komunistiskas pārliecības un pilnīgas nodošanās komūnisma lietai.“ (Kaļrov — Pedagogika 364. un 365. lapp.).

No visām šīm boļševiku īpatnēja stila frazēm mūsmāju komūnisti bija labākā gadījumā sapratuši tikai to, ka sociālistiskā disciplīna „ir tādu apzinīgu strādnieku disciplīna, kas nezina pār sevi nekāda cita jūga, ne varas kā tikai savu pašu apvienības varu.“ Tas bija saprotami, tas vilināja, tas deva pilnīgu rīcības brīvību. Un kamēr boļševisms ārdīja un grāva visu bijušo, arī jaunās vadītāju aprindas neuzstājās pret šādu visai populāru disciplīnas izpratni. Tā šķita pat izdevīga, būdama līdzšinējās iekārtas grāvēja. Ka boļševisms īstenībā ir vislaunākā verdzība, to saprata tikai vēlāk.

Un tāpēc arī tajās skolās, kur valdīja „apzinīgā sociālistiskā disciplīna“, tā izpaudās nekārtībā un patvaļā.

„Mācības gada sākumā,“ ziņo St. pamatskolas pārzinis „biju ļoti neapmierināts ar skolēnu disciplīnu. Daļa skolēnu bija iedomājušies, ka tagad viņiem viss atļauts. Sevišķi bramanīgi jutās pionieri. Viņi mūsu skolā bija slinkākie un palaidnīgākie skolēni. Bet tas neturpinājās necik ilgi. Nozuda sarkanie kaklauti, un līdz ar to atgriezās arī disciplīna.“

„Sākās sliņķu gaviļu dienas, jo par kārtību, uzcītību, uzmanību un pieklājīgu uzvešanos vairs nebija jādombā. Komūnistu pīlāri mītiņos skolas telpās uzstājās mēteļos, dubļainos zābakos, un citkārt tik spodrā jaunā skola sāka pārvērsties par komjauniešu iztrakošanās vietu.“ (S. 6-kl. pamatskola).

„Līdz ar skolotāju autoritātes graušānu skolēnos pieauga disciplīnas pārkāpumi. Dauzīšanās, logu sišana un pat zagšana pag. gadā skolā bija parasta parādība. 1940./41. m. gadā skolas ēkai izsistas 10 logu rūtis, skaits, kāds agrāk nesanāca sešos gados. Kaušanās gadījumi, kas nonākuši līdz skolotājam — 8, zādzības 16 gadījumos. Zagta maize, mācību piederumi, nauda, velosipedu sūkņi un spuldzes. Agrāk šai pašā skolā 13 gadu laikā nav varēts saskaitīt 16 zādzību gadījumus.“ (K. 6-kl. pamatskola).

Līdzīgus skolu ziņojumus varētu citēt lielā skaitā. Visi tie attiecas uz „lielo sociālistisko reformu“ gadu, kad mūsu „atpaliķušo“ dzīvi veidoja pēc Padomijas parauga.

Bet te nu varētu iebilst, ka tāda skolēnu disciplīnas sabrukšana notikusi un arī iespējama tikai svārstīgajā pārkārtojumu laikā, kad sociālistiskās audzināšanas principu saturs vēl

nebija izprasts vai arī nepareizi interpretēts. Padomijas skolās varbūt valda priekšzīmīga „apzinīgā sociālistiskās celtniecības“ disciplīna. Padomijā varbūt jau ābecnieki izpratuši, ka „apzinīga disciplīna izriet no komūnistiskās pārliecības un bezgalīgas nodošanās komūnisma lietai,“ nevien izpratuši, bet arī pārvērtuši to īstenībā.

Par Padomijas skolu faktisko stāvokli šeit runāt nav vietas. Minēsim tikai kādas mūsu skolotājas novērojumus, strādājot tepat Latvijā pie ieceļojušo sarkanarmiešu bērniem.

„Pagājušajā 1940./41. m. gadā man bija izdevība dažus mēnešus strādāt klasē, kur mācījās 7 sarkanarmiešu bērni. Sākumā piegāju šim darbam ar dzīvu interesi, cerēdama, ka viss veiksies labi, jo darbs taču būs ar tik ļoti izdaudzīnāto „apzinīgo“ skolēnu disciplīnu. Vēlāk bija jāatzīst, ka „neapzinīgā“ disciplīna mūsu skolās stādāma nesalīdzināmi augstāk par „apzinīgo“ Padomijas skolās, jo no šiem 7 skolēniem — seši burtiski draudēja apgāzt mūsu skolas ēku. Viņi neievēroja nekādu kārtību ne stundās, ne starpbrīžos, ne arī uz ielas mājup ejot. Tādus izteicienus, kā „paldies“ un „lūdzu“ šie skolēni nepazīna.

Viņiem nepatika, ka skolotājs mācības vielu izskaidro. „Nevajag izskaidrot! Parādiet tikai grāmatā, līdz kuņī vietai uzdots.“ Uz jautājumu, vai viņiem skolotāji nekā neizskaidro, tie atbildēja, ka tikai uzdodot.

Starpbrīžos tie klupdami krīzdami joņoja pa zāli un koridoriem, neievērodami ne skolotāju, ne svešu. Pat uz aicinājumu doties klasē, tūlīt neatbildēja ar paklausību.

Vienīgā meitene — 5. klases skolniece — bija vēl trakulīgāka par zēniem. Man vispār palika tāds iespaids, ka šiem bērniem svešs viselementārākais jēdziens par pieklājību. Tie bija nākuši no dažādām skolām, tomēr tiem visiem bija kaut kas kopīgs: jebkādas cieņas trūkums pret cilvēku. Humānajā Latvijas skolu disciplīnā šie bērni jutās kā savā valā palaisti zvērēni.“

Šās skolotājas atzinums pilnīgi raksturo boļševisma būtību: tas ir cieņas trūkums pret cilvēku. Bez tā nevar būt arī disciplīna, kas vienmēr prasa līdzcilvēka interešu respektēšanu, otra cilvēka vajadzību atzišanu un savu pienākumu apzināšanos pret tautas kopību.

Zēnu un pusaudžu mobilizācija fabriku un rūpnīcu apmācības (FRA) skolām

Apskatot mūsu mācības un audzināšanas iestāžu likteņus boļševiku varas laikā, nevar nepieminēt vēl vienu izplānotu un pa daļai jau izpildītu pasākumu, kas lielā mērā apdraudēja mūsu jaunatni. Tā bija Padomijas galvenās darba spēka rezervju pārvaldes priekšnieka *P. Moskatova* 1941. g. 27. martā dotā pavēle mobilizēt Latvijā 16.700 zēnus un jaunekļus 14 — 17 gadu vecumā boļševiku rūpniecības stiprināšanai. Šī pavēle skāra ceturto daļu no mūsu vīriešu jaunatnes attiecīgajā vecumā, atraujot tos ģimenei, skolai un visai viņu pašu iecerētai nākotnei, lai padarītu par vergiem boļševiku rūpniecības uzņēmumos.

Sekojošs izvilkums rāda šīs pavēles raksturīgākos pantus:

Izpildot PSRS TKP un VK(b)P CK 1941. g. 26. marta lēmumu par valsts darbaspēka rezervju sagatavošanu Latvijas PSR, pavēlu:

1) Organizēt Latvijas PSR:

a) fabriku-rūpnīcu apmācības skolas masu arodu strādnieku sagatavošanai ar 6 mēnešu mācības laiku, pirmā kārtā būvniecībai; b) amatniecības un dzelzceļu skolas ar divgadīgu mācības laiku rūpniecības un transporta kvalificētu strādnieku sagatavošanai.

2) Fabriku un rūpnīcu apmācības skolās pieņemt pilsētu un lauku vīriešu kārtas jaunatni 16—17 gadu vecumā, neatkarīgi no tās vispārējās izglītības.

3) Amatniecības un dzelzceļu skolās pieņemt pilsētu un lauku vīriešu kārtas jaunatni 14—15 gadu vecumā ar izglītību ne mazāku kā pamatskolas vai 4 klasu vidusskolas apmērā.

7) Ievest Latvijas PSR amatniecības un dzelzceļu skolās krievu valodas mācīšanos.

8) Noteikt mācības gada sākumu FRA skolās 1. jūlijā, bet amatniecības un dzelzceļu skolās 1. septembrī 1941. gadā.

9) Mācības dienas ilgumu FRA skolās noteikt 8 stundas.

10) Mācības dienas ilgumu amatniecības un dzelzceļu skolās noteikt 7 stundas, izejot no aprēķina, lai 5 stundas ziedotu apmācībai ražošanā, bet 2 stundas vispārizglītojošām un speciālām disciplīnām.

21) Apstiprināt šādu plānu audzēkņu sagatavošanai pēc arodiem par 1941. gadu Latvijas PSR FRA amatniecības un dzelzceļu skolās, skaitā 16.700 cilvēku, tanī skaitā:

	Cilvēku
FRA skolās	10.500
No tiem:	
Būvniecības arodu strādņ. (mūrnieki, namdari, apmetēji, galdnieki, krāsotāji, betonētāji, jumīki u. c.)	7.500
Atslēdzņ., elektromont., veidotāji, lējēji	1.600
Citi arodi	1.400
Amatniecības skolās	5.200
No tiem:	
Atslēdznieki, virpotāji, frēzētāji, kalēji	2.900
Elektromontieři, sakaru līniju montieři un radio montieři	675
Smalku darbu galdnieki un modeļu galdnieki	550
Citi arodi	1.075
Dzelzceļu skolās	1.000
No tiem:	
Instrumentu atslēdznieki, vagonu, lokomotīvu, automatisko bremžu remonta atslēdznieki	500
Lokomotīvu vadītāju palīgi	200
Montieři, automatiskās gaismas signālizāc. ierīču atslēdznieki	100
Virpotāji	100
Ceļa remonta brigadierī	100

22) Noteikt, ka personām, kas iesauktas FRA, amatniecības un dzelzceļu skolās, obligātoriski tanīs jāierodas pašu kārtīgi uzturētās virsdrēbēs, apavos, ar diviem veļas komplektiem.

23) Saskaņā ar PSRS Augstākās padomes prezidija 1940. gada 2. oktobra dekrētu „Par PSRS valsts darbaspēka rezervēm“ noteikt, ka visi FRA, amatniecības un dzelzceļu skolas beigušie skaitās mobilizēti, un viņu pienākums ir nostrādāt 4 g. pēc kārtas valsts uzņēmumos pēc Galvenās darbaspēka rezervju pārvaldes pie PSRS TKP norādījuma, nodrošinot viņiem darba algu darba vietā uz vispārējiem noteikumiem.

Lai gan divas trešdaļas Latvijas iedzīvotāju nodarbojas ar lauksaimniecību un zemē nav tādu izrakteņu, kas nepieciešami spēcīgas rūpniecības attīstībai, boļševiku valdība tomēr bija nolēmusi Latviju pārvērst par industrijas zemi. Tas bija jāizdara „trīciena tempā,“ dažu gadu laikā.

Fabriku jaunbūves gan nekur tālāk par projektiem netika un no līdzšinējām fabrikām daudz dārgu mašīnu aizveda uz

Padomiju, tomēr par jaunām strādnieku rezervēm sāka gādāt. Rūpniecības vajadzībām nepieciešamos strādniekus gribēja savervēt ar šo Moskatova pavēli. Jau pastāvošajās ardu skolās, saīsinot mācības kursu uz 2 gadiem, vajadzēja uzņemt 2 — 3 reiz vairāk skolēnu un gluži no jauna organizēja boļševiku sistemā pazīstamās fabriku un rūpniecības (FRA) skolas ar 6 mēn. kursu. Šim mācības iestādēm nu vajadzēja sagatavot lietpratīgus strādniekus un tehniķus jauno fabriku iekārtošanai.

Skolēnus bija paredzēts ņemt vienkārši mobilizācijas ceļā. Katram apriņķim un pilsētai noteica attiecīgu skaitu 14 — 17 g. vecu „rekrūšu,” kam jāierodas jaunajās skolās. Sekojošie skaitļi rāda, cik daudz jaunatnes katram Latvijas apgabalam būtu vajadzējis upurēt, lai apmierinātu boļševiku „industriālīzācijas” apetīti.

	Vīriešu skaits 14—17 gadu vecumā	Industriālīzācijas mērķiem mobilizējamo	
		skaits	%
Rīga	9.384	2.000	21,3
Vidzeme	12.511	3.130	25,0
Kurzeme	10.075	2.110	20,9
Zemgale	10.274	2.490	24,2
Latgale	25.966	6.870	26,5
K o p ā:	68.210	16.700	24,5

Jaunekļu pašu vēlēšanām te nebija nekādas nozīmes. Tā kā brīvprātīgu gājēju bija maz, — avižu raksti gan mēģināja stāvokli rādīt labākā gaismā, tad šejienes varas organi — izpildkomitejas un partijas pārstāvji noteica, kam jāiet šai jaunajā mācībā. Vietām vecāki, saņēmuši paziņojumu par dēla „mobilizēšanu” rūpniecības celšanai, steidzās pie varas vīriem ar lūgumu atstāt zēnu mājā, motivēdami savu lūgumu ar zēna tieksmi uz cita veida izglītību. Panākumi tomēr bija tikai reti.

Šos skolēnu mobilizācijas apstākļus I. 6-kl. pamatskola tēlo šādi:

„Visus labākos 5. un 6. klases skolēnus nozīmēja FRA skolās. Nelīdzēja arī tādi iebildumi, ka zēns vienīgais dēls lauksaimniekam un ka tāpēc viņam jātop par zemkopi, nevis par fabriku strādnieku.

Labākais 6-kl. skolēns B. sašutis žēlojās, kā arī viņu spiež uz FRA skolu, lai gan bija cerējis apmeklēt vidusskolu un, ja boļševiku solījumi būtu nopietni ņemami, arī augstskolu. Veselas divas stundas izpildu komitejas priekšnieks zēnu tirdīja un drau-

dēja, lai paraksta anketu, bet neko tai virzienā nepanācis, mēģināja izdibināt, vai skolotāji nestrādādot pret padomju iekārtu. Kad arī tas nelīdzēja, tad piedraudēja ar milici un atstāja zēnu mierā.

„Mācības gada beigās lielu satraukumu radīja 14—17 g. jaunatnes piespiedu mobilizācija apmācības fabrikās,“ ziņo S. 6-kl. pamatskola. „Arī no mūsu skolniekiem 5 zēni tika mobilizēti, neskatoties uz to, ka vecākiem bija zeme un ka daži no tiem mācījās tikai 4. klasē.“

Līdzīgus ziņojumus par skolēnu piespiedu mobilizāciju iesūtījušas arī daudzas citas skolas. Tas ļoti labi liecina, cik liela „brīvība“ bija „visbrīvākajā“ zemē katram pilsonim savas izglītības noteikšanā, uz ko, pēc Staļina konstitūcijas, ikvienam esot neapstrīdamas tiesības.

Jāatzīmē vēl, ka pēc šīs piespiedu apmācības beigšanas visi skolēni 4 gadus skaitījās mobilizēti, kam bez iebildumiem jāpieņem katrs norādīts darbs katrā vietā un katros apstākļos. Un tā kā no boļševiku fabrikām strādniekiem vispār grūti vai pat neiespējami atbrīvoties — ar 1940. g. 26. jūnija likumu strādniekiem Padomijā bija aizliegts pašiem pēc savas vēlēšanās atstāt darba vietu, tad šī mobilizācija latviešu zēniem būtu nozīmējusi nodošanu fabrikās uz visu mūžu.

Telpas šīm skolām iekārtoja lielā steigā. Rīgā šādām vajadzībām pielāgoja baptistu draudzei atņemto baznīcu Matīsa ielā 50-b. Laimas māte tomēr vēl nebija atstājusi latviešu jaunatni, — boļševiku projektētās FRA skolas nemaz nepaguva uzākt darbību, jo 1941. gada 1. jūlijā Rīgu ieņēma Lielvācijas kaņaspēks un it drīz arī pārējo Latviju atbrīvoja no boļševiku terora eksperimentiem.

Analfabētisma likvidācija boļševiku garā

1. „Kultūras“ vārdā!

Boļševiki deklarējās par vienīgiem īstās kultūras nesējiem un labprāt runāja par savu augsto misiju „atpalikušajā“ Latvijā. Viens no tādiem kultūras darbiem bija boļševiku izplānotā analfabētisma likvidācija.

Lai gan Latvijā pēc 1935. gada tautas skaitīšanas datiem bija tikai 11% lasīt nepratēju starp 10 gadu un vecākiem iedzīvotājiem, no tiem lielākā daļa krievu gar Padomijas robežām un no Polijas vai Lietuvas iebraukuši laukstrādnieki, kompartijas varas vīri bija atraduši par vajadzīgu iesākt spēcīgu analfabētisma likvidācijas kampaņu. Šādā kampaņā varēja pēc patikas runāt par to, cik smagas ir „kapitālistiskās apspiestības un tumsības atliekas“ (no izgl. tautas komisāra P. Vāleskalna runas budžeta pieņemšanas debatēs), varēja slavināt Padomiju, kas „gādā“ par kultūras celšanu, varēja cildināt komunistisko iekārtu un partiju. Īsi sakot, te pavērās visplašākās iespējas boļševistiskai propagandai.

Tādā nolūkā arī iznāca Latvijas PSR TKP 460. lēmums „līdz 1942. g. 1. maijam likvidēt analfabētismu personām 15 — 50 gadu vecumā.“

Pamatojoties uz šo Tautas komisāru padomes lēmumu, Izglītības tautas komisārs (tad gan vēl tikai vietas izpildītājs) P. Vāleskalns 1940. g. 15. novembrī parakstīja šādu *pavēli*:

1. Analfabētu apmācīšanu sākt ne vēlāk par 1940. g. 1. dec.
2. Ne vēlāk kā nedēļu pirms mācību sākuma pagastu un pilsētu valdēm caur apriņķa vai pilsētu skolu valdēm paziņot Izglītības tautas komisāriātam pašvaldības robežās reģistrēto analfabētu skaitu, sagrupētu pēc vecuma ik pa 5 gadiem.
3. Pagastu un pilsētu valdēm dibināt analfabētisma likvidēšanas komitejas, kurās aicināt LK(b)P, LKJS, arodbiedrību un kooperatīvu vietējo organizāciju pārstāvjus.
4. Skolu valdēm izraudzīt labākos skolotājus, kas seko mācību gaitai un dod metodiskus norādījumus.
5. Analfabētisma likvidēšanas darbā aicināt skolotājus, kultūras darbiniekus un labākos vecāko klašu skolniekus.

6. Apstiprinu sekošu analfabētu likvidācijas stundu plānu:

Valoda un pareizrakstība	200 stundu
Rēķināšana	130 „

K o p ā: . . . . . 330 stundu

7. Uzdošu Izglītības T. K. Skolu pārvaldei 5 dienu laikā izstrādāt attiecīgas mācību programmas.
8. Ja analfabēts iemācījies analfabētisma likvidēšanai paredzēto mācību programmas apjomā, skolu valdēm izsniegt viņam apliecību.
9. Analfabētu apmācībā kā mācības līdzekļus lietot saliekamas ābece, mācību grāmatas, kas pielastas pamatskolu lietošanā, un laikrakstus.

Pagastu un pilsētu pašvaldības tūliņ lielā steigā sāka meklēt un skaitīt analfabētus. Tomēr panākumi nekā nevarēja apmierināt Izglītības komisariātu un partiju. Jau 1935. gada tautas skaitīšanā bija atrasti tikai 78.382 lasītnepratēji 15 — 50 gadu vecumā, no tiem 37.140 latviešu. Jāievēro, ka to skaitā bija arī anormālie, psihiski slimie, kam lasīšanu un rakstīšanu iemācīt nemaz nav iespējams. Tā kā pagājušo 6 gadu laikā lasītpratēju skaits bija ievērojami audzis, tad analfabētu reģistrācija varēja uzrādīt pavisam niecīgus skaitļus. Bet tie nekā neatbilda skaļi izbazūnētai „atpalicības“ un analfabētisma likvidācijas kampaņai.

Centra iestādes tādēļ atkārtoti prasīja analfabētu meklēšanu pastiprināt, ieliekot darbā visu boļševistisko sparū, jo skaitļiem vajadzēja būt daudz lielākiem, nekā reģistrācijas rādīja.

Tādā nolūkā ar analfabētiem uz vienas līnijas nolika arī tā sauktos „mazpratējus,“ t. i., arī visus tos lasīt un rakstīt pratējus, kas nevarēja atsaukties uz pamatskolas 4. klases absolvēšanu, bet no skolas izstājušies agrāk. Arī tos pēc vajadzības skaitīja klāt, viņu apmācību tomēr atstājot tuvākai nākotnei.

2. Budžeta kārtībā piešķirtie analfabēti.

Tā kā pašvaldības šai analfabētu meklēšanas akcijā bija iesaistījušas pa lielākai daļai skolotājus, kas domāja, ka viņiem patiesi jāreģistrē lasītnepratēji, nevis tikai jāsakombinē uzpūsti skaitļi, tad arī viņu pūles nevarēja un nevarēja apmierināt kompartijas tieksmi pēc lielām analfabētu masām.

Tad sākās analfabētu piešķiršana katrai pašvaldībai „budžeta kārtībā.“ Centra iestādes, sakarā ar budžeta apstiprināšanu, it vienkārši noteica katrai pašvaldībai, kādam analfabētu skaitam jābūt tās robežās. Šo ārkārtīgi vienkāršo un oriģinālo analfabētu „reģistrēšanas“ veidu paskaidros dažī piemēri:

Rīgas apriņķim piešķīra līdzekļus divreiz lielāka analfabētu skaita apmācīšanai, nekā reģistrācijā bija konstatēts.

Bauskas apriņķis piedzīvoja vēl priecīgāku pārsteigumu, par ko skolotājs N. N. ziņo tā:

„Reģistrētais un faktiski esošais analfabētu un mazpratēju skaits, kurā ietilpa arī garīgā attīstībā anormāli cilvēki, bija gaužām niecīgs un nedeļa ne mazākā apstiprinājuma komunistu izkliegtajam zemajam izglītības līmenim Latvijā. Tādēļ komunistu varai bija jāmeklē cits ceļš un to arī atrada, budžeta kārtībā piešķirot katram apriņķim vajadzīgo analfabētu un mazpratēju daudzumu.

Ka tas tiešām tā notika, to pieredzēju 1941. g. marta mēnesī, kad Bauskas apriņķa tautas izglītības nodaļas vadītājs mani aicināja līdzi uz Finanču tautas komisāriātu Rīgā. Tur man kā rēķināšanas pratējam bija jāpiedalās Bauskas apriņķa skolu budžeta apspriešanā, jo varēja rasties kāda neparedzēta vajadzība budžeta projektu steidzīgi grozīt, pārrēķināt. Jāpiezīmē, ka pašam izglītības nodaļas vadītājam, kā jau cilvēkam ar boļševistisku stāju un saprašānu, rēķināšana labāk veicās tikai pirmā desmita robežās. Tāpēc dažādus aprēķinus diezgan bieži uzdeva veikt Bauskas skolotājiem.

Bauskas apr. izglītības nodaļas vadītājs ziņoja Finanču komisāriāta vecākajam budžeta inspektoram, ka apriņķī, ieskaitot pilsētas, esot 321 analfabēts.

Inspektors, šo skaitu salīdzinājis ar savu tabulu datiem, sašutis iesaucās, ka tik vien jau nu gan neesot. Lai izglītības nodaļas vadītājs tikai labi apdomājos, vai kādi viņa sarakstā neesot izlaisti.

Pēc izglītības nodaļas vadītāja atkārtota apliecinājuma, ka vairāk gan nebūšot, jo reģistrēšana izdarīta ļoti uzmanīgi, budžeta inspektors uzbrēca, lai tik daudz neizrunājos. „Bauskas apriņķī ir nevis 321 analfabēts, bet tur jābūt ap 1200 lasīt nepratējiem,“ viņš paskaidroja.

Līdzīgā veidā, kā tai dienā uzzināju, analfabētu un mazpratēju skaits ar deviņu roku piešķirts arī citiem apriņķiem, nemaz nerēķinoties ar faktiski esošo.

Nezinu, kādā ceļā Bauskas apr. tautas izglītības nodaļa sameklēja piešķirto analfabētu skaitu, bet vēlāk izrādījās, ka at-rasto skaits pat pārsniedz piešķirto.

No dokumentiem, redzams, ka Bauskas apr. tautas izglītības nodaļa 321 reģistrētā analfabēta apmācībai prasījusi 6160 rubļu budžetu. Pie budžeta caurskatīšanas Finanču komisāriātā Rīgas lielie biedri analfabētu skaitu Bauskas apriņķim noteikuši uz 1170, kuŗu apmācīšanai var dabūt 19.000 rubļu. Izpratis, kas lielajiem biedriem vajadzīgs, Bauskas tautas izglītības nodaļas vadītājs tad izstrādājis gluži jaunu „analfabētisma likvidācijas“ budžetu. Lasītpratēju un mazpratēju skaits te uzkāpis jau līdz 1466, kuŗu apmācībai nepieciešami 27.866 rubļi. Tagad viss bija kārtībā, un „analfabētisma“ likvidācija varēja sākties.

3. Lasītnepratēju meklēšana.

Visvienkāršākais veids, kā atrast analfabētus, bija vajadzīgos skaitļus turpat pie galda izdomāt un uzrakstīt. Bet kad sāka prasīt analfabētu sarakstus ar dažādām ziņām, tad stāvoklis tapa ļaunāks. Atjautīgi komjaunieši tomēr arī te atrada izeju. Par vienu labu līdzekli runā sekojošais R. skolas ziņojums:

„Skolotāja saņem komjaunatnes rīkojumu apmācīt divus analfabētus. Rīkojumam pievienots arī šo personu vārds, uzvārds un adrese. Kad skolotāja šos „analfabētus“ uzmeklējusi, izrādās, ka viņu vārdi iekļuvuši sarakstos tikai „komplekta papildināšanai“. Pirmais no tiem ir kāds šejienes arodskolas absolvents, otrs arī it labi pārvalda lasīšanas un rakstīšanas mākslu. Tas tomēr nav tik atjautīgs, ka varētu saprast lietas patiesos apstākļus un visai nelaiņi izvada skolotāju no mājas.“

Pagastu un arī pilsētu valdes parasti sūtīja skolotājus pašus šajās analfabētu medībās. Katrai skolai vai skolotājam it vienkārši noteica rajonu (Liepājā, piem., katram skolotājam nodeva 40 — 60 namu), kur jāapmeklē visi dzīvokļi un jāreģistrē analfabēti. Pie tam jāievēro, ka visi šie darbi — analfabētu uzmeklēšana, reģistrācijas un apmācība skolotājiem bija jāveic blakus saviem kārtējiem pienākumiem un parasti arī bez speciālas atlīdzības — sabiedrisko darbu kārtībā. Sevišķi smags stāvoklis šai ziņā bija lauku skolotājiem ar plašiem un grūti sasniedzamiem analfabētisma likvidācijas rajoniem.

Ļoti raksturīgs visai šai analfabētisma kampaņai ir sekojošais Rēzeknes apriņķa Z. pamatskolas pārzines ziņojums:

„Analfabētu pārpilnība bija izdomāta, lai rādītu, kādā tumsuņu zemē boļševiki ienākuši un cik daudz jāstrādā kultūras celšanā. Bet nu vajadzēja šos izdaudzīnātos analfabētus kaut cik arī istenībā salasīt.“

Sākās skolotāju trenkāšana pa sādžām, lai tie visus analfabētus rautu vai no nāves gultas laukā. Skrējām nosvīduši, bet tomēr mūsu atrastais analfabētu skaits izrādījās par mazu. Tādēļ politiskais inspektors kādā rakstā skolām pārmeta: „Nav pielaižams, ka dažas skolas apmāca tikai 10 analfabētu.“ Bet kur viņus lai ņem, ja vairāk nav?

Pagasta skolotāju sanāksmēs katru mēnesi par tiem pašiem analfabētiem pagasta partorgs „mazgāja galvas“, saukdam vārdā visus tos skolotājus, kas nebija varējuši sameklēt diezgan daudz analfabētu. Draudēja arī ar atlaišanu. Nekādus iebildumus no skolotāja puses neievēroja.

Sādžās skolotāju saņēma kā lielāko nelaimes putnu, jo tie, kurus spieda mācīties, pa lielākai daļai bija veci slimi cilvēki, dažkārt ar stipri bojātu redzi vai arī lielu ģimeņu mātes, kam rūpju pietika apkopt bērnu pulku.

Skolā stundas pabeidzis, skolotājs brīda pa sādžu aizputinātiem ceļiem no vienas analfabētu mājas uz otru, visur ar nepatiku, pat ar naidu saņemts, ar atvieglējuma nopūtu pavadīts, pilnīgi apzinādamies, ka viņa pēdējo spēku izšķiešana ir lielākā nevēdzība.

Kā visos boļševiku pasākumos, arī te nevarēja iztikt bez plānu taisīšanas. Aizsūtījām pieprasīto darba plānu, bet to noraidīja visām mūsu pagasta skolām kā nepilnīgu. Sastādījām otru, — arī nederīgs. Bija jāraksta trešais ar ļoti sīkām ziņām par katru analfabētu un vēl sīkākām par pašu apmācību: kur mācīs, kas mācīs, kad sāks un kad beigs mācības, kas pārbaudīs sekmes, kas kontrolēs. utt., utt. Ar plānu bija jāpieraksta vesela burtnīca. Un tas viss nabaga skolotājam jāveic noteiktā laikā, blakus tiešajam darbam klasē un papildus visiem tiem tūkstoš dažādiem pienākumiem, ko skolu darbiniekiem uzkrāva boļševisms.“

Visa šī neprātīgi nostādītā cīņa ar analfabētismu tik smagi skāra mūsu izglītības darbiniekus — skolotājus, ka tikai reti kāda skola nepiemin šo boļševikiem īpatnējo kultūras celšanas metodi.

„Ilgi pagastā meklējām analfabētus“, raksta St. pamatskolas pārzinis „Beidzot atradām kādu latgalieti Mariannu T., 14 bērnu māti, kas gan prata lasīt, bet rakstīt nemācēja. Tūlīn sastādījām komisiju sešu cilvēku sastāvā un ķērāmies pie analfabētisma likvidēšanas. Veltī Marianna T. lūdzās, lai to atsvabinot no rakstīšanas mācības. Rokas vairs nespējot pareizi zīmuli vadīt, jo pirkstu veiklums palicis darbā un bērnu auklējumā. Bet komisija piekāpties nevarēja, jo bijām noslēguši sociālistiskās sacensības līgumu, ka likvidēsim analfabētismu simtprocentīgi.“

„Parasti no plānā paredzētiem 15 analfabētiem uz apmācībām ieradās tikai viens vai divi, kuriem tad skolotājiem pacietīgi bija jāsed klāt un vārda pilnā nozīmē jāmokās,“ raksta A. pamatskolas pārzinis. Kad izglītības nodaļā apvaicājos, ko mēs varam darīt, lai visi ierastos uz apmācībām, man atbildēja, ka tas jāpanāk ar pārliecināšanu. Bet tādu spēju mums nebija.

Par šiem analfabētiem, kuŗus faktiski nemaz nebija iespējams piespiest mācīties, katru mēnesi tomēr bija jāiesūta sīks pārskats un tikpat sīks darba plāns: ko kuŗam iemācīs līdz noteiktam laikam utt. Plānus jau gan sastādīja, bet kas no tiem vēlāk būtu iznācis, nezinu.“

„Paši analfabēti, lielāko tiesu vecākas sievietes-latgalietes, neparko negribēja nākt mācīties“, ziņo P. pamatskolas pārzinis „Viena tikmēr meklējās, kamēr dabūja ārsta apliecību par slimīgumu un tā atbrīvojās no mācībām. Divas 40—50 gadu vecas sievas patefča, lai viņas labāk nošaujot, bet mācīties neiesot. Ziņoju par to izglītības nodaļā. Man atbildēja, ka tā esot skolotāja vaina, kas neprotot ieinteresēt.“

Tomēr ne visas izpildkomitejas un inspekcijas apmierinā-
jās ar tik humānu līdzekļu lietošanu kā ieinteresēšana vai pār-
liecināšana. Pa lielākai daļai neiztika bez bargiem draudiem,
bet cietējs nereti bija atkal skolotājs.

Tā D. pamatskolas pārzinis raksta:

„Analfabētiem mācības bija jāapmeklē arī vislielākajā darba
laikā. Skolotāji centās šiem cilvēkiem palīdzēt, cik spējami,
un atvēlēja ierasties uz mācībām katrā tiem izdevīgā laikā.
Cik tas sagādāja grūtību skolotājiem, viegli saprotams. Reiz
kāds analfabēts, izpildkomitējas iebiedēts, ieradās uz apmā-
cību plkst. divos naktī.“

S. skolas pārzinis tā tēlo savas un citu skolotāju nedienas:

„Skolotājiem spaidu kārtā bija jāiet pa sādžām un jāreģistrē
kā lasīt nepratēji arī kroplie, vājredzīgie, idioti un epileptiķi, jo
analfabētu skaitam vajadzēja būt tik lielam, cik vien iespējams.
Kad skolotāji gluži dibināti aizrādīja, ka pusakliem cilvēkiem,
nemaz nerunājot par vājprātīgiem, bez attiecīgiem mācības li-
dzekļiem grūti iemācīt lasīšanas un rakstīšanas mākslu, izglī-
tības nodaļa paskaidroja, lai rakstot tik lielus burtus, ka pat
aklais tos saredzētu, vismaz pusmetru augstus.“

Jādod gods, kam gods nākas, — visvieglāk ieinteresēt uz
lasīšanas un rakstīšanas mācību varēja no „visaugstākās kul-
tūras zemes“ Padomijas atbraukušos analfabētus. Vajadzēja
tiem tikai pateikt, ka lasīt nepratējus sūtīs atpakaļ uz sociālis-
tisko paradīzi, tad tie bija gatavi uz katru upuri, lai tikai va-
rētu palīkt šai „atpalikušajā“ zemē.

Ilustrācijai minēsim tikai kāda Liepājas skolotāja ziņojumu:

„Atrastie analfabēti bija gan nenormāli, gan čigāni, gan
līdzatvestie krievu strādnieki un sarkanarmijas *komandiera
sievas!* Savu vārdu vēl daļa prata kaut kā uzzīmēt, bet uzrak-
stīt dzimšanas vietu un laiku — nē.

„Kas man tagad būs?“ nobijusies jautā viena no šīm kul-
tūras „paradīzes“ puķēm.

„Droši vien būs jābrauc atpakaļ uz Maskavu“, atbild sko-
lotājs latvietis.

„Nē, nē! Es tepat iešu skolā! Es mācišos, mācišos!“ nobi-
jusies lūdza un solās „neuzvaramās“ komandiera otrā puse.“

Izpildot komisāru padomes un izglītības komisāra pavēli,
analfabētisma apkarošanā bija iesaistāmi arī kompartijas un
komjaunatnes pārstāvji, arodorganizācijas, kooperātīvi un citi
uzņēmumi.

Šo daudzo organizāciju piedalīšanās, istenībā — jaukšanās,
padarija analfabētu apmācības lietu pavisam chaotisku. Orga-
nizācijām savstarpēji nesazinoties, no viena analfabēta bieži

iztaisīja divus, nereti pat trīs un četrus, bet mācīšana pati at-
tīstījās visai gausi.

To atzina arī paši boļševiki. Piem., par analfabētisma
apkaņošanu Rīgā „Padomju Latvija“ (Nr. 62) tā raksta:

„Lēmums par analfabētisma likvidēšanu izdots priekš 4 mē-
nešiem, bet padarīts ļoti maz. Rīgas pilsētā no reģistrētiem 3822
rakstīt un lasīt nepratējiem līdz 1. febr. apmācības uzsākuši tikai
257... Augstāko iestāžu nenoteiktās rīcības dēļ analfabētu re-
ģistrēšanā līdz šim valdīja pilnīgs chaoss. Analfabētus reģistrēja
skolas, arodbiedrības, fabriku komitejas, tautas izglītības nodaļa,
bet savā starpā nesazinājās. Tagad noorganizēta īpaša analfa-
bētisma likvidācijas komisija, piedaloties partijās, Mopr'a, arod-
biedrību, skolu, bibliotēku u. c. pārstāvjiem.“

Tā tad bija jārada sevišķa organizācija citu organizāciju
radītā chaosa likvidēšanai. Tas nozīmē „organizētību, visās
lietās organizētību.“

Pēc četrus mēnešu darba rezultāti pavisam niecīgi. Analfa-
bētisma likvidācijas kampaņu, kas tik daudz solīja boļševisma
propagandai, kam bija „jāsaistās ar valsts politisko un sabied-
risko dzīvi, ar visas pasaules proletāriāta dzīvi“, kam bija
„apmācāmie jāievirza sabiedriskā darbā, jāizved no viņu šaurā
mājsaimniecības interešu loka“ (Jaun. Kom. Nr. 30), — šai
uzpūstai boļševisma propagandas kampaņai faktiski draudēja
pilnīgs sabrukums. Šis bēdīgais gala iznākums netapa redzams
tikai paša boļševisma likvidācijas dēļ.

4. Meli un īstenība.

Visa šī pārspīlētā un izbazunētā analfabētisma likvidācijas
propaganda līdz apnikumam atkārtāja, ka Padomija ir augstas
kultūras zeme, tāpēc arī Latvijai jācenšas to panākt, panākt
arī lasīt prasības ziņā. No šādām frazēm varēja domāt, it ka
Padomijā analfabētu nemaz nebūtu, kāpēc mums ar kaunu jānolaiž
acis to 11 % Latvijas iedzīvotāju dēļ, kas 1935. gadā vēl neprata
lasīt. Daži visai centīgi padomju orātori arī tieši apgalvoja,
ka Padomijā pat visiem lauku iedzīvotājiem esot vismaz nepilnās
vidusskolas izglītība, tādēļ par analfabētismu nevarot būt runas.

Šos pilnīgi apzinīgi sacītos melus mūsmāju boļševiki atkārt-
oja kā svētu patiesību. Tā, piem., „Brīvā Jaunatne“ 30. n-ra
rakstā „Staļina konstitūcija un jaunatne“, saka tā:

„Vispārējā pamatizglītība ir pilnīgi realizēta Padomju valstī,
kur nav vairs analfabētu. Divu Staļina piecgadu laikā no 40
miljoniem analfabētu nepalika vairs neviena analfabēta. Stipri
atpakaļpalikušā valsts Eiropā pēc 20 padomju gadiem kļūva par
vienu no kulturālākām valstīm pasaulē.“

Mums tādēļ lielā steigā bija jācenšas „pielīdzināties“ Padomijai, un jālikvidē apkaunotājs analfabētisms.

Kā šī „pielīdzināšanās“ Padomijas kultūras līmenim arī lasītprasības ziņā faktiski mums nozīmētu atpakaļiešanu, boļševisma propagandisti slēpa kā uguni no pulveža mucas. Attiecīgie skaitļi šādas slēpšanas iemeslus ļoti labi izskaidro.

Padomju statistiku jau nu nekādā ziņā nevarēs apvainot, tendenciōzitātē boļševismam par sliktu, tādēļ attiecīgie skaitļi būs katrā ziņā labāki par faktisko stāvokli. Salīdzināšanai ņemsim boļševiku pašu 1939. gada¹ un Latvijas 1935. gada statistikas datus.

Latvijas skaitļi ir četri gadi vecāki par attiecīgiem Padomijas skaitļiem. Ievērojot iepriekšējo tautas skaitīšanu datus, noteikti var sacīt, ka 1939. gadā lasītpratēju procents Latvijā bija vēl augstāks.

Lasītpratēju procents Padomijā un Latvijā

Dzīves vieta	10 gadu un vecāki	T o s k a i t ā								
		10—49 g.		50 g. un vecāki						
		vīr.	siev.	kopā	vīr.	siev.	kopā			
Pilsētās	Padomijā . . .	95,7	84,0	89,5	97,6	91,0	94,2	82,2	46,5	61,1
	Latvijā . . .	96,1	92,3	94,0	97,9	95,8	96,8	91,0	84,8	87,3
Laukos	Padomijā . . .	88,2	66,6	76,8	93,3	79,2	86,3	56,9	15,8	32,3
	Latvijā . . .	89,3	82,3	85,6	93,7	86,6	90,0	78,6	72,9	75,5
K o p ā	Padomijā . . .	90,8	72,6	81,2	95,1	83,4	89,1	64,5	24,9	40,9
	Latvijā . . .	91,8	86,3	88,8	95,3	90,2	92,6	82,8	77,6	79,9

Tomēr arī bez šī pieauguma Latvijas skaitļi rāda ievērojami labāku stāvokli nekā Padomijā. Tas sakāms sevišķi par iedzīvotājiem, kas pārsniēguši 50 gadu vecumu. Kamēr Padomju savienībā lasītpratēju vairums balstās uz jauno paaudzi, gan arī šai grupā nerasniedgams Latvijas līmeni, Latvijā lasītpratēji diezgan vienmērīgi reprezentē visas vecuma grupas. Tāds stāvoklis liecina par noteiktu stabilitāti, par lasītprasību kā kultūras prasību un tradīciju Latvijā, ko Padomija sasniegs varbūt vēl tikai diezgan tālā nākotnē.

¹ Культурное строительство СССР. Статистический сборник. Госпланиздат. Москва. 1940. 7. ларр.

Kamēr Padomijā starp 10—49 g. veciem iedzīvotājiem no simta — veselos skaitļos — 89 prot lasīt, Latvijā — 93; no 50 gadu un vecākiem iedzīvotājiem Padomijā prot lasīt 41, Latvijā — 80; no Padomju Krievijas lauku sievietēm 50 un vairāk gadu vecumā tikai 16 prot lasīt, bet Latvijā — 73; tātad gandrīz piereiz vairāk.

Un tomēr boļševikiem netrūka dūšas organizēt Latvijā kā „atpalikušā“ zemē analfabētisma likvidācijas kampaņu!

Nacionālā problēma

Dažas nedēļas pēc boļševiku iebrukuma Rīgas „Uļeja“ zālē bija sasaukta sevišķa informācijas sapulce skolotājiem, kur divi sarkanarmijas politiķi ļoti dedzīgi stāstīja par Padomijas sasniegumiem un augsto kultūru, kas tālu pārspējot visu agrāk pieredzēto un gaidīto. Salīdzināšanai minēja dažādus skaitļus, no vecās cariskās Krievijas laikiem un Staļina piegādēm. Starpība bija diezgan liela. Klausītāji tikai nevarēja izprast, kāpēc politiķi nepiemin cariskās Krievijas centra apgabalu, kāpēc pat par Ukrainu nekā nesaka, bet piemin tikai kādu pusmežoniņu Kazachiju, Tadžikiju, Uzbekiju u. c. Vēlāk noskaidrojās, ka šādu Padomijas republiku izlasi prasa propagandas tehnika: Piem., ja Ukrainā — pēc Padomijas statistikas datiem — lasītpratēju skaits no 1926. gada līdz 1939. gadam audzis par 27,8 procentiem, tad tas būtu diezgan pazemīgs sasniegums, bet ja par Tadžikiju var sacīt, ka tur lasītpratēju skaits audzis divdesmitkārtīgi, jeb par 1900 procentiem, tad ar tādiem izlases skaitļiem politiķi cerēja skolotājus sajūmināt.

Lika iesniegt arī jautājumus un apsoliņa atbildēt. Lielāko daļu jautājumu gan atlika sāņus kā neatbildamus, bet uz dažiem arī atbildēja. Kāds skolotājs bija iesniedzis šādu jautājumu:

„Kādu veidu pieņems latviešu nacionālā kultūra pēc Latvijas pievienošanas Padomju Savienībai?“

Uz to politiķis apsoliņa Latvijai šādu „kulturālu autonomiju“: „Nu, jums taču paliks jūsu valoda, jūsu dziesmas un jūsu dejas!“ un pie tam visai omulīgi pasmējās.

Klausītājiem tas likās visai maz, bet vēlāk izrādījās, ka solīts daudz vairāk, nekā boļševisms dod savām tautām. Drīzi vien arī latviešu kultūras dzīves dažādos novados iespiedās boļševistiskais gars ar savām zemcilvēka īpatnībām un ar savu internacionālisma naidu pret tām kultūras dzīves parādībām, kas sakņojas tautu asinīs un paaudžu paaudzēm apdzīvotajā zemē.

Latviešu *valodas* lietošanas apjoms pakāpeniski sašaurinājās līdz ikdienišķas satiksmes vajadzību robežām; politruka apsolīto *dziesmu* izlase kļuva pavisam šaura, jo latviskajās dziesmās boļševikiem tik nepieciešamo šķiru ciņas elementu tikpat kā nemaz nebija, un kāds gan būtu varējis būt *dejas* prieks smagajā boļševisma terora laikā! Un tā arī Padomijas politruku līdz kādam grūti apjēdzamam primitīvismam sašaurinātās nacionālās kultūras izpausme sabruka gandrīz līdz pilnīgai iznīkšanai. To izjuta arī skolu dzīve.

Vispirms jāatzīmē lielais *nelatviešu*, sevišķi *krievu* skolu skaita pieaugums. Ja 1939./40. m. gadā krievu mācības valoda bija tikai 141 vispārīgās izglītības skolā, tad 1940./41. m. gadā jau 324 skolās. Vienā gadā pieaugums par 130 procentiem! Bet tas vēl nebija viss. Nākošajā 1941./42. mācības gadā bija paredzēts krievu skolu skaitu vēl ievērojami palielināt, slēdzot tikpat daudz latviešu vai jauktu tautību skolu. Krievu skolas vai komplektus atvēra un vēl projektēja atvērt pat tādās vietās, kur krievu tautības iedzīvotāju skaits bija gaužām niecīgs. Vispārīga pārkrievošanas tendence bija skaidri saskatāma.

Ilustrējumam minēsim dažus tipiskākus gadījumus.

Daugavpils aprīnķa Ratīšu latviešu pamatskolu bija pavēlēts lielā steigā pārvērst par krievu pamatskolu, nenogaidot pat mācības gada noslēgumu, lai gan līdz mācību beigām palika tikai divi ar pus mēneša.

Līdzīgs liktenis jau bija izlemts Abrenes, Daugavpils un citām vidusskolām, tās pārvēršot par krievu mācības iestādēm. Līdz 1940./41. m. g. beigām vienā pašā Daugavpils aprīnķī 35 latviešu un jauktu tautību skolas bija pārvērstas par krievu skolām un pie vairākām skolām atvērti krievu klašu komplekti. Pārkrievošanai vajadzēja notikt istā triecientempa steigā, un vaļsirdīgākie boļševiku vāras pārstāvji to nebūt neslēpa. Tā Rīgas pils. 20. latviešu pamatskolā par krievu valodas skolotāju rajona izglītības nodaļa iecēla tādu personu, kas neprata latviski un nevarēja nekā paskaidrot bērniem saprotamā valodā. Kad skolas pārzinis atteicās tādu skolotāju pieņemt, izglītības nodaļas pārstāvis Kaļiņins atbildēja: „Ja jūs neņemsit šo, tad es došu jums skolotāju no Padomju Savienības, un vispār pēc pāris gadiem mēs latviski vairs nemācīsimies!“

1940./41. m. gadā latviešu valodas lietošanai un mācībai skolās vēl gan sevišķu ierobežojumu nebija, tikai arvien vairāk bija jārēķinājas ar krievu valodu.

Skolu mācību plānos krievu valodai ierādīja izcilu vietu. Pamatskolās krievu valodu sāka mācīt jau 3. klasē 4 stundas nedēļā, kur krievu valodai bija tikpat liels stundu skaits kā latviešu valodai. Ekonomiskajos tehnikumos (komercskolās) latviešu valodai bija piešķirtas 18 stundas nedēļā (pa visām klasēm), bet krievu valodai — 20. Papildskolās latviešu valodas mācībai bija paredzētas 20 stundas no visa stundu kopskaita, bet krievu valodai — 60 utt.

Gada sākumā ieceltos latviešu tautības administratīvos darbiniekus un skolotājus citu pēc cita atbrivoja un to vietās iecēla krievus.

Pats Izglītības komisāriāta Skolu pārvaldes priekšnieks Grašmanis runāja latviski ļoti kļūdaini; viņa vietnieks Bergmanis nemaz neprata latviski. Tikpat nevarīgi latviešu valodā bija vairāki citi Izglītības komisāriāta augstākie administratīvie darbinieki, kas strādāja ar tulku palīdzību. Arī par tautskolu inspektoriem, kam skolu revīzijās latviešu valoda varēja būt visai noderīga, sāka aicināt krievus, kas prata tikai savu valodu. Tā, piem., par Daugavpils pilsētas izglītības nodaļas vadītāju iecēla no Maskavas atbraukušu biedru Filimonoviču, kas ne vārda neprata latviski.

Līdzīgas pārmaiņas vietvietām notika arī skolotāju sastāvā. Piem., Indras valsts pamatskolā līdz boļševiku apvērsumam strādāja 16 latviešu tautības skolotāju; boļševiki no tiem atstāja tikai 4, pārējo vietā nāca krievu tautības darbinieki utt.

Jāatzīmē arī ļoti lielais židu, poļu un sevišķi *krievu* ieplūdums Latvijā boļševiku varas laikā. Židu skolēnu skaits dažādās mācības iestādēs, salīdzinot ar iepriekšējo mācības gadu, pieauga par 21 %, poļu — par 35 % un krievu — pat par 43 procentiem! Šī pieauguma lielākā daļa nāca no ieceļojušiem Padomijas iedzīvotājiem. Ja pieņemam, ka skolēnu skaits visumā ir 7 reizes mazāks par iedzīvotāju skaitu — tāds stāvoklis bija Latvijā 1939./40. m. gadā, — tad minēto triju tautību ieceļotāju skaits varēja būt ap 140.000. Bet tā kā starp ieceļotājiem (neskaitot obligātā dienesta karavīrus) daudzi bija bez ģimenēm, resp. bez bērniem skolas vecumā, tad faktiskais ieceļotāju skaits varēja būt 2 — 3 reizes lielāks.

Šie skaitļi var dot zināmu priekšstatu par tiem Latvijas pārziņošanas, pārpoļošanas un sevišķi — *pārkrievošanas* apmēriem, ko bija apsākusi boļševiku vara. Pilnīgi saprotams, ka tādām stāvoklim vajadzēja ļoti spēcīgi, pie tam nelabvēlīgi ietekmēt arī mūsu skolu un kultūras dzīvi vispār.

Kuldīgas un Aizputes apg.
TAUŠKOPU INSPEKTORS.
SKOLU VALDĪBES PRIEBĒRĒDĀJS.
1940.g. 17. septembrī.
Nr. 540.

17/48/ atkārt. akta.

Kuldīgas un Aizputes apg. pamatskolu para-
zinašanai un izpildīšanai.

S a i d ņ a.

1 a/ Skolu departaments atzina, ka pirmā Latvijas PSR brīvā skolas mācību pirmā diena jāpabeidz par svētnīgu un lielu notikumu katrā skolēna dzīvē. Šīs lielajās notikuma viena skolas plān-
cīgi jāsaģatavojas. Telpas svētnīgi jāpabeidz un jākārto. Ja nepieciešams, jāsaģatavo arī vecāko skolēnu priekšnesumi jaunajiem, kas skolas izveides pirmo reizi. Pkšt. 9. sākšias rādīs rādījums viena skolas. Ja skola tel-
pas diezgan šos priekšnesumus noklausīties jābūt arī bērnu vecākiem.
Pēc rādījuma beigas pkšt. 9.40 skolas vadītājam 10 līdz 20 min. ilga
uzrunā jāpaskaidro notikšās politiskās pārmaiņas un lielle domātnes
mērķi un pienākumi Padonju valstī. Pēc svētnīgu akta iesāk norisinās
skolas darbs. b/ Pie krievu valodas sarīkojamam kursiem pasākidoju:
Kursētus registrē, kursus norīkojam un izveida pasākidoju attiecīgi
iecirtīgā skolas pārsnīs. Kad ir pieteikusies pāri par 20 kursanti, ap-
gadātās grāmatas un burtnīcas un kursu apmeklētājiem paliek no darba
brīva laika, ka un kursiem var ierasties visi pieteikūšies, kurām var
būt tālāka rīkojuma atklāt. Kad kurši atklāti, skolas pārsnīs māc pa-
sigo kursu isto dalībnieku skaitu līdz ar pirmās kursa dienas datumu.
Kurši un laukiem nedrīkst notikt blakē, ka trīs reizes nedēļā un re-
varāk kā divas pēc. stundas dienā un tie ilgst. pavasarī 120 st., pēc
kas jāiztāv masa pārbaudījums. Pa visu kursu laiku jāveid kursantu sa-
raksts, jāatšinas kavētais dienas un jāveid arī izpaušas vienas dienu grā-
mata. Nākotnīgā apmeklētāji ieslēdzami. Ja kursantu skaita pārsniedz
50, tie dalāmi, kas nekārtīgi un nesekmīga darba pārsniedzēji nepiecieš
atdāzību, kas pārsniedzta 1s 2,50 par stundu no apmeklētājus izglītības
sūstā. Datas krievu valodas mācības grāmatas jāir izmākus, tā jā-
pārinterēšjas par vienu. c/ Skolas pārsnīs ierīkojam un darbojas izveid-
nāja kārtībā. d/ Rīkojums, kas norīkojam skolēnu, skolotāju, vecāku un in-
spektora savstarpējās uzrunas, gaidāms vai šonedēļ no skolu departemen-
ta. e/ Līdzšinīgā papildu rezervēs darbinieki ar s.g. 1. oktobrī visi
tāko ieskaitīti štātā. f/ Beidmas novērtējot jālieto tikai pilnas atzīnes,
bez plusiem un minusiem. Skolotājam jābūt skaidrība par to, vai skolēns
zin apmierināsi /3/ vai nepmierināsi /2/, vai viņš var sākot vai beigt,
tāpēc nevar būt nekādas izločēnā /3 - / g/ Skolas kurši ar pārsnīs
strādā vienu 4 skolotāju pārsnīs var arī nodarboties. h/ Stundu skaitu
skolas katrā skolā marķo ar skaitu ar beidšies un skolas pārsnīs, bet
ta, kad strādā otrs vai trešs stunda izbeigtoji pkšt. 11. un skolēni
varēt noklausīties radio pasākumus. Pie šīs pārsnīs jānoskaidro pārsnīs
kurši, kurā skolas vai nūbutu radio skaidrība, kas bekvājēši var to lasīgot,
lai es varēt rīkoties tālāk. Pasākurs arī, vai vai otrs skola var slēdot
radio iegādāti no savīom izveidējam. i/ Klases auszīnātājus, vienu
gadā tonēv jāpabeidz šīs auszīnātājus un jāveid raksturot viņu mājas
apstākļi. j/ Skolai jāizveidējas un jānoskaidro rādīs ir jānoskaidro ar skolēnu
piepalīdzību. Nekas kā rādīs nedrīkst būt zudumā. Par šīs pārsnīs un
vānāros darbin rādīs, kas rādīs. k/ Skolu pārsnīs māc par skolas darbu
gādāms jāir sigot otrā dienā nododot skolēnu skaitu sadalījuma pa klases
un uzrunot, kādas klases apvienotas. Tāpat sigot par skolotāju nodarbu
skolas pirmajā dienā, jo saktā ar pārbaudānu, sūvīdži no valsts rādīs-
nās, var gadīties, ka kādī skolotāju darba nei-rodas un arī nāterānās.
Tāpat iesūtīt jānos skolotāju dokumentus dienotās gaites apraksta vajā-
dābām. n/ Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs paziņo, ka Latvijas
PSR ir sekošas svētnīgu dienas: 1/ Jaungada diena 1. janv., 2/ Lieldiņa pie-
ņēģis diena 22. janv., 3/ Māija svētki 1. un 2. maijā, 4/ Ligo svētki 24. jū-
nijā, 5/ IPBR nodibināšanas diena 21. jūlijā, 6/ Catoņa Revolucionārijas svē-
tki 7. un 8. novembrī // Stalīna Kārtinārijas diena 5. dec. n/ Izglītības
Kārtis Kārtinārijas gaitis pamatskolu stundu plānā ir, ka strādota kā
atsevišķā priekšnesā 5. un 6. kl. sabiedrībā un izveidā, palīniet par
vienu stundu šīs klases vēstures stundā skaitu. Vēstures stundas dāda-

kas tam skolotājam, kas no visas skolas kolektīva visvairāk piemērojis jaunajam laikam garām. o/ Katrai skolai jārod līdzekļi 1 eks. laikraksta "Jaunais Komunārs" abonēšanai jau ar 1. okt. skolēnu vajadzībām, jo viņi ir jau nodarīti sarkanajiem pionieriem. Nepieciešami arī katrām skolotājam abonēt vienu dienas laikrakstu, pie kam, ievērojot laikrakstu vienu un to pašu ideoloģiju, laikrakstu, izvēle būtu vēlāma dažādība, piem. viens abonē "C I p u", otra "Pad. latviju", trešais "Komunistu" u. t. t. Ievērojot to, ka skolotāja zināšanas daļas nonāks jaunajos apstākļos pavisam trūcīgas un pavisam maš vāļ literatūras, kas šīs zināšanas smelties, dienas prese nebūtu iznīcināma, bet skolas pedagoga kolektīva lai kopotu šīs preses izgrūšumus pēc atsevišķiem tematiskiem, piem.: "Stachanovs un viņa kustība", "Jaunā skola un skolotājs", "Sarkanie pionieri", "Darba jaunatne fašistiskās zemēs", "Lenins, Stalins, Rainis" u. t. t. Un tāpat daudz vērtīgas vielas, "Rādió Vilna". Šo manu ierosinājumu lādzu pārņemt tuvu kā pedagogu padomes sēdē un par sekmīgu viņa atrisināšanu un realizāšanu man paziņot. Viela jāņem jau laikus arī 7. un 8. nov. svētkiem. Tās, bet skaidras atbildes uz jaunajos apstākļos radušies jautājumiem piem. kas ir I, II, III Internacionāles, Vesturiskais, tāpat dialektiskais materiālists u. t. t. dod "Politiski Slova", kas rakstā Ls 7;50 un ir pareis vissvarīgākā skolotāja rokas grāmata. p/ Skolotājam audzināšanā jābūt skolēniem par priekšzini. Starp citu, audzināšanai skolā jābūt aktīvi antireligiozi. Secinājums- skolotāja nedrīkst necit tic. mācības privāti, nevar iet baznīcā un pie dievgalda, skolotāja nedrīkst staigāt ar kaklā pakartu krustīgu u. t. t. r/ Skolās vēlams novietot pie kārti kluvušu sienām, Viņš vienības valsts viru - L e p i n a, Stalina, Kaļiņina un Molotova, kā arī jaunvāc vecais garbonis, tāpat Kaļpaks līdz ar gleznu, kas tēlo viņa nāvi, ko vēl nesen skolās šur tur redzēju. Vēlākais līdz oktobra revolūcijas svētkiem /7. nov./ jāiegādājas LPSR vai PSRS karogi. Patiesībā v. jādāgi abi karogi. s/ Skolotājam jābūt darba tautas himnas "Internacionāle" teksts un melodija. Himnas nosaukums un teksts jau pirmajā darba nedēļā jāizskaidro skolēniem. Pēc tam teksts un melodija skolēniem jāierīca. t/ Skolas darbvedībā līdz šim nekā nav grozīts. Pamatskolas programmas pašreiz iespēj. atsevišķos griezumtos un tuvākās dienās tās iznāks. Arī nāc. grāmatas steidz gatavot. Turēr uz nāc. sākumu viņas līdz skolām vēl nenokļūs, bet lai skolēniem būtu skolas darbam, tāpat kā līdz šim, nepieciešami rakstāmpiederumi. Matemātika jāatkaro un jāpāzīmē vācīji vēlā šo līdzšinējām grāmatām, nepērkot jaunas. Latv. valodā tāpat izmantot līdzšinējās lasāmas grāmatas, izņemot standartizētās. 6. klasei var lasīt un apskatīt Raini, sevišķi kādu no viņa revolucionārās dziesmas krājumiem - "Tālas noskaņas", "Vētras sēja", "Klusa grāmata", "Tic, kas neizmirst" - Ģeogrāfijas un vēstures stundās sniegt attiecīgas ziņas par mūsu lielā dzimteni.

Piezīme: Šī apkārtākste saturo pārskatījums pēc pad. sēdē. Lai novērstu sadzības apkārtākstu skolotāji pēc viņu izlasīšanas paraksta.

Originalu parakstījis

/A. Petroviš/
 tautskolu inspektors.

A. Petroviš

Rīkojums pamatskolu pārziņiem nekavējoties pārcērst nacionālās latviešu skolas par komūnistiskās audzināšanas iestādēm

Nodaļā par mācības grāmatām kā boļševistiskās propagandas līdzekli jau pieminēts, ka boļševiku izdoto un latviešu skolām lietošanai piesūtīto mācības grāmatu saturs bija pilnīgi *krievisks*. Te vēl tikai daži papildinājumi. Atskaitot ļoti konceptīvu Latvijas ģeografijas kursu uz 13 lapiņām, kas bija dots kā pielikums Padomijas ģeografijai pamatskolas 4. klasē, par latviešu tautu un tās zemi vairs nekas nebija jārūnā. Vēstures un dabas zinību stundās vajadēja runāt tikai par Padomiju, par tās „sasniegumiem,” iedzīvotājiem un par tās dabu.

Nevar nepieminēt tādu neprātu no paidagoģijas viedokļa, ka pat pamatskolas 3. klases dabas mācības grāmatā (V. A. Tetjurevs. Dabas mācība. Pirmā daļa) piemēri ņemti no bērniem pilnīgi svešās Padomijas, bet Latvijas daba atstāta pilnīgi neievērota. Runājot par kaļķakmeni, norādīts, ka „daudz kaļķakmeņu Krimā, Ukrainā, Ziemeļu Kaukazā, pie Volgas un citās Padomju Savienības vietās,” bet kur tas lielākos daudzumos sastopams Latvijā un vai vispār šis izrakteris atrodams Latvijas zemē — nav sacīts. Runājot par kūdras izlietošanu fabriku apkurināšanai, pieminēta Ļeņina vārdā nosauktā Šaturskas elektrības stacija pie Maskavas, bet ne vārda nav par mūsu kūdras purviem un to izmantošanu. Katrā nodaļā var atzīmēt kādu no paidagoģiskā viedokļa nepieļaujamu nostāju, ka skolēnam jāiekaļ ziņas par viņam tālām lietām, vietām un zemēm, kamēr vieglāk izprotamais — tuvais paliek novārtā. Skolēnam šajā grāmatā, kur viss upurēts krieviskumam, jāiet nevis no tuvāka pie tālākā, kā to prasa paidagoģijas principi, bet tūliņ jāskā ar svešu un tālu pasauli. Vienīgi grāmatas otrā daļā, kur sacīts, ka meža cūkas sastopamas Kaukazā un Vidusāzijā, tulkotāji zem teksta piesprauduši mazu kontrabandas piezīmi, ka meža cūkas mītot arī Latvijas lielo mežu apgabalos. Tas tad arī viss no Latvijas dabas.

Tikpat nelatviskas bija arī visas citas mācības grāmatas, neizslēdzot pat valodas mācībai domātās. Arī no tām dvesa svešs gars, ko izplatīja dažādie tulkojumi no Padomju literatūras un vietējo rakstītāju darbi, speciāli darināti Padomijas slavināšanai un šķiru naida kultivēšanai. Latviešu valoda bija palikusi tikai izteiksmes līdzeklis, tikai forma, ko pildīt ar krieviski boļševistisko saturu. No skolu darbiniekiem skolotājiem šāds stāvoklis prasīja īsti latvisku neatlaidību, latvisku izjūtu un ziedošanās prieku, lai skolēniem dotu arī tās zināšanas, kas tiem bija nepieciešamas kā savas tautas un zemes neatņemamai daļai.

Lai radītu dažādām Padomju Savienības sastāvā ietilpstošām tautām ilūziju, it kā nacionāla kultūra varētu pastāvēt arī padomju iekārtā, Staļins 1922. gadā uzstājās ar pazīstamo tezi, ka PŠRS veicinot no formas viedokļa nacionālu, bet saturā ziņā sociālistisku kultūru.

Tomēr boļševistiskajā praksē nacionālā kultūra tapa pavisam nabadzīga. Palika tikai valoda, kam savukārt vajadzēja iznīkt rusifikācijas spaidos; ar zināmiem ierobežojumiem atzina arī tautas tērpus un kaut ko no tautas gara mantām — dziesmām, pasakām un teikām, ciktāl tur izteicās kāds šķiru cīņas elements. Visam citam vajadzēja iznīkt zem „sociālistiskā satura“ svāra.

It skaidri tas bija redzams tajos aizliegumos, kas skāra visas agrāk iespīestās literatūras lietošanu. Par kaitīgu bija atzīta visa tā literatūra, kur Latvija — bez piekarekļa „Padomju“ vai Padomju Sociālistiskā Republika — bija pieminēta kādā objektīvā vērtējumā. Aizliegtas bija arī visas dziesmas, kur varēja saskatīt kādu nacionālu ideju vai tautisku ilgu izpausmi. No koncertu programmām, teātru un operas repertuāriem bez kautrēšanās izsvītvoja mākslinieciskā ziņā visaugstvērtīgākos gara ražojumus, ja vien tur bija jaušama kāda nacionāla doma. Tautas lūgšanas „Dievs, svētī Latviju“ dziedāšanu kvalificēja kā vissmagāko kontrrevolūcionāru aktu. Latvijas sarkanbaltsarkano karogu bija pavēlēts aizmirst uz visiem laikiem, tāpēc arī Rīgas un citu pilsētu čekas atstātajos materiālos pēc boļševiku aiziešanas lielā skaitā bija atrasti piesprauzzi valsts krāsu vairodziņi, valsts karogi un nacionālu darbinieku ģimetnes, kas atņemtas čekas uzmanību sev pievērsušām personām. Sevišķi daudz latvisko emblēmu bija atņemts skolu jaunatnei. Visi šie priekšmeti, kas kaut kādā ziņā varēja kalpot tautiskās apziņas izpausmei, čekai derēja kā pierādījums par attiecīgās personas kontrrevolūcionāro nostāju. Nacionālists un kontrrevolūcionārs ir boļševiku izpratnē identiski jēdzieni, tāpēc noteikti var sacīt, ka komunistu apgalvojums, ka viņi atbalstot nacionālu kultūru, ir tādi paši meli kā lielākā daļa no boļševiku sociāli politiskās propagandas tezēm.

Tas pilnīgi saskan arī ar Ļeņina 1913. gada atzinumiem.¹ ka „apzinīgie strādnieki stāv par visu nāciju strādnieku pilnīgu vienību visās un visādās izglītības, profesionālās, politiskās utt. strādnieku organizācijās... Lai visu nāciju buržuāzija

¹ Strādnieku šķira un nacionālais jautājums.

iepriecina sevi ar melīgām frazēm par nacionālo kultūru, par nacionāliem uzdevumiem utt. Strādnieki neļaus sevi sašķelt ne ar kādām saldēnām runām par nacionālo kultūru vai nacionāli kultūrālo autonomiju.“

To pašu saka arī Staļins sakarā ar 1913. gadā uzpeldējušo jautājumu par nacionāli kultūrālo autonomiju¹ dažādām Krievijas tautām:

„Vispirms tā nacionāli kultūrālā autonomija ir samākslota un nedzīva, jo paredz mākslīgi sasaistīt vienā nācijā laudis, ko dzīve, reālā dzīve sašķel un izsvaida dažādos valsts stūros. Otrkārt, tā vērza uz nacionālismu, jo noved pie viedokļa par cilvēku norobežošanas nacionālās kurijās, pie viedokļa par nacionālu īpatnību saglabāšanu un kultivēšanu.

Kā oportūnistiska tieksme, šī nacionāli kultūrālā autonomija noteikti noraidāma.“

Nav nekādu šaubu, ka nacionālās kultūras noliegšanas princips praktiski izpaužies visā boļševiku politikā. Internacionālisms un nacionālas kultūras brīvība taču ir pilnīgi pretstata jēdzieni. Tāpēc arī Latvijā, padomju iekārtai pastāvot, latviskā dzīves veida, latviskā gara, mākslas, tikumu, tradīciju un vispār latviskās kultūras iznīcināšana bija tikai laika jautājums. Principā tas izšķirts jau pašā padomju ideoloģijā.

---

¹ Marksims un nacionālais jautājums. I. V. Staļins. VII nod.

Boļševiku izredzētie jaunatnes audzinātāji un skolotāji

1. Vispārīgs apskats.

Padomju skolotājs ... sociālistiskās celtniecības darbinieks ... laimīgā komūnistiskā laikmeta audzinātājs, — visi šie skanīgie boļševiku skolotāju titulējumi liek domāt, ka šajos augstajos amatos var tikt vienīgi izcilas, sevišķām spējām un zināšanām apveltītas personas. No boļševiku audzinātājiem taču lielā mērā atkarīga visa padomju iekārta, visa boļševisma ideoloģijas un nodomu realizācija, visa nākotnes sabiedrības laime un labklājība ...

Padomju skolotājam tomēr esot tās sevišķās priekšrocības strādāt ne vien kādas ideālas nākotnes vārdā. Nē, viss jau sasniegts tagad, šai pašā laikā un brīdī. Visa padomju iekārta taču esot visideālākā pašreiz iespējamā pasaulē un tikpat ideāla esot arī jaunā padomju sabiedrība... To saka nevien kaut kādi neprāšas, nevien kādi izlēcēji un glaimotāji, nevien boļševistiskās propagandas brošuru autori un komūnistiskie žurnālisti, bet arī padomju profesors P. N. Gruzdjevs savā kapitālajā darbā „Педагогика.“

Tur lasām: „Padomju skolotājs audzina pašus izcilākos mūsu laikmeta ļaudis, vispusīgi attīstītus komūnistiskās sabiedrības cēlējus un cīnītājus.“¹

Saprotams, ka „pašus izcilākos mūsu laikmeta ļaudis“ var audzināt ne mazāk izcili skolotāji. Un tāpēc padomju audzinātāji un skolotāji ir — ne vairāk, ne mazāk kā *vislabākie pasaulē!* Tas pats prof. Gruzdjevs to apliecina kā neapšaubāmu patiesību. Padomju skolotājam it vienkārši jābūt „visizglītotākam un viskulturālākam skolotājam pasaulē.“²

¹ И. Н. Груздев. Педагогика. Государственное учебно-педагогическое издательство Наркомпроса РСФСР. Москва. 1940. 538. lapp.

² T. p. 540. lapp.

Atskatoties uz boļševiku laiku mūsu zemē, kad jaunie varas vīri no sabiedrības padibenēm ielika skolās simtiem jaunu audzinātāju un skolotāju, neviļus jāatceras šis augstā stila frazes par padomju skolotāju nepārspējamo izlasi. Un tad atkal jāpārlicinās par to milzīgo diferenci, kāda pastāv starp boļševiku teoriju un praksi, starp vārdiem un darbiem, starp aģitatorisko frazi un faktisko sasniegumu.

Zinot, kādi principi valda padomju iekārtā un cik beztiešs īstenībā ir ikviens padomju pilsonis, iespējams arī stādīties priekšā padomju skolotāja īsteno tēlu. Un tad redzam nabadzīgi ģērbtu, viļņusīgām un boļševistišķi tendenciōzām zināšanām apviļātu, savas dzīvības dēļ bailēs tricošu, garīgi nepatstāvīgu boļševistiskās iekārtas vergu, kam nav un arī nedrīkst būt savu domu un kas arī skolēniem drīkst sacīt tikai to, ko partija pavēlējusi... Tāds ir boļševiku skolotāja caurmēra tips. Tādi bija tie Padomju Savienības skolotāji, kuŗus Padomju vara kā paraugdarbiniekus atsūtīja no Padomijas Latvijā.

Mūsu zemē stāvoklis citāds. Līdzšinējie skolu darbinieki boļševismu neatzina, noraidīja to kā kultūras cilvēkam nepieņemamu gara un miesas verdzību. Sarkanā vara tāpēc centās tos aizstāt ar jauniem audzinātājiem, ar jauniem skolotājiem, kam garīgu prasību un principu vai nu nemaz nav, vai arī kas viegli apmierināmi ar kādu skaņīgu „sociālistiskās celtniecības“ frazi.

Lai ātrastu šādus bezprincipa cilvēkus, kuŗu vajadzēja simtiem, boļševismam mūsu zemē bija jānoliecas pavisam zemu. Pa cietumiem, dzertuvēm un nakts lokāliem, uz dīkdieņu nopulētiem pilsētu apstādījumu soliem un lauku slaistu aprindās vajadzēja meklēt sarkanās iekārtas piekritējus un darbiniekus. No turies nāca arī daudzi boļševisma laikā par jaunatnes audzinātājiem ieceltie skolotāji.

Sevišķi spilgti tas redzams no boļševiku ieceltajiem sarkano pionieŗu vadītāju, komsorģu un citu politisko audzinātāju garīgās sejas. Šie jaunizceptie audzinātāji un skolotāji savās rokās turēja visu skolu dzīvi, viņu garīgais atveids lielākā vai mazākā mērā atspoguļojās mācības iestāžu darbībā un skolu jaunatnes stājā. Vismaz viņi centās ar savu varu un iespaidu ietekmēt un pašos pamatos pārveidot visu skolu dzīvi.

Un kas bija šie jaunie audzinātāji, šie sociālistiskās celtniecības darbinieki un „laimīgās komūnistiskās paradīzes“ sludinātāji mācības iestādēs?

Sekojošā apskatā balstīsimies uz ziņām par 814 pionieru vadītājiem un komsorgiem. Tā kā lielākā daļa no tiem savu „audzināšanas“ darbu veica 2—3 skolās, tad skaitliskās ziņas uzskatāmas par pilnīgām.¹

Vecums. Atskaitot 183 jaunus „paidagogus“, par kuŗu vecumu trūkst noteiktu ziņu, pārējie ir samērā jauni ļaudis. 60 procentu no visiem ir jaunāki par 22 gadiem. Starp tiem 16 gadu vecu pusaudžu — 19, 17 g. — 35, 18 g. — 65, 19 g. — 76, 20 g. — 82, 21 g. — 91 un tikai 263 „audzinātājiem“ ir 22 vai vairāk gadu. Šāds sastāvs it skaidri liecina, ka nepiedzīvojušā un garīgi nenobriedušā jaunatne boļševikiem šķitusi visvairāk piemērotā vide, kur meklēt piekritējus sarkanā neprāta mācībā.

Izglītībai tāpat kā attiecīgām aroda zināšanām boļševiku laikā nebūt nepiederēja noteicēja loma. Galvenais jau bija politiskā stāja, boļševistiskā domu ievirze, spēja pielāgoties jaunajam laikmetam. Tāpēc arī audzinātāja un skolotāja posteņa ieņemšanai nemaz nebija vajadzīga paidagogiska izglītība, nemaz nerunājot par vispārīgu plašāku gara kultūru. Vajadzēja tikai akceptēt boļševistisko platformu. Tas bija galvenais.

Tāpēc arī no visiem 814 politiskajiem audzinātājiem tikai 66 personām, t. i., 8% ir kāda skolotāju sagatavošanas iestādē

¹ Pārskata papildināšanai te derētu atcerēties arī vienu otru „biedru“, kas boļševiku laikā strādāja Izglītības tautas komisāriātā un vadīja izglītības un audzināšanas iestāžu dzīvi. Pārsvārā bija ienācēji no Padomijas. Attiecīga izglītība un tehniska piemērotība visai maz nozīmēja. Tāpēc arī komisāriāta speciālo daļu, kur bija koncentrēta augstākā pārraudzība par visiem izglītības darbiniekiem, vadīja ķeta lējējs, dzelzsgriezējs un burtlicis. Viņi jau varēja būt labi sava aroda pratēji, bet Izglītības komisāriātā viņu speciālajām zināšanām nebija nekāda izlietojuma. Skolu pārvaldes priekšnieks Gr. bija kādreiz apmeklējis pagastskolu un pēc tam mācījies kādā komūnistiskā propagandas institūtā. Viņa vietnieks B. ticis līdz reālskolas 6. klasei, bet vēlāk papildinājies propagandas lietās. Pieminekļu valdes priekšnieks B., kam vajadzēja vadīt arhaioloģiskos pētījumus mūsu zemē un rūpēties par latviešu senmantām, bija pēc profesijas drēbnieks; vēlāk gan mācījies arī kādā boļševiku „augstskolā“, kur iestājoties neprasa nekādas priekšzināšanas. Augstskolu un zinātniskās pētniecības pārvaldes priekšnieks M., pēc paša apgalvojuma, bijis tautskolotājs, tomēr tik vājš rakstīšanas likumu pratējs, ka savus rakstījumus nesa kadru daļas vadītājam labot.

Šādus piemērus varētu minēt vēl daudz lielākā skaitā. No dažādām vietām nākuši, pa lielākai daļai ar ļoti niecīgu zināšanu krājumu sevi apgrūtinājuši, šie jaunie izglītības iestāžu vadītāji tomēr bija paturējuši, vienu kopīgu iezīmi — tiem visiem bija tuvi sakari ar čeku. Viņu rokās nokļuvušās ziņas par mūsu skolu nacionāli noskaņotiem darbiniekiem vai skolniekiem it drīz atradās čekas rīcībā.

vaiursos iegūta izglītība. Uz visiem pārējiem zināmā pārveidojumā attiecināms romiešu filozofa un pēdagoga Kvintiliana atzinums, ka „pectus est, quod disertos facit,”¹ t. i., ka „sirds” tos padarījusi par bolševismam derīgiem audzinātājiem. Bez tādas „sirds” darbības jau nekās nebūtu iznācis, jo ne mazāk kā 247 personām atzīmēta izglītība, kas nepārsniedz pamatskolas 4 zemāko klašu apmēru. To starpā 11 bez jebkādas skolas izglītības, arī labs pulciņš „audzinātāju,” kas tikai ar pūlēm prata savu vārdu parakstīt algu sarakstā un ar lielām pauzēm, pie tam pastāvīgi kļūdīdamies, lasija iespiestos aģitācijas „referātus.” Tiem pieskaitāms arī 191 „audzinātājs,” kas nekā nav gribējis vai arī nav varējis sacīt par savu skolas sienās iegūto izglītību. Tā sastādās jau 438 cilvēku grupa, kas labākā gadījumā tikai dažus gadus bērzējuši kādas skolas solu.

Daudz augstāk par tiem nav stādāmi arī tie 178 pionieru vadītāji un komsorgi, kas it kā beiguši vai apmeklējuši pamatskolas vecākās klases. Tātad ne mazāk kā 616 „audzinātājiem” (75%) izglītība nepārsniedz elementāro zināšanu robežas. Skolas izglītības ziņā augstu nav vērtējami arī darbinieki ar nepabeigtā vidusskolā, nepabeigtā arodskolā vai citās „nepabeigtās” mācības iestādēs iegūto garīgo bagāžu. Tādu arī kāds pussimts.

Kā psiholoģisks retums atzīmējami divi Romas-katoļu garīgā semināra absolventi un kāds teoloģijas fakultātes students, kas profesijas maiņas ziņā gribējuši atdarināt Staļinu. Kā zināms, arī pats Josifs Visarionovičs Staļins jaunības laikos bijis kādas garīgas mācības iestādes audzēknis.

Šo audzinātāju izglītība zināmā mērā jau norāda arī uz viņu *iepriekšējo nodarbošanos*. Vispirms jāatzīmē, ka 340 personas par savu agrāko nodarbošanos nav atstājušas skolās nekādas ziņas. Ir pamats domāt, ka vienam otram no tiem pagātnes atklājumi nebūs varējuši pakalpot viņu prestiža pieaugšanai skolā, tāpēc arī tādas ziņas, kas varbūt varētu vēl kompromitēt, nemaz nav sniegtas. 39 audzinātājiem gan ir bijis diezgan drosmes atklāti pasacīt, ka viņi līdz šim it nekā nav darijuši. Tiem pieskaitāmi arī 15 „turīgu vecāku bērni,” kas līdz iecelšanai jaunajā amatā vairāk vai mazāk mierīgi dzīvojuši mājā savu vecāku apgādībā, 45 „gadījuma darbu strādnieki” un 61 skolēns, kas ticis par audzinātāju tieši no skolas sola,

¹ Sirds ir tā, kas veido oratoru.

Pēc sarkanarmijas ienākšanas Latvijā no cietumiem izlaida visus ieslodzītos pretvalstiskos elementus. No viņu vidus nu nāca daudzi kultūrālās, saimnieciskās un politiskās dzīves vadītāji

tāpat 4 sarkanarmiešu sievas. Tātad ne mazāk kā 164 (20%) jauno darbinieku līdz tam nekādā noteiktā darbā nav bijuši.

Nākošo lielāko grupu sastāda 91 skolotājs, starp kuriem gan laba daļa boļševiku pusotra mēneša kursus jauncēpto paidagogu.

65 personas atestējušās kā strādnieki un strādnieces lauku saimniecībās vai pilsētu uzņēmumos. Tiem pieskaitāmi arī 3 gani, 6 skolas apkalpotāji, 9 viesmiļi, mājkalpotājas, ķēkšas un virtuves strādnieces, tāpat viens cirksis zirgu puisis.

Dažādu amatnieku grupā atzīmētas 35 personas, kam vēl pievienojami 17 amatu mācekļi, 2 zvejnieki, 2 šofeři, 2 meldeři, viens kuļammašīnas vadītājs, viens deģis un viens mežsargs.

34 audzinātāji nākuši no lauksaimnieku aprindām, kam vai nu pašiem pieder kāds lauku īpašums, vai arī viņu vecākiem.

Tirgotāji resp. pārdevēji reprezentēti ar 12 jauniem pionieru vadītājiem, ko vēl papildina viena paunu židiete.

Inteligentās profesijas pārstāv šādi darbinieki: 6' ierēdņi, grāmatveži vai mašīnrakstītājas, 6 lopkopības pārraugi vai pieņotavu praktikanti, 3 telefonistes, viens koku šķīrītājs, viens bibliotēkas pārzinis, viens fotogrāfs un viens kora diriģents. Te varētu pieskaitīt arī 5 sporta pulciņu un 3 mazpulka vadītājus.

Vispār tomēr jāatzīmē, ka noteiktu fizisku darbu strādājušas ne vairāk kā 200 personas jeb tikai ceturtdaļa no vieniem jauniešiem „strādnieku“ varas pārstāvjiem. Izlasē, kā redzams, trūcis konsekvences.

Runājot par boļševisma audzinātāju izlasi, nevar nepieminēt arī šo darbinieku *morālo līmeni*. Eiropas kultūras tautām audzinātāju morālā stāja, viņu tikumiskā dzīves uztvere vienmēr bijusi viena no pirmajām prasībām jaunatnes audzinātājam.

Boļševistiskā cīņas „morāle“ šiem jautājumiem pieiet no cita viedokļa. Te svarīga tikai boļševisma ideja, kāpēc vienīgi tāda rīcība esot morāla, kas kalpo boļševismam. Un tādā „morālēs“ izpratnē pat lielceļa laupītājs var būt augstākā mērā „morālisks“ cilvēks, ja vien viņa pastrādātās slepkavības veicinājušas komūnisma uzvaru.

No šā viedokļa arī pilnīgi saprotams šo jauno boļševiku audzinātāju pārāk raibais sastāvs. Blakus pulciņam nenozīmīgu un arī nekaitīgu personu, kas varbūt paši nezina, kādēļ sajūgušies ar boļševismu, blakus nedaudziem vientiesīgiem fiziskā darba strādniekiem, kam matēriālie apstākļi nebij atļāvuši ilgi skolā sēdēt un kas tāpēc līdz skolēniem citīgi piedalās klases mācībās, blakus dažiem godīgiem meklētājiem, kas apzinās savu nepiemērotību jauniešiem uzdevumiem boļševisma kalpībā un meklē padomu pie vecajiem skolu darbiniekiem, blakus tiem visiem raibā virknē redzami aizrautīgi slepkavīgā boļševisma propagandisti, vieglu dienu un labas algas meklētāji, kam vienalga, par ko tie saņem naudu; redzami arī īsti zagļi, kas piesavinās skolas, skolēnu vai skolas kooperātīva naudu, āksti, kas dižojas ar savu varu, dzērāji, pat līdz pēdējām lupatām nodzērušies alkoholiķi, varas kāri veco skolu darbinieku nīdēji, tikumiskā ziņā pagrīmuši cilvēki, kas apzināti pavedina skolēnus, seksuāli izvirtuļi un psihopāti, — tie visi vai bezgalīgā virtēnē seko cits citam, lai kopīgiem spēkiem celtu komūnistisko „paradīzi...“

2. Sarkano pionieņu vadītāju un komsorgu parāde.

No daudzajiem boļševistisko audzinātāju raksturojumiem te pasniegta tikai neliela izlase. Šie īsie ilustrējumi tomēr rāda visai spilgti, kādās rokās bija nokļuvusi mūsu bērnu un jaunatnes audzināšana.

S. pamatskolā pirmo reizi ieradies jaunajā amatā ieceltais pionieņu vadītājs R. R. Sapulcinājis visus skolēnus, viņš grib tos pārļiecināt, ka tiem bez izņēmuma jāiestājas pioniešos, starp citu lietodams tik spilgtu nākotnes tēlojumu:

„Bērni“, saka R., „pionieši ir pirmā pakāpe uz komūnismu. Pionieši valkā baltu blūzi un sarkanu lakatu ap kaklu. Bērni, kad jums nocirtis galvu, baltā blūze applūdis jūsu asinīm. Tā paliks sarkana un sastādīs daļu no sarkanā karoga. Jūs vedīs uz Maskavu, ne tā kā plutokratiskā laikā!“

Nākošās dienas rītā lielākā daļa bērnu skolā neieradās. Kas ieradušies — raud un saka, ka pioniešos ne par ko negribot iestāties. Viņi taču negribot, lai tiem cirstu galvas nost un vestu uz Maskavu.

Tikai ar lielām pūlēm skolotājam izdevās bērņus apmierināt un noskaidrot ar eksaltētā komjaunieša runu radušos pārpratumu.

*

B. 6-kl. pamatskolā pioniešos bija uzņemts vairums tādu skolēnu, kuŗus ne sekmju, ne uzvešanās ziņā nevarēja stādīt citiem par priekšzīmi. Labākie un apzinīgākie skolēni pioniešos neiestājās.

Lai arī tos iesaistītu pioniešu darbā, pioniešu vadītājs L. B. lietoja īpatnējus spaidu līdzekļus. Piemēram, kad skolēni uz tintnīcu vāciņiem bija uzzīmējuši sarkanbaltsarkanus karodziņus, tad trim šai noziedzīgajā darbā pieķertajiem piektās klases skolēniem norādīja, ka viņus tagad katrā ziņā apcietināšot un nodošot tiesai par kontrrevolūciju. Ilgs cietums, spaidu darbi vai pat nāves sods tad neizbēgams. Viņi varot sevi glābt tikai iestājoties pioniešos. Ja viņi to nedarišot, B. ziņošot milīcijai par viņu kontrrevolūcionāro darbību.

Draudu iebiedēti, skolēni arī solījās iestāties pioniešos, bet vēlāk viņiem tomēr bija drosme šo izspiesto solījumu nepildīt.

*

Rīgas pilsētas X pamatskolas vecākais pioniešu vadītājs *Broņislavs B.*, ap 20 g. vecs, pēc tautības polis.

Bija Latvijas LKJS biedrs un ideoloģisks darbinieks. Noteikti konstatēts, ka viņš uzdevis skolēniem, pat II kl. audzēkņiem, novērot skolotājus un ziņot viņam skolotāju politisko nostāju.

Daži piemēri no viņa darbības skolā:

Skolas sarīkojumā direktors aizliedz, kā jau parasts, dejojot modernās dejas. Vēlāk noskaidrojās, ka pioniešu vadītājs atļāvis šādus izteicienus: „Ko jūs klausāt tādām muļķīm? Viņam šeit nav nekāda noteikšana; kā es gribu, tā būs.“

Skolas šefa „Sarkanā rīta“ sarīkojumā par godu sarkanarmijas gada dienai bija jāpiedalās arī skolas korim. Kori pavadīja divi skolotāji un mācības daļas pārzinis. Visi skolēni novietoja virsdrēbes kopējā telpā, kuŗas atslēga atradās pie māc. daļas pārziņa. Sarīkojumā bija ieradusies ārpus kuŗa sastāva arī pionieru grupa Bronislava B. vadībā. Noteiktā laikā, plkst. 20,30 māc. daļas pārzinis uzaicināja skolēnus atstāt sarīkojumu, ko visi arī izdarīja, sekodami viņam garderobē.

Vēlāk māc. daļas pārzinis kontroles nolūkā atgriezās izrikojumā un atrada tur pionieru vadītāju kopā ar apm. 20—30 audzēkņiem, kuŗi bija neatļautā kārtā atgriezušies atpakaļ. Lielākā daļa bija pionieru organizācijas locekļi un amata personas. Izrādījās, ka pats pionieru vadītājs bija skolēnus uz to pierunājis.

*

Kādā jaukā dienā P. skolā ieradās jaunieceltais pionieru vadītājs N. N. Viņš iedrāsās klasē bez pieklauvēšanas un bez uzaicinājuma apsēdās. Griestos skatīdamies un ar kāju grīdu kārpīdams, sekoja skolēnu atbildēm. Pēc atzīmju izlikšanas viņš ieskatījās katra skolēna uzdevumu burtnīcā. Bieži raustīja plecus un skolēniem izrādīja, ka atzīme par mazu ielikta.

Lielajā starpbrīdī viņš bez sazināšanās ar pārzini saaicināja visus skolēnus vienā klasē. Tur pionieru vadītājs, laikam vēlēdamies parādīt, ka spēj divus darbus veikt vienā laikā, reizē iekoda azaidu un skolēniem skaidroja, ka viņš skolotājiem atņemot tiesības sodīt skolēnus. Tagad skolēniem pašiem jāievēlot sava tiesa. Tikai šī tiesa drīkstēšot skolēniem sodus piespriest.

Maizes kumosu ņammādams, viņš lika, lai bērni nosaucot kandidātus. Bērni sauca arī, viens otru pārspēdami. Lielais reformators, maizi no vienas rokas kozdams, ar otru pierakstīja pilnu tāfeli ar „tiesnešu“ kandidātiem.

Ar lielu kņadu iebalsoja četrus tiesnešus. Tiem nu vajadzēja skolotājus atbrīvot no skolēnu sodīšanas.

Drīz tomēr paši tiesneši izpelnījās skolotāju sodu, un pats vadītājs, pēc vairākām nedēļām ierodoties, laikam bija jau aizmirsis savu ar lielu skubu dibināto iestādījumu.

Kādā citā reizē šis pats pionieru vadītājs, klases aizmugurē sēdēdamis un žāvādamies, sekoja rēķinu uzdevuma izskaidrojumam. Tas viņam, likās, bija pārāk grūts un neizprotams. Nevarēdamis mācību gaitai sekot, tas sāka amizēties ar priekšā sēdošām meitenēm un meta tām pa galda apakšu konfektes.

*

Rīgas pilsētas N. N. pamatskolā par pionieru vadītāju darbojās židiēte komjauniete *Zelma Fišmane*, 23 gadus veca. Agrāk strādājusi fabrikās, kur organizējusi ap sevi strādnieku jaunatni. Kā viņa pati izteicās, panākumu bijis ļoti maz, tāpēc bieži mainījusi barba vietu un pārcēlusies no viena „pagrīdes rajona“ otrā. Latviešu strādnieku jaunatne viņai nav uzticējusies tādēļ, ka viņa bijusi žīdu tautības.

Audzināšanas un jaunatnes organizēšanas darbā Z. Fišmanei nebija nekādu spēju. Tomēr kā veikla runātāja viņa sākumā prata ieinteresēt jaunāko klašu skolēnus pionieru darbam, solot dažādas interesantas nodarbības, ekskursijas un braucienus pat uz Krimu. Skolas darbā Z. Fišmanei nebija nekādas pieredzes un vadītājas idejas. Kā viņa vēlāk pati izteicās, sākumā viņai licies, ka skolā viss viņai esot jāiznīcina, jānoārda. Ko vietā likt, to lūk, viņa nezinot.

Viņas sentimentālo sajūsmu par padomju jaunatnes „laimīgo dzīvi“, židisko paviršību organizācijas darbā un nolaidību drīz iepazīna kā skolotāji, tā skolēni. Kā pionieru vadītāja viņa zaudēja skolēnu acis katru autoritāti, tāpēc pionieru sanāksmes skolēni apmeklēja ļoti nolaidīgi un neievēroja nekādu disciplīnu. Vecākās klasēs viņai pat bija bail bez klases audzinātāja vai kāda skolotāja klātbūtes ieiet un sapulces noturēt.

Skolēni gluži atklāti par viņu smējās, uzdeva jautājumus, kas neglaimoja padomju iekārtai un vadītājas atbildes atklāti izsmēja. Tad pionieru vadītāja meklēja citus ceļus, kā saglabāt savu prestižu. Ieradās pie vecākiem un piedraudēja, ja bērni tik nicīgi varot izturēties pret padomju iekārtu, tad šādi vecāki esot darba ļaužu ienaidnieki un tie tikšot atlaisti no darba.

Pionieru vadītāja sekoja arī skolotāju darbam un nostājai. Mēģināja no skolēniem izzināt skolotāju uzskatus, bet arī bez sekmēm. Skolēni neko nestāstīja.

*

Pirms boļševiku varas laika pa J. pilsētas ielām bieži skrādīja jauns cilvēks, parasti ar neaizpogātu mēteli un svārkiem, rokas bikšu kabatās sabāzis, nereti ar saskrāpētu vai sadauzītu seju, raudzīdamies greizi vai caur pieri. Šo jauno cilvēku *Jāni M.* ar trūcīgu pamatskolas izglītību boļševiku vara bija ielikusi par komsorgu pilsētas vidusskolā.

Komsorgs Jānis M. tad nu arī savus uzdevumus un pienākumus sāka pildīt ar pirmo skolas dienu: sāka asistēt stundās. Viss vairums skolēnu viņu neņēma nopietni, bet ar skeptiskiem smaidiem un smīniem, sevišķi tad, kad atklājās viņa vājās zināšanas latviešu rakstībā un citos skolas priekšmetos.

Drīz vien M. sāka vajāt daudzus skolēnus, saskatīdams viņos padomju iekārtas pretiniekus. Ja skolnieks skolnieku apmeklēja mājās, kur kopīgi risināja matēmatikas uzdevumus, M. tādā darbībā saskatīja pretkomunistiskas sapulces un ziņoja milicijai vai pilsētas izpildu komitejai. Viņš sāka arī pretreligīgo propagandu, bet tai radās tikai nedaudzi piekritēji. Tad M. svētdienās, taisni pa dievkalpojuma laiku, skolēniem lika skaldīt un zāģēt malku skolas pagalmā, kas atrodas visai tuvu baznīcai. Skolēni neuzdrošinājās neklausīt, jo M. rīkojās partijas vārdā.

Sarunājoties ar direktoru un skolotājiem, M. centās apsēsties vai sabāzt rokas kabatās, stundu laikā sauca skolēnus no klases un sūtīja uz izpildu komiteju darbā, ignorējot direktoru un skolotājus.

Lai pievilktu vairāk skolēnu savai darbībai, M. rīkoja skolas telpās, skolotājiem nekā neziņojot, dažādas sanāksmes ar dejām un vingrošanu, kopā zēniem un meitenēm. Šādas jautrības vakarus rīkoja diezgan bieži, kaut gan vecāki nebija ar to mierā. Skolnieces vecākiem stāstīja, ka šie vakari obligāti jāapmeklē, kā to viņām M. iegalvojis.

Vēlāk komsorgs sāka skolniecēm ieteikt apmeklēt dejas vakarus ārpus skolas, nesakot nekā vecākiem un neprasot atļaujas skolotājiem. Tad arī gadījās, ka skolēni pēc kādas „balles“ nepārradās mājās līdz nākošai dienai.

Vainagu savai darbībai komsorgs M. uzlika ziemas brīvlaikā, kad projektētā aģitbrauciena vietā uz Rēzekni sarīkoja jaustru uzdzīvi savā dzīvoklī. Šajā uzdzīvē, kas turpinājās divas naktis un vienu dienu, piedalījās komsorgs M., kāds otrs komsorgs K., viens vidusskolas skolnieks un 3 skolnieces, no tām viena krieviete un viena židiete.

*

B. 6-kl. pamatskolas pionieņu vadītājs *Krišjānis B.*, ap 20 gadus vecs, ar 4-kl. pamatskolas izglītību. Agrāk bez noteiktas nodarbošanās.

Skolā ieradās skrandainās drēbēs un apavos, nozelējis un netīrs. Pirmajā sapulcē lika sasaukt visus skolēnus un skolotājus. Stāstīt neko neprata, bet lasīja durstīdamies no kādas brošūras. Skolā ieradās katru otro dienu. Gāja uz skolotāju stundām klasē.

Kādā rēķināšanas stundā, kad viens no skolēniem klusām lūdza otram zīmuli, pionieņu vadītājs pielēca klāt, saķēra zēnu aiz apkakles un uzrāva uz sola, bļaudams: „Es tevi mācīšu skolā kārtību turēt!“ Kādā citā stundā, kad daži skolēni pasmaidīja skolotāja lasītā jocīgā stāstiņa dēļ, B. pārtrauca skolotāju un sāka ilgi bārties par skolēnu uzvešanos, kas esot mantojums no vecās iekārtas.

Dažas dienas negāja klasē, bēt palika pārziņa dzīvoklī, istabā, ko lieto arī skolotāji. Pa stundu laiku bija izrevidējis nevien visus papīrus un grāmatas uz rakstāmgalda, bet arī atvilktnes. Pārzinim neesot mājā, revīzija bija ķerusi arī pārziņa privāto bibliotēku. No rakstāmgalda atvilktnes pazuda arī nauda.

Skolas pārzinis griezās pēc padoma pagasta izpildu komitejā. Tā beidzot iejaucās un B. pazuda, uzlaizdams skolai apriņķa varas vīru Afanasjevu. Uz laiku skolai bija miers.

Otrs pionieņu vadītājs bija *Alberts V.*, 18 g. vecs ar 5 kl. pamatskolas izglītību. Tam bija mazliet stāja, ģērbās un izturējās pieklājīgi. Agrāk gājis ganos un palīdzējis tēvam — laukstrādniekam.

V. ar varu centās bērņus iesāistīt pionieŗos. Sevišķi tas jā-saka par meitenēm, kuŗas viņam patika. Iestājās visi židi, daži latvieši un pat dažas vecsaimnieku meitas.

Pirmais plašākais pasākums bija jautājumu vakara sarīkošana. Tajā pionieŗu vadītājs gribēja publiski apskatīt resp. atbildēt arī tādus jautājumus kā: Cik vecai meitenei var būt bērņs? Kāpēc meitenēm aug krūtis? Kādē] ir menstruācijas. utt. Tikai pēc skolas pārziņa protesta šos jautājumus neapskatīja.

Uz jautājumu, kāpēc padomju iekārtā skolās jatur pārbau-
dījumi, sekoja atbilde, ka tas tāpēc, lai skolotāji nevarētu atstāt
strādnieku bērnus klasēs otru gadu.

*

N. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītāja *Marta G.*, 19 g. veca
strādniece, beigusi 4-kl. pamatskolu.

Attieksmes ar skolotājiem jau no pirmajām dienām bija vē-
sas. Skolēni — pionieri viņu drīkstēja uzrunāt tikai ar „tu“,
pretējā gadījumā bija jāmaksā 20 kap. pionieru vajadzībām.

Disciplīna skolā slidēja uz leju. Beidzot pati M. G. sāka
sūdzēties pārdarītiskās padomes sēdēs, ka pionieri viņu neklausot.
Par laimi kādā pionieru vadītāju sanāksmē bija doti norādījumi,
ka skolās jāietur stingra disciplīna. Pēc tam disciplīnas jautāju-
mos ar skolotājiem varēja labāk saprasties.

Pavasari noskaidrojās, ka par skolotājiem iesūtīts daudz sū-
dzību. Viena no svarīgākajām sūdzībām, ka skolas pārzinis
6. klases skolēniem licis mācīties Ausekļa dzejoli „Gaismas pils“
un to uzņēmis pat pārbaudījumu programmā. Par šo „pārkāpu-
mu“ pārzinis saņēma piezīmi un rīkojumu dzejoli no programmas
svītrot.

*

B. 6-kl. pamatskolas politiskā audzinātāja *Marija M.*, 20 g.
vecā, ar skolotāju institūta izglītību.

Bez skolotājas darba viņa vēl vadīja skolas pionieru pulciņu,
bija pagasta komjaunatnes sekretāre un aktivistu vadītāja. Sko-
las darbam, laika trūkuma dēļ, maz nodevās. Skolēnu zināšanas
viņas mācāmajos priekšmetos bija vājas un stundās trūka vāja-
dzīgās disciplīnas.

Ar pārējiem skolotājiem viņai bija naidīgas attieksmes, un
tos viņa katrā izdevībā centās apsūdzēt par vecās varas aizstāv-
jiem. Tā kādreiz, kad skolā bija iegriezušies divi no Padomju
Savienības iebraukuši pārstāvji, kas iepazinās ar Latvijas skolām,
viņa visu skolēnu klātbūtē nekautrējās apsūdzēt pārējos skolo-
tājus, kas nesekojot laika garam un nepalīdzot strādāt komū-
nistiskās organizācijās. Skolēniem pavēlēja citus skolotājus uz-
manīt un viņai ziņot.

*

B. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju iecēla 19 g. veco
Valdi A.

Valdis A. bija gadījuma darbu strādnieks, kas noteiktu go-
dīgu darbu nemilēja. Savas tieksmes parādīja jau skolā kā sko-
lēns un arī vēlākā dzīvē sadūrās ar likumu zagšanas un huli-
gānisma dēļ.

Savā pionieru vadītāja laikā Valdis A. pavedināja skolēnus
un noveda skolotājus izmisuma stāvoklī. Skolēnu gulāmtelpās
viņš pīpēja, piedāvājot arī skolniekiem papirosus. Skolā ieradās
ar degvīna pudelēm kabatās un bieži lietoja alkoholiskus dzērie-
nus. Kad pietrūka pašam naudas, tad aizņēmas no skolēniem un

lika bērniem nest uz skolu māju vīnu. Mācīja skolēnus, lai tie neklausā skolotājiem, un teica, ka dežūrējošam skolotājam vajagot uzliet ūdensspaini.

Valdis A. staigāja pa skolu nesalāpītām drēbēm, nemazgājies, netīrs. No rītiem, ienākot skolotāju istabā, nesveicināja skolotājus. Savās antirelīģiskajās stundās uzsvēra, ka Dieva nesot, tikai kādreiz Ādams pa durvju spraugu esot „dievu“ redzējis: melnu, spalvainu, ar lielu asti. Šis teiciens radīja skolēnos preteicienu: tikpat melnu kā pionieru vadītājs.

Savā dzīvoklī V. uzaicināja arī skolēnus uz kāršu spēlēšanu un dzeršanu.

Pionieru izrikojumā bija vajadzīga šautene. To V. dabūja no miliča. Šautene pēc izrikojuma stāvēja neaizslēgtā dzīvoklī. Kādu dienu, kad V. A. nebija mājā, šautene bija pazudusi. Par to Valdi A. atcēla no pionieru vadītāja amata.

*

J. pilsētas pamatskolas pionieru vadītāja *Valija H.*, 19 g. veca. Pēc nodarbošanās friziere, ar sliktu reputāciju pagātnē, kas arī pionieru vadītājas amatā nemaz neuzlabojās. Šī meitene ar pamatskolas izglītību labprāt pievāca arī svešas mantas. Izglītības un intelīģences trūkuma dēļ bija absolūti nespējīga pildīt pionieru vadītājas pienākumus. Viņas visbiežākā nodarbošanās skolā bija bildīšu izgriešana no žurnāliem sienas avīzei un naudas iekasēšana no skolēniem, pēc kam ar visiem pionieriem gāja uz kino.

Valiju H. drīz nomainīja cita pionieru vadītāja *Elvira Z.* Tā bija 17—18 gadu meitene, gandrīz analfabēte, agrāk kalpojusi uz laukiem par laukstrādniecei. Viņas labā un cienījamā īpašība bija tā, ka nemaz nejaucās skolas dzīvē, respektēja skolas rīkojumus un pati gāja klasēs mācīties, lai paplašinātu savas zināšanas.

*

Z. 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju un pionieru vadītāju iecēla *Ļubovu K.*, pēc tautības krievieti. Viņa bija arī pirmā komjauniešu organizētāja Z. pagastā un kādu laiku darbojās kā LĻKJS Z. nodaļas pirmorganizācijas sekretāre.

Ļubova K. dzimusi 1916. g. Krievijā, bet bērnību pavadījusi Z. pagastā, kur beidza 6-kl. pamatskolu. Mācījās vidēji, bet atšķīrās ar savu sliktu uzvešanos. Vairākus gadus viņa kalpoja pie saimniekiem par laukstrādniecei, bet pēc apprecēšanās strādāja tikai gadījuma darbus.

Lielinieku varai sākoties, viņas vīru, kas bija jau vairākkārtīgi sodīts par huligānismu un par kārtībnieka sašaušanu ar 1 gadu pārmācības namā, iecēla par pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju.

Iecelta par pionieru vadītāju Z. 6-kl. pamatskolā, *Ļ. K.* vēlējās visus skolēnus iedabūt pionieros. Vecāki skolēniem to neļāva, bet *Ļ. K.* arvien šai lietā vainoja skolotājus. Nebij spējīga pildīt politiskās audzinātājas un pionieru vadītājas pienā-

kumus, jo trūka izglītības un zināšanu. To viņa pati atzina. Tāpēc arī savus darbus uzdeva darīt skolotājiem, piemēram, lasīt referātus par politiskiem jautājumiem boļševiku svināmās dienās. Pionieru sapulces arvien vadīja kāda skolotāja, kuŗa skaitījās par viņas palīdzī.

L. K. kopā ar vīru rikoja savā dzīvoklī iedzēršanas, uz kuŗām parasti ielūdza dažādus draugus. Viņa pati tādās reizēs uzvedās ļoti piedauzīgi.

Ļoti asi nostājās pret reliģiju. Sevišķi tas bija redzams bibliotēkas grāmatu sijāšanā, kur pavēlēja izņemt katru grāmatu, kuŗā bija kas minēts par Dievu. Aizliedza arī skolotājiem būt reliģioziem, jo varot atlaist no vietas, ja šai ziņā nelabošoties.

*

G. valsts 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju un pionieru vadītāju iecēla žīdu *Jēkabu Gildu*.

J. Gilds dzimis 1907.g. Daugavpilī, turpat arī beidzis vidusskolu, pēc kam studējis medicīnu Masarika universitātē Prāgā. Piešķirtas krievu pamatskolas skolotāja tiesības.

Strādāja kā pionieru vadītājs un aģitators pie valsts un komūnālo iestāžu arodbiedrības Daugavpilī. Vairākkārt neķītri uzmācās vakara pamatskolas audzēknēm. Šis pionieru vadītājs un propagandists pionieru grupām skaidroja, kā vajagot „mīlēt“, vecākām skolniecēm stāstīja, cik „grūti dzīvot bez sievas“ utt.

No Krievijas ieradušās vairākas skolotājas — politruku sievas. Lai tām sagādātu darbu, ar Jēkaba Gilda gādību atlaida no vietas latvieti.

*

P. 6-kl. pamatskolā par pionieru pulciņa vadītāju iecēla 20 g. vecā baltkrieviete Zofija P. ar pamatskolas izglītību. Amatā iecēla un algu saņēma no 1.oktobra, bet faktiski darbu uzsāka 15. decembrī.

Darbā lielu panākumu nebija, kaut arī skolas pārzinis pionieru kustību ļoti veicināja. Zofijai P. pašai nebija vajadzīgās izglītības un darba izpratnes. Skolēni viņu bieži izsmēja. Pionieru sanāksmēs Zofija P. tomēr ķengāja skolotājus un jaucās viņu darbā. Bieži apmeklēja skolotāju stundas, kur skolēnu klātbūtē deva skolotājiem aizrādījumus un par visiem novērojumiem ziņoja milicijai.

Vairākkārt pārbaudīja skolas bibliotēku un izņēma no lietošanas daudz grāmatu. Zaīmoja un izsmēja kristīgo ticību un kristīgo paražas.

P. darbs bijis „pienācīgi“ novērtēts. Pēc vingrošanas kursu beigšanas viņu iecēla par skolotāju Dagdā.

Komūnistiskās jaunatnes savienības Daugavpils apriņķa komitejas loceklis žīds Kobeļs, Zofijas P. darbu slavēdams, mēdza teikt: „Viņa ir īsta Stalīna meita.“

*

S. pagasta politiskie darbinieki. Nikolajs N. — politiskais audzinātājs, komjaunatnes priekšnieks, pionieru pulciņa organizators un pirmais vadītājs. Paģastā izpilda arī miliča pienākumus.

Dam jums sinatnu kā
pie pionera vadītāja noma dabu
un masinomu kā vīnī iedienā ne
neradīsies. Pini iedienā un vekar
ciemojas Valmiera un par baudi un
apstiprināsānu par Pionera
vadītāju. Un vīna svīta dam
sinatnu kā vīnī ieradīsies
ceturdiņā 31. mēts 1941 g.

Masalacas tekstl'gabikas L L K 75
pirmorganizācijas Sekretārs Pīņģis

Kāda komjaunatnes sekretāra ziņojums skolas pārzinim par sagaidāmo
jaunieceltā pionieru vadītāja ierašanos

Pēc tautības, jādōmā, krievs, jo vāji runā latviski. Izglītības
gandrīz nekādas; savu vārdu gan paraksta, bet viņa uzrakstīto
tekstu grūti izlasīt un vēl grūtāk saprast tā saturu. P. ir visur klāt,
ir viltīgs un ievērojams spiegs.

Nepalaiž arī garām to, kas pašam noderīgs: pievāc no nacio-
nalizētām saimniecībām labākos produktus, — šķiņķus, desas,
sviestu, olas, ko visu izlieto savām vajadzībām. Rekvizē arī labāko
zirgu, ar ko vizināt savu sievu.

Ar komjauniešiem dibina pagastā 3 kooperātīvus, bet tālāk
par kooperātīva biedru saraksta sastādīšanu netiek. Kopā ar sko-
lotāju S. organizē vakara kursus, kur pats pasniedz politmācību,
bet arī te par pilsoņu pamatšķirām „kulakiem“ un „budžiem“
tālāk netiek.

Kādā dienā P. kopā ar kādu pagasta valdes locekli ierodas sko-
lā, pārtrauc klases darbus, sasauc skolēnus vienā telpā, skolotāju
nobīda pie malas un stājas pie pionieru pulciņa organizēšanas. No-
tur bērņus bez pārtraukuma vairāk kā trīs stundas.

Kādā citā reizē P. demonstrē skolotājiem, kā bērņi jā māca.
Viņš jautā: „Ko mēs tagad dziedāsim?“ Bērņi nosauc dažas tautas
dziesmas. Tad P. visu priekšā uz galda nostāda vienu no bērņiem.
saņem savās rokās bērņa rokas un plātīdams sāk rādīt takti.

Kad pieklājīgas dziesmas izdziedātas, vecākie skolēni paklu-
sām nosauc arī dažas nepieklājīgas. Diriģents to dzird un liek dzie-
dāt. Visiem nu smieklī un jautrība, citi pat lec jau pār galdiem. Pēc

tam sākās deklamēšana. Deklamē šādus dzejoļus: „Augšā uz bērniem puīši gul“, „Aiz upītes jēri brēca“, „Sen tas bij pie Ventas ziedu laikā“ un citus tamlīdzīgus. Tad sākās nodarbības matemātikā. P. staigā pa klasi un jautā: „Cik ir $3 \times 5 ? 2 \times 8 ? 6 + 3 ? 7 + 6 ?$ “ utt.

Daziem bērniem šāda brīva mācīšana sāk patikt. Skan smieklī, kliedzieni, piezīmes un klasē ir vislielākā ālēšanās.

Visš tas ilgst apmēram 3 stundas. Pa šo laiku bailīgākie un it sevišķi jauniešājusies skolēni jauno skolotāju klātbūtē ir kautrējusies prasities no klases laukā, tādē] savas dabiskās vajadzības izdārijuši turpat klasē.

Vēlāk P. nodod pionieru vadību savai sievai *Janinai*, kuŗa labākā gadījumā ierodas vienu reizi mēnesī. Pieņem pionieru parādi, liek kaut ko padziedāt, padeklamēt, pāspēlēt ar gumijas bumbiņu, apjautājas par skolotāju uzvešanas un pazūd.

Diezgan bieži skolā ieradās noklausities stundu pasniegšanu arī citi varas vīri no komūnistu partijas. Šie vīri, 16 — 18 gadus veci, sauca sevi par inspektoriem, instruktoriem, politiskiem audzinātājiem, komjauniešu organizātoriem, lauksaimniecības mašīnu instruktoriem utt. Visi minētie priekšnieki jauca skolotāju darbu: katrs deva savus rīkojumus un no izredzētiem skolēniem slepus ievāca ziņas par skolotājiem.

Komjauniešiem lasīja „lekcijas“ kāds Aknistes žīds *Skuteļskis*, un visi kopā „studēja“ īso „vēstures kursu.“

Lielu aktivitāti izrādīja arī pagasta izpildkomitejas vīri. Prasīja skolas pārziņa atlaišanu no vietas un arī panāca tā pārcelšanu uz citu skolu. Par jauno skolas direktoru bija izraudzīts kāds zēns A. K. no B. skolas. Šis jaunais biedrs skolu gan pārņēma, bet uz dzīvi neieradās, jo liktenīgajās jūnija dienās savas gaitas izbeidza.

*

S. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs *Jānis K.* darbojās īsu laku. Pionieru sanāksmes apmeklēja nekārtīgi, dažreiz ieradās arī skolotāju stundās. Klasē K. neizrādīja nekādu interesi par mācāmo priekšmetu, bet rakstīja meitenēm vēstulītes, svieda viņām konfektes utt. Dažreiz J. K. skolā ieradās arī iereibušā stāvoklī, kādā gadījumā pat 6. kl. skolēniem piedāvāja degvīnu.

*

T. valsts 6-kl. pamatskolas pionieru vadītāja — komjau-niete *Milda B.* 17 g. veca, ar pamatskolas izglītību. Dedzīga boļševiku piekritēja.

Viņas vērīgās acis un dzirdīgās ausis izsekoja katru skolo-tāju. Ar iztapīgu pretimnākšanu skolēniem un izdabāšanu viņu tieksmēm šī komjau-niete prata katrā klasē noorganizēt spiegu tīklu. Skolā radās daudzas „acis“ un „ausis“, kuŗu uzdevums bija visu redzēt un dzirdēt, visu novērot un atzīmēt katru, kas varētu būt bīstāms Padomju iekārtai. Savāktie grēku saraksti nonāca komjauniešu organizācijā un tad čekā.

Par lielu noziegumu uzskatīja naidu pret žīdiem. Par to čekā iekļuva skolotājs *Fricis D.*, ko arestēja 1941. g. 24. janvārī. Arī skolas apkalpotāju atļaida no vietas par to, ka pionierus esot nosaukusi par „špionieriem“. Otrajā pusgadā tika paaugstināta un saistīta darbā pie partijas.

D. 6-kl. pamatskolas politiskais audzinātājs *Krišjānis R.* apmēram 50 gadu vecs. Senāk Krišjānim R. bija daudz amatu: tas bija mūzikants, šoferis, krāsotājs, mūrnieks, vīstkopis. Pastāvīgu darbu tomēr nekad nav strādājis. Viņš visu apņēmas darīt, bet nekad nepadarīja. Sapulcēs runāja par Stalīnu, Leņīnu un „laimīgo“ Padomju zemi. Lekcijās neaizmirsā arī par sevi izstāstīt, cik viņam liela izglītība, cik daudz cietis no buržujiem.

Klausītāju gan šajās sapulcēs bija maz, bet tie paši līdz „lekcijās“ beigām nevarēja nosēdēt. Tad pēc „lekcijām“ apsolīja deju jauniešiem, bet arī tas nelīdzēja. Jaunieši aiz durvīm gaidīja, kamēr R. beidz runāt, un tikai pēc tam nāca iekšā.

Tādiem „atkritējiem“ Krišjānis R. bargi piedraudēja ar izrēķināšanos.

Kandidēja uz pag. izpildu komitejas priekšsēdētāja amatu un būtu arī šajā amatā ticis, ja īsi pirms iecelšanas nebūtu apzadzies.

*

U. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs *Žanis B.* ar 2 kl. pamatskolas izglītību. Agrāk strādājis tēva mājās lauku darbus.

Neinteliģents un dzērājs. Skolā parādījās reti, — pie algas saņemšanas. Reiz skolas sarīkojumā pionieru vadītājs bija tā piedzēries, ka nokrita un aizmīga izrikojuma zālē uz grīdas.

*

O. pamatskolā visas nelaimes sākās ar pionieru vadītāja *Vladislava B.* iecelšanu šai amatā. Viņš jaucās gan skolas, gan skolotāju, gan zemnieku dzīvē, visus barodams ar „komūnisma maizi.“ Kas to negribēja sagremot, tam solīja parādīt un arī rādīja savu varu. Ar visu savu lielo centību P. vairāk par 4 pionieriem skolā nevarēja dabūt. Saprotams, šiem pionieriem netrūka zināmo talantu — tie bija sliņķi un zaglīgi, tādi paši kā viņu vadītājs.

Otrs pionieru vadītājs — P. bija 25 g. vecs zemnieka dēls, beidzis 4-kl. pamatskolu. Pirms sarkanarmijas ienākšanas sēdējis zādzību dēļ dažus gadus cietumā.

Ar P. ierašanos skolotājiem daudzreiz vajadzēja atkāpties no savas pārliecības, lai glābtu sevi, skolēnus un viņu vecākus. Par laimi skolēni saprata skolotāju maskošanos, tāpēc skolas darbā nebija sevišķu pārpratumu.

*

S. 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju ieradās apm. 20 g. vecā *Monika G.* ar pamatskolas izglītību.

Sāka aktīvi darboties. Tā kā skolā bija palikuši gandrīz visi vecie skolotāji, tad politiskā vadītāja jau pirmajā dienā skolēnu priekšā nolamāja visus skolotājus par darba ļaunu apspiedējiem, Ulmaņa kalpiem, fašistiem utt. Pēc tam uzsvēra, ka viņa audzināšot ne tikai skolēnus, bet arī fašistiskos skolotājus.

Pārņēma mazpulka inventāru, kasi un mazpulka kooperatīvu. Mazpulka kooperatīvā no iepriekšējā gada bija neizpirktas

preces apm. Ls 500,— vērtībā. Viņa paziņoja, ka kooperatīvu pārvaldišot pagasta komjaunatne un līdzekļus izlietosot trūcīgo skolēnu vajadzībām. Pati sāka citīgi tirgoties.

Kad visas preces bija pārdotas, politiskā audzinātāja no skolas pazuda. Viņai bija atvēries plašāks darba lauks — Jaunaglonas sieviešu klostera pārņemšana.

Kad pēc kāda laika Monika G. skolai piesūtīja kooperatīva atslēgas, triju skolotāju komisija atvēra skapi un redzēja, ka tas pilnīgi tukšs. Nebija ne naudas, ne preču. Skolas pārzinis griezās pēc paskaidrojuma A. pagasta izpildu komitejā. Tur solījās lietu izmeklēt. Nekādus paskaidrojumus tomēr nesagaidīja un no skolas kases izzagto naudu arī neatguva. Vecāku komiteja gribēja politisko vadītāju iesūdzēt tiesā, bet baidījās no sekām, jo Monikas brālis bija apriņķa milicijas priekšnieks.

*

K. pamatskolā aktīvākais pionieru vadītājs bija *Ziedonis G.*, 16 g. vecs. Beidzis turienes pamatskolu, vasarās strādāja pie tēva jaunsaimniecībā. Pagastā viņš noorganizēja komjaunatnes šūnu un bija tās sekretārs. Lasīja „referātus“ par komūnismu. Viņa vadītā sienas avīzē skolas pārzinis nosūdzēts, ka veicinājis bērnu iesvētīšanu 1940. g. rudenī. Lai redzamāk demonstrētu savu nostāju pret reliģiju, Ziedonis G. ar dažiem pionieriem gāja kapsētā krustus lauzt.

*

G. 6-kl. pamatskolā politiskais audzinātājs bija *Valdemārs G.* Ieradās no T. pagasta, kur pie kāda saimnieka bijis par puisi. Apm. 18 gadu vecs ar 2 vai 3 kl. pamatskolas izglītību.

Jau dažās dienās viņš spēja sagandēt labo skolas garu bērnos un klases darbu skolotājiem. Pēc stundām citīgi ņēms ar pionieru pulciņa dibināšanu, kaut gan ar ļoti maziem panākumiem. Tomēr skolēni pie mācību gatavošanas netika. Acīm redzot krita sekmes un disciplīna.

Dažus pionierus viņš izraudzīja par spiegiem, kas lai izsektu citu skolēnu vārdiem un darbiem. Gadījās arī viens nodevējs.

G. atzina, ka vēstures stundās slikti mācot politisko audzināšanu un partijas vēstures īso kursu. Mācīšanu nu gribēja uzņemt pats G. Kad skolas pārzinis aizrādīja, ka viņam nav nekādu tiesību klasē mācīt, tad pasacīja, ka tādas tūliņ dabūšot no apr. komitejas. Tūliņ zvanīja uz Liepāju, kur saņēma atbildi: „Pucē tik vaļā!“ Tā viņš arī pāris stundu pucēja vaļā. Bet tad to aizkomandēja kā „spējīgu“ biedru uz Rīgu sagatavoties augstākam — komsorga amatam.

Tomēr skolai biežs viesis viņš palika vienmēr, izdarīdams ģenerālapciemojumu, kad no skolas bibliotēkas bij jāizņem „kaitīgās“ grāmatas.

*

S. 6-kl. pamatskolā viena pēc otras darbojās šādas izcilas pionieru vadītājas: *Rebeka Vulfsons* — brutāla, izaicinoša židiete. Liela gulētāja, darbā slinka, reibīgu dzērienu lietotāja, pastāvīga

smēķētāja. No smēķēšanas neatturējās arī skolas telpās un skolēnu klātbūtē. Atradās čekas dienestā. Piedalījās kratīšanās un iedzīvotāju izsūtīšanā. Terrorizēja skolotājus un citus darbiniekus. Sarkanarmijai atkāpjoties, kopā ar čekistiem izlaupīja S. patērētāju biedrības veikalus un aizbrauca uz Padomiju.

Aina E. nezināma vecuma, arī izglītība nenosakāma, bet spriežot pēc rakstu izpildījuma, varēja būt apmeklējusi dažas klases pamatskolā. Nekādas ziņas par sevi skolā nesniedza, aizbildinādāmās, ka viņa esot Rīgas apriņķa (LKBP) komitejas dienestā un komandēta šeit skolā likvidēt pastāvošo „baltgvardu midzeni.“

Apmetās dzīvot skolas pārziņa dzīvoklī. No skolēnu sastāva nodibināja politisko biroju. Ievēda skolēniem uzsūves pēc sarkanarmiešu parauga; lišķīgākos iecēla politruku kārtā un nodibināja spiegu tīklu kā skolā, tā ārpus skolas.

Uz E. ziņojuma pamata divi reizes skolu revidēja Rīgas apriņķa komjaunatnes priekšnieks Rihlovs, divi reizes apriņķa propagandas daļas vadītājs žids Genkins un vienu reizi ITK komjaunatnes inspektors B.

Pieprasīja divu sestās klases skolēnu izslēgšanu no skolas un nodošanu tiesai, jo tie esot necienīgi izturējušies pret sienas avīzi skolā. Sienas avīzē starp citu bija ievietota arī Staļina ģimete. Pirmais no skolēniem esot metis ar zirni Staļina ģimetei un otrs ar sniegu. Februāra beigās E. pārcēlās uz Rīgas apriņķa LK(b)P komiteju par instruktori un vēlāk, sarkanarmijai atkāpjoties, aizbrauca uz Padomiju.

*

V. 6-kl. pamatskolā par pionieru un komjaunatnes grupas vadītāju darbojās 18 g. vecs janeklis *Arturs E.* no Valmieras. Viņš bija karjērists bez noteiktas pārliecības, viņa darbības dzinējspēks bija nauda, slava un vara. Partija viņam bija līdzīgu devusi dažādus uzdevumus, kuŗos ietilpa nevien pionieru organizēšana, bet arī skolotāju kontrole skolas darbā un ārpus klases. Par novērojumiem bija jāziņo partijai un prokuroram.

A. E. savus pienākumus veica enerģiski un tā, kā to prasīja komunistiskā iekārta, ārdot un peļot latviešu dārgumus un svētumus. Ar savu darbību viņš panāca skolnieku sašķelšanu divi grupās, dodot pionieriem visur un vienmēr priekšrocības, tādēļ arī slinkākie un neapzinīgākie pamazām ļāvās viņa ietekmei.

Ja gadījās, ka bērni dziedāja patriotiskas dziesmas vai kādreiz bija uzrakstījuši uz tāfeles „Dievs, svētī Latviju!“ tad turpinājās stundām ilgas pratināšanas.

Iejaukdamiem skolotāju privātā dzīvē, tas pat uzplēsa skolotājiem adresētās vēstules.

Ne vienu reizi vien tas izteica draudus dažādākos veidos, sākot ar atlaišanu, beidzot piedraudēdams ar mēles izraušanu vai mūžīgu atriebību.

*

B. 6-kl. pamatskolā atzīmējami divi izcili politiskie audzinātāji.

Safonijs F. — komsorgs ar 3 kl. pamatskolas izglītību, krievs. Agrāk bijis meža strādnieks, arī lauksaimnieks dažādās saimniecībās. Boļševiku laikā noturējis vairākus priekšlasījumus skolās un biedrību namos, kuŗos mudināja iedzīvotājus pieslēties boļševismam. 22. februārī — boļševiku Sarkanarmijas dienā B. pamatskolā bērniem ieskaidroja, ka Dieva neesot, jo ja būtu, — debesis esot auksts, un Dievs būtu sen sasalis. Tāpat, ja vecāki vai citi ļaudis sakot, ka laiki mainīsies, lai spļaujot tiem droši acīs.

Elmārs K., — pionieru vadītājs — agrāk bijis laukstrādnieks un kuļammašīnas vadītājs. Boļševiku baušļus un likumus zināja ļoti slikti. Tomēr centīgi izjautāja pionierus par pārējiem skolēniem un skolotājiem, kas kaut ko pretkomunistisku būtu paspējuši pateikt vai izdarīt.

Aprīļa pionieru vadītāja izbāra skolas pārzini, kas tik nemākulīgi un pasīvi izturoties pret pionieru darbu, jo laiks jau bijis attiecīgo ideju ieņemt sirdī. Vēl pagaidām tiekot dots laiks pārāugt. Izbāra arī Elmāru K., kas neprotot pionierus organizēt. Vajagot piespiest skolas pārzini un skolotājus viņu klausīt un iedvest tiem bailes, bet nevis no tiem rauties kaktā.

1. maija akts iznāca ļoti plāns, jo ieradies bija tikai Elmārs K., bet acinātais runātājs — kaimiņu komsorgs nebija atnācis. Aktā skolas pārzinis nerunāja, arī K. runāšanai „nebija sagatavojies.“ Pateica tikai dažus mulķīgus vārdus, kas izraisīja smieklus. Nu gan kļuva ļoti nikns un bārās, ka skolnieki ļoti nolādīgi dziedot boļševiku dziesmas un daudzi nemaz nedziedot.

K. piedalījās arī VI klases latviešu valodas pārbaudījumā, kur pats, protams, nekā neprazdams, lika arī atzīmes. Tomēr viņš klasē nejutās labi un pārējos pārbaudījumos nepiedalījās.

Skolnieki Elmāram K. nemaz neslēpa savu nicināšanu. Vietējā pagasta loceklis būdams, K. bija visiem ļabi pazīstams. Kā nelabojams kauslis, dzērājs un karšu sitējs viņš bija ļabi zināms visai apkārtnē.

*

D. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs *Logins M.* apmeklējis lopkopības skolu un darbojies pagastā kā zootehniķis (loppār-raugs).

Savā ricībā brutāls, ļauns, iedomīgs, atriebīgs. Spieda skolēnus iestāties pionieros, piedraudot neiestāšanās gadījumā izrēķināties ar skolēnu vecākiem. Prasīja skolēniem, lai pateic, ja tie izvairījās iestāties pionieros, kuŗš no skolotājiem liedzis iestāties. Vervēja starp skolēniem skolotāju izspiegotājus, iejaucās dažkārt skolotāju klases darbā, prasot pionieriem lābākas atzīmes, tāpat uzlikto sodu atcelšanu.

*

N. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju bija iecelts *Mikhailis A.*, 18 g. vecs, pēc tautības krievs.

Tēvs agri miris, māte psihiski nenormāla. Audzis bērnu patversmē. Kā grūti audzināms skolnieks, ar nenormālām seksuālām tieksmēm bija vēlāk nodots Naukšēnu valsts audzināšanās iestādē, kur mācījās arī galdnieka amatu, bet bez sekmēm. No turienes iecelts par pionieru vadītāju.

Izlietodams savu jauno stāvokli un varu, naktis mēģināja ievilināt savā dzīvoklī skolnieces. — Pionieņu vadībā neuzrādīja nekādu organizatorisku spēju.

*

Ķ. 6-kl. pamatskolā viens pēc otra darbojās vairāki ievērojami pionieņu vadītāji un politiskie audzinātāji.

Par pirmo audzinātāju bija nozīmēts baltkrievs *Jāzeps M.*, 18 g. vecs pusanalfabēts. Agrāk bijis zirgu audzētavā par strādnieku. Skolēnus organizēja bez skolotāju līdzdalības, kāpēc pioniešos sastājās lielāko tiesu skolēni ar sliktu uzvešanos un ļoti vājām sekmēm mācībās. Pārējie skolēni no iestāšanās pionieņu pulciņā visādi izvairījās.

Pionieņu sanāksmes notika divas reizes nedēļā. Galvenā nodarbība bija „Isā vēstures kurss“ un citu komunistisku brošūru lasīšana. Skolotāji šais sanāksmēs netika aicināti, un ja kādreiz neviļus gadījās tur ierasties, tad pionieņu vadītājam tas ļoti nepatika. Parasti tad sanāksmes tūlīņ slēdza.

Pionieņu nodarbībās visbiežāk pats spēlēja mutes ermonikas, un bērni dejoja. Sarīkoja arī sniega kaujas „sarkanarmijai“ ar „fašistiem“. Zināms, sarkanarmija, kuņas rindās cīnījās arī pats *M.*, vienmēr „uzvarēja“.

Būdams arī komjaunietis, *M.* uzstājās ar referātiem komjaunatnes rīkotos vakaros. Šie referāti gan nebija nekas vairāk kā dažādu no komunistu brošūrām un avižu rakstiem izrautu vārdu un teikumu nelogisks savirknējums.

M. šad tad ieradās arī skolotāju stundās, bet nekādus aizrādījumus nedeķa, izņemot vienu reizi kādā dziedāšanas stundā.

Skolēni mācījās tautas dziesmu „Aiz upītes es uzaugu.“ Stundai beidzoties, *M.* nostājās skolēnu priekšā un teica, ka uz priekšu tādas „salkanas mīlestības ziņģes“ vairs nedziedāšot, bet gan īstas strādnieku dziesmas. — „Ja mums ritu draud kaš“ un citas.

Sekas šim aizrādījumam bija tās, ka skolēni demonstratīvi stundu starpbrīžos sāka dziedāt tautas dziesmas, kaut gan līdz tam šāda paraduma nebija.

Lai gan skolas kancelejā no *M.* bija grūti kādu vārdu izdabūt, tomēr vēlāk izrādījās, ka visu viņam padoto skolu pārziņi bija apsūdzēti Valmierā. Bija arī nozīmēti spiegi skolotāju uzmaņšanai.

*

Margarita O., 21 g. veca. Bez noteiktas nodarbošanās. Atkārtotu zādzību dēļ izslēgta no pamatskolas V klases. Pēdējo reizi bija nozagusi dzīvokļa saimniecei kleitu. Par politisko audzinātāju tomēr iecelta vairākās skolās. Mīlēja asistēt stundās, parādīt un izmantot sava jaunā stāvokļa varēnību un tiesības. Skolas pārziņim bija jāsniedz Margaritai *O.* ziņas par skolēnu sekmēm utt.

*

S. pagasta komsorgs *Pēteris T.*, 18 g. vecs krievs. Beidzis pamatskolu. Kontrolējot pionieņu sanāksmju protokolu grā-

matas, labprāt ierakstīja „Anulēts”, ja vien atrada tur ko nepatikamu. Bieži ieradās skolotāju stundās klasē, pa lielākai daļai ar cepuri galvā un bikšu kabatās sabāztām rokām.

Stipri žūpoja. Atklāti pateica, ka fizisku darbu viņš nemīlot. Lai strādādot tie, kas cita nekā neprotot.

Pārņēma savā vadībā krievu valodas kursu, ko pavasari pārvērtā par neorganizētām sporta spēlēm.

N. pamatskolas pionieru vadītāja 17 gadus veca laukstrādniece *Zelma S.* Ieradās no D. pagasta, kur kādās lauku mājās ganījusi govīs. Politiskā ziņā bija pilnīga analfabēte, kam no komūnisma nebija ne jēgas. Arī garīgā ziņā aprobežota. Vispār viņa, pat savā „speciālitātē” — komūnistiskajā audzināšanā, nespēja bērniem nekā sniegt, tāpēc nodarbībās palika skatītājas lomā, atstājot darbu veikšanu bērniem pašiem.

Daudz ļaunuma *Zelma S.* ienesa uzvešanās un tikumiskās audzināšanas ziņā. Viņai trūka pat elementārākās pieklājības. No rītiem, nākot skolotāju istabā, viņa nekad nesveicināja, tāpat nekad neturēja par vajadzīgu atvainoties, ejot klasē stundas vidū, bet gan vairākas reizes sūdzējās, ka skolotāji un skolēni viņu nesveicinot. Apģērbs viņai vienmēr bija nekārtībā, tāpat istaba — nemazgāta, piemētāta atkritumiem, gulta neuzkopta. Tas viss zēnus pamudināja uz dažādām piezīmēm, jo tie nejuta pret viņu ne mazāko respektu un uzrunāja ar „tu”.

Pie *Zelmas S.* ik pārvakarus ciemojās vietējie komjaunieši. Šī viesošānās bieži vien ieilga līdz rītam un izvērtās tik skaļa, ka jautrie spiedzieni uztrauca bērnus no miega. Pēc šīm sanāksmēm otrā diena tad tika veltīta gulēšanai. Savas darbības sākumā *Zelma S.* citīgi nāca stundās klausīties, bet vēlāk tas apnika un bija reti redzama klasē.

Z. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs *Ādolfs B.*, 19 gadu vecs, ar I pakāpes pamatskolas izglītību. Agrāk strādājis tēva sīksaimniecībā pie lubiņu ēvelmašīnas. Reizē ar pionieru vadītāja amatu izpildīja arī komjaunatnes šūnas sekretāra pienākumus.

Z. skolā mācības gada sākumā ieradās katru nedēļu, bet beigās ļoti reti. Bērniem slavēja Padomju Savienību un mudināja uz tukšām izpriecām. Pionieros arī iestājās pa lielākai daļai tie skolēni, kam mācībās sliktas sekmes, jo meklēja tur atbalstu.

A. pagasta 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju iecelta kalpone *Anna J.* Tā gan uz skolu nemaz nenāca, bet šad un tad vakaros izsauca skolēnus pie sevis, kur tad notika iedzēšana un kāršu spēle uz naudu. Pretkomūnistiski noskaņotu skolēnu un skolotāju izspiegošanai bija norīkoti sevišķi uzraugi.

Arī pagasta komsorgs *Valfrīds K.* — par ielaušanās zādībām vairākkārtīgi ar cietumu sodīta persona — bieži iejaucās skolas dzīvē, kaut gan neprata lāgā savu vārdu parakstīt.

Š. 6-kl. pamatskolā (nepilnā vidusskolā) par pionieru vadītāju iecelts kāds V. S. Cik labi šis V. S. un liela daļa citu pionieru vadītāju izpratuši un pildījuši savus audzinātāja pienākumus, liecina sekojošais raksts, ko skolas pārzinis, kāds no agrāko laiku skolotājiem amatā atstāts pādaugogs, nosūtījis minētajam pionieru vadītājam.

S. nepilnā vidusskola
Ludzas apriņķī
1941.g. februārī Nr.

S. nepilnās vidusskolas
pionieru vadītājam V. S.

Sakarā ar pionieru vadītāja pienākumu noteikumiem paziņoju, ka Jūs jābūt man uzticētajā skolā katru dienu parastajā mācību laikā, bet ne divas trīs reizes nedēļā, kā Jūs to darāt.

Skolas pionieru vadīšana nav blakus amats, tādēļ lūdzu to pildīt kārtīgi un neierašanās gadījumos katru reizi ziņot man iemeslus. Padomju skolās disciplīna stāv pirmā vietā un tādēļ lūdzu Jūs nerīkoties patvarīgi, kā Jūs darījāt to līdz šim, bet sazināties ar klases audzinātājiem un skolas direktoru.

Nav pielaižams no pādaugogiskā viedokļa, kā Jūs 1941. g. 9. februārī pēc grūtām krosa sacensībām bez skolas vadības ziņas atļāvēt skolēniem palikt „večerīnkā“ līdz plkst. 2-iem naktī, kādēļ pirmdien, t. i., 10. februārī 50% vecāko klašu skolēnu neierādās mācībās, jo bija galīgi nomocījušies un neizgulējušies un š. g. 11. februārī pat izsaucu skolas ārstu Izraelu Kānu. pie saslimušajiem skolēniem: Jāņa Lūriņa no VII kl., Jāņa Brica no VII kl. u. c., kurš konstatēja, ka minētie skolēni saslimuši no pārpūlēšanās un saaukstēšanās.

Skolēnu klātbūtē nedrīkst aprunāt audzinātājus, nedrīkst izteikt lamu vārdus, nedrīkst arī smēķēt skolēnu klātbūtē un sevišķi skolas telpās — klasē.

Augšā izteikto nesaprotat kā rājienu, bet gan kā draudzīgu veca pādaugoga aizrādījumu — padomu.

Paraksts
Skolas pārzinis.

Par V. II pak. pamatskolas politisko audzinātāju un pionieru vadītāju atnāca *Voldemārs L.*, apmēram 19 gadu vecs jauneklis. Pamatskolu viņš nebija beidzis. Pirms iecelšanas svarīgajā amatā strādājis kādā Madonas pilsētas maiznīcā.

Sākumā savā jaunajā amatā V. L. bija pilnīgs analfabēts un savu politisko darbību uzsāka ar ierindas mācību vingrošanas stundās, ko pats mācījās no fiziskās audzināšanas skolotājiem. Bet biežās braukāšanas uz Madonas apspriedēm jau ziemas vidū to bija padarījušas par politisku spiegu, kas neatlaidīgi sekoja skolotājiem un vecāko klašu skolēniem, lai tos notvertu pretvalstiskos nodarījumos. Ar Padomijas iekārtas un tās visvarenības slavināšanu tas arī skolnieku pionieru vidū drīz vien atrada piemērotus palīgus. Tie tad nu pēc L. norādījumiem sekoja katram bērnam, kas nebija pionieris, un meklēja solos un gultiņās katru nieku, kas varētu būt pierādījums nevalstiskumam.

L. 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju — pionieru vadītāju bija žīds *Rūvins Livšics*. Apmēram 20 gadus vecs, rabīna dēls, apmeklēja pamatskolu. Nekad vēl nebija darba strādājis, bet klusībā, pēc paša izteicieniem, pagridē vervējis boļševisma piekritējus.

Skolā ieradās ar partijas pilnvarām; pārņēma politisko audzināšanu, noturēja sapulces un lasīja referātus, kuŗos mēģināja iemācīt bērniem žīdiski komunistiskās iekārtas pamatus.

Pārņēma savā vadībā arī skolēnu kooperātīvu, bet kad latvieši, atbrīvoti no komūnisma, pārbaudīja skolēnu kooperātīva kasi, tajā trūka 146 rubļu naudas. Rūvins tos bija paņēmis līdzī.

Skolā ieradās vienmēr nekārtīgi ģērbies, nesapogātā apģērbā, īpaši tādās vietās, kur pieklājība vienmēr prasa aizpogāšanu. Pats izspieģoja skolotāju darbu un vervēja arī spieģu tīklu.

Vietējā partija skolas pārzinim noliedza uzstāties ar runām aktos un sarīkojumos. Runāt varēja tikai žīds Rūvins.

*

P. 6-kl. pamatskolas komsorgs un pionieru vadītājs *Alfreds C.*, apm. 18 g. vecs, ar pamatskolas izglītību. Agrāk bijis kurpnieka mācekļis. Bez noteiktas dzīves vietas. Mitinājās parasti skolā pie skolēniem. Arī pārtika no skolēniem, — ņemot pēc kārtas no tiem produktus.

Apmeklēja skolotājus stundās, traucēja darbā, aizrādīdams turpat klasē skolēnu priekšā, ka skolotāji neprotot strādāt. Vēstures stundās bieži pārtrauca skolotāju un stāstīja skolēniem aplamības.

Noliedza skolēniem klausīt skolotāju norādījumus, tā kā beigās skolas disciplina kļuva neciešama. Ar zēniem naktis spēlēja kārtis uz naudu.

Beidzās ar to, ka komsorgs apmeklēja meiteņu kopmītnes telpas naktīs un sāka pavēdināt vecākās meitenes. Pēc vecāku protestiem par komsorga rīcību ievadīja izziņu, pēc kam tas no skolas pazuda.

*

B. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītāja *Vera P.*, apm. 20 gadus veca komjauniete. Beigusi pamatskolu un vienu gadu apmeklējusi arī vidusskolu. Agrāk strādājusi par trauku mazgātāju Madonas aizsargu nama virtuvē. Pionieru vadītājas amatā mēģināja traucēt skolotāju darbu, noskaņojot skolēnus pret skolotājiem, kuŗi esot plutokrati, tādēļ atļaižami. Lai skolēni rakstot lūgumus aprīnķa izglītības nodalī, kas tad atļaidīšot skolotājus. Ja skolēni negribot rakstīt, viņa pati uzrakstīšot, lai skolēni tikai parakstot. Kūdīja skolēnus, lai nedziedot tautas dziesmas, kuŗas skolotājs mācīja izrikojumam: Aijā žūžu, lāča bērni“, „Caur sīd-raba bērzi gāju“ u.c. Kas tās esot par dziesmām! Lai prasot, ka izrikojumā jādzied strādnieku dziesmas vienbalsīgi. Izrikojumā lai nedejojot tautiskas dejas.

Kad pēc Tass'a ziņas par vācu kaŗaspēka novietošanu Somijā, skolotāji sāka drošāk izrādīt savu nacionālo nostāju, tā draudēja ar apcietināšanu. Sludināja, ka sarkanā armija drīz ieiešot Vācijā.

Skolas apkalpotājam stāstīja, ka piedalījies 14. jūnija naktī patriotu apcietināšanās. Rādīja pārplēstu kaklu. Ar vienu apcietināto iznākusi ciņa; apcietinātais esot šo žņaudzis.

*

R. 6-kl. pamatskolā no trim pionieru vadītājiem, kuņģi sekoja cits citam, sevišķi izcēlās *Teodors S.* Zēna gados mācījies pamatskolā, bijis arī laukstrādnieks, bet no grūta darba vairījies. Toties tam labi paticis iedzert un ar meitenēm amizēties. Bolševikiem ienākot, tūlīt izpratis, ka nu varēs bez darba pēc patikas izdzīvoties, kļuva par bolševiku aktivistu un pionieru vadītāju — audzinātāju.

Viņa pirmais darbs bija apsūdzēt skolas pārzini kompartijai par skolēnu piekaušanu, kad pārzinis bija kādam pionierim iedevis plauku par vairākkārtīgu bezkaunīgu izturēšanos pret meitenēm.

„Mācības gada beigās“, lasām skolas pārskatā, „notika šāds bēdīgs gadījums. Pionieru organizācijas priekšsēdētājs bija izdarījis kopošanās aktu ar kādu meiteni — pionieri citu pionieru klātbūtē. Vainīgie bija rīkojušies pēc grāmatā „Klusā Dona“ aprakstītā parauga. Pēdējā bija pionieru bibliotēka.“

*

A. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju iecelts *J. Ab.* Bolševikiem Latvijā iebrūkot, Ab. atradies cietumā, kur izcietis pusotra gada sodu kādas sievietes izvarošanas dēļ. Bolševiki to kā „cietušo“ atbrīvoja un uzņēma komjaunatnē.

Mazās izglītības (mācījies pamatskolas 3. klasē) un neapdavinātības dēļ pionieru organizēšanā nekādu panākumu nebija. Arī pats sacīja, ka viņa galvenais uzdevums esot skolotāju novērošana un vēstures mācīšana. Tāpēc vēstures stundās vienmēr pats sēdēja klāt.

Vēlāk tai pašā skolā darbojās pionieru vadītājs un politiskais audzinātājs *L. K.* Skolā bieži sarīkoja iedzēršanu un kāršu spēli, ko redzēja arī skolēni. Kādā sevišķā gadījumā viņa vadībā skolas aktu zālē sarīkoja „propagandas“ priekšnesumus, kuņģos uzstājās meitenes peldkostīmos, ar smēķēšanu un iedzēršanu. Otrā dienā skolas pionieru istaba un aktu zāle atgādināja sliktu krogu.

*

R. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs *Pēteris A.* Ap 20 gadu vecs. Agrāk apmeklējis arodskolu, bet slinkuma dēļ izslēgts. Tēvam Latgalē uz laukiem īpašums, bet arī tur neviņoja strādāt. Kļaidoņa dzīvei nodevies alkoholiķis.

Reiz pat vietējais pagasta izpildu komitejas priekšsēdētājs ālēšanās un huliganisma dēļ to ielika aresta telpās izgulēt dzērumu. Kādu citu reizi *Pēteris A.*, galīgi piedzēries, dubļiem notašķījis, rūpus ienāca skolā vadīt pionieru apmācības.

Nekad nenovilka mēteļi ne stundās, ne sēdot, ne ēdot, ne priekšlasījumus turot. Palaidnīgās dzīves dēļ zem mēteļa bijušas tikai skrandas, ko tomēr nevēlējies rādīt.

*

K. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju uzmetās kāds *Edgars L.* Apmeklējis K. pag. 6-kl. pamatskolu un beidzis 4 kl. kursu. Jau no mazotnes parādījis sevi kā nelabojamu dauzoņu un huliganu. Ikdienišķais darbs viņam bija taisīt raķetes, naktīs postīt kaimiņu sakņu dārzus, izģērbties kaīlam un skriet vakaros uz ceļa sievietēm pretim, blaut nelabā balsi un baidīt gājējus, pietraipot kaimiņu mājās ārā uz soliēm dzesināšanai izliktās ēdienu bļodas utt.

Kāds bērnu tēvs griezās pie *Edgara L.* ar jautājumu par pionieru organizācijas nozīmi. *L.* savā defektīvajā valodā atbildēja: „Nu-n-nu t-tāpat v-v-vai n-n-u a-aizbraukt uz M-m-maskavu e-e-eks-kursijā v-v-vai.“

Pirmā debija viņam skolā bija tāda, ka uzaicināja skolēnus lēkt no skolas otrā stāva loga un tā pierādīt boļševistisko stāju. Staigāja uz skolu netīrs no galvas līdz kājām, ar atbaidīgu smaku. Bija dedzīgs bezdievju šūnu organizētājs. Huliganiskā veidā bija notraipījis kaimiņu baznīcā altāri.

Vakaros staigāja un glūnēja „aizdomīgo“ cilvēku logos. 1941. g. martā skolas pārzinis viņu padzina no skolas tā netīrības un piedauzības dēļ. Par šo gadījumu viņš pagasta milicim bija žēlojies: „E-e-es v-v-vairs uz sk-k-kolu n-neiešu, t-tur mani v-v-vairs n-n-neieredz.“ Milicis atbildējis: „Kas tu esi par boļševiku, ja tev no pārziņa bail?“

*

V. pamatskolā par pionieru vadītāju bija iecelts *Boriss D.* Līdz 1941. g. 1. aprīlim J. C. ģimnazijas IX (II) klases skolnieks. Ne visai apdāvināts un sekmju ziņā slihts skolnieks. Gados stipri vecāks par klases biedriem. Veselībā vājš, fiziski kropls (kropla roka un acs). Latvijas laikā aktīvs mazpulku dalībnieks.

Pēc komunistu ienākšanas pēkšņi pārsviedās par aktīvu komjaunieti un darbojās ar sevišķu, pat slimīgu sparū, galīgi sabojājams arī savu veselību. Pēc izstāšanās no skolas, ar 1941. g. 1. aprīli tika iecelts par pionieru vadītāju. Pārvērtās par skolas ļauno garu, visur maisīdamies, visu jaukdams. Bija neizsakāmi rupjš pret visiem, sevišķi pret skolotājiem, ar to uztraukdams arī skolēnus. Bija skaidrs, ka to viņš visu dara savas slimības, kropluma un agrāko nesekmju dēļ. Bet komjauniešu oficiālās aprindas par to priecājās.

1941. g. jūnijā saslima ar ātro diloni tādā formā, ka komunistiem bēgot, tiem līdzī tikt nevarēja. Miris pie vecākiem 1941. gadā un apbedīts ar mācītāja piedalīšanos.

3. „Vislabākie un viskultūrālākie skolotāji pasaulē.“

Vispusīgs talants.

Lārlis O. dzimis 1892. g., beidzis Jelgavas lauksaimniecības skolu, pēc tam Centrālo pāidagoģisko institūtu. Bijis skolotājs kādā zemākā lauksaimniecības skolā, bet no turienes atlaists kā nepiemērīgs darbam. Pēc tam strādājis vairākās pamatskolās, kur arī nav varējis pastāvēt.

Izcēlās pie bolševikiem, kas to tūlī ielika par V. pag. 6-kl. pamatskolas pārzini resp. nepilnās vidusskolas direktoru.

Te Kārlis O. rīkojās ļoti enerģiski un nodibināja labus sakarus ar krievu armijas komisāriem, pie kuriem bieži viesojās. Skolotājiem stingri norādīja iestāties komunistiski noskaņotajā aktīvā. Skolas VII klasē pats mācīja skolēniem „iso kursu.“ Komunistiski noskaņotus skolēnus vērtēja augstāk un lika tiem labākās atzīmes — 4 un 5.

Cītīgi apkaņoja reliģiju. Skolēnus par baznīcā iešanu rāja un izsmēja citu skolnieku klātbūtē. Kādreiz arī pats aizgājis baznīcā, kur noslēpies vēroja un pierakstīja dievkalpojuma ierašos skolēnus.

Kārlim O. labprāt patika stāstīt meitenēm par dzimumdzīves un laulības problēmām. Kādreiz šī informācijas lekcija pieņēmusi tādu raksturu, ka visas meitenes aiz kauna izgājušas no klases; palikusi tikai viena židiete. VII klases zēniem un meitenēm bieži runāja par mīlestību; mācīja, ka zēniem meitenes jāpavada uz māju utt.

Estere Cvika.

P. 6-kl. pamatskolā bolševiki par skolotāju iecēla židieti *Esteri Cviku*. Viņa dzimusi 1918. g. Padomijā. Izglītība nezināma. Pati stāstīja, ka beigusi bolševiku laikā Rīgā sarakstos kursus.

Cvika bija bolševiku varas acis un ausis skolā. Mācīja skolā vēsturi, dziedāšanu, rokdarbus un vingrošanu. Pati no vēstures nekā nezināja. Vienu izlasīja no skolēnu mācības grāmatas un to kropļotā latviešu valodā stāstīja skolēniem. Vienu pati drīz aizmirsa, un atkārtojot skolēni bija gudrāki par skolotāju.

Cvika uz instrumenta spēlēt neprata un arī dziesmu iesākt nevarēja. Te izlīdzēja kāds skolēns. Viņš iesāka dziesmu nepareizā tonī, bet Cvika diriģēja un dziedāja līdzī.

Roku darbu stundās sabojāja visus darba rīkus.

VI klases sienas avīzē figurēja visas pasaules „tētiņš“ Staļins, kam skolēni bija sabojājuši acis. Par šo lielo noziegumu Cvika ziņoja politiskajam inspektoram, kurš ieradās skolā kopā ar izglītības nod. vadītāju un kādu Vissavienības inspektoru. Sienas avīzi viņi paņēma līdzī un teica, ka nodošot to lietu politiskai pārvaldei, bet paši ķērās pie lietas izmeklēšanas.

Cvika no savas puses pieprasīja VI kl. skolēniem augstāko soda mēru. To pašu sodu pieprasīja arī klases audzinātājam.

Inspektora runas paraugs.

Rēzeknes apriņķa bolševiku inspektoram K. nebija ne mazākās inspektora stājas. Runājot tas viss sevi gumzījās, kratījās, savam iekšīgajam sparam it kā kādu piemēriģu ārēju veidu meklēdams, bet nekā neatrazdams, atkal sevi sabruka. Tādas pašas saraustītas bija arī viņa runas. Piemēram varētu ņemt kādu viņa skolā pēc revīzijas sacīto runu:

Latviešu skolu dzīves tiešie bolševizētāji, no Padomju Savienības atsūtītie: Skolu pārvaldes priekšnieks b. K. Grašmanis (pa labi) un viņa vietnieks b. A. Bergmanis. Uzņēmums izdarīts kādā jautrā izbraukumā Baldonē

„Biedri skolēni! Mums vajaga iznīcināt visus ienaidniekus — buržujus, fašistus, jā! Valdīšana tagad mūsu rokās, biedri skolēni, jā! Tādēļ mums jāmacās, kā biedrs Stalins, jā! Stāstiet mājā saviem vecākiem, jā! Un jūs, biedri skolnieki, visi esat un jums visiem jābūt komunistiem, jā!“ Beigas.

Metode, kā iegūt skolēnu uzticību.

B. 6-kl. pamatskolā par pārzini, toreiz direktoru, bija komunistu uzticības vīrs Jānis D. Sevi viņš uzskatīja par autoritāti padomju skolas jautājumos un neuzklausīja pārējo skolotāju domas.

Skolā bija ļoti slikta kārtība un disciplīna. To nodibināt traucēja pats skolas pārzinis, īstenībā — pats bija visu nekārtību cēlonis. Paļaudames uz skolēnu pašdisciplīnu, viņš tiem atļāva pārāk lielu brīvību.

Skolēni pēcpusdienās nāca uz skolu bez vajadzības un kontroles. Gatavojot sienas avīzi, skolēniem bija atļauts klasēs palikt arī naktīs. Tā skolā bez uzraudzības palika zēni un meitenes. Bija vairāki gadījumi, kad vecāki no rīta nāca meklēt savus bērņus. Nelīdzēja skolotāju un uztraukto vecāku protesti pret šādu pārzīņa rīcību. Viņš atteica: „Nu, kas tur sevišķs?“

Sakarā ar minēto, decembra mēneša vidū kādā pēcpusdienā pieci skolnieki izvaroja klasē kādu skolnieci. Desmit līdzdalībniekus pēc tam no skolas izslēdza. Gadījumu izmeklēja tiesu iestādes un ITK. Notika skolēnu un skolotāju pratināšana tiesu iestādēs. Piecus aktīvos notikuma izpildītājus līdz tiesas spriedumam paturēja apcietinājumā. Izceļoties kaņam, visi pieci skolnieki bez vēsts pazuda.

„Paidagogu sēdē,“ stāsta viens no šīs skolas skolotājiem, „kādreiz jautāju, kā piespiest divus ļoti nekārtīgus skolēnus kārtīgi uzvesties un paklausīt. Skolas pārzinis paskaidroja, ka vajagot vispirms iegūt šo skolēnu uzticību. Kad jautāju, kā iegūt attiecīgo palaiņņu uzticību, pārzinis man paskaidroja:

„Skolotāji bieži skolēniem aizrāda: To tu nedari, tā tu nedari, nav brīv! utt. Skolēns skolotāju uzskata kā savu soģi, kuŗa klātbūtē daudz kas slēpjams. Tāpēc skolēns skolotājam neuzticas. Lai tā nebūtu, jums jāpiedalās visā šo skolēnu dzīvē. Jums jāiet arī zaglīgajam skolēnam līdzī uz tirgu zagst. Kad skolēns zog, tad nesakait: Tā nedrīkst! bet piedalaities arī pats zagšanā un sakait, ka nevienam to neteiksit. Tā jūs iegūsit šī palaidnīgā, zaglīgā skolēna uzticību.“

Man ar šo nopietni domāto pamācību bija jāsamierinās. Vienīgi bez atbildes palika jautājums: „Vai mani laidīs klasē, kad milicis mūs abus atvedīs uz skolu no cietuma?“

Ar otru palaidnīgo zēnu man jāejot uz Pilskalnu mētāt upē akmeņus. Tā es iegūšot viņa uzticību un varēšot labot.“

Pārzinis atļāva skolēniem starpbrīžos dziedāt un spēlēt mutes harmonikas. Kad skolotāji jautāja pārzinim, kā palaidnīgam skolēnam noskaidrot, kur sākas bļaušana un beidzas dziedāšana, pārzinis aizrādīja uz apzināto pašdisciplīnu, ka gan jau skolēni paši to izpratīšot. Skolēni tomēr to neizprata, un skolotāju darbs tapa arvien grūtāks.

Boļševiku „inspektors“ ar „vēsturiskajām“ stundām.

Kādā vakarā V. skolas pārzinis negaidīti sastop skolas aulā neliela auguma pusaudzi ar sarkanu kakla saiti un sarkanu zvaigzni pie svārku atloka. Aptaujājoties pēc jaunekļa ierašanās iemesliem, skolas pārzinis saņem atbildi, ka jaunais cilvēks ieradies, lai iepazītos ar skolas direktoru. Redzot direktoru savā priekšā, nelūgtais viesis min savu augsto amatu un pienākumus:

„Esmu V. pagasta komsorgs. Mans pienākums ir vadīt visu pagasta sabiedrisko un politisko dzīvi, uzraudzīt visas pagasta iestādes, kontrolēt skolotāju darbu stundās un pasniegt dažas vēsturiskas stundas.“

Skolas pārzinis aiziet savās gaitās.

Tuvojas MOPR'as diena. Skolas pārzinim viens smagums noveļas no sirds, jo daudz par MOPR'as dienas referātu galva nav jālauza. Tagad jaunajam komsorgam laba izdevība uzstāties ar „vēsturisku stundu.“

MOPR'as dienā skolēni sapulcēti aulā. Katedrā parādās gaidītais referents ar saplosītu brošūru rokā. Gribēdams savu

personu un referātu jo iespaidīgu darīt, tas pieņem nedabīgi zemu balsi un garīdznieka runas toni. Lasišana mežģijas vai pie katra vārda.

Pēc pirmajiem teikumiem skolēni nodur galvas, lai slēptu smieklus. Kad referātā MOPR'as vietā pastāvīgi atkārtojas MORP'a, skolēnu jautrība vairs nav valdāma.

No referāta satura skolēni nekā nesaprata, bet referents ieguva sev „MORP'as“ palamu. Stunda patiešām bija „vēsturiska.“

Dažas dienas vēlāk tas pats „MORP'a“ bez pieklauvēšanas, mētelī, ar cepuri rokā, ielaužas sestajā klasē kontrolēt algebras stundu. Ar pārgudru seju kontrolieris vēro burtus ar plūsiem un minusiem. Kā vēlāk noskaidrojās, tad atrisinājumi ar burtiem un krustiem guvuši kontroliera acis mistisku nozīmi, jo viņa paša izglītība nav sniegusies tālāk par pamatskolas divām klasēm un agrākā darba vietā nozagtos Rbl. 160,— viņš saskatījis bez algebras palīdzības.

Atkritušais teologs.

C. 6-kl. pamatskolā boļševiku laikā par skolotāju bija iecelts Jānis K. Beidzis ģimnaziju, vienu gadu arī studējis teoloģiju.

Un tomēr, pēc paša apliecinājumiem citiem skolotājiem, bijis komjaunatnes kandidāts un Mopr'as biedrs. Cītīgi apkaņoja reliģiju un turēja priekšlasījumus pret Kristu. Ja bērni kaut reizi iedziedājās kādu garīgu dziesmu, K. tūlīt rakstīja sūdzību izglītības nodaļai, ka pārzinē ļaujot dziedāt garīgas dziesmas. — Visur centās graut pārzīnes cieņu, norādīdams skolotājiem klasē, ka „viņa te ir nulle,“ viņa arī nekā neprotot un neesot piemērota laika garam. To pašu bija rakstījis arī inspektriesei.

Bija brīži, kad klasē visu bērnu klātbūtē lūdza skolas pārzīni, lai piedodot viņa pārsteidzīgo rīcību, bet pēc dažām dienām aušošanās un sūdzības gāja atkal vaļā.

Gribēdams iegūt skolēnos populāritāti, rīkoja ar sestās klases zēniem krūmos iedzeršanu, pat „atvadīšanās balli“ kādās kaimiņu mājās, kur piedalījās arī meitenes.

Viņam piemita vēl kāda cita divvainība: bieži naktīs gulēja zēnu guļamistabā kopā ar kādu zēnu zem vienas segas.

No divgadīgas partijas skolas sola par profesoru.

R. skolotāju institūtā, kas pēc boļševiku pārkārtojumiem bija ticis par augstskolu, direktora godā iecēla kādu no Pado-mijas atbraukušu biedru Viškarevu.

No viņa paša nostāstiem un uzdotiem biografiskiem datiem zināms, ka viņš — Zemgales amatnieka Viškera dēls. Pasaulē kara laikā aizklīdis uz Krasnojarsku. 12 gadu vecumā sācis mācīties ābeci, Beidzis nepilnas 4 klases pamatskolā (septiņus kursus, t. i., septiņus pusgadus). Tad strādājis maiznīcā par mācekli, vēlāk — tāpat par mācekli pie namdaņiem un apm. divus gadus mācījies partijas skolā marksisma — ļeņinisma gudrības.

Pēc tam tūlīt kļuvis par „profesoru“ skolotāju institūtā Kzil — Ordā, Aizkaspijā. No turienes kā latvietis, lai gan bez latviešu valodas prasības, komandēts uz Latviju, kur šejienes lielie biedri to iecēla par skolotāju institūta direktoru.

Direktors no Padomijas.

Liepājā 1940. gada rudenī nodibinājās divas vidusskolas sarkanarmiešu bērniem. Vairums skolotāju šīm skolām atbrauca no „plašās dzimtenes.“

Vispirms jau ļoti neparasti „kultūrā atpalikušajiem“ Liepājas latviešu skolotājiem likās tas, ka jaunās desmitgadīgās vidusskolas direktors tērpies tik noskrandušās un netīrās drēbēs, ka tas drīzāk atgādināja ostmalas slaišu nekā vidusskolas skolotāju. Pat godīgas cepures viņam nebija, nerunājot nemaz par virskreklu, apkaklīti un kakla saiti. Arī pārējie skolotāji ar savu nabadzīgo apģērbu ļoti atšķīrās no Liepājas ierēdniecības un inteligences. Šiem „bagātās“ Padomijas laudīm trūka arī kurpju un portfeļu. Sākumā viņi nēsāja savas rokas grāmatas un skolēnu burtnīcas padusē, avižu lapā ievistitas. Vēlāk gan šos pašus „nabadzīgajā un nekultūrālajā“ Latvijā ieguva vērtīgam skaitus, istas ādas portfeļus, protams, gatavotus tepat Latvijā.

Kāds cits no Padomijas atbraucis skolotājs sūdzējās, ka viņam jau 20 gadu neesot kabatas pulksteņa. Tā kā sarkanarmieši jau gandrīz visus mūsu pulksteņu krājumus bija izpirkuši un pulksteņu tirdzniecība šai laikā bija jau stipri ierobežota, tad divi Liepājas latviešu skolotāji apliecināja, ka vīram šī rīka patiešām trūkst, un tā „slavenās un bagātās paradīzes“ pilsonis „nabadzīgajā un nekultūrālajā“ Latvijā ieguva vērtīgu priekšmetu, pēc kura viņš Padomijā velti bija ilgojies 20 gadu.

Tā saucamos oktobra revolūcijas svētkos bija spiestas piedalīties arī latviešu skolas un skolotāji. Svētku parāde un „tautas“ manifestācija, protams, notika pēc „sīki izstrādāta plāna un grafika,“ tāpēc neviens īsti nezināja ne savu vietu, ne arī kad gājieni sāksies. Skolām, kas te bija sadzītas kopā, iznāca neparasti ilgi gaidīt un salt. Šai laikā skolotāju apriņdās izplatījās vēsts, ka krievu vidusskolas kolēģas esot stipri pārvērtušies — apģērbusies kā buržuji. Gāja skatīties, kā piestāv Latvijas audumi varen plašās „dzimtenes“ biedriem. Nu, nekas, nekas, labi! Šie smaida vien! Un kā nu nē! Sākumā pie mums taču par 100—120 rubļ. varēja nopirkt tādu uzvalku, kas Padomijā maksāja 1500—2000 rubļu. Jā, sevišķi uzcirties bija pats agrāk noplukušais direktors. Pat bārdu noskuvis, un uzvalks, mētēlis, cepure, kurpes — viss gluži jauns, kā no veikala pēmts.

Un kas tas skaistākais! Labi ģērbtais vidusskolas direktors grauz saules puķu sēklas un čaulas ar slaidu vēzienu spļauj uz ietves. Visapkārt jau krietna kulsma.

Vēlāk šis pats direktors stāstīja, ka viņš priekš dažiem gadiem bijis kalnraktuvju strādnieks, bet tad avansējis par vidusskolas direktoru.

Biedrs Krišjānis Žubītis.

Kādas skolotājas stāsts.

Marta beigās vai aprīļa sākumā ieradās J. skolotāju institūtā biedrs Žubītis, partijas vēstures un marksisma-leņinisma skolotājs.

Biedrs Ž. nodzīvojis Krievijā ap 30 gadu. Pasaules kara laikā iesaukts krievu armijā un ar to ieradies Latvijā. Divi reizes no šejienes bēdzis jeb dezertējis (kā pats stāstīja): pirmo reizi revolūcijas sākumā, otrreiz — 1919. gadā. Viņš ir vidēja auguma, platiem pleciem, padrukns, apaļu galvu, īsi apcirptiem matiem, zilā frencī, ar boļševiku ordeni pie krūtīm.

Runā ar stipru krieviski latgalisku akcentu, ātri, neskaidri, norijot vārdus. Grūti sekot viņa domai. Kā jau īsti ortodokss boļševiks, runā tikai to, kas rakstīts avižu ievadrakstos vai iespiests grāmatās. Padomijā esot beidzis kādu sarkano universitāti. Kādu laiku vadījis arī vidusskolu.

Biedrs Ž. bieži lieto vārdus „a vot, biedriši,“ kādēļ skolēni viņam drīz vien iedod palamu „biedrišs“ (ar īso i).

Jau iepazīšanās ar biedru Ž. iznāk savdabīga. Kādu dienu skolotāju istabā jauna persona. Kāds iepazīstina — biedrs Žubītis. Ir jau zināms, ka tādām jāierodas. Neomulīgi kļūst apziņoties, ka te nu būs kāds, kas visu mēris no „patiesā marksisma“ viedokļa, kas būs partijas acs un auss mūsu vidū. — Skolotāju istabā klusums. Tā kā būtu ar jauno darba biedru jāparunā, bet nevienam netiek. Kāds vaicā par agrāko dzīves vietu. Tā — Omskā. Kāds tur klimats? kāda ziema? — Visi temati uzmanīgi izvēlēti, jo nenozīmīgi. Vai nav aizmirsis latviešu valodu, tik ilgi svešumā dzīvodams? —

„Nē, runāju, runāju. A tikai valoda attīstās, jaunos vārdus nevar zināt. A vot valoda mainās, tas svarīgi! A piemēram, agrāk teica — lielinieks, tulkoja no krievu valodas, a tas nepareizi, tā nevar. A vot jāsaka boļševiks, — visā pasaulē saka — boļševiks. A lielinieks — tā no 19. gada palicis vēl, ka tas laupītājs, a vot boļševiks — cita lieta!“

Klusums istabā spiedīgs. Sevišķi asi mums iedūpas viņa teiciens tādēļ, ka saruna notiek pēc tam, kad tikko lata vietā stājies rublis, ko savās pārrunās kolēģas nule novērtējuši kā laupīšanas aktu lielā mērogā. Kāda skolotāja mēģina klusumu pārtraukt un iesmieties, it kā par joku, bet tas iznāk tik neveikli. Smieklīgs kā sauss žagariņš aizlūst un kaut kur nokrīt.

Direktors glābj situāciju un piedāvā biedram Ž. vēl glāzi tējas, un nu sarunas atkal var novirzīties uz tēju, maizi, laiku. Un visi sevī domā: tad tāds ir jaunais marksisma skolotājs! Ko viņš varēs dot audzēkņiem? Kā ar šādu stilu var stāties mūsu skolēnu izlases priekšā? Un ko nesīs ikvienam no mums ikdienas satiksme ar partijas biedru, vienīgo, kas nu mūsu starpā ir?

Tikko ieradies, biedrs Ž. sāka rīkoties diktātoriski, jaucoties skolas darbā viscaur, pamācot skolotājus un it īpaši skolas vadību. Runāja daudz par kritikas un paškritikas vajadzību.

„A vot, biedri, vajaga pa boļševicki, ar kritiku, a nevis kā kaut kādi inteligenti...“ teica viņš kādā paidagogu konferencē, bargi pārmetot skolas vadībai, klašu audzinātājiem, pārējiem

skolotājiem un skolēniem to, ka Lieldienu pirmdienā klasēs audzēkņu rindas bijušas paretas. Gan direktors, inspektors, klašu audzinātāji un pārējie katrs mēģināja novērst neomulīgo sasprindzinājumu; runāja par to, ka nedēļām audzēkņi nav bijuši mājās, ka slimojuši daudz (daudzi bija pārpūlējušies) un vēl slimo, ka dažiem jāapmaina ziemas apģērbs pret citām drēbēm, daži sestdien aizbraukuši tai pārliecībā, ka pirmdien būs atpakaļ, bet sākušies plūdi un nav tikuši. Beidzot arī vēl aizrādīja, ka pagājis jau tikai viens vienīgs gads, kopš visi svinējuši Lieldienas un ka saprotams, ja tik ātri nevar pārorientēties, nevar ieaukt jaunā garā, un ka dažā labā gadījumā attaisnojams, ja arī kāds tiešām būtu tikai Lieldienu dēļ mājās palicis.

Šai sēdē sevišķi spilgti izpaudās, ka pie skolotāju galda saptapušās divas pasaules: skolotāji, kas auguši un strādājuši rietumu kultūras ietekmē, kas mēģina audzēkņus izprast un tiem līdzēt, un kāda cita, mums nepazīstama pasaule, kas nerēķinās ne ar kādiem fiziskās vai psihiskās īstenības faktiem, bet prasa tikai „revolucionāro garu,” un ka starp šīm divām pasaulēm nav tilta un nevar būt.

„Jūs te aizbildināties ar visādiem niekiem: a vot, upīte pārpūdusi, netiek pāri... A vot, kad būs bolševistiska apziņa, tad nevienu stundu, ne minūti nekavēs, a tā ir tāda izlaidšanās. Un te vainīga ir skolas vadība! Mums vajgs kā biedrs Maļenkovs,¹ vajgs paškritikas, a jūs sakāt — upīte pārpūdusi... A pārpūlējies — Tas tik, ka nav apziņas. Es pats strādāju un mācījos, jā! Vot, bija apziņa, i varēju strādāt, nevienu minūti nekavēju. A jūs sakāt — pārpūlējies... A kad būs revolucionāra apziņa — nepārpūlēsies! Vajgs revolucionāras apziņas!”

Tai pašā sēdē piedalījās arī kāds cits partijas biedrs. Sēdēja, sēdēja, klausījās, kā biedrs Ž. rājis ilgi un plaši, tad arī no savas puses kaut ko stāstīja par bolševistisko apziņu un biedru Maļenkovu, tikai nebija skaidrs, ko ar to grib teikt. Pašās beigās tā ir palika, ka taisnība gan: skolotāji nestāvot savu uzdevumu augstumos, bet it īpaši skolas vadībai vajagot paškritikas un bolševistiskas apziņas, un tās trūkstot.

Tā mēs sēdējām: vienā pusē bolševisma apziņas pārņemti biedri, otrā pusē — viss skolotāju kolektīvs, kas bija morāliski izplaukātš un bezgala smagā depresijā gāja mājās, vaicājot: Kur viss tas novedīs skolu? Ko darīsim tālāk? Kā dzīvošim?

Drīz pēc tam bija sasaukta skolēnu pilnsapulce, kur biedrs Ž. uzstājās ar to pašu runu, teikdams skolēniem to pašu, ko ie-

¹ b. Maļenkova ziņojums Vissavienības XVIII K(b)P konferencei 1941. g. 15. februārī: „Par partijas organizāciju uzdevumiem rūpniecības un transporta nozarēs.”

Šai ziņojumā ļoti daudz anekdotiski feļetoniska materiāla, kas tomēr visai tipiski raksturo, no vienas puses, pašu Padomju Savienības saimniecisko dzīvi ar visām aprbrīnojamām acgārnībām un aplamībām, no otras — bolševistiskās „kritikas” veidu, kas īstenībā nav nekas cits kā liela stila pašizplaukšanās. Šo ziņojumu bolševiki uzskatīja par tik ģeniālu, ka tas bija jānolasa un jāpārrunā visos uzņēmumos, iestādēs, arī skolās un skolotāju sapulcēs.

priekš skolotājiem. Pārmeta nenākšanu uz skolu Lieldienu pirmdienā un arī viņiem aprādīja, ka skolas vadība esot vainīga, nestāvēt savu uzdevumu augstumos.

Tā bija apzinīga skolotāju autoritātes graušana no partijas vīru puses. Ja vien grāvējs būtu bijis nozīmīga un inteligenta persona, varbūt viņam arī būtu bijuši panākumi, bet šais apstākļos cieta tikai grāvēja paša autoritāte. Vispār gan jāsaka — skolotāju institūtam bija laimējies: labāku antikomunistisku propagandu jauno, topošo skolotāju vidū kā biedru Žubiti nemaz nevar iedomāties. Ja audzēkņiem paliks prātā, kādam skolotājam nav jābūt, tad tās būs atmiņas par „biedru Ž.“ Ja viņš nebūtu bijis visvarenās partijas uzticības vīrs, tad gan nebūtu varējis rādīties klasē, bet bailes no partijas, no čekas, no apcietināšanas, no moku kambariem bija pārāk lielas, lai kāds runātu preti.

Kādā pedagogu sēdē biedrs Ž. pārmeta skolotājiem, ka tie neesot pietiekami piesātināti ar boļševisma garu, dodot nepiemērotus uzdevumus klasē. Ar marksismu-leninismu jāpiesātinot it visas stundas.

„A vot, biedriši, tā nevar, vajgs marksistiski, vajgs audzināt boļševisma garā. A vot — matēmatikas stundā — uzdot uzdevumu — mātei 21 metrs drānas, katru dienu nogriež pa trim metriem; cik dienām pietiks... A tādu uzdevumu nevar dot! Tas nekā nedod bērna domāšanai! Kāpēc 21 metrs drēbes? un ko no tiem trīs metriem šūs? Vai māte spekulante, ka 21 metrs? A jādod tādi uzdevumi, kas bērnam saprotami; a vot zīmuli, tie jāizdala. Bērns zina, ko ar zīmuli dara, viņam tūlī interesē rodas, a nevis trīs metri drēbes... Un ar procentiem rēķinot jādod, cik valstsdomē vietu bija muižniekiem, cik strādniekiem — tas audzina revolucionāro apziņu. Tā vot, biedriši...“

Lai kāds priekšmets — viss jāskata vienīgi no marksistiskā viedokļa. Viss, ko radījušas citas valstis — noniecināms, nonievājams. Iznāca tā, ka visa zinātne sākas tikai ar marksismu (pat pedagogijai) Sevišķi liela loma audzināšanā jāierāda šķiru naida kurināšanai. Jāaudzina naidis, bezgalīgs naidis pret visu, kas ārpus Padomju Savienības; jāizmanto ikkatrs gadījums, jāsak jau no pašas mazotnes, bērnu dārzā. Nedrīkst palaiest nevienas stundas, kad mazbērnam nepotētu „mīlestību uz plašo dzimteni“ un nekurinātu naidu pret „rietumu riebekļiem.“ — Ja tas varbūt bija realizējams Krievijā, kas divi gadu desmitus ar nepārejamu mūri bija nožogojusies no rietumu ietekmes, tad mūsu apstākļos par šādu „iepotēšanu“ nevarēja būt runas. Ignumu un rūgtu humoru radīja Žubiša apgalvojumi, ka mums neesot bijis skolu, ka tās pašas nedaudzās mēs neesot varējuši apmeklēt, ka skolotāji nekā neesot mācījuši, visi bijuši nabadzīgi utt., utt. Kuriozi bija dzirdēt, kā Žubītis latviešu valodas skolotāju pratināja, vai tikai pārbaudījumu rakstu darbos pietiekami stingri skatās uz pareizrakstību:

„A vot, biedriši, gramatiku vajags, nevar bez gramatikas. A vot Savienībā ar kādu laiku tā bija — neskatījās uz gramatiku, sak, valoda laba. Valoda — cita lieta. Valoda tik laba, ka labāk nevar būt, a gramatiku — nezina, kļūdas, a tā nevar. Vajgs, pieņemt mierus (laikam gan no krievu valodas „priņatj meri“) lai būtu pareiza gramatika...“

Kādā vecāku sanāksmē, kad biedrs Ž. uzaicināts referēt par audzināšanas jautājumiem, bet runā tikai to pašu vecu veco nodrāzto stāstu par mūsu nekultūrālību un atpalicību iepretim Savienības brīnumainajam līmenim, nākas dzirdēt šādus vārdus: „A vot, biedri, jūs paši zināt, cik grūti Latvijā bija ar skolām; a sacija gan, bezmaksas skola, a vot patiesībā nemaz nebija. Nevarēja iet skolā. — Strādnieka bērni visi apdāvināti, spējīgi, a'vot, nav ko kājā vilkt, nevar iet skolā, at tirgotāja dēls, žulika dēls — tas vot var iet skolā...“ Vecāki noklausās mēmi, audzēkņi, kas arī piedalījās sanāksmē, skatījās platām acīm runātājā. Ka marksisma katedras vadītāja cieņa no šādas runas nevarēja pieaugt, tas saprotams.

Kādā audzēkņu vakarā biedrs Ž. uzstājās ar garu jo garu referātu par tematu, kādam jābūt padomju skolotājam. Uznāca uz katedras ar savu pazīstamo: „Vot, biedri!“ Zālei pāršalca smieklis, un skaļi aplausi atalgoja komisko uzstāšanos. Bet biedrs Ž. liekas nemanīja, ka par viņu zoboja. It laipnīgi smaidīdams par necerēto aplausu vētru, māja ar roku, sak, nu jau pietiek, pietiek. Visa runa bija anekdotu virkne, bet galu galā pāri palika tikai tik daudz, ka skolotājiem jāprot pagasta izpildkomitejai sienas avīze taisīt un ar traktoru rīkoties, jo varētu rasties vajadzība izpalīdzēt lauksaimniecībā. Varbūt viņš bija gribējis arī vēl ko citu teikt, konспекти bija līdzi, to bija daudz, bet laikam neiznāca (viņš solīja runāt 20 minūtes, to vietā runa ievilkās līdz pusotrām stundām, un tā tad varbūt viņš nepaguva pateikt arī to, ka skolotājam jāprot labi savs arods un jāpazīst bērna psihe...)

Kad biedrs Ž. beidzot nokāpa no katedras, audzēkņi bija tik saīguši par garo runu, ka aplausu nebija vairs nemaz. Arī skolotājiem, kaut sēdēja pirmajā rindā, rokas necēlās aplausiem, — tas jau bija skolotāju profesijas izsmiekls, ko mums nācās redzēt šai sestdienas vakarā. Aplausi jau būtu bijuši jātulko kā indīgākā ironija. Kādam jābūt padomju skolotājam... To mēs redzējām, un tas mums lika novērsties no runātāja un iekšēji atjaunot sev solījumu: ja tāds ir padomju skolotājs, tad tādi mēs nemaz nevaram būt, un ja kāds varētu būt, viņš to negribētu, nedz no klātesošiem, nedz audzēkņiem, kas gatavojās skolotāju gaitām.

Viens no sevišķi iemīļotiem tematiem bija par kritiku un paškritiku, kas jo sevišķi bija dienas kārtībā pēc Maļenkova teiktās runas. Kādā darbinieku sanāksmē ieradās pārstāvis no arodbiedrības un izteica pārmetumus dažām skolotājām. Tās pārmetumu noraidīja un savukārt izteica izbrīnu par to, ka šādā veidā pirmo reizi dabūjot zināt par saviem pārkāpumiem. Vai nebūtu bijis pareizāk aizrādīt vispirms tieši un tikai tad, ja stāvoklis nelabojas, ziņot tālāk arodbiedrībai stingrākam rājienam. Biedrs Ž. paskaidroja:

„A vot, biedriši, tas nav rājiens, tā ir tikai kritika. A kritikas un paškritikas vajgs, bez kritikas nevar. Kā biedrs Maļenkovs saka...“

Kāda skolotāja iebilda: „Kritika ir laba lieta, tikai tai jābūt pamatotai.“

Biedrs Ž. uz to atbildēja: „A vot, biedriši, biedrs Staļins saka — piecas procentes patiesības — arī veselīga kritika!“

*Austrumnieciska izskata direktors zem āmura un sirpja
zīmes pasniedz latviešu skolniecei gatavības apliecību*

Pēc tik satricinoša paziņojuma visi palika kā uz mutēs sisti. Un ko gan lai mēs būtu teikuši, ja pats „tautu tēvs“ izteicies par šādu kritiku!? 5 % patiesības — arī labi... Tāda bija visa dzīve. Labākā gadījumā 5 % patiesības, viss pārējais blefs, scholastika, no dzīves īstenības atrauta teārija.

Vēl kāds cits piemērs tam radās tai pašā sapulcē, turpmāko sarunu gaitā. Kādai skolotājai uzlika jaunu pienākumu. Viņa at-
runājās, neesot laika.

B. Žubītis: „A mēs visi strādājam, vajgs strādāt.“

Skolotāja: „Es neatsakos strādāt, tikai man tagad pavasari daudz praktisko darbu, kas veicami ārpus stundām. Baidos, ka man vienkārši neiznāks laika jaunajiem pienākumiem.“

Biedrs Ž.: „Neviens nestrādāj vairāk par 8 stundām!“

Skolotāja: „Es nezinu, kā citiem ar darbu, bet man iznāk strādāt 12 un 14 stundas.“

Biedrs Ž. jau stipri iekaisis, paceļ balsi:

„Neviens nestrādāj vairāk par 8 stundām!“

Skolotāja: „Varbūt citi tiek galā ar savu darbu 8 stundās, man tas nav iespējams.“

Biedrs Ž. noskaities: „Tad vajags iet pie darba inspektora, lai noskaidroj, kādēļ tādas nekārtības!“

Atkal iestājas klusums, jo mazāk par 14 un 16 stundām neviens no mums nestrādāja, tikai darbam nebija jēgas, ne svētības. Neviens darba inspektors te nebūtu līdzējis. Katra nākamā diena rādīja aizvien skaidrāk, ka mēs „nespējam piepildīt ar revolucionāru saturu katru minūti,“ kā to ar biedra Ž. muti no skolotājiem prasīja visvarenā partija.

„Triečiena tempam mācībās“ zīmīgs fakts, ka biedrs Ž., kas vēl uierādās, divi mēnešos gribēja izņemt visu partijas vēstures kursu, lai gan sākumā bija paredzēts divi gadiem. Divas nedēļas pirms mācību beigām viņš tomēr paņēma atvaļinājumu vairākām nedēļām, lai brauktu uz Savienību — ģimenei pakaļ. Par šo braucienu pats izsacījās tā: „Jābrauc uz Maskavu, jāved sieva un bērni un visi velli šurp.“ Neviens nesūrojās, ka viņš aizbraucis, un visi cerēja, ka mums vairs neiznāks sastapties. Skolas vadība biedra Ž. priekšmetos pārbaudījumus bija nolikusi uz pašām beigām, cerībā, ka tie nemaz nenotiks.

Tomēr — biedrs Ž. atgriezās. Saprotams, ja divi mēnešos jāizņem divu gadu kurss, ka tad arī bija jāsteidzas, un audzēkņiem nācās iemācīties no vienas stundas līdz otrai 20 līdz 45 lapas puses. Viņi izmantoja citas stundas, lai slepus mācītos biedra Ž. nesamērīgi daudz uzdotās vielas.

Kādā pārdarīšanas stundā skolotāja sīkāk apstājās pie tā, ka viela jānodod pakāpeniski, tādā daudzumā, lai bērns to varētu uztvert un iekšēji pārstrādāt. Kāds audzēkņis piecēlās un vaicāja:

„Ko jūs teiktu par skolotāju, kas uzdod 45 lapas puses iemācīties no vienas stundas līdz otrai?“

„Tāda skolotāja nemaz nav,“ atbild pārdarīšanas skolotāja.

„Bet ja nu tomēr ir?“

„Tad tas ir viss, ko vien gribat, tikai ne skolotājs.“

„Bet biedrs Ž. mums tik daudz uzdod!“ triumfē audzēkņi.

Vēl piemērs par biedra Ž. darbu ir darbs „pēc grafika.“ Pēc grafika bija paredzēts, ka vienai trešdaļai atzīmju gala pārbaudījumos jābūt trijniekiem. Audzēkņi institūtā bija izlase, mācījās labi. Zināja arī, ka eksāmeni nozīmīgi. Atbildēja priekš-

zīmīgi. Skolotājam bija jāprāto, kā nu lai „pēc grafika” izliek trijnieku, ja atbild vismaz uz četri. Biedram Ž. tomēr iznāca pēc grafika. Dīvainais bija tikai tas, ka trijniekus dabūja tieši krietni skolēni, kam parasti nevienā priekšmetā trijnieku nebija.

„Kur jums misējās, kādēļ trijnieks?” — „Nezināju pateikt, kas ir Staļins.” — „Kā tas iespējams?” — „Es jau arī teicu, ka ir partijas ģenerālsekretārs. Kad tas neapmierināja, — ka komi-sāru padomes priekšsēdētājs. Bet arī tas nebija pietiekami.” — „Nu, un? — „Biedrs Ž. beidzot pateica, ka Staļins ir mūsdienu Ļeņins.”

„Jā, tas nu tiešām ir liels grēks! Kā to var nezināt? Tas jau stāv visos plakātos rākstīts... Tikai, lietišķi domājot, tas, protams, nevienam nevarēja ienākt prātā... Vai arī citā gadījumā — trijnieks par to „pašpaļāvību,” ko biedrs Ž. tā attēloja skolotāju istabā: „A vot, par daudz paļaujās saviem spēkiem. Kā paņemt biļeti, tūliņ, nepārdomājs, saka: var atbildēt. A tā vot nevar...”

Kādam citam trijnieks par to, ka tas nav uzmetis uz iz-sniegtās zīmītes atbildi, nodevis lapiņu baltu atpakaļ, bet stās-tījās bez iepriekšēja uzmetuma.

Vēlāk vaicāju attiecīgajam audzēknim, kādēļ viņš nav rakstī-jis uzmetumu; jā zinājis, ka biedram Ž. tas tik svarīgi. Audzēk-nis paskaidroja: „Man tas tikai jāuc, man vieglāk, ja es iekšēji sev pastāstu. Tas, ko esmu uzmetis, man stāstam neder, es tad pinos kā pakulās.”

Te darišana ar dažādiem priekšstatīšanas veidiem, bet stāstīt par to biedram Ž. būtu bijušas veltas pūles. — Tādā veidā, protams, varēja trijniekus izlikt arī „pēc grafika.” Bet labi, ka nenozīmīgi kļuva jau pēc dažām dienām ir biedra Ž. izliktie trijnieki, ir piecnieki.

Jaunatnei šis laiks bija bēzgala smags. Zīmīga šāda saruna ar kādu audzēkni, kuŗš žēlojās:

„Mēs nonākam smagā dvēseles konfliktā. Mēs nevaram atzīt to, kas pastāv, bet no otras puses — mums dod stipendi-jas un aizvien atgādina, ka mums no savas puses kas jānodod arī pretim... Mēs to saprotam, mums jābūt pateicīgiem, mums jāstrādā, mums jābūt lojāliem. Bet kā lai mēs to iespējam, ja redzam, cik viss bezjēdzīgs!” — Kā man bija viņu psihisko stāvokli atvieglot? Varēju vienīgi teikt, lai paciešas, ka esmu pārliecināta — reiz būs citi laiki. Jāiztur, jo katrā latvieša dzi-vība jāsauglabā citiem, lielākiem, nozīmīgākiem notikumiem un apstākļiem.

„Biedra” Žubiša raksturojumu vēl varēs papildināt dažu institūta audzēkņu atmiņas par slavenā politiskā audzinātāja darbību:

*

Tas bija kādā politiskās audzināšanas stundā. Biedrs Ž. runāja par kolhozu saimniecības nozīmi valsts un strādnieku dzīvē. Vecā mītiņrunātāja balss bija sakāpināta līdz iespējamai robežai.

„A vot, kolhozniks nav kapitālista vergs, viņš strādā tikai astoņas stundas dienā. Vot, kolhoznīkam ir tiesība apstrādāt tikai vienu hektaru zemes, viņš var turēt tikai vienu govī, a vot, tikai vienu.“

Tā mainījās latviešu valodas vārdi, reizēm sakropļoti, ar krievu vārdiem, veidojās teikumi ar bezgalīgiem un pat bezjēdzīgiem atkārtojumiem.

„A vot, pārdot produktus tirgū kolhoznīks nedrīkst, a vot! Un ja viņš pārdod, tad viņu sauc pie tiesas, a vot, pie tiesas!“

*

Citā stundā biedra Ž. priekšnešuma temats — padomju taisnīgā tiesa.

„Vot, biedriši! Padomju vara ir nesaudzīga pret saviem ienaidniekiem. Ir jāizšķir, kā kurā reizē sodīt — ja vainīgais ir kaitīgs elements, vai ja tas mūsu cilvēks.“

Bet nu kāds no skolniekiem jautā lektoram:

„Piemēram, ja divi šādi cilvēki dzērumā pārkāpj kārtības noteikumus, vai tad likums nav vienādi jāpiemēro?“

„Nē, biedriši! Ja kāds strādnieks drusku iedzēris būs pārkāpumu izdarījis, mēs viņu pēc izgulēšanās atkal palaidīsim bez soda, bet ja vainīgais ir buržujs, tam tiks piemērots vislielākais sods, pat nošaušana. Vot, biedriši!“

„Kādam sarkanarmiešam pilsoņu karā, vot, sašaun kāju. Viņš aiziet pie doktora: Ārstēsi tu manu kāju? A šis, kulaks, buržujs neārstē kāju. Kareivis, lūk vot, nelūdzas — galvu nost! Vot ātra un taisnīga tiesa.“

Jautājums par padomju tiesu bija skaidrs.

*

Kādu reizi pēc stundas, kurā Ž. bija tēlojis padomju zemes jaukumus, pārrunas turpinājās arī starpbrīdī. Skolēni jautāja savam politiskajam audzinātājam, vai tad laimīgajā padomju zemē neapmierināto nemaz neesot. Atbilde bija īsa un skaidra:

„Biedriši, kas neklausa, tam galvu nost!“

Zināms, tad jau nu gan tikai apmierinātie vien paliek.

*

Vienā no pirmajām politiskās audzināšanas stundām Ž. stāstīja, ko visu varot iegūt padomju kolhoznīks par savu algu:

„Biedriši, kolhoznīks nostrādā savas astoņas stundas, saņem algu, i pirk ko grib: vari, vot, aizbraukt uz pilsētu i nopirkt avto, ja negribi avto, ēd voblu, cik grib, biedriši. A vot kulaki i buržuji lai dzīvo pa mežu. Ja, biedriši, lai ķer vardes, vardes!“

Skolu jaunatnes liktenis boļševiku gadā

1. Boļševiku „rūpes“ par mūsu jaunatni.

Tiklab padomju politiski paidagoģiskā literātūra, kā boļševiku mītiņu runātāji atkal un atkal centās iegālvot, ka nekur visā pasaulē, nevienā citā zemē nepievēršot tādu uzmanību un rūpīgu gādību bērniem un jaunatnei, kā tas notiekot Padomju Savienībā. Tā kā šim apgalvojumam esam jau vairākkārt pic-skārušies šai apskatā un redzējuši arī bēdīgo istenību, tad te minēsim vēl tikai vienu citātu no ziņojuma, kas nolasīts Vis-savienības Ļeņina komūnistiskās jaunatnes savienības X plenumam 1939. g. 19. decembrī:

„Nekur visā pasaulē nav tik bagātīgu iespēju bērnu iniciā-tīvas attīstībai, viņu talanta uzplaukumam, viņu spēju pielie-tošanai, kā pie mums. Padomju tauta ir varoņu tauta, radī-tāju tauta, kas tiecas uz to, lai PSRS pilsoņu topošā paaudze mantotu tautas labākās tradīcijas, lai taptu par pašu kultūrā-lāko, pašu izglītotāko un gudrāko cilvēku paaudzi zemes virsū...“¹

Jāatzīst, ka pretenzijas ļoti lielas. Bet panākumi? Tos mums Latvijā rādīja trulo, sevī iegrīmušo, manekeniem līdzīgo sarkanarmiešu masas. Tie bija dresēti tikai paklausīt, izpildīt pavēles, nekā nedomājot un velti galvas nelauzot. Dresūra no-mākusi katru pašierosmi, izdzēsusi cilvēkam raksturīgo gara dzirksti. To bija panākusi ceturtdaļgadusimta ilgā komūnis-tiskā audzināšana un „rūpes“ par bērniem un jaunatni.

Zemē, kur viss pakļauts boļševistiskās politikas žņaugiem, kur katra zinātnes, katra rūpniecības un saimniecības nozare, katra darbība personīgā un sabiedriskā dzīvē atkarīga no boļševistiskā cietuma režīma, tur arī audzināšana nevar pretendēt uz kultūras zemēs parasto iecietību un bērna īpatnējās psīches ievērošanu. Vēl vairāk tādēļ, ka pēc boļševiku izpratnes jau

¹ Н. А. Михайлов. О работе комсомола в школе. Издательство ИК ВЛКСМ Молодая Гвардия. 1939 31. ларр.

12 gadu vecs bērns esot pilnīgi atbildīgs par savu rīcību un tāpēc pakļauts visām boļševistiskās tiesu un sodu sistēmas sekām.

Šī boļševistiskā stupiditāte un analfabētiskā pieeja bērna psihei bija iemesls arī mūsu bērnu un skolu jaunatnes traģēdijai komunistu valdīšanas gadā. Boļševiki raudzījās uz mūsu skolu kā uz boļševisma propagandas iestādi un uz skolēnu kā uz radījumu, kam, tā sakot, vienā naktī jāpārvēršas par simtprocentīgu sarkano pionieri vai komjaunieti, kas pilnīgi aizmirsis savu tēvu, māti, ģimeni, sava tēva sētu un dzimteni, kas visus līdzšinējā audzināšanā iegūtos tikumus apmainījis pret naudu, dusmām un citādi domājošo cilvēku iznīcināšanas kāri. Mūsu bērni un mūsu jaunatne uz tādu pārvēršanos nebija spējīgi un visumā palika tie paši agrākie zēni un meitenes, kas mīl savas mājas, savu tēvu un māti, māsas un brāļus, kam sirdij tuva sava dzimtā zeme un tauta.

Jaunatni mēdz raksturot kā savos atzinumos nepatstāvīgu un svārstīgu. Bet savu pārliecību jaunatne aizstāv nereti ar apbrīnojamu varonību un neatlaidību, tai ziņā bieži vien pārspēdama reālpolitisko veco paaudzi. Ar tādu arī mūsu jaunatnei raksturīgu latviskas stājas un latviskā gara sargāšanu izskaidrojas tie neskaitāmie konflikti, kas 1940./41. m. gadā notika skolās starp skolēniem un dažādiem boļševisma sludinātājiem.

Jaunatnes opozicionālo nostāju vēl vairāk pastiprināja boļševiku melīgā propaganda. Pret meliem jaunatne sevišķi jūtīga, ta nevarēja palikt vienaldzīga arī pret to nekautrīgo melu tīklu, ar ko boļševiki centās maskēt Padomijas bēdīgo īstenību un nozāķāt mūsu sasniegumus.

Ļoti raksturīga šai ziņā kāda skolotāju institūta audzēkņa atzišanās:

„Jo vairāk dienu pagāja, kopš mūsu zemē bija iebrukusi sarkanā vara, jo neticīgāki kļuvām. Komunisti runāja vienu, bet darīja citu. Garantēja pilsoņu neaizskaņamību, bet katru dienu pazuda cilvēki, par kuŗu likteni vairs nebija nekādu ziņu. Sacīja, ka Latvijā bads, bet veda no šejienes labību uz „bagātājām“ republikām. Runāja par laimīgo dzīvi Padomijā, bet turienes atbraucēji nereti bija ģērbusies ubagu skrandās utt. Minētie fakti bija gaiši saskatāmi, kāpēc „neticīgajos“ pārgāja it drīz arī tie, kas, boļševikus nepazīdami, bija tiem uzticējušies. Latvietis netic vārdiem, bet darbiem.“

Tāpat izteicās arī daudzi citi skolēni. Opozicionālā nostāja pret boļševikiem, pret viņu varmācību un meliem bija vispārīga.

Latviešu skolu jaunatne, ar varu izdzīta piedalīties boļševiku rīkotos demonstrāciju gājienos, kur tai vajadzēja paust „kvēlainu mīlu pret visas jaunatnes tēvu Staļinu.“ Drāmi noliektās galvas un sastingušās sejas ir vislabākie liecinieki skolu jaunatnes patiesajām izjūtām

Ja boļševiku varas vīri piemin viņu „rūpes“ par jaunatni, tad tās gluži nav noliedzamas. Šīs „rūpes“ tikai izpaudās visai īpatnēji un proti, — garīgā un fiziskā skolu jaunatnes terorizēšanā. Un lai pārliecinātos, ka boļševistiskās iekārtas nostiprināšanas nolūkā arī skolās nav prasīti nekādi izmeklēti glezni pārliecināšanas un pāraudzināšanas paņēmieni, pietiek atcerēties 1934. gadā nogalinātā CK locekļa Kirova vārdus:

„Skolās jānodibina kārtība un disciplīna. 12 gadus veci bērni jau izprot savu darbību un var par to atbildēt.“¹

Šī boļševistiskā „kārtības“ nodibināšana sākās it drīz pēc sarkanās varas nodibināšanās, tiklīdz noskaidrojās, ka te sastapušās divas principiāli pretēju uzskatu pasaules.

¹ Н. А. Михайлов. О работе комсомола в школе. 1939. 21. лapp.

Un iemeslu, kādēļ šāda „kārtības“ nodibināšana vajadzīga, pēc boļševiku izpratnes bija ļoti daudz.

Jau skolēnu opozicionālā nostāja pret ļoti bagātīgi protežēto sarkano pionieņu organizāciju pamatskolās, pret komjaunatni un dažādajām aktivistu grupām vidusskolās, tika kvalificēta kā „kontrrevolūcionāra“ rīcība. Kā var neiestāties sarkanajos pioniešos, kas taču ir pirmā sagatavošanās iestāde uz visvareno komunistu partiju? Kā var ignorēt komjaunieti, šo kompartijas labo un pakalpīgo roku? Samērā niecīgais skolēnu skaits, kas bija iestājies šajās organizācijās, runāja gaišu valodu. Latvju skolēni gribēja saglabāt savu latvisko dvēseli, bet boļševiku acīs tas bija noziegums.

Šāda nepiedodama pasivitāte varēja izpausties arī dažādos citos veidos. Piem., ja skolēni, pēc politiskā audzinātāja uzaiicinājuma nodziedāt internacionāli par godu „visu bērnu tēvam“ Staļinam, atbild ar klusēšanu un ļauj klavierēm vienām pašām mūzicēt; ja oktobra revolūcijai vai kam citam par godu sarīkotajā gājienā apsveicējam neatbild ar urrā un necel kulaku gaisā, bet iet savu piespiesto gājieni drūmi klusēdami; ja nevar atcerēties sarkano dziesmu tekstus, ja Lieldienās nevar ierasties skolā, — tas viss bija kontrrevolūcija, noteikta kontrrevolūcija, kas nevarēja palikt nesodīta.

Tomēr bija arī daudz tiešu grēku. Sagrēkot varēja vārdos un darbos, pat domās.

Ja skolēni noplēsuši skolā pielīmētu Augstākās padomes vēlēšanu aģitācijas plakātu, tad šāds nodarījums boļševiku acīs izauga par tik briesmīgu noziegumu, ka to izmeklēt bija jāierodas čekas pārstāvjiem no 20 klm tālās apriņķa pilsētas (Rēz. apr. K. pamatskolā). — Ja skolēni Latvijas dibināšanas piemiņas dienā klasē pie sienas piesprauduši mazu papīra karodziņu nacionālās krāsās, ja skolnieces nēsājušas kaklā zem drēbēm nacionālās krāsas, tad tas ir noziegums, kuŗa noskaidrošanai vainīgos ved uz čeku pratināt (Rīgas pils. 24. pamatskolā u. c.), pēc kam vainīgajiem draud vismaz izslēgšana no skolas. Ja skolēni noliek ziedus Brāļu kapos vai pie Brīvības pieminekļa, ja aplaudē latviešu karavīriem, kas dzied tautas dziesmas,¹ tad apcietināšana un vienas nakts pavadišana milicijas

¹ Sacītais attiecas uz to laiku, kad Latvijas nacionālā armija, ko boļševiku vara pārdēvēja par „teritoriālo korpusu“, vēl nebija izformēta, aizvesta vai noslepkavota. Isajos pastaigu brīžos tautas dziesmas dziedādami, latviešu kapavīri skaņi pauda, ka tautas gars vēl nav nomākts. Atsaucīgā skolu jaunatne uz to reaģēja sevišķi jūsmīgi.

aresttelpās ir visai mērens sods. Parasti visiem šādiem gadījumiem sekoja paša vainīgā un dzīvokļa kratišana, kur kaut ko aizliegtu atrast nemaz nav grūti. Un tad izredzes uz atbrīvošanu vājas.

Skolēnu kratišana arvien notika tik pamatīgi, ka tie izģērbti pilnīgi kaili un pārmeklētas pat drēbju viles.

Vēl smagāk kvalificēja gadījumus, kur bojāta sienas avize, sevišķi ja tur figūrējusi kāda Ļeņina ģimietne, vai pat bojāts kāds klasē pie sienas uzkārts boļševiku portrets. Internacionāles vai kādas citas boļševiku svētdziesmas „pārstrādātā” teksta atrašana skolēna grāmatās vai kabatās bija skaidrs pierādījums viņa kontrrevolucionārajiem nodomiem. Vēl ļaunāk, ja atrasts kāds nacionāls uzsaukums, kāds pret Staļinu vai boļševismu vērsts uzraksts. Tad no čekas rokām skolēnam neizbēgt.

Vislielākās bailes boļševikiem bija no organizētas uzstāšanās. Katra pratināšana, sākot ar skolēnu vienkāršu iztaujāšanu, nogurdināšanu un biedēšanu, līdz visbrutālākai sišanai, saldēšanai un karsēšanai speciālās kamerās, neizslēdzot pat nagu maukšanu, visi inkvizītoriskie pratināšanas veidi centās atrast kādu slepenu centru, kādu kontrrevolucionāru organizāciju, kas vada un atbalsta skolēnu pretboļševistisko nostāju.

Cik plašus apmērus bija pieņēmusi šī skolēnu tirdīšana, var spriest no tā vienkāršā fakta, ka reti atrodama kāda skola, — parasti tā tad ir kāda pirmās pakāpes pamatskola, kur boļševiku gadā nebūtu notikusi skolēnu pratināšana vai apcietināšana. Bet ir gan daudz skolu, sevišķi tas sakāms par ģimnazijām un arodu vidusskolām, kur ar milicijas un čekas pārstāvju piedalīšanos pratinātas veselas klases, kur desmitiem skolēnu apcietināti un cietumos pazuduši, nemaz nerunājot par tiem divi ar pus tūkstošiem skolēnu, kas kopā ar viņu vecākiem deportēti uz Padomijas tuksnešiem.

2. Sarkanā terrora varā.

Skolēnu pratināšana, apcietināšana un sodīšana viņu nacionālās pretboļševistiskās nostājas dēļ bija pieņēmusi tik grandiozus apmērus, ka pie šiem skolu jaunatnes smagajiem pārdzīvojumiem jāuzkavējas ilgāk. Zināms, visai plaši mūsu jaunatnes vajāšanu šeit uzlūkot nav iespējams, — tas ir speciāla pētījuma uzdevums, bet arī dažu raksturīgu gadījumu tēlojumi

varēs dot diezgan pareizu pārskatu par to drāmu, kas slepenībā risinājās gan skolu kancelējās un direktoru istabās, gan sarkano izmeklēšanas tiesnešu kabinetos un čekas bunkuros.

Vieglākais sods audzēkņiem, kas pienākti kādā pretboļševistiskā darbībā, bija izslēgšana no skolas uz vienu gadu vai — pavisam. Ļoti retie gadījumi, kur vainīgajiem vienīgi samazināta uzvešanās atzīme, nemaz nav raksturīgi boļševiku laikam, kas atzina tikai „pamatīgu“ pratināšanu un tikpat „pamatīgas“ sodus.

Lai dabūtu ieskatīties šādos skolēnu izslēgšanas apstākļos, kur zēnu un meiteņu likteņa dēļ gandrīz ikkatrā gadījumā notika arī diezgan atklāta cīņa neboļševistisko skolotāju un dažādo varas turētāju starpā, sniedzam kādas ģimnazijas paidagogu padomes sēdes protokolu. Šī sēde sasaukta sakarā ar vairāku skolēnu pretboļševistisko izturēšanos Oktōbrja revolūcijas svētku parādes laukumā.

Sēdi vada boļševiku laikā iecelts ģimnazijas direktors G., piedalās skolotāji, no tiem vairums gan latviski noskaņoti, kas gribētu apsūdzētos skolēnus aizstāvēt, bet spiesti piekāpties daudz spēcīgāku personu priekšā. Šie „neuzvaramie“ ir: komunistiskās partijas, komjaunatnes, strādnieku — zemnieku milicijas, vecāku padomes un skolēnu komjaunatnes pulciņa pārstāvji. Noteicējs vārds pieder viņiem. Tālāk lai runā pats protokols:

Darba kārtība:

I Skolēnu izslēgšana no skolas par naidīgu nostāju pret padomju iekārtu.

I Direktors G. sniedz paskaidrojumus par dažu skolēnu nevēlamo izturēšanos, kas tikusi jau novērota Oktōbrja svētku programmas sagatavošanā, piem., vingrošanas mēģinājumos, karodziņu turēšanā utt. Pavisam nevēlamu un nosodāmu formu šī izturēšanās pieņēmusi parādes laukumā, kur skolēni ierindā nav izturējušies disciplinēti, nav atbildējuši sveicienam, nepiederīgi turējuši karodziņus. Drošības pārvalde noskaidrojusi, ka nepiederīgā un nosodāmā skolēnu izturēšanās tikusi organizēta no zināma centra — dažiem skolēniem, kas tāpēc uzskatāmi par iniciātoriem. Nav bijuši savu uzdevumu augstumos arī skolotāji, kas nevēlāmās parādības un skolēnu nedisciplinēto izturēšanos tūlīņ neievēroja un nenovērsa.

Uz drošības pārvaldes ievākto ziņu pamata par naidīgu nostāšanos pret padomju varu par galveniem iniciātoriem atzīti šādi skolēni: (minēti piecu skolēnu vārdi). Liek priekšā minētos skolēnus no skolas izslēgt, lai turpmāk līdzīgi gadījumi neatkārtotos, jo valsts vidusskolā, kas līdz šim bija pieejama

vienīgi turīgāko vecāku bērniem, ir tiešām vērojama parādība, ka daži skolēni naidīgi noskaņoti pret padomju iekārtu un mēģina šo savu noskaņojumu izplatīt arī uz pārējiem audzēkņiem.

Atklājot pārrunas šai jautājumā, skolotājs M. izsakās, ka minēto skolēnu uzvešanās ir nosodāma, un nesaskata arī iemeslu, kas attaisnotu viņu izturēšanos. Tomēr šī izturēšanās ir psiholoģiski izskaidrojama ar jauniešu audzināšanu ģimenē un skolā, kur visu laiku līdz pat š. g. mācību sākumam tika veidots un mācīts pretējais pasaules uzskats. (Ģimenēs un ārpus skolas, ļoti iespējams, tas notiek vēl tagad). Atzīst, kā arī skolotāji nav bijuši savu uzdevumu augstumos un nav pratuši skolēnus pārliecināt — iepazīstināt ar padomju iekārtas priekšrocībām un tāpēc zināma skolēnu daļa vēl nav paspējusi pārorientēties savā pasaules uzskatā. Ļoti iespējams, ka daži no tiem, kas vēl pašreiz naidīgi noskaņoti sociālistiskai iekārtai, pēc pārliecināšanas un iepazīšanās ar to, izaugs par dedzīgiem šīs iekārtas balstītājiem un darbiniekiem. Lūdz, ja vien iespējams, nelietot augstāko soda mēru — izslēgšanu, bet atrast citu pietiekoši stingru soda līdzekli un izslēgšanu lietot tad, kad arī šis līdzeklis izrādītos par nederīgu.

Komūnistiskās jaunatnes pārstāve E. plaši un vispusīgi apskata jautājumu un atrod, ka minētie skolēni pēc savas ideoloģijas un sociālā stāvokļa tik drīzi nevarēs iedzīvoties un iekļauties padomju iekārtas un sociālistiskās valsts pilsoņu noskaņojumā un ar savu negatīvo izturēšanos arī turpmāk var nevēlami ietekmēt pārējo skolas jaunatni, tāpēc atbalsta priekšlikumu par izslēgšanu.

Līdzīgās domās ir arī komūnistiskās partijas pārstāvis J.

Klases audzinātāja K. jautā par minēto skolēnu nodarījumu konkrētu faktu konstatēšanu, uz ko direktors G. atbild, ka sīkāki izmeklēšanas rezultāti arī viņam nav zināmi, bet drošības pārvalde pēc šo skolēnu pašu atzišanās un biedru izteikumiem, pamatoti noskaidrojusi viņu aktivitāti minētos nodarījumos.

Ievērojot minētos konstatējumus uz drošības pārvaldes ievāko ziņu pamata par naidīgu nostāju pret Padomju iekārtu nolemj izslēgt šādus 5. resp. XI klases skolēnus (seko šo skolēnu uzskaitījums).“

Kas vēlāk noticis ar šiem izslēgtajiem vidusskolas audzēkņiem, nav sīkāk noskaidrots. Daži no viņiem it drīz pēc tam apcietināti. Vai arī atbrīvoti?

Jāatzīmē, ka politisku iemeslu dēļ no skolām izslēgtie skolēni — un to skaits sniedzas simtos — nereti pat vairākkārtīgi apcietināti, pratināti, atbrīvoti un tad atkal apcietināti. NKVD (čeka) strādāja cītīgi.

Kā mūsu skolu jaunatnei pēc apcietināšanas klājies, vislabāk var attēlot šie boļševiku upuri paši. Tadēļ arī šeit ievietoti daži skolnieku personīgo piedzīvojumu apraksti.

Ar gumijas nūju.

1940. gada 20. novembrī beidzamā bija krievu valodas stunda. Stundu beidzot, klasē ienāca divi šejienes miliči. Viens no viņiem, draudīgu skatu pārlaidis, izsauca mūs, trīs zēnus un vēl trīs meitenes, pārējiem lika iziet.

Vispirms mums izkratīja visas grāmatas. Tur nekā neatraduši, miliči pārmeklēja solus un mūsu somas. Arī tas viņiem nedeļa nekādu panākumu.

Cik mani, tad meitenes bija apcietinātas uz aizdomu, bet mēs, zēni, uz kādu pierādījumu pamata. Pēc kratīšanas mums vajadzēja sēdēt un kaut ko gaidīt, kamēr abi miliči mūs apsargāja.

Pienāca vakars. Ap plkst. 7-iem klasē ienāca kāds čekists divu kareivju pavadībā. Lika apģērbties. Man mētelis bija dzīvokli turpat pie skolas, un es lūdzu atļauju aiziet uz māju, lai dabūtu mēteli. Manu lūgumu rupji noraidīja, tikai nesapratu kādiem vārdiem, jo krievu valodu neprotu.

Mūs visus nostādīja rindā, un triju kareivju un čekistu apsardzībā soļojām uz milicijas iecirkni.

Bija drēgns, slapjš rūdēns laiks, un es, vienā skolas uzvalkā un mazām vingrošanas čibiņām kājās, soļoju pretī neziņai. Neviens no mums nerunāja ne vārda, jo ļauna nojauta gulēja sirdī.

Iecirknī mūs sagaidīja vēl jaunas čekistu sardzes. Meitenes atšķīra no mums un mūs, trīs zēnus, sadzina aresta telpās. Izkratīja kabatas līdz pēdējai drusiņai un lika kāpt uz dēļu nārām.

Smaga bija sirds, jo zinājām, ka te ir čeka ar auto no Daugavpils un tāpēc atgriešanās mājup nebūs. Bet tomēr sirdī dega cerība. Cieši kopā saspiekušies, mēs klusējām. Bija auksti, jo plānais skolas frencis deva maz siltuma.

Tomēr gulēt aresta telpās neļāva, laikam, lai iespaidotu nervus. Lika dziedāt komunistu dziesmas. Mēģinājām dziedāt latviešu tautas dziesmas: „Daugaviņa puto balti“ un „Nu ardievu, Vidzemīte.“ Teicām, ka komunistu dziesmas neprotam. Bet asaru un dusmu kamols kaklā neļāva dziedāt arī tautas dziesmas.

Ap plkst. desmitiem vakarā mani sauca uz pratināšanu. Nolēcu no nāras un sekoju čekistam. Ar grūdieniem mani iedzina pratināmā istabā.

„Nu,“ teica čekists, „stāstī visu patiesību un neliedzieties. Ja nē, tad tūlī projām uz Daugavpili.“

Teicu, ka man nav ko stāstīt. Viņš sāka jautāt, vai es esot mēģinājis nodibināt un sastāvēt fašistiskā pulciņā. Atbildēju, ka ne.

„Ja jūs liegsities, tad es jūs nošaušu tepat!“ brēca čekists un draudēdams izvilka pistoli no maksts, kas gulēja turpat līdzās un galda. Man skats aptumšojās. Teicu, ka nezīnu, par ko atzīties un ka neesmu vainīgs.

Tad ienāca vēl kāds čekists vai milicis un sāka mani grūstīt un sist. Pa lielākai daļai sita zem krūtīm un sānos tā, ka sāpes bija nepanesamas. Nebiju nekad vēl piedzīvojis tik zvērisku rīcību, tādēļ tā mani ļoti pārsteidza. Sišanai turpinoties, viss kļuva vienaldzīgs.

Vēl daudz ko man jautāja, bet neatceros ko. Pirmais čekists visu laiku rakstīja. Ar mani viņš runāja latviski, bet rakstīja krievu valodā. Vēl divas reizes man pa galvu iesitis ar gumijas nūjiņu, sūtīja „apdomāties.“

Galvā jutu skaudras sāpes un biju satriekts līdz beidzamam. Varēja būt ap plkst. 1-iem naktī. Prasīju ūdeni nodzerties, bet to man nedeļa. Neizsakāmas slāpes un sāpes.

Ap plkst. 5-iem pratināja otro reizi. Šoreiz spārdīja kājām. In-
stinkts lika turēties pretī, bet tomēr pārvarēju sevi. Ap šo pašu laiku dzir-
dēju ierūcamies auto, laikam čekas mašina aizbrauca atpakaļ uz Daugav-
pili. Sirds kļuva vieglāka.

Čekistam tomēr vēl nepietika, — viņš gribēja izvilkt manu garu.
Atkal sita. Turējos un teicu tikai, ka nekā nezinu.

Protokols, cik es redzēju, jau bija sarakstīts garš un man lika to pa-
rakstīt. Teicu, ka neprotu krievu valodu un nezinu, kas tur rakstīts.

„Paraksti, ja tev liek!“ kļiedza čekists un sāka atkal sist. Sītienu
bira, kur pagādījās, bet vislielākās sāpes bija, kad sita pa galvu. Proto-
kolu parakstīju, bet pats nezināju ko.

Ap plkst. 9 rītā mani ieveda trešo reizi pie čekista. Ar kādām pānis-
kām bailēm es gāju istabā, to nevaru pateikt. Kājām ceļgali drebēja,
galva reiba, pat neredzēju, kas man stāvēja apkārt.

„Sēdiet,“ čekists norādīja krēslu. Es apsēdos. Arī čekists sēdēja un
snauda, vismaz tā izlikās. Es mazliet krēslā pakustējos, bet šī pakustē-
šanās bija liktenīga. Viņš pietrūkās kājās un ar kļiedzieniem: „Atzīsties!“
sāka atkal mani sist.

Nekad savā dzīvē nebiju jutis tik lielas sāpes kā toreiz. Miesa jau
no vakardienas bija vienos zilumos, visas vietīņas dega kā ugunī, bet doma
bija viena: šie sarkanie suņi te ilgi nedzīvos!

Man lika vēl parakstīties par to, ka es nevienam neizpauđīšu, kas ar
mani te iecirknī noticis. Biju tik noguris, ka nekā nesapratu, — laikam
parakstīju.

Pēc tam mani atbrīvoja.

(Paraksts).

Pratināšana 36 stundas bez pārtraukuma.

Par nacionālu nostāju boļševiku valdīšanas gadā daudzi skolnieki
iepazinās ar čekū un cietumu. Arī man nācās to piedzīvot. Par iemeslu
apcietināšanai, kā vēlāk izrādījās, bija mana nostāja, kam vēl pievienojās
mana istabas biedra apcietināšana 15. maija naktī.

16. maijā ap pusnakti manā dzīvoklī ieradās čekists Fogts un man
apcietināja. Tā kā savu apcietināšanu jau nojautu, tad no dzīvokļa biju
izvācis visas tās mantas, kas čekistiem varēja likties aizdomīgas. Kra-
tīšanās tomēr vēl pievēca dažas grāmatas un manus mēģinājumus rakst-
niecībā.

„Vai jūs esat tas B.“ čekists jautāja.

„Jā.“

„Celieties un nāciet līdz.“

„Uz kurienu?“

„Jūs pats zināt.“

„Nezinu.“

„Uz miliciju.“

„Kādā lietā?“

„Pats zināt.“

„Nekā nezinu.“

„Tur paskaidros.“

„Vai ilgi būs jāuzkavējas?“

„Nezinu.“

Biju jau saģērbies, jo skaidri zināju, ka mans ceļš var vest uz neatgriešanās. Uz ielas mums piebiedrojās vēl divi ar durkļotām šautenēm.

Laukā pavasara nakts ar mirdzošām zvaigznēm. Varbūt pēdējo reizi skatos pavasara debesis. Varbūt. Bet tagad tas ir vienalga. Krūtīs tāds savāds tukšums, ietrisās ceļi. Jāsavaldās.

Klāt jau čekas nams. Mani izved cauri vairākām istabām. Tā, tik tālu mēs nu būtu. Pie rakstāmgalda sēž čekists Pavlovičs. Nu sākās mani dialogi ar čekistiem un ilga veselas 36 stundas bez pārtraukuma. Laika plūdumā daudz kas jau aizmirsies, bet daudz kas paliks vienmēr atmiņā.

„Nu ir slikti,“ glūnēdams saka Pavlovičs.

„Kāpēc?“

„To jūs pats zināt.“

„Ko tad?“

„Stāsti visu!“

„Ko lai stāstu?“

„Nespēlē teātri!“ čekists pārriet uz tu.

„Nav jau šeit arī skatuve.“

„Neizrunājies, sātān! Kādā slepenā organizācijā sastāvi?“

„Nekādā.“

„Nemelo, mums par tevi ir viss zināms.“

„Kas?“

„Netēlo muļķi! Ko darīji kopā ar R.? Nu, runā!“

„Nekā.“ Patiešām arī nebiju piedalījies R. karodziņu kaisīšanā, jo atradu, ka tam nav nekādas nozīmes.

„Ak nekā, bet mēs zinām, ka kopā kontrrevolūciju taisījāt, supi!“

Jārunā iespējami īsāk un labi atminamos teikumus, lai vēlāk savos paskaidrojumos nesapītos. „Nekā neesam kopā taisījuši.“

„Ak tā, šito pazīsti?“ Čekists izvelk no atvilktnes sarkanbaltsarkanu karodziņu.

„Jā, tas ir Latvijas karogs.“

„Ak to tu pazīsti gan.“

„Vai tad jūs nepazīstat?“

„Neāksties, kuņas bērns, bet runā, ko prasa.“

„Es jau runāju.“

„Kādā kontrrevolūcionārā organizācijā sastāvi?“

„Nekādā.“

„Nemelo!“

„Nemeloju.“

„Mēs tev, latviešu suns, neticam.“

„Varat neticēt.“ Klusums.

„Ak tad iekriti gan vienreiz, putniņ! Zini, kas ienāk pa šīm durvīm tas dzīvs neiziet, kamēr pateicis patiesību.“

„Es jau saku patiesību.“

„Kam tu gribi to iestāstīt? Mums jau tādi putni kā tu esat pazīstami. Kas līmēja karogus?“

„Nezinu.“

„Bet mēs zinām. Saki patiesību, citādi ārā netiksi.“

„Kāpēc?“

„Tāpēc ka melo.“ Čekists Pavlovičs jau runā bļaudams. „Ārā tu netiksi, te tu sēdēsi, kamēr sapūsi!“

Telpā ienāk čekas priekšnieks Sorokins un vēl kāds. „Piecelties! Pieņemt pamatstāju! Ak tad jaunsargos neesi mācījies, kā jāstāv?”

„Neesmu jaunsargs bijis.“

„Melo!”

Pavlovičs rakņājas atvilktnē. Pārējie kaut ko krieviski sarunājas.

Sākas atkal pratināšana. Jautā visi, katrs savu un gandrīz reizē. Tikko spēju atbildēt īsi un atminami.

„Sīgi!” saka Sorokins, laikam krievs, jo latviski nerunā.

„Melo tavu melošanu! Tik jauns un tik samaitāts! Kas no tevis iznāktu, ja mēs laikā nebūtu pievākuši.“

Uz visām manām atbildēm skan: „Melo, latviešu suns!”

„Nu, ja es meloju un jūs zināt labāk, kādēļ tad prasāt?”

„Gribam redzēt, vai ir vīra dūša savās nelietībās atzities. Ja neteiksi — nošaus; pateiksi — varēsi iet.“

„Man nav ko teikt.“

„Runā!”

„Es jau runāju, bet jūs tik un tā neticat.“

„Nu, gan tu runāsi, Nespēlē teātri, tas tev . . . izdodas.“

Bezgala daudz jautājumu birst pa starpām. Čekisti vairāk ļauj nekā runā. Pa starpām skan krievu „mātes” vārdi ar visādām piedevām. „Ak tu p . . ., tu mums gribi iestāstīt pasaciņas! Neizdosies, mēs ar tevi tiksīm galā. Atzities!”

„Nav ko atzities.”

„Ak tā, j . . . . tu sukiesin!”

„Bet, biedri, nelamajieties tik nejdzīgi!”

„Es tev, latviešu suns, neesmu nekāds biedrs un tu, šmurgul, nemācīsi kā runāt! Zini, kas tu esi, p . . . ., j . . . .”

Pavloviča runāšana pāriet griezīgā ļauišanā. Lamu vārdi, pat visneiedomājamākie, birst bez apstājas.

„Runā!”

„Jūs tāpat neticat.“

„Runā taisnību, m . . . bērns!”

Ari es pārskaišos. „Es jums neesmu nekāds suns un m . . . bērns, runājiet godīgāk!” Tai pat brīdī saņēmu sitienu pa muguru no Fogta. Šim sitienam seko vēl citi. Tikko varu paelpot no sitieniem un spērieniem Sakožu zobus.

Speršanu pārtrauc. „Sēdi, sātān! Nu runā!”

Es klusēju.

Pavlovičs izrauj no galda atvilktnes pistoli. „Gribi, lai ar šito nošauj? Ka liks — galva nost.”

Es klusēju. „Varbūt ar šito?” čekists rāda naganu.

„Nu tad šaujiet ar abām.”

„Pagaidi, papriekš tu runāsi un tad tevi nošaus.”

Man uzliek roku dzelžus. Bezgala daudz jautājumu par ģimeni, skolu, skolotājiem un daudzi citi. Pulkstenis jau rāda četri.

„Nu dziedies, dziedies, latviešu suns! Pazīsti šito papīru?”

„Nē.”

„Kas tev to iedeva?”

„Bet kas tas īsti ir par papīru?”

„Nu, tu nezini! R. gan zināja, ka tu viņam to iedevi.”

„Nekā neesmu iedevs.”

Čekisti kļūst domīgi. „Nemelo, maīta! Kas to rakstīja?“

„Es tak nezīnu, kas tur ir rakstīts.“

„Nu, sagrozīta dziesma.“ Čekists lasa. Dziesma nobeidzās ar vārdiem: „Un uz brašā latvju dēla durkļa Neuzvāramajai pienāks gals.“

Tā tad esmu iekritis, tas ir kādas meitens rokraksts. Šo dziesmu es iedevu R. Čekisti to atraduši. Tās pašas rakstītājas meitenes kāds nenozīmīgs rakstiņš arī man ir kabātā. Kratiņš vēl neesmu, tā tad jā mēģina iznīcināt. Cik redzams, citu pierādījumu nav. Arī savos paskaidrojumos sapīnies neesmu. Čekisti velti pūlas no manis kaut ko izspieš. Redzēsīm, kas būs tālāk. Galvenais — drošu prātu. Vairāk par nāvi nekas nevar būt. Nekādā ziņā nenodot biedrus.

Ieved R., — bālu, izpūrušiem matiem, bet var redzēt, ka arī viņš vēl sevi tur grožos.

Abiem mums pieliek pie krūtīm revolverus. „R., kas iedeva šo bezkauņīgo dziesmu?“

„Bet viņš jau varēja paņemt no manām grāmatām!“ es iesaucos. Par to saņēmu spēcīgu sitienu pakrūti.

Bet R. mani ir sapratis un mēģina izlabot savu izteicienu. „Jā, es paņēmu no viņa grāmatām.“

„Melo! Izlasi pats savu protokolu! Lasi no šīs vietas!“ R. lasa: „Sagrozīto dziesmu man iedeva B., ar noteikumu nevienam nerādīt.“

„Pietiek! Kāpēc tu tad meloji?“

„Man bija kauns teikt, ka izzagtu no grāmatām.“

„Zini, nu tevi nošaus. Saki, vai iedeva vai paņēmi.“

„Paņēmu!“

R. izved.

„Ak tad tā tava dziesma gan, — ko tu dziedies, suns!“

„Nemaz, to dziesmu varēja ielikt grāmatā kāds cits. Grāmatu skolā ir maz un tās ceļo no viena pie otra.“

„Redzi nu, nelieti, atkal tu nicini padomju varu, — neesot grāmatu.“

„Nemaz nenicinu, bet grāmatu tiešām ir maz.“

Čekisti ar tādu panākumu netiek gudri. „Tu sēdēsi uz šitā krēsla, kamēr sapūsi, ja nerunāsi,“ saka Pavlovičs un aiziet. Pie manis paliek viņa biedrs — otrs čekists.

„Nedomā gulēt!“ tas brīdina.

Čekists sāk lasīt avīzi. Drausmīgi lēni velkas laiks. Gandrīz katras desmit minūtes jautā pēc atzišanās. Beidzot arī pašam čekistam tas apnik, un viņš sāk snaust. Uzmanīgi izvelku no krūšu kabatas nodevīgo rokrakstu un apēdu. Pavisam labi.

Lēni rit laiks. Rīta ausma, pusdiēna, vakars. Dod ūdeni un papirosus. Vakarā ar mani runā pavisam laipni, stāsta par Krieviju, par labo dzīvi cietumos Krievijā.

Ja atzīsies — 6 mēneši, ja nē — nošaus vai mūža cietums.

„Tad jau labāk nāve nekā mūža cietums.“

„Nevajag dzīvi ņemt tik traģiski, jaunais cilvēks. Pec dažiem gadiem jūs var apžēlot. Cietumā jūs varēsiet netraucēti mācīties un beigt kaut vai universitāti.“

Drausmīgi lēni rit laiks. Beidzot sāk rakstīt protokolu. Raksta, ko runāju. Saka, lai runāju droši, uzrakstīšot un laidīšot lai eju.

Protokols ir galā, uzmanīgi izlasu, — nekā kompromitējoša nav.

Tad mani ved lejā pa trepēm. Solītās brīvības vietā mani ievēd cietuma priekštelpās. Atņem naudu, jostu un kakla saiti. Ieved kamerā, kur vairāki citi ieslodzīti jau agrāk.

Trešā dienā mani atkal uzved augšā. Sākās atkal pratināšana.

„Runā, ja nē, tad pēc pusstundas tevi vedīs uz Rīgu. Tur Stabu ielā ar tevi tiks viegli galā.

Jau divas stundas mani pratina Pavlovičs. „Slikti būs, ja neteiksi, pie meitām netiksi vairs. Nošaus kā suni, ne gailis pakal nedziedās.“

Jautājumi un atkal jautājumi. Sola atbrīvot, ja pateikšu, kāda slepena organizācija darbojas ģimnazijā, kādi skolotāji un skolnieki nacionāli noskaņoti.

Neviena nenododu. Beidzot liek parakstīt solījumu, ka neizpauđīšu redzēto un dzirdēto.

„Un līdz ko mani kontrrevolūcionārus, nāc un ziņo. Tas ir katra godīga padomju pilsoņa pienākums. Ja tevi ķers, tad nošaus uz reizi. Sapрати?“ Brauņiņa stobrs pagriežas pret mani. Tad atver durvis un izlaiž mani kāpņu telpā.

Esmu uz ielas, vējš noglāsta seju. Kājas streipuļo.

Paskatos atpakaļ uz cietumu. Tur vēl paliek latviešu vīri un zēni.

(Paraksts)

Pie ložu sakapātas sienas.

Mani aizveda 1940. g. 17. novembra naktī, kad apcietināja arī vairākus citus mūsu skolas zēnus.

Auto apstājās pie NKVD nama. Priekšā stāvēja vēl kāds smagais auto, no kuņa kāpa ārā daži veci novārguši cilvēki. Vēlāk dabūja zināt, tie bija astoņi laucinieki no Līvāniem un Preiļiem.

Kad aizvērās durvis aiz pēdējiem man sekojošiem čekistiem, atrados priekšnamā, ko apsargāja maza auguma sarkanarmietis. Čekists, iečukstēdams sarkanarmietim ausī paroli, norādīja man virzienu uz durvīm. Tā bija neliela telpa, kur sēdēja čekists ar atbaidīgu sejas izteiksmi. Čekists mēģināja atdarināt labsirdīga cilvēka balsi, bet tas viņam neizdevās, tā izklausījās dobja un gārdoša.

Sākās nopratināšana. Uzrakstījis anketas, čekists jautāja, ko es esot izdarījis. Pasteidzos atbildēt, ka neko.

Čekista seja pārvērtās. Viņš kļiedza pilnā kaklā:

„Ak tā, tu domā — tevi atveda še bez vainas! Tu saki, ka padomju valdība apcietina nevainīgus pilsoņus?“

Izlamājies čekists izgrūda mani pa durvīm, un es atrados lielākā telpā. Milzīga auguma sarkanarmietis norādīja man krēslu apsēsties.

Man blakus uz grīdas gulēja vecs cilvēks labsirdīgu sejas izteiksmi. Sāku pārdomāt savu stāvokli un nupat piedzīvoto vētru. Es zināju, ka tā vēl nebija nekāda pratināšana, tur mani tikai reģistrēja. Īstā pratināšana vēl nāks.

Prasīju vecajam cilvēkam, no kurienes viņš ir. Vecītis klusi sāka stāstīt, ka esot ormanis no Līvāniem. Gaŗais čekists aizdomīgi paskatījās uz mums. Vecītis vēl teica: „Neatzīsties, dēls. Nebaidies, es še nīkstu jau trešo dienu... Nestāsti nekā, pacieties...“

Tālāk viņš netika, sarkanarmietis iesita ar šauteni vecītim pa muguru. Mani viņš vienkārši paķēra un iemeta pretējā kaktā. Pavēlēja apsēsties ar seju pret kaktu, lai neko neredzētu.

Pēc maza brītiņa mani pasauca neliela auguma vīrelis. Iedams man blakus pa gaŗu koridoru, tas man iečukstēja ausī, lai es atzīstoties, būšot labi, bet ja neatzišoties, tad beigas.

„Labi,“ es novilku un jau atrados telpā, kur pie galda sēdēja četri vīri. Viens, norādīdams uz krēslu, sāka:

„Nu, izstāsti visu, ko zini, no sākuma līdz galam.“ Nesagaidījis atbildi, tas pats uzkliedza man celties. Kas man esot atļāvis sēdēt, tādām lopam. „Vai Juri K. pazīsti?“

Pasteidzos atbildēt, ka nepazīstu. Nu sākās atkal kliegšana un lamāšanās, vēl trakāk nekā iepriekš. Nemitīgi man uzmācās ar dažādiem jautājumiem. Pēc kāda laika kāds cits čekists apklusināja visus pārējos un sāka runāt krieviski. Ilgi viņš stāstīja par padomju paradīzes labumiem, par kapitālistiem un nodevējiem. Katreiz, kad minēja vārdus čeka, cietums, spiegs vai tamlīdzīgs, viņš sita ar dūri uz galdu. Beidzot teica:

„Kas atzīstas, izstāsta visu, tādus mēs atbrīvojam, bet ja ne, tos mēs vienkārši nošaujam.“ Pienākdams man tuvāk, viņš uzprasīja: „Ponjal?“ Izmantoju izdevību un pateicu, ka krieviski nesaprotu. Ar to nu viņam arī pietika, viņš sāka skaļi lādēties. „Latvietis, fašists, kontrrevolūcionārs!“

Kāds žīds prata mazliet latviski un prasīja, stingri novērodams mani no galvas līdz kājām:

„Ko tu dariji aiz robežas, kāpēc gāji pāri robežai?“

Nesapratu, kāpēc šāds jautājums. Likās, ka viņiem nav nekādas jēgas par mani. Tie mani mulķo. Sekoja nākošais jautājums: vai es pazīstot Juri K. Tāpat kā iepriekšējā reizē arī tagad pateicu, ka nepazīstu.

„Ak, tu nepazīsti! Kāda banda jums bija skolā, kas bija tavs priekšnieks?“

Viens no čekistiem, izņēmis pistoli, kļiedza: „Tūlīt atzīsties, citādi dzīvs no šejienes neizkļūsi!“

Arī tagad tie nesapņēma atbildi. Pamazām pieradu pie draudiem un revolveriem. Vairākas reizes čekisti lika mani pie sienas un solījās nošaut, bet tomēr tas nenotika. Kā visi citi, tā arī šie palika tikai draudi.

Ienāca kāds cits čekists un pavēlēja mani vest lejā. Tūlīt arī ieradās sarkanarmietis un veda mani pa trepēm pagrabā.

Sargs atslēdza masīvas, dzelzīm apkaltas durvis. Mēs atradāmies šaurā koridorā. Uz grīdas izklāta sega, pa labi pie sienas sakārti vairāki zobeni un pretī, koridora galā, sienā bija daudzu ložu izsistie caurumi.

Nepaspēju vēl apskatīties, kad divi čekisti saķēra manas rokas, un mirkli vēlāk jau tās bija sasietas uz muguras. Aukstas tirpas pārskrēja pār muguru. Jutu, ka manas kājas stipri drebēja.

Pienāca žīds, tas pats, kas pratināja augšā, un uzkliedza: „Pēdējo reizi tev ir izdevība izvēlēties dzīvot vai mirt!“

Neatceros, ko biju teicis, kad spēcīgs sitiens ķēra man seju, vēl otrs, trešais, un es gulēju uz grīdas.

Kad atvēru acis, jutu stipru ožamā spirta smaku; tātad man deva ostīt ožamo spirtu, lai es nāktu pie samaņas. Nezinu, cik ilgi biju gulējis. Asinis tecēja no deguna, pa zodu uz drēbēm, tomēr spēks vēl bija, jo kad mani uzcēla, es, pieturēdamies pie sienas, varēju stāvēt.

Pēc britiņa mani aizstūma koridora galā pie ložu sakapātās sienas. Čekisti lādēja pistoles. Gaidīju, kad atskanēs šāviens; tai mirkli es noteikti vēlējos, kaut mani nošautu. Nervi tik stipri bija pārspīlēti, ka es nevarēju loģiski domāt, bet nebija arī par ko domāt.

Viens no čekistiem uzkliedza: „Dovoļno, rebjata.“ Man pavēlēja apgriešties. Redzēju trīs nagānu stobrus nolaižamies.

„Rakstait orderi,“ uzkliedza čekists krievu valodā. „Uz cietumu šo suni.“

„Nu, kādu karogu tu gribēji uzvilkt trigonometriskajā tornī?“ žīds neatlaidās. „Mēs laikam izjaucām tavus cēlos nodomus kalpot fašistiem?“ Es neatbildēju. „Ak tu, buržujs, gan mēs tev vēl muti atdarīsim,“ čekists ļāva vaļu lamu vārdiem, kuŗu viņam bija neizsmejams krājums.

Man atsēja stieplē sasiētās rokas. Brīnījos, ka nejutu sāpju, jo stieples bija iegriezušas dziļas rievās, no kuŗām sūcās asinis. Mani izgrūda pa durvīm. Durvis stāvošais sargs likās, kā nebija apmierināts ar iznākumu un iezvēla man ar šautenes laidī pa muguru. Streipuloju pa pustumšo koridoru, kur pie izejas manš gaidīja trīs apbruņoti čekisti, lai nogādātu uz cietumu.

Auto klusi slīdēja pa izmirušajām ielām. Biju daudz mierīgāks pat priecājos, ka beidzās šausmīgās pratināšanas. Vienīgā velēšanās bija tikt pie mūsu zēniem.

Puiksten četros no rīta atrados cietumā. Kratišanā mani tā apstrādāja, ka, nerunājot nemaz par naudas maku un ķemmi, „nacionalizēja“ pat pogas un kuŗpju auklas. Pēc nedaudz minūtēm aiz manis aizvērās 44. kameras durvis.

Kaut gan bija agra rīta stunda, ieslodzītie visi bija nomodā. Vai vispār šajos mūros kāds varēja aizmigt? Spalgs zvana troksnis atskanēja piesmakušajā telpā. Mēmi stāvi atstāja savas nožēlojamās guļas vietas. Iepazīstoties ar saviem kameras biedriem, redzēju, ka tie bija pusmūža un arī vecāki vīri.

*

Bija pagājušas divas nedēļas, kopš jau atrados cietumā. Šaurās kameras sienas bija padarījušas muskuļus bezspēcīgus. Piesmakušais gaiss un stingrais cietuma režīms grauza mūsu veselību. Bet drīzi mūsu bezdarbība izbeidzās. Pēc divu nedēļu miera sākās atkal pratināšanas. Katru dienu kādu sauca uz pratināšanu un ar katru dienu mūsu kamerā pavairojās nelaimīgo skaits, kas bija vai nu fiziski, vai garīgi sakropļoti. Varētu teikt: šodien vēl cilvēks jūtas diezgan spirts, varbūt tikai mazliet kluss un domīgs, bet rīt, pēc nakts pratināšanas viņš būs pavisam pārvērties: seja uzpampusi, drēbes saplēstas, un gandrīz katreiz cilvēks saslimst. Slimo diezgan ilgi — nedēļu vai divas, naktīs stipri kliez un murgos. Dienā tāpat veselīem, kā arī slimiem nav atļauts gulēt. Tāds bija čekas režīms: cilvēku padarīt pilnīgi „nekaitīgu,“ pārvērst par idiotu.

Pēc divām nedēļām arī mani aizveda uz pratināšanu, šoreiz turpat cietumā. Mazajā pratināšanas kamerā atradās tikai viens cilvēks. Anketā izlasīju parakstu: izmeklēšanas tiesnesis Savickis. Viņam bija nodotas mūsu zēnu lietas, kam bija sakars ar D. vidusskolu. Cik nopratu, tad mūsu zēni turējās godam. Pierādījumu nebija.

Sekoja pratināšanas katru nakti un visu laiku viens un tas pats. Beidzot laikam viņam bija apnicis tā ņemties. Izkliezdās 6 — 10 stundas, bet bez panākumiem.

Kādu dienu, kad atveda atkal, pie galda sēdēja jau trīs čekisti: viens žīds, politruks sarkanarmieša lidotāja tērpā un Savickis. Šī diena man nevēstīja neko labu. Politruks runāja krieviski, un Savickis tulkoja. Svinīgi man paziņoja, ka rakstīšot protokolu un man esot jāizstāsta viss. Tas man nāksot par labu.

„Ja atzīsies, tad tiesa redzēs, ka tu nožēlo līdzšinējo izturēšanos un tevi attaisnos, bet ja tu neko neteiksi, neizstāstīsi visu, tevi uzskatīs par no-devēju un kontrrevolūcionāru un bargi sodīs,“ teica čekists.

Čekistam tomēr bija jāapmierinās ar manu klusēšanu. Pieskrēja žīds un sāka kliegt man ausī: „Kāda organizācija jums skolā bija, kas gāja uz Brāļu kapiem, kur karogs?“ utt. Kad es nekā neatbildēju, žīds trieca dūri man pa galvu, bet netrāpīja. Es tai mirkli noliecos, un sitiens ķēra sienu. Arī pārējiem pacietība bija galā. Politruks nobļāva:

„Karceri septiņas dienas!“ Pēc brīža atrados karcerī — vieniniekā.

Šai telpā nebija nekā vairāk kā pie sienas mazs soliņš un uz cementa grīdas ūdens krūze. Apmēram pusdienu drebēdams pavadīju šai vieniniekā. Nekas nebija dzirdams ne apkārtnē, ne arī tālāk. Beidzot ārpusē noskanēja atslēgas, un sargs mani aizveda uz kanceleju.

Uzdeva daudz jautājumu, no kuriem gandrīz neviena neatceros. Nezinu, ko biju atbildējis, bet, kā liekas, neko vēlamu čekistiem, jo atceros, ka tad, kad es saņimu pie sienas, man čekists ievēla stipru sitienu pa seju.

Jutu asinis mutē. Kad neatbildēju, mani sita vēl reizi. Kas notika vēlāk, vairs neatceros, bet kad atvēru acis, es sēdēju krēslā. Tad mani pakāra pie rokas un iestūma ārā. Ieslēdza mani vieniniekā, kur nosēdēju trīs dienas.

Tās bija smagas dienas. Pēc trim dienām mani aizveda uz 44. kameru, kur mani jau gaidīja A. A. un pārējie. Kamērā es vēl slimoju veselu nēdēju.

No tās reizes mani lika mierā. Pagāja vairāk nekā mēnesis, un mani vairāk nesauca uz pratināšanu.

Pienāca 1941. gada 3. februāris, kad čekisti mani atkal aizveda uz kanceleju. Kancelejā mani sagaidīja Savickis. Brīnījos, ka viņš bija viens, bet šoreiz viņš neķērās pie lietās. Tikai paziņoja, ka „visuvarēnā un žēlīgā“ NKVD mani atbrīvo. Nesaprašanā raudzījies uz lielajām un daudzajām papīra loksnēm, kurās man vajadzēja parakstīt. Bija jāparaksta lapa, ka ar savu dzīvību es atbildu par čekas un cietuma noslēpumu neizpaušanu.

Atbrīvoja.... Bet uz cik ilgu laiku? Vēlāk dabūju zināt, ka tai pašā dienā izdota jauna apcietināšanas pavēle ar termiņu 23. jūnijā. Mana atbrīvošana ir bijusi tikai čekas viltība.

(Paraksts).

Meitene čekistu „pāraudzināšanā“.

Čekas pratināšanas metodes labi tēlo tikko sešpadsmit gadu vecas skolnieces R. stāsts par piedzīvojumiem Rīgas čekā un termiņcietumā. R. ir pasīka auguma blondīne, bālu, bet noteiktiem vaibstiem veidotu seju un drošu mirdzumu pelēkajās acīs. Viņas kluso stāstu nevar klausīties bez dziļa dvēseles savijojuma.

„Līdz boļševiku ienākšanai mācījos Rīgas pils. N. pamatskolā. Man un citām meitenēm nepatika boļševiku naida mācības un manas dzimtenes pulgošana. Mēs gribējām domāt un justies kā latvietes, sevišķi pēc tam, kad kāda skolotāja, no mums atvadīdamās, mūs uzaicināja palikt tādām pašām skaidrām un noteiktām, kādas esam bijušas līdz šim. Gribējām cita citu tādā garā atbalstīt. Nodibinājām skolnieču pulciņu, rakstījām un izplatījām nacionālus uzsaukumus.

Bet tad mūs kāds nodeva. Mani un dažas citas meitenes arestēja un aizveda uz čekas namu Stabu un Brīvības ielas stūrī. Tur kāds čekists ilgu laiku visādi mēģināja no manis izzināt, kādi pieaugušie, sevišķi kādi skolotāji mums to visu mācījuši un uzkūdījuši pret padomju iekārtu. Es tomēr nekā nesacīju.

No sākuma viņš runāja ļoti laipni, bet kad es nekā nestāstīju, sāka kliegt un draudēja, ka mani ieslodzīšot cietumā un vēlāk nošausot. Tad lika parakstīt kādu rakstu krievu valodā. Es atbildēju, ka krieviski nesaprotu, un neparakstīju. Dzirdēju, ka blakus istabā pratina kādu manu klases biedreni.

Pēc brīža ienāca vēl kāds otrs čekists un sāka mani izvaicāt, bet es viņam nekā neatbildēju.

Tad pirmais čekists, revolveri paņēmis, pavēlēja man izgērbties, citādi nošausot uz vietas. Pavēlēja nostāties ar seju pret sienu un atkal prasīja, lai pasakot, kas mūs kūdījis pret padomju varu. Es biju gandrīz nesamapnā aiz bailēm un kauna, bet apņēmās nekā nesacīt, lai notiek kas notikdams.

Nezinu, cik ilgi tas tā turpinājās. Beidzot abi čekisti izgāja blakus istabā. Es apgērbos un apsēdos. Nebija arī vairs spēka stāvēt. Es visa drebēju kā drudzi.

Vēlāk mani noveda lejā pie kāda cita čekista, bet arī tam nebija nekādu panākumu. Es viņam tāpat nekā neatbildēju kā iepriekšējiem. Beidzot viņš man uzkliedza:

„Nu tevi, putniņ, vedīsim uz cietumu un tur tu sauli vairs neredzēsi!“

Mani aizveda uz termiņcietumu un ielika augšas stāva vieninieku kamerā. Tur paliku gandrīz trīs nedēļas, bet katru nakti mani veda uz pratināšanu. Novēda lejā pie čekista plkst. 8 vakarā, bet atpakaļ veda divos vai trijos pēc pusnakts. Laiku es redzēju no čekista pulksteņa, kurā tas šad un tad pats skatījās.

Arvien man prasīja pēc dalībniekiem un skolotājiem, kas mūs esot samācījuši. Brīžiem lika kaut ko rakstīt vai vienkārši gaidīt, kamēr čekists pats kaut ko rakstīja. Naktīs gulēt dabūju tikai dažas stundas, jo pulkst. sešos bija jāceļas.

Kļuva tik nespēcīga, ka vairs nevarēju nokāpt pa trepēm. Vairāk reižu pagību. Kāda feldšeriene mani tad atžilbināja.

Beidzot mani atveda atpakaļ čekas namā, kur no jauna mēģināja iztaujāt. Pratinātāji bija pieci čekisti, no tiem četri žīdi. Kad es nekā neatbildēju, viens no žīdiem man iespļāva sejā, bet tad paziņoja, ka kāda cita meitene jau esot viņiem visu vajadzīgo pateikusi, tāpēc šoreiz laidīšot mani brīvībā. Tikai trīs reizes nedēļā pavēlēja ierasties kādā dzīvoklī Brīvības ielā.

No cietuma nu mani gan atbrīvoja, bet staigāšana uz uzdoto dzīvokli bija tikpat nepanesama kā boļševiku pratināšana. Tur dzīvoja kāda žīdu čekiste — Gurēviča. Viņa man ikreizes lasīja priekšā pa nodaļai no kādas boļševiku grāmatas, ko nākošā reizē vajadzēja atstāstīt. Es vēl esot jauna, tāpēc mani vēl varēšot pāraudzināt. Kad kādu reizi neaizgāju pie Gurēvičas, čekisti nāca man pakaļ.

Vēlāk dabūju atvēli iestāties atkal skolā, bet mācīties nevarēju. Ārsts konstatēja sirds paplašināšanos un nervu sabrukumu. Pēc tam vairāk reižu mani atkal uz dažām dienām apcietināja, bet tad atlaida. Tas tā esot jādara manas drošības labad.

Manam tēvam nekur darba nedeava. Bijām lielā trūkumā. Beidzot laimējās dabūt sētnieka vietu. Es strādāju kādā fabrikā. Kad sākās kaņš, mēs ar tēvu vairs mājā nenācām. Piecas naktis — līdz 1. jūlijam es pavadīju fabrikas pagrabā. Tagad to visu atceros kā briesmīgu murgu.“

(Paraksts).

Nagu maucēju pagrabā.

1940./41. mācības gadā, lai izbēgtu no paredzamās vajāšanas, es aizgāju no A. un iestājo P. vidusskolā. Tomēr arī tur uz mani drīzi vien vērsās komunistu uzmanība.

Pirmo reizi dabūju ciest no sarkano miličiem 1940. gada 6. decembrī, Tai dienā viens no komjauniešiem M. man paziņoja, ka man vajagot ierasties milicijas iecirknī. Tur mani sagaidīja milicis Tichomirovs. Tiklīdz ierados iecirknī, viņš man pavēlēja pacelt rokas. Mani pārmeklēja un ielika aresttelpā.

Apmēram pēc vienas stundas aresttelpā ienāca divi miliči ar gumijas rundziņām rokās. Viens milicis man jautāja:

„Kāpēc jūs nedziedat internacionāli un citiem sakāt, lai tie nedzied?“

Es atteicu, ka nezinu šīs dziesmas vārdus un citiem nesmu nekā teicis. Tad otrs jautāja:

„Kāpēc jūs dziedājāt 18. novembrī Latvijas himnu un teicāt, ka šodien ir latviešu tautai svētdiena?“

Es taisnojos, cik varēju. Tad tas pats milicis lamādamiem iesita man pa galvu divas reizes ar gumijas rundziņu. Beidzot pirmais milicis, draudēdams man ar rundziņu un lamādamiem, teica:

„Ja tu melosi, tad rīt pat tevi aizvedīs uz Daugavpili.“ Nosaukdams mani par „sasodīto fašistu“, viņš aizslēdza aresttelpas durvis un aizgāja.

Apmēram pēc četrām stundām atnāca kāds cits milicis, aizveda mani iecirkņa kancelejā, sarakstīja pratināšanas protokolu un palaida uz mājām. Kad nonācu mājās, pulkstenis bija divi pēc pusnakts.

Tad nāca 26. aprīlis. Redzēju, ka pie skolas piebrauca melnais auto. Kā jaunu paredzēdams, atstāju savu dzīvokli un aizgāju uz tēva mājām. Bija sestdienas vakars. Otrā dienā, kad atnācu uz P., ieraudzīju savu dzīvokli galīgi izvandītu. Dažas grāmatas bija uz grīdas, dažas saplēstas un dažu pavisam nebija. Arī dzīvokļa biedrs bija arestēts.

Tikko parādījās uz ielas, tūlīt pie manis pienāca skolas komjauniešu sekretārs žids Natkins ar Milici Tichomirovu un teica:

„Jūs esat arestēts!“

Vezdams uz milicijas iecirkni, jau ceļā viņš man prasīja, kur es esot licis proklamācijas. Tiklīdz nokļuvām iecirknī, tūlīt mani pārmeklēja. Dzīvokli čekisti bija jau izkratījuši un atnesuši uz iecirkni daudz grāmatu.

Pēc kratīšanas mani ielaida kādā istabā, kur jau bija seši manas skolas biedri. Vienu pēc vairākkārtīgas pratināšanas palaida mājās, bet pārējos un mani aizveda uz Daugavpili.

Daugavpilī iebraucām saulei rietot. Vispirms mūs aizveda uz Daugavpils cietumu. Cietuma priekštelpā visus nostādīja rindā ar seju pret sienu, un čekisti raidīja gaisā vairākus šāvienus, lai iebaidītu. Lodes atsitās mūra sienā turpat virs galvām. Tad apmēram pēc pusstundas ilgas stāvēšanas atnesa dzelžus, ar ko maniem biedriem saslēdza rokas, bet man pavēlēja kāpt automašīnā un noveda uz Daugavpils čeku (NKVD), bijušā poļu konsula māja.

Tur pie manis atnāca čekists Karaļunas, kurš gan ar labu, gan ar draudiem gribēja, lai es atzīstoties, ka P. pilsētā esot bijusi fašistu grupa un ka es tajā esot darbojies. Es tomer neatzinos un nenodevu savus biedrus. Tad čekists Karaļunas ievietoja mani pagraba aresttelpā.

Šī telpa bija ļoti mitra un auksta, ar vecu rakstāmgaldu un tabureti.

Skolnieks — čekistu nagumaucēju upuris. Ģimnazijas skolniekam N. lai izspiestu atzišanos kontrrevolucionārā darbībā, Daugavpils NKVD (cekā) kājai noplēsts nags, otrs sakropļots

Ap pusnakti pagrabā ienāca trīs čekisti. Viņi mani izveda uz ielas, iesēdināja automobili. Braucām ārā no pilsētas. Auto pēkšņi apstājās kādā smilšainā priedulājā. Izkāpām.

„Vai nu atzīsies, ka sastāvēji fašistu grupā un izplatīji proklamācijas, vai izvēlies sev vietu, kur būs labāk gulēt!” Viens čekists draudēja. Bet es atteicu: „Šaujiet, bet iedomājiet, ka ar nevainīga pilsoņa asinīm tiks aptraipīts Padomju Savienības gods.” Tad viens čekists par atbildi man iesita pa galvu tā, ka es zaudēju samaņu.

Kad atmodos, jutu, ka braucu automobili. Man stipri sāpēja mugura un galva. Kad mani atveda uz čeku, es-pats vairs nevarēju paiet. Viņi mani atkal ielika tajā pašā aukstajā pagrabā, kur es paliku līdz nākošai dienai.

Ap pulksten 10 Karaļunas mani aizveda uz savu istabu, kur mani atsēdināja ar seju pret kaktu. Pēc katras pusstundas viņš mani pratināja. Tā pagāja 28. aprīlis.

Vakarā atkal mani ieveda tajā pašā pagrabā. Bija jau pāri pusnaktij, kad pie manis ienāca pieci čekisti, no kuriem trīs bija žīdi, kāds krievs un Karaļunas. Man pavēlēja izgērbties kailam un nosēsties uz rakstāmgalda. Viens čekists nostājās man aizmugurē, divi blakus, bet ceturtais ar kņaiņlēm rokās man preti.

Karaļunas jautāja: „Atzīsies vai ne?”

Tā kā es atbildēju, ka nekā nezinu, tad Karaļunas pateica čekistiem dažus man nesaprotamus vārdus, un tie sāka savu darbu.

Aizmugurē stāvošais žīds saķēra mani aiz matiem un uzbrēca: „Skaties uz spuldzi!”

Spuldze meta tik spilgtu gaismu, ka es to nevarēju izturet un griezu galvu sānis, bet blakus stāvošie čekisti kliegdami sita man ar dūrēm pa deniņiem. Ceturtais sāka man ar knaiblēm spaidīt locekļus un nomauca labajai kājai divus nagus. Es zaudēju samaņu

Kad atmodos, atrados guļus uz tā paša rakstāmgalda. Sāpēja visi locekļi, sevišķi kāju pirksti.

29. aprīļa rītā Karaļunas mani atkal iesauca savā darba istabā. Viņš bija ļoti laipns, sarakstīja protokolu un vēl lika parakstīt atsevišķu papīru, kur bija rakstīts, lai es neko par visu notikušo nekām, nekad un nekādos apstākļos neizpaužot. Tad mani palaida mājās, kur dzīvoju stingrā milīča uzraudzībā līdz mūsu atbrīvošanai.

(Paraksts).

Gadu pēc šī skolnieka sakropļošanas viņa kājas apskatīja ārsts un konstatēja, ka vienam labās kājas pirkstam tiešām trūkst naga, bet otrs kropļots un redzama rēta. „Ir iespējams,“ ārsts pēc apskates ar rakstu apliecina, „ka III un V nags kājai tikuši nomaukti.“

Vairāk nekā ārsts arī nevar apliecināt, jo čekisti pie savām „operācijām“ lieciniekus neaicina. Ārsts var konstatēt tikai rētas un šo rētu varbūtējo cēloni. Tā ārsta atzinums ir arī skolnieka stāsta tiešs apstiprinājums, jo rētas ir palikušas.

Pievienotajā ārsta apliecībā, zināmu iemeslu dēļ, skolnieka vārds nav minēts. Oriģināldokumentā tas skaidri lasāms.

APLIECĪBA.

Es, ... rajona ārsts ....., aplūkoju ..... 1942. gada 25. aprīlī.

Minētais pilsonis paskaidroja, ka viņam, t. i. (.....) nomaukti nagi no labās kājas III un V pirksta 1941. gada 28. aprīlī Daugavpils čekā.

APSKATS

Labās kājas III nags ar nelīdzenu virsu, tibiālā pusē 2 mm garš, fibulārā pusē 4 mm garš. V pirksta naga nav, bet ir ādas sacietējums ar nelīdzenu virsu. Tā paša pirksta tibiālajā pusē lika pārtraukta ādas rēta.

Kreisās rokas IV pirksta vidējā un gala posmā ādas rētas radiālajā pusē.

Kreisās rokas ikšķim rētas gala posma mugurpusē. (Cietušais apgalvo, ka I pirksta ikšķa bojājums cēlies vēlākā laikā).

ATZINUMS

Aplūkojot labās kājas III, V pirkstu un kreisās rokas IV pirkstu, kā arī ievācot izziņu, jāatzīst, ka minētajam (.....) ir tikuši bojāti labās kājas III un V pirksts. Ir iespējams, ka III un V nags kājai tikuši nomaukti.

Tāpat redzams, ka labās rokas IV pirksts ir ticis bojāts.

1942. gada 25. aprīlī.

(Paraksts)

..... rajona ārsts.

Ģimnazists Baltezera kapenēs.

Iepriekšējo piedzīvojumu atstāstījumi piederēja skolēniem, kas kaut kādā ceļā pēc baigām cietumā pavadītām dienām vai nedēļām atkal atguvuši brīvību. Bet ne visiem tas izdevās. Daudzus boļševiki aizsūtīja uz Padomijas cietumiem vai spaidu darbu noietnēm piesprieda soda izciešanai, kas tikai retos gadījumos bija isāks par desmit gadiem; citus it vienkārši paņēma līdzī uz Padomiju, evakuējami cietumus pēc 1941. g. 22. jūnija. Bet vairāki desmiti skolēnu šķīrās no dzīves tepat Latvijā, čekistu ložu trāpīti.

Viens no viņiem bija Aglonas ģimnazijas audzēknis 19 g. vecais Gedimins *Franckēvičs* (dzimis 1921. g. 4. jūlijā). Čekas aģenti viņu apcietināja jau 1940. gada 15. oktobrī un nogalināja pēc 7 mēnešiem, ap 1941. g. 25. maiju. Kas šai ilgajā apcietinājuma laikā noticis, kādas mocības jauneklim bija jāizcieš, pilnam nav zināms, bet dažas dokumentāras liecības palikušas pie paša *Franckēviča* līķa. Nāves cēloni (nošaujot) konstatējusi arī ārstu apskate.

Tūlīņ pēc Latvijas atbrīvošanas no boļševiku jūga sāka atrakt arī sarkanās varas upuru kapenes. Daudzas kapeņu vietas jau bija zināmas, — tās atraka vispirms; citas atklājās pakāpeniski. Šo vēlāk atrakto kapeņu starpā bija arī ar augstu sētu nožogots vasarnīcas pagalmis pie Baltezera.

Un tur bija aprakts arī boļševiku noslepkavotais Aglonas ģimnazijas audzēknis *Franckēvičs*. Tiesas un medicīniskajā apskatē viņa līķis apzīmēts ar 33. numuru.

Pie nogalinātā *Franckēviča* atrasti divi dokumenti krievu valodā, kas tulkojumā skan tā:

1) Sprieduma izraksts.

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības vārdā.

1941. gada janvāra 20. dienā Baltijas sevišķā kaņa apgabala kaņa tribunāls slēgtā tiesas sēdē Daugavpils pilsētā, piedaloties . . . .

skatīja cauri Gedimina Sigismunda d. *Franckēviča* lietu, kas apvainots pēc KPFSR KK . . . . p. Pamatojoties uz KPFSR KPK 319. un 320. pantiem, Kaņa tribunāls

n o s p r i e d a :

Gediminam Sigismunda d. *Franckēvičam* kopā par izdarītiem noziegumiem uz KPFSR KK 19—58—9 p. pamata, ar KPFSR KK 58—2 p. sankciju, atņemt brīvību un ievietot labošanas darba noietnēs uz desmit (10) gadiem, atņemt politiskās tiesības pēc tam uz pieci (5) gadiem un konfiscēt visu viņam piederīgo mantu.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā 72 stundu laikā no tā brīža, kad notiesātam izsniegts sprieduma noraksts. Kasācijas sūdzība rakstāma uz PSR Savienības Augstākās tiesas Kaņa kolleģijas vārda un iesniedzama caur Pribovo Kaņa tribunālu.

Izraksts pareizs:

Tiesas sekretārs VT (paraksts nesalasāms)

2) Sprieduma izraksts.

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības vārdā.
1941. gada maija mēn. 21. dienā

Baltijas sevišķā kara apgabala Kara tribunāls Rīgas pilsētā, piedaloties: .....
skatīja cauri slēgtā tiesas sēdē lietu Nr. 00287 par Gediminu Sigismunda dēlu *Francķēviču*, kas dzimis 1921. gada Rīgas pilsētā, pēc tautības lietuvietis, PSRS pilsonis, pēc sociālās izcelšanās — ķīmiski - farmaceutiskās fabrikas „Mešfro“ īpašnieka dēls, vidusskolas audzēknis, neprecējies, bijis loceklis fašistu organizācijā „Mazpulkvo“, nav tiesāts, apvainots noziegumos, paredzētos KPFSR KK 19—58— 9, 58—10 I d. un 58—11.

Ar tiesas izmeklēšanas un lietas materiāliem konstatēts: .....

Pamatojoties uz augstāk izteikto, Kara tribunāls atzina Francķēviču par vainīgu pēc KPFSR KK 19—58—9, 58—10 I d. un 58—11 p.p. un, ievērojot RSFSR KK 49 un KPK 319 un 320 p.p.,

n o s p r i e d a :

Gediminam Sigismunda d. *Francķēvičam* kopā par izdarītiem noziegumiem uz KPFSR KK 19—58—9 p. pamata pielietot augstāko kriminālsodu mēru — **nošaušanu**, konfiscējot visu viņam personīgi piederīgo mantu.

Spriedums uz KPFSR KK 19—58—9 pp. pamata ir galīgs un nepārsūdzams, bet uz KPFSR KK 58—10 I d. un 58—11 pp. pamata spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā caur Kara tribunālu PSRS Augstākās tiesas Kara kollēģijai 72 stundu laikā no tā brīža, kad notiesātam izsniegts sprieduma noraksts.

Izraksts pareizs:

Tiesas sekretārs VT Pribovo

2 rangā tehniķis — intendants: Beloborodov (paraksts)

PSRS Augstākās padomes Prezidijam.

No šiem dokumentiem redzams, ka Francķēvičs tiesāts divi reizes. Pirmo reizi (Daugavpilī, 1941. g. 20. janvārī) viņš notiesāts uz 10 gadiem spaidu darbos, otro reizi (Rīgā, 1941. g. 21. maijā) — uz nāvi nošaujot. Ne vienā, ne otrā sprieduma izrakstā nav konkrēti minēts nekāds noziedzīgs nodarījums, kuŗa dēļ šāds spriedums taisīts. Uzskaitīti tikai Padomijas kriminālkodeka panti, pēc kuŗiem var katram Padomijas pilsonim katrā laikā „piesiet“ kontrrevolūcijas lietu. Tik plašs tvēriens ir šiem pantiem.

Vienīgi nāves sprieduma izrakstā minēti apstākļi, kam boļševiku kriminālģijā ārkārtīga nozīme: Francķēvičs bijis 1) ķīmiski farmaceutiskās fabrikas „Mešfro“ (pareizi — Medfro) īpašnieka dēls, tātad ar sliktu „socizcelšanos“ un 2) bijis loceklis fašistu organizācijā „Mazpulkvo“ (pareizi — mazpulks). Divi ārkārtīgi svarīgi vainu palielinātāji apstākļi: zināma turība, lai gan iegūta ar tēva godīgu darbu un centību un — piedalīšanās skolēnu organizācijā, kuŗas devīze bija darba un dzimtenes mīlestība...

ВЕРДИКТ НА ПУТНИКА

ПРЕМ СОДАА СОВЕТСКОЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ ВЕРДИКТ

1941 ГОДА

Военный Трибунал Производственного Соединения Военного Оклада
в составе: .....
в заседании в здании Судебной Коллегии ДКК в СССР по обвинению
Франкевича Гедимина Сергеевича, 1921 года рождения, уроженца
Латвии, по наводственному делу, гражданина СССР по фамилии
Сергеев сына владельца химии - Сергеевской фабрики "Маяко" в
городе Промышленности, золотого, бывшего члена Финистского общества
"Маяковцы", не судимого, в преступлениях, предусмотренных ст. ст.
19-20-9, 58-10 ч.1 и 58-11 УК РСФСР.

Данными Судебного Заручения и материалами дела установлено:
.....

На основании вышеизложенного Военный Трибунал признал
Франкевича виновным по ст. ст. 19-20-9, 58-10 ч.1 и 58-11 УК РСФСР
руководителем ст. ст. 319, 320 ДКК и 19 УК РСФСР -

П У Т Н И К

Франкевичу ..... по обвинению
в преступлениях по ст. ст. 19-20-9 УК РСФСР под арестом
иной мерой уголовного наказания - расстрелу, с конфискацией всего
лично ему принадлежащего имущества.

Приговор по ст. ст. 19-20-9 УК РСФСР окончательным и обжалованию
не подлежит, а по ст. ст. 58-10 ч.1 и 58-11 УК РСФСР может
быть обжалован в кассационном порядке, через Военный Трибунал,
Военную Коллегию Верховного Суда СССР, в течение 72-х часов с
момента вручения копии приговора осужденному.

ВЫШЕШЕ ПЕРДА:
СУД ОБЖАЛУЕТЬ НЕ МОЖЕТ
ТЕХНИК ИМПРОВИЗАЦИЯ (ВЕРДИКТ)

Pie NKVD (čekas) nogalinātā ģimnazista Gedimina Franckēviča liķa
atrastais nāves spriedums

Un tādēļ ģimnazijas audzēknis pēc 7 mēnešu vārdzināšanas un mocīšanas mirst no čekista lodes pakausī, ar stiepu uz muguras saņņaugtām rokām.

Nāves spriedumā redzama vēl viena Padomju jurisdikcijas īpatnība: pēc pirmās spriedumā minētās kriminālkodeka pantu grupas, uz kuŗu pamata piesprieda noŗauŗana, spriedums nav pārsūdzams un var tikt izpildīts tai pašā dienā; pēc pārējiem pantiem — spriedumu var pārsūdzēt triju dienu laikā. Tātad bolŗevisma terrora upurim vēl trīs dienas pēc noŗauŗanas dota jauka izdevība pārsūdzēt savu nāves spriedumu. Nav tikai pasacīts, kas tādā gadījumā atdos dzīvību.

XVII

**1941. gada jūnijā uz Padomju Savienību
deportētie, pēc apcietināšanas pazudušie
vai nogalinātie skolēni**

**I PAMATSKOLU SKOLĒNI
RĪGĀ.**

Rīgas pilsētas 1. pamatskola.

1. Vineta	Auziņa	dz. 9. III	1933. Pr.	kl. Aizv.	ar piederīg.
2. Zigrīda	Bārene	" 24. VI	1928. V	" "	" "
3. Elga	Birzule	" 25. IV	1928. V	" "	" "
4. Vera	Ceriņa	" "	IV	" "	" "
5. Irena	Fricberga	" 19. X	1932. Pr.	" "	" "
6. Lidiņa	Fricberga	" 7. VII	1929.	" "	" "
7. Inta	Grīnberga	" 29. VIII	1933. Pr.	" "	" "
8. Silvija	Jirģene	" 25. II	1928. V	" "	" "
9. Ilga	Liepiņa	" 15. VI	1926. V	" "	" "
10. Velta	Pudule	" 14. IV	1927. IV	" "	no vas. kol.
11. Livija	Rudzīte	" 10. IX	1928. V	" "	ar piederīg.
12. Skaidrīte	Rudzīte	" 19. X	1932. Pr.	" "	" "
13. Edīte	Šimane	" 25. VI	1928. V	" "	" "
14. Helija	Teikmane	" 19. VI	1932. I	" "	" "
15. Dzidra	Upīte	" 2. V	1929. IV	" "	" "
16. Rūta	Upīte	" 3. VIII	1927. V	" "	" "
17. Rūta	Vernera	" 9. X	1932. Pr.	" "	" "

Rīgas pilsētas 2. pamatskola.

18. Arnolds	Drulle	dz. 2. II	1926. V	kl. Aizv.	ar piederīg.
-------------	--------	-----------	---------	-----------	--------------

Rīgas pilsētas 3. pamatskola.

19. Aija	Ziediņa	dz. 16. IX	1929. IV	kl. Aizv.	ar piederīg.
----------	---------	------------	----------	-----------	--------------

Rīgas pilsētas 4. pamatskola.

20. Juris	Āre	dz. 3. VI	1932. II	kl. Aizv.	ar piederīg.
21. Andrejs	Bērziņš	" 15. VIII	1929. IV	" "	" "
22. Ilga	Kalēja	" 21. V	1928. V	" "	" "
23. Velta	Kociņa	" 19. IV	1928. V	" "	" "
24. Gūnārs	Ligers	" 9. XI	1931. II	" "	" "
25. Anna	Pukše	" 21. II	1931. II	" "	" "
26. Gaida	Skudre	" 19. III	1931. I	" "	" "
27. Egils	Šepko	" 3. IV	1932. II	" "	" "
28. Andrejs	Vizums	" 26. I	1930. III	" "	" "

Rīgas pilsētas 6. pamatskola.						
29.	Ligita	Grantiņa	dz. 20.	VIII 1930.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
Rīgas pilsētas 7. pamatskola.						
30.	Andris	Pone	dz. 15.	XII 1931.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
Rīgas pilsētas 8. pamatskola.						
31.	Laimd.	Apine	dz. 7.	II 1927.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
32.	Jānis	Brūveris	" 6.	XII 1927.	V "	" " " "
33.	Uldis	Brūveris	" 13.	VI 1931.	I "	" " " "
34.	Skaidriņa	Ekmane	" 3.	III 1929.	III "	" " " "
35.	Rita	Kārklīņa	" 27.	VII 1928.	VI "	" " " "
36.	Valdis	Kārklīņš	" 11.	IV 1930.	II "	" " " "
37.	Velta	Libe	" 25.	VII 1932.	Pr.	" " " "
38.	Elga	Ozola	" 16.	II 1932.	I "	" " " "
39.	Lidija	Revunova	" 28.	V 1932.	Pr.	" " " "
40.	Valdis	Rimeiks	" 30.	V 1928.	IV "	" " " "
41.	Vera	Saulitēna	" 17.	IX 1928.	IV "	" " " "
42.	Gunārs	Sloka	" 2.	III 1929.	III "	" " " "
43.	Tālvāld.	Turks	" 14.	VIII 1933.	Pr.	" " " "
44.	Livija	Veisa	" 24.	XI 1933.	Pr.	" " " "
45.	Zigrīda	Veisa	" 15.	IV 1932.	I "	" " " "
Rīgas pilsētas 9. pamatskola.						
46.	Vija	Blāzma	dz. 6.	III 1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
47.	Eduards	Indriksons	" 11.	XII 1929.	III "	" " " "
48.	Aija	Reķe	" 19.	V 1928.	IV "	" " " "
Rīgas pilsētas 10. pamatskola.						
49.	Zigrīda	Goba	dz. 27.	VII 1928.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
Rīgas pilsētas 14. pamatskola.						
50.	Margar.	Fetlera	dz. 6.	III 1931.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
51.	Mirta	Fetlera	" 29.	I 1928.	VI "	" " " "
52.	Jānis	Helmanis	" 11.	VI 1926.	VI "	Bez vēsts pazud.
Rīgas pilsētas 15. pamatskola.						
53.	Lija	Buša	dz. 20.	VII 1928.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
54.	Elga	Lenberga	" 10.	VIII 1927.	" "	" " " "
55.	Gudrūna	Lapiņa	" 6.	VI 1931.	II "	" " " "
Rīgas pilsētas 16. pamatskola.						
56.	Modris	Baumanis	dz. 10.	III 1932.	Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
57.	Irēna	Bērziņa	" 14.	IV 1931.	II "	" " " "
58.	Diana	Geiduka	" 13.	X 1929.	III "	" " " "
59.	Dzidra	Karpa	" 13.	I 1926.	VI "	" " " "
60.	Jānis	Karps	" 1.	VI 1932.	I "	" " " "
61.	Ērika	Lutera	" 23.	IV 1927.	VI "	" " " "
62.	Ināra	Širona	" 26.	I 1933.	Pr.	" " " "
63.	Raim.	Veiss	" 16.	II 1929.	V "	" " " "
64.	Oskars	Vēžnieks	" 8.	III 1925.	VI "	" " " "
65.	Gunārs	Zariņš	" 15.	XI 1928.	IV "	" " " "
66.	Ilmārs	Žuniņš	" 30.	III 1929.	IV "	" " " "
67.	Ojārs	Žuniņš	" 13.	VIII 1931.	II "	" " " "

Rīgas pilsētas 17. pamatskola.

68.	Anatolijs Artamanovs	dz. 30. VII 1926.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
69.	Mīkēlis Artamanovs	" 18. VIII 1932.	Pr.	" " " "
70.	Pēteris Artamanovs	" 13. VII 1929.	II	" " " "
71.	Teodors Artamanovs	" 23. XI 1930.	I	" " " "
72.	Vasiļisa Artamanova	" 28. XII 1927.	IV	" " " "
73.	Im. Jursons-Jaunāre	" 14. XI 1930.	II	" " " "
74.	Uldis Jursons-Jaunāre	" 26. X 1927.	V	" " " "
75.	Rūdolfs Johansons	" 15. VII 1928.	V	" " no vas. kol.
76.	Anta Krūkle	" 7. III 1928.	IV	" " ar piederīg.
77.	Arvids Mantinieks	" 6. V 1926.	IV	" " " "

Rīgas pilsētas 18. pamatskola.

78.	Jānis Baginskis	dz. 7. X 1928.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
79.	Leons Eglītis	" 30. VIII 1926.	VI	" " " "
80.	Velta Eglīte	" 26. VIII 1928.	IV	" " " "
81.	Dagmāra Freivalda	" 29. IV 1932.	I	" " " "
82.	Valdis Lediņš	" 1. V 1932.	I	" " " "
83.	Olga Muceniece	" 25. X 1929.	III	" " " "
84.	Ansis Pūliņš	" 17. XII 1926.	VI	" " " "
85.	Jānis Pūliņš	" 30. III 1929.	IV	" " " "
86.	Raim. Roze	" 2. VIII 1930.	II	" " " "
87.	Ruta Valtera	" 20. XII 1932.	Pr.	" " " "

Rīgas pilsētas 23. pamatskola.

88.	Mirdza Grīnberga	dz. 2. III 1931.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
89.	Spīdola Grīnberga	" 2. II 1929.	V	" " " "
90.	Aldona Ikmane	" 24. V 1928.	VI	" " " "
91.	Ojārs Kalniņš	" 20. II 1928.	VI	" " " "
92.	Ingrīda Ozoliņa	" 26. II 1929.	V	" " " "
93.	Ivars Pavasars	" 27. III 1932.	II	" " " "
94.	Vitolds Vīgants	" 1. V 1931.	III	" " " "

Rīgas pilsētas 27. pamatskola.

95.	Olgerts Janēvičs	dz. 16. X 1931.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
96.	Brīgita Krauksta	" 3. V 1930.	III	" " " "
97.	Vilnis Miļts	" 24. VI 1932.	Pr.	" " " "

Rīgas pilsētas 30. pamatskola.

98.	Eižens Hess	dz. 25. VI 1926.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
99.	Valent. Hesa	" " 1930.	II	" " " "
100.	Rolands Kārklīšs	" 21. XII 1927.	VI	" " no vas. kol.
101.	Ēriks Rudzītis	" 31. I 1925.	VI	" Apcietināts un paz.

Rīgas pilsētas 31. pamatskola.

102.	Skaidrīte Siliņa	dz. 16. VII 1930.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
------	------------------	-------------------	--------	--------------------

Rīgas pilsētas 32. pamatskola.

103.	Uldis Liberts	dz. 26. X 1928.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
104.	Vizulis Liberts	" 18. IV 1926.	VI	" " " "
105.	Zigrīda Reimane	" 21. III 1929.	IV	" " " "

Rīgas pilsētas 35. pamatskola.

106.	Ruta	Bērziņa	dz. 29. V	1928. V	kl. Aizv. ar piederīg.
107.	Juris	Brūveris	" 19. III	1932. I	" " " "
108.	Tatjana	Brūvere	" 13. IX	1932. Pr.	" " " "
109.	Uldis	Gūtmanis	" 23. XI	1930. II	" " " "
110.	Inese	Kalniņa	" 7. III	1931. II	" " " "

Rīgas pilsētas 36. pamatskola.

111.	Lauma	Borcharta	dz. 14. IX	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
112.	Edgars	Vilnis	" 1. II	1930. III	" " " "

Rīgas pilsētas 38. pamatskola.

113.	Imants	Bodnieks	dz. 25. I	1925. V	kl. Aizv. kopā ar kuģa „Ever“ kom.
114.	Juris	Putnieks	dz. 22. IX	1928. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
115.	Gunārs	Vīksne	" 18. IX	1928. IV	kl. " no sanator.

Rīgas pilsētas 40. pamatskola.

116.	Marija	Kopāna	dz. 20. II	1927. VI	kl. Aizv. atsevišķi
------	--------	--------	------------	----------	---------------------

Rīgas pilsētas 41. pamatskola.

117.	Mirdza	Kaspara	dz. 15. III	1931. II	kl. Aizv. ar piederīg.
------	--------	---------	-------------	----------	------------------------

Rīgas pilsētas 44. pamatskola.

118.	Voldem.	Bubinduss	dz. 21. XII	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
------	---------	-----------	-------------	-----------	------------------------

Rīgas pilsētas 45. pamatskola.

119.	Gustavs	Eltermanis	dz. 14. VII	1932. I	kl. Aizv. ar piederīg.
120.	Irma	Ivanova	" 11. XI	1928. IV	" " " "
121.	Olita	Medne	"	1933. Pr.	" " " "
122.	Valda	Pommera	" 2. IV	1932. I	" " " "
123.	Zigrīda	Pommera	" 28. XI	1928. IV	" " " "

Rīgas pilsētas 46. pamatskola.

124.	Mintauts	Buks	dz. 25. XII	1927. V	kl. Aizv. ar piederīg.
125.	Alfrēds	Dravnieks	" 28. I	1933. Pr.	" " " "
126.	Aivars	Eglītis	" 2. II	1931. II	" " " "
127.	Arvīds	Mednis	" 7. III	1929. III	" " " "
128.	Daina	Šmuldera	" 31. VII	1929. IV	" " " "
129.	Inese	Šmuldera	"	1933. I	" " " "
130.	Raim.	Trijecs	" 24. VII	1928. IV	" " " "

Rīgas pilsētas 47. pamatskola.

131.	Dziņtrs	Alks	dz. 28. VII	1931. II	kl. Aizv. ar piederīg.
132.	Aivars	Bērziņš	" 9. IV	1932. I	" " " "
133.	Gunārs	Kalnīrže	" 12. VIII	1931. II	" " " "
134.	Uldis	Lācis	" 12. VI	1931. II	" " " "
135.	Ivars	Rudzītis	" 3. IV	1931. II	" " " "
136.	Ansgars	Rumba	" 21. VI	1932. II	" " " "

Rīgas pilsētas 49. pamatskola.

137.	Viktors	Apsītis	dz. 23. II	1930	II	kl.	Aizv. ar piederīg.
138.	Raim.	Bulēns	" 6. X	1931.	I	"	" " " "
139.	Ansis	Danenbergs	" 23. VIII	1927.	VI	"	" " " "
140.	Juris	Danenbergs	" 48. II	1930.	III	"	" " " "
141.	Gastons	Dzirkalis	" 4. IV	1933.	Pr.	"	" " " "
142.	Laimons	Kesners	" 4. IV	1928.	V	"	" " " "
143.	Ilmārs	Melbārdis	" 16. VI	1927.	V	"	" " " "
144.	Laimd.	Pumpura	" 27. II	1927.	V	"	" " " "

Rīgas pilsētas 50. pamatskola.

145.	Fabians	Aldermanis	dz. 5. X	1931.	II	kl.	Aizv. ar piederīg.
146.	Mudīte	Bajāre	" 29. XII	1931.	I	"	" " " "
147.	Izolde	Baltakmene	" 16. III	1932.	I	"	" " " "
148.	Irēne	Dreibante	" 1. VI	1929.	IV	"	" " " "
149.	Maija	Fridenberga	" 16. I	1931.	II	"	" " " "
150.	Austra	Gulbe	" 28. VIII	1926.	VI	"	" " " "
151.	Benita	Jansone	" 12. VI	1932.	I	"	" " " "
152.	Vitolds	Kačeroškis	" 17. X	1926.	VI	"	" " " "
153.	Viktors	Krišjansons	" 14. I	1925.	VI	"	" " " "
154.	Jānis	Krūze	" 28. III	1931.	II	"	" " " "
155.	Ilze	Leite	" 3. VIII	1932.	I	"	" " " "
156.	Valdis	Mieziš	" 28. III	1929.	IV	"	" " " "
157.	Biruta	Mūrniece	" 17. VI	1927.	VI	"	" " " "
158.	Maija	Ozola	" 5. IX	1926.	VI	"	" " " "
159.	Māra	Ozoliņa	" 19. XI	1930.	II	"	" " " "
160.	Helena	Šadurska	" 30. X	1929.	III	"	" " " "
161.	Līlija	Vēciņa	" 29. VII	1932.	I	"	" " " "
162.	Gunta	Zaikova	" 26. VII	1928.	IV	"	" " " "
163.	Guntis	Zariņš	" 18. XI	1926.	VI	"	" " " "
164.	Andrejs	Zers	" 16. IV	1929.	IV	"	" " " "

Rīgas apriņķis.

Pilsētās:

Rīgas Jūrmalas pilsētas 3. pamatskola.

1.	Nelliņa	Anškina	dz. 9. V	1932.	I	kl.	Aizv. ar piederīg.
2.	Oļga	Bergtāla	" 5. VI	1928.	V	"	" " " "

Ogres pilsētas 6-kl. pamatskola.

3.	Zigrīda	Dzene	dz. 11. XII	1928.	V	kl.	Aizv. ar piederīg.
4.	Zigrīda	Miķelsone	" 17. II	1932.	Pr.	"	" " " "

Siguldas pilsētas 6-kl. pamatskola.

5.	Aina	Leikarta	dz. 21. XI	1931.	II	kl.	Aizv. ar piederīg.
6.	Lilīta	Neitāla	" 26. I	1929.	IV	"	" " " "

Slokas pils. 6-kl. pamatskola.

7.	Gunārs	Niedre	dz. 1. IX	1929.	III	kl.	Aizv. ar piederīg.
----	--------	--------	-----------	-------	-----	-----	--------------------

Uz laukiem:

Ādažu pag. 6-kl. pamatskola.

8. Ārvaldis Graudiņš dz. 29. VI 1928. IV kl. Aizv. ar piederīg.

Allažu pag. 6-kl. pamatskola.

9. Astrīde Ervalda dz. 3. I 1927. V kl. Aizv. ar piederīg.
 10. Dzintra Ervalda " 2. II 1930. III " " " "
 11. Biruta Golvera " 11. V 1929. III " " " "
 12. Renate Golvera " 7. VIII 1931. I " " " "

Babītes pag. 6-kl. pamatskola.

13. Amanda Steķe dz. 24. X 1927. VI kl. Aizv. ar piederīg.

Babītes pag. Trenču pamatskola.

14. Ilga Steķe dz. 11. V 1910. II kl. Aizv. ar piederīg.

Baldones pag. 6-kl. pamatskola.

15. Astrīde Grunde dz. 19. X 1928. V kl. Aizv. ar piederīg.
 16. Jānis Grunde " 6. VI 1938. Pr. " " " "
 17. Ināra Zariņa " 2. VII 1929. IV " " " "

Birzgales pag. 6-kl. pamatskola.

18. Dainis Saulkalns dz. 6. VI 1931. II kl. Aizv. ar piederīg.

Daugmales pag. 6-kl. pamatskola.

19. Tālv. Strautnieks dz. 29. III 1931. II kl. Aizv. ar piederīg.
 20. Edvīns Zauers " 14. X 1928. IV " " " "
 21. Egons Zauers " 24. III 1933. Pr. " " " "
 22. Leons Zauers " 3. V 1928. " " " "

Doles pag. Ķekavas pamatskola.

23. Ilgvars Berķis dz. 5. II 1928. V kl. Aizv. ar piederīg.
 24. Jānis Berķis " 20. VI 1930. II " " " "

Doles pag. Salas pamatskola.

25. Ivars Priede dz. 1. IV 1934. Pr. kl. Aizv. ar piederīg.

Ikšķiles pag. Turkalnes pamatskola.

26. Varaid. Akermanis dz. 7. V 1931. I kl. Aizv. ar piederīg.

Inčukalna pag. Vangažu pamatskola.

27. Dzidra Švīkule dz. 14. XI 1929. IV kl. Aizv. ar piederīg.
 28. Jānis Švīkuls " 16. XI 1931. II " " " "

Kastrānes pag. Vatrānes pamatskola.

29. Edvīns Ezergailis dz. 20. VIII 1930. II kl. Aizv. ar piederīg.
 30. Velta Ezergaile " 1. II 1929. IV " " " "
 31. Biruta Graudiņa " 22. VII 1932. Pr. " " " "
 32. Zigfrīds Graudiņš " 8. I 1929. II " " " "

Kastrānes pag. I pak. pamatskola.

33. Jānis	Blaus	dz.		1932.	Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
34. Edm.	Dāvidsons	"	18. I	1930. I	"	" " " "
35. Haralds	Dāvidsons	"	5. II	1932. Pr.	"	" " " "
36. Laimons	Dāvidsons	"	18. X	1924. IV	"	" " " "

Krapes pag. 6-kl. pamatskola.

37. Anna	Meļņikova	dz.	6. II	1927. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	-----------	-----	-------	--------------	--------------------

Līgatnes papīrfabr. 6-kl. pamatskola.

38. Reģīna	Berga	dz.	25. VI	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	-------	-----	--------	--------------	--------------------

Līgatnes pag. 6-kl. pamatskola.

39. Ināra	Dāve	dz.	3. II	1929. V kl.	Aizv. ar piederīg.
40. Biruta	Gintera	"	11. IX	1929. IV	" " " "
41. Valdis	Ginters	"	18. IV	1928. V	" " " "
42. Alīse	Plūce	"	14. IX	1924. III	" " " "
43. Jēkabs	Zīle	"	2. V	1929. III	" " " "

Mālpils pag. 6-kl. pamatskola.

44. Uldis	Jaunzems	dz.	27. III	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
45. Valda	Jaunzema	"	19. V	1928. IV	" " " "
46. Gunārs	Kaulens	"	9. XII	1929. III	" " " "

Mores pag. 6-kl. pamatskola.

47. Spodra	Zilgalve	dz.	25. IX	1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
48. Zigurds	Zilgalvis	"	14. II	1930. II	" " " "

Nītaures pag. 6-kl. pamatskola.

49. Inta	Kitenberga	dz.	5. X	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
50. Elmārs	Melkus	"	5. III	1928. III	" " " "
51. Rita	Melkusa	"	25. XI	1926. VI	" " " "

Olaines pag. 6-kl. pamatskola.

52. Laimonis	Fokrots	dz.	16. XII	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
53. Dzintra	Mārtinsona	"	13. VIII	1932. II	" " " "
54. Guntis	Mārtinsons	"	27. I	1929. IV	" " " "

Plāteres pag. 6-kl. pamatskola.

55. Hugo	Celmiņš	dz.	7. II	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	---------	-----	-------	---------------	--------------------

Rembates pag. 6-kl. pamatskola.

56. Lauma	Niedra	dz.	16. VIII	1932. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
57. Uldis	Niedra	"	10. X	1928. IV	" " " "

Ropažu pag. Kākeiema pamatskola.

58. Andrējs	Saliņš	dz.	6. I	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
59. Maija	Saliņa	"	29. XI	1929. III	" " " "

Salas pag. I pak. pamatskola.

60. Mirdza	Magone	dz.	22. III	1933. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
61. Valdis	Magonis	"	22. V	1934. Pr.	" " " "

Salaspils pag. 6-kl. pamatskola.

62. Ilga	Kiesnera	dz. 28. VIII	1932.	Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
63. Jānis	Kiesners	„ 26. XI	1927.	V „ „ „ „	„ „ „ „

Sējas pag. 6-kl. pamatskola.

64. Valdis	Reisons	dz. 4. XI	1931.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	-----------	-------	-------	--------------------

Sidgundas pag. 6-kl. pamatskola.

65. Alīse	Brennere	dz. 25. VII	1931.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
66. Millija	Brennere	„ 25. VII	1931.	II „ „ „ „	„ „ „ „

Siguldas pag. 6-kl. pamatskola.

67. Biruta	Lūkāsa	dz. 30. III	1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
68. Vija	Lūkāsa	„ 17. VII	1927.	V „ „ „ „	„ „ „ „

Skrīveru pag. J. Zemitāna pamatskola.

69. Alfons	Bergmanis	dz. 28. X	1927.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
70. Ojārs	Bergmanis	„ 7. VIII	1932.	I „ „ „ „	„ „ „ „

Skultes pag. II 6-kl. pamatskola.

71. Imants	Pētersons	dz. 16. XI	1931.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
72. Modris	Pētersons	„ 1. III	1928.	V „ „ „ „	„ „ „ „

Suntažu pag. 6-kl. pamatskola.

73. Arvīds	Ezergailis	dz. 9. XI	1927.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
74. Jānis	Lasis	„ 25. I	1929.	IV „ „ „ „	„ „ „ „

Tomes pag. 6-kl. pamatskola.

75. Rasma	Kraukle	dz. 1. X	1927.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
76. Juris	Silgailis	„ 30. V	1931.	I „ „ „ „	„ „ „ „

Turaidas pag. 6-kl. pamatskola.

77. Biruta	Vītola	dz. 19. III	1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
78. Jānis	Vītols	„ 28. X	1931.	I „ „ „ „	„ „ „ „

Vidrižu pag. 6-kl. pamatskola.

79. Visvald.	Konstants	dz. 3. III	1928.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
80. Rīta	Lasmane	„ 3. III	1931.	I „ „ „ „	„ „ „ „

Vidrižu pag. Igates pamatskola.

81. Jānis	Deigelis	dz. 28. III	1931.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	----------	-------------	-------	-------	--------------------

Vildogas pag. 6-kl. pamatskola.

82. Alfrēds	Lauva	dz. 17. V	1931.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
83. Vija	Orniņa	„ 13. XII	1927.	IV „ „ „ „	„ „ „ „
84. Rīta	Skādule	„ 29. XI	1929.	III „ „ „ „	„ „ „ „

Zaubes pag. Kļaviņkalna pamatskola.

85. Gunārs	Tobiss	dz. 29. VIII	1931.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	--------	--------------	-------	-------	--------------------

Cēsu aprīņķis. —

Pilsētās:

1. Cēsu pilsētas pamatskola.

1. Kārlis	Dūnis	dz. 4. III	1931. II	kl. Aizv. ar piederīg.
2. Egils	Ozols	" 15. IX	1931. II	" " " "
3. Līgita	Ozola	" 5. XI	1928. V	" " " "
4. Dzintars	Vītols	" 12. II	1929. IV	" " " "

2. Cēsu pilsētas pamatskola.

5. Imants	Bērzons	dz.	I	kl. Aizv. ar piederīg.
6. Ivars	Bone		I	" " " "
7. Aivars	Janelsītis	" 22. XI	1929. III	" " " "
8. Jānis	Veinbergs	" 19. VI	1930. II	" " " "
9. Kārlis	Veinbergs	" 18. VII	1932. I	" " " "

3. Cēsu pilsētas pamatskola.

10. Imants	Blaus	dz. 11. IV	1926. V	kl. Aizv. ar piederīg.
------------	-------	------------	---------	------------------------

Uz laukiem:

Cēsu pag. 6-kl. pamatskola.

11. Gunārs	Ķerpe	dz. 25. V	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
12. Jānis	Ķerpe	" 16. X	1932. Pr.	" " " "

Drabešu pag. Spāres-Doles pamatskola.

13. Alnis	Vanags	dz. 7. X	1932. I	kl. Aizv. ar piederīg.
-----------	--------	----------	---------	------------------------

Druvienas pag. 6-kl. pamatskola.

14. Māra	Kurcēna	dz. 10. XII	1930. II	kl. Aizv. ar piederīg.
15. Pēteris	Kurcēns	" 17. VI	1928. V	" " " "

Dzērbenes pag. 6-kl. pamatskola.

16. Dzidra	Kulmīte	dz. 26. XII	1930. I	kl. Aizv. ar piederīg.
17. Laimons	Kulmītis	" 12. II	1927. V	" " " "

Ērgļu pag. Gaļkalna pamatskola.

18. Jānis	Dambītis	dz. 19. VIII	1927. VI	kl. Aizv. ar piederīg.
-----------	----------	--------------	----------	------------------------

Ērgļu pag. Katriņas pamatskola.

19. Vaira	Gulbe	dz. 2. VI	1932. Pr.	kl. Aizv. ar piederīg.
20. Velta	Gulbe	" 1. X	1927. IV	" " " "
21. Viņa	Gulbe	" 19. XI	1929. III	" " " "

Jaun-Piebalgas pag. Jēkaba pamatskola.

22. Aina	Cīpure	dz. 22. IX	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
----------	--------	------------	-----------	------------------------

Jaunraunas pag. I pak. pamatskola.

23. Rūta	Pope	dz. 18. X	1928. III	kl. Aizv. ar piederīg.
----------	------	-----------	-----------	------------------------

Kārju pag. I pak. pamatskola.			
24.	Aina	Blaua	dz. 25. IV 1929. III kl. Aizv. ar piederīg.
Launkalnes pag. I pak. pamatskola.			
25.	Mirdza	Iklava	dz. 11. VI 1932. I kl. Aizv. ar piederīg.
26.	Raim.	Iklavs	" 8. IV 1931. II " " " "
Lielstraupes pag. I pak. pamatskola.			
27.	Vija	Lercha	dz. 8. V 1930. II kl. Aizv. ar piederīg.
Lielstraupes pag. Straupes pamatskola.			
28.	Hermanis	Lerchs	dz. 26. II 1926. V kl. Aizv. ar piederīg.
Liepas pag. 6-kl. pamatskola.			
29.	Ārija	Pinne	dz. 22. II 1931. I kl. Aizv. ar piederīg.
30.	Dzidra	Pinne	" 20. VIII 1928. II " " " "
31.	Jānis	Pinnis	" 19. I 1927. V " " " "
Priekuju pag. 6-kl. pamatskola.			
32.	Zigfrīds	Ozols	dz. 13. III 1927. V kl. Aizv. ar piederīg.
Rāmuļu pag. I pak. pamatskola.			
33.	Arnis	Kēze	dz. 18. XI 1930. III kl. Aizv. ar piederīg.
34.	Fricis	Žers	" 27. VI 1932. Pr. " " " "
Rankas pag. Elizabetes pamatskola.			
35.	Jānis	Leimanis	dz. 22. VI 1928. IV kl. Aizv. ar piederīg.
Rankas pag. Lutera pamatskola.			
36.	Judīte	Magreca	dz. 22. VI 1929. III " Aizv. ar piederīg.
37.	Laimons	Magreca	" 4. VIII 1926. IV " " " "
Rozulas pag. 6-kl. pamatskola.			
38.	Gaida	Ozoliņa	dz. 3. IX 1927. V " Aizv. ar piederīg.
39.	Marg.	Ozoliņa	" 12. IV 1930. III " " " "
Skujenes pag. dr. II pak. pamatskola.			
40.	Guna	Ābele	dz. 8. XII 1925. VI kl. Aizv. ar piederīg.
Skujenes pag. Ežu pamatskola.			
41.	Iīga	Ābele	dz. 19. IX 1930. II kl. Aizv. ar piederīg.
Taurenes pag. 6-kl. pamatskola.			
42.	Laima	Ziediņa	dz. 19. XII 1931. I kl. Aizv. ar piederīg.
Yaives pag. 6-kl. pamatskola.			
43.	Paulis	Kēze	dz. 6. VIII 1928. V kl. Aizv. ar piederīg.
44.	Rasma	Liepiņa	" 9. V 1926. VI " " " "
45.	Verners	Miške	" 1. V 1929. IV " " " "
46.	Guna	Žagara	" 8. III 1932. I " " " "
47.	Juris	Žagars	" 1934. Pr. " " " "
48.	Vija	Žagara	" 15. I 1929. IV " " " "
49.	Arnolds	Žers	" 22. XI 1924. VI " " " "

Vecpiebalgas pag. Ogrēnu pamatskola.

50. Jānis	Leitis	dz. 18. VII	1926. V	kl. Aizv. ar piederīg.
51. Velta	Leite	„ 21. V	1931. II	„ „ „ „

Veļķu pag. 6-kl. pamatskola.

52. Vēsma	Breikša	dz. 14. IX	1927. V	kl. Aizv. ar piederīg.
53. Laimdota	Strazdiņa	„ 16. IV	1928. V	„ „ „ „

Valmieras apriņķis.

Pilsētās:

Ainažu pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Skaidrīte	Asara	dz. 11. I	1931. II	kl. Aizv. ar piederīg.
2. Edvīns	Meiers	„ 23. IV	1926. VI	„ „ „ „
3. Olafs	Meiers	„ 7. I	1933. Pr.	„ „ „ „
4. Lilita	Miķelsone	„ 10. IX	1932. Pr.	„ „ „ „

Limbažu pilsētas 6-kl. pamatskola.

5. Aina	Jansone	dz. 23. VIII	1928. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
6. Ināra	Zeidmane	„ 26. IX	1930. III	„ „ „ „

Mazsalacas valsts pamatskola.

7. Ināra	Liepiņa	dz. 23. IV	1933. Pr.	kl. Aizv. ar piederīg.
8. Uldis	Liepiņš	„ 17. III	1932. I	„ „ „ „
9. Ruta	Pāvuliņa	„ 28. III	1930. III	„ „ „ „
10. Rute	Šternmane	„ 27. I	1929. III	„ „ „ „

Rūjienas draudžu 6-kl. pamatskola.

11. Mudīte	Boča	dz. 1. VIII	1929. I	kl. Aizv. ar piederīg.
12. Indulis	Poga	„ 10. X	1928. III	„ „ „ „
13. Pēteris	Priedītis	„ 15. V	1930. I	„ „ „ „

Valmieras pilsētas 1. 6-kl. pamatskola.

14. Imants	Martinovs		I	kl. Aizv. ar piederīg.
15. Rasma	Pūka	dz. 26. XII	1927. V	„ „ „ „
16. Genadijs	Saļkovs	„ 1. I	1928. V	„ „ „ „

Valmieras pilsētas 2. 6-kl. pamatskola.

17. Ruta	Bērziņa	dz. 23. XII	1930. II	kl. Aizv. ar pederīg.
18. Gīta	Ceriņa	„ 1. V	1930. II	„ „ „ „
19. Jānis	Dūnis	„ 14. IV	1927. IV	„ „ „ „
20. Andrejs	Kazeks	„ 4. X	1930. II	„ „ „ „
21. Zīgurds	Krievs	„ 24. XII	1928. VI	„ „ „ „
22. Ināra	Lūkina	„ 30. XI	1930. II	„ „ „ „
23. Gunārs	Martinovs	„ 8. VI	1928. IV	„ „ „ „
24. Laimons	Teteris	„ 30. VII	1927. IV	„ „ „ „
25. Aivars	Upenieks	„ 25. IX	1930. II	„ „ „ „
26. Biruta	Ustapa	„ 28. VIII	1929. III	„ „ „ „
27. Romāns	Ustaps	„ 2. X	1931. I	„ „ „ „

Uz laukiem:

Aināžu pag. 6-kl. pamatskola.

28. Malda Feldmane dz. 8. X 1932. I kl. Aizv. ar piederīg.

Burtņieku pag. Pilskalna pamatskola.

29. Elmarš Ozeris dz. 30. IV 1931. I kl. Aizv. ar piederīg.

Idus pag. 6-kl. pamatskola.

30. Aina Meistera dz. 29. X 1928. IV kl. Aizv. ar piederīg.

31. Andris Meisters " 1932. I " " " "

Kocēnu pag. Apsīšu Jēkaba pamatskola.

32. Arvīds Gulbis dz. 2. III 1931. II kl. Aizv. ar piederīg.

Lādes pag. 6-kl. pamatskola.

33. Dailons Grundulis dz. 20. VIII 1927. V kl. Aizv. ar piederīg.

34. Maigons Tešs " 3. XI 1928. IV " " " "

35. Valdis Tešs " 31. V 1932. Pr. " " " "

Lodes pag. Arakstu pamatskola.

36. Arvīds Tillis dz. 19. XII 1926. III kl. Aizv. ar piederīg.

37. Silvija Tille " 10. XII 1934. Pr. " " " "

Mazsalacas pag. Rauskas pamatskola.

38. Biruta Pētersone dz. 14. VIII 1932. I kl. Aizv. ar piederīg.

39. Valdis Pētersons " 29. III 1931. I " " " "

Puikules pag. 6-kl. pamatskola.

40. Alfons Lezdiņš dz. 16. II 1929. III kl. Aizv. ar piederīg.

41. Smuidra Lezdiņa " 29. VI 1930. III " " " "

Rencēnu pag. 6-kl. pamatskola.

42. Jānis Skujiņš dz. 30. VIII 1927. V kl. Aizv. ar piederīg.

43. Dzidra Volrāta " 28. I 1928. III " " " "

Rozēnu pag. Staiceles pamatskola.

44. Laimons Jančevskis III kl. Aizv. no vas. kol.

45. Vita Šaukuma Pr. " " " " " "

Rūjienas pag. Rāmnieku pamatskola.

46. Ansis Dancis dz. 15. VI 1931. II kl. Aizv. ar piederīg.

47. Jānis Dancis " 19. IV 1930. III " " " "

48. Regīna Ezerkalna " 8. III 1929. IV " " " "

Salacas pag. Korgēnes pamatskola.

49. Gunārs Dalītis dz. 11. II 1930. II kl. Aizv. ar piederīg.

50. Velta Dalīte " 29. I 1928. IV " " " "

51. Zenta Dalīte " 8. II 1932. Pr. " " " "

52. Jānis Perne " 26. I 1932. Pr. " " " "

Skapkalnes pag. Skulbergu pamatskola.

53. Ausma	Siliņa	dz. 2. IV	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
54. Vitauts	Siliņš	„ 6. IX	1932. Pr. „	„ „ „ „

Valmieras pag. Vestura pamatskola.

55. Laima	Zariņa	dz. 12. VII	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
56. Ruta	Zariņa	„ 27. XI	1931. I „	„ „ „ „

Valkas apriņķis.

Pilsētās:

Alūksnes pilsētas Glika pamatskola.

1. Vija	Bāra	dz. 3. IV	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Jānis	Ceplītis	„ 4. IV	1930. II „	„ „ „ „
3. Jēkabs	Kreilis	„ 1. X	1929. III „	„ „ „ „
4. Egons	Kubulnieks	„ 4. IX	1929. III „	„ „ „ „
5. Astra	Oldera	„ 14. VI	1931. II „	„ „ „ „
6. Benita	Oldera	„ 9. VI	1927. V „	„ „ „ „
7. Guna	Oldera	„ 25. VII	1928. IV „	„ „ „ „
8. Gundega	Oldera	„ 15. VII	1933. Pr. „	„ „ „ „
9. Irena	Oldera	„ 16. IV	1931. II „	„ „ „ „

Apes pilsētas Dāvja Ozoliņa pamatskola.

10. Ausma	Dreimane	dz. 16. IX	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	----------	------------	---------------	--------------------

Smiltenes pilsētas 6-kl. pamatskola.

11. Ieviņa	Krūmiņa	dz. 8. XII	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
12. Juris	Krūmiņš	„ 3. IV	1929. IV „	„ „ „ „
13. Sigurds	Skrīvelis	„ 3. VI	1931. II „	„ „ „ „

Strenču pilsētas 6-kl. pamatskola.

14. Irene	Jansone	dz. 28. IX	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
15. Laimons	Jansons	„ 9. XI	1926. VI „	„ „ „ „
16. Maigonis	Jansons	„ 17. X	1929. III „	„ „ „ „
17. Pēteris	Poķis	„ 13. V	1925. VI „	„ „ atsevišķi
18. Ziedonis	Seisums	„ 4. VIII	1927. VI „	„ „ ar piederīg.
19. Aina	Zariņa	„ 4. VII	1929. IV „	„ „ „ „

Valkas pilsētas Ādama Tērauda pamatskola.

20. Gunārs	Šmits	dz. 29. VI	1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	-------	------------	--------------	--------------------

Valkas valsts pamatskola.

21. Velta	Jākobsons	dz. 14. XI	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
22. Renē	Hasmane	„ 5. IV	1932. I „	„ „ „ „

Uz laukiem:

Alūksnes pag. 6-kl. pamatskola.

23. Imants	Mālēnders	dz. 7. XI	1927. III kl.	Aizv. ar piederīg.
24. Indulis	Mālēnders		1929. III " "	" " " "

Annas pag. 6-kl. pamatskola.

25. Dailonis	Kārklīšs	dz. 21. VII	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
--------------	----------	-------------	---------------	--------------------

Bejas pag. 6-kl. pamatskola.

26. Arturs	Apse	dz. 11. X	1931. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
27. Gunārs	Apse	" 11. VII	1933. Pr. " "	" " " "
28. Pārsla	Jansone	" 28. VIII	1932. Pr. " "	" " " "
29. Dzidra	Zaķe	" 8. X	1930. II " "	" " " "

Bilskas pag. 6-kl. pamatskola.

30. Ilga	Hagemane	dz. 26. XI	1928. III kl.	Aizv. ar piederīg.
31. Ziedonis	Hagemanis	" 9. III	1931. I " "	" " " "

Jaunlaicenes pag. 6-kl. pamatskola.

32. Anna	Liepa	dz. 17. I	1927. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	-------	-----------	--------------	--------------------

Jaunlaicenes pag. Majora pamatskola.

33. Dailis	Kantors	dz. 8. XI	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	-----------	---------------	--------------------

Lejasciema pag. 6-kl. pamatskola.

34. Dzidra	Dambrova	dz. 16. VI	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	----------	------------	-------------	--------------------

Lugažu pag. 6-kl. pamatskola.

35. Jānis	Kukainis	dz. 21. IV	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	----------	------------	--------------	--------------------

Pededzes valsts 6-kl. pamatskola.

36. Gunārs	Bērziņš	dz. 21. III	1931.	Aizv. ar piederīg.
37. Ināra	Skalbe	" 16. VII	1931.	" " "

Pļāņu pag. I pak. pamatskola.

38. Astrīda	Praulīņa	dz. 3. II	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	----------	-----------	--------------	--------------------

Smiltenes pag. K. Kundziņa pamatskola.

39. Jēkabs	Jekūms	dz. 16. V	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
40. Laima	Jekuma	" 11. II	1933. Pr. kl.	" " "

Trikatas pag. 6-kl. pamatskola.

41. Jānis	Rasa	dz. 23. V	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
42. Vija	Rasa	" 30. V	1932. I " "	" " " "

Vijciema pag. 6-kl. pamatskola.

43. Mēta	Pumpura	dz. 11. II	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	---------	------------	--------------	--------------------

Madonas apriņķis.

Pilsētās:

Gulbenes pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Laimdota Freimane	dz. 1. I 1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Mudīte Šmita	„ 7. VIII 1930. II „	„ „ „ „

Madonas pilsētas 6-kl. pamatskola.

3. Arturs Dragons	dz. 27. XII 1927. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
4. Austra Freimane	„ 14. XI 1926. VI „	„ „ „ „
5. Ināra Freimane	„ 3. VII 1929. IV „	„ „ „ „
6. Andrejs Kūlis	„ 18. IV 1928. V „	„ „ „ „
7. Edīte Mustava	„ 12. VI 1928. IV „	„ „ „ „
8. Uldis Smurģis	„ 9. VIII 1928. IV „	„ „ „ „
9. Andrejs Vīksne	„ 10. XI 1932. I „	„ „ „ „
10. Jānis Vīksne	„ 6. VI 1929. IV „	„ „ „ „

Uz laukiem:

Beļavas pag. 6-kl. pamatskola.

11. Austra Gedrovskā	dz. 9. III 1928. V kl.	Aizv. ar piederīg.

Bērzaunes pag. 6-kl. pamatskola.

12. Astra Cīrulle	dz. 18. IV 1926. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
13. Vilis Cīrulis	„ 8. X 1927. V „	„ „ „ „
14. Vidvuds Vītolīšs	„ 18. V 1928. IV „	„ „ „ „

Bērzaunes pag. Lipšu pamatskola.

15. Daila Sipāne	dz. 3. IV 1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
16. Mirdza Sipāne	„ 27. I 1929. III „	„ „ „ „

Cesvaines pag. 6-kl. pamatskola.

17. Arturs Bandenieks	dz. 5. III 1928. V kl.	Aizv. ar piederīg.

Dzelzavas pag. 6-kl. pamatskola.

18. Dzidra Šmita	dz. 1. I 1926. V kl.	Aizv. ar piederīg.

Galgauskas pag. Veišu pamatskola.

19. Biruta Snipa	dz. 26. IV 1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
20. Zeltīte Snipa	„ 20. V 1926. V „	„ „ „ „

Grašu pag. 6-kl. pamatskola.

21. Arvīds Kante	dz. 29. VIII 1927. IV kl.	Aizv. ar piederīg.

Grostonas pag. Kaļeņu pamatskola.

22. Ilona Vītoļiņa	dz. 18. X 1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.

Jaungulbenes pag. Daukstes pamatskola.

23. Mirdza Alka	dz. 22. II 1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.

Kraukļu pag. 6-kl. pamatskola.

24. Irina	Barševska	dz. 22. X	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
25. Marija	Barševska	" 1. VI	1932. I "	" " " "
26. Andrejs	Dolacis	" 13. IV	1930. III "	" " " "
27. Skaidrīte	Dolace	" 8. XI	1931. I "	" " " "

Kusas pag. 6-kl. pamatskola.

28. Elvīra	Dreimane	dz. 9. VII	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	----------	------------	-------------	--------------------

Lazdonas pag. 6-kl. pamatskola.

29. Benita	Ezeriņa	dz. 10. VI	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
30. Zigfrīda	Ezeriņa	" 16. V	1928. IV "	" " " "

Liepkalnes pag. 6-kl. pamatskola.

31. Kārlis	Pūce	dz. 30. IX	1926. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
32. Roberts	Pūce	" 2. V	1933. Pr. kl.	" " "

Lubānas pag. 6-kl. pamatskola.

33. Pēteris	Bērziņš	dz. 6. XI	1927. V kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	---------	-----------	-------------	--------------------

Lubānas pag. Lakstienes pamatskola.

34. Mirdza	Bērziņa	dz. 3. XII	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	------------	--------------	--------------------

Lubejas pag. 6-kl. pamatskola.

35. Jānis	Lācis	dz. 28. XI	1927. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	-------	------------	--------------	--------------------

Mārcienas pag. 6-kl. pamatskola.

36. Dagmāra	Rošāna	dz. 3. IX	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
37. Roberts	Rošāns	" 15. XI	1929. III kl.	" " "

Mētrienas pag. 6-kl. pamatskola.

38. Valdem.	Zakars	dz. 18. X	1927. V kl.	Aizv. ar piederīg.
39. Zenta	Zakāra	" 12. XII	1931. I "	" " " "

Saikavas pag. Lejas pag. pamatskola.

40. Benita	Kalniņa	dz. 20. XI	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
41. Tālrīts	Kalniņš	"	1931. II "	" " " "
42. Vitolds	Kalniņš	"	1932. I "	" " " "
43. Skaņrad.	Purvlicis	" 24. X	1930. III "	" " " "

Sarkanu pag. 6-kl. pamatskola.

44. Viktors	Međenis	dz. 24. X	1926. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
45. Maija	Ragaine	"	1933. Pr. "	" " " "
46. Rute	Ragaine	" 18. VII	1930. II "	" " " "
47. Vilnis	Ragainis	" 25. VI	1928. IV "	" " " "
48. Aina	Tinarta	" 27. IV	1927. VI "	" " " "

Sāsnējas pag. 6-kl. pamatskola.

49. Hilda	Prūse	dz. 27. IV	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	-------	------------	--------------	--------------------

Sāvienas pag. 6-kl. pamatskola.

50. Gaida	Lāce	dz. 5. VII	1926. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	------	------------	--------------	--------------------

Stāmerienas pag. 6-kl. pamatskola.				
51. Guna	Maksteniece	dz. 12. IX	1931. I	kl. Aizv. ar piederīg.
52. Vija	Pulkstene	" 30. IX	1931. I	" " " "
Tirzas pag. 6-kl. pamatskola.				
53. Pāvils	Kliezbergs	dz. 21. XII	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
Veegulbenes pag. 6-kl. pamatskola.				
54. Daina	Ekharda	dz. 19. X	1926. VI	kl. Aizv. ar piederīg.
55. Jānis	Ekhardš	" 14 IV	1932. I	" " " "
Veegulbenes pag. Blomes pamatskola.				
56. Aina	Tilika	dz. 30. IX	1927. V	kl. Aizv. ar piederīg.
Vējavas pag. 6-kl. pamatskola.				
57. Pēteris	Lācis	dz. 20. XII	1930. I	kl. Aizv. ar piederīg.
Vestienas pag. II pak. pamatskola.				
58. Boriss	Skopiņš	dz. 2. IX	1928. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
Vietalvas pag. Odziņas pamatskola.				
59. Inta	Pļavniece	dz.	1929. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
60. Velta	Pļavniece	"	1927. VI	" " " "

Liepājas apriņķis.

Pilsētēs:

Durbes pilsētas 6-kl. pamatskola.				
1. Mirdza	Novadniece	dz. 20. XI	1930. II	kl. Aizv. ar piederīg.
2. Imants	Penkulis	" 16. I	1933. Pr.	" " " "
3. Lija	Riša	" 5. XII	1931. I	" " " "
4. Tālvalds	Rokivils	" 11. II	1925. VI	" " " "
Grobiņas pilsētas 6-kl. pamatskola.				
5. Longins	Ploka	dz. 18. X	1925. VI	" " " "
6. Oļģerts	Ploka	" 18. X	1925. VI	" " " "
7. Dzidra	Reķe	" 9. VII	1932. I	" " " "
8. Velta	Reķe	" 11. IV	1931. II	" " " "
Liepājas pilsētas 1. pamatskola.				
9. Hēlena	Avotiņa	dz. 21. I	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
10. Ausma	Deksne	" 22. I	1928. V	" " " "
11. Lidija	Dūkstniece	" 16. IX	1928. V	" " " "
12. Valda	Trijece	" 13. I	1928. V	" " " "
Liepājas pilsētas 2. pamatskola.				
13. Gunārs	Bārtņiņš	dz.	1930. II	kl. Aizv. no vas.kol.
14. Aija	Fitiņa	"	1934. I	" Aizv. ar piederīg.
15. Līgita	Fitiņa	"	1933. II	" " " "
16. Hilda	Hofmane	"	1933. I	" " no vas.kol.
17. Aleks.	Jančenko	"	1930. II	" " " "

18.	Elmārs	Pudzēns	dz.		1930.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
19.	Dzidra	Pūrīte	"		1929.	III "	" " no vas. kol.
20.	Jānis	Seļavs	"		1930.	II "	" " " " "
21.	Voldem.	Štamers	"		1929.	IV "	" " " " "

Liepājas pilsētas 3. pamatskola.

22.	Herberts	Antonovs	dz.	8. I	1933.	I kl.	Aizv. no vas. kol.
23.	Alfrēds	Blāķis	"	12. XI	1931.	Pr.	" " " " "
24.	Imants	Brumzāts	"	30. I	1931.	I "	" " " " "
25.	Aina	Gūtmane	"	22. III	1927.	V "	Aizv. ar piederīg.
26.	Gūnārs	Gūtmanis	"	25. I	1930.	III "	" " " " "
27.	Ārija	Leikarta	"	29. VIII	1929.	II "	Aizv. no vas. kol.
28.	Rūdolfs	Reinis	"	16. X	1927.	III "	" " " " "

Liepājas pilsētas 4. pamatskola.

29.	Ilga	Beķere	dz.	11. V	1933.	Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
30.	Irma	Grundmane	"	4. III	1929.	IV "	Aizv. no vas. kol.
31.	Vilnis	Jansons	"	10. IX	1932.	I "	" " " " "
32.	Gunārs	Kārklis	"	28. II	1932.	I "	Aizv. no sanator.
33.	Astrīde	Koča	"	17. VII	1932.	Pr.	Aizv. ar piederīg.
34.	Aina	Mūžiņa	"	13. XI	1933.	I "	" " " " "
35.	Elza	Priedole	"	8. VII	1928.	IV "	" " " " "
36.	Arvīds	Priedols	"	16. I	1926.	VI "	" " " " "
37.	Daum.	Priedols	"	8. III	1931.	I "	" " " " "
38.	Ivars	Sņikeris	"	8. III	1932.	I "	" " " " "
39.	Dzintra	Stengrevica	"	3. XI	1933.	Pr.	" " " " "
40.	Dainis	Šops	"	19. VII	1930.	III "	Aizv. no vas. kol.
41.	Aina	Veilanda	"	27. VI	1929.	II "	" " " " "
42.	Gunārs	Veilands	"	12. I	1932.	Pr.	" " " " "

Liepājas pilsētas 5. pamatskola.

43.	Dzidra	Kažokniece	dz.	17. V	1929.	III kl.	Aizv. no vas. kol.
44.	Harijs	Rieksts	"	22. III	1929.	II "	" " " " "
45.	Eriks	Rupeiks	"	22. V	1926.	V "	" " " " "
46.	Helena	Strachova	"	9. IV	1928.	V "	" " " " "

Liepājas pilsētas 6. pamatskola.

47.	Vladisl.	Butrimis	dz.	10. X	1926.	IV kl.	Aizv. no vas. kol.
48.	Benita	Meiera	"	30. VII	1931.	I "	Aizv. ar piederīg.
49.	Ausma	Pētermane	"	9. X	1926.	IV "	Aizv. no vas. kol.

Liepājas pilsētas 7. pamatskola.

50.	Daina	Zariņa	dz.			Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
-----	-------	--------	-----	--	--	---------	--------------------

Liepājas pilsētas 8. pamatskola.

51.	Austra	Saulessleine	dz.	30. III	1928.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
52.	Ausma	Saulessleine	"	4. II	1930.	III "	" " " " "
53.	Norm.	Stengrevics	"	9. V	1930.	III "	" " " " "
54.	Aina	Upe	"	30. VI	1927.	V "	" " " " "
55.	Regīna	Vītola	"			III "	" " " " "
56.	Tāļival.	Vītols	"	3. VIII	1927.	V "	" " " " "
57.	Sigurds	Zariņš	"	23. VI	1930.	III "	" " " " "
58.	Benita	Zvejniece	"	30. VII	1930.	III "	" " " " "

Priekules pilsētas 6-kl. pamatskola.

59. Anna	Kārklīņa	dz. 12. IX	1931. I	kl. Aizv. ar piederīg.
60. Jānis	Kārklīņš	" 4. VIII	1929. II	" " " "

Uz laukiem:

Aizviķu pag. 6-kl. pamatskola.

61. Gunārs	Banga	dz. 26. V	1925. VI	kl. Aizv. ar piederīg.
62. Zeltīte	Banga	" 21. II	1928. IV	" " " "
63. Tāļivald.	Eidiņš	" 17. II	1928. V	" " " "
64. Austra	Kļava	" 5. X	1927. V	" " " "

Asītes pag. 6-kl. pamatskola.

65. Anna	Gaidže	dz. 15. V	1931. I	kl. Aizv. ar piederīg.
66. Valija	Gaidže	" 9. XI	1927. III	" " " "
67. Lidiņa	Kuršinska	" 22. II	1931. II	" " " "
68. Velta	Kuršinska	" 11. I	1933. I	" " " "
69. Velta	Ranga	" 8. XI	1928. III	" " " "
70. Arnolds	Vītols	" 7. X	1924. VI	" Apciet. un aizv.

Bārtas pag. 6-kl. pamatskola.

71. Haralds	Brizga	dz. 9. I	1929. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
-------------	--------	----------	----------	------------------------

Bunkas pag. 6-kl. pamatskola.

72. Jānis	Birziņš	dz. 18. II	1926. VI	kl. Aizv. ar piederīg.
73. Jānis	Namnieks	" 10. V	1927. VI	" " " "
74. Kārlis	Namnieks	" 30. VI	1929. IV	" " " "

Embūtes pag. 6-kl. pamatskola.

75. Jānis	Čeksters	dz. 26. V	1928. V	kl. Aizv. ar piederīg.
76. Livija	Čekstera	" 25. VII	1932. I	" " " "

Ezeres pag. Zaņas pamatskola.

77. Dagmāra	Arķe	dz. 15. XI	1932. I	kl. Aizv. ar piederīg.
-------------	------	------------	---------	------------------------

Gaviezes pag. 6-kl. pamatskola.

78. Livija	Kopštāla	dz.	1934. Pr.	kl. Aizv. ar piederīg.
79. Tāļivald.	Kopštāls	" 29. IX	1928. V	" " " "

Kalētu pag. 6-kl. pamatskola.

80. Ausma	Feldmane	dz. 25. III	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
81. Imants	Feldmanis	" 28. I	1931. I	" " " "
82. Jānis	Piziks	" 25. IX	1929. III	" " " "
83. Loniņa	Sedola	" 26. XII	1927. V	" " " "
84. Vera	Sedola	" 17. X	1926. V	" " " "
85. Visvaldis	Sedols	" 18. III	1931. I	" " " "

Medzes pag. Kapsēdes 6-kl. pamatskola.

86. Astrīda	Kalnīte	dz. 16. IV	1932. I	kl. Aizv. ar piederīg.
87. Dzidra	Kalnīte	" 25. IX	1925. V	" " " "
88. Rīta	Kazerause	" 17. IX	1931. I	" " " "
89. Spodra	Kazerause	" 17. IX	1932. I	" " " "

Nīcas pag. 6-kl. pamatskola.

90. Livija	Bumbule	dz. 25. XII	1930. II	kl. Aizv. ar piederīg.
91. Vilma	Bumbule	" 19. VIII	1924. VI	" " " "

Rāvas pag. 6-kl. pamatskola.

92. Mirdza	Disterhefte	dz. 23. III	1928. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
93. Natalija	Disterhefte	" 18. III	1926. V	" " " "

Rucavas pag. Ģeistautu I pak. pamatskola.

94. Alma	Ģīga	dz. 28. II	1929. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
95. Vilnis	Ģīga	" 24. VII	1932. I	" " " "

Rucavas pag. 6-kl. pamatskola.

96. Imants	Brūšvits	dz. 27. I	1929. V	kl. Aizv. ar piederīg.
97. Ausma	Jaunciema	" 3. II	1928. IV	" " " "
98. Ilma	Jaunciema	" 28. II	1931. II	" " " "
99. Elita	Treide	" 18. XI	1927. V	" " " "

Tāšu pag. 6-kl. pamatskola.

100. Laimd.	Laure	dz. 12. IV	1930. III	kl. Aizv. ar piederīg.
101. Vitauts	Lauris	" 12. XI	1925. V	" " " "
102. Mirdza	Reinholde	" 31. X	1926. VI	" " " "

Vainodes pag. 6-kl. pamatskola.

103. Elmārs	Valters	dz. 30. V	1929. I	kl. Aizv. ar piederīg.
-------------	---------	-----------	---------	------------------------

Vērgaļu pag. 6-kl. pamatskola.

104. Kristaps	Kaļče	dz. 10. IV	1931. II	kl. Aizv. ar piederīg.
105. Gaida	Vidiņa	" 9. IV	1926. VI	" " " "
106. Māra	Zeima	" 7. III	1933. I	" " " "

Virgas pag. 6-kl. pamatskola.

107. Gunārs	Toms	dz. 3. X	1929. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
108. Rita	Toma	" 30. IX	1931. I	" " " "
109. Uldis	Toms	" 11. VI	1928. IV	" " " "

Ziemupes pag. 6-kl. pamatskola.

110. Valda	Štokmane	dz. 30. XI	1933. I	kl. Aizv. ar piederīg.
------------	----------	------------	---------	------------------------

Aizputes apriņķis.

Pilsētās:

Aizputes pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Alfrēds	Grundmanis	dz. 20. IX	1927. V	kl. Aizv. ar piederīg.
2. Vija	Hertele	" 28. V	1928. V	" " " "
3. Ilgvars	Jirgenšons	" 11. VI	1930. II	" " " "
4. Ojars	Neiburgs	" 7. IV	1929. III	" " " "

Uz laukiem:

Aizputes pag. 6-kl. pamatskola.

5. Ilgvars	Hertelis	dz. 31. V	1932. II	kl. Aizv. ar piederīg.
6. Gunārs	Lulle	" 14. VIII	1932. I	" " " "
7. Velta	Zemgale	" 1. VIII	1931. I	" " " "

Alsungas pag. 6-kl. pamatskola.

8. Valdis	Cīrulis	dz. 11. III	1930. II	kl. Aizv. ar piederīg.
9. Imants	Ezernieks	" 21. II	1926. VII	" " " "
10. Edvards	Klūģis	" 3. IX	1929. IV	" " " "
11. Gunārs	Klūģis	" 6. XI	1932. II	" " " "
12. Ilga	Klūģe	" 23. IV	1931. II	" " " "

Apriķu pag. 6-kl. pamatskola.

13. Jānis	Asītis	dz. 4. I	1934. Pr.	kl. Aizv. ar piederīg.
14. Jānis	Reinholds	" 25. VI	1932. II	" " " "
15. Pēteris	Reinholds	" 30. I	1929. IV	" " " "

Basu pag. 6-kl. pamatskola.

16. Voldem.	Kaltenieks	dz. 19. XI	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
17. Lucija	Šice	" 23. IX	1928. IV	" " " "
18. Ausma	Štromberga	" 3. IV	1931. II	" " " "

Dunalkas pag. 6-kl. pamatskola.

19. Alfrēds	Mūrnieks	dz. 29. VII	1930. II	kl. Aizv. ar piederīg.
20. Voldem.	Stabulnieks	" 15. III	1925. V	" " " "

Dzērves-Cīravas pag. 6-kl. pamatskola.

21. Laimons	Irnestis	dz. 29. X	1930. III	kl. Aizv. ar piederīg.
22. Visvaldis	Lejnieks	" 14. IV	1928. VI	" " " "
23. Olīviņa	Strazdiņa	" 17. II	1931. III	" " " "

Gudenieku pag. 6-kl. pamatskola.

24. Astra	Krieva	dz. 9. X	1930. III	kl. Aizv. ar piederīg.
-----------	--------	----------	-----------	------------------------

Kalvenes pag. 6-kl. pamatskola.

25. Elza	Kalēja	dz. 24. IX	1925. V	kl. Aizv. ar piederīg.
26. Arvīds	Reichenbachs	" 18. II	1928. IV	" " " "
27. Velta	Reichenbacha	" 25. VIII	1925. VI	" " " "

Kazdangas pag. 6-kl. pamatskola.

28. Eriks	Ozoliņš	dz. 13. X	1926. VI	kl. Aizv. ar piederīg.
29. Laimons	Ozoliņš	" 14. X	1924. VI	" " " "
30. Elmārs	Malks	" 26. VIII	1932. I	" " " "
31. Tālivalds	Malks	" 1. VI	1931. II	" " " "
32. Ivars	Priednieks	" 10. X	1932. II	" " " "
33. Jānis	Priednieks	" 1. V	1933. I	" " " "

Klosteres pag. 6-kl. pamatskola.

34.	Dzidra	Alksne	dz.	1.	IV	1930.	II	kl.	Aizv. ar	piederīg.
35.	Erna	Alksne	"	26.	XII	1928.	IV	"	"	"
36.	Aina	Birzniece	"	1.	XII	1929.	III	"	"	"
37.	Aivars	Birznieks	"	8.	XI	1936.	Pr.	"	"	"
38.	Gunārs	Birznieks	"	2.	I	1932.	Pr.	"	"	"
39.	Arnolds	Porietis	"	10.	V	1927.	IV	"	"	"
40.	Ilga	Poriete	"	24.	XI	1930.	II	"	"	"
41.	Miervald.	Porietis	"	8.	VI	1926.	VI	"	"	"
42.	Kristaps	Tomševičs	"	12.	XI	1931.	I	"	"	"
43.	Milda	Tomševica	"	14.	VII	1927.	V	"	"	"

Lažas pag. 6-kl. pamatskola.

44.	Voldem.	Bumbiers	dz.	4.	XII	1924.	VI	kl.	Aizv. ar	piederīg.
45.	Malda	Priede	"	10.	IV	1927.	VI	"	"	"
46.	Velta	Štrause	"	6.	III	1931.	I	"	"	"

Nīkrāces pag. 6-kl. pamatskola.

47.	Laimonis	Frickauss	dz.	22.	X	1927.	V	kl.	Aizv. ar	piederīg.
48.	Melita	Petrovska	"	15.	I	1930.	III	"	"	"
49.	Vija	Redliha	"	10.	II	1929.	III	"	"	"

Rudbaržu pag. 6-kl. pamatskola.

50.	Fricis	Birznieks	dz.	14.	XII	1928.	II	kl.	Aizv. ar	piederīg.
51.	Jānis	Birznieks	"	15.	VIII	1927.	IV	kl.	"	"
52.	Aina	Grīnberga	"	21.	I	1929.	IV	"	"	"
53.	Gunārs	Grīnbergs	"	27.	IV	1931.	II	"	"	"
54.	Nora	Grīnberga	"	5.	V	1933.	I	"	"	"

Sakas pag. Pāvilstas 6-kl. pamatskola.

55.	Kārlis	Ādols	dz.	5.	X	1926.	VI	kl.	Aizv. ar	piederīg.
56.	Arnolds	Klāvsone	"	28.	VI	1927.	VI	"	"	"
57.	Kārlis	Ozoliņš	"	28.	I	1926.	VI	"	"	"
58.	Dzidra	Rudzīte	"	10.	X	1926.	V	"	"	"
59.	Melvija	Rudzīte	"	15.	III	1933.	I	"	"	"
60.	Osvalds	Rudzītis	"	6.	IX	1925.	VI	"	"	"
61.	Jānis	Tērauds	"	21.	IX	1927.	III	"	"	"
62.	Visvaldis	Tērauds	"	12.	XI	1926.	VI	"	"	"

Sakas pag. I pak. pamatskola.

63.	Edmonds	Klāvsone	dz.	11.	VII	1930.	II	kl.	Aizv. ar	piederīg.
64.	Mudra	Klāvsone	"	30.	V	1932.	I	"	"	"

Sieksātes pag. I pak. pamatskola.

65.	Alberts	Zemurbējs	dz.	5.	I	1933.	I	kl.	Aizv. ar	piederīg.
66.	Arnolds	Zemurbējs	"	5.	I	1933.	"	"	"	"

Ulmales pag. 6-kl. pamatskola.

67.	Line	Grence	dz.	17.	VII	1925.	IV	kl.	Aizv. ar	piederīg.
68.	Alberts	Ozoliņš	"	29.	XI	1932.	Pr.	"	"	"
69.	Eduards	Ozoliņš	"	29.	XI	1932.	Pr.	"	"	"
70.	Alberts	Rungevics	"	11.	IV	1932.	Pr.	"	"	"
71.	Jānis	Rungevics	"	18.	XII	1928.	III	"	"	"
72.	Marija	Rungevica	"	1.	I	1930.	III	"	"	"
73.	Arvids	Vārpiņš	"	7.	III	1931.	II	"	"	"

Valtaiķu pag. Laidu pamatskola.

74. Ilga	Mātera	dz. 24. II	1929. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
75. Līliana	Rose	" 17. VIII	1932. I	"	" " " " "
76. Artūrs	Zemurbējs	" 20. X	1928. V	"	" " " " "
77. Vilnis	Zidars	" 9. VI	1927. V	"	" " " " "

Ventspils apriņķis.

Pilsētās:

Pilteneš pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Imants	Dobējs	dz. 26. X	1932. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Marta	Dobēja		III	"	" " " "
3. Tāivalds	Dobējs	" 5. VII	1930. II	"	" " " "

Ventspils pilsētas 1. pamatskola.

4. Benita	Bērziņa	dz. 10. IV	1931. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
5. Vizma	Eglīte	" 6. XI	1929. III	"	" " " "
6. Guna	Kārkliņa	" 18. V	1930. II	"	" " " "
7. Zigrīda	Kilarta	" 4. XII	1930. II	"	" " " "
8. Laima	Stelbauma	" 26. VI	1930. II	"	" " " "
9. Jānis	Tenne	" 13. VI	1932. Pr.	"	" " " "
10. Gustavs	Tīrums	" 11. XI	1930. II	"	" " " "

Ventspils pilsētas 2. pamatskola.

11. Helmi	Hemiņš	dz.	1929. III	kl.	Aizv. ar piederīg.
12. Vitolds	Hemiņš	"	1931. I	"	" " " "

Ventspils pilsētas 3. pamatskola.

13. Lidiņa	Asare	dz. 2. IV	1926. VI	kl.	Aizv. ar piederīg.
14. Jānis	Deselis	" 19. XII	1927. III	"	" " " "
15. Zigrīds	Deselis	" 31. XII	1928. IV	"	" " " "
16. Benita	Lode				Aizv. no vas. kol.

Ventspils pilsētas 5. pamatskola.

17. Ivars	Audze	dz. 8. VIII	1925. VI	kl.	Aizv. ar piederīg.
18. Zigrīda	Audze	" 18. XII	1928. IV	"	" " " "
19. Benita	Ciemiņa	" 21. XII	1932. Pr.	"	" " " "
20. Mirdza	Danne	" 5. VIII	1931. II	"	" " " "
21. Vitauts	Lasmanis	" 13. XII	1928. III	"	" " " "
22. Egils	Puškevics	" 22. IV	1931. II	"	" " " "
23. Ilgvars	Puškevics	" 12. II	1933. Pr.	"	" " " "
24. Emilija	Renkevica	" 26. XII	1929. I	"	" " " "
25. Leons	Renkevics	" 14. VII	1928. IV	"	" " " "
26. Valda	Rubene	" 13. II	1930. III	"	" " " "
27. Laimons	Vinovskis	" 23. XI	1925. V	"	" " " "
28. Aleks.	Zilnieks	" 17. IV	1930. III	"	" " " "
29. Dzintars	Zilnieks	" 31. X	1928. V	"	" " " "
30. Zigurds	Zilnieks	" 27. XI	1932. Pr.	"	" " " "

Uz laukiem:

Ances pag. 6-kl. pamatskola.

31. Ausma	Altmane	dz. 9. II	1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
32. Liliņa	Zalcmane	" I	1932. Pr.	" " " "
33. Rita	Zalcmane	" VI	1933. Pr.	" " " "

Dundagas pag. 6-kl. pamatskola.

34. Kriš.	Akmens	dz. 11. IV	1928. III kl.	Aizv. ar piederīg.
35. Rasma	Sila	" 2. XII	1926. V	" " " "
36. Ausma	Strazdiņa	" 29. VIII	1931. II	" " " "
37. Imants	Strazdiņš	" 2. IX	1928. III	" " " "

Dundagas pag. Ģibzdes pamatskola.

38. Eduards	Ludbergs	dz. 26. V	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	----------	-----------	-------------	--------------------

Dundagas pag. Kaļķu pamatskola.

39. Kārlis	Kārklīšs	dz. 24. XI	1928. III kl.	Aizv. ar piederīg.
40. Zelma	Kārklīņa	" 21. VII	1929. III	" " " "

Dundagas pag. Kolkas pamatskola.

41. Ilga	Grīnvalda	dz.	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	-----------	-----	-------------	--------------------

Dundagas pag. Nevejas pamatskola.

42. Ģertrūde	Berkevica	dz. 20. X	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
43. Jānis	Sils	" 19. I	1931. I	" " " "

Dundagas pag. Vidales pamatskola.

44. Jānis	Vanags	dz. 4. VII	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	--------	------------	--------------	--------------------

Mazirbes pag. 6-kl. pamatskola.

45. Edgars	Grīslis	dz. 1. VI	1927. III kl.	Aizv. ar piederīg.
46. Ernests	Grīslis	" 1. VI	1927. III	" " " "
47. Vilnis	Ūdriņš	" 5. VII	1930. II	" " " "
48. Lelde	Vidiņa	" 12. V	1932. II	" " " "

Popes pag. 6-kl. pamatskola.

49. Modriņš	Šenbergs	dz. 12. III	1927. V kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	----------	-------------	-------------	--------------------

Puzes pag. I pak. pamatskola.

50. Eriks	Ozoliņš	dz. 8. XII	1932. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
51. Imants	Ozoliņš	" 31. V	1930. II	" " " "

Uģāles pag. I pak. pamatskola.

52. Aldona	Kajaka	dz. 25. V	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
53. Ivars	Orniņš	" 12. IV	1929. III	" " " "

Usmas pag. 6-kl. pamatskola.

54. Hilda	Hermansone	dz. 21. VIII	1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	------------	--------------	--------------	--------------------

Užavas pag. Sārnaties pamatskola.

55. Olgerts	Niedre	dz. 23. I	1928. III kl.	Aizv. ar piederīg.
56. Vilma	Niedre	" 16. I	1931. I	" " " "

Vārves pag. 6-kl. pamatskola:

57. Imants	Bergmanis	dz. 4. XI	1927. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
58. Rita	Bergmane	" 28. XI	1929. III "	" " " "
59. Reim.	Reiters	" 26. XI	1927. VI "	" " " "

Ventas pag. 6-kl. pamatskola.

60. Guntis	Beķeris	dz. 5. V	1934. I kl.	Aizv. ar piederīg.
61. Melita	Krūmiņa	" 3. IV	1928. III "	" " " "
62. Imants	Lācis	" 6. III	1929. IV "	" " " "

Zlēku pag. 6-kl. pamatskola.

63. Lidija	Freiberģa	dz. 17. IX	1926. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	-----------	------------	--------------	--------------------

Kuldīgas apriņķis.

Pilsētās:

Kuldīgas pilsētas 1. 6-kl. pamatskola.

1. Gunārs	Zembiņš	dz. 3. X	1927. III kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	---------	----------	---------------	--------------------

Kuldīgas pilsētas 2. 6-kl. pamatskola.

2. Elga	Aizstraute	dz. 2. VI	1926. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
3. Hilda	Ansons	" 21. I	1929. III "	" " " "
4. Juris	Grosmanis	" 4. V	1932. I "	" " " "
5. Gunārs	Panteļejevs	" 2. V	1931. I "	" " " "

Saldus pilsētas 6-kl. pamatskola.

6. Gunārs	Brauns	dz. 14. II	1928. V kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	--------	------------	-------------	--------------------

Uz laukiem:

Cieceres pag. 6-kl. pamatskola.

7. Edvīns	Ābele	dz. 28. V	1927. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
8. Ināra	Ābele	" "	Pr. "	" " " "
9. Valentīns	Ābele	" 25. V	1926. VI "	" " " "
10. Silvija	Baldiņa	" 30. IV	1930. III "	" " " "
11. Vilma	Kilevica	" 7. IV	1926. VI "	" " " "
12. Valda	Rubule	" 1. IV	1932. I "	" " " "

Cieceres pag. I pak. pamatskola.

13. Edgars	Ābele	dz. 4. XI	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
14. Egīls	Baldiņš	" 4. X	1933. Pr.	" " " "

Gaiķu pag. 6-kl. pamatskola.

15. Gunārs	Krecers	dz. 6. VI	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
16. Ingrīda	Krecera	" "	1930. II "	" " " "

Gaiķu pag. 6-kl. pamatskola.

17. Daina	Riekstiņa	dz. 30. VI	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
18. Zigurds	Riekstiņš	" 10. IV	1928. IV "	" " " "

Ivandes pag. 6-kl. pamatskola.

19. Alfreds	Zorenbergs	dz. 18. VII	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
20. Ilmārs	Zorenbergs	„ 25. IX	1931. I	„ „ „ „

Kabiles pag. 6-kl. pamatskola.

21. Tenis	Barons	dz. 21. XII	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
22. Skaidrīte	Eglāja	„ 6. IV	1929. III	„ „ „ „
23. Zeltīte	Eglāja	„ 18. X	1932. I	„ „ „ „
24. Gunārs	Filholds	„ 22. I	1927. VI	„ „ „ „
25. Biruta	Vāvere	„ 25. IV	1931. I	„ „ „ „
26. Dzidra	Vāvere	„ 3. XI	1927. V	„ „ „ „
27. Godvars	Vāvere	„ 4. XI	1926. V	„ „ „ „
28. Skaidrīte	Vāvere	„ 6. IV	1929. III	„ „ „ „

Kuldīgas pag. I pak. pamatskola.

29. Anna	Valdmane	dz. 13. VII	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
30. Matilde	Valdmane	„ 28. I	1928. IV	„ „ „ „

Kurmales pag. 6-kl. pamatskola.

31. Austra	Grīnberga	dz. 27. VI	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	-----------	------------	---------------	--------------------

Kursišu pag. 6-kl. pamatskola.

32. Rasma	Kinstlera	dz. 20. X	1927. V kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	-----------	-----------	-------------	--------------------

Lutriņu pag. 6-kl. pamatskola.

33. Aldona	Druvaskalna	dz. 18. VI	1927. V kl.	Aizv. ar piederīg.
34. Zigrīda	Druvaskalna	„ 23. V	1929. III	„ „ „ „
35. Irma	Gūtmane	„ 27. IX	1927. VI	„ „ „ „
36. Austra	Hartmane	„ 14. X	1926. VI	„ „ „ „
37. Dzidra	Jansone	„ 29. V	1931. II	„ „ „ „
38. Velta	Jansone	„ 4. XI	1926. VI	„ „ „ „
39. Arnolds	Zvirgzds	„ 10. XII	1927. IV	„ „ „ „
40. Elvīra	Zvirgzda	„ 7. IV	1929. IV	„ „ „ „

Lutriņu pag. I pak. pamatskola.

41. Ilmārs	Zavickis	dz. 1. II	1934. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	----------	-----------	---------------	--------------------

Padures pag. 6-kl. pamatskola.

42. Edvīne	Bergmane			Aizv. ar piederīg.
43. Zenta	Bergmane			„ „ „

Pampāļu pag. 6-kl. pamatskola.

44. Arturs	Kēniņš	dz. 5. I	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
45. Edmunds	Labrencis	„ 14. IV	1927. IV	„ „ „ „

Planīcas pag. Zajumnieku pamatskola.

46. Arvīds	Grīnbergs	dz.	1933. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
47. Biruta	Grīnberga	„ 30. VII	1931. II	„ „ „ „
48. Dzidra	Grīnberga	„ 23. III	1930. II	„ „ „ „
49. Gunārs	Grīnbergs	„	1934. Pr.	„ „ „ „
50. Magnuss	Grīnbergs	„ 1. IX	1932. Pr.	„ „ „ „

Raņķu pag. 6-kl. pamatskola.

51. Aleks.	Cimermanis	" 6. III	1929. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
52. Edīte	Cimermane	" 15. III	1928. III	" " " "
53. Harijs	Cimermanis	" 19. IV	1931. I	" " " "
54. Laimons	Cimermanis	" 7. V	1931. I	" " " "
55. Leōns	Cimermanis	" 6. XII	1926. VI	" " " "
56. Voldem.	Cimermanis	" 24. VI	1927. III	" " " "
57. Arnolds	Freijs	" 1. XI	1931. I	" " " "

Saldus pag. I pak. pamatskola.

58. Velta	Braznovska	dz. 8. VIII	1929. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
-----------	------------	-------------	----------	------------------------

Skrundas pag. 6-kl. pamatskola.

59. Lilija	Grābanta	dz. 25. XI	1927. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
60. Rasma	Jansone	" 11. XII	1927. VI	" " " "
61. Roberts	Jansons	" 10. VIII	1932. I	" " " "
62. Ruta	Jansone	" 19. X	1929. V	" " " "
63. Visvaldis	Kleinbergs	" 22. IX	1925. VI	" " " "
64. Imants	Stepe	" 30. XI	1927. III	" " " "

Skrundas ciema 6-kl. pamatskola.

65. Harijs	Lieģis	dz. 7. VII	1931. I	kl. Aizv. ar piederīg.
66. Ilmārs	Loms	" 16. VI	1927. V	" " " "
67. Laimons	Vanags	" 10. XII	1928. IV	" " " "
68. Voldem.	Zirups	" 7. XII	1925. VI	" " " "

Skrundas pag. I pak. pamatskola.

69. Velta	Roze	dz. 13. III	1931. I	kl. Aizv. ar piederīg.
70. Ausma	Ruska	" 18. I	1932. I	" " " "

Snēpeles pag. 6-kl. pamatskola.

71. Vilnis	Freiberģs	dz. 21. II	1926. VI	kl. Aizv. ar piederīg.
------------	-----------	------------	----------	------------------------

Turlavas pag. 6-kl. pamatskola.

72. Vera	Peniķe	dz. 3. XI	1929. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
73. Zenta	Peniķe	" 7. I	1933. Pr. kl.	" " " "
74. Silvija	Rozentālberga	" 8. VI	1933. Pr.	" " " "

Vārmes pag. 6-kl. pamatskola.

75. Jānis	Broks	dz. 12. IX	1928. V	kl. Aizv. ar piederīg.
76. Zigurds	Kūlmanis	" 24. XII	1926. VI	" " " "

Vārmes pag. Dūru pamatskola.

77. Anna	Tinte	dz. 20. XI	1930. I	kl. Aizv. ar piederīg.
78. Imants	Tints	" 30. XI	1931. I	" " " "

Vārmes pag. Šķēdes pamatskola.

79. Gunārs	Dabiņš	dz. 12. IV	1931. II	kl. Aizv. ar piederīg.
------------	--------	------------	----------	------------------------

Zvārdes pag. 6-kl. pamatskola.

80. Jānis	Šēnberģs	dz. 18. IV	1928. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
-----------	----------	------------	----------	------------------------

Talsu apriņķis.

Pilsētās:

Kandavas pilsētas Milenbacha pamatskola.

1. Andris	Briedis	dz. 22. IV	1933. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Armen.	Eimanis	" 23. IX	1928. III	" " " "
3. Bella	Eimane	" 2. III	1932. Pr.	" " " "
4. Rūta	Kļaviņa	" 30. V	1929. IV	" " " "

Talsu pilsētas 6-kl. pamatskola.

5. Teobalds	Birznieks	dz.	1927. II kl.	Aizv. ar piederīg.
6. Daina	Braunfelde	" 1. X	1928. IV	" " " "
7. Tālm.	Braunfelds	" 26. V	1930. II	" " " "
8. Biruta	Dunkele	" 11. VI	1927. VI	" " " "
9. Klāra	Dunkele	" 11. VII	1931. II	" " " "
10. Aina	Ivāne	" 2. XII	1926. V	" " " "
11. Ivars	Kalnājs	" 24. VI	1930. II	" " " "
12. Arnolds	Lancmanis	" 7. I	1926. VI	" " " "
13. Tālrīts	Platbārdis	" 24. V	1927. III	" " " "

Talsu valsts 6-kl. pamatskola.

14. Leons	Eimanis	dz. 16. IV	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
15. Astrīda	Freidenfelda	" 28. V	1931. Pr.	" " " "
16. Gunārs	Freimanis	" 2. II	1928. IV	" " " "
17. Vilis	Frīšfelds	" 28. V	1931. II	" " " "
18. Dzintars	Kaijgars	" 7. III	1930. II	" " " "
19. Austra	Rītere	" 5. III	1928. V	" " " "
20. Inese	Veilande	" 8. X	1929. III	" " " "
21. Vilis	Vizbelis	" 10. VIII	1926. IV	" " " "

Valdemārpils pilsētas 6-kl. pamatskola.

22. Ilga	Ekendorfa	dz. 11. IV	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
23. Ilga	Mazapša	" 18. I	1928. V	" " " "
24. Roberts	Mazapšs	" 7. V	1925. VI	" " " "

Uz laukiem:

Ārlavas pag. Popervāles pamatskola.

25. Aldis	Ansabergs	dz. 6. III	1928. V kl.	Aizv. ar piederīg.
26. Ralfs	Gerhards	" 9. I	1933. I	" " " "
27. Ruta	Gerharda	" 26. XII	1926. V	" " " "
28. Helmuts	Prange	" 7. V	1926. VI	" " " "
29. Marija	Prange	" 29. XI	1924. VI	" " " "

Ārlavas pag. Pūņu pamatskola.

30. Andris	Graudīņš	dz. 22. XII	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	----------	-------------	---------------	--------------------

Laidzes pag. 6-kl. pamatskola.

31. Marga	Dzelme	dz. 7. III	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
32. Mirdza	Dzelme	" 31. X	1926. VI	" " " "
33. Vitauts	Dzinters	" 16. IV	1930. III	" " " "

Laucienes pag. 6-kl. pamatskola.

34. Velta	Bertulsone	dz. 11. VIII	1926. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
35. Viesturs	Bertulsons	" 21. IV	1928. IV	" " " "	" " " "

Laucienas pag. Dzedru pamatskola.

36. Ernests	Lasmanis	dz. 13. III	1931. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
37. Austra	Štuma	" 25. V	1928. IV	" " " "	" " " "

Libagu pag. 6-kl. pamatskola.

38. Edgars	Švēde	dz. 2. V	1927. V	kl.	Aizv. ar piederīg.

Mērsraga pag. 6-kl. pamatskola.

39. Ausma	Freiberģa	dz. 15. IX	1930. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
40. Valija	Freiberģa	" 7. III	1932. I	" " " "	" " " "

Nogales pag. 6-kl. pamatskola.

41. Aldis	Baumanis	dz. 17. III	1931. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
42. Vilnis	Baumanis	" 2. XII	1932. I	" " " "	" " " "

Spāres pag. 6-kl. pamatskola.

43. Gaida	Ķulle	dz. 28. XII	1934. Pr.	kl.	Aizv. ar piederīg.
44. Jānis	Ķulle	" 4. IV	1930. II	" " " "	" " " "

Stendes pag. 6-kl. pamatskola.

45. Zigurds	Ievkalns	dz. 16. VII	1926. VI	kl.	Aizv. ar piederīg.

Stendes pag. Ģibuļu pamatskola.

46. Hilda	Jēkabsons	dz.	1930. II	kl.	Aizv. ar piederīg.

Strazdes pag. 6-kl. pamatskola.

47. Imants	Grīnberģs	dz. 22. III	1931. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
48. Valdis	Grīnberģs	" 8. IX	1927. IV	" " " "	" " " "
49. Andris	Insberģs	" 20. X	1928. V	" " " "	" " " "
50. Ivars	Insberģs	" 25. VII	1930. III	" " " "	" " " "

Vandzenes pag. 6-kl. pamatskola.

51. Aldona	Grosvalda	dz. 7. I	1929. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
52. Egils	Grosvalds	" 24. III	1930. III	" " " "	" " " "
53. Omula	Grosvalda	" 29. VIII	1927. VI	" " " "	" " " "

Virbu pag. I pak. pamatskola.

54. Biruļa	Ulmāne	dz. 21. V	1930. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
55. Jānis	Ulmanis	"	1932. Pr.	" " " "	" " " "

Zentenes pag. 6-kl. pamatskola.

56. Faniņa	Jansone	dz. 5. X	1928. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.

Zentenes pag. Dursupes pamatskola.

57. Biruļa	Ozoliņa	dz. 18. X	1932. Pr.	kl.	Aizv. ar piederīg.

Tukuma apriņķis.

Pilsētās:

Tukuma pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Vijolīte	Āmera	dz.	4. I	1925.	VI kl.	Aizv. no darb. v.
2. Raim.	Andersons	"	11. X	1931.	II "	Aizv. ar piederīg.
3. Dzidra	Blumberga	"	9. I	1929.	III "	" " " "
4. Gunārs	Eglītis	"	5. X	1929.	V "	" " " "
5. Egons	Felzenbergs	"	23. I	1932.	I "	" " " "
6. Rita	Jansone-Toma	"	25. XI	1930.	II "	" " " "
7. Elga	Kalēja	"	18. X	1925.	VI "	Aizv. no darb. v.
8. Adams	Kreicbergs	"	30. III	1928.	V "	Aizv. ar piederīg.
9. Zilvija	Kreicberga	"	31. XII	1928.	IV "	" " " "
10. Lidija	Meldere	"	12. VI	1929.	IV "	" " " "
11. Valts	Puriņš	"	19. XI	1928.	IV "	" " " "
12. Milda	Ziverte	"	15. IX	1931.	II "	" " " "

Uz laukiem:

Aizupes pag. Variebas pamatskola.

13. Dzidra	Ozola	dz.	19. XII	1932.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
14. Rasma	Ozola	"	20. V	1929.	I "	" " " "

Blīdienes pag. 6-kl. pamatskola.

15. Biruta	Kupele	dz.	21. XII	1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	--------	-----	---------	-------	---------	--------------------

Dzirciema pag. Lamiņu pamatskola.

16. Augusts	Grīnfelds	dz.	22. V	1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
17. Austra	Grīnfelda	"	19. X	1931.	I "	" " " "

Grenču pag. 6-kl. pamatskola.

18. Velta	Vinciņa	dz.	13. IV	1931.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	---------	-----	--------	-------	-------	--------------------

Irlavas pag. 6-kl. pamatskola.

19. Kārlis	Kronbergs	dz.	23. III	1930.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
20. Imants	Štelfs	"	28. IX	1931.	I "	" " " "
21. Oskars	Tilbergs	"	17. XII	1925.	VI "	" " " "
22. Velta	Tilberga	"	25. XI	1928.	III "	" " " "

Irlavas pag. Pētertāles pamatskola.

23. Kārlis	Ulmanis	dz.		1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	-----	--	-------	---------	--------------------

Jaunpils 6-kl. pamatskola.

24. Erika	Freimane	dz.	24. XI	1928.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
25. Inna	Gulbe	"	1. IV	1931.	III "	" " " "
26. Kārlis	Gulbis	"	26. II	1928.	V "	" " " "

Lestenes pag. 6-kl. pamatskola.

27. Ārija	Bērtule	dz.	7. XI	1928.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
28. Biruta	Bērtule	"	11. III	1931.	I "	" " " "
29. Ilga	Grandmane	"	12. II	1930.	II "	" " " "

Matkules pag. 6-kl. pamatskola.

30. Dzidra	Grīnhofa	dz. 18. VI	1926. V	kl. Aizv. ar piederīg.
31. Jautra	Grīnhofa	" 27. VII	1931. I	" " " "

Praviņu pag. 6-kl. pamatskola.

32. Rita	Zeilāra	dz. 20. II	1933. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.

Pāres pag. 6-kl. pamatskola.

33. Biruta	Kalvēja	dz. 4. VI	1928. V	kl. Aizv. ar piederīg.

Remtes pag. 6-kl. pamatskola.

34. Daila	Strausa	dz. 24. IX	1932. I	kl. Aizv. ar piederīg.

Sēmes pag. I pak. pamatskola.

35. Maiga	Ozola	dz. 27. XII	1929. II	kl. Aizv. ar piederīg.
36. Rita	Ozola	" 28. XI	1931. I	" " " "

Slampes pag. 6-kl. pamatskola.

37. Ausma	Jākobsone	dz. 16. V	1930. II	kl. Aizv. ar piederīg.
38. Rita	Kalnaķivule	" 20. II	1931. II	" " " "
39. Lauma	Ķikula	" 5. VII	1930. II	" " " "

Smārdes pag. 6-kl. pamatskola.

40. Ausma	Ķemera	dz. 31. III	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
41. Māra	Ķemera	" 25. III	1928. V	" " " "
42. Sniedze	Ķemera	" 17. XI	1930. II	" " " "
43. Vija	Roze	" 26. IV	1933. Pr.	" " " "
44. Ivars	Virsaitis	" 2. X	1928. IV	" " " "

Struteles pag. Viesātu pamatskola.

45. Ilgvars	Ķenga	dz. 29. VII	1932. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.

Tumes pag. 6-kl. pamatskola.

46. E. Hofmanis-Upmanis		dz. 9. VII	1931. I	kl. Aizv. ar piederīg.

Vānes pag. 6-kl. pamatskola.

47. Arnolds	Jansons	dz. 12. III	1928. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
48. Hilda	Jansone	" 13. X	1926. IV	" " " "

Veemoku pag. I pak. pamatskola.

49. Artis	Bušs	dz. 16. V	1930. III	kl. Aizv. ar piederīg.
50. Vilnis	Eglītis	" 22. VIII	1933. I	" " " "

Zebrenes pag. 6-kl. pamatskola.

51. Gunārs	Melderis	dz. 15. IV	1926. V	kl. Aizv. ar piederīg.
52. Vilnis	Melderis	" 10. I	1930. II	" " " "
53. Gunārs	Tomsons	" 13. IX	1926. IV	" " " "

Zemītes pag. Kukšu pamatskola.

54. Hilda	Binava	dz. 11. VI	1930. III	kl. Aizv. ar piederīg.

Zemītes pag. 6-kl. pamatskola.

55.	Aina	Auna	dz.	1931.	I	kl.	Aizv. ar piederīg.
56.	Edvarts	Auns	"	1930.	II	"	" " " "
57.	Skaidrīte	Frejmane	"	1931.	I	"	" " " "

Jelgavas apriņķis.

Pilsētās:

Dobeles pilsētas 6-kl. pamatskola.

1.	Tāļivald.	Jankovskis	dz.	9. VI	1927.	VI	kl. Aizv. ar piederīg.
2.	Spodra	Kalniņa	"	11. VIII	1926.	II	" " " "
3.	Aivars	Vārna	"	13. III	1931.	I	" " " "

Jelgavas pilsētas 1. Annas pamatskola.

4.	Arturs	Surguns	dz.	20. VIII	1925.	V	kl. Aizv. no vas. kol.
5.	Edmunds	Surguns	"	26. VI	1928.	III	" " " "

Jelgavas pilsētas 2. Dārtas pamatskola.

6.	Edīte	Freifelda	dz.	20. VI	1931.	I	kl. Aizv. ar piederīg.
7.	Aina	Mīlgrāve	"	24. VI	1929.	III	" " " "
8.	Biruta	Stalģe	"	1. VI	1931.	II	" " " "

Jelgavas pilsētas 5. 6-kl. pamatskola.

9.	Vija	Klinta	dz.	26. VIII	1927.	IV	kl. Aizv. ar piederīg.
10.	Valters	Šeibe	"	16. VI	1930.	III	" " " "

Jelgavas skolot. institūta parauga pamatskola.

11.	Rasma	Ozolāja	dz.	16. III	1927.	V	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	-------	---------	-----	---------	-------	---	------------------------

Uz laukiem:

Augstkalnes pag. 6-kl. pamatskola.

12.	Gunta	Māska	dz.	9. III	1931.	II	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	-------	-------	-----	--------	-------	----	------------------------

Bērzes pag. 6-kl. pamatskola.

13.	Ilga	Šteinberga	dz.	1. II	1928.	V	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	------	------------	-----	-------	-------	---	------------------------

Bērzes pag. Mežinieku pamatskola.

14.	Ludis	Jaunsnīķeris	dz.	4. VIII	1928.	IV	kl. Aizv. ar piederīg.
15.	Velta	Jaunsnīķere	"	1932.	I	"	" " " "
16.	Viesturs	Jaunsnīķeris	"	17. VII	1927.	IV	" " " "

Bukaišu pag. 6-kl. pamatskola.

17.	Zigfrīds	Viksniņš	dz.	4. XII	1928.	III	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	----------	----------	-----	--------	-------	-----	------------------------

Dobeles pag. Bērzbeķes pamatskola.

18.	Gundega	Imare	dz.	20. X	1928.	II	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	---------	-------	-----	-------	-------	----	------------------------

Elejas pag. Skursteņu pamatskola.

19. Vija	Garozā	dz. 10. VII	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
20. Andris	Gauja	" 13. II	1931. III "	" " "
21. Jānis	Gauja	" 17. VII	1929. IV "	" " "
22. Māris	Sotmanis	" "	1933. Pr. "	" " "

Jaunauces pag. 6-kl. pamatskola.

23. Irma	Baumane	dz. 2. IV	1928. V kl.	Aizv. ar piederīg.
24. Jānis	Baumanis	" 16. III	1930. III "	" " "

Jaunsvirlaukas pag. Stalģenes pamatskola.

25. Aivars	Biernis	dz. 15. VI	1925. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	------------	--------------	--------------------

Jēkabnieku pag. 6-kl. pamatskola.

26. Jānis	Biezbārdis	dz. 28. VII	1932. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	------------	-------------	---------------	--------------------

Jēkabnieku pag. Uziņu pamatskola.

27. Inārs	Butans	dz. 21. XI	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	--------	------------	-------------	--------------------

Līvberzes pag. 6-kl. pamatskola.

28. Aivars	Krūklis	dz. 16. IV	1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
29. Māra	Krūkle	" 30. XII	1929. III "	" " "
30. Gunārs	Scille	" 16. VIII	1932. I "	" " "

Lielauces pag. 6-kl. pamatskola.

31. Alma	Briekmane	dz. 14. II	1926. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
32. Otto	Briekmanis	" 19. II	1933. Pr. kl.	" " "

Naudītes pag. Jaunesavas pamatskola.

33. Arnolds	Saldenīeks	dz. 2. II	1933. I kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	------------	-----------	-------------	--------------------

Naudītes pag. 6-kl. pamatskola.

34. Jānis	Golevskis	dz. 21. XII	1928. V kl.	Aizv. ar piederīg.
35. Vita	Golevska	" 6. III	1931. II "	" " "

Penkules pag. 6-kl. pamatskola.

36. Marga	Butkusa	dz. 12. III	1933. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
37. Ausma	Hofmane	" 6. IX	1927. VI "	" " "
38. Maiga	Hofmane	" 26. IX	1929. IV "	" " "

Rubas pag. Rozas pamatskola.

39. Imants	Everts	dz. 7. I	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	--------	----------	---------------	--------------------

Salgales pag. I pak. pamatskola.

40. Eriks	Biernis	dz. 4. XII	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	---------	------------	--------------	--------------------

Sesavas pag. 6-kl. pamatskola.

41. Zinaida	Slokenberga	dz. 4. XI	1927. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	-------------	-----------	--------------	--------------------

Sīpeles pag. Lustes pamatskola.

42. Astrīda	Baumane	dz. 1. I	1934. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
43. Liliņa	Baumane	" 22. IV	1932. I "	" " " "
44. Rīta	Baumane	" 12. IV	1929. II "	" " " "

Sņikeris pag. 6-kl. pamatskola.

45. Skaidrīte	Hofmane	dz. 6. X	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
---------------	---------	----------	--------------	--------------------

Svētes pag. 6-kl. pamatskola.

46. Ivars	Trans	dz. 19. V	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
47. Jānis	Kuplis	" 18. X	1930. III "	" " " "
48. Kārlis	Kuplis	" 27. XI	1933. Pr. "	" " " "

Šķībes pag. 6-kl. pamatskola.

49. Irena	Empele	dz. 2. XI	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
50. Maiga	Ulmane	" 23. XI	1929. IV "	" " " "

Vadakstas pag. 6-kl. pamatskola.

51. Edīte	Maciņa	dz. 14. VI	1932. I kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	--------	------------	-------------	--------------------

Vēcauces pag. 6-kl. pamatskola.

52. Leonards	Ansons	dz. 27. XII	1927. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
--------------	--------	-------------	--------------	--------------------

Vīlees pag. 6-kl. pamatskola.

53. Jānis	Avots	dz. 3. IV	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
54. Rīta	Ceplīte	" 9. IX	1926. V "	" " " "
55. Valda	Ceplīte	" 13. VI	1928. IV "	" " " "
56. Gunārs	Helvīgs	" 17. VIII	1927. V "	" " " "

Vīlees pag. Kīves pamatskola.

57. Modris	Helvīgs	dz. 20. VIII	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
58. Edgars	Niedre	" 6. III	1931. I "	" " " "
59. Vizma	Rone	" 24. VIII	1929. IV "	" " " "

Vīrcavas pag. 6-kl. pamatskola.

60. Jānis	Gramkavs	dz. 18. I	1926. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
61. Ārturs	Kugelbergs	" 15. VIII	1925. II "	" " " "
62. Māra	Pauļuka	" 1. X	1928. III "	" " " "

Bauskas apriņķis.

Pilsētās:

Bauskas pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Arnis	Audris	dz. 1. V	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Valda	Audre	" 28. X	1931. I "	" " " "
3. Inese	Dūmiņa	" 29. V	1929. IV "	" " " "
4. Ivars	Dūmiņš	" 6. III	1932. I "	" " " "
5. Ausma	Treiģe	" 25. XI	1928. IV "	" " " "
6. Bīrta	Kūla	" 29. IX	1928. V "	" " " "
7. Ilga	Suķe	" 16. I	1931. Pr. "	" " " "
8. Egils	Vasariņš	" 13. XI	1929. III "	" " " "
9. Modris	Vilniņš	" 13. XI	1930. III "	" " " "

Uz laukiem:

Bārbeles pag. 6-kl. pamatskola.

10.	Zigurds	Kalējs	dz.	10.	II	1930.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
11.	Ilgvars	Resnis	"	7.	XI	1929.	III "	" " " "
12.	Miervald.	Sutra	"	27.	III	1926.	V "	" " " "
13.	Mirdza	Sutra	"	4.	V	1929.	III "	" " " "
14.	Viesturs	Sutra	"	16.	V	1930.	III "	" " " "

Bauskas pag. 6-kl. pamatskola.

15.	Rīta	Andreika	dz.	12.	I	1928.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
16.	Osvalds	Kīselis	"	26.	XII	1929.	II "	" " " "
17.	Aleksis	Ziemelis	"	26.	IX	1925.	VI "	" " " "

Ceraukstes pag. Griķu pamatskola.

18.	Edgars	Migla	dz.	11.	III	1932.	Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
19.	Maiga	Migla	"	30.	VIII	1928.	IV "	" " " "

Islices pag. 6-kl. pamatskola.

20.	Velta	Treide	dz.	17.	XI	1927.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
21.	Oskars	Linga	"	18.	I	1928.	III "	" " " "
22.	Inta	Mieleika	"	4.	III	1928.	IV "	" " " "
23.	Jānis	Ruķeris	"	22.	VIII	1927.	IV "	" " " "

Jaunsaules pag. 6-kl. pamatskola.

24.	Edvīns	Betchers	dz.	24.	X	1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
25.	Eriks	Zelmenis	"	9.	VII	1926.	VI "	" " " "

Kurmenes pag. 6-kl. pamatskola.

26.	Marta	Pētersone	dz.	15.	VII	1926.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
27.	Valerija	Pētersone	"	23.	VIII	1930.	II "	" " " "

Kurmenes pag. Mūru pamatskola.

28.	Mirdza	Kaļķe	dz.	6.	XI	1928.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
-----	--------	-------	-----	----	----	-------	---------	--------------------

Mežotnes pag. 6-kl. pamatskola.

29.	Ingrīda	Frīdenberga	dz.	16.	IX	1929.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
30.	Aina	Jansone	"	25.	I	1927.	V "	" " " "
31.	Jānis	Jansons	"	27.	I	1932.	Pr. "	" " " "

Mīsas pag. I pak. pamatskola.

32.	Jānis	Krezevskis	dz.	2.	II	1932.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
33.	Skaidrīte	Krezevska	"	7.	VIII	1929.	IV "	" " " "

Papemunes pag. Tunkunu pamatskola.

34.	Biruta	Vilde	dz.	23.	VIII	1928.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
35.	Gunta	Vilde	"	2.	VIII	1934.	I "	" " " "
36.	Mirdza	Vilde	"	23.	VI	1927.	IV "	" " " "

Papemunes pag. Tervidānes pamatskola.

37.	Ilmārs	Šalts	dz.	25.	XII	1931.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
38.	Visvalds	Šalts	"	4.	XI	1934.	Pr. "	" " " "

Rundāles pag. 6-kl. pamatskola.

39.	Indulis	Bergmanis	dz. 30. IV	1928. V	kl. Aizv. ar piederīg.
40.	Pēters	Lavenieks	„ 15. X	1931. II	„ „ „ „
41.	Skaidrīte	Laveniece	„ 8. IX	1927. V	„ „ „ „
42.	Ansīs	Skujenieks	„ 28. XII	1927. V	„ „ „ „
43.	Grieta	Skujeniece	„	1930. III	„ „ „ „

Rundāles pag. I pak. pamatskola.

44.	Aina	Adiēne	dz. 14. IV	1930. III	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	------	--------	------------	-----------	------------------------

Skaistkalnes pag. Krusas pamatskola.

45.	Andrejs	Burkovskis	dz. 1. XI	1927. III	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	---------	------------	-----------	-----------	------------------------

Skaistkalnes pag. 6-kl. pamatskola.

46.	Ludviga	Barzdeviča	dz. 13. XII	1927. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
47.	Ilgvars	Jēkabsons	„ 28. V	1931. I	„ „ „ „
48.	Modriņš	Jēkabsons	„ 31. XII	1927. IV	„ „ „ „
49.	Brigita	Mediņa	„ 17. VI	1928. IV	„ „ „ „
50.	Elmārs	Meirenovs	„ 2. XI	1929. I	„ „ „ „
51.	Jānis	Strautnieks	„ 26. VIII	1926. VI	„ „ „ „

Stelpes pag. 6-kl. pamatskola.

52.	Anna	Leitnanta	dz. 4. I	1931. I	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	------	-----------	----------	---------	------------------------

Svitenes pag. 6-kl. pamatskola.

53.	Vija	Reinharde	dz. 5. XI	1929. III	kl. Aizv. ar piederīg.
54.	Maija	Sirnbārde	„ 22. V	1928. IV	„ „ „ „
55.	Velta	Sirnbārde	„ 15. VI	1932. I	„ „ „ „

Taurkalnes pag. 6-kl. pamatskola.

56.	Biruta	Strautniece	dz. 1. XII	1927. V	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	--------	-------------	------------	---------	------------------------

Taurkalnes pag. Mežvidu pamatskola.

57.	Egils	Priedītis	dz. 17. I	1930. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
58.	Ivars	Priedītis	„ 14. II	1933. II	„ „ „ „

Vecumnieku pag. 6-kl. pamatskola.

59.	Mirdza	Lejniece	dz. 23. IX	1927. VI	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	--------	----------	------------	----------	------------------------

Vecsaules pag. 6-kl. pamatskola.

60.	Jānis	Neimanis	dz. 3. I	1927. IV	kl. Aizv. ar piederīg.
61.	Rīta	Rone	„ 23. III	1927. VI	„ „ „ „
62.	Vilmārs	Vanags	„ 10. V	1930. III	„ „ „ „
63.	Vizma	Vanaga	„ 20. XII	1928. IV	„ „ „ „
64.	Gunārs	Ziemeļis	„ 3. IV	1931. I	„ „ „ „

Zālītes pag. 6-kl. pamatskola.

65.	Uldis	Sala	dz. 7. III	1932. I	kl. Aizv. ar piederīg.
-----	-------	------	------------	---------	------------------------

Jēkabpils apriņķis.

Pilsētās:

Gostiņu pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Aina	Krastiņa	dz. 11. I	1931. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Inta	Krastiņa	" 21. II	1933. I	" " " "

Jaunjelgavas pilsētas 6-kl. pamatskola.

3. Silvija	Adama	dz. 24. VII	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
4. Zigfrīds	Butļevičs	" 1. III	1926. VI	" " " "
5. Mintauts	Elsiņš	" 15. IX	1928. V	" " " "
6. Ilga	Upīte	" 11. V	1930. II	" " " "
7. Skaidrīte	Upīte	" 17. VI	1931. II	" " " "

Jēkabpils pilsētas 6-kl. pamatskola.

8. Inta	Broka	dz. 29. IV	1926. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
9. Ilmārs	Knaģis	" 14. IV	1926. VI	" " " "
10. Evalds	Krūmiņš	" 6. IV	1929. IV	" " " "
11. Oskars	Krūmiņš	" 13. II	1931. I	" " " "
12. Uldis	Krūmiņš	" 28. V	1932. Pr.	" " " "
13. Richards	Millers	" 18. X	1931. I	" " " "
14. Edgars	Potseps	" 29. XI	1930. III	" " " "
15. Ilmārs	Potseps	" 1. II	1933. Pr.	" " " "

Krustpils pilsētas 6-kl. pamatskola.

16. Bīruta	Freidenfelda	dz. 2. VI	1929.	Aizv. ar piederīg.
17. Arija	Mikjāne	" 15. X	1929. IV	" " " "
18. Edgars	Mikjānis	" 29. VI	1928. IV	" " " "
19. Vladim.	Nesterovs		VI	" " " "
20. Jānis	Siliņš	" 13. IV	1927. IV	" " " "
21. Skaidra	Siliņa	" 30. IV	1925. IV	" " " "
22. Marija	Spilve	" 23. X	1927. V	" " " "

Pļaviņu pilsētas pamatskola.

23. Maiga	Zupe	dz. 9. V	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	------	----------	---------------	--------------------

Uz laukiem:

Biržu pag. Vidsalas pamatskola.

24. Rasma	Zuzule	dz. 29. XII	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	--------	-------------	---------------	--------------------

Mazzalves pag. Taurkalnes I pak. pamatskola.

25. Aina	Dārziņa	dz.	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
26. Agejs	Novikovs	"	1932. I	" " " "
27. Jerkmen.	Novikovs	"	1927. I	" " " "
28. Lazars	Novikovs	"	1934. I	" " " "

Neretās pag. 6-kl. pamatskola.

29. Jānis	Lazdovskis	dz. 8. VI	1932. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	------------	-----------	---------------	--------------------

Krustpils pag. 6-kl. pamatskola.

30. Edgars	Liepiņš	dz.		1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
31. Vilnis	Piņķis	"	12. XII	1932. I "	" " " "

Krustpils pag. Sūnu pamatskola.

32. Haralds	Spilve	dz.		1933. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	--------	-----	--	---------------	--------------------

Sēlpils pag. 6-kl. pamatskola.

33. Saulcere	Ķukule	dz.	18. VII	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
34. Gunārs	Nitcis	"	22. VII	1930. I "	" " " "
35. Dzidra	Rusāne	"	13. II	1926. IV "	" " " "

Sērenes pag. pamatskola.

36. Aina	Stūre	dz.	19. VII	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	-------	-----	---------	--------------	--------------------

Slates pag. 6-kl. pamatskola.

37. Jānis	Tomāns	dz.	5. VII	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
38. Līga	Tomāne	"	20. IV	1929. III "	" " " "
39. Jānis	Vaskis	"	16. II	1932. Pr. kl.	" " " "
40. Līga	Vaska	"	12. VII	1930. II "	" " " "

Sunakstes pag. 6-kl. pamatskola.

41. Jānis	Lodiņš			IV kl.	Aizv. ar piederīg.
42. Ilma	Rošāne	dz.	1. V	1926. VI "	" " " "

Vārnavas pag. 6-kl. pamatskola.

43. Bīruta	Brēķe	dz.	16. XI	1932. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
44. Bruno	Brēķis	"	11. X	1929. V "	" " " "
45. Laima	Lejiņa	"	11. XII	1933. Pr. "	" " " "
46. Milda	Lejiņa	"	6. II	1929. IV "	" " " "
47. Pēteris	Lejiņš	"	27. VI	1930. II "	" " " "
48. Skaidrīte	Lejiņa	"	22. XII	1927. V "	" " " "
49. Ingrīda	Veisa	"	22. V	1927. VI "	" " " "

Viesītes pag. 6-kl. pamatskola.

50. Arnis	Kalniņš	dz.	21. VI	1928. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
51. Elga	Kalniņa	"	11. X	1930. II "	" " " "
52. Ināra	Kalniņa	"	23. XI	1931. II "	" " " "
53. Valdis	Kalniņš	"	29. VII	1929. IV "	" " " "
54. Rasma	Kazāka	"	28. X	1925. VI "	" " " "

Vīpes pag. 6-kl. pamatskola.

55. Skaidrīte	Aparniece	dz.	4. XII	1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
56. Visvaldis	Aparnieks	"	12. XI	1930. II "	" " " "

Ilūkstes apriņķis**Pilsētās:****Ilūkstes valsts 6-kl. pamatskola.**

1. Andulis	Priede	dz.	6. IV	1933. I kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Eriks	Valdrums	"	1. V	1933. I "	" " " "

Subatas valsts 6-kl. pamatskola.

3. Imants	Ribicks	dz.		1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	---------	-----	--	---------------	--------------------

Āknistes valsts 6-kl. pamatskola.

4. Irma	Brenčuka	dz. 29. IV	1928. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
5. Erika	Indāne	" 23. XII	1931. I	"	" " " "
6. Alfrēds	Krankalis	" 5. II	1923. VII	"	Aizv. atsevišķi
7. Ojars	Laimiņš	"	1932. Pr.	"	Aizv. ar piederīg.
8. Visvaldis	Laimiņš	" 11. IX	1925. V	"	" " " "

Asares pag. 6-kl. pamatskola.

9. Valija	Sakne	dz. 21. IV	1928. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
10. Zigfrīds	Sakne	" 22. III	1926. V	"	" " " "

Dvietes pag. I pak. pamatskola.

11. Anna	Nešpora	dz. 18. XII	1928. III	kl.	Aizv. ar piederīg.
12. Vitāls	Nešpors	" 5. III	1931. II	"	" " " "

Kurcuma pag. I pak. pamatskola.

13. Jānis	Ozols	dz. 16. XI	1927. III	kl.	Aizv. ar piederīg.
14. Voldem.	Ozols	" 27. VIII	1930. II	"	" " " "

Kurcuma pag. Medumu pamatskola.

15. Austra	Kalvāne	dz. 7. VII	1932. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
16. Juris	Ķīgurs	" 3. IV	1931. II	"	" " " "
17. Valentīne	Ķīgura	" 6. XII	1927. V	"	" " " "

Lašu pag. 6-kl. pamatskola.

18. Leonora	Vilumsone	dz.		I	kl. Aizv. ar piederīg.
-------------	-----------	-----	--	---	------------------------

Raudas valsts 6-kl. pamatskola.

19. Jānis	Mežāncis	dz. 5. IX	1929. III	kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	----------	-----------	-----------	-----	--------------------

Rubenes pag. Dunavas pamatskola.

20. Lidija	Asare	dz. 24. I	1929. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	-------	-----------	----------	-----	--------------------

Rubenes pag. 6-kl. pamatskola.

21. Alma	Skrējāne	dz. 18. X	1925. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
22. Jānis	Skrējāns	" 14. X	1929. II	"	" " " "
23. Marta	Skrējāne	" 1. VI	1932. Pr.	"	" " " "

Saliēnes valsts pamatskola.

24. Arvīds	Salenieks	dz.	1931. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
25. Bruno	Salenieks	" 1. IV	1927. V	"	" " " "
26. Milda	Saleniece	" 6. X	1924. VI	"	" " " "

Saliēnes pag. Lielbornes pamatskola.

27. Milda	Apsalone	dz. 13. V	1932. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
28. Richards	Apsalons	" 4. I	1930. I	"	" " " "

Saliēnes pag. I pak. pamatskola.

29. Vilis	Auzāns	dz. 21. VIII	1926. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
30. Laimons	Lapsa	" 26. IX	1929. III	"	" " " "
31. Skaidrīte	Lapsa	" 6. VII	1928. IV	"	" " " "

Susejas pag. 6-kl. pamatskola.

32. Inča Dreiblate dz. 1932. I kl. Aizv. ar piederīg.

Sventes valsts 6-kl. pamatskola.

33. Jānis Teivāns dz. 12. VIII 1931. I kl. Aizv. no vas. kol.
34. Helene Teivāne „ 14. V 1930. II „ „ „ „

Daugavpils apriņķis.

Pilsētās:

1. Daugavpils pilsētas pamatskola.

1. Anatolijs Jančevskis IV kl. Aizv. ar piederīg.
2. Viktors Jančevskis III „ „ „ „
3. Adolfs Kūliņš VI „ „ „ „
4. Helene Kūliņa IV „ „ „ „
5. Alfreds Spiridovskis I „ Aizv. atsevišķi
6. Hermans Spiridovskis II „ Aizv. ar piederīg.

2. Daugavpils pilsētas pamatskola.

7. Viktorija Augustāne dz. 1930. III kl. Aizv. ar piederīg.
8. Rita Balāma „ 1929. IV „ „ „ „
9. Rolands Balāms „ 1930. III „ „ „ „
10. Austra Birzgale „ 1929. III „ „ „ „
11. Jānis Birzgalis „ 1933. Pr. „ „ „ „
12. Velta Birzgale „ 1932. I „ „ „ „
13. Ivonna Dzērve „ 1930. III „ „ „ „
14. Ilga Ezerniece „ 1933. I „ „ „ „
15. Regina Grišāne „ 1929. IV „ „ „ „
16. Gita Irbīte „ 1929. II „ „ „ „
17. Irma Irbīte „ 1926. VI „ „ „ „
18. Lidija Jansberga „ 1931. II „ „ „ „
19. Margrieta Jansone „ 1929. IV „ „ „ „
20. Anna Jurgeviča „ 1933. I „ Aizv. no vas. kol.
21. Stefanija Jurgeviča „ 1932. I „ „ „ „
22. Ilmārs Krievāns „ 1930. III „ Aizv. ar piederīg.
23. Kārlis Kurmītis „ 1929. III „ Aizv. no vas. kol.
24. Valda Kurmīte „ 1926. VI „ „ „ „
25. Leopolds Kursītis „ 1926. VI „ „ „ „
26. Jānis Leitīis „ 1930. III „ Aizv. ar piederīg.
27. Reinis Leitīis „ 1929. IV „ „ „ „
28. Elga Lejiņa „ 1929. IV „ „ „ „
29. Zigrīda Lejiņa „ 1928. VI „ „ „ „
30. Beatrise Lielā „ 1930. II „ „ „ „
31. Jānis Ošujs „ 1929. III „ „ „ „
32. Rute Skuja „ 1933. I „ „ „ „
33. Gertrūde Švirkste „ 1934. Pr. „ „ „ „
34. Eīzens Timmermanis „ 1930. III „ „ „ „
35. Emīlija Vejičko „ 1926. VI „ Aizv. no vas. kol.
36. Leons Vejičko „ 1929. III „ „ „ „
37. Marija Vidiņa „ 1933. I „ Aizv. ar piederīg.
38. Jānis Vikse „ 1926. VI „ Aizv. no vas. kol.

3. Daugavpils pilsētas pamatskolā.

39. Boriss	Kuzņecovs	dz.		1926.	VI kl.	Aizv. no vas. kol.
40. Antons	Virbulis	"	1. IV	1929.	IV "	" " " "
41. Vanda	Virbule	"	13. IV	1927.	VI "	" " " "

4. Daugavpils pilsētas pamatskola.

42. Elenora	Filipoviča	dz.	20. VII	1928.	III kl.	Aizv. no sanator.
43. Rolands	Freidentāls	"	29. XI	1927.	V "	Aizv. ar piederīg.
44. Eiženija	Romanova	"	13. X	1929.	" "	" "
45. Elvīra	Romanova	"	29. X	1925.	" "	" "
46. Juris	Romanovs	"	6. II	1933.	Pr. "	" " "
47. Klāra	Romanova	"	13. VIII	1931.	" "	" "
48. Larisa	Romanova	"	1. XII	1926.	" "	" "
49. Zenta	Uztica	"	9. X	1932.	Pr. "	" " "
50. Erna	Zvejniece	"	16. X	1930.	II "	" " "

5. Daugavpils pilsētas pamatskola.

51. Eduards	Kokins	dz.	10. III	1932.	Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
52. Jānis	Kokins	"	13. X	1933.	Pr. "	" " "
53. Ilja	Zaicevs	"	30. VIII	1933.	Pr. "	" " "

Līvānu pilsētas pamatskola.

54. Arturs	Pākšāns	dz.		1928.		Aizv. ar piederīg.
55. Gunārs	Priede	"	16. XII	1931.	I "	" " " "
56. Jānis	Upenieks	"	4. XI	1931.	I "	" " " "

Uz laukiem:

Aglonas pag. 6-kl. pamatskola.

57. Genadijs	Austrums	dz.	10. XI	1926.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
58. Eiženija	Valaine	"	24. II	1930.	IV "	" " " "

Aglonas pag. Skudriņu pamatskola.

59. Anast.	Joksta	dz.	1. V	1929.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
60. Vladisl.	Joksts	"		1933.	Pr. "	" " " "

Aizkalnes pag. Skudrenieku pamatskola.

61. Pēteris	Babris	dz.	19. VI	1930.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
62. Viktors	Babris	"	2. VI	1933.	Pr. "	" " " "

Asūnes pag. Kairiņu pamatskola.

63. Eizens	Arcimovičs	dz.		1933.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
64. Pēteris	Arcimovičs	"	5. IV	1931.	I "	" " " "
65. Valentīna	Arcimoviča	"	15. VII	1929.	III "	" " " "

Aulejas pag. Grāveru pamatskola.

66. Staņisl.	Kučiņa	dz.	8. V	1927.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
--------------	--------	-----	------	-------	-------	--------------------

Indras pag. 6-kl. pamatskola.

67. Vikentijs	Arcimovičs	dz.	20. III	1925. VI	kl.	Aizv. ar piederīg.
68. Ālīde	Dombrovska	"	30. X	1927. V	"	" " " "
69. Nelija	Dombrovska	"		1930. II	"	" " " "
70. Ilgvarts	Šalks	"	5. III	1925. VI	"	" " " "
71. Valdem.	Šalks	"	5. III	1925. IV	"	" " " "
72. Valerijs	Šembelis	"	2. XII	1926. VI	"	Aizv. atsevišķi

Kalupes pag. Amuļu pamatskola.

73. Evalds	Babris	dz.	17. VII	1926. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
74. Adolfs	Nautrāns	"	15. VIII	1927. IV	"	" " " "
75. Leontīne	Nautrāne	"	13. V	1928. IV	"	" " " "
76. Regina	Nautrāne	"	3. V	1925. VI	"	" " " "

Kalupes pag. 6-kl. pamatskola.

77. Broņisl.	Pudāne	dz.		1931. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
78. Antons	Keišs	"		1930. III	"	" " " "

Kalupes pag. Vērdiņu pamatskola.

79. Helene	Čible	dz.		1928. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
80. Vilhelm.	Čible	"		1930. II	"	" " " "

Līksnas pag. Krievānu pamatskola.

81. Vanda	Rubene	dz.	29. VI	1931. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
82. Ģertrūde	Skrinda	"	15. IX	1934. Pr.	"	" " " "

Līvānu pag. Birzāku pamatskola.

83. Jānis	Pākšāns	dz.	12. XI	1931. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
-----------	---------	-----	--------	----------	-----	--------------------

Līvānu pag. Ezeru pamatskola.

84. Elenora	Grugule	dz.	2. VIII	1933. Pr.	kl.	Aizv. ar piederīg.
85. Vitālijs	Grugulis	"	2. XII	1930. II	"	" " " "

Līvānu pag. Nicenieku pamatskola.

86. Adolfs	Stikans	dz.	18. I	1932. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	-----	-------	---------	-----	--------------------

Preiļu pag. Gallišu pamatskola.

87. Raim.	Rinkins				V	kl. Aizv. ar piederīg.
-----------	---------	--	--	--	---	------------------------

Preiļu pag. 6-kl. pamatskola.

88. Jānis	Kononovs	dz.		1922. VII	kl.	Aizv. atsevišķi
89. Julians	Lauskis	"		1923. VII	"	" " " "
90. Ignāts	Pastors	"		1922. VII	"	" " " "
91. Bened.	Smukša	"		1922. VII	"	" " " "

Rudzētu pag. 6-kl. pamatskola.

92. Ilga	Lūse	dz.	11. III	1934. Pr.	kl.	Aizv. ar piederīg.
93. Miervald.	Lūsis	"	13. III	1931. II	"	" " " "
94. Anna	Ūbele	"	19. VII	1930. I	"	" " " "

Skaistas pag. Kalniešu pamatskola.

95. Fridriķis	Beinarovičs	dz.	8. IV	1929.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
96. Regina	Beinaroviča	"	2. X	1925.	VI	" " " "
97. Romulds	Beinarovičs	"	3. II	1931.	I	" " " "
98. Rūdolfs	Beinarovičs	"	1. VI	1927.	V	" " " "

Skaistas pag. Kazinēu pamatskola.

99. Ilgvars	Ūdre	dz.	13. XI	1934.	Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
100. Jānis	Ūdre	"	9. VIII	1933.	Pr.	" " " "

Vārkavas pag. II 6-kl. pamatskola.

101. Staņisl.	Kursītis	dz.	10. V	1927.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
---------------	----------	-----	-------	-------	-------	--------------------

Višķu pag. Špogu pamatskola.

102. Irena	Bogdāne	dz.		1931.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	-----	--	-------	---------	--------------------

Višķu pag. 6-kl. pamatskola.

103. Eleonora	Kuziņa	dz.	3. III	1927.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
104. Olga	Miglāne	"	8. I	1927.	VI	" " " "
105. Anatolijs	Poklikajevs	"	15. I	1927.	IV	" " " "

Rēzeknes apriņķis.

Pilsētās:

Rēzeknes pilsētas 1. 6-kl. pamatskola.

1. Jolanta	Jaskovska	dz.	5. II	1928.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Marija	Muchamberga	"	10. IX	1931.	I	" " " "
3. Valentīna	Muchambergā	"	31. VII	1930.	II	" " " "
4. Aurelija	Pauliņa	"	21. VI	1931.	I	" " " "
5. Jevstez.	Pauliņa	"	24. X	1929.	IV	" " " "
6. Viktorija	Ušacka	"	28. XI	1926.	VI	" " " "

Rēzeknes pilsētas 2. 5-kl. pamatskola.

7. Mirdza	Daberte	dz.		1926.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
8. Alberts	Garjānis			V	" " " "	" " " "
9. Valerija	Mickāne			IV	" " " "	" " " "
10. Vera	Mickāne			V	" " " "	" " " "
11. Arvīds	Pakalniēks			I	" " " "	" " " "
12. Ojars	Pakalniēks			V	" " " "	" " " "

Uz laukiem:

Atašlenes pag. Br. Skrindu pamatskola.

13. Arturs	Apsītis	dz.	17. II	1926.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
14. Olga	Grabčinska	"	10. IV	1931.	IV	" " " "

Barkavas pag. 6-kl. pamatskola.

15. Inta	Kodola	dz.	6. IV	1930. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
16. Miervald.	Kodols	"	16. X	1925. IV	"	" " " "
17. Aldona	Medne	"	4. I	1932. Pr.	"	" " " "
18. Edvīna	Mednis	"	24. III	1927. III	"	" " " "
19. Andris	Orniņš	"	12. IV	1931. II	"	" " " "
20. Zigrīda	Orniņa	"	13. III	1929. IV	"	" " " "
21. Arvīds	Vircavs	"	11. VI	1928. II	"	" " " "

Bērzgales pag. Ilžukalna pamatskola.

22. Pēteris	Apeins	dz.		1932. Pr.	kl.	Aizv. ar piederīg.
23. Valentina	Apeine	"	2. X	1929. III	"	" " " "
24. Veneran.	Apeine	"	13. III	1928. II	"	" " " "

Dricēnu pag. 6-kl. pamatskola.

25. Irena	Dzindzuka	dz.	26. V	1933. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
26. Benilda	Ezeriņa	"		1932. III	"	" " " "
27. Leonīda	Ezeriņa	"		1933. I	"	" " " "
28. Livija	Medne	"	15. X	1926. VI	"	" " " "

Gaigalavas pag. 6-kl. pamatskola.

29. Egons	Krustans	dz.		1928. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
30. Zenta	Vrublevska	"	29. IX	1931. II	"	" " " "

Gaigalavas pag. Žagatu pamatskola.

31. Anast.	Gari-Jone	dz.	30. XII	1928. III	kl.	Aizv. ar piederīg.
32. Bonivent.	Gari-Jone	"		1932. I	"	" " " "
33. Lūcija	Gari-Jone	"	27. XI	1927. IV	"	" " " "
34. Lidija	Tūča	"	29. IV	1928. IV	"	" " " "

Galēnu pag. Vidsmuižas pamatskola.

35. Eiženija	Čača	dz.	2. V	1926. VI	kl.	Aizv. ar piederīg.
36. Marija	Čača	"	4. VIII	1927. V	"	" " " "

Kaunatas pag. 6-kl. pamatskola.

37. Antons	Klišans	dz.		1927. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
38. Valentīna	Vaivoda	"	1. XII	1927. V	"	" " " "

Kaunatas pag. Dubuļu pamatskola.

39. Jāzeps	Lovčinovskis	dz.	20. II	1927. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	--------------	-----	--------	----------	-----	--------------------

Makašenu pag. Greivuju pamatskola.

40. Beatrise	Lakona	dz.	22. XII	1933. Pr.	kl.	Aizv. ar piederīg.
--------------	--------	-----	---------	-----------	-----	--------------------

Maltas pag. 6-kl. pamatskola.

41. Georgijs	Krištopš	dz.		1934. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
42. Roberts	Veikšāns	"	29. IV	1929. III	"	" " " "
43. Evelīna	Vījuma	"	18. X	1927. V	"	" " " "

Maltas pag. Miškānu pamatskola.

44. Valentīne Baranovska dz. 25. VI 1930. III kl. Aizv. ar piederīg.

Ozolaines pag. 6-kl. pamatskola.

45. Jāzeps Gaidulis dz. 1933. Pr. kl. Aizv. ar piederīg.
46. Olga Gaidule „ 25. IX 1928. IV „ „ „ „

Ružinas pag. Daugaviešu pamatskola.

47. Grigorijs Zujevs dz. 20. VI 1932. Pr. kl. Aizv. ar piederīg.
48. Jefros. Zujeva „ 6. VII 1929. III „ „ „ „
49. Jevgenija Zujeva „ 30. XII 1930. II „ „ „ „

Sakstagala pag. 6-kl. pamatskola.

50. Eizenija Svirska dz. 24. I 1930. III kl. Aizv. ar piederīg.

Sakstagala pag. N. Rancāna pamatskola.

51. Konst. Kauliņš dz. 1927. IV kl. Aizv. ar piederīg.
52. Anatolijs Pleikšņa „ 1927. VI „ „ „ „

Stirnieces pag. 6-kl. pamatskola.

53. Elizabete Dūda dz. 9. VII 1932. I kl. Aizv. ar piederīg.
54. Edmunds Lužaks „ 28. VI 1932. I „ „ „ „
55. Rolands Lužaks „ 16. VII 1928. IV „ „ „ „
56. Ieviņa Muceniece „ 7. III 1927. VI „ „ „ „
57. Juris Mucenieks „ 31. III 1929. IV „ „ „ „

Varakļāņu pag. 6-kl. pamatskola.

58. Ilga Broka dz. 12. X 1928. V kl. Aizv. ar piederīg.
59. Juliāns Čevers „ 10. XII 1927. III „ „ „ „
60. Vitalijs Čevers „ 3. VII 1931. I „ „ „ „
61. Jānis Mortukāns „ 26. I 1932. I „ „ „ „
62. Vija Zepa „ 9. VIII 1931. I „ „ „ „

Vijēnu pag. Rikovas pamatskola.

63. Aloīzs Lozda dz. 1933. I kl. Aizv. ar piederīg.
64. Veneran. Lozda „ 1929. IV „ „ „ „

Ludzas apriņķis.

Pilsētās:

Kārsavas pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Terēze Gržimalo dz. 25. V 1927. IV kl. Aizv. ar piederīg.
2. Irēna Juriksone „ 13. IV 1933. Pr. „ „ „ „
3. Jānis Juriksons „ 4. XI 1930. II „ „ „ „
4. Marta Juriksone „ 12. I 1932. Pr. „ „ „ „
5. Zina Juriksone „ 5. XI 1927. VI „ „ „ „

Ludzas pilsētas 6-kl. pamatskola.

6.	Biruta	Cīrule			VI kl.	Aizv. ar piederīg.
7.	Rīta	Cīrule	dz. 28. IX	1928.	IV	" " " "
8.	Skaidrīte	Cīrule	" 16. VI	1930.	II	" " " "
9.	Apolonija	Daudiša	" 25. II	1929.	III	" " " "
10.	Marija	Daudiša	" 22. VIII	1930.	I	" " " "
11.	Sofija	Daudiša	" 14. I	1927.	III	" " " "
12.	Irēna	Grachojska			II	" " " "
13.	Leons	Grachojskis	dz. 19. V	1927.	IV	" " " "
14.	Silvija	Kalniņa	" 4. IV	1928.	IV	" " " "
15.	Uldis	Kalniņš	" 29. I	1930.	II	" " " "
16.	Biruta	Kazāka	" 13. X	1931.	I	" " " "
17.	Zigfrīds	Martinsons	" 7. X	1928.	IV	" " " "
18.	Tālvāld.	Rāviņš	" 18. VI	1933.	Pr.	" " " "
19.	Elza	Rudzīte	" 30. VI	1927.	VI	" " " "
20.	Kārlis	Rudzītis	" 2. I	1928.	VI	" " " "

Uz laukiem:

Ciblas pag. Aizpures pamatskola.

21.	Antoņina	Taurene	dz. 20. IV	1928.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
-----	----------	---------	------------	-------	---------	--------------------

Ciblas pag. 6-kl. pamatskola.

22.	Antoņina	Krancāne	dz. 11. X	1930.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
23.	Arnolds	Valters	" 10. XI	1930.	III	" " " "

Ciblas pag. Istalsnas pamatskola.

24.	Lilija	Rudziša	dz.	1930.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
25.	Antons	Sloskāns	"	1931.	III	" " " "
26.	Vitalijs	Sloskāns	"	1925.	VI	" " " "

Istras pag. 6-kl. pamatskola.

27.	Nikolajs	Kravčenko	dz.	1930.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
28.	Valentīns	Kravčenko	"	1927.	IV	" " " "
29.	Raisa	Rabinkina	" 12. IV	1932.	I	" " " "

Kārsavas pag. Saļņevas pamatskola.

30.	Anna	Bērziņa	dz. 15. III	1925.	V kl.	Aizv. ar piederīg.
31.	Aleks.	Palaškova	" VIII	1928.	IV	" " " "
32.	Anna	Palaškova	" I	1927.	VI	" " " "

Mērdzenes pag. Aizgāršas pamatskola.

33.	Marina	Zaremba				Aizv. ar piederīg.
-----	--------	---------	--	--	--	--------------------

Nautrēnu pag. 6-kl. pamatskola.

34.	Antonija	Treimane	dz. 6. II	1924.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
-----	----------	----------	-----------	-------	---------	--------------------

Nautrēnu pag. Livzenieku pamatskola.

35.	Edgars	Treimanis	dz. 15. VII	1927.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
36.	Pēteris	Treimanis	" 6. II	1924.	VI	" " " "

Pildas pag. 6-kl. pamatskola.

37. Nikolajs	Turlajs	dz. 22. II	1929. III kl.	Aizv. ar piederīg.
38. Valent.	Turlaja	"	1930. II "	" " " "

Rundēnu pag. 6-kl. pamatskola.

39. Anda	Burtiece	dz. 26. IX	1931. II kl.	Aizv. ar piederīg.
40. Guna	Burtiece	" 19. X	1933. Pr.	" " " "
41. Uldis	Burtnieks	" 7. X	1930. II "	" " " "
42. Leons	Kļenders	" 9. XI	1924. V "	" " " "

Šķaunes pag. Timānu pamatskola.

43. Marija	Kotāne	dz. 6. VIII	1931. I kl.	Aizv. ar piederīg.
44. Stella	Lange	" 28. V	1928. V "	" " " "
45. Jānis	Platacis	" 22. VII	1927. V "	" " " "
46. Helena	Platace	" 5. VIII	1933. Pr.	" " " "
47. Leonīds	Platacis	" 17. I	1931. III "	" " " "

Šķaunes pag. Rubuļu pamatskola.

48. Frīda	Dučinska *	dz. 14. IV	1929. IV kl.	Aizv. ar piederīg.
49. Lidija	Dučinska	"	1933. Pr.	" " " "

Zvirgzdienes pag. 6-kl. pamatskola.

50. Aleks.	Daudišs	dz. 11. II	1934. Pr.	" Aizv. ar piederīg.
51. Francis	Daudišs	" 26. XII	1926. VI "	" " " "

Abrenes apriņķis.

Pilsētās:

Abrenes pilsētas 6-kl. pamatskola.

1. Zigrīda	Čampele	dz. 12. III	1927. IV kl.	Aizv. atsevišķi
2. Livija	Šmita	" 14. IX	1929. IV "	Aizv. ar piederīg.

Balvu vidussk. 6-kl. pamatskola.

3. Leonīds	Privka	dz. 23. XII	1930. II kl.	Aizv. ar piederīg.
4. Voldem.	Privka	" 2. IX	1932. Pr.	" " " "

Uz laukiem:

Augšpils pag. 6-kl. pamatskola.

5. Antoņina	Lālina	dz.	1926. VII kl.	Aizv. ar piederīg.
6. Irena	Martinova	"	1931. II "	" " " "
7. Antons	Mūrnieks	"	1934. Pr.	" " " "

Baltinavas pag. 6-kl. pamatskola.

8. Valentīns	Supē		III kl.	Aizv. ar piederīg.
--------------	------	--	---------	--------------------

Baltinavas pag. Ausalas pamatskola.

9. Leonards	Boldāns	dz. 26. VI	1933. I kl.	Aizv. ar piederīg.
10. Rita	Lapsa	" 18. IV	1929. IV "	" " " "
11. Gunārs	Pētersils	" 9. X	1933. I "	" " " "
12. Erberts	Zadināns	" 12. IV	1927. IV "	" " " "

Balvu pag. Kubulu pamatskola.						
13.	Valent.	Voiciša	dz. 22. I	1931. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
Bērzpils pag. 6-kl. pamatskola.						
14.	Gunārs	Avotiņš	dz. 27. XII	1932. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
15.	Kāzimirš	Maslovskis	" 13. IV	1927. V	"	" " " "
16.	Konst.	Maslovskis	" 24. II	1930. III	"	" " " "
Bērzpils pag. Līdumnieku pamatskola.						
17.	Daina	Pulkstene	dz. XII	1931. I	kl.	Aizv. ar piederīg.
18.	Nanija	Pulkstene	" 18. III	1928. III	"	" " " "
19.	Teodors	Pulkstens	" 8. III	1930. II	"	" " " "
Bērzpils pag. Skujetnieku pamatskola.						
20.	Elvīra	Blūma	dz. 13. II	1930. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
Kacēnu pag. Ausekļa pamatskola.						
21.	Lūcija	Anitāne	dz.	1933. Pr.	kl.	Aizv. ar piederīg.
Kacēnu pag. Cimzes pamatskola.						
22.	Ņina	Kņazeva	dz. 15. XI	1925. VII	kl.	Aizv. ar piederīg.
23.	Antoņina	Maksimova	"	1935. V	"	" " " "
24.	Taisija	Maksimova	"	1932. I	"	" " " "
25.	Valent.	Maksimova	"	1930. III	"	" " " "
26.	Ida	Saulīte	" 30. XI	1928. III	"	" " " "
Kacēnu pag. Uglovas pamatskola.						
27.	Verners	Liepa	dz. 2. IV	1928. IV	kl.	Aizv. ar piederīg.
Liepnas pag. 6-kl. pamatskola.						
28.	Anna	Andrejeva	dz. 3. II	1930. II	kl.	Aizv. ar piederīg.
29.	Imants	Andrejevs	" 8. VII	1925. V	"	Aizv. atsevišķi
30.	Rute	Andrejeva	" 25. V	1927. V	"	Aizv. ar piederīg.
31.	Alfreds	Gibala	" 24. II	1928. I	"	" " " "
32.	Jānis	Leimanis	" 4. VI	1927. IV	"	" " " "
33.	Vilma	Leimane	" 21. IV	1929. IV	"	" " " "
Liepnas pag. Kupravas pamatskola.						
34.	Jānis	Kravalis		II	kl.	Aizv. ar piederīg.
35.	Konst.	Muskars		V	"	" " " "
Purvmālas pag. Viestura pamatskola.						
36.	Jānis	Aboliņš	dz. 17. VII	1927. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
37.	Skaidrīte	Aboliņa	" 31. V	1932. Pr.	"	" " " "
38.	Aleks.	Archipovs	" 7. VIII	1925. V	"	" " " "
39.	Paulis	Archipovs	" 8. IV	1922. V	"	" " " "
40.	Vladim.	Archipovs	" 18. IX	1932. Pr.	"	" " " "
41.	Vilma	Lesiņa	"	III	"	" " " "
42.	Ena	Miezīte	" 20. I	1927. VI	"	" " " "
Rugāju pag. 6-kl. pamatskola.						
43.	Anna	Dauka	dz. 5. XII	1926. V	kl.	Aizv. ar piederīg.
44.	Inta	Dauka	" 30. VII	1931. I	"	" " " "
45.	Grieta	Siliņa	" 6. VII	1927. V	"	" " " "

Tilžas pag. plkv. Kalpaka pamatskola.

46. Edgars	Krams	dz. 6. I	1933. Pr. kl.	Aizv. ar piederīg.
47. Līvija	Krama	" 5. I	1928. V	" " " "
48. Pēteris	Krims	" 15. XI	1927. V	" " " "

Tilžas pag. Silenieku pamatskola.

49. Inga	Rozeniece	dz. 9. III	1930. III kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	-----------	------------	---------------	--------------------

Vīksnas pag. 6-kl. pamatskola.

50. Tamāra	Kolbase	dz. 26. VII	1926. VI kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	---------	-------------	--------------	--------------------

Visā Latvijā 1392. No tiem:

a) Aizvesti ar piederīgiem	1329 skolēni
b) Aizvesti no vasaras kolonijas	43 "
c) Aizvesti atsevišķi	14 "
d) Aizvesti no sanatorijas	3 "
e) Apcietināti un aizvesti, resp. pazuduši	3 "

II ĢIMNAZIJU SKOLĒNI

R i g ā :

Rīgas pilsētas 1. ģimnazija.

1. Bruno	Ādmidiņš	dz. 21. XI	1922. X kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Rūdolfs	Aigars	" 18. III	1926. sag.	" " "
3. Jānis	Aivars	" 16. I	1922. X	" Apciet. un pazūd.
4. Modris	Alks	" 20. IX	1926. VII	" Aizv. ar piederīg.
5. Juris	Andrēns	" 2. VIII	1923. X	" " " "
6. Uldis	Apsītis	" 2. VI	1925. VII	" " " "
7. Tālvāld.	Apsalons	" 16. VIII	1927. sag.	" " " "
8. Pēteris	Bieziņš	" 28. I	1923. XI	" Nogal. Cesvainē
9. Tālrīts	Biedriņš	" 19. V	1926. VII	" Aizv. ar piederīg.
10. Aleks.	Bille	" 23. IV	1927. sag.	" " " "
11. Arnolds	Cālītis	" 30. VII	1925. VIII	" " " "
12. Leonīds	Dille	" 22. VIII	1921. XI	" " " "
13. Olgerts	Dīnsbergs	" 13. V	1925. VIII	" " " "
14. Visvaldis	Dumpis	" 8. X	1920. XI	" " " "
15. Juris	Dzenis	" 4. III	1925. VII	" " " "
16. Gūnārs	Ellītis	" 12. I	1926. sag.	" " " "
17. Valentīns	Hāze	" 22. X	1926. sag.	" " " "
18. Juris	Kalbergs	" 31. I	1922. XI	" Aizv. atsevišķi
19. Ilgvars	Kalve	" 18. VI	1922. IX	" Nogalināts
20. Visvaldis	Leja	" 23. XI	1922. XI	" Aizv. ar piederīg.
21. Tālvāld.	Mangulis	" 7. VI	1921. XI	" Apc. un pazudis
22. Ivars	Meija	" 9. X	1924. VIII	" Aizv. ar piederīg.
23. Teodors	Meija	" 9. IV	1922. XI	" " " "
24. Jānis	Menģelsons	" 24. XII	1920. XI	" " " "

25. Jānis	Pelnēns	dz.	21. V	1921. X	kl.	Aizv. atsevišķi
26. Valentīns	Putnieks	"	25. VIII	1926. VII	"	Aizv. ar piederīg.
27. Kārlis	Riekstiņš	"	22. II	1921. XI	"	" " "
28. Alfrēds	Romāns	"	24. IV	1925. VIII	"	" " "
29. Elmārs	Rozītis	"	7. VIII	1922. XI	"	" " "
30. Andrejs	Skujevics	"	1. V	1923. XI	"	" " "
31. Ojārs	Šēvics	"	14. IV	1925. VIII	"	" " "
32. Pēteris	Šēvics	"	9. III	1927. sag.	"	" " "
33. Haralds	Trūba	"	15. XI	1925. IX	"	Nogalināts
34. Georgs	Vanags	"	31. VIII	1922. XI	"	Nogalin. Alūksnē
35. Igors	Vanadziņš	"	1. VIII	1922. XI	"	Aizv. ar piederīg.
36. Valdis	Vilks	"	16. V	1926. VII	"	" " "

Rīgas pilsētas 2. ģimnazija.

37. Ruta	Balode	dz.	10. V	1922. XI	kl.	Aizv. ar piederīg.
38. Irene	Baltakmene	"	16. VII	1926. VIII	"	" " "
39. Juris	Bille	"	30. XII	1922. X	"	" " "
40. Mārtiņš	Bisters	"	3. II	1925. VIII	"	Apc., aizv. atsev.
41. Oļģerts	Bubinduss	"	5. VII	1927. sag.	"	Aizv. ar piederīg.
42. Helga	Dambekalne	"	6. VIII	1922. XI	"	Apc. un pazudusi
43. Ojārs	Ezeriņš	"	6. IX	1924. VIII	"	Apc., aizv. atsev.
44. Pauls	Ērglis	"	26. VIII	1921. XI	"	Tiesāts un pazud.
45. Egons	Jirgens	"	11. VIII	1926. sag.	"	Aizv. ar piederīg.
46. Edgars	Herberts	"	27. XI	1923. X	"	" " "
47. Anita	Holcmane	"	25. VIII	1923. X	"	" " "
48. Aivars	Kalniņš	"	24. VIII	1924. X	"	" " "
49. Arija	Kiesnere	"	12. V	1926. sag.	"	" " "
50. Iraida	Krišjāne	"	31. X	1924. VIII	"	" " "
51. Gunārs	Kroders	"	20. I	1926. sag.	"	" " "
52. Andrejs	Loņfelds	"	25. V	1923. VIII	"	Apc., aizv. atsev.
53. Erika	Mengelsone	"	25. XI	1927. sag.	"	Aizv. ar piederīg.
54. Jānis	Muške	"	3. IX	1922. XI	"	" " "
55. Gedimins	Priedītis	"	4. XII	1927. sag.	"	" " "
56. Juris	Puške	"	16. III	1927. sag.	"	" " "
57. Arijs	Putniņš	"	17. I	1922. XI	"	" " "
58. Aina	Roze	"	13. I	1927. sag.	"	" " "
59. Ženija	Sedova	"	1. IV	1923. XI	"	" " "
60. Rasma	Silāre	"	18. X	1924. VIII	"	" " "
61. Hildegard.	Stakle	"	17. XI	1923. X	"	" " "
62. Silvija	Zankevica	"	10. II	1926. sag.	"	" " "

Rīgas pilsētas 3. ģimnazija.

63. Velta	Biedriņa	dz.	20. II	1925. VIII	kl.	Aizv. ar piederīg.
64. Rūta	Eglīte	"	18. XI	1922. XI	"	" " "
65. Vera	Gauja	"	16. IV	1922. X	"	Aizv. atsevišķi
66. Anna	Grote	"	4. XII	1923. X	"	Aizv. ar piederīg.
67. Elga	Irbe	"	1. III	1927. sag.	"	" " "
68. Rita	Kreija	"	24. VII	1922. X	"	" " "
69. Biruta	Lejiņa	"	7. IV	1923. IX	"	" " "
70. Tatjana	Matiše	"	13. IX	1921. XI	"	" " "
71. Maija	Ozoliņa	"	20. III	1926. VII	"	" " "
72. Biruta	Pūce	"	23. IX	1925. VIII	"	" " "

73.	Silvija	Rozenberga	dz. 27. II	1922. XI	kl. Aizv. ar piederīg.
74.	Taisija	Rudzīte	" 27. III	1923. X	" " " "
75.	Zenta	Rukse	" 15. VIII	1923. XI	" " " "
76.	Dzidra	Skrastiņa	" 1. V	1922. XI	" " " "
77.	Austra	Sloka	" 6. IV	1926. sag.	" " " "
78.	Gaida	Strazdiņa	" 14. V	1925. VIII	" " " "
79.	Laima	Veckalne	" 17. X	1922. X	" " " "
80.	Ilga	Zāriņa	" 22. XII	1925. VIII	" " " "

Rīgas pilsētas 4. ģimnazija.

81.	Miervald.	Buks	dz. 15. VII	1924. VIII	kl. Aizv. ar piederīg.
82.	Aina	Vītola	" 18. VII	1922. XI	" " " "

Rīgas pilsētas 5. ģimnazija.

83.	Egons	Āboltiņš	dz. 18. IX	1926. VIII	kl. Aizv. ar piederīg.
84.	Visvaldis	Austriņš	" 28. IV	1924. X	" " " "
85.	Aleks.	Birznieks	" 8. I	1922. X	" " " "
86.	Ilmārs	Grīnvalds	" 10. I	1923. X	" " " "
87.	Millija	Jākobsons	" 23. VI	1925. IX	" " " "
88.	Ņina	Kalniņa	" 28. VIII	1925. IX	" " " "
89.	Uldis	Kociņš	" 9. VI	1923. IX	" " " "
90.	Verners	Līgeris	" 18. XII	1925. VIII	" " " "
91.	Vallija	Melnalksne	" 16. IV	1925. IX	" " " "
92.	Valda	Prauliņa	" 7. III	1925. IX	" " " "
93.	Luiss	Reimanis	" 21. X	1924. IX	" " " "
94.	Voldem.	Romāns	" 22. VI	1922. XI	" " " "
95.	Balva	Skudra	" 5. IX	1927. VII	" " " "
96.	Ilga	Skudra	" 15. VI	1925. VIII	" " " "
97.	Valdis	Šepko	" 3. X	1925. IX	" " " "
98.	Laimons	Vilnis	" 24. XI	1923. X	" " " "
99.	Zigrīda	Vistuce	" 6. III	1925. VIII	" " " "
100.	Guna	Višņa	" 17. X	1920. XI	" " " "
101.	Spidola	Višņa	" 14. VI	1922. XI	" " " "

Rīgas pilsētas 6. ģimnazija.

102.	Guna	Balode	dz. 28. X	1923. IX	kl. Aizv. ar piederīg.
103.	Ferdin.	Baumanis	" 3. VI	1926. sag.	" " " "
104.	Laimonis	Biernis	" 19. III	1922. XI	" " " "
105.	Ģirts	Bļodnieks	" 11. IV	1922. XI	" " " "
106.	Ārim.	Brīvmanis	" 28. VII	1924. IX	" " " "
107.	Ilga	Dišlere	" 25. XII	1923. X	" " " "
108.	Dainis	Graudīņš	" 23. XII	1925. VII	" " " "
109.	Saulcerīte	Ķažoka	" 11. VI	1925. VIII	" " " "
110.	Valda	Kontrovska	" 21. III	1923. X	" " " "
111.	Silvija	Krezevska	" 12. II	1925. VIII	" " " "
112.	Ruta	Krūkle	" 24. V	1924. VIII	" " " "
113.	Imants	Licis	" 18. II	1924. IX	" " " "
114.	Alberts	Matuss	" 13. I	1920. XI	" " " "
115.	Lauma	Misiņa	" 7. X	1922. X	" " " "
116.	Ilga	Privka	" 21. III	1923. IX	" " " "
117.	Jānis	Puķe	" 26. II	1923. IX	" Apriet. un aizv.

118.	Raim.	Ramats	dz.	30.	IX	1922.	X	kl.	Aizv. ar piederīg.
119.	Gunārs	Riekstiņš	"	9.	VIII	1922.	XI	"	" " "
120.	Maiga	Strazdiņa	"	5.	XI	1923.	IX	"	" " "
121.	Gertrūde	Ulmane	"	25.	V	1926.	sag.	"	" " "
122.	Hugo	Ulmanis	"	11.	XI	1921.	XI	"	" " "
123.	Ilga	Vanaga	"	1.	XII	1924.	IX	"	" " "
124.	Tea	Viļumsone	"	9.	VIII	1926.	sag.	"	Nogalināta
125.	Velta	Zālīte	"	4.	VIII	1922.	XI	"	Aizvesta atsev.

Rīgas pilsētas 7. ģimnazija.

126.	Velta	Arāja	dz.	9.	X	1924.	VII	kl.	Aizv. ar piederīg.
127.	Biruta	Eichvalde	"	11.	VI	1923.	X	"	" " "
128.	Biruta	Gaile	"	5.	XI	1925.	VIII	"	" " "
129.	Zenta	Jaunzema	"	6.	XII	1925.	VII	"	" " "
130.	Marga	Kalcenava	"	16.	XII	1924.	VIII	"	" " "
131.	Rasma	Kiršteine	"	19.	III	1925.	IX	"	" " "
132.	Velta	Kļava	"	28.	I	1922.	IX	"	" " "
133.	Dzidra	Kraukle	"	1.	XI	1925.	VII	"	" " "
134.	Vija	Muške	"	9.	II	1927.	VIII	"	" " "
135.	Maiga	Riekstiņa	"	26.	VI	1923.	sag.	"	" " "
136.	Astra	Rimeika	"	31.	V	1927.	sag.	"	" " "
137.	Ilga	Silgaile	"	29.	XII	1924.	VII	"	" " "
138.	Erika	Valtere	"	8.	V	1921.	X	"	" " "
139.	Velta	Veisberga	"	8.	VII	1926.	VII	"	" " "
140.	Aina	Zālīte	"	30.	III	1923.	X	"	" " "
141.	Agnese	Zankevica	"	17.	III	1923.	X	"	" " "

Rīgas pilsētas 8. ģimnazija.

142.	Edgars	Bērziņš	dz.	26.	X	1924.	VII	kl.	Apc. un pazudis
143.	Milda	Birkenfelde	"	21.	IV	1924.	VIII	"	Aizv. ar piederīg.
144.	Voldem.	Brencēns	"	23.	IX	1924.	VII	"	Nogalināts
145.	Irīna	Fetlere	"	10.	VIII	1924.	X	"	Aizv. ar piederīg.
146.	Arvīds	Freiberģis	"	2.	IV	1922.	X	"	Aizv. no darba v.
147.	Livija	Gavare	"	13.	VIII	1922.	VIII	"	Aizv. ar piederīg.
148.	Leons	Gemsts	"	6.	XI	1921.	XI	"	" " "
149.	Eižens	Jērums	"	4.	XI	1922.	VIII	"	Nogalin. kaņā apst.
150.	Evalds	Kesners	"	7.	X	1922.	XI	"	Aizv. ar piederīg.
151.	Arturs	Kreiliš	"	31.	V	1923.	VIII	"	" " "
152.	Juris	Krišjansons	"	8.	VI	1923.	VIII	"	" " "
153.	Laimonis	Krūze	"	20.	VII	1922.	IX	"	Nogalināts
154.	Maiga	Kuzma	"	9.	III	1925.	VIII	"	Aizv. ar piederīg.
155.	Lidija	Lēvene	"	5.	III	1924.	VIII	"	" " "
156.	Balva	Mitrēvica	"	16.	VII	1926.	VII	"	" " "
157.	Olga	Narmonte	"	10.	IX	1922.	X	"	" " "
158.	Leonh.	Press	"	26.	III	1924.	X	"	" " "
159.	Jānis	Pumpurs	"	21.	I	1921.	X	"	" " "
160.	Viesturs	Reinhards	"	14.	VI	1924.	VIII	"	" " "
161.	Rūdolfs	Skopāns	"	30.	III	1924.	X	"	Apc. un pazudis
162.	Kārlis	Tarziņš	"				VII	"	Aizv. ar piederīg.
163.	Ernests	Zeicmanis	"	18.	I	1922.	X	"	" " "

Rīgas pilsētas 9. ģimnazija.

164.	Zenta	Aperane	dz.	26. II	1921. XI kl.	Aizv. ar piederīg.
165.	Elenora	Apsīte	"	28. IX	1924. VIII	" " " "
166.	Aina	Āre	"	10. IX	1922. XI	" " " "
167.	Zigrīda	Āre	"	1. VII	1925. IX	" " " "
168.	Rūta	Ausēja	"	19. I	1923. X	" " " "
169.	Jānis	Benze	"	27. XI	1922. XI	" " " "
170.	Irma	Buša	"	24. III	1922. XI	" " " "
171.	Rūdolfs	Driba	"	6. X	1923. X	" " " "
172.	Voldem.	Dzilna	"	12. I	1923. X	" " " "
173.	Varnesis	Frīdenbergs	"	26. II	1922. XI	" " " "
174.	Skaidrīte	Gulbe	"	28. IV	1924. VIII	" " " "
175.	Valentīns	Jakobsons	"	27. V	1922. XI	" " " "
176.	Nīna	Josta	"	1. III	1923. IX	" " " "
177.	Maiga	Kalsnava-Šmita	"	27. II	1924. X	" " " "
178.	Stefans	Klimovs	"	1. I	1926. VII	" " " "
179.	Mirdza	Krūklānde	"	17. V	1922. XI	" " " "
180.	Laimons	Krūze	"	27. IX	1923. X	" " " "
181.	Velta	Krūze	"	4. II	1926. VII	" " " "
182.	Ruta	Liepmane	"	10. XI	1926. VII	" " " "
183.	Andrejs	Nukša	"	10. II	1924. XI	" " " "
184.	Ilga	Ozoliņa	"	5. V	1923. IX	" " " "
185.	Gunārs	Ozoliņš	"		1924. VIII	" " " "
186.	Dzidra	Pilvere	"	1. VIII	1923. X	" " " "
187.	Tālvāldis	Rozenšteins	"	8. IV	1925. VII	" " " "
188.	Ruta	Štegmāne	"	27. XI	1926. VII	" " " "
189.	Jānis	Vesmanis	"	5. XII	1922. X	" " " "
190.	Ilze	Ziemele	"	13. XII	1925. VIII	" " " "

Rīgas pilsētas 10. ģimnazija.

191.	Līvija	Aigare	dz.	28. IV	1923. IX kl.	Aizv. atsevišķi
192.	Augusts	Ambats	"	7. VI	1915. VII	" " " "
193.	Vilis	Kangars	"	9. VI	1920. VIII	Apc. un pazudis
194.	Arnolds	Kronbergs	"	29. IX	1920. VIII	" " " "
195.	Vilnis	Kuģis	"	24. XII	1924. VII	Aizv. atsevišķi
196.	Valerija	Leidīga	"	14. III	1921. VII	Aizv. ar piederīg.
197.	Jānis	Ošs	"	8. II	1924. VIII	" " " "
198.	Hilda	Vēciņa	"	13. II	1924. VII	" " " "
199.	Francis	Verfingers	"	29. XII	1921. X	Apc. un pazudis
200.	Alberts	Vīksne	"	2. II	1921. X	Apciet. un aizv.
201.	Jānis	Zalcmanis	"	10. XII	1919. IX	Aizv. atsevišķi

Rīgas apriņķis.

Plaviņu pilsētas ģimnazija.

1.	Stāpisl.	Litavnieks	dz.	14. IV	1922. VII kl.	Aizv. ar piederīg.
2.	Modris	Rubenis	"	21. IX	1922. IX	" " " "

Rīgas Jūrmalas pilsētas ģimnazija.

3.	Haralds	Aronietis	dz.	29. III	1925. IX kl.	Aizv. ar piederīg.
4.	Imants	Bērziņš	"	23. IV	1922. IX	Aizv. atsevišķi

5. Ligita	Dreifelde	dz.	9. XII	1926.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
6. Uldis	Eimanis	"	8. VI	1926.	VII	" " " "
7. Juris	Emersons	"	17. I	1925.	VIII	" " " "
8. Lauma	Niedre	"	18. X	1924.	VIII	" " " "

Siguldas pilsētas ģimnazija.

9. Jānis	Zīle	dz.	30. I	1926.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
----------	------	-----	-------	-------	---------	--------------------

Cēsu apriņķis.

Cēsu pilsētas ģimnazija.

1. Uldis	Ameriks	dz.	25. IX	1922.	XI kl.	Apciet. un aizv.
2. Jānis	Bambis	"	30. VII	1922.	X	" Aizv. ar piederīg.
3. Neliņa	Bērzone	"	4. VI	1924.	IX	" " " "
4. Juris	Bone	"	15. I	1929.	VI	" " " "
5. Kārlis	Eglītis	"	22. VIII	1923.	VIII	" Nogalināts
6. Mirdza	Dūne	"	1. I	1923.	X	" Aizv. ar piederīg.
7. Tāliv.	Griķis	"	28. VII	1920.	XI	" Apciet. un aizv.
8. Ilmārs	Grundis	"	31. I	1925.	VII	" " " "
9. Raim.	Kalniņš	"	25. VIII	1921.	XI	" " " "
10. Ligita	Kauce	"	24. IV	1923.	X	" Aizv. ar piederīg.
11. Dainis	Laiviņš	"	2. X	1921.	XI	" Apciet. un aizv.
12. Uldis	Pēča	"	2. VI	1920.	XI	" " " "
13. Dailonis	Randa	"	19. I	1926.	VII	" Kritiis atbr. cīņās
14. Mirdza	Ripa	"	11. XI	1921.	X	" Apciet. un aizv.
15. Orests	Stakalders	"	26. VII	1921.	XI	" " " "
16. Eleoferijs	Vanags	"	24. VI	1919.	X	" " " "
17. Antonija	Vītola	"	7. XII	1924.	sag.	" Aizv. ar piederīg.
18. Laima	Vītola	"	3. II	1924.	sag.	" " " "
19. Jānis	Vitenbergs	"	22. VI	1924.	VII	" " " "
20. Eriks	Zīberis	"	15. III	1922.	X	" Kritiis atbr. cīņās

Valmieras apriņķis.

Limbažu valsts ģimnazija.

1. Vilnis	Jansons	dz.	24. VII	1926.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Tija	Vītola	"	5. VIII	1924.	IX	" " " "

Mazsalacas ģimnazija.

3. Ilze	Štermane	dz.	22. VI	1925.	VI kl.	Aizv. ar piederīg.
---------	----------	-----	--------	-------	--------	--------------------

Rūjienas ģimnazija.

4. Gunārs	Bočs	dz.	17. IV	1925.	VIII kl.	Aizv. ar piederīg.
5. Alfrēds	Dancis	"	11. XII	1926.	VII	" " " "
6. Hedviga	Poga	"	14. XII	1925.	IX	" " " "
7. Andrejs	Priedītis	"	5. X	1926.	VII	" " " "

Valmieras ģimnazija.

8. Ilga	Kažociņa	dz. 30. XII 1923.	IX kl.	Aizv. ar piederīg.
9. Ilze	Martinsonē	" 26. IV 1926.	VII "	" " " "
10. Valda	Pļaviņa	" 7. VII 1924.	IX "	" " " "
11. Bīruta	Pūka	" 8. V 1923.	X "	" " " "
12. Jautrīte	Tetere	" 16. VI 1923.	IX "	" " " "
13. Tāliv.	Tomsons	" "	IX "	" " " "
14. Ojārs	Upenieks	" 16. VI 1923.	XI "	" " " "
15. Rolands	Upenieks	" 1. XII 1925.	VII "	" " " "

Valkas apriņķis.

Alūksnes valsts ģimnazija.

1. Irena	Kubuliņa	dz. 28. XII 1924.	VIII kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Margar.	Kubuliņa	" 13. III 1923.	IX "	" " " "
3. Skaidrīte	Vilciņa	" 17. XII 1921.	XI "	" " " "
4. Jausma	Zaķe	" 9. VII 1924.	sag. "	" " " "
5. Nelija	Zaķe	" 22. III 1923.	VIII "	" " " "

Gaujienas valsts ģimnazija.

6. Ilga	Bušmane	dz. 13. VIII 1924.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
7. Juris	Bušmanis	" 12. I 1927.	VII "	" " " "
8. Imants	Dreimanis	" 29. V 1925.	VIII "	" " " "
9. Maiga	Dreimane	" 15. VII 1923.	IX "	" " " "
10. Mārtiņš	Liepa	" 9. I 1922.	XI "	" " " "

Jāņa Cimzes valsts ģimnazija.

11. Judīte	Hasmane	dz. 14. IV 1925.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
12. Rolands	Ignāšs	" 7. III 1925.	VIII "	" " " "
13. Arvīds	Jākobsons	" 27. XII 1923.	IX "	" " " "
14. Balva	Rogaine	" 7. VIII 1921.	XI "	" " " "
15. Arija	Šmita	" 5. VII 1926.	VII "	" " " "

Smiltenes valsts ģimnazija.

16. Valters	Blauberģs	dz. 29. XII 1926.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
17. Zigfrīds	Jekums	" 19. VIII 1926.	VII "	" " " "
18. Eriks	Ozols	" 27. V 1924.	X "	" " " "
19. Jānis	Prikašs	" 26. I 1926.	VII "	" " " "
20. Guntārs	Skrīvelis	" 12. XI 1926.	VII "	" " " "

Madonas apriņķis.

Cesvaines valsts ģimnazija.

1. Austra	Anitāne	dz. 16. XII 1925.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Ksenija	Kliezberģa	" 27. VI 1923.	X "	" " " "
3. Aina	Sīleniece	" 17. X 1925.	VII "	" " " "
4. Jānis	Valdmanis	" 1. IV 1920.	X "	Apc. un pazudis
5. Laimons	Viļumsons	" 1. III 1926.	VII "	Aizv. ar piederīg.
6. Jānis	Zāle	" 14. IV 1923.	IX "	" " " "

Madonas ģimnazija.

7. Vera	Baidiņa	dz. 2. V	1923. X	kl. Aizv. ar piederīg.
8. Maiga	Gedrovska	" 20. VI	1926. VII	" " " "
9. Maija	Lazdiņa	" 9. VII	1923. X	" " " "
10. Ausma	Orniņa	" 17. IX	1926. VII	" " " "
11. Jānis	Orniņš	" 8. XII	1924. VIII	" " " "
12. Arturs	Vītolpiņš	" 29. I	1919. XI	" Apc. un pazudis

Liepājas apriņķis.

I Liepājas valsts ģimnazija.

1. Irēne	Alferova	dz. 8. IX	1924. IX	kl. Aizv. ar piederīg.
2. Maiga	Arķe	" 25. IV	1925. VII	" " " "
3. Milda	Atupe	" 24. IV	1924. IX	" " " "
4. Rasma	Brušvīte	" 10. V	1926. VIII	" " " "
5. Lidija	Cigankova	" 6. VII	1921. XI	" " " "
6. Ausma	Elerte	" 2. XI	1926. sag.	" " " "
7. Juris	Jankovičs	" 16. VII	1924. IX	" " " "
8. Zoja	Jankoviča	" 27. XI	1921. XI	" " " "
9. Austra	Kazrause	" 2. VI	1926. VII	" " " "
10. Arvids	Krumbergs	" 29. X	1926. sag.	" " " "
11. Edvīns	Krumbergs	" 9. VIII	1925. VIII	" " " "
12. Dagna	Mikīte	" 3. VII	1926. VII	" " " "
13. Alfrēds	Muižulis	" 10. II	1927. VII	" " " "
14. Biruta	Ozoliņa	" 2. V	1923. X	" " " "
15. Velta	Sprūde	" 26. XII	1924. VIII	" " " "
16. Leonīds	Stengrevics	" 18. II	1927. VII	" " " "
17. Laimons	Zivarts	" 4. VII	1922. XI	" " " "
18. Astra	Zonberga	" 10. XII	1921. XI	" " " "

Aizputes apriņķis.

Aizputes valsts ģimnazija.

1. Zenta	Mātera	dz. 19. VII	1926. VII	kl. Aizv. ar piederīg.
2. Rasma	Sedola	" 5. VII	1922. VIII	" " " "
3. Gundega	Stabulniece	" 1. I	1924. IX	" " " "
4. Rasma	Stabulniece	" 1. VIII	1925. VIII	" " " "
5. Austra	Zaula	" 23. X	1923. IX	" " " "

Ventspils apriņķis.

Ventspils valsts ģimnazija.

1. Ilgvars	Akmens	dz. 3. VI	1922. XI	kl. Aizv. ar piederīg.
2. Beatrise	Bergmane	" 17. XI	1924. VIII	" " " "
3. Austra	Kraule	" 16. II	1925. VII	" " " "
4. Iļa	Mellenberga	" 24. XII	1923. IX	" " " "
5. Guna	Orniņa	" 24. V	1924. IX	" " " "
6. Vija	Orniņa	" 30. IV	1922. X	" " " "
7. Teodors	Reiters	" 19. IX	1924. IX	" " " "
8. Aina	Rubene	" 3. IX	1925. VIII	" " " "
9. Daina	Stūre	" 5. X	1926. VII	" " " "
10. Elvīra	Trušiņa	" 5. VI	1922. X	" " " "
11. Irma	Vangrava	" 25. IV	1923. X	" " " "
12. Gunārs	Zilnieks	" 20. III	1926. VIII	" " " "

Kuldīgas apriņķis.

Saldus pilsētas ģimnazija.

1. Tāliv.	Ābele	dz.	26. IV	1924.	VIII kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Adolfs	Burkevics	"	16. III	1916.	IX	" " " "
3. Arvids	Dakteris	"	16. II	1924.	IX	" " " "
4. Voldem.	Fārnestis	"	26. VII	1920.	XI	" Apciet. un aizv.
5. Velta	Grīse	"	12. XII	1923.	X	" Aizv. ar piederīg.
6. Oskars	Kānkālis	"	16. XI	1922.	XI	" Apciet. un aizv.
7. Edgars	Kravinskis	"	1. II	1922.	VIII	" " " "
8. Imants	Lagzdīņš	"	7. I	1922.	XI	" " " "
9. Imants	Pētersons	"	17. III	1922.	XI	" " " "
10. Voldem.	Veiss	"	13. II	1920.	IX	" " " "
11. Juris	Rumbenieks	"	12. II	1923.	IX	" " " "
12. Juris	Steinats	"	6. V	1921.	XI	" " " "

Viļa Plūdoņa ģimnazija.

13. Lidija	Anšone	dz.	2. V	1926.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
14. Visvaldis	Ezernieks	"	3. II	1924.	VII	" " " "
15. Mirdza	Hartmane	"	30. VII	1923.	X	" " " "
16. Harijs	Jānsone	"	19. XII	1925.	VII	" " " "
17. Velta	Jānsone	"	5. IX	1925.	VII	" " " "
18. Velta	Kerlina	"	15. I	1924.	VII	" " " "
19. Ilga	Sembiņa	"	5. VIII	1925.	VIII	" " " "
20. Vilma	Šņipke	"	24. IV	1924.	VII	" " " "

Talsu apriņķis.

Talsu valsts ģimnazija.

1. Rasma	Bērtulšone	dz.	22. VII	1923.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Daum.	Birznieks	"	14. IV	1925.	VIII	" " " "
3. Visvaldis	Dzelme	"	22. I	1924.	VIII	" " " "
4. Rita	Īvane	"	24. IV	1923.	X	" " " "
5. Daina	Kalnāja	"	29. III	1925.	VIII	" " " "
6. Krišjānis	Lejnieks	"	18. IV	1926.	VII	" " " "
7. Kārlis	Miķelšteins	"	11. IX	1922.	XI	" " " "
8. Zenta	Saldova	"	13. I	1923.	X	" " " "
9. Irma	Švēde	"	16. II	1925.	VII	" " " "
10. Mirdza	Vizbele	"	12. III	1925.	VII	" " " "

Tukuma apriņķis.

Tukuma valsts ģimnazija.

1. Vera	Abelte	dz.	21. VI	1921.	XI kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Rozem.	Blumberga	"	7. VIII	1921.	XI	" " " "
3. Velta	Cinovska	"	2. VIII	1925.	VII	" " " "
4. Lilija	Hochfelda	"	5. X	1924.	VIII	" " " "
5. Laimons	Jēckalējs	"	28. IX	1925.	VII	" " " "
6. Teodors	Katevics	"	10. IV	1925.	VIII	" " " "
7. Laimd.	Kānberga	"	29. VII	1920.	XI	" " " "
8. Jānis	Kreicbergs	"	25. II	1925.	VII	" " " "
9. Arnis	Puriņš	"	11. V	1924.	IX	" " " "

10.	Imants	Rekss	dz.	9. VIII	1926.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
11.	Zigurds	Rekss	„	21. X	1924.	VII „	„ „ „ „
12.	Edmunds	Vītols	„	15. VII	1925.	VIII „	„ „ „ „
13.	Tatjana	Vītola	„	15. II	1921.	XI „	„ „ „ „

Jelgavas apriņķis.

Dobeles pilsētas ģimnazija.

1.	Irēne	Imāre	dz.	4. II	1926.	VII kl.	Aizv. ar piederīg.
2.	Arvids	Langenfelds	„	18. XII	1920.	X „	Apc. un pazudis

Hercoga Pētera ģimnazija.

3.	Tāļivald.	Bergs	dz.	16. XI	1922.	XI kl.	Apc. un pazudis
4.	Visvaldis	Einfelds	„	12. VI	1921.	X „	„ „ „ „
5.	Auseklis	Engurs	„	24. X	1924.	VII „	„ „ „ „
6.	Armands	Gaišs	„	29. XI	1922.	XI „	„ „ „ „
7.	Jānis	Grēns	„	10. VIII	1924.	IX „	Aizv. ar piederīg.
8.	Laimdots	Jegermanis	„	13. IX	1920.	XI „	Apc. un pazudis
9.	Ilmārs	Kārklīņš	„	26. VI	1922.	XI „	„ „ „ „
10.	Jānis	Kauliņš	„	19. VII	1922.	XI „	Aizv. ar piederīg.
11.	Ilmārs	Leimanis	„	24. X	1924.	IX „	Apc. un pazudis
12.	Jānis	Liepiņš	„	4. III	1922.	XI „	„ „ „ „
13.	Oļģerts	Ošeniēks	„	1. VII	1921.	XI „	„ „ „ „
14.	Arnolds	Saldenais	„	6. I	1921.	XI „	„ „ „ „
15.	Fricis	Skurstenis	„	3. VII	1922.	XI „	„ „ „ „
16.	Bdgars	Šteinbergs	„	12. VI	1925.	VIII „	Aizv. ar piederīg.
17.	Valdem.	Treimanis	„	10. V	1923.	IX „	Apc. un pazudis
18.	Arvids	Valķīrs	„	8. II	1922.	XI „	„ „ „ „
19.	Juris	Valūns	„	20. II	1922.	XI „	„ „ „ „

Jelgavas valsts ģimnazija.

20.	Velta	Gūtmane	dz.	25. III	1926.	VIII kl.	Aizv. ar piederīg.
21.	Nina	Jancova	„	3. IV	1922.	X „	„ „ „ „
22.	Anna	Kauliņa	„	20. IV	1925.	VIII „	„ „ „ „
23.	Liesma	Krūmiņa	„	16. III	1923.	X „	„ „ „ „
24.	Astrīde	Kuikulīte	„	30. I	1926.	VII „	„ „ „ „
25.	Mirdza	Ozolāja	„	18. XI	1922.	XI „	„ „ „ „
26.	Skaidrīte	Staņģe	„	4. IX	1922.	X „	„ „ „ „
27.	Merija	Upēniece	„	28. III	1925.	VII „	„ „ „ „
28.	Velta	Veisberga	„	10. VI	1925.	VIII „	„ „ „ „
29.	Ruta	Ziediņa	„	23. VII	1922.	VIII „	„ „ „ „

Bauskas apriņķis.

Bauskas valsts ģimnazija.

1.	Arnolds	Andreika	dz.	20. IX	1924.	IX kl.	Aizv. ar piederīg.
2.	Gunārs	Frīdenbergs	„	20. XII	1924.	VIII „	„ „ „ „
3.	Rūta	Krezevska	„	11. IX	1927.	VII „	„ „ „ „
4.	Leonh.	Naglis	„	12. XI	1921.	XI „	„ „ „ „
5.	Bonifac.	Pētersons	„	3. IV	1926.	VIII „	„ „ „ „
6.	Mirdza	Plavniece	„	12. II	1927.	sag. „	„ „ „ „

7. Ringolds	Ragovskis	dz. 12. IX	1923. IX	kl.	Apciet. un aizv.
8. Evalds	Ronis	" 23. III	1926. VII	"	Aizv. ar piederīg.
9. Valda	Strautniece	" 17. X	1922. IX	"	" " "
10. Skaidrīte	Vilniņa	" 13. X	1925. VII	"	" " "

Jēkabpils apriņķis.

Jēkabpils ģimnazija.

1. Vilis	Indāns	dz. 13. XI	1923. X	kl.	Aizv. atsevišķi
2. Džems	Kazāks	" 20. VIII	1923. VIII	"	Aizv. ar piederīg.
3. Edgars	Nicis	" 9. X	1922. X	"	" " "
4. Viktors	Tarziers	" 18. XI	1921. X	"	Apciet. un aizv.
5. Bīruta	Uzāne	" 26. XII	1925. VII	"	Aizv. ar piederīg.
6. Ilmārs	Uzāns	" 4. XII	1922. XI	"	" " "
7. Rasma	Uzāne	" 23. II	1924. VII	"	" " "

Hūkstes apriņķis.

Hūkstes ģimnazija.

1. Helmutis	Aivars	dz. 10. II	1924. IX	kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Hugo	Aivars	" 23. VIII	1925. VIII	"	" " "
3. Nikolajs	Lācis	" 20. IV	1920. XI	"	Apc. un pazudis
4. Roberts	Mežancis	" 5. I	1926. VII	"	Aizv. ar piederīg.
5. Romual.	Rubenis	" 3. X	1926. VII	"	" " "
6. Pēteris	Seļickis	" 20. IV	1920. XI	"	Apciet. un aizv.

Daugavpils apriņķis.

Aglonas valsts ģimnazija.

1. Roberts	Caune	dz. 23. IX	1920. XI	kl.	Apciet. un aizv.
2. Jānis	Daukšta	" 22. VII	1920. XI	"	" " "
3. Gedimins	Franckevičs	" 4. VII	1921. X	"	Nogalināts
4. Ignats	Liēlajuris	" 11. II	1921. IX	"	Apciet. un aizv.
5. Leopolds	Liņavskis		XI	"	" " "
6. Jāzebs	Matisāns	" 10. V	1920. X	"	" " "
7. Zīgfrīds	Muktupavels	" 24. VII	1921. XI	"	" " "
8. Jānis	Raģelis	" 23. X	1921. XI	"	" " "
9. Jāzebs	Samušs	" 25. I	1919. XI	"	" " "
10. Bronisl.	Škapars	" 14. XI	1920. X	"	" " "
11. Jāzebs	Škapars	" 3. V	1922. X	"	" " "

Jaunaglonas vaists ģimnazija.

12. Tamāra	Austruma	dz. 16. III	1925. VIII	"	Aizv. ar piederīg.
13. Lidija	Grišāne	" 25. XII	1922. X	"	" " "
14. Oļģerts	Grišāns	" 30. V	1924. IX	"	" " "
15. Edmunds	Liņavskis	" 23. III	1924. VII	"	Apciet. un aizv.

Daugavpils valsts ģimnazija.

16. Ivars	Apse	dz. 21. VIII	1921. X	kl.	Aizv. ar piederīg.
17. Irma	Augustāne	" 9. XI	1926. VII	"	" " "
18. Nīna	Austere	" 4. IV	1922. IX	"	" " "
19. Vanda	Bunere	" 12. IX	1923. IX	"	" " "
20. Alma	Daukste	" 10. VIII	1923. X	"	" " "
21. Beata	Grišāne	" 12. I	1928. sag.	"	" " "

22.	Antons	Ivbuls	dz.			kl.	Kritis atbr. cīņās
23.	Voldem.	Jansbergs	"	22.	III	1926.	VIII " Aizv. ar piederīg.
24.	Kārlis	Kalējs-Kalējiņš	"	5.	X	1925.	XI " Apciet. un aizv.
25.	Valdis	Kalnietis	"	13.	V	1924.	IX " Aizv. ar piederīg.
26.	Juris	Kalns (Bergs)	"	6.	VI	1925.	VIII " " " "
27.	Oļegs	Katajimovs	"	1.	X	1922.	X " Apciet. un aizv.
28.	Juris	Komarovskis	"	25.	V	1920.	XI " " " "
29.	Silvija	Konrade	"	16.	V	1925.	VIII " Aizv. ar piederīg.
30.	Skaidrīte	Krievāne	"	27.	V	1924.	VIII " " " "
31.	Jānis	Kūliņš	"	4.	II	1920.	X " Apciet. un aizv.
32.	Aleks.	Lielais	"	12.	IX	1923.	VIII " Aizv. ar piederīg.
33.	Nelliņa	Ludvīgsonē	"	25.	IV	1923.	IX " " " "
34.	Aleks.	Menšikovs	"	9.	I	1923.	VII " " " "
35.	Harijs	Mucinieks	"	26.	II	1924.	IX " " " "
36.	Haralds	Muižnieks	"	6.	I	1921.	XI " Apciet. un aizv.
37.	Mierval.	Ošups	"	4.	IX	1923.	X " Aizv. ar piederīg.
38.	Ausma	Rēke	"				
39.	Tamara	Rinkina	"	11.	XII	1921.	IX " Granātas nogalin.
40.	Rasma	Rubene	"				
41.	Aleks.	Svencis	"	17.	V	1920.	XI " Apciet. un aizv.
42.	Irena	Šēna	"	15.	VII	1925.	sag. " Aizv. ar piederīg.
43.	Ego	Terinks	"	16.	IV	1922.	XI " Apciet. un aizv.
44.	Lidija	Vērdiņa	"	21.	XI	1923.	IX " Aizv. ar piederīg.
45.	Kārlis	Vītols	"	6.	II	1924.	X " " " "
46.	Georgijs	Zaļivskis	"	15.	X	1925.	VII " " " "

Krāslavas ģimnazija.

47.	Edmunds	Čužāns	dz.	14.	I	1921.	IX kl.	Aizv. ar piederīg.
48.	Genrichs	Čužāns	"	1.	VII	1924.	VII " " " "	
49.	Mirdza	Ozola-Eglīte	"	2.	I	1926.	VII " " " "	
50.	Jāzeps	Pauliņš	"	19.	III	1922.	X " Apciet. un aizv.	
51.	Antonijs	Stikuts	"	23.	X	1922.	X " " " "	
52.	Regīna	Šalka	"	7.	X	1922.	IX " Aizv. ar piederīg.	

Rēzeknes apriņķis.

Rēzeknes valsts ģimnazija.

1.	Modests	Ančupāns	dz.			1922.	XI kl.	Apc. un pazudis
2.	Leopolds	Baranovskis	"			1926.	VIII " Apciet. un aizv.	
3.	Staņisl.	Briedis	"			X	" " " " " Notiesāts un paz.	
4.	Augusts	Greibens	"			1920.	X " Apc. un pazudis	
5.	Lidija	Igaune	"			1925.	VIII " Aizv. ar piederīg.	
6.	Aleks.	Iļģins	"			1923.	VIII " Apc. un pazudis	
7.	Alvīna	Jaskovska	"	16.	I	1926.	VII " Aizv. ar piederīg.	
8.	Pēteris	Kotāns	"	14.	XII	1924.	IX " " " "	
9.	Julians	Ladusāns	"			1922.	X " Apc. un pazudis	
10.	Jānis	Mickāns	"	24.	XI	1924.	IX " Aizv. ar piederīg.	
11.	Viktors	Mickāns	"	8.	I	1926.	VII " " " "	
12.	Jānis	Porietis	"			1924.	VIII " Kritis cīņā pr. boj.	
13.	Olimpija	Silanža	"			1924.	VIII " Aizv. ar piederīg.	
14.	Valentīna	Škinča	"	18.	XII	1925.	IX " " " "	

Varakļāņu valsts ģimnazija.

15. Imants	Broks	dz. 30. V	1922. VII kl.	Aizv. ar piederīg.
16. Andrejs	Veikšāns	„ 8. I	1925. VIII „	„ „ „

Ludzas apriņķis.

Kārsavas valsts ģimnazija.

1. Helēna	Gržimalo	dz. 8. IV	1924. VIII kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Lucijāns	Koroševskis		IX „	Apciet. un aizv.
3. Pēteris	Platpīrs	„ I	1924. VIII „	„ „ „
4. Francis	Rancāns		XI „	Nogal. kaŗa apst.
5. Jānis	Usaitis	„ 3. V	1924. VIII „	Apciet. un aizv.
6. Jāzeps	Velikans	„	1923. IX „	„ „ „

Ludzas valsts ģimnazija.

7. Gaida	Cīrule	dz. 24. VIII	1921. IX kl.	Aizv. ar piederīg.
8. Liliņa	Mārtinsons	„ 4. VII	1925. VIII „	„ „ „
9. Henrihs	Mekšs	„ 1. II	1925. X „	Aizv. atsevišķi
10. Beatrise	Ošupe	„	1924. X „	Aizv. ar piederīg.
11. Pāvils	Ošups	„ 22. IX	1926. VIII „	„ „ „
12. Olģerts	Rāviņš	„ 9. V	1927. VIII „	„ „ „
13. Boļeslavs	Sloskāns	„ 20. VIII	1923. X „	Aizv. atsevišķi
14. Guntars	Svenne	„ 20. II	1924. IX „	Aizv. ar piederīg.
15. Leopolds	Valters	„ 4. VIII	1925. VIII „	„ „ „

Abrenes apriņķis.

Balvu valsts ģimnazija.

1. Dagmara	Groskopa	dz. 17. XI	1919. X kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Anna	Putniņa-Rozeniece	„ 17. IV	1923. IX „	„ „ „

Vīļakas valsts ģimnazija.

3. Aleks.	Brovina	dz. 27. XI	1922. IX kl.	Aizv. ar piederīg.
4. Jevģenija	Gūtmane	„ 15. III	1926. VIII „	„ „ „
5. Voldem.	Martinovs	„ 25. VII	1923. IX „	„ „ „
6. Zenta	Martinova	„ 23. IX	1926. VII „	„ „ „
7. Elza	Miezīte	„ 3. I	1924. IX „	„ „ „
8. Atis	Pagrods	„ 25. X	1925. VII „	„ „ „

47 ĢIMNAZIJĀS kopā 498. No tiem:

a) Aizvesti ar piederīgiem	386	skolēni
b) Aizvesti atsevišķi	13	„
c) Apcietināti un aizvesti	49	„
d) Apcietināti un pazuduši	31	„
e) Notiesāti un izsūtīti vai pazuduši	2	„
f) Nogalināti	9	„
g) Nogalināti kaŗa apstākļos	4	„
h) Krijuši atbrīvošanas cīņās	4	„

III ARODSKOLU SKOLĒNI.

R i g ā.

Rīgas valsts tehnikums.

1.	Pēteris	Āboltiņš	dz.	25.	XII	1921.	V	kl.	Apc. un pazudis
2.	Ziedonis	Aisters	"	6.	IV	1924.	II	"	Aizv. ar piederīg.
3.	Viktors	Amtmanis	"	15.	III	1925.	II	"	" " "
4.	Maigons	Aperāts	"	8.	XI	1922.	II	"	Apciet. un aizv.
5.	Jānis	Āzens	"	24.	III	1924.	II	"	Aizv. ar piederīg.
6.	Juris	Baginskis	"	10.	XII	1922.	II	"	" " "
7.	Arnis	Bārza	"	30.	VII	1925.	I	"	" " "
8.	Elmārs	Bārza	"	30.	IV	1924.	II	"	" " "
9.	Jānis	Brieze	"	22.	VI	1926.	I	"	" " "
10.	Jānis	Egle	"	22.	I	1923.	IV	"	Nogalināts
11.	Eduards	Hanemanis	"	10.	IV	1922.	V	"	Apc. un pazudis
12.	Edmunds	Ikmanis	"				IV	"	Aizv. ar piederīg.
13.	Dailonis	Irbe	"	12.	V	1923.	IV	"	" " "
14.	Teodors	Jākobsons	"	7.	VI	1921.	IV	"	Apc. un pazudis
15.	Roberts	Jansons	"	12.	VIII	1924.	I	"	Aizv. ar piederīg.
16.	Linards	Kalniņš	"	13.	II	1920.	V	"	Apc. un pazudis
17.	Laimonis	Krūmiņš	"	1.	I	1923.	II	"	Aizv. ar piederīg.
18.	Vilis	Kušķis	"	26.	VIII	1925.	II	"	" " "
19.	Jaroslavs	Lapko	"	26.	XII	1921.	IV	"	Apciet. un aizv.
20.	Andrejs	Līcis	"	4.	VI	1922.	V	"	Apciet. un pazudis
21.	Zigfrīds	Mūrmanis	"	9.	II	1926.	I	"	Aizv. ar piederīg.
22.	Voldem.	Ozoliņš	"	14.	IX	1920.	V	"	Apc. un pazudis
23.	Aleks.	Rasmanis	"				IV	"	" " "
24.	Helmūts	Rimša	"	3.	II	1925.	I	"	Notiesāts un aizv.
25.	Imants	Rozenbergs	"				V	"	Kritis atbr. cīņās
26.	Rudolfs	Sadzevičs	"				IV	"	Apc. un pazudis
27.	Voldem.	Skreija	"	21.	IX	1920.	V	"	" " "
28.	Arturs	Šternbergs	"				IV	"	" " "
29.	Elmārs	Trumpe	"	24.	VII	1922.	IV	"	Nogalināts
30.	Olgerts	Vēveris	"	9.	II	1925.	I	"	Aizv. ar piederīg.
31.	Voldem.	Ziediņš	"	22.	II	1921.	IV	"	" " "

Rīgas amatniecības skola un tehnikums.

32.	Laimons	Ārgalis	dz.	17.	V	1922.	AI	kl.	Apc. un pazudis
33.	Arvīds	Briedis	"	16.	V	1920.	AII	"	" " "
34.	Rūdolfs	Bulēns	"	20.	VI	1920.	TIV	"	Aizv. ar piederīg.
35.	Arvīds	Jansons	"	3.	I	1916.	TV	"	Apc. un pazudis
36.	Jānis	Latišs	"	31.	XII	1907.	TIV	"	" " "
37.	Norm.	Reinsons	"	31.	XII	1917.	TIII	"	" " "
38.	Arturs	Tiltiņš	"	19.	XII	1920.	TI	"	" " "

1. Rīgas valsts komereskola.

39.	Velta	Dambīte	dz.	22.	VII	1925.	I	kl.	Aizv. ar piederīg.
40.	Inta	Ruka	"	14.	X	1925.	III	"	" " "
41.	Skaidrite	Treija	"	19.	VIII	1923.	V	"	" " "

2. Rīgas valsts komereskola.

42. Arvīds	Freibergs	dz. 28. XII 1924.	III kl.	Apc. un pazudis
43. Zenta	Līce-Līcite	„ 10. XI 1923.	II „	Aizv. ar piederīg.

3. Rīgas valsts komereskola

44. Lūcija	Bulēna	dz. 24. I 1923.	IV kl.	Aizv. ar piederīg.
------------	--------	-----------------	--------	--------------------

Rīgas valsts arodskola.

45. Arnolds	Jēriņš	dz. 5. VIII 1924.	III kl.	Apciet. un aizv.
46. Alberts	Klabe	„ 12. VII 1924.	III „	„ „ „ „
47. Vitalijs	Krūmiņš	„ 10. XI 1920.	III „	„ „ „ „
48. Roberts	Ķeģis	„ 13. X 1921.	III „	„ „ „ „
49. Harijs	Lamberts	„ 17. X 1923.	III „	„ „ „ „
50. Gūnārs	Rozentāls	„ 5. XI 1922.	III „	„ „ „ „

Valsts elektr. fabrikas amatn. skola.

51. Evalds	Jaunzems	dz. 4. VII 1921.	III kl.	Apciet. un aizv.
52. Kārlis	Sala	„ 17. I 1922.	III „	Aizv. atsevišķi

Rīgas valsts tirdzniecības darbinieku skola.

53. Roberts	Blaus	dz. 23. VII 1910.	II kl.	Aizv. atsevišķi
-------------	-------	-------------------	--------	-----------------

Valmieras apriņķis.

Valmieras valsts komereskola.

1. Uldis	Rogainis	dz. 20. III 1925.	I - kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Ernests	Vāle	„ 16. III 1922.	IV „	Nogalināts

Madonas apriņķis.

Gulbenes valsts komereskola un arodskola.

1. Jānis	Liepa	dz. 5. VII 1923.	AIII kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Valentīns	Ore	„ 16. VI 1923.	IV „	„ „ „ „

Liepājas apriņķis.

Liepājas valsts tehnikums.

1. Bērtulis	Arnolds	dz. 5. V 1914.	II kl.	Apc. un pazudis
2. Arvīds	Apfelbaums		III „	„ „ „ „
3. Hugo	Dīks	„ 15. XII 1920.	III „	Aizv. atsevišķi
4. Viktors	Hasmanis	„ 2. VI 1924.	II „	Aizv. ar piederīg.
5. Ernests	Jakobsons	„ 19. XII 1919.	V „	„ „ „ „
6. Ernests	Neiburgs	„ 7. XI 1921.	III „	Aizv. atsevišķi
7. Rūdolfs	Tīgeris	„ 18. XI 1920.	IV „	Apciet. un aizv.
8. Edgars	Vītoļiņš	„ 28. VI 1922.	III „	Apc. un pazudis
9. Ilmārs	Zuzans		III „	„ „ „ „

Liepājas komereskola.

10. Dzidra	Allaža	dz. 30. V 1925.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
11. Laimdota	Dūksteniece		I „	„ „ „ „
12. Laimonis	Grundmanis	„ 3. IV 1927.	I „	Aizv. no bērnu k.
13. Vēna	Zeiberliņa	„ 7. VIII 1925.	II „	Aizv. ar piederīg.
14. Juris	Zonebergs	„ 10. V 1923.	II „	„ „ „ „

Ventspils apriņķis.

Ventspils komereskola un arodskola.

1. Imants	Audze	dz. 11. VII	1924.	III kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Alise	Stankeviča	" 8. XII	1921.	III "	" " " "
3. Miervald.	Zilnieks	" 16. VI	1923.	IV "	" " " "

Tukuma apriņķis.

Tukuma valsts komereskola.

1. Rūdolfs	Apsītis-Ozoliņš	dz. 26. IV	1925.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Pāvels	Baltiņš	" 6. III	1921.	V "	Apc. un pazudis
3. Rasma	Griķe	" 26. IV	1925.	I "	Aizv. ar piederīg.
4. Arvīds	Hochfelds	" 23. I	1922.	III "	" " " "
5. Valentīne	Lindermane	" 22. III	1926.	I "	" " " "

Jelgavas apriņķis.

Jelgavas valsts skolotāju institūts.

1. Vija	Štālberga	dz. 18. II	1922.	VI kl.	Nogalin. kara apst.
---------	-----------	------------	-------	--------	---------------------

Jelgavas valsts arodskola un teknikums.

2. Arnolds	Briekmanis	dz. 19. IV	1920.	TIV kl.	Apc. un pazudis
3. Valdis	Cers	" 27. IV	1922.	TV "	" " " "
4. Miervald.	Cipriķis	" 8. II	1920.	TV "	" " " "
5. Nikolajs	Ērglis	" 9. VIII	1922.	TIV "	" " " "
6. Elmārs	Gerts	" 20. I	1920.	TV "	" " " "
7. Konstan.	Groza	" 13. V	1922.	TII "	" " " "
8. Olafs	Kārklipš	" 13. IV	1919.	TIV "	" " " "
9. Leonh.	Kazimīrs	" 6. III	1922.	TIV "	" " " "
10. Roberts	Klīnts	" 16. VI	1925.	TI "	Aizv. ar piederīg.
11. Arvīds	Krūmiņš	" 4. IX	1910.	AIII "	" " " "
12. Eduards	Kūla	" 27. IX	1921.	TIV "	Apc. un pazudis
13. Rūdolfs	Saulītis	" 9. VII	1918.	TV "	" " " "
14. Ringolds	Strazdiņš	" 16. V	1922.	TIV "	" " " "
15. Ernests	Tamms	" 1. X	1919.	THI "	" " " "
16. Raim.	Vanags	" 26. VIII	1922.	TIV "	" " " "
17. Jevgenijs	Vilks	" 13. III	1921.	TII "	" " " "

Jelgavas ādmiņu skola.

18. Verners	Vērškāja	dz. 7. V	1925.	I kl.	Aizv. ar piederīg.
-------------	----------	----------	-------	-------	--------------------

Jēkabpils apriņķis.

Jaunjelgavas valsts komereskola.

1. Biruta	Elsiņa	dz. 1. IV	1925.	II kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Laimonis	Hauptmanis	" 8. VII	1926.	I "	" " " "
3. Spodra	Hauptmane	" 2. II	1924.	IV "	" " " "

Jēkabpils valsts komereskola.

4. Jānis Strautiņš dz. 24. III 1922. IV kl. Nogalināts

Viesītes valsts arodskola.

5. Rūdolfs Sīpenieks III kl. Nogalināts
6. Valdis Porietis dz. 17. XII 1924. II „ Apc. un pazudis
7. Roberts Zaķis „ 9. IV 1921. II „ „ „ „

Daugavpils apriņķis.

Daugavpils valsts komereskola.

1. Edgars Čerņavskis dz. 28. I 1922. III kl. Apciet. un aizv.
2. Jānis Stencelis „ 18. VI 1922. III „ Aizv. ar piederīg.

Līvānu valsts komereskola.

3. Benita Putekle dz. 19. VI 1925. II kl. Aizv. ar piederīg.
4. Harijs Puteklis „ 25. VI 1922. V „ „ „ „

Daugavpils valsts arodskola un dzelzceju tehniskā vidusskola.

5. Alfrēds Avotiņš dz. 28. II 1921. AIV kl. Apciet. un aizv.
6. Arnolds Blumbergs „ 25. III 1922. AII „ „ „ „
7. Ervīns Eglītis „ 2. IV 1922. AIV „ „ „ „
8. Voldem. Grīnbergs „ 28. V 1922. AIII „ „ „ „
9. Evalds Rozītis „ 5. XI 1921. AIII „ „ „ „
10. Kārlis Rudzītis „ 4. IV 1920. AIII „ Apc. un pazudis

Rēzeknes apriņķis.

Rēzeknes valsts skolotāju institūts.

1. Aina Apšvalka dz. 8. VII 1922. V kl. Aizv. ar piederīg.
2. Broņisl. Berezovskis „ 20. X 1918. VI „ Apc. un pazudis
3. Mirdza Ernstsonē „ 1924. III „ Aizv. atsevišķi
4. Nikolajs Gabruševs „ 1924. III „ Apc. un pazudis
5. Pēteris Grīnbergs „ 27. III 1910. VI „ „ „ „
6. Erika Krievāne „ 6. VIII 1922. V „ Aizv. ar piederīg.
7. Valentīna Mekša „ 1. X 1920. V „ Aizv. atsevišķi
8. Staņisl. Vonogs „ 5. XII 1923. IV „ Apc. un pazudis

Rēzeknes valsts komereskola.

9. Leonards Pleiksnis dz. 13. III 1922. IV „ Aizv. ar piederīg.
10. Malvīna Račinska „ 1. VI 1920. IV „ Apc. un pazudusi
11. Romual. Skangaļš „ 7. II 1923. V „ Aizv. ar piederīg.
12. Reinh. Viļums „ 2. III 1925. III „ „ „ „

Rēzeknes valsts arodskola.

13. Kārlis Darberts dz. 2. XI 1923. II kl. Aizv. ar piederīg.

Ludzas apriņķis.

Ludzas valsts komereskola.

1. Irena Logina-Berņicka dz. 6. IV 1925. I kl. Aizv. ar piederīg.

Ludzas valsts arodskola.

2. Vladisl. Linavskis dz. 1. IV 1926. Aizv. ar piederīg.

28 SPECIĀLĀS VIDUSSKOLĀS UN ARODSKOLĀS

kopā 129. No tiem:

a) Aizvesti ar piederīgiem . . .	54 skolēni
b) Aizvesti atsevišķi	6 „
c) Aizvests no vasaras kolōn.	1 „
d) Apcietināti un aizvesti . . .	16 „
e) Apcietināti un pazuduši . . .	44 „
f) Notiesāts un aizvests	1 „
g) Nogalināti	5 „
h) Kritis atbrīvošanas cīņās . .	1 „
i) Nogalināts kaŗa apstākļos	1 „

IV LAUKSAIMNIECĪBAS SKOLU SKOLĒNI.

R ī g ā.

Lauksaimniecības tautas augstskola.

1. Otto Sádovskis dz. 11. X 1888. Apc. un pazudis

Latvijas mājturības institūts.

2. Anna Liepiņa dz. 25. XI 1915. II kl. Aizv. ar piederīg.

Rīgas apriņķis.

Bulduru dārzkopības skola.

1. Pāvels Kolosovs dz.	1923. II kl.	Apciet. un aizv.
2. Arvids Reimanis „ 28. I	1923. II „	Aizv. ar piederīg.

Skrīveru lauksaimniecības skola.

3. Hermanis Strautnieks dz. 28. VIII 1922. II kl. Aizv. ar piederīg.

Nurmižu dārzkopības un mājturības skola.

4. Hugo Orniņš dz. 1. X	1925. I kl.	Aizv. ar piederīg.
5. Dzidra Steprāne „ 8. XII	1923. I „	„ „ „ „

Cēsu apriņķis.

Priekņu lauksaimniecības vidusskola.

1. Imants Dobulāns dz. 18. IV	1922. II kl.	Aizv. ar piederīg.
2. Viesturs Graudiņš „ 30. VIII	1923. II „	„ „ „ „
3. Krišjānis Kudrašs „ 14. I	1920. V „	Apc. un pazudis
4. Viesturs Lūsiņš „ 19. IX	1923. III „	Aizv. ar piederīg.
5. Anna Sīka „ 5. I	1921. V „	Aizv. atsevišķi
6. Ilgvars Viducis „ 31. V	1923. III „	Aizv. ar piederīg.

Dzērbenes lauksaimniecības vidusskola.

7. Laimonis	Krievāns	dz. 8. IV 1923.	II kl.	Apc. un pazudis
8. Arvids	Rumpāns	" 8. XI 1923.	II " " "	" " " "

Aizputes apriņķis.

Kazdangas lauksaimniecības vidusskola.

1. Velta	Vāvere	dz. 23. VI 1920.	V kl.	Aizv. ar piederīg.

Ventspils apriņķis.

Zūru lauksaimniecības skola.

1. Liza	Bože	dz. 28. XII 1922.	II kl.	Aizv. ar piederīg.

Jelgavas apriņķis.

Abguldes lauksaimniecības skola.

1. Ervīns	Panfliers	dz. 28. XII 1922.	I kl.	Aizv. atsevišķi
2. Artūrs	Sietiņš	" 2. I 1922.	II " " "	" " "
3. Arnolds	Treiguts	" 8. III 1924.	II " " "	" " "

Zaļenieku mājturības vidusskola.

4. Ilga	Blūma	dz. 1. XI 1923.	II kl.	Aizv. ar piederīg.

Bauskas apriņķis.

Mežotnes lauksaimniecības vidusskola.

1. Oļģerts	Dombrovskis	dz. 2. VII 1924.	III kl.	Apciet. un aizv.
2. Osvalds	Grieķeris	" 27. XII 1921.	IV " "	Apc. un pazudis
3. Ivars	Īskalns	" 23. III 1922.	III " " "	" " " "
4. Armīls	Meija	" 20. II 1925.	I " "	Aizv. ar piederīg.
5. Kārlis	Medens	" 17. VI 1922.	IV " "	Apc. un pazudis
6. Arvids	Orleans	" 4. VIII 1921.	IV " " " "	" " " "
7. Roberts	Rītums	" 18. I 1923.	III " " " "	" " " "
8. Oļģerts	Spernovskis	" 20. IX 1922.	III " " " "	" " " "
9. Uldis	Sukurs	" 16. III 1923.	III " " " "	" " " "
10. Pēteris	Vējonis	" 26. VI 1921.	IV " " " "	" " " "
11. Arnolds	Zants	" 25. X 1920.	IV " " " "	" " " "
12. Egons	Zēbergs	" 9. III 1923.	III " " " "	" " " "
13. Vilnis	Ziemelis	" 1. X 1923.	IV " "	Tiesāts un izsūtīts

Ziedoņa dārzkopības skola.

14. Kārlis	Danemarks	dz. 26. XI 1924.	I kl.	Apc. un pazudis

Īūkstes apriņķis.

Bebrenes lauksaimniecības vidusskola.

1. Jānis	Mureks	dz. 28. II 1919.	II kl.	Apciet. un aizv.
2. Uldis	Treimanis	" 29. XII 1922.	II " " "	" " " "

Daugavpils apriņķis.

Višķu dārzkopības vidusskola.

1. Ģertrūde Bogdāne dz. 8. VI 1924. I kl. Aizv. ar piederīg.

Ludzas apriņķis.

Malnavas lauksaimniecības vidusskola.

1. Osvalds	Budevičs	dz.		1923.	II	kl.	Apc. un pazudis
2. Jānis	Indāns			1924.	II	"	" " "
3. Arvīds	Kasandrs	"	20. XII	1919.	II	"	" " "
4. Valentīne	Mickeviča	"	7. I	1926.	I	"	Aizv. ar piederīg.
5. Antons	Opincāns	"	18. I	1926.	I	"	" " "
6. Anzelma	Palaškova	"	27. VIII	1925.	II	"	" " "

16 LAUKSAIMNIECĪBAS SKOLĀS kopā 44. No tiem:

a)	Aizvesti ar piederīgiem	17	skolēni
b)	Aizvesti atsevišķi	4	"
c)	Apcietināti un aizvesti resp., izsūtīti	5	"
d)	Apcietināti un pazuduši	18	"

V JŪRSKOLAS AUDZĒKŅI.

Kr. Valdemāra jūrskola Rīgā.

1. Arnolds	Blekte	dz.	10. XI	1921.	III	kl.	Ar kuģi gājis bojā
2. Jānis	Brauers	"	22. IV	1913.	IV	"	Nogalināts
3. Tāļivald.	Brinkmanis	"	13. II	1920.	III	"	Aizv. ar piederīg.
4. Harijs	Celms	"	19. XI	1912.	IV	"	Ar kuģi gājis bojā
5. Džonis	Dumpe	"	8. IV	1906.	II	"	" " " "
6. Helmutš	Eberleins	"	17. IV	1922.	I	"	" " " "
7. Aleks.	Gegello	"	15. VIII	1908.	III	"	Aizv. ar piederīg.
8. Tālrits	Ģingulis	"	28. IX	1916.	I	"	" " "
9. Adolfs	Ģračkovs	"	20. VII	1916.	IV	"	" " "
10. Arvīds	Jēgers	"	23. X	1906.	IV	"	Nogalināts
11. Edgars	Kalniņš	"	6. V	1921.	III	"	"
12. Arvalds	Kiršfelds	"	2. IV	1922.	I	"	Apc. un pazudis
13. Jānis	Kļaviņš	"	20. V	1905.	IV	"	Aizv. ar piederīg.
14. Bruno	Kondruss	"	20. VIII	1921.	II	"	" " "
15. Jānis	Krustiņš	"	5. I	1912.	IV	"	Apc. un pazudis
16. Vilberts	Kviesītis	"	22. VIII	1920.	II	"	Ar kuģi gājis bojā
17. Fricis	Ozols	"	25. II	1912.	IV	"	Nogalināts
18. Jānis	Ozolups	"	19. I	1913.	IV	"	Aizv. ar piederīg.
19. Eduards	Priedīte	"	21. IV	1914.	IV	"	Ar kuģi gājis bojā
20. Oskars	Stamers	"	12. IV	1916.	IV	"	Nogalināts
21. Andrejs	Striķkalējs	"	13. IX	1915.	I	"	"
22. Boriss	Ščerbiņins	"	15. V	1915.	III	"	Aizv. ar piederīg.
23. Elmārs	Zilpaušs	"	16. VII	1913.	II	"	" " "

VI MEŽSAIMNIECĪBAS SKOLU AUDZĒKŅI:

Aizupes mežsaimniecības skola.

1. Elmarš	Aumalis	dz. 22. II	1922. II	kl. Apc. un pazudis
2. Kārlis	Ķints	" 29. XII	1914. II	" " " "
3. Pēteris	Strautmanis	"	II	" " " "
4. Arnolds	Zvaigzne	" 15. XII	1921. I	" Aizv. ar piederīg.

VII ŽĒLSIRDĪGO MĀSU SKOLU AUDZĒKŅES:

Māsu skola pie Rīgas pilsētas 4. slimnīcas.

1. Anna	Andersona	dz. 17. II	1919. II	kl. Apciet. un aizv.
2. Aina	Baltiņa	" 3. VII	1920. II	" " " "
3. Irma	Kalniņa	" 9. VII	1919. II	" " " "

P A V I S A M 2093. No tiem:

a)	Aizvesti ar piederīgiem . . .	1796 skolēni
b)	Apcietināti un pazuduši . . .	100 "
c)	Apcietināti un aizvesti . . .	73 "
d)	Aizvesti no vasaras kolōn. . .	44 "
e)	Aizvesti atsevišķi	37 "
f)	Nogalināti	20 "
g)	Nogalināti kara apstākļos . . .	11 "
h)	Krituši atbrīvošanas cīņās . . .	5 "
i)	Notiesāti un izsūtīti	4 "
j)	Aizvesti no sanatorijas	3 "

Piezīmes: Šis boļševisma upuru saraksts nav uzskatāms par gluži noslēgtu un pilnīgu.

Vispirms jāievēro, ka saraksts attiecas tikai uz latviešu mācības iestāžu audzēkņiem, tādēļ nav ieskaitīti upuri, ko cietuši latviešu bērni citu tautību skolās un arī citu tautību skolēni.

Skolu grupējumi pēc mācības valodām un tautībām 1941./42. m. gadā (kad ziņas ievāktas) un 1940./41. m. gadā (kad notika skolēnu apcietināšana, aizvešana un nogalināšana) nav gluži līdzīgi, tādēļ upuru sarakstā arī šī iemesla dēļ iespējami daži iztrūkumi.

Boļševiku laikā kā skolēnu sodīšanas līdzekli diezgan plaši lietoja izslēgšanu. Iespējams, ka arī no izslēgtajiem skolēniem kāda daļa vēlāk apcietināta, nogalināta vai aizvesta.

Kontrolētās mājniecības bērni gan neskaitījās tiešajos skolu audzēkņos, bet vairumā ietilpa pirmskolas skolēnu grupā. Deportācija arī no tiem prasīja upurus.

Minētos aizrādījumus ievērojot, jāpieņem, ka boļševiku asinskāre prasījusi no mūsu skolu audzēkņu vidus ne mazāk kā 2500 upuru (neieskaitot Universitātes studentus un citu augstāko mācības iestāžu audzēkņus, kas zaudējuši ne mazāk kā 360 dzīvību).

Skolotāju liktenis sarkanā terrora laikā

1. Skolotāju nostāja.

Pēc samērā īsā un plašākām tautas aprindām vēl politiski grūtāk apjaušamā starplaika, kāds iestājās mūsu zemē pēc Loļševiku armijas iebrukuma 1940. gada 17. jūnijā, nepieciešamā skaidrība nāca tā sakot pati no sevis. Par to gādāja mūsu saimnieciskās, politiskās un kulturālās dzīves Loļševizēšana, ko sarkanā vara virzīja uz priekšu ārkārtīgā steigā, lietodama mūsu zemē vēl nepiedzīvotu melu propagandu un terroru. Tikpat ātri zuda arī katra illūzija par eiropiskās kultūras dzīves saglabāšanu, bet tai pašā laikā arvien skaidrāki veidojās latviešu tautas nostāja šai āziātisma un Eiropas sadursmē. Latviešu tauta izvēlējās Eiropu, un pirmā kārtā to darija intelligences ar skolotājiem priekšgalā. Skolotāju nostāja, atskaitot nedaudzus atsevišķus gadījumus, šai divu pasaulu cīņā bija sarkanajam boļševismam noteikti naidīga.

Jāatzīmē, ka boļševiku varas laiks no skolotājiem arī daudz vairāk prasīja nekā no daudziem citiem mūsu tautas locekļiem. Saimnieciski turīgākās grupas boļševisma reformas skāra lielāko tiesu materiāli. Atņēma gan tēvu tēvu un paša sviedriem laistītos tūrumus, rūpīgā gādībā koptos un audzētos lopus, paša celtās ēkas, iekrātos kapitālus un dzīvokļu iekārtas. Materiālās vērtības tāpat atzina arī boļševiki, mainījās tikai īpašnieki un lietotāji.

Skolotāju stāvoklis bija citāds. Kā garīgā darba strādniekiem un audzinātājiem tiem nevien vajadzēja svītrot visu savu līdzšinējo darbu, bet arī atzīt to par nekam nederīgu, aplamu un tautai kaitīgu. Skolotājam vajadzēja pašam sevi morāliski iznīcināt tās pašas klases un sabiedrības priekšā, kurai viņš līdz šim bija bijis vadonis un audzinātājs.

Smagi bija skolotājiem lūkoties acīs jaunatnei, kas būdama nesaprašanā par visu notiekošo, pēc veca paraduma griezās pie saviem audzinātājiem ar jautājumiem. Patiesību teikt skolotājs tomēr nedrīkstēja. Arī aizrautīgo jaunatni vajadzēja saudzēt.

Vajadzēja brīdināt un atturēt jaunatni no tādas rīcības, pat no tādiem jautājumiem, kas jaunajos apstākļos varēja skolu jaunatnei kaitēt. Nereti tas bija ļoti grūti, jo spiegu un nodevēju netrūka. Spiegi un nodevēji bija boļševiku laikā pat ļoti protežēta sabiedrības grupa. Bet nekā nesacīt, nekā nepaskaidrot arī nevarēja. To neatļāva skolotāja ētika, to neatļāva arī mīlestība uz bargi piemeklēto tautu. Skolotāju dvēseles pārdzīvojumus tāpēc visbiežāk varēja raksturot ar smagu depresiju, kas audzinātāja darbu padarīja par grūti panesamu nastu.

Skolu darbinieku dvēseles konflikti tapa vēl smagāki ar tiem pienākumiem, ko jaunā vara tiem gribēja uzlikt. Skolotājus gribēja padarīt par sarkanā āziātisma sludinātājiem, par komūnisma apustuļiem un savas tautas garīgiem kapračiem. Šos pienākumus uzņemties gan spēja tikai nedaudzi. Skolotāju opozicionālo nostāju vislabāk raksturo boļševiku varas vīru pašu atzinumi un avižu raksti, kas vērtē skolotājus kā „sociālistiskai celtniecībai” pavisam nederīgus darbiniekus. Minēsim dažus tipiskākus piemērus:

„*Jaunais Komūnārs*” 1940. g. 18. okt. raksta:

„Padomju Latvijas komjaunatne, pionieri un darba jaunieši ir tie, kas paceltu galvu un spara pilni iet sociālistiskās kultūras cēlēju pirmajās rindās... To nespēs aizkavēt arī mirstošās plutokrotu kliķes garā piesātinātie glēvie skolotāji... Padomju Latvijai ir vajadzīgi aktīvi un pārliecināti cīnītāji skolotāji, ne nevarīgie vērotāji un pasīvie līdzgājēji. Fakti liecina, ka daļa skolotāju joprojām veicina parādības, kas grauj skolas dzīvi un kārtību. No daudzām skolām mums ziņo, ka skolotāji, pat skolu vadītāji neatbalsta komjaunatnes un pionieru organizācijas. Tādiem skolotājiem Padomju skolā nav vietas. No tiem neka vējoties jāatbrīvojas. Šķiru ienaidniekus, kas šodien indē skolu dzīvi, ar sekmēm iznīdēsim...”

Tipiskajā boļševiku stilā rakstītajā rakstā mūsu skolotāji gan apveltīti visādiem lamu vārdiem, bet īstenībā ar to viņus tikai apzīmēja par īstiem kultūras cilvēkiem, par boļševiku naida un asiņu sistēmas ienaidniekiem. Pavisam slihta liecība būtu mūsu skolotājiem, ja boļševiki būtu viņus slavējuši.

Minētajam avižu rakstam līdzīgā garā ieturēta arī Rīgas pils. izglītības pārvaldes priekšnieka O. Grīnberga runa skolu vadītājiem 1940. g. 16. oktobrī, kur viņš starp citu sacīja:

„Šīs dienas apspriedē mēs atklāti un noteikti esam konstatējuši, ka Rīgas skolās savus taustekļus izpleš mirstošā plutokrātiskā kliķe, lai izsauktu skolu jaunatnē pretpadomju noskaņojumu un noziedzīgu rīcību pret darba tautas valsti un brīvību... No skolu vadības un skolotāju darba vajadzēs pazust tiem, kas nespēj izprast Padomju skolas uzdevumus.”

„Jaunais Komūnārs“ 1941. g. 3. n-rā raksta:

„Dažās mācību iestādēs (īstenībā tādu bija liels vairums — Aut.) novērojama parādība, ka skolas vadība un atsevišķi skolotāji acīm redzami vilcinās organizēt jaunus pasākumus skolas dzīvē, tāpat izvairās rosīgāk atbalstīt audzēkņu pašdarbību. Ņotiek apbrīnojami pacietīga un izturīga gaidīšana uz „rīkojumiem no augšas,“ lai gan parasti gluži labi zināms, ka pasākums jāveic pašierosmes kārtā.“

Līdzīgu stāvokli padomju prese atzīmē arī arodnieciskajās skolās. Piemēram var derēt izvilkums no Rīgas teknikuma korespondenta raksta „Jaun. Komūnārā“ 1940. g. 50. n-rā:

„Klasēs valda ļoti nevēlams noskaņojums, kas traucē mierīgu skolas iekšējo darbu un sadzīvi. Ir audzēkņi, kas atklāti demonstrē savu neiecietību un naidu pret komjauniešiem. Vai tiešām audzinātāji šīs nekārtības neredzētu un nespētu novērst?

Kur ir sienas avīzes? Vēl nav nevienas klases, kas varētu parādīt savu pirmo sienas avīzi. Ļoti pasīvi (ar maz izņēmumiem) ir klašu audzinātāji. To darbs vēl neatbilst jaunā laika prasībām un garam.

No visām 40 klasēm tikai divas ir izpratušas šo laiku nozīmi un ieslēgušās oktobra sacensībā.“

To atzina arī pats Izglītības tautas komisāriāts. Komisāra vietnieks J. Jansons par skolotāju nostāju izteicās tā (Pad. Latv. Nr. 65):

„Skolotāju izturēšanās pret demonstratīvo buržuju jaunatni (lasi: nacionāli un pretboļševistiski noskaņotu jaunatni — Aut.) dažos gadījumos bijusi glēva un nemākulīga. Šie trūkumi nākamā skolas darba mēnesī jānovērš... Darba tauta Padomju skolās savus šķiras ienaidniekus nesaudzēs.“

Visai raksturīga skolotāju nostājas ziņā arī Liepājas pilsētas un apriņķa skolotāju 1941. g. 3. un 4. janvāra konferences rezolūcija. Līdzīgas rezolūcijas, ko diktēja turienes kompartija, „pieņemtas“ arī citu apriņķu skolotāju sanāksmēs:

„Noklausoties skolu inspektrises b. Arnis ziņojumu par skolas darbu 1940/41. m. g. pirmajā pusgadā un skolotāju svarīgākiem uzdevumiem, kā arī noklausoties ziņojumam sekojošos referātus, Liepājas pilsētas un apriņķa pamatskolu un nepilno vidusskolu skolotāju konference konstatē, ka visā skolu valdes darbībā, kā arī līdzšinējā pilsētas izglītības daļas darbībā nav saskatāmi spilgtāki momenti, kas liecinātu par šo iestāžu cenšanos panākt lūzumu skolu līdzšinējā darbības gaitā.

Skolās ir gan uzsākuši darboties pionieru un citi skolnieku pašdarbības pulciņi, izvesta vai sāka sociālistiskā sacensība, no lasīti referāti, kopīgi ar skolotājiem un bērnu vecākiem apspriesti daži skolu dzīves jauninājumi, tomēr izpalikusi ciešākā skolas un partijas sadarbība, izpalicis vai vāji bijis noorganizēts politiski sabiedriskās izglītības darbs. Tikai samērā neliela skolotāju daļa

izpratusi, ka arī viņiem jāuzņemas aktīva padomju iekārtas pilsoņa pienākumu pildīšana patlaban notiekošā vēlēšanu kampaņā. Ne visai apmierinošs ir bijis skolotāju politiskās izglītības darbs. Izpalikusi antirelīģiozā, kā arī stachanoviska darba metožu propaganda. Nerunājot par komūnistisko audzināšanu, vāja bijusi masu kulturālā apkalpošana.

Skolās trūcis mācību līdzekļu. Arī skolotāju algu nekārtīga izmaksa zināmā mērā traucējusi skolas darbu. Tomēr, dziļāk analizējot skolas dzīvi, nevar nesaskatīt tanī zināmu indifērentismu tiklab no daļas skolnieku, kā arī skolotāju un bērnu vecāku puses.

Šis indifērentisms jeb šī vienaldzība, kas ir viens no galveniem skolas kolektīva sekmju grāvējiem, izskaužams, strādājot vienībā un darba saskaņotībā ar Kompartiju un progresīvajām vecāku apvienībām.

Tādēļ konference liek priekšā tautas izglītības daļu vadītājiem stingri raudzīties, lai šis darbs tiktu nostādīts visas skolas darbības plāna redzamākā vietā, lai jaunās padomju skolas tālākā izveidošanā jauni ierosinājumi un priekšlikumi izietu arī no skolu kolektīviem, kas arī šinī nozarē pielietotu sociālistisko sacensību un citas jaunas darba metodes."

Visas šīs rezolūcijas, avīžu rakstos lasāmā skolotāju kritika un centrālo iestāžu vadītāju atzinumi bija pilnīgi vienprātīgi konstatējumā, ka Latvijas skolotāji nav „komūnistiskai celtniecībai“ derīgi darbinieki. Tāpēc arī represijas — cita par citu bargāka.

Jāatzīmē boļševiku iestāžu ārkārtīgā centība ielauzties savu upuru — šai gadījumā — skolotāju domu, uzskatu un atzinumu pasaulē. Aptaujas sekoja aptaujām, izziņas izziņām; atkal un atkal bija rīkojumi ierasties pie kāda „biedra“ uz pārrunām, kur neizbēgami uzdeva arī politiskas dabas jautājumus. Tāda pati skolotāju eksāminēšana notika dažādo „inspektoru“ un citu boļševistiskās varas pārstāvju apmeklējumos, nemaz nerunājot par pastāvīgajiem skolu darbinieku novērotājiem dažādu pionieņu un komjauniešu vadītāju, boļševiku ielikto skolotāju un skolas apkalpotāju veidā. No viņiem ziņojumi sanāca partijas pārstāvju rokās, kas tos kopā ar saviem papildinājumiem nodeva čekas agentu rīcībā.

Pat skolotāju sanāksmes nebija atstātas bez sevišķiem novērotājiem. Piemēram varētu minēt S. 6-klasīgās pamatskolas pārzines ziņojumu par apstākļiem lielajā skolotāju konferencē 1940. g. septembrī Rīgā.

„Skolotājiem konferencē bija ārkārtīgi nospiests garastāvoklis,“ raksta skolas pārzine... „Ievēroju, ka katrā krēslu rindā ar varu iespiedās daži vīrieši. Arī tajā rindā, kur es sē-

Daugavpils ēkas vieninieku kameras, kur ieslodzīja arī skolniekus. Šo kameru platums 0,50 m, dziļums 0,70 m, augstums 2,0 m. Pie griestiem stipra elektriska spuldze, kas karsēja gaisu, tā ka ieslodzīto mocīja karstums un gaisa trūkums. — Uzņēmums izdarīts pēc boļševiku padziņšanas, kad cietums jau bija nodedzis

dēju, kāds tips lika mums trim skolotājām sasēsties uz divi krēsliem, lai pats varētu ieņemt trešo. Šie cilvēki nu mēģināja noklausīties skolotāju sarunas un bija arī vienīgie aplaudētāji pēc konferences prezīdija runām.“

Inspektoru kancelejās, kompartijas šūnās un izpildkomitejās uz ievākto ziņu pamata sastādīja vēlamo, nevēlamo, pārceļamo un vispār „bīstamo“ skolotāju sarakstus iesniegšanai attiecīgai varas iestādei. Piemēram varētu derēt *Silenes* pagasta izpildkomitejas sastādīts saraksts ar ziņām „*kādi skolotāji pārceļami un kāpēc.*“ Arī te vairāk nekā puse skolotāju sastāva izpelnījusies šādas „atsauksmes“: augstprātīgs fašists, neprot krievu valodu, nebauda uzticību, bērnu vecāki nevēlas utt. Minētie „bērnu vecāki“ parasti gan bija tikai kompartijas pārstāvji, kam bērnu nereti nemaz nebija. Bet teorētiski viņiem bērni varēja būt, un tāpēc tie ar pilnām tiesībām parakstījās arī par bērnu vecākiem.

2. Skolotāju vajāšana.

Cik viegli bija skolotājam nogrēkoties pret boļševistisko iekārtu, pret „visbrīvāko pasaulē konstitūciju,“ pret tā saukto Staļina satversmi un iepazīties ar visām pret „tautas“ ienaidniekiem vērstajām represijām! Nemaz nevajadzēja dibināt pretboļševistiskas organizācijas, piedalīties kādos bruņotos uzbrukumos vai izplatīt pretkomunistisku literātūru. Nemaz nevajadzēja tik atklāti ignorēt sarkanās varas vīru rīkojumus,

kā to darija, piem., Z. 6-kl. pamatskolas pārzinis, kam bija uzdots tautas sapulcē runāt par komūnistu visvarenību, bet kas komūnisma cildināšanas vietā runāja par biškopību. Pietika ar daudz mazākiem grēkiem, lai iekļūtu melnajā sarakstā ar izredzēm uz drīzu atvadišanos no skolotāja un audzinātāja darba.

Rēzeknes apr. L. skolas pārzini apvainoja atklātā kaitniecībā tikai tāpēc vien, ka viņš savas skolas rajonā nebija atradis vairāk par septiņiem analfabētiem. — Tā paša aprīņa K. skolas pārzini un skolotājus sauca pie atbildības par to, ka skolā bija sabojāts kāds visiem pieejamā vietā pie sienas pielīmēts boļševiku vēlēšanu plakāts. — Ilūkstes apr. S. skolas pārziņa darbībā saskatīja pretkomūnistisku agitāciju tikai tādēļ vien, ka bija sagatavojis izrādei bērnu ludziņu — pasaku, kur rupucim mežā piederējusi pašam sava sēne. Šādā izrādē tā tad notikusi privātīpašuma cildināšana, kas padomju iekārtā neesot pieļaujama. — Ja skolotājs agrāk bijis loceklis patriotiskajā aizsargu organizācijā, tad jau ar to vien bija diezgan grēkots. Te jāpieņem, ka starp boļševiku laikā vajātiem vai deportētiem skolotājiem aizsargu organizācijas locekļi bija pārsvarā. — S. pamatskolas pārzini G. apcietināja, ilgi vārdzināja pa cietumiem un beidzot izsūtīja pie spaidu darbiem Kotlasas mežos par to, ka priekš dažiem gadiem bija atvēlējis kāda 1905. gadā nošauta un pie skolas aprakta revolūcionāra trūdus izrakt un pārvietot kapsētā. Šī paša G. kundze smagajos pārdzīvojumos izdarīja pašnāvību. — Pēc kara izcelšanās ar Lielvāciju parasts bija apvainot spiegošanā un signālizēšanā par labu ienaidniekam. Pietika ar dzīvokli nejauši vaļā palikušu logu, lai varētu apvainot signālizēšanā ienaidnieka lidmašīnām. Ar tik nesaprotamu vainas pamatojumu boļševiki savā asinskārē apcietināja un pēc tam nogalināja Skolu departamenta vicedirektoru Čuibi, viņa dēlu — teknikuma skolotāju Arnoldu Čuibi, universitātes asistentu Nikolaju Reinicu utt., utt.

Nav iespējams uzskaitīt visus tos savādos, loģiski domātājam cilvēkam bieži vien nesaprotamos iemeslus, kas boļševikiem noderēja vajāšanas ierosināšanai pret skolotājiem. Isteņībā visiem sarkanās varas upuriem bija tikai viens noziegums — mīlestība uz savu tautu un dzimto zemi. Maskava saprata, ka vislielākais šķērslis pilnīgai mūsu zemes pakļaušanai boļševisma varai ir nacionāli un eiropiski noskaņota inteliģence un tāpēc arī pret to vajāšanas vērsās visasāk. Tāpēc arī garais upuru saraksts, ko sarkanais gads prasīja no latviešu tautas darbinieku skolotāju saimes.

Skolu departamenta vicedirektors Arnolds Čuibe. ... Kāds bija un kāds atrasts pēc boļševiku padzišanas ...

Kā vieglākais sods atzīmējama *pārcelšana* no līdzšinējās darba vietas kādā citā, kas nereti notika ar pazeminājumu amatā. Tā, piem., no skolu pārziņu un direktoru amata atļirvotos skolu darbiniekus parasti nolika par skolotājiem kādā citā skolā. Vispār tikai ļoti retos gadījumos agrākos skolu vadītājus atstāja tai pašā vietā un amatā.

Daži skolotāji arī paši vēlējās pārcelties citā darba vietā. Likās, ka svešumā būs vieglāk pārciest to morālo sevis iznīcināšanu, ko boļševisms prasīja no skolotājiem. Tomēr tādu labprātīgu trimdnieku nebija daudz. Vairums mainīja darba vietu pēc priekšniecības pavēles.

Šai ziņā boļševiku varas vīriem bija ļoti skaidri izteikti nolūki. Viņi gribēja iznīcināt skolotājiem visus līdzšinējos sakarus, pat paziņanos, lai tā padarītu viņus garīgi nevarīgākus un vieglāk valdāmus. Jaunā sabiedrībā skolotājs nezināja, kurš te draugs, kurš ienaidnieks, kurš ir boļševisma pretinieks, kurš sarkanās varas algots spiegs. Tādā neziņā bija daudz grūtāk strādāt aktīvu nacionālās audzināšanas darbu, bet boļševiku funkcionāriem iespējas bija daudz lielākas. Tāpēc arī skolotāju pārcilāšanas 1940./41. m. gadā notika vēl nepieredzētos apmē-

ros. „Mēs viņus tā izjauksim, ka tie viens otra vairs pat meklēdami nesameklēs,“ tā kāds augsts Skolu pārvaldes darbinieks ziņoja savam priekšniekam — izglītības komisāra biedram Jansonam. Un izjauca arī. Skolotāji kļuva par ceļotājiem vārda tiešā nozīmē. Beidzot gan arī paša Izglītības komisāriāta vadītājiem šī skolotāju dzenāšana likās pārsniegusi vēlamās robežas, kāpēc Skolu pārvaldes priekšnieks b. Grašmanis kādā rīkojumā Tautas izglītības nodaļu vadītājiem 1941. g. 18. maijā starp citu atzinās:

„Jāizbeidz skolu direktoru un skolotāju klejošana (pareizāk būtu bijis sacīt — dzenāšana. Aut.) no vienas vietas uz otru vietu. Ir pilnīgi nenormāli, ka šai mācības gadā vairāk nekā puse skolotāju pārgājusi uz jaunām darba vietām.“

Bet 1940./41. m. gadā dažādās mācības iestādēs strādāja vairāk par 12.000 pedagogu. *Tas nozīmēja, ka boļševiku varas gadā vismaz 6000 skolotāju — to starpā ap 4000 tautskolu darbinieku — dabūjuši atstāt līdzšinējo vietu un sākt darbu kaut kur citur.* Pie tam jāatceras, ka tikai retos izņēmuma gadījumos skolotāji saņēma kādu ceļa izdevumu atlīdzību. Lielajam vairumam bija nevien pašam jāsedz dažkārt ļoti lielle pārcelšanās izdevumi no vienas valsts malas uz otru, bet jāatstāj arī vecajā darba vietā iekoptā zeme, dārzs un saimniecības inventārs, jo jaunajā darba vietā bija pavisam citi saimniecības apstākļi. (Pilsētņiekus bieži pārcēla uz laukiem un lauku skolotājus novietoja pilsētu skolās).

Nemaz vēl nerunājot par smagākiem sodiem un skolotāju brīvības aprobežojumiem, par arestiem, apcietināšanām un deportāciju uz Padomju Savienību, arī pastāvīgie pārcelšanas draudi vienmēr kā Damokla šķēps karājās pār skolotāja galvu. Ne brīdi skolotājs nebija drošs, ka nesaņems pavēli atstāt darba vietu.

Latviešu skolotāju stāvoklis bija gluži tāds, kādu to 1913. gadā tēloja Krievijas komūnisma tēvs Ļeņins, zināms, visu attiecinādam uz skolotāju likteni cariskās Krievijas laikā. Operēdam ar faktiem, ko muižņieku pārstāvis Kļuževs bija cēlis priekšā Valsts domē sakarā ar skolotāju atļaišanām un pārvietošanām piecos gados pēc revolūcijas (no 1906. — 1910. g.), Ļeņins citē dažus teikumus no Kļuževa runas:

„Padomājiet, kungī, vai mūsu skolotājs var mierīgi gulēt? Aizmīgdams Astrahaņā, viņš nav pārliecināts, vai jau ritu neatradīsies Vjatkā. Iedomājieties šī zaķim līdzīgi vajātā pedagoga dvēseles pārdzīvojumus!“

Tālāk Ļeņins griežas pie Valsts domes locekļiem ar šādu konstatējumu:

„Tas ir jūsu liecinieks, labā spārna kungi, nacionālisti un oktōbristi! Un šis jūsu liecinieks ir spiests atzīt, ka attiecībā pret skolotājiem pielaista visneierobežotākā, visnekaunīgākā, visriebligākā valdības patvaļa! Šis jūsu liecinieks ir spiests atzīt faktu, ka skolotājus krievu valdība vajā līdzīgi zaķiem!“¹

Jāatzīst, ka Ļeņins te ņēmis Krievijas skolotājus ļoti spēcīgā aizbildniecībā. Vismaz nav trūcis stipru vārdu cariskās patvaļas raksturošanai. Pie tam tas attiecas uz laiku, kad politisku iemeslu dēļ pārcelto, izsūtīto vai apcietināto skolotāju skaits sastādīja pavisam mazu daļiņu no visas skolotāju saimes un kad Krievijas valdība politiski izsūtītiem maksāja vēl sevišķu uztura naudu. To saņēma arī pats Ļeņins, rakstīdams Sibīrijā savus naida un žults pilnos artiķeļus par veco Krieviju. Ko gan Ļeņins būtu sacījis, ja cariskās Krievijas valdība būtu pārcilājusi un izdzenājusi vairāk nekā pusi no visa skolotāju sastāva, ja būtu slepeni nogalinājusi skolotājus, kuŗu nāves vaina bija vienīgi viņu mīlestība uz savu zemi un savu tautu, ja būtu tūkstošiem cilvēku, to skaitā arī mātes ar zīdaiņiem, bērnus, sirmgalvjus un slimniekus kā kaujamus lopus sadzinusi aizrestotos vagonos un tad slāpēs un badā nedēļām ilgi rāvusi projām no dzimtenes, lai tad kādā Krievijas tukšnešū vai tundru malā tos pamestu savam liktenim? Ko tad būtu teicis Ļeņins un visi citi komunistiskie rakstītāji, kam nekad netrūka skaļu vārdu un spilgtu krāsu, ja vajadzēja tēlot savu pretinieku grēkus un netikumus? Kāds troksnis tad būtu celts ārzemju laikrakstos, ja cariskā valdība būtu rīkojusies tā, kā to darija boļševiku vara Latvijā? To varam it labi iedomāties, atcerēdamies boļševiku varas laika avižu rakstu un grāmatu stilu, tāpat viņu mitinrunātāju patosu.

No tā laika, kad Ļeņins izteica savu sašutumu skolotāju vajāšanas dēļ, līdz boļševiku vardarbībām Latvijā, pagājuši tikai divdesmitastoņi gadi, tomēr diezgan ilgs laiks, lai boļševiki varētu daudzkārtīgi pārspēt cara valdības un tās žandarmu metodes.

Ja nu tagad Ļeņinam vajadzētu izteikties par boļševiku varas organizēto skolotāju un citu mūsu tautas piederīgo vajāšanām Latvijā, viņš tikai apmierināts paberzētu rokas un atkārtotu savu slavenu tezi: „Morālisks ir it viss, kas vien kalpo

¹ Ленин. XVI. 416. lapp. No raksta „Par Taufas izglītības ministrijas politiku“ 1913. g.

revolūcijai un līdz ar to komūnistiskai iekārtai." Bet šī teze ir arī nāves spriedums visiem tiem, kas savu zemi un tautu grib redzēt brīvu no komūnistu asiņainās varas. Šī teze bija arī nāves spriedums daudziem latviešu skolotājiem.

Lai ar dažiem skaitļiem raksturotu skolotāju vajāšanu apmēru boļševiku varas laikā, aplūkosim vispirms Izglītības komisāriātam 1940./41. m. gadā pakārtoto ģimnaziju, arodu vidusskolu un zemāko arodu skolu 3374 skolotājus.

No tiem:

No jauna ielikti darbā boļševiku laikā, pie kam lielai daļai nebija nekādas pārdarboģiskas izglītības un ļoti trūcīga vispārīgā izglītība	1021
Pārcelti citā darba vietā	335
Atlaisti vai neciešamu apstākļu dēļ paši aizgājuši no pārdarboģiska darba	690
Ar boļševiku iestāžu rīkojumu apcietināti un pēc tam atbrīvoti vai paši no cietuma izbēguši	14
Apcietināti un pēc tam pazuduši; jāpieņem, ka daļa no tiem nogalināta	30
Varmācīgi aizvesti uz Padomiju	94
Nogalināti	8
Repatriējušies, lai izbēgtu boļševiku vajāšanām	51
Skolotāji, kam varmācīgi aizvesti vai nogalināti tuvinieki	42

Šie skaitļi raksturo boļševiku rīcību sevišķi divos virzienos. Vispirms, no augsti kvalificēto ģimnaziju un arodniecisko mācības iestāžu skolotāju saimes izrauti 887 darbinieki jeb vairāk nekā ceturtdaļa (26,3%) no visa skolotāju sastāva. Otrkārt, zudušo aizstāšanai vai arī dažādu boļševistisku priekšmetu mācīšanai no jauna darbā ielikta 1021 persona; no tām lielākā daļa bez kādām pārdarboģiskām zināšanām vai ar ļoti trūcīgu vispārīgo izglītību. Tātad gandrīz trešdaļa (30,3%) no visiem šo skolu darbiniekiem bija vai nu pilnīgi neprašas, vai — labākā gadījumā — „mazpratēji“ audzināšanas un mācīšanas darbā.

Šie skaitļi, kā jau aizrādīts, attiecas tikai uz Izglītības komisāriātam pakārtoto ģimnaziju un profesionālo skolu darbiniekiem un aptver tikai ceturto daļu no visiem skolotājiem. Tiem vēl pieskaitāmi citu resoru (lauksaimniecības, veselības kopšanas, jūrniecības) un lielā tautskolu skolotāju saime, ko boļševiku varas politika skāra tikpat smagi un dažviet pat vēl smagāk. Vienīgi no darba pavisam atlaisto skaits te proporcionāli nebija tik liels.

Uzstādot vispārīgo boļševisma upuru bilanci, pie tam ievērojot nevien izglītības, bet arī citu resoru mācības iestāžu zaudējumus, baigo gadu raksturo šādi skaitļi, kas pieņemami kā minimālie:

Pārcelti citā darba vietā, ar vai bez pazeminājuma amatā ap	6000 skolot.
Atlaisti vai neciešamu apstākļu dēļ paši aizgājuši no paidagoģiskā darba ap	1500 „
Apcietināti un pēc tam pazuduši; jāpieņem, ka daļa no tiem nogalināta	67 „
Nogalināti	33 „
Varmācīgi aizvesti uz Padomijas spaidu darbu vai nometināšanas vietām	372 „

Nogalināto, uz Padomijas spaidu darbu vietām izsūtīto un boļševiku varas režīmā dzīvību zaudējušo skolotāju skaits tā līdzinās 472 personām. Bet tas vēl nav viss. Jāatceras, ka izglītības darbinieku vajāšana sākās jau tūlī pēc boļševiku ienākšanas un turpinājās ilgāk par gadu. Šajā laikā daudzi skolotāji mainīja nodarbošanos, kāpēc tie bijušie skolotāji, kam liktenis bija lēmis vēlreiz krist boļševiku varā, aizvesto vai pazudušo sarakstos minēti kā kādas citas profesijas darbinieki. Arī ziņas par cietušiem privātskolotājiem nav pilnīgas, tādēļ viss boļševisma asinsupuļu kopskaits pat visuzmanīgākajā aprēķinā pārsniedz 500 personu, t. i., 4,2% no visa skolotāju sastāva.

3. Dažu vajāto skolotāju piedzīvojumi boļševiku varas laikā

1. Par ko skolotāju atcēla no amata.

Rīgas pils. N. pamatskolā kādā latviešu valodas stundā skolēni sāka klusām dziedāt tautas lūgšanu „Dievs, svētī Latviju!“ Viens no skolēniem — Visvaldis D. sajūsmā dzirdamāk iesaucās: „Lai dzīvo Latvija!“ bet Jurijs B. savu atzinību un pievienošanos biedram izteica ar: „Bravo, Visvaldi!“

Skolotāja A. K. gan tūlī aplūsināja saucējus un dziedātājus, bet pats notikums nebija noslēpjams. Klases spiegs to paziņoja skolas pionieru vadītājam, un tas savukārt politiskai pārvaldei. Skolā ieradās izmeklēšanas komisija čekas pārstāvju un skolu inspektora sastāvā. Ilgi tirdīja visus šīs klases skolēnus un skolotājus

Rezultātā skolēnus Visvaldi D. un Juri B. izslēdza no skolas, bet skolotāju A. K. atcēla no amata.

2. 1000 rubļu naudas sods par „neclienīgu” izturēšanos.

B. 6-kl. pamatskolas pārzinis R. liecina:

„Mani apcietināja it drīz pēc boļševiku ienākšanas. Apcietināšanas iemesls, kā izrādījās, arī bija sakarā ar šiem sarkanajiem plūdiem mūsu zemē. Kad čekā uzskaitīja manus noziegumus, tad tur kā galvenais apsūdzības materiāls figūrēja kāda spiega ziņojums. Boļševiku armijai Latvijā iebrūkot, kad dažādi mūsu zemes atkritumi par to jūsmoja, es esot teicis:

„Tagad mēs redzam, kādi nevalstiski elementi dzīvo Latvijā!” Bez tam es kā bijušais aizsargu nodaļas priekšnieks esot vispār „piektās kolonnas loceklis” un antisemitisma veicinātājs. Pierādījumu tomēr nekādu nebija, atskaitot minēto spiega ziņojumu.

Biju nosēdējis cietumā vienu mēnesi, kad man paziņoja spriedumu: Par neclienīgu izturēšanos pret sarkanās armijas sagaidītājiem man jāmaksājot naudas sods 1000 rubļu vai jāsedot cietumā vēl trīs mēneši.

Mani piederīgie samaksāja lielo naudas sodu, un tā es tiku no cietuma vaļā.

Citi sodi tomēr vēl sekoja. Skolu valde mani tūlī atcēla no skolas pārziņa un skolotāja amata. Paliku bez darba un bez maizes. Kā politiski neuzticamai personai man bija jāatstāj arī līdzšinējais apriņķis un jāmeklē darbs citur.

Skolotāju tomēr bija liels trūkums, un tā man pēc ilgākas klejošanas atkal izdevās dabūt skolotāja vietu kādā citā apriņķī.

Šis apstākļi man atnesa arī ko labu. Dzīves vietas maiņas dēļ izglābos no aizvešanas uz Padomiju, kas agrākajā darba vietā man būtu bijusi neizbēgama.

(Paraksts)

3. Piecas dienas Bauskas čekā.

Pamatskolās pārzines M. stāsts:

1941. g. 22. jūnija vakarā pie manas skolas apstājās vieglais auto ar trim miličiem. Pasniedza man ordru par dzīvokļa izkrtišanu un manis apcietināšanu. To bija parakstījis Bauskas čekas priekšnieks b. Sorokins.

Dzīvokli pārmeklējot, miliči atrada labi daudz vērtīgu grāmatu, ko paņēma līdzī. Viņiem patika arī manas zelta un sudraba lietas, kuras arī neaizmirsā paņemt.

Kā pielikumu manām grāmatām un vērtslietām paņēma arī mani un noveda Bauskas pilsētas čekā.

Tur man bija gods tūlī iepazīties ar b. Sorokinu un viņa palīgu Pavloviču. Arī laiks šādai iepazīšanai bija čekas vajadzībām pats labākais, — tikai pusstunda trūka no pusnakts.

Čekas priekšnieka istaba iekārtota diezgan īpatnēji: pa visu grīdu biezs tepikis, logi aizklāti biežām segām un uz krēsliem pie sienas dažādi sitamie.

Pēc parastajiem personas noskaidrošanas jautājumiem sākās tiešā pratināšana: Kādēļ neatzīstat mūsu valsts iekārtu? Kādēļ audzināt savos skolēnos naidu pret mums? Mēs zinām, aiz jums stāv zēnu banda utt.

Daudz prasīja arī par skolotāju F. Sorokins zināja pat datumu, kad pie F. bijusi sapulce un kādas personas tur piedalījušās. Plakātu izlikšana ar boļševikiem naidīgu saturu esot mans un skolotāja F. darbs.

Jaunpiebalgas dr. skola pirms boļševiku iebrukuma (1939. g. uzņēmums)

Centos runāt tik maz, cik vien iespējams. Es taču no visa tā, ko Sorokins man tiecās piedēvēt, nekā nezināju. Tincināšana tomēr ievilkās līdz plkst. četriem rītā.

Tad atņēma naudu, virsdrēbes un mani pašu nodeva židietei Idai sīkākai izklatīšanai. Židiete savu darbu veica pamatīgi. Izģērba mani kailu un pārmeklēja katru drēbju vīlīti.

Meklēšana nekā jauna nedeļa un mani noveda cietuma kamerā. Tā bija auksta, mitra un tumša. Labi, ka atstāja manā rīcībā gultas segu un spilvenu.

Deva arī ēst. Rītos un vakaros vārītu ūdeni, pusdienā vienu kausu tādas zupas, kuņas saturu nekā nevarēja noteikt. Ūdeni un zupu pa kamerām iznēsāja vecās nemazgātās bļodiņās un gurķu bundžās.

Pratināja katru nakti 4 — 5 stundas. Sēdēt šai laikā vajadzēja tieši pretī elektriskai spuldzei, ko arvien tā pagrieza, lai gaisma spīdētu acīs. Karstums dedzināja seju un spilgtā gaisma acis padarīja pavisam neredzīgas. Centos, cik iespējams, sēdēt aizvērtām acīm, tomēr uz kameru ejot, vajadzēja ceļu taustīt rokām. Stundām ilgā sēdēšana spilgtajā gaismā un karstumā pat redzīgāko varēja padarīt aklu.

24. jūnija naktī Pavlovičs, lai izspiestu atzišanos, mani pratinot sīta ar sevišķu pēršanai sagatavotu pātagu. Tā bija plati pīta no ādas sloksnēm ar ievītām metalla stiepulēm.

Sītiņi bija briesmīgi smagi. Nokritu uz grīdas. Pēc tam nevarēju ne gulēt, ne sēdēt. Otrā dienā vēl pavēlēja tīrīt miliču telpas. Tā bija ļoti grūta diena.

25. jūnijā viens no apcietinātiem mēģināja bēgt. Židiete Ida pa otrā stāva logu to bija ievērojusi un parādījusi vietu, kur bēglis noslēpies. Drīz pēc tam miliču telpās dzirdēja kādu sitam. Dienu vēlāk, kad

Sarkanarmijas 1941. g. 4. jūlijā nodedzinātās Jaunpiebalgas dr. skolas drupas

gāju uz telpu apkopšanu, redzēju tur kādu cilvēku guļam sasiētām rokām un kājām. Tas laikam bija nelaimīgais bēglis.

Otrā dienā čekā bija liels uztraukums. Abi čekisti — Sorokins ar Pavloviču kliegdami rīkoja miličus. Pagalmā braukšanas gatavībā bija vairāki motocikli un automašīnas. Tajos krāva dažādas mantas.

Vakarā man atkal vajadzēja iet cauri miliču istabai. Tur uz galda redzēju zīmīti ar manu vārdu un pie tā ar sarkanu tinti „aizvest un sodīt.“ Sapratu, ka tas nozīmē nošaušanu.

Tomēr negribējās ticēt, ka visam jau gals. Ausis uzmanīgi tvēra katru skaņu, kas bija dzirdama aiz manas kameras loga. Zināju, ka tur ir benzīna noliktava. Šodien to apmeklēja sevišķi bieži. Miliči vēla mucas automašīnās un lādējās. Lamāja vāciešus un lielījās.

Tumsā bija atbraukusi vēl kāda mašīna ar divām apcietinātām sievietēm. Tās raudāja un lūdza nesamīt viņu drēbju nastiņas.

Dzirdēju, ka kāds no miličiem teica: „Domā, ka mēs šīs vecās tālu vedīsim! Padod tikai cirvi!“ Otrs atbildēja, ka cirvis jau esot ielikts. „Arī to skolmeistarieni paņemsim. Lai tik kādu brīdi vēl pasēd aiz restēm!“

Aiz mana loga steidzīgi kravājās uz aizbraukšanu. Vēla benzīna mucas, kaut ko sviedā un gāza. Burzā dabūja ciest arī apcietinātās sievietes. Dzirdēju vienu iekliedzamiem un raudam. Tad aplusa miliču zobgalībās un lamu vārdos.

Pēc brīža mašīna ierūcās un aizbrauca. Es biju aizmirsta. Vai tas nozīmēja izglābšanos? Neziņā vēl slēpās kāda cerība.

Pēc kādas stundas atkal balsis un soļi gaitenī. Žīdiete Ida kaut ko stāsta un skaidro. Kāds atrauj arī manas durvis un atkal aizcērt.

„Sāksim no pēdējām!“ kāds rīko. Tātad pie manis nobeigs.

Jaunpiebalgas dr. skolas skolēni savas skolas drupās

Jaunpiebalgas dr. skolas liktenis ir tipisks krievu „kultūras“ darbam Latvijā. Jau Ziemeļu kara laikā (1702. g.) krievi nodedzināja Jaunpiebalgas dr. skolu, 1917. gadā krievu karaspēks izdemolēja no jauna uzcelto un vēlāk vēl pārbūvēto un paplašināto skolas ēku. 1941. g. 4. jūlijā krievu sarkanā armija skolu atkal nodedzināja līdz ar 3 saimniecības ēkām un visu inventāru.

Turpat pie degošās skolas sarkanarmieši nošāva divus Jaunpiebalgas dr. skolas skolotājus: Alīni Zālīti un viņas vīru Ernestu Zālīti, kas bija mēģinājuši glābt savu ipašumu no sarkanarmiešiem.

Dzirdu, ka gaitēņa otrā galā no kamerām izlaiž apcietinātos. Lai kam daži mēģināja bēgt. „Kas bēgs, to noduršul Nebēgt, nositīšu tepat!“ kliedz balsis cita caur citu. Tad troksnis aplūst. Pēc brīža skan šāvieni — spalgi, juceklīgi. Tur izbeidzas citu apcietināto gaitas...

Tad pilsētā iegauļojas sirēna. Laikam pamanītas lidmašīnas vai arī tas ir signāls biedriem, lai vairs nevilcinās. No miliču sarunām jau zināju, ka vācu armija tuvu.

Sirēna kauc ilgi un vienmuļīgi kā briesmas nojautis suns. Tad arī kaukšana aplūst. Bumbas nedzird metam.

Stundas paiet vistumšākā neziņā. Brīvība un jauna dzīve vai — nāve? Jauns darba cēliena sākums vai gals? ...

Bet tad dzirdu klusus soļus gaitēnī. Blakus kamerā kāds klauszina pie durvīm un lūdz, lai izlaiž. Sievietes balss atbild, ka nevarot, — nesot atslēgu. Miliči aiziedami paņēmuši līdzī.

Klusums. Tad gaitēnī atkal balsis. „Bet mums nav tādu atslēgu,“ kāda virieša balss saka. „Nekas, es pievilēšu. Dod tās pašas!“

Sāk rīkoties gar manām durvīm. Kas tie tādi? Draugi? Ienaidnieki? Varbūt kādi miliči vēl atnākuši mūs nobeigt...

Atslēgu pievilēšana tomēr neiet tik ātri. Minūtes velkas kā mūzība. Šī neziņa šķiet smagāka nekā pati nāve. Kaut jel nu ātrāk!...

Te durvis atvepas, un es ieraugu gaiteni — divus pazīstamus aizsargus. Tātad tomēr te mani bijušie biedri, mani tautas brāji! Tad tomēr būšu atkal brīva!...

Bet kājas kā sastingušas. Nevaru ne vārda pateikt, ne pakustēties. Aizsargi mani aiz rokām izved gaiteni un tad ārā no čekas mājas.

Esmu brīva!...

(Paraksts)

4. Skolotāja X. piedzīvojumi Rīgas čekā.

„Jau 1941. gada aprīļa beigās“ stāsta skolotājs X., „kā bijušais Latvijas armijas virsnieks saņēmu rīkojumu ierasties Atsevišķā Baltijas kara apgabala (Pribovo) III daļā, Amatu ielā 4, pie biedra Jemeljanova. Tas izrādījās kāds augstāks čekas virsnieks un bija sīki informēts par manu dzīvi, ģimeni, par manu pagātņi, dzīves apstākļiem utt. Viņam pat bija jau zināms, ka mani uz šejieni pavadījis kāds no maniem ģimenes locekļiem, kas rīkojumā bija noliegts.

Čekists Jemeljanovs man lika priekšā iestāties viņu dienestā. Manos pienākumos pagaidām ietilptu darba kolēģu, sevišķi skolas direktora, paziņu un bij. kaņavīru izspiegošana, ziņošana par noskaņojumu sabiedrībā un pretboļševistisku elementu uzrādīšana...

Vairāk nekā trīs stundas Jemeljanovs gan ar laipniem solījumiem, neaprobežotu materiālo līdzekļu piedāvājumiem un tiesiskā stāvokļa uzlabojumiem, gan ar draudiem personīgi un ģimenes locekļiem visādi centās no manis izspiest parakstu viņa priekšlikumam. Kad tas tomēr neizdevās, šķirāmieš ļoti naidīgi. Pārmeta man godīguma un pienākuma apziņas trūkumu, piedraudēja man ar nepatīkamām sekām, bet tomēr mani atbrīvoja...

Kad pēc traģiskās 14. jūnija nakts ierados skolā, darba biedri nevarēja apslēpt savu izbrīnu. Daudzi no tiem izteica atklāti. Izrādījās, ka es biju dzīvoklī meklēts aizvešanai uz Padomiju, kā tas tani naktī notika ar tūkstošiem Latvijas pilsoņu. Sevišķi laimīga gadījuma dēļ neviens no manas ģimenes naktī nebija dzīvoklī, un tā šai pirmajā uzbrukumā vēl paliku brīvs. Vairāki mani darba biedri bija aizvesti, tāpat pulciņš skolas audzēkņu. Bija tikai laika jautājums, kad arī man būs jāpievienojas nelaimīgajiem.

Pēc visām pazīmēm vislietderīgāk būtu bijis pamest darbu un vismaz uz kādu laiku noslēpties. Tomēr pienākuma apziņa pret manu darbu un kāda fatāla palaušanās liktenim piespieda izlietot puslīdzekļus un novērtēt boļševīku papņēmienu cilvēcīgāk, nekā tie bija patiesībā.

Izsūtījis ģimenes locekļus no Rīgas, pametu dzīvoklī un pa naktīm mēģināju slaptstīties dažādās vietās. Tas tomēr nenācās viegli. Daži draugi un paziņas bija atstājuši Rīgu, citi baidījās iekrist. Tādos apstākļos atradu par visdrošāko pārgulēt turpat skolā kādā tukšā klasē, katlu telpā vai galdnieku darbnīcas tapsētāju materiālu noliktavā. Plašajās skolas telpās naktīs bija puslīdz droši. Launākā gadījumā vēl palika iespēja no otrā stāva loga nolēkt kaimiņu mājas dārzā. Nedrošība pieauga tikai tad, kad šīs telpas sāka izmantot daudzi, — dažreiz salasījās līdz divdesmit šādu bēgļu.

26. jūnijā, kad karš starp Lielvāciju un Padomju Savienību jau bija sācies, skolas darbnīcā ieradās kāds civilā ģērbies armēņu vai židu tipa vīrietis un uzaicināja mani tūlī sekot. Esot steidzīgi jāizdara kāds auto remonts. Kad izgāju uz ielas, tur jau gaidīja čekas „limuzīns“ ar diviem sargiem zili sarkanajās čekistu cepurēs.

„Uz kurienu brauksim?“ es jautāju, tūlī saprazdams, ka par kādu auto remontu te nu gan vairs nebūs runāšana.

„To jūs tūlī redzēsiet,“ armēnis atbildēja, ironiski pasmīnēdams.

Auto apstājās pie Rīgā labi pazīstamā nama Brīvības un Stabu ielas stūrī. Tur bija Padomju Latvijas čekas galvenā mītne.

Mani ieveda ērtā istabā, kas bija iekārtota ja arī ne gaumīgi, tomēr ar zināmu pretenziju uz greznību. Pa visu grīdu biezs tepīķis, logu pusē elegants melns rakstāmgalds, tam pieskaņota arī istabas pārējā iekārta.

Mani uzaicināja iztukšot kabatas. „Mēs jums nekā nedarīsim,“ sacīja armēnis, aizsmēķēdams papirusu. Man tikai vajagot izstāstīt visu par to pretboļševistisko organizāciju, ko skolā vadot direktors un es. Šai organizācijā darbojoties arī skolas inspektors un grāmatvedis. Skolā vispār neesot boļševistiska gara, par skolotājiem esot pieņemti boļševīkiem naidīgi elementi utt. Savu vainu es varot izpirkt tikai vaļsirdīgi visu izstāstīdams un atzīdamies. Pratināšanas laikā man aiz muguras stāvēja divi čekisti pistolēm rokās. Galvu pagriežot, redzēju stobrus pie deniņiem.

Kad nevarēju armēnim nekā tāda pateikt, ko no manis gribēja izziņāt, austrumnieciskais „izmeklēšanas tiesnesis“ — dzirdēju, ka viņš pa telefonu ar kādu sarunādamies sevi nosauca par Batullīnu vai Baturīnu — kļuva arvien sirdīgāks. Paķēra papīru žūksni, kam it kā vajadzēja reprezentēt manu „lietu“, šķirstīja, kaut ko salīdzināja un, mani atstājis cita čekista uzraudzībā, skraidīja pa blakus istabām. Tam visam vajadzēja radīt tādu iespaidu, ka mani izteicieni tiek pārbaudīti.

„Jūs pilnīgi veltīgi liedzaties,“ viņš beidzot man uzbruka. „Blakus istabā nupat pratina jūsu direktoru. Viņš jau ir atzinies, ka jūs abi skolā esot sacījuši, ka Padomju Savienība tikšot sakauta.“

Šis čekistu triks jau man bija pazīstams. Paraustīju tikai plecus.

Pratināšanai ieilgstot, istabā ienāca kāds boļševiku sabiedrībā neparasti eleganti ģērbies, man nepazīstams vīrietis. Armēnis acumirkli piecēlās, sveicināja ienācēju ļoti korrekti un ziņoja, ar galvu uz manu pusi pamādams, ka es nekā negribot stāstīt.

„Kāpēc tu nerunā, suņa dēls?“ elegantais man uzblāva, lietodams arī boļševiku leksikonā uzglabājušos senseņos krievu lamu vārdus.

Atbildēju, ka neesmu pieradis runāt ar tādiem rupjiem cilvēkiem, tādēļ neatbildēju, iekām nerunās pieklājīgāk.

Iegrūdis man ar pistoles stobru deniņos neņaus, pēc katra teikuma nejdzīgi lamādamies, elegantais nobeidza:

„Nu labi, draudzīņ! Mums ir ļoti iespaidīgi līdzekļi pat mēmos piespiest runāt.“

Parādījis armēnim divus pirkstus, „biedrs priekšnieks“ aizgāja.

Pēc armēņa mājiena man vajadzēja viņam sekot. Mani veda pa vairākām kāpnēm, no viena gaitēņa otrā, līdz apstājāties pie kādas sienā izbūvētas nišas. Tā bija tik augsta, ka tikai apsēžoties tur varēja iespieties.

„Sēdies!“ armēnis pavēlēja.

Domāju, ka mani varbūt fotografēs, un apsēdos. Bet niša bija paredzēta pavisam citiem nolūkiem. Tikko biju apsēdies, armēnis no sānsienas man aizbīdīja priekšā cieši gar kaklu stipru koka šautru. Atradās slazdā, kur tikko varēju kustināt galvu.

„Vai tagad tu atzīsties?“ armēnis jautāja, man acis glūnēdams.

„Man nav nekā ko atzīt,“ atbildēju, cik spēdams mierīgi. Nākošā acumirkļi armēņa rokās ieraudzīju koku ar 5—10 cm garu adatu. Ar asu spēcīgu triecienu armēnis to iesīta man galvā. It kā simtiem āmuru būtu reizē gāzušies uz manu galvu, it kā tā droptu gabalos. Nelietis laikam kustināja man galvā iesīsto ilēnu. Es kaucu neizturamās sāpēs, spēru armēnim ar kājām.

„Es tevi brīdinu mulķīgi nepretoties un stāstīt visu, ko zini. Nedomā, ka es tevi tik drīz aizraidīšu viņā pasaulē, Es varu savu adatu arī tik dziļi ieurbt tavās suņa smadzenēs, ka tu gan nenomirsi, bet uz visu mūžu paliksi idiots. Vai gribi?“

Un necilvēks sīta atkal.

„Ko lai saku! Ko lai saku!“ ... neciešamo sāpju žņaugos joņoja domas. Bet lūpas tomēr klusēja.

Cik ilgi tas turpinājās, nezinu. Minūtes šķita vesela mūžība. Es biju tuvu nesamaņai.

Kā pa miglu redzēju, ka armēnis nolaiž manai nišai priekšā slēgus. Paliku tumsā. Jutu tikai, ka elpošanai trūkst gaisa un ka zūd samaņa.

Nezinu, cik ilgu laiku biju tur pavadījis. Asinīm noplūdis, galīgi truls un vienaldzīgs pret visu, es pat nevarēju reaģēt uz armēņa kāju spērieniem, kad tas, mani no nišas izvilcis, dzina pa gaiteni atpakaļ uz pirmās pratināšanas istabu.

Te drīkstēju ar kabatas lakatiņu noslaucīt savu asiņaino seju. Ja vien es atzišoties un visu izstāstīšot, man vairs nekā nedarišot, es varēšot iet.

Man arī tagad nebija ko teikt.

Pēc brīža jau atkal atrados čekas slēgtajā limuzīnā, blakus savam inkvizītoram — armēnim.

„Uz kuriem tagad brauksim?“ uzdrošinājos prasīt.

„Nu, uz tavu skolu jau nē!“ saņēmu smiekliem pavadītu atbildi.

Kad no Brīvības ielas iegriezāmies Matīsa ielā, turpmākais ceļš jau man bija skaidrs. Braucām uz centrālcietumu.

Tur mani nostādīja ar seju pret karsti sakurinātu krāsni. Domāju, ka tas bija tikai gadījums, — krāsns bija sakurināta dokumentus dedzinot. Varbūt arī rafinēts paņēmieni.

Tā kā nebiju spējīgs nostāvēt, izsauca mani pie lodziņa, izpildīja kādu anketu un ievēda citā telpā. Tā bija liela telpa, kurai visapkārt iekārtoti koka sprostī, ar apm. vienu m² lielu grīdas platību. Vienā no tiem iestūma arī mani.

Cik varēju novērot, visos sprostos bija cilvēki. Vienā no tiem traķoja kāds čekas virsnieks — vismaz viņš pats sevi tā nosauca. Prasīja pēc cietuma priekšnieka, lamājās.

Citos sprostos vaidēja, smagi elsa... Pēc tam sākās „kratīšana.“ Izģērba kailu, atņēma visu, kas vien bija klāt, pārmeklēja, vai ķermeņa daļās nav kas paslēpts, noplēsa kurpēm zoles, biksēm izgriezta pogas, āķus, sīki pārmeklēja katru vilīti, ar knaibīlēm noknieba gredzenu no pirksta, nogriezta matas... Tad ceļš pa dažādām kāpnēm, gaitenīem, durvju durvīm. Virziena un telpas apjauta zudusi. Pats sevi vēro kā svešu ķermeni: vai izturēs to, kas tagad sekos? Ne sāpju, ne baļu, tikai nevaldāmas dusmas uz sevi un žēlums, ka esi iekritis tik mulķīgi un lēti...

Tad gājiens izbeidzas. Sargi atslēdz kādas durvis un mani iegrūž iekšā.

Atsēžos uz pirmā sola, jo nostāvēt nespēju. Ap mani kā miglā daudz cilvēku, tie kaut ko runā, jautā. Kāds latviešu, kāds krievu valodā mani sauc vārdā. Pazīst. Pasniedz ūdeni nodzerties.

Esmu vienā no centrālcietuma kamerām. Tā diezgan liela, diviem logiem; saprotams, logi ar dzelzs režģiem un dēļu kastēm aiz tiem. Augšā var redzēt šauru debess svītru.

Kamerā ap 40 vīriešu, starp tiem divi mani paziņas — Latvijas armijas virsnieki. Pārējie — studenti, skolnieki, brīvo profesiju darbinieki, policisti, instruktori, kareivji, strādnieki un pat viens darba invalīds, kas negadījumā dzirnavās zaudējis roku.

Apvainojumi neiedomājami muļķīgi, anekdotiski. Kāds izbēris sakņu dārziņā pelnus, kur atradusies arī kvēlojoša ogle. Secinājums — notikusi signālizācija vācu aeroplāniem, kāpēc vainīgajam draud nāves sods uz boļševiku slavenā 58. p. pamata. Kāds students izgājis pastaigāties un paņēmis līdzī fotoaparātu. Te ir skaidri pierādīta spiegošana. Līdzīgi noziegumi arī citiem, arī 16 gadu vecam skolniekam, 65 gadu sirmgalvim, darba invalīdam, virsniekam, ārstam.

Pa lielākaļ daļai drūmi klusēdami un sevī iegrīmuši vadījām dienas savā kamerā. Siltu zupu mums izsniedza tikai pa divām dienām reizi. Maizi iesvieda pa lodziņu durvis kā nikniem zvēriem viņu ēdamo. Pēcpusdienās vajadzēja sastāties rindā un trīs stundas soļot gar sava krātiņa sienām. Uzrauga acs visu šo laiku raudzījās pa kameras durvju caurumu, un revolverš uzmaniņa, vai neorganizējam kontrrevolūciju.

27. jūnija vakarā dzirdējam it tuvu spēcīgu lidmašīnu dūkoņu. Tā bija citāda nekā boļševiku daudz apdziedātiem „gaisa ērgļiem.“ Visi it kā sastingām klausīdamies. Tad — dobja detonācija, sprāga nomestās bumbas. Kaut kur baukšķēja boļševiku zenīrtalerija. Nebija šaubu — vācu lidotāji apmētāja boļševikus bumbām.

Kamerā garastāvoklis tapa daudz mošāks. Varbūt tomēr atbrīvotāji pienāks laikā, varbūt tomēr vēl būs lemts brīvību just!... Ilgi krātais rūgtums, zem mocītāju rokām augušais naids izplūst skaļos novēlējumos:

„Sītiēt tos sarkanos nezvērus! Metiēt savas bumbas un trāpait labi! Iznīcināit tos bruņu mašīnu tūkstošus, ko boļševiki atveduši mūsu tautas apspiešanai!“ ...

Bet kamera top arvien tukšāka. 26. jūnijā izsauca vienu grupu apcietināto. Tie vairs atpakaļ neatnāca. Katru dienu tikai aizveda un aizveda... Svētdien kamerā no četrdesmit apcietinātiem palika vairs tikai deviņi. Pārējos vēlāk atrada apraktus centrālcietuma pagalma bedrēs, šāvieniem sašķaidītām galvām, salauzītiem locekļiem.

Mums, tiem nedaudzajiem kamerā palikušajiem, šī nepārtrauktā nāves gaidīšana bija smagāka par pašu nāvi. Ik reizes, kad gaiteni atskanēja soļi, kad sargs atvēra durvis, neredzama žņaudzēja roka lika apklust pat elpai. Vai arī mani izsauks uz pēdējo gājienu? Vai tūliņ? Varbūt vakarā, naktī?... Sirds brīžiem sita nevaldāmi, brīžiem pavisam apstājās. Nervi draudēja sabrukt kaut kuņu brīdi.

29. jūnija agrā rītā kamerā ienāca čekists ar kādu sarakstu, kuŗā starp divpadsmit citiem bija arī mans vārds. Pēc pārbaudes čekists aizgāja, bet no viņa izturēšanās bija saprotams, ka arī mūsu ceļš tūliņ noslēgsies.

Kaut kas tomēr bija jādara, lai tikai nebūtu jāgaida un jāgaida. To izjutu nevien es, bet arī mani nedaudzie kameras biedri.

Svētdienas pēcpusdienā mūs izlaida divās grupās nokārtot vajadzības. Pavadīja tikai viens sargs. Atpakaļ atnākuši, mani biedri kļuva pastāstīja, ka lielais gaitenis esot gluži tukšs. Agrāk tur pastāvīgi staigāja bruņota sardze. Ko tas nozīmēja? Vai tiešām būtu ataususi mūsu lielā stunda? Vai varētu cerēt uz brīvību?

Būt vai nebūt, — kaut kas tomēr bija jādara. Kad mūsu grupu izlaida gaitenī, mēs sargu vienkārši samalām dūrēm. Ar atņemtām atslēgām atvērt kameru durvis bija viena mirkļa darbs. Skrejošo cietumnieku kļedzieni, soļu dima, lūstošo guļamo lāviņu brikskieni tricināja plašo gaiteni. Kad kādā gaitēņu krustojumā parādījās divi citi sargi, tos nositām ar malkas pagalmē un salauzto gultu stieniem.

Ciņā sadauzītiem locekļiem, asinīm noplūduši, mēs tomēr bijām gatavi pat kailām rokām uzbrukt katram čekistam, lai arī tas līdz zobiem būtu apkāries ieročiem. Mūs sauca brīvības un jaunas dzīves cerība!

Pie āra durvīm mūsu pūlis apstājās. Tās salauzt nav mums pa spēkam. Vai te būs jāapstājas? Vai te izsīks mūsu cerību pilnais uzbrukums? Nē, mums jātiek pagalmā, un tad tālāk uz ielas brīvībā.

Kādā sardzes telpā atrasti ieroči. Tos saņemam varbūtējai aizstāvēšanās ciņai. Nāk palīdzība arī no āra. Kāda sieviete mums pa loga režģiem pasniedz malkas skaldāmo cirvi. Ar to saskaldīt āra durvis ir tikai īsa brīža darbs, un ceļš uz pagalmu mums brīvs!

Bet lielle vērti, kas vienmēr tik cieši noslēdza šo ciešanu un nāves valstību no pārējās pasaules, šie smagie dzelzim kaltie vārti? Tie ir vajā, līdz galam tie atvērti, un mēs varam netraucēti iziet...

Uz ielas gan stāv kāds smagais auto ar bruņotiem sarkanarmiešiem, bet tie visi uztraukti raugās gaisā, kur patlaban riņķo lidmašīnas ar kašu krusta zīmēm. Mēs esam brīvi, brīvi!...

Nonācis savā dzīvoklī, es jutu, ka mani spēki izsīkuši. Esmu nevien nosirmojis pa šīm nedaudzajām dienām, bet tapis arī nevarīgs kā bērns. Es viss drebu un trīcu, visa pasaule man šķiet kā miglā, un es sabrūku pie savas gultas...

Tā nav nesamaņa, tas nav miegs, kas mani pārņēmis. Tas ir neapzināts murgu pārdzīvojums, kad galīgā fizisko un garīgo spēku sabrukumā acu priekšā rēgojas čekistu nirdzīgās sejas, kad ausis skan šāvieniem un upuru vaidi. Zemapziņa tomēr strādā, tā cinās un sauc pēc brīvības un cilvēka cienīgas dzīves.

Uzmodies un kaut cik sakopojis savus spēkus, ieslēdzu radio. Vai tā bija debesu balss? Murgu tēli izgausa vienā mirklī, un jauna dzīvība likās pildām manas krūtīs!... Istabā skanēja sen nedzirdētas dziesmas, vēstīdamas par brīvību un jaunas dzīves sākumu. Rīgas radio noraidīja „Deutschland, Deutschland über alles!“ un pēc tam mūsu tautas lūgšanu „Dievs, svētī Latviju!“

Jā, Dievs, svētī Latviju, manu tēviju! Tu nu esi brīva no sarkanās varas, un uz jaunu dzīvi atkal saukta tava daudz cietuši tauta!...

(Paraksts)

1941. gada jūnijā uz Padomju Savienību deportētie, pēc apcietināšanas pazudušie vai nogalinātie skolotāji

Saraksts un īsas biogrāfiskas ziņas.

1. **Betija Ābelīte-Ābele**, dzim. 1878. g. 21. decembrī. Klavieru klases skolotāja Liepājas valsts mūzikas skolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

2. **Jānis Āboliņš**, dzim. 1904. g. 26. maijā Kāģeru pag. Vītolīpos. Beidzis Valkas valsts ģimnaziju un Latvijas valsts konservatoriju. No 1935.—1940. g. Krāslavas ģimnazijā mācījis dziedāšanu un mūziku. Bijis klases un zēnu internāta audzinātājs. Ar 1940. g. 23. IX pieņemts par skolotāju N. Draudzības (Rīgas pils. 7.) ģimnazijā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

3. **Ernsts Ludvigs Adamovičs**, dzim. 1884. g. 23. septembrī Dundagā, Kublas (Kubeļu) skolā. 1911. g. beidzis Tērbatas universitātes teoloģijas fakultāti un 1929. g. ieguvis teoloģijas doktora gradu Latvijas universitātē. — Skolotāja gaitas uzsācis 1905./06. m. g. Stendes pagasta skolā. Pēc universitātes beigšanas darbojies par ticības mācības skolotāju vairākās Rīgas un Tērbatas vidusskolās; no 1918.—1920. g. skolotājs Valmieras latviešu vidusskolās un direktors Valmieras pilsētas reālskolā. No 1920. g. 28. janvāra līdz 1940. g. 5. augustam, t. i., līdz teoloģijas fakultātes likvidēšanai, universitātes mācības spēks, sākumā docents, no 1921. g. vecākais docents, bet ar 1929. g. — profesors. — Bez tiešiem mācības spēka pienākumiem universitātē profesors L. Adamovičs vairākkārt bija teoloģijas fakultātes dekāns, no 1929.—1931. un no 1933.—1936. g. universitātes studentu lietu prorektors, 1934./1935. g. izglītības ministrs. Paralēli šiem darbiem bija arī ticības mācības skolotājs dažādās Rīgas ģimnazijās. — Vairāku zinātnisko darbu autors, sevišķi baznīcas vēsturē, kas bija L. Adamoviča speciālitate; bet arī vispārējos reliģijas un audzināšanas jautājumos L. Adamovičam gan lielāka, gan mazāka apmēra zinātnisko darbu pūrs krietni liels. — Aizvests uz Padomju Savienību 1941. g. jūnijā.

4. **Anna Hermīne Adijāne**, dzim. Riekstiņā, dzim. 1906. g. 16. novembrī Vidsmuižas pag. Varapurva viensētā. Beigusi Rēzeknes skolotāju institūtu. Saksfagala pag. N. Rancāna 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta ar ģimeni uz Padomju Savienību.

5. **Austra Aigare**, dzim. Runga dzim. 1903. g. 6. aprīlī Taurenes pagastā. Beigusi Rīgas pils. III ģimnaziju un Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultāti. No 1925. g. strādāja par Rēzek-

nes valsts ģimnazijas matemātikas un fizikas skolotāju. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

6. Veronika Aiviekste, dzim. Reinsone, dzim. 1911. g. 1. maijā Biļskas pagastā. Beigusi Draudziņas bērnu dārznieču kursus. Bijusi audzinātāja Drabežu bērnu namā un Daugavpils vecpriekšpilsētas bērnu dārza vadītāja. Pēdējā laikā Cēsu valsts bērnu dārza pārzine. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

7. Jūlijs Aizpurvs, dzim. 1892. g. 12. novembrī. Beidzis vidusskolu un studējis. Mazsalves pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

8. Jānis Aizupe, agrāk Danenbergs, dzim. 1899. g. 12. martā Lutriņu pag. Beidzis Ventspils reālskolu. Apmeklējis Novoaleksandrijas mežkopības institūtu. Beidzis Latvijas universitātes mežkopības nodaļu ar inženiera-mežkopja gradu. Bijis mežzinis Kursišu virsmežniecībā un subasistents pie Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātes mežsaimniecības katedrās. Mežzinis pie Vijciema mežsaimniecības kursiem, vēlāk tajā pašā amatā Raiskuma mežsaimniecības skolā. Ar 1937. g. Cīravas resp. Aizupes mežsaimniecības skolas priekšnieks. — Apcietināts 1941. g. 7. janvārī, par tālāko likteni ziņu nav.

9. Helenē Alferova, dzim. Novicka dzim. 1892. g. 18. maijā Pēterpilī. Beigusi Liepājas siev. ģimnaziju. Strādājusi Hartviga progimnazijā, Liepājas IX un VII pamatskolā, Liepājas pils. krievu pamatskolā un Liepājas Vācu vecāku savienības skolās. Pēdējā laikā Liepājas valsts tehnikuma skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

10. Kristaps Allažs, dzim. 1888. g. 1. februārī Každangā. Beidzis Pleskavas skolotāju institūtu un Rīgas vidusskolu skolotāju sagatavošanas kursu matemātikas nozarē. Skolotājs Liepājas lietišķās mākslas vidusskolā, Liepājas valsts tehnikumā un Blaumaņa pamatskolas pārzinis. — Aizvests uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūnijā.

11. Marta Alļēna, dzim. Sīle, dzim. 1900. g. 14. aprīlī Palsmanes pag. Beigusi Rīgas pils. II vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Valmierā. Smiltenes I. pamatskolas skolotāja; pēc Smiltenes pilsētas abu pamatskolu apvienošanas turpināja darbu apvienotajā Smiltenes pils. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

12. Jezups Amelko, dzim. 1914. g. 7. oktobrī Zvirgzdienes pag. Kaļna-Grečos. Beidzis skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Šķaunes pag. Rubuļu pamatskolā un no 1938. g. Raipoles 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

13. Sergejs Andrejevs, dzim. 1890. g. 22. jūnijā Daugavpilī. Privātskolotājs, mācīja valodas. Daugavpils valsts arodu skolā strādājis no 1940./41. m. g. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

14. Meikuls Apels, dzim. 1901. g. 4. decembrī. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis Rēzeknes apr. Rikopoles un Rozenmuižas pag. Stojarovas skolā. — 1941. g. 13. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

15. Emīlija Aplocīna, dzim. Puže, dzim. 1892. g. 24. septembrī Pērkones pagastā. Beigusi sieviešu ģimnaziju Liepājā un augstākos sieviešu

kursus Pēterpilī. Pie Pēterpils universitātes filoloģijas nodaļas komisijas nolikusi valsts eksāmenus. No 1919. g. strādājusi Liepājas reālgimnazijā un no 1921. g. 1. Liepājas valsts ģimnazijā par vēstures skolotāju. Strādājusi arī Liepājas valsts tehnikumā un komercskolā. — 1941. g. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

16. Hermanis Aplociņš, dzim. 1891. g. 5. aprīlī Piebalgā. Beidzis Štiglica mākslas skolu Pēterpilī. Strādājis Liepājas ģimnazijā un Liepājas valsts lietišķās mākslas vidusskolā, mācot mākslas vēsturi un zīmēšanu. Pie Liepājas valsts ģimnazijas nodibinājis zīmēšanas un mākslas veicināšanas kursus; pakāpeniski no šiem kursiem izveidojās Liepājas valsts lietišķās mākslas vidusskola. Bijis šīs skolas direktors. — Aizvests uz Padomju Savienību.

17. Mirdza Arāja, dzim. Ērmāne, dzim. 1915. g. 7. jūnijā Rundāles pag. Beigusi Krāslavas valsts ģimnaziju un Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Bruknas pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

18. Pēteris Aronietis, dzim. 1880. g. 8. martā Grazdonas pag. Paņūjos. Beidzis garīgo semināru un Rīgas politehniskā institūta būvzinieņu nodaļu. Rīgas valsts amatniecības skolas un tehnikuma skolotājs. Bijis Latvijas satiksmes ministrs. Sarakstījis grāmatu Būvmateriāli. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

19. Vladimirs Asurs, dzim. 1883. g. 13. augustā Ribinskā. Beidzis Pēterpils vēstures un filoloģijas institūta vēstures un ģeografijas grupu. Strādājis par skolotāju Jelgavas un Ventspils reālskolā, Alūksnes izglītības biedrības ģimnazijā, Jaunlatgales valsts krievu ģimnazijā un pēdējā laikā Rēzeknes valsts krievu vidusskolā. — Tūlīn pēc boļševiku ienākšanas apcietināts un ievietots cietumā. Par viņa tālāko likteni nav ziņu.

20. Milda Atupe, dzim. 1891. g. 14. februārī. Beigusi Maldoņa siev. ģimnaziju ar pādaģoģisko klasi. Apmeklējusi 2 gadus Poltorackas sieviešu augstākos kursus. Strādāja Liepājas vakara vidusskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

21. Longins Ausējs, dzim. 1885. g. 30. oktobrī Pededzes pag. 1910. g. beidzis Pēterpils universitātes fizikas un matemātikas fakultāti, 1940. g. ieguvis ekonomisko zinātņu doktora gradu Latvijas universitātē. No 1910.—1919. g. skolotājs, vēlāk direktors Cēsu K. Millera (vēlāk L. Ausēja) reālskolā, no 1919.—1924. g. Skolu departamenta direktors. Ar 1921. g. L. Ausējs darbojas Latvijas universitātē, sākumā par stundu docentu, bet ar 1924. g. 1. novembrī par vecāko štāta docentu; ar 1939. g. 28. septembrī ārķ. profesors. — Blakus savam profesora darbam universitātē L. Ausējs visu laiku darbojās arī par skolotāju Rīgas vidējās mācības iestādēs, Rīgas skolotāju institūtā. — Periodikā daudz rakstījis par pādaģoģiskiem un sabiedriski kultūrāliem jautājumiem. Pazīstams arī kā daudzu mācības grāmatu autors vidusskolām. — Aizvests 1941. g. jūnijā.

22. Austra Austere, dzim. Muceniece, dzim. 1913. g. 6. decembrī Gaujienas pag. Beigusi Kaučmindes mājturības semināru un pie Izglītības ministrijas izturējusi tautskolotājas eksāmenu. Strādājusi Gaujienas pag. Sīkšņu skolā un pēdējā laikā Mārklaņspag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

23. **Fricis Austers**, dzim. 1894. g. 28. janvārī Sātiņu pag. Beidzis Latvijas universitātes juridisko fakultāti. No 1941. g. 16. aprīļa 1. Daugavpils valsts pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

24. **Austra Austrīņa**, dzim. Zandere, dzim. 1908. g. 10. martā Doles pag. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Bauskas pils. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

25. **Jūlijs Auškāps**, dzim. 1884. g. 2. jūnijā Baižkalna pag. kā skolotāja dēls. Beidzis Pēterpils tehnoloģiskā institūta ķīmijas nodaļu 1910. g. ar uzslavu. Pēc studiju beigšanas atstāts sagatavoties profesūrai. Paralēli zinātniskam darbam strādājis arī praktiski vairākās lielākās bij. Krievijas un Polijas manufaktūrās. 1911. g. ievēlēts par docentu Pēterpils sieviešu politehnikā; no 1911.—1914. g. līdzstrādnieks izdevumā „Techniķeskaja Enciklopedija,” — 1920. g. — profesors Uralu kalnu institūtā. Tā paša gada rudenī atgriezies Latvijā un ievēlēts par docentu Latvijas universitātes ķīmijas fakultātē ķīmiskajā šķiedrvielu un krāsvielu tehnoloģijā, no 1921. g. 1. aprīļa vecākais docents, bet ar 1930. g. — profesors. 1930. g. 8. oktobrī ieguvis ķīmijas tehnoloģijas doktora gradu. — Bez tiešiem mācības spēka pienākumiem universitātē prof. J. Auškāps no 1924. g. līdz 1926. g. bija ķīmijas fakultātes dekāns, no 1933. līdz 1937. g. Latvijas universitātes rektors, no 1938. g. līdz 1940. g. 21. jūnijam izglītības ministrs. — J. Auškāps darbojies arī par ķīmijas skolotāju dažās Rīgas ģimnazijās. Sarakstījis vairāk ne kā 20 zinātnisku darbu un izstrādājis jaunas tehniskas metodes, piem., 1915. g. vasarā izstrādājis tehnisku metodi aromātiskā oglūdeņraža iegūšanai no naftas. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

26. **Staņislavs Babris**, dzim. 1901. g. 14. februārī Daugavpils apr. Jāsmuižas pag. Kalupes pag. Amulu 6-kl. pamatskolas skolotājs, agrāk strādājis Vārkavas pag. Priedišu pamatskolā, kā arī citās. Daugavpils apr. skolās. — 1941. g. 13. jūnijā apcietināts un, domājams, nošauts. Varbūt aizvests, noteiktu ziņu nav.

27. **Hermine Baķe**, dzim. Augstkalna, dzim. 1903. g. 2. septembrī Mārkalnes pag. Beigusi Alūksnes vidusskolu un skolotāju sagatav. kursus Rīgā. Bijusi skolotāja Latgalē un Valkas apr. Zvārtavas pag. Ar 1940. g. skolotāja Valkas apr. Ēveles pag. 6-kl. pamatskolā — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

28. **Pāvils Baltiņš**, dzim. 1910. g. 14. februārī. Beidzis Aglonas ģimnaziju un studēja Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātē. Skrīveru lauksaimniecības skolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

29. **Oskars Banga**, agr. Krampe, dzim. 1896. g. 15. februārī. Asītes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

30. **Kārlis Bankšis**, dzim. 1909. g. 21. septembrī Vecsalacas pag. Beidzis Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Salaspag. Lapmežciema pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 24. jūnijā arestēts un aizvests uz Rīgu, kur 28. jūnijā centrālcietumā pēc spīdzināšanas nogalināts. Pie līķa atrakšanas konstatēti roku un kāju kaulu lūzumi un sītienu brūces.

31. **Irma Marija Baumannē**, dzim. Krišmane, dzim. 1909. g. 21. februārī Rīgā. Beigusi Rīgas pils. II vidusskolu un Jelgavas valsts centrālo

paidagoģisko institūtu. Stendes 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

32. Lūcija **Baumane**, dzim. Gaile, dzim. 1890. g. 15. jūnijā Rīgā. Beigusi A. Ķeniņa ģimnaziju un Maskavas siev. paidagoģiskos kursus. Strādājusi par skolotāju 27 gadus, no kuriem 18 gadu Jaunpils 6-kl. pamatskolā. No 1940. g. Jaunauces 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

33. Olga **Baumane**, dzim. Ozoliņa, dzim. 1898. g. 17. maijā. Beigusi Jelgavas valsts lauksaimniecības vidusskolu un skolotāju sag. kursus. Strādājusi Kursiņu pamatskolā par skolotāju un vēlāk Nogales 6-kl. pamatskolā par pārzini. — 1941. g. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

34. Boļeslavs **Baužiks**, dzim. 1897. g. 7. februārī Daugavpilī. Beidzis Rīgas politehniku. Strādājis par skolotāju Daugavpils poļu valsts vidus- un pamatskolās un Daugavpils pils. IX pamatskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību.

35. Vacslavs **Baužiks**, dzim. 1902. g. 11. novembrī Daugavpilī. Beidzis Daugavpils krievu reālskolu. Strādājis par skolotāju XIII Daugavpils pamatskolā, Daugavpils valsts poļu amatn. skolā, Rēzeknes pils. 6-kl. poļu pamatskolā un ģimnazijā un pēdējā laikā Daugavpils pils. VIII pamatskolā. — 1940. g. decembrī apcietināts, tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

36. Aloīzs **Beēšs**, dzim. 1910. g. 5. maijā Vidsmuižas pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Asūnes 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

37. Marta **Beča**, dzim. Kļaviņa, dzim. 1905. g. 20. augustā Litenes pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Skolotāja Asūnes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

38. Alma **Benze**, dzim. Markus, dzim. 1888. g. 3. jūnijā Polockas apr. Mācījusies Annas Ķeniņas progimnazijā un V. Maldoņa siev. ģimnazijā. Maldoņa ģimnazijas 8. paidagoģisko klasi beigusi 1906. g. 1909. g. iestājusies Maskavas augstāko siev. kursu fizikas un matemātikas fakultātē. Kursu beigusi 1913. g., pēc kam papildinājusies un 1914. g. nolikusi valsts eksāmenus pie Maskavas universitātes. — Strādājusi par skolotāju L. Bērziņa tirdzniecības skolā Jēkabpilī, no 1915. g.—1916. g. F. Šmitčena un L. Bērziņa ģimnazijās Dubultos un Tērbatā. No 1919. g. 1. septembra ir bijusi matemātikas skolotāja Rīgas pils. 2. ģimnazijā un Klaustiņas neogimnazijā. — Aizvesta uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru un dēlu.

39. Anna **Berga**, dzim. Kalderauska, dzim. 1898. g. 21. decembr. Zālenieku pag. Strādājusi Puzes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

40. Leopolds **Bernšteins**, dzim. 1889. g. 3. februārī Ērberģes pag. Beidzis Rīgas politehniskā institūta komercnodalu un Latvijas universitātes tieslietu zinību fakultāti. Strādājis par skolotāju Jaunjelgavas tirdzn. skolā, Ed. Paegļaursos, Rich. Gegera komercskolā, V. Olava tirdzn. skolā, Latv. tirg. sa-basursos, Rīgas pils. amatn. skolā un teknikumā un pēdējā laikā 2. Rīgas valsts komercskolā, Kr. Valdemāra jūrskolā un 4. vakara tirdzniecības papildskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

41. Kārlis Bērziņš, dzim. 1890. g. 17. februārī Saikavas pag. Beidzis latviešu valodas kursus vidusskolu skolotājiem un 1932. g. Latvijas universitātes juridisko fakultāti. Strādājis par skolotāju Sāvienā un Saikavā, Olava komercskolā un no 1940. g. septembra Rīgas pils. 4. vidusskolā. — Apcietināts un 13. jūnija naktī kopā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību. Dēls — med. stud., apcietināts 1941. g. 28. apr.

42. Kārlis Bērtiņš, dzim. 1914. g. 22. decembrī Skaņkalnes pag. Priedītēs. Absolvējis Mazsalacas ģimnaziju un Latvijas universitātes filoloģijas fakultātes baltu nodaļu. Izraudzīts par subasistentu. Komunistu laikā, padzīts no universitātes, viņš pārnāk uz Limbažu ģimnaziju par latviešu valodas skolotāju. — Apcietināts Skaņkalnes pag. Eglītēs kopā ar citiem tautiešiem un ievietots Valmieras cietumā. Par turpmāko K. Bērtiņa likteni ziņu trūkst.

43. Fabians Bijs, agr. Beļavskis, dzim. 1909. g. 8. aprīlī Bebreņu pag. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Liezeres pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 15. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

44. Ilga Bijs, dzim. Dombrovska, dzim. 1916. g. 26. martā Somijā, Helsinkos. Mācījusies Jelgavas klasiskajā ģimnazijā. Pēc ģimnazijas beigšanas iestājusies Latvijas universitātes medicīnas fakultātē, pēc tam pārgājusi uz filoloģijas un filozofijas fakultātes klasisko nodaļu. Strādāja Madonas ģimnazijā par latīņu valodas skolotāju. — Kopā ar ģimeni 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

45. Pēteris Birkmanis, dzim. 1892. g. 13. janvārī Salaspils pag. Jaundruvu mājās. Beidzis Mironova komercskolu un Rīgas politehniskā institūta ķīmijas nodaļu. Strādājis par skolotāju studiju gados Rīgas politehniskosursos un 1941. g. par skolotāju Rīgas valsts tehnikumā. — 1941. g. 14. jūnijā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

46. Jānis Blāķis, dzim. 1909. g. 6. septembrī Rīgā. Beidzis Rīgas pils. 4. vidusskolu un Rīgas skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Naukšēnu valsts patversmē, Laukežu 6-kl. pamatskolā pie Grīvas un ar 1936. g. par pārzini Raudas valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

47. Vilma Blāķe, dzim. Miķelsona, dzim. 1910. g. 5. jūlijā Rīgā, strādnieku ģimenē. Beigusi Rīgas pils. komercskolu un skolotāju kursus. Raudas valsts pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

48. Sīmanis Blass, dzim. 1912. g. 22. janvārī Kārsavas pag. L.-Zelčevā. Beidzis Malnavas lauksaimniecības vidusskolu. 1940./41. m. g. Pušmucovas 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 23. jūnijā apcietināts, tālāko ziņu trūkst.

49. Valentīns Boguševičs, dzim. 1914. g. 4. oktobrī Rēzeknē. Beidzis valsts krievu ģimnaziju. Rēzeknes valsts krievu vidusskolas vingrošanas skolotājs. — Tūlī pēc boļševiku ienākšanas apcietināts. Par viņa turpmāko likteni trūkst ziņu.

50. Michails Boļševskis, dzim. 1891. g. 5. janvārī Rīgā. Beidzis Ludzas valsts ģimnaziju un studējis Pēterpils universitātes fizikas un matemātikas fakultātē. Strādājis Rēzeknes valsts krievu un Rēzeknes valsts poļu vidusskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību.

51. Ilja Borovkovs. Strādājis par skolotāju Ludzas apriņķī. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

52. Jānis Brants, dzim. 1895. g. Abrenes apr. Viksnas 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 23. jūnijā apcietināts un aizvests uz Ostrovas cietumu. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

53. Ernests Braštinš, dzim. 1892. g. 19. martā Lielstraupes Lapainos. Beidzis Pēterpili Štiglica mākslas skolu. Latvijas universitatē studējis architektūru. Bijis par skolotāju Draudziņas ģimnazijā, Valmieras vidusskolā un sākot ar 1920. g. strādājis Rīgā. Vadījis mākslas izglītību Kaucmīdes mājturības seminārā un Izglītības ministrijas rokdarbu darbnīcās, kā arī Rīgas valsts amatnieku skolā un tehnikumā. — Gleznotājs un publicists. Sarakstījis grāmatas par mākslu un Latvijas senatni. — Arestēts 1940. g. 5. jūlijā. Turpmāko ziņu par viņa likteni trūkst.

54. Visvaldis Brekters, dzim. 1905. g. 14. oktobrī Liepājā, amatnieka ģimenē. Beidzis Liepājas valsts tehnikumu. Strādāja tēvam un pašam piederīgā mehāniskā darbnīcā, ko bolševiki nacionalizēja. Tēvu vēlāk nogalināja „Zilajā brīnumā“ (Liepājas čekas mājā), bet Visvaldi Br. atlaida no darba. Vēlāk pieņēma Liepājas tehnikumā par instruktoru. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

55. Kazimirs Brīveris, dzim. 1905. g. 23. janvārī Makašēnu pag. Beidzis Rēzeknes pavidag. skolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis par skolotāju Rēzeknes apr. Nagļu I pak. pamatskolā un Makašēnu pag. Kļavu pamatskolā. Pēdējā darba vieta Ozolaines pag. Laju pamatskolā. — 1941. g. 24. jūnijā apcietināts, varbūt nogalināts.

56. Alma Broka, dzim. Čulkstene dzim. 1898. g. 8. jūlijā Pļaviņu pag. Čulksteņu mājās. Beigusi Valmieras ģimnaziju. Strādājusi par skolotāju Varakļānu pag. Cekulu pamatskolā, Varakļānu pirmsskolā, Vidsmuižas pag. Grozu-Bērnanu pamatskolā un pēdējā laikā Dricēnu pag. Pilcenes pamatskolā. — 1941. g. 17. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

57. Hilda Broka, dzim. Tauniņa, dzim. 1898. g. 28. novembrī Krustpīlī. Beigusi Sofonovas siev. ģimnaziju Pleskavā. Jēkabpils pils. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

58. Jānis Brūvelis, dzim. 1912. g. 14. jūnijā. Spāres valsts zēnu audzinātāja iestādes audzinātājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

59. Marija Buļbika, dzim. Zaļenko, dzim. 1912. g. 27. maijā Nirzas pag. Zacharu mājās. Beigusi Ludzas valsts ģimnaziju. 1941. g. janvārī sāka strādāt par skolotāju Raipoles 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

60. Lilija Burģele, dzim. Ģibiete, dzim. 1911. g. 15. maijā Liepājā. Beigusi Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Bijusi skolotāja Gramzdas pag. pamatskolā un vēlāk Dunalkas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

61. Arturs Burtņieks, dzim. 1897. g. 29. jūlijā Balvu pagastā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Rundēnu valsts pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

62. Helena Burtņieka, dzim. Vilne, dzim. 1901. g. 19. novembrī Rīgā. Beigusi Izglītības biedrības ģimnaziju. Strādājusi pat skolotāju Šauļu apr. latv. priv. pamatskolā, M. Beķeres ģimnazijā un pamatskolā, Latgales valsts kurlmēmo skolā, Istras valsts pamatskola, Rundēnu valsts

pamatskolā, Ausekļu valsts pamatskolā un pēdējā laikā Rundēnu pag. Pakalni pamatskolā. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

63. Staņislava Buša, dzim. Leitāne, dzim. 1906. g. 27. novembrī Preiļu pag. Beigusi Rēzeknes vidusskolu. Strādājusi par skolotāju Riebeņu pamatskolā un pēdējā laikā Aglonas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

64. Kārlis Butāns, dzim. 1902. g. 2. aprīlī Mēmeles pag. Lauciņu mājās. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Ar 1929. g. sāka strādāt Jēkabnieku-Uziņu I pak. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

65. Aleksandrs Čakuls, dzim. 1918. g. Stirnienes pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Izvalts pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. 1940. g. novembrī apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. — 1941. g. 24. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

66. Katrīna Čēbere, dzim. Brūdere, dzim. 1908. g. 12. decembrī Basu pag. Nagļu mājās. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Pampāju pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

67. Voldemārs Čekuls, dzim. 1887. g. 8. maijā Liepas pag. Brauņos-Mācijies Šaņavska tautas universitātē un Šelaputina paidag. institūtā. Beidzis fiziskās audzināšanas skolotāju kursus Rīgā. Bijis vingrošanas skolotājs. Izglītības ministrijas fiziskās audzināšanas inspektors. Sarakstījis grāmatas par vingrošanu un slēpošanu, rediģējis „Jaunāko Ziņu” sporta nod., Latvijas fiziskās kultūras un sporta komitejas un Latvijas Tautas universitātes valdes loceklis, Latvijas vingrošanas biedrības un sav-bas priekšnieks. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

68. Eduards Čingelis, dzim. 1913. g. 16. septembrī Pustiņas pag. Beidzis valsts baltkrievu ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Robežnieku pag. Krūmānu pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

69. Emīlija Čingele, dzim. Knita, dzim. 1907. g. 22. oktobrī Liepājā, strādnieku ģimenē. Beigusi Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Strādājusi par skolotāju Dagdas pag. Šivergala 6-kl. pamatskolā un no 1938. g. Dagdas pag. Pustiņas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

70. Pēteris Činis, dzim. 1906. g. 21. aprīlī. Skolotājs Alūksnes valsts vidusskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību no Litenes noietnes.

71. Arvids Čirulis, dzim. 1911. g. 29. oktobrī Rucavā. Beidzis Daugavpils valsts vidusskolu. Līksnas 6-kl. pamatskolas skolotājs 1940./41. m. g. — 1941. g. 13. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

72. Jānis Čirulis, dzim. 1880. g. 9. aprīlī Lutriņu pag. Jernastos-Amatnieka dēls. Beidzis Nikolaja ģimnaziju Rīgā un Rīgas politehnisko institūtu ar būvzinieņa gradu. Strādājis Latvijas satiksmes ministrijā par tiltu projektētāju un skolotāju Cēsīs. Rēzeknes valsts arodskolas un tehnikuma direktors, arī Rēzeknes būvinspektors. — Apcietināts 1940. g. 30. oktobrī. Par turpmāko likteni ziņu trūkst.

73. Janina Čirule, dz. Čipāne, dzim. 1914. g. 22. janvārī Vārkavas pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Bijusi par skolotāju Līk-

snas pag. Vabales 6-kl. pamatskolā, bet ar 1939. g. Līksnas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 13. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

74. Roberts Čirulis, dzim. 1886. g. 7. februārī Madlienas draudzē. Mācījies Jelgavas ģimnazijā un Jelgavas reālskolā. Beidzis Pēterpils universitātes vēstures un filoloģijas fakultāti. No 1907. g. ģografijas skolotājs vācu vidusskolā pie Pētera un Pāvila baznīcas Pēterpilī un skolotājs Sestroreckas 8-kl. komercskolā. Latvijas laikā Lejasciema vidusskolas direktors, pēc tam vēstures skolotājs Ludzas valsts ģimnazijā. — Aizvests uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūnijā.

75. Jānis Cvetkovs, dzim. 1904. g. 3. aprīlī Atašienes pagastā. Fiziskās audzināšanas skolotājs II. Kārsavas pag. pamatskolā ar 1941. g. 1. janvāri. — 1941. g. 3. martā apcietināts un ievietots Ludzas cietumā, vēlāk pārsūtīts uz Rīgas centrālcietumu un notiesāts ar 10 gadiem. 1941. g. 9. jūnijā vēl atradās centrālcietumā. Tālāko ziņu par viņa likteni trūkst.

76. Francis Čašs, dzim. 1893. g. 1. jūnijā Vidsmuižas pag. Sprukstānu sādžā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursu. Galēnu pag. Sondoru I pak. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 28. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

77. Minna Časovņikova, dzim. Cukuriņā, dzim. 1909. g. 29. janvārī Dignājas pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Augšpils pag. Pīrāgu 4-kl. pamatskolas pārzine. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

78. Augusts Aleksandrs Čirnieks, dzim. 1900. g. 23. februārī Rīgā. Vidusskolas izglītība. Darbvedis un grāmatvedis un grāmatvedības stundu skolotājs Daugavpils valsts arodskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

79. Arnolds Čuibe, jun., dzim. 1908. g. 18. februārī Valmierā. Beidzis Rūjienas ģimnaziju un Latvijas universitātes arhitektūras fakultāti. Bija Rīgas valsts tehnikuma skolotājs un Izglītības ministrijas būvniecības biroja vadītājs. Projektēja un vadīja skolu ēku būves. — Boļševiku varas pēdējās dienās — 1941. g. 25. jūnijā viņu apcietināja reizē ar tēvu — Skolu departamenta vicedirektoru it kā par piederību „fašistiskām” organizācijām un spiegošanu vācu armijai par labu. Šim apvainojumam kā pierādījums derēja dzīvokli nejausi vaļā palicis logs. Viņa līķi ar šāviena un sītienu brūcēm galvā vēlāk atrada kādā Rīgas centrālcietuma pagalma bedrē.

80. Arnolds Čuibe, sen., dzim. 1878. g. 5. decembrī Ērgļos. Beidzis ģimnaziju kā eksterns un Maskavas universitātes fizikas un matemātikas fakultāti. Strādājis par skolotāju Saikavā un Valmierā. Bija direktors Valmieras reālskolā un Rūjienas ģimnazijā. No 1926. g. vidusskolu direktora biedrs Latvijas Izglītības ministrijā, no 1939. g. — Skolu departamenta vicedirektors. Latvijas universitātes lektors un Izglītības ministrijas pensiju komisijas priekšsēdētājs. — Sarakstījis daudz mācības grāmatu skolām. — 1941. g. 25. jūnijā apcietināts kopā ar dēlu — arhitektu un ievietots Rīgas centrālcietumā. Apcietināšanas iemesls — Skolu departamenta vicedirektora amats, piederība studentu korporācijai un kads boļševiku varas vīru izdomāts spiegošanas vai ziņošanas mēģinājums vācu armijai pa dzīvokli vaļā palikušu logu. Viņa līķi vēlāk atrada kopā ar citiem boļševiku terora upuriem kādā centrālcietuma pagalma bedrē.

81. Emma **Danilova**, dzim. Palma, dzim. 1896. g. 11. jūnijā Kacēnu pag. Beigusi Pleskavas Marijas ģimnaziju. Purvmalas pag. Viestura 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

82. Sergejs **Danilovs**, dzim. 1892. g. 17. jūlijā Novgorodas gub. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Latvijā. Bijis par skolotāju Kacēnu pag. Pokrovas pamatskolā, Jāņa Cimzes pamatskolā un pēdējā laikā Purvmalas pag. Viestura 6-kl. pamatskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību.

83. Berta **Dardzāne**, dzim. Rumpe, dzim. 1904. g. 7. janvārī Tirzas pag. Krustiņos. Beigusi Cesvaines valsts vidusskolas pārdarītāji klasi. Bebrenes 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Apcietināta 1941. g. 14. jūnijā, tālāko ziņu trūkst.

84. Jānis **Daudišs**, dzim. 1915. g. 27. oktobrī Zvirgzdenes pag. Kristušuņu ciemā. Beidzis Ludzas ģimnaziju 1940. g. rudenī, pielaipts par Žluktovas I pak. pamatskolas skolotāju. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

85. Pēteris **Daugste**, dzim. 1895. g. 19. augustā Daugavpilī. Beidzis Viļņas I reālskolu un Rīgas skolot. sagatavošanas kursus. Daugavpils pils. 9. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. janvārī apcietināts, tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

86. Adele **Daugule**, dzim. Uljane, dzim. 1913. g. 28. februārī. Beigusi Ludzas komercskolu. 1940./41. m. g. strādājusi par skolotāju Kārsavas pils. pamatskolā un I Kārsavas pag. 6-kl. latv. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

87. Modests **Daugulis**, dzim. 1901. g. 11. novembrī Kārsavas pag. Lukstenieku ciemā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. I Kārsavas pagasta 6-kl. latv. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

88. Jānis **Dāvis**, dzim. 1893. 2. februārī. Studējis augstskolā. No 1940. g. Rīgas pils. krievu īpatnējās pamatskolas skolotājs. — Apcietināts 1940. g. 31. decembrī, tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

89. Kārlis **Dāvis**, dzim. 1886. g. 14. februārī Mēdzulas pag. Beidzis Varšavas universitātes vēstures un filoloģijas fakultātes slavu-krievu nodaļu. Strādājis V. Olava tirdzniecības skolā par skolotāju, Rēzeknes valsts skolotāju institūtā, Varakļāņu vidusskolā, Ilūkstes ģimnazijā un pēdējā laikā I Daugavpils valsts ģimnazijā par direktoru. — 1940. g. 15. augustā apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

90. Pēteris **Dāvis**, dzim. 1901. g. 12. augustā Vecpiebalgas pag. Beidzis valsts Rīgas tehnikuma ķīmijas nodaļu. Gulbenes valsts komercskolas skolotājs. — Apcietināts 1940. g. rudenī un 1941. g. janvārī nogalināts Inčukalnā.

91. Augusts **Deglis**, dzim. 1895. g. 26. janvārī L. Blontu sādžā. Beidzis Ludzas ģimnaziju un skolotāju sagatav. kursus. Strādājis Runtortas pamatskolā, Ludzas apr. Kristušuņu pamatskolā, Zvirgzdienes 6-kl. pamatskolā un pēdējā laikā Pildas 6-kl. pamatskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību.

92. Fricis **Dermanis**, dzim. 1889. g. 29. novembrī Puzes pag. Pļevnās. Beidzis Kuldīgas skolotāju semināru un Belgorodas skolotāju insti-

tūtu. Bijis par skolotāju Sasmakas elementārskolā, L. Tolstoja ģimnazijā pieaugušiem, kazāku staņicu skolās, Talsu apr. pamatskolās un ar 1935. g. Talsu valsts pamatskolā. Sastādījis pamatskolām mācības grāmatu „Praktiskā ģeometrija“. — 1941. g. 24. janvārī apcietināts un jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

93. Pēteris **Dimants**, dzim. 1911. g. 20. februārī Prodes pag. Beidzis Daugavpils valsts ģimnaziju un tautas konservatoriju Daugavpilī. Ilūkstes valsts pamatskolas skolotājs — 1941. g. 14. jūnijā apcietināts. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

94. Edīte Anita **Dimiņa**, dzim. Kundrate, dz. 1905. g. 17. decembrī Rīgā. Beigusi Franču institūtu un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes filozofijas nodaļu. Rīgas pils. 12. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

96. Matilde **Dorbe**, dzim. Šablovska, dzim. 1907. g. 20. janvārī. II Zūru pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

96. Klavdija **Drozdecka**, dzim. Petrova, dzim. 1910. g. 13. augustā Naujenes pag. Beigusi Daugavpils valsts krievu vidusskolu. Višķu pag. Medupes pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

97. Sīmanis **Drozdeckis**, dzim. 1902. g. 4. februārī Višķu pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis par skolotāju Kapiņu pag. Kušķu un Pustošķu pamatskolās. Pēdējā darba vieta Višķu pag. Medupes pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

98. Lība Amilda **Druviņa**, dzim. 1908. g. 26. decembrī Virbu pag. Beigusi Talsu valsts vidusskolu un 1930. g. Kaucmindes mājturības semināru, iegūstot rokdarbu un mājturības skolotājas tiesības. Strādājusi par mājturības instruktori un no 1932. g. Bebrenes valsts lauksaimniecības skolā par mājturības skolotāju. No 1939. g. 15. novembra iecelta par Izglītības ministrijas valsts pamatskolu mājturības skolotāju-instruktori. — No darba atlaista 1940. g. 18. oktobrī, apcietināta 1941. g. 6. maijā. Tālāku ziņu par viņas likteni trūkst.

99. Anastasija **Dūda**, dzim. Pušmucāna, dzim. 1908. g. 10. decembrī. Beigusi Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Strādājusi Broku I pak. pamatskolā un pēdējā laikā Stīrnienes 6-kl. pamatskolā par skolotāju. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

100. Jānis **Dūda**, dzim. 1902. g. 10. februārī Varakļāņu pag. Grozu sādžā. Beidzis Rēzeknes valsts pārdag. kursus. Strādājis Stīrnienes pag. I pak. pamatskolā un ar 1928. g. Stīrnienes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

101. Irēne **Dumpe**, dzim. Šrēdere, dzim. 1910. g. 26. maijā Rīgā. Beigusi Tailovas ģimnaziju un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes ģermāņu nodaļu ar maģistra gradu. Strādāja par vācu valodas skolotāju M. Beķeres ģimnazijā (Rīgas pils. 8. vidusskolā). — 1941. g. 13. jūnijā naktī kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

102. Jāzeps **Dzenis**, dzim. 1901. g. Vārkavas pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādāja par skolotāju vairākās skolās, kopš 1928. g.

Preiļu pag. Gaiļmuižas pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 26. februārī apcietināts, tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

103. Antoņina Dzindzuka, dzim. Esta, dzim. 1901. g. Dricēnu pag. Ratīniekos. Beigusi Rēzeknes tirdzniecības skolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Dricēnu pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

104. Jānis Dzirkalis, dzim. 1897. g. 3. martā. Beidzis Baltijas skolotāju semināru. Mazzalves pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

105. Nikolajs Eglājs, agrāk Everts, dzim. 1914. g. 19. augustā Rīgā. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu un studējis Latvijas universitātes inženieru zinātņu fakultātē. Valdemārpils pilsētas pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 23. jūnijā apcietināts un 26. jūnijā pie Lībagu kapsētas nošauts.

106. Rūdolfs Egle, dzim. 1887. g. Mārupes pag. Rusku ciemā kā zemkopja dēls. Beidzis Valmieras skolotāju semināru, studējis Maskavas universitātes juridiskā fakultātē; beidzis Latvijas universitātes juridisko fakultāti. Strādāja par skolotāju Ludzas valsts arodskolā. Līdztekus skolotāja darbam advokāts Ludzā. — 1941. g. 23. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

107. Katrīna Eglīte, dzim. Ozoliņa, dzim. 1895. g. 11. jūnijā Ozolnieku pag. Brūveļa mājās. Beigusi Tukuma siev. ģimnazijas pārdarboģ. klasi. Vecmoku pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

108. Adele Eimane, dzim. Berķe-Bergs, dzim. 1904. g. 30. jūlijā Sabilē. Beigusi Talsu valsts vidusskolu un Jelgavas centrālo pārdarboģisko institūtu. Strādājusi Talsu apr. skolās un no 1935. g. Talsu valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

109. Staņislavs Erts, dzim. 1906. g. 11. decembrī. Beidzis Varakļāņu ģimnaziju. Galēņu pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. Agrāk strādājis Daugavpils aprīņķī. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

110. Leonora Ezeriņa, dzim. Drinka, dzim. 1895. g. Dricēnu pag. Drinkās. Beigusi ģimn. Maskavā un skolot. sagatav. kursus Rēzeknē un Rīgā. Skolotājas darbā nostrādājusi 24 gadus. Dricēnu 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

111. Jānis Ezerkalns, dzim. 1888. g. 25. oktobrī. Studējis Maskavas lauksaimniecības institūtā un beidzis Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti. Rūjienas mājturības skolas direktors. Agrāk strādājis Preiļu lauksaimniecības skolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni izsūtīts uz Padomju Savienību.

112. Alma Ezerniece, dzim. Tiltiņa dzim. 1899. g. 27. februārī Viļķenes pag. Beigusi Limbažu vidusskolu un Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fak. dabas zinātņu nodaļu. Strādāja Krāslavas valsts ģimnazijā un no 1939. g. Daugavpils l. valsts ģimnazijā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

113. Elza Everte, dzim. Bēniņa, dzim. 1897. g. 28. jūlijā Baižkalna pag. Beigusi Valmieras komercskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Valmierā. Strādājusi par skolotāju Cēsu apr. Baižkalna pamatskolā, Lie-

pājas apr. un ar 1940. g. Cēsu apr. Rozulas 6-kl. pamtskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

114. Alfrēds Feils, dzim. 1902. g. 29. maijā Rīgā. Beidzis Rīgas pils. I vidusskolu un Latvijas konservātorijas ērģeļu un kompozīcijas teātrijas klases ar brīvmākslinieka gradu. Daugavpils tautas konservātorijas direktors un I Daugavpils valsts ģimnazijas dziedāšanas un mūzikas skolotājs. Košu dirigents un mūzikas kritiķis. — 1941. g. 23. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

115. Olgerts Freibergs, dzim. 1907. g. 11. janvārī Pēterpilī. Beidzis Latvijas universitāti ar inženiera gradu. Bija Pasta un telegrafa departamenta rajona priekšnieks Jelgavā. Mācīja Jelgavas valsts tehnikumā telefoniju. — Apcietināts 1941. g. maija beigās. Par tālāko likteni trūkst ziņu.

116. Kristīne Freidenfelde, dzim. 1903. g. 6. janvārī. Beigusi mājturības semināru. Valsts Talsu mājturības skolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

117. Krišjānis Freidenfelds, dzim. 1875. g. 6. jūlijā Dundagas pag. Beidzis Ventspils jūrskolu ar tālbraucēja kapteiņa diplomu. Pēterpilī ieguvis jūrskolas speciālpriekšmetu skolotāja tiesības. Beidzis Anġļu val. institūta pedagogijas nodaļu. Latvijas universitātē studējis jurisprudenci. Ventspils jūrskolā bijis par skolotāju un Taurijas gub. par jūrskolas priekšnieku. Ar 1920. g. skolotājs Krišjāņa Valdemāra jūrskolā. — 1941. g. 23. jūnijā apcietināts un centrālcietumā noslepkavots.

118. Zelma Freidenfelda, dzim. 1889. g. 28. decembrī Rīgā. Beigusi Bogojavlenskajas ģimnaziju un Maldona ģimn. pedagogisko klasi. Bijusi par skolotāju Daugavpils pils. pamatskolā un no 1941. g. strādāja Aknīstes valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

119. Nikolajs Gadzāns, dzim. 1917. g. Lāču pamatskolas skolotājs. Daugavpilī piedalījies partizāņu cīņās; miris no ievainojuma.

120. Dāvis Gallītis, dzim. 1904. g. 27. februārī Rīgā. Beidzis Latvijas mākslas akadēmiju. Gleznotājs un glītrakstīšanas skolotājs. Bijis par skolotāju Rīgas pils. 4. ģimnazijā, V. Olava komercskolā, dažās Rīgas pils. pamatskolās un I Rīgas valsts komercskolā. Ilustrējis arī grāmatas. — 1941. g. 23. jūnijā apcietināts. Ziņu par viņa tālāko likteni trūkst.

121. Paulis Gallītis, dzim. 1895. g. 6. novembrī. Ludzas valsts arodskolas instruktors atslēdznieka darbos. Amatu iemācījies pie sava tēva atslēdznieku darbnīcā un čuguna lietuvē. Agrāk strādājis tai pašā amatā Viesītes valsts arodskolā. Aizvests uz Padomju Savienību.

122. Zigrīda Gaitare, dzim. Gutmane, agr. Ginterē, dzim. 1905. g. 1. oktobrī Igaunijā. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Penkules 6-kl. pamatskolas skolotāja. Darbojās lauksaimniecības b-bā. 1941. g. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

123. Marija Garbāne, dzim. Bite, dzim. 1903. g. 24. jūlijā Pasītes pag. Jaunzemjos. Beigusi Cēsu siev. ģimnaziju un apmeklējusi valsts Cesvaines vidusskolas pedagogisko klasi. Nokalpojusi par skolotāju Vecpiebalgas pag. piecpadsmit gadu un pēdējā laikā strādājusi Lenču pag. I pak. pamatskolā. — 1941. g. 14. janvārī kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

124. Emilija Lizete Milda Gauze, dzim. Meiere, dzim. 1903. g. 6. aprīlī Ezeres pag. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Kalētu pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

125. Kārlis Gertners, dzim. 1880. g. 7. martā Valgalē. Beidzis Kuldiņas semināru. Strādājis Matkulē, Usmā un Saldū. No 1919. g. strādāja Saldus pilsētas pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

126. Hugo Goba, dzim. 1917. g. 14. janvārī Adulienes pag. Beidzis Cesvaines valsts ģimnaziju un Jelgavas skolotāju institūtu. Čirgaļu pag. Mierkalna I pak. pamatskolas pārzinis. Iesaukts aktīvā dienestā. Ziņu par viņa tālāko likteni trūkst.

127. Juris Gobzemis, dzim. 1905. g. 22. aprīlī Lutriņu pag. Beidzis Latvijas universitāti ar būvzinieņa gradu. Līdz 1940. g. bija Zemes ierīcības departamenta dienestā, tad Celtniecības tresta II būvkantora priekšnieks un skolotājs Rīgas valsts tehnikuma būvniecības nodaļā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

128. Bojeslavs Golubees, dzim. 1911. g. 1. janvārī Pasienes pag. Beidzis Varšavas universitāti. Strādājis Tautsaudzības skolā Rīgā. 1941. g. martā apcietināts un pazudis bez vēsts.

129. Sofija Golubeca, dzim. Frolova, dzim. 1913. g. 27. septembrī Pildas pag. Justinovas mājās. Beigusi Rēzeknes valsts krievu pārg. institūtu. Zvirgzdienes pag. Runtortas 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību 1941. g. 17. jūnijā.

130. Elza Grante, dzim. Dōrša, dzim. 1905. g. 13. martā Valkā. Vecāki zemkopji. Beigusi Valkas valsts vidusskolu un Cēsu valsts vidusskolas pārg. klasi. Strādājusi dažādās Valkas apr. pamatskolās un ar 1934. g. Valkas valsts pamatskolā pie Jāņa Cimzes valsts ģimnazijas. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta ar ģimeni uz Padomju Savienību.

131. Mirdza Grašīna, dzim. Piegāze, dzim. 1906. g. 12. jūlijā Krapes pag. Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes pārg. klasi ar pārg. kandidāta gradu. Strādājusi par latviešu val. skolotāju Rēzeknes valsts krievu ģimnazijā, Rīgas pils. 1. krievu ģimnazijā; Raiņa vidusskolā mācīja latviešu valodu, vēsturi un bija klases audzinātāja. — 1941. g. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

132. Pēteris Grāve, dzim. 1896. g. 10. martā Aiviekstes pag. Ieguvis tautskolotāja tiesības 1915. g. Bijis par pārzini Rēzeknes apr. Mārkaines pamatskolā, Lielbornes I pak. pamatskolā, Hūkstes pils. I pak. pamatskolā, Saliēnas I pak. pamatskolā un pēdējā laikā Hūkstes apr. Saliēnas valsts pamatskolā. — 1940. g. 12. augustā apcietināts un turēts Daugavpils cietumā līdz 1941. g. aprīlim. Pēc pēdējām ziņām pārvietots uz Leņingradas cietumu tālākai sūtīšanai uz Kot-lasu.

133. Olga Grāvīte, dzim. Vītuma, dzim. 1905. g. Alsviķu pag. Platperu mājās. Beigusi Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Bijusi par skolotāju Krāslavas valsts pamatskolā, 2. Daugavpils valsts pamatskolā un lielnieku laikā pārcelta uz Livānu valsts pamatskolu. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

134. Rūdolfs Grinbergs, dzim. 1902. g. 22. aprīlī Gaigalavas pag. Jaunrozēs. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Gaigalavas 6-kl. pamatskolas pārzinis. Izsūtīts uz Padomju Savienību.

135. **Vilma Grīnberga**, dzim. Riemere, dzim. 1905. g. 5. aprīlī Katlakalna pag. Beigusi Rīgas pils. II vidusskolu un valsts centrālo pedagog. institūtu. Strādājusi Daugavpils apr. skolās, Rēzeknes apr. Barkavas 6-kl. pamatskolā un no 1930. g. Gaigalavas 6-kl. pamatskolā. Izsūtīta uz Padomju Savienību.

136. **Anna Vilhelmīne Grīšāne**, dzim. Tingure, dzim. 1902. g. 14. augustā Rīgā. Beigusi Rīgas pils. III vidusskolu un Latvijas universitātes ķīmijas fakultāti ar inženiera ķīmiķa gradu. Daugavpils valsts komercskolā strādāja par ķīmijas, preču zinību un saimniecības ģeografijas skolotāju. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību kopā ar ģimeni.

137. **Pēteris Grīšāns**, dzim. 1896. g. 30. janvārī Dagdas pag. Pervelišķu ciemā sīkzemnieku ģimenē. Beidzis Pēterburgas Sv. Katrinas vidusskolu un Latvijas universitātes medicīnas fakultāti. Chirurģs un ģinekologs Daugavpils apr. slimnīcā, vēlāk slimnīcas direktors Bauskā un ar 1939. g. direktors Daugavpils apvienotā slimnīcā. Direktors Daugavpils žēlsirdīgo māsu skolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

138. **Oļģerts Grīviņš**, dzim. 1915. g. 9. maijā. Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultātes students. Strādāja par skolotāju Rīgas pils. 4. ģimnazijā. — Apcietināts 1941. g. 29. maijā. Pēc komunistu padzišanas čekā atrasts tikai O. Grīviņa nāves spriedums.

139. **Eduards Grodskis**, Liepājas valsts tehnikuma skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

140. **Jadviga Grodska**, dzim. Savicka, dzim. 1906. g. 18. oktobrī. Beigusi Liepājas ģimnaziju. Liepājas pils. poļu pamatskolas skolotāja, strādāja par skolotāju un bibliotēkāri 15 gadus. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

141. **Arvīds Grūtups**, dzim. 1913. g. 4. aprīlī Tukumā, strādnieku ģimenē. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Valgundes Krasta pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

142. **Alma Hasmane**, dzim. Briede, dzim. 1914. g. 21. augustā Taidiķu pag. Tēvs pagasta sekretārs. Beigusi Liepājas valsts ģimnaziju un Jelgavas skolotāju institūtu. Gaviezes pag. Sustas pamatskolā un vēlāk Gaviezes pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

143. **Elfrīda Heniņa-Sniķere**, dzim. 1899. g. 19. janvārī Pleskavas gub. Papikovas pag. Beigusi Latvijas universitātē filozofijas un filoloģijas fakultātes romāņu nodaļu. Studējusi Francijā, Grenoblē. Rīgas pils. 32. pamatskolas un Rīgas pils. III poļu pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

144. **Aleksandrs Hrebtovs**, dzim. 1895. g. 14. novembrī Daugavpilī. Beidzis Daugavpils reālskolu un Rīgas politehnisko institūtu. 14. Daugavpils pamatskolas skolotājs. — Aizvests uz Padomju Savienību.

145. **Olga Igaune**, dzim. Jaune, dzim. 1893. g. 17. aprīlī Kārsavas pag. Skolotājas tiesības ieguvusi pie Polockas siev. ģimnazijas. Agrāk strādājusi Paderu draudzes skolā Drīsas apkārtnē, Pildas pamatskolā, Kārsavas latv. pamatskolā un pēdējā laikā Baltinovas pag. Dūkstsipak. pamatskolā. — 1941. g. 7. jūnijā ar ģimeni izsūtīta uz Padomju Savienību.

146. Silvestrs Ikaunieks, dzim. 1904. g. 23. februārī. Izvalts 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1940. g. novembrī apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. — 1941. g. 24. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

147. Tālvāldis Indra, dzim. 1894. g. 14. septembrī Daugmales pag. Līves skolā. Beidzis Ventspils reālskolu, Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. Strādājis par skolotāju V. Olava komercskolā un pēdējā laikā 3. Rīgas valsts komercskolā un 2. Rīgas valsts tirdzniecības skolā. — Kopā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

148. Pēteris Irbe, dzim. 1894. g. 24. janvārī Veselavas pag. Beidzis pedagogiskus kursus. Strādājis par skolotāju Garozes 6-kl. pamatskolā un ar 1939. g. pārnācis uz Iecavas pag. Mežinieku pamatskolu par pārzini. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

149. Marija Īvane, dzim. 1909. g. 21. martā Kraukļu Līčos. Mācījies Cesvaines valsts ģimnazijā, pēc tam Angļu valodas institūtā un Latvijas konservātorijā. 1936. g. sāka strādāt Cesvaines ģimnazijā par klavieru spēles un angļu valodas skolotāju. — 1941. g. 25. jūnijā aizvesta no tēva mājām uz nopratināšanu, 27. jūnijā aizvesta no cietuma. Par tālāko likteni ziņu trūkst.

150. Jānis Ivāns, dzim. 1898. g. 29. martā. Bijis mērnieks. Lielnieku laikā skolotājs Talsu valsts ģimnazijā. 1941. g. 15. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

151. Jāzeps Ivņešs, dzim. 1899. g. 20. aprīlī Līksnas pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Bijis par skolotāju vairākās Daugavpils apr. skolās, bet ar 1931. g. pārzinis Nīcgales 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

152. Francisks Jacino, dzim. 1905. g. 7. decembrī Ventspilī. Beidzis Liepājas tehnikuma elektrotehnikas nodaļu. Studējis elektrotehniku, strādājis par inženieri „Tosmārē“ un vakaros mācījies Liepājas valsts tehnikumā. — Apcietināts kaķa darbības laikā un ar māti nošauts „Zilā Brīnumā“ Liepājā.

153. Vilis Jākobsons, dzim. 1892. g. 25. maijā Jaunsvirlaukas pag. Beidzis Jelgavas reālskolu, studējis ķīmiju Rīgas politehniskā institūtā. No 1936. g. līdz 1941. g. nodarbojies Valkas valsts ģimnazijā un Valkas valsts pamatskolā. — 1941. g. 13. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

154. Nikolajs Jakovļevs, dzim. 1893. g. 17. jūnijā Daugavpilī. Beidzis Maskavas lauksaimniecības akadēmiju. Rēzeknes valsts krievu ģimnazijas skolotājs. Agrāk strādājis V. Sevks priv. ģimnazijā. Tūlīt pēc boļševiku ienākšanas apcietināts un ievietots cietumā. Par viņa turpmāko likteni trūkst ziņu.

155. Mārtiņš Gustavs Jansons, dzim. 1896. g. 8. jūnijā Umurgas pag. Auru mājās. Beidzis reālģimnaziju Limbažos, 1925. g. Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultātes matemātikas nodaļu. No 1924. g. strādāja Mazsalacas valsts ģimnazijā. No 1933. līdz 1937. g. direktors Rūjienas valsts ģimnazijā. Ar 1940. g. matemātikas, fizikas un kosmografijas skolotājs Aizputes valsts ģimnazijā. 1941. g. 4. martā izsaukts no klases; pēc kratīšanas apcietināts un aizvests uz Rīgu. Tālāku ziņu trūkst.

156. **Atis Jaunzems**, dzim. 1893. g. 28. februārī Kokmuižas pag. Rakstnieka Apsišu Jēkaba dēls. Beidzis Rīgas pils. zēnu klasisko ģimnaziju un Tērbatas universitātes teoloģijas fakultāti. Strādājis par skolotāju Smiltenes skolu biedrības reāl- un tirdzniecības skolā, Gaujienas ģimnazijā un Jelgavas skolotāju institūtā. Ventspils valsts ģimnazijas direktors un Izglītības ministrijas vidusskolu direktora biedrs. Bijis mācītājs Gaujienā, Piltenes ev.-lut. dr. iec. prāvests. Rakstījis par izglītības jautājumiem žurnālos un sarakstījis brošūru „Vairāk sirsņības.“ — Komunisti viņu nošāva 1941. g. 29. jūnijā Salaspilī.

157. **Fricis (Fridrihs) Augusts Jaunzems**, dzim. 1895. g. 2. februārī Lietuvā. I Rīgas pils. ģimnazijas skolotājs un saimniecības vadītājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

158. **Mārtiņš Jēkabsons**, dzim. 1893. g. 11. decembrī Rīgā. Beidzis Latvijas universitāti ar tautsaimniecības maģistra gradu. Strādāja Latvijas dzelzceļu virsvaldē par komercdaļas vadītāju, bija skolotājs Rīgas valsts tehnikuma dzelzceļu ekspluatācijas nodaļā. — 1941. g. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

159. **Olga Ješkeviča**, dzim. 1909. g. 14. jūnijā. Rēkavas 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Izsūtīta uz Padomju Savienību.

160. **Kārlis Jozuus**, dzim. 1888. g. 19. februārī Aumeistaros. Beidzis Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātes mežkopības nodaļu ar inženiera-mežkopja gradu. Dziedāšanas mācības skolotājs Viļakas valsts ģimnazijā. Viļakas virsmežzinis. — Aizvests uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūnijā kopā ar sievu.

161. **Berta Jozuusa**, dzim. Gaile, dzim. 1900. g. 2. septembrī Kārķu pag. Beigusi Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultātes dabas zinātņu nodaļu ar dabas zinātņu kandidāta gradu. Strādājusi Lejasciema vidusskolā, Lubānas valsts ģimnazijā un ar 1933. g. Viļakas valsts ģimnazijā par dabas zinātņu, fizikas un ķīmijas skolotāju. — Aizvesta uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru.

162. **Osvalds Jubass**, dzim. 1903. g. 16. janvārī. Mācīja I Daugavpils valsts ģimnazijā sabiedriskās zinības. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

163. **Zenta Jubase**, dzim. Šmite, dzim. 1904. g. 4. septembrī Valmierā. Beigusi Valmieras pils. ģimnaziju un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes romāņu nodaļu. Strādāja par skolotāju Beateres privātgimnazijā, Franču licejā un Tautas augstskolas priekš-kursos. Ar 1930. g. skolotāja Daugavpils I valsts ģimnazijā un Daugavpils latviešu b-bas komercskolā pieaugušiem. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

164. **Jāzeps Jukšinskis**, dzim. 1912. g. 26. augustā Liksnas pag., sīkzemnieku ģimenē. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Skolotājs Skaistas pag. Ludviķu 6-kl. pamatskolā un no 1935. g. Naujenes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

165. **Arturs Jūrasteters**, agr. Jēgers, dzim. 1905. g. 4. aprīlī Rīgā. Mācījies Jaunatnes sav. vidusskolā, V. Tones studijā un Latvijas mākslas akadēmijā. Bijis „Rīgas Auduma“ arodskaļas skolotājs, Tautas universitātes lektors, gleznotājs un kritiķis. — 1941. g. 15. jūnijā ar brāli aizvests uz Padomju Savienību.

166. Anna **Jurka**, dzim. Tidriķe, dzim. 1907. g. 16. novembrī Pabažu pag. Beigusi skolotāju institūtu. Pabažu pag. I pak. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību kopā ar ģimeni.

167. Miļetijs **Kalistratovs**, dzim. 1896. g. 2. maijā Daugavpilī. Daugavpils pils. bij. II vecicībnieku pamatskolas pārzinis, pēdējā laikā 8. Daugavpils pils. pamatskolas skolotājs. — 1940. g. oktobrī apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. Pēc lielinieku atkāpšanās atrasts cietumā noslepkavots.

168. Anna Vera **Kalnāja**, dzim. Freimane, dzim. 1899. g. 18. martā Talsos. Beigusi Katrīnas siev. ģimnaziju Pēterpilī. Talsu pils. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

169. Erika **Kalnāja**, agr. Bergmane, dzim. Zauermane, dzim. 1904. g. 25. jūnijā Engures pag. Beigusi reālskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Studējusi Latvijas universitātē matemātiku. Pūres pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

170. Alma **Kalniņa** — Lektore Tautas augstskolā. — Aizvesta uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūnijā.

171. Bernhards **Kalniņš**, dzim. 1907. g. Krustpils pag. Mācījies Pļaviņu pils. ģimnazijā un Daugavpils valsts skolotāju institūtā. 1. Daugavpils valsts pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

172. Ernests **Kalniņš**, dzim. 1881. g. 6. oktobrī Liepupes pag. Beidzis Limbažu pils. pamatskolu, Mangaļu tālbraucēju jūrskolū un ieguvis tālbraucēja kapteiņa diplomu. Pēterpilī izturējis pārbaudījumus uz jūrskolu speciālpriekšmetu skolotāja tiesībām. Beidzis Rostovā P/D skolotāju b-bas reālskolu un Angļu val. institūtā pedagogijas nodaļu. Studējis Latvijas universitātē tautsaimniecību. No 1920. g. Krišjāņa Valdemāra jūrskolas direktors. Agrāk strādājis Mangaļu tālbraucēju jūrskolā Milgrāvi, Rostovā pie Donas un Gelendžikā. — 1941. g. 23. jūnijā arestēts. Domājams, kā centrālcietumā noslepkavots.

173. Maksis **Kalniņš**, dzim. 1898. g. 16. oktobrī. Beidzis Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. No 1929. g. strādāja Kr. Valdemāra jūrskolā par skolotāju. Rakstījis par kuģniecības jautājumiem. — Aizvests uz Padomju Savienību.

174. Richards **Kalniņš**, dzim. 1905. g. 20. februārī Remtes pag. Beidzis Rīgas valsts skolotāju institūtu. Strādājis Vergaļu 6-kl. pamatskolā, Ezeres 6-kl. pamatskolā un pēdējā laikā Dunikas-Sikšņu pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

175. Pauls **Kanaviņš**, dzim. 1886. g. 16. martā. Beidzis Lauksaimniecības vidusskolu. Ludzas 2 gad. lauksaimniecības skolas direktors. — 1941. g. jūnija beigās aizvests uz Padomju Savienību.

176. Ernests **Kārklīņš**, dzim. 1901. g. 11. maijā Zūru pag. Beidzis Ventspils vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis par skolotāju Inčukalna pamatskolā, Ziras pamatskolā un vēlāk Ventas pamatskolā. — 1941. g. 15. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

177. Jānis **Kārklīņš**, dzim. 1905. g. 21. oktobrī Raunā. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu. Agrāk skolotājs Džūkstes pag. un pēdējā laikā

Annas pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

178. Otilija **Kārklīna**, dzim. Mālkalne, dzim. 1901. g. 15. jūlijā Annas pag. Beigusi vidusskolu un studējusi Latvijas universitātes ķīmijas fakultātē. Annas pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

179. Jānis **Katais**, dzim. 1903. g. 9. jūnijā Beļavas pag. Mācijes Odiņa tirdzniecības skolā Rīgā, pie izglītības ministrijas izturējis pārbaužu kursus vidusskolas kursa apmērā. Beidzis Daugavpils skolotāju vingroš. kursus. Māļupes pag. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

180. Zelma **Kauliņa**, dzim. Keizare, dzim. 1914. g. 24. martā Ternejas pag. Beigusi Rūjienas valsts ģimnaziju. Strādājusi par skolotāju Nīcas pag. Paipas pamatskolā un no 1938. g. Rucavas pag. Papes pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

181. Sergejs **Kazeko**, dzim. 1890. g. 9. janvārī Grodņas gub. Polijā. Beidzis Svisločas skolotāju semināru un Vitebskas skolotāju institūtu. Ludzas krievu 6-kl. pamatskolas skolotājs. — Izsūtīts uz Padomju Savienību.

182. Marija **Kello**, dzim. 1892. g. 17. augustā Izvaltas pag. Beigusi siev. ģimnaziju un Rīgas paidag. kursus. Daugavpils 8. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

183. Elizabete **Kešāne**, dzim. Strautiņa, dzim. 1903. g. 7. augustā Rīgā. Beigusi Rīgas pils. II vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Strādājusi par skolotāju Rugāju pag. Nagļu I pak. pamatskolā, Daugavpils pils. III pamatskolā un IDaugavpils valsts bērnu namā par vadītāju. — 1941. g. jūnijā apcietināta un aizvesta uz Padomju Savienību.

184. Vilma **Ķiegale**, dzim. Kaimiņa, dzim. 1904. g. 22. janvārī. Beigusi Valmieras vidusskolu un Valsts centrālo paidagoģisko institūtu. Idus 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

185. Alfrēds **Kimss**, dzim. 1907. g. 2. jūnijā Dignājas pag. Beidzis Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Sakstagala pag. Liepūderu 6-kl. kr. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

186. Vera **Kinclera**, dzim. 1904. g. 10. jūnijā. Strādājusi par skolotāju no 1924. g. Pēdējā darba vieta — no 1941. g. marta — Zvārdes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

187. Alberts **Matiss Klabis**, dzim. 1902. g. 1. jūlijā Kursišu pag. Beidzis valsts Jelgavas skolotāju institūtu. Kalvenes pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

188. Lūcija **Anita Klabe**, dzim. Peskova-Kessenfelda, dzim. 1906. g. 14. janvārī Liepājā. Beigusi Rīgas IV pils. vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Kalvenes 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

189. Vilis **Teodors Klānis**, dzim. 1884. g. 17. septembrī Daugavgrīvā. Studējis Tērbatas universitātes filoloģijas fakultātes vēstures nodaļā. Ie-

guvis vidusskolu skolotāja tiesības vēsturē. No 1921. g. strādājis Rūjienas valsts ģimnazijā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar sievu izsūtīts uz Padomju Savienību.

190. Antonijs **Kļaviņš**, dzim. 1901. g. 2. oktobrī Praulienas pag., kalpa ģimenē. Beidzis Latvijas universitātes mechanikas fakultāti. Bijis par skolotāju Ludzas arodu skolā un vēlāk Kandavas arodskolas direktors. Bijis arī Ludzas pilsētas būvinženieris, Kandavas pils. revīzijas komisijas priekšsēdētājs un Kandavas pilsētas vecākais. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

191. Mārtiņš **Kļaviņš**, dzim. 1889. g. 18. janvārī Kūduma pag. Mācījies Rozbeķu ministrijas un Millera reālskolā Rīgā. Tautskolotāja un vidusskolu vingrošanas skolotāja tiesības ieguvis pie Rīgas mācības apgabala komisijas. Apmeklējis Cēsis Izglītības ministrijas vidusskolu skolotāju sag. kursu latviešu valodā. Strādājis par tautskolotāju no 1907. g. līdz 1914. g. Limbažu ģimnazijā 20 gadus nepārtraukti strādājis par latviešu valodas skolotāju. — Apcietināts 1941. g. 2. aprīlī savā dzīvoklī. Par viņa turpmāko likteni trūkst ziņu.

192. Andrejs **Klementjevs**, dzim. 1899. g. 13. oktobrī Krievijā. Aulejas pag. Ūpītes krievu pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. februārī apcietināts un jūnijā izsūtīts uz Krasnojarsku.

193. Andrejs **Kočķers**, dzim. 1897. g. Viļēnu pag. Prūšu ciemā. Gaigalavas pag. Ideņas I pak. pamatskolas skolotājs, 1940./41. m. g. Gaigalavas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 29. jūnijā skolas malkas šķūnītī nošauts.

194. Pelageja **Kononova**, dzim. Korelova, dzim. 1913. g. Višķu pag. Beigusi krievu ģimnaziju Daugavpilī. Lielinieku laikā krievu valodas skolotāja Silaviešu pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni izsūtīta uz Padomju Savienību.

195. Jānis **Kopmanis**, dzim. 1908. g. 1. jūnijā Ābeļu pag. Meža Aužānos. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Bijis par skolotāju Viesītes, Lielzaves un no 1932. g. Jēkabpils pils. pamatskolā — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

196. Sergejs **Koreņevs**, dzim. 1883. g. 13. aprīlī Rjazanā. Strādājis žurnālista darbu, bijis lektors augstākajos juridiskosursos Latvijas armijas virsniekiem. Bijis par skolotāju Rīgas pils. 12. un vēlāk 7. krievu pamatskolā. — Apcietināts it drīz pēc bolševiku ienākšanas Latvijā. Par viņa turpmāko likteni ziņu nav. Pieņem, ka aizvests uz Padomju Savienību.

197. Anna **Kotāne**, dzim. Kuško, dzim. 1896. g. 5. janvārī Vidsmuižas pag. Beigusi Rēzeknes ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursu. Strādājusi Vidsmuižas un Makašēnu pamatskolās; pēdējā darba vieta Timānu 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni izsūtīta uz Padomju Savienību.

198. Staņislavs **Kovalevskis**, dzim. 1895. g. Silajāņu pag. Kalvu mājās. Skolotāja tiesības ieguvis kā eksterns. Feimaņu 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1940. g. 20. jūnijā apcietināts un ievietots Rēzeknes cietumā. 1940. g. 15. augustā pārvests uz Rīgas centrālcietumu. Spīdzināts, pēc kam notiesāts uz 8 gadiem spaidu darbos. Vai izsūtīts uz Kotlasu, vai nogalināts pie Baltezera, nav noskaidrots.

199. Margareta **Kraukste**, dzim. 1913. g. 2. jūnijā Vladivostokā. Beigusi Kuldīgas ģimnaziju un I. M. AnĶļu val. institūtu. Skolotāja Viļā

Plūdoņa ģimnazijā no 1940. g. 1. sept. līdz 1941. g. 19. janvārim. Stundu samazināšanas dēļ pārgāja strādāt Skolu darbinieku arodbiedrībā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

200. Elizabete **Krieva**, dzim. Jansone, dzim. 1904. g. 21. martā Rīgā. Beigusi I valsts vidusskolu Rīgā un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijusi par skolotāju Laidu pamatskolā un vēlāk Gudenieku pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

201. Jānis **Krievs-Krasts**. Rīgas valsts tirdzn. darbin. skolas skolotājs boļševiku laikā. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

202. Dāvis **Krievs**, dzim. 1895. g. 3. septembrī Launkalnes pag. Izturējies pārbaudījumus vidusskolas kursa apmērā pie izglītības ministrijas un beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis Laidu un vēlāk Gudenieku pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

203. Michails **Krivošapkins**, dzim. 1888. g. 19. oktobrī. Beidzis Rīgas Aleksandra ģimnaziju un Rīgas politehnisko institūtu. Rīgas valsts amatn. skolas un tehnikuma skolotājs. Bijis Rīgas pils. ceļu direkcijas tiltu nozares vadītājs. Projektējis tiltu pār Ventu Ventspilī, pontonu tiltu Rīgā, tiltu pār Sarkandaugavu u. c. — 1941. g. 13. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

204. Lūcija **Krūmiņa**, dzim. Kripe, dzim. 1901. g. 21. augustā Rīgā. Beigusi Valkas valsts vidusskolu un Valsts Cesvaines vidusskolas pedagogisko klasi. Strādājusi par skolotāju Rēzeknes apr. Stirnienes 6-kl. pamatskolā un no 1924. g. Smiltenes pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

205. Marija **Kudiņa**, dzim. Starinska, dzim. 1890. g. 4. decembrī. Strādājusi par skolotāju Krievijā un Latvijā. Pēdējās darba vietas Aulejas pag. Grāveru 6-kl. pamatskola un Aulejas pag. Upītes krievu pamatskola. — 1941. g. 15. jūnijā izsūtīta uz Padomju Savienību.

206. Teodors **Kušķis**, dzim. 1893. g. 19. janvārī Daugavpilī. Mācījies Daugavpils reālskolā un jūras inženieru skolā Kronštātē. Matēmatikas skolotājs Daugavpils valsts komercskolā, sākot ar 1940. g. septembri. Agrāk kuģu inženieris Krievijas flotē, Daugavpils pilsētas elektriskās stacijas tehniķis. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

207. Elza **Ķeikale**, dzim. Rūķīte, dzim. 1908. g. 23. jūlijā Jelgavā. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Jelgavas pils. II (Dārtas) pamatskolas skolotāja. — 1941. g. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību kopā ar vīru.

208. Harijs **Ķeikals**, dzim. 1901. g. 15. maijā Katlakalna pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Vecsvīrlaukas pag. ilggadīgs skolotājs. — 1941. g. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

209. Atis **Ķeniņš**, dzim. 1874. g. 28. jūlijā Grenču pag. laukstrādnieku ģimenē. Mācījies Irlavas skolot. seminārā. Studējis Pēterpils pedagogiskajā akadēmijā un beidzis Maskavas universitātes juridisko fakultāti. No 1894. g. bijis skolotājs Jelgavas kurlmēmo skolā, Līvberzē un Zemītē, A. Ķeniņas ģimnazijas direktors, paša dibinātās tirdzniecības

skolas inspektors un zēnu reālskolas direktors Rīgā. Pasaules kara laikā organizējis latv. bēgļu skolas Maskavā. No 1931. g. — 1933. g. izglītības ministrs. Advokāts, dzejnieks un žurnālists. — Apcietināts 1940. g. vasarā un izsūtīts noņemšanā.

210. Osvalds **Ķezberis**, dzim. 1907. g. 13. martā Trikatas pag. Beidzis Priekuļu lauksaimniecības vidusskolu. Skolotājs Gulbenes valsts arodskolā. — 1941. g. jūnijā apcietināts; par viņa tālāko likteni trūkst ziņu.

211. Varvara **Ķigura**, dzim. Ābola, dzim. 1900. g. 21. jūnijā. Beigusi Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinību fakultāti. II Daugavpils vak. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

212. Emīlija **Ķirsis**, dzim. 1902. g. 22. septembrī Strenčos. Beigusi Valmieras komercskolu un Valmieras 3 mēn. skolotāju sagatavošanas kursu. Bijusi par skolotāju Alojās pag. Ausekļa un ar 1934. g. Daugulju pag. 6-kl. pamatskolā. Skolotājas darbā nostrādājusi 20 gadu. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību kopā ar ģimeni.

213. Vasilījs **Ļadīnskis**, dzim. 1892. g. 12. janvārī Vitebskas gub. Beidzis Vitebskās ģimnaziju un mācījies Pēterpils universitātes matemātikas fakultātē. Andrupenes 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 25. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

214. Jevgeņijs **Ļagins**, dzim. 1888. g. septembrī Kaukazā. Studējis Pēterpils universitātē. Par skolotāju bijis 20 gadus. Agrāk bijis privātas vidusskolas direktors, pēdējā laikā Liepājas krievu pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā izsūtīts uz Padomju Savienību.

215. Magdalena **Lange**, dzim. Ābola. Timānu 6-kl. pamatskolas pārzine. — 1941. g. 5. aprīlī apcietināta un aizvesta uz Ludzu, vēlāk pārvietota uz Rīgas termiņcietumu. 1941. g. jūnijā sākumā vēl atradies Rīgā; tālāko ziņu trūkst.

216. Jānis **Lapiņš**, Kapiņu pag. Ivanovas I pak. pamatskolas skolotājs. — Apcietināts un pazudis.

217. Jānis **Laudams**, dzim. 1888. g. 3. janvārī Bārtas pag., laukstrādnieka ģimenē. Ieguvis mājskolotāja tiesības un 1914. g. gatavības apliecību Liepājas Nikolaja ģimnazijā. Skolotājs Kalētu 2-kl. ministrijas un apvienotā Liepājas pils. un pag. pamatskolā. Studējis Maskavas un Latvijas universitātē. Latvijas izglītības ministrijai 1919. g. dibinoties, bija tās kancelejas pārvaldnieks, vēlāk vispārīgo lietu pārvaldes priekšnieks. No 1926.—1932. g. tautskolu inspektors Kuldīgas, Tukuma un Talsu apr. Pensionējies, nodarbojās ar lauksaimniecību Vārmes pag. Šķēdē. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests ar ģimeni uz Padomju Savienību.

218. Ida **Lazdiņa**, dzim. Vanaga, dzim. 1890. g. 29. janvārī. Beigusi Sv. Pēterņa vācu siev. ģimnazijas 8. paid. klasi un Z. Bobriščevas-Puškinas priv. paid. jauno val. kursu Pēterpilī. Strādājusi par skolotāju Pēterpilī, Alūksnes vidusskolā, Milleres ģimnazijā, Rīgas pils. II vidusskolā un pēdējā laikā N. Draudzības ģimnazijā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

219. Emīlija **Legzdiņa**, dzim. Vasilīte, dzim. 1904. g. 19. aprīlī Ruanas pag. Absolvējusi vidusskolu ar pedagogisko klasi. Skultes 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

220. Aleksandrs Lazdiņš, dzim. 1893. g. 27. februārī Pēterpilī. Beidzis reālskolu un studējis Pēterpils civilinžen. institūta arhitektūras nodaļā. Studijas beidzis Latvijas universitātes arhitektūras fakultātē. Strādājis par skolotāju Alūksnes izgl. b-bas vidusskolā, I valsts vidusskolā un pēdējā laikā Rīgas valsts amatn. skolā un tehnikumā. Rīgas pils. būvju valdes būvju direkcijas būvinspektors. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

221. Natālija Leja, dzim. Reinsone, dzim. 1895. g. 2. martā Līves pag. Izturējusi eksterna pārbaudījumus pie Izglītības ministrijas ģimnazijas pilna kursa apmērā un beigusi Angļu valodas institūtu. No 1913.—1920. g. dzīvojuši Krievijā, strādādama par mājskolotāju un ierēdni. 1920. g. atgriezusies Latvijā, no 1924.—1932. g. ierēdne, pēc tam skolotāja 1. un 3. ģimnazijā. — Aizvesta uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūniju kopā ar vecāko dēlu.

222. Alberts Lejiņš, dzim. 1901. g. Rīgas pils. 46. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

223. Eižens Liberts, dzim. 1892. g. 4. oktobrī Daugavpilī. Beidzis Rīgas politehniskā institūta mehanikas nodaļu. Skolotājs un vēlāk inspektors Daugavpils valsts arodskolā. — 1941. g. 25. jūnijā apcietināts; pēc tuvinieku domām — nošauts.

224. Anatolijs Lielausis, dzim. 1907. g. Krievijā. Apmeklējis Subatas valsts vidusskolu un beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Savas paidgīgiskās zināšanas papildinājis Vīnē. Darbojies Ilūkstes apriņķa un Daugavpils pamatskolā. Pēdējā darba vieta Subatas valsts pamatskolā. Bijis fiziskās audzināšanas instruktors. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

225. Konstantīns Lielmežs, dzim. 1893. g. 1. februārī Vitebskas apr. Beidzis Vitebskas garīgo semināru. Par skolotāju nostrādājis 18 gadu. Pēdējā darba vieta Vērtuļu 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 23. jūnijā apcietināts. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

226. Emilija Liepiņa, dzim. Smiltkalēja, dzim. 1904. g. 29. jūlijā Mazsalacā. Beigusi vidusskolu, 3 mēn. skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā, zīmēšanas kursus skolotājiem, pamatskolu fiziskās audzināšanas un vācu valodas kursus. Mazsalacas valsts pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

227. Antons Liepnieks, dzim. 1896. g. 31. oktobrī Livānu pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis par skolotāju Livānu pag. Lāču pamatskolā, Livānu pag. Zundānu, Dagdas pag. Bogdanu un pēdējā laikā Daugavpils apr. Butānupak. pamatskolā. — 1941. g. 22. jūnijā aizbraucis uz Daugavpili, kur 23. jūnijā pazudis bez vēsts.

228. Alfrēds Linājs, agr. Lapinskis, dzim. 1909. g. 22. februārī Ukru pag. Beidzis skolotāju institūtu Jelgavā. Rīgas pils. Viestura (48.) pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

229. Anna Lindiņa, dzim. Kučere, dzim. 1888. g. 23. jūnijā Kalnmuizas pag. Beigusi E. Depreo vidusskolu Rīgā, mācījusies Pēterpils aug. siev. kursos vēstures un filoloģijas fakultātē un I. M. Angļu val. institūtā. Rīgas pils. 8. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta ar vīru uz Padomju Savienību.

230. **Alberts Līsmānis**, dzim. 1915. g. 26. aprīlī Beļavas pag. Jēcos. Beidzis Priekuļu lauksaimniecības vidusskolu. Beļavas pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

231. **Eleonora Loēmēle**, dzim. Gailume, dzim. 1909. g. 1. jūlijā. Beigusi vidusskolu un ieguvusi skolotājas tiesības. Strādājusi par skolotāju 12 gadu. Pēdējā darba vieta Šķilbēnu pag. Augstāsila pamatskola, kur bija skolas pārzine. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

232. **Helena Logina-Berņicka**, dzim. Nikolajeva, dzim. 1895. g. 2. februārī. Beigusi Ostrovas 8-kl. siev. ģimnaziju. 26 gadus bijusi par skolotāju. Pēdējā darba vieta Ludzas apr. Geidānu I pak. pamatskola. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

233. **Helena Lozda**, dzim. Tūmane, dzim. 1895. g. 24. novembrī Viļņu pag. Beigusi ģimnaziju un Rēzeknes skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi par skolotāju Rēzeknes apr. Kļavu, Riebeņu un Jaunrikavas pamatskolās. Pēdējā darba vieta Rikavas 6-kl. pamatskola. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

234. **Veronika Loze**, dzim. Zenka, dzim. 1886. g. 6. jūnijā. Beigusi Limbažu meiteņu skolu un turpat ieguvusi tautskolotājas tiesības. Bijusi par skolotāju Staiceles, Drustu, Jaunpiebalgas Jēkaba un Gatartas pag. pamatskolās. 1938. g. pārnākusi Drustu pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

235. **Francis Lubāns**, dzim. 1914. g. Zvirgzdienes pag. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu. Timānu 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 22. martā apcietināts un ievietots Rīgas centrālcietumā, kur bez vēsts pazudis.

236. **Marta Ludzeniece**, dzim. Zade, dzim. 1903. g. 1. septembrī Smiltenes pag. Beigusi Smiltenes valsts vidusskolu un studējusi Latvijas universitātē vēsturi. Strādāja Smiltenes pils. II pamatskolā, pēc Smiltenes pils. I un II pamatskolas apvienošanas — Smiltenes pils. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

237. **Emma Lukstiņa**, dzim. Neimane, dzim. 1893. g. 30. maijā Rīgā. Beigusi Draudzības siev. ģimnaziju un Latvijas universitātes dabas zinātņu fakultāti. Rīgas pils. 27. pamatskolas dabas zinātņu skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību kopā ar ģimeni 1941. g. 14. jūnijā.

238. **Alfreds Lukstiņš**, dzim. 1892. g. 16. decembrī Lielstraupes pag. Mācījies Rīgas pils. tirdzniecības skolā, beidzis Rīgas mācības apg. vidusskolu vingrošanas skolotāju kursus. — No 1934. g. V. Olava komercskolas fiziskās audzināšanas skolotājs, vēlāk Rīgas valsts teknikumā un citās Rīgas skolās. — Aizvests uz Padomju Savienību kopā ar ģimeni.

239. **Gerda Maldava**, dzim. Viļumsone, dzim. 1904. g. 18. decembrī Bauskā. Beigusi Bauskas ģimnaziju un Angļu val. institūtu Rīgā. Ar 1937. g. sāka strādāt Siguldas ģimnazijā par angļu un vēlāk arī krievu valodas skolotāju. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

240. **Eduards Manheims**, dzim. 1886. g. 15. novembrī. Studējis Romas, Göttingenas un Parīzes augstskolās. Strādājis Tautas augstskolā. — 1941. g. maijā apcietināts, tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

241. Vitolds Masāns, dzim. 1910. g. 5. oktobrī. Beidzis Varšavas politehnikumu. Rīgas pils. 15. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. jūnijā sākumā apcietināts, pēc kam vairs nav nekādu ziņu.

242. Oskars Mastiņš, dzim. 1901. g. 4. novembrī. Beidzis Rēzeknes skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis par skolotāju Augšpils pag. Pīrāgu, Makašēnu pag. Kļavu un pēdējā laikā Varakļāņu pag. Krustceļu krievu pamatskolā. — 1941. g. janvārī apcietināts un ievietots Rēzeknes cietumā, turpmāku ziņu par viņa likteni trūkst.

243. Elza Matisone, dzim. Muižarāja, dzim. 1900. g. 23. maijā Liepājas apr. Rucavas pag. Beigusi Grosmaņa siev. ģimnaziju Maskavā un skolotāju sagatavošanas kursus Liepājā. Aizputes pils. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

244. Georgs Matīss, dzim. 1888. g. 13. septembrī Bernātos. Tēvs zemkopis. Beidzis Liepāja reālskolu. Lielinieku laikā Rīgas valsts ar o d u s k o l a s skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

245. Jānis Vilhelms Mauriņš, dzim. 1887. g. 6. jūlijā Rāmuļu pag. Beidzis Baltijas skolotāju semināru un Latvijas universitāti. Lielinieku laikā krievu valodas skolotājs Bauskas pils. pamatskolā. Agrāk bijis par skolotāju Repģes pag. Vladimira pamatskolā, Kursišu pamatskolā, Ezeres pag. Rozas pamatskolā un Rīgas pils. 25. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

246. Teodors Meija, dzim. 1890. g. 16. decembrī Remtes pag. skolotāja ģimenē. Beidzis reālskolu un Rīgas politehnisko institūtu ar inženiera mehanika gradu. Strādājis par skolotāju Liepājas valsts tehnikumā, Krišjāņa Valdemāra jūrskolā un Rīgas valsts amatn. skolā un tehnikumā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

247. Elizabete Meirane, dzim. 1904. g. 20. jūlijā Rēznas pag. Zakatu mājās. Beigusi pādagogiskos kursus, pie Izglītības ministrijas izturējusi pārbaudījumus vidusskolas kursa apmērā. Strādājusi par skolotāju Kautatas pag. Asanišķu, Rēznas pag. Kalnāju un no 1936. g. Rēznas pag. krievu 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 2. jūlija naktī apcietināta un netālu no mājām ar vairākiem šāvieniem mugurā noslepkavota.

248. Gerda Meistere, dzim. Meldere, dzim. 1902. g. 27. aprīlī. Beigusi Rīgas pils. IV vidusskolu un Rīgas 3 mēn. skolotāju sagat. kursu. Idus 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību kopā ar ģimeni.

249. Helena Mercālova, dzim. Frolova, dzim. 1898. g. 1. maijā Daugavpīlī. Beigusi vidusskolu. Daugavpils pils. 16. pamatskolas skolotāja. — Izsūtīta uz Padomju Savienību.

250. Boriss Merkulovs, dzim. 1900. g. 13. aprīlī Rēzeknē. Studējis Kijevas universitātē un dažus gadus Latvijas universitātes inženierzinātņu fakultātē. Strādāja I krievu skolotāju b-bas ģimnazijā Rīgā, Līšinas un Rīgas vācu ģimnazijā. Ar 1928. g. strādāja Rīgas pils. krievu vakara pamatskolā. — 1940. g. 8. augustā apcietināts un 1941. g. pavasarī notiesāts ar 8 gadiem. Izsūtīts uz Padomju Savienības ziemeļu apgabaliem.

251. Lidija Mežanee, dzim. Zibera, dzim. 1899. g. 9. maijā Raudas pag. Beigusi skolotāju sagatavošanas kursu. Bijusi par skolotāju Raudas pag. I pak. pamatskolā, Medemas pamatskolā un 1936. g. Raudas

valsts pamatskolā — 1941. g. 15. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

252. Pēteris Mežkalns, dzim. 1898. g. 9. augustā Jelgavā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Tērvetes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 17. janvārī atlaists no darba, dažas nedēļas vēlāk apcietināts un jūnija mēnesī izsūtīts uz Padomju Savienību.

253. Nellija Milgrāve, dzim. Nelsone, dzim. 1905. g. 13. oktobrī. Lauksaimnieka meita. Beigusi Māzsalacas vidusskolu un Centrālo pēdagogisko institūtu Jelgavā. Vecpils pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

254. Aleksandrs Millers, dzim. 1886. g. 10. martā Kēču Ozoliņos. Beidzis reālskolu Cēsis un Pleskavas mērniecības skolu. Lielinieku laikā pieņemts par darbinīcu instruktoru Rīgas valsts arodskolā. Agrāk zemkopības ministrijas zemes ierīcības departamenta revidents. — 1941. g. 14. jūnijā izsūtīts uz Padomju Savienību.

255. Valters Mintūzis, dzim. 1903. g. 1. jūnijā. Beidzis Jēkabpils vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis skolotājs Neretas pag. 6-kl. pamatskolā, ar 1939. g. Višķu 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

256. Arturs Mucenieks, dzim. 1905. g. 22. maijā Lugažu pag. Beidzis vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Veclaicenes latv. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 16. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

257. Lidija Muceniece, dzim. Linde, dzim. 1899. g. 10. decembrī Talsos. Beigusi Krotovas siev. ģimnaziju Pēterpilī un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi par skolotāju Dundagas pag. Nevejas pamatskolā, Vidales, Kolkas, Dundagas un beidzot Mazirbes valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

258. Silvija Muceniece, dzim. Švalbe, dzim. 1902. g. 13. septembrī Arakstes pag. Beigusi Vīlandes siev. ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Veclaicenes pag. igauņu 1 pak. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. jūnijā izsūtīta uz Padomju Savienību.

259. Jānis Muļnieks, dzim. 1904. g. 3. septembrī Gārsenes pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Bēbrenes pag. 11. un pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

260. Donats Muncis, dzim. 1908. g. 15. decembrī Višķu pag., sīkzemnieku ģimenē. Beidzis valsts Daugavpils skolotāju institūtu. Višķu pag. Špogu un pēdējā laikā Livānu pag. Jersikas pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

261. Marija Muncē, dzim. Putrāma, dzim. 1904. g. 11. augustā Kalupes pag. Kungu Druvās. Beigusi Krāslavas valsts vidusskolu. Višķu pag. Špogu un pēdējā laikā Livānu pag. Jersikas pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

262. Alma Mūsiņa, dzim. Tilgale, dzim. 1900. g. 5. februārī Ulmales pag. Beigusi komercskolu Maskavā un skolotāju kursus Rīgā. Strādājusi Liepājas X un XI pamatskolā. Ar 1940. g. strādāja Liepājas I pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā izsūtīta uz Padomju Savienību.

263. Alma **Neimane**, dzim. Upmane, dzim. 1902. g. 31. decembrī Lestenes pag. Beigusi komercskolu Valmierā un Jelgavas skolotāju institūtu. Edoles pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta ar ģimeni uz Padomju Savienību.

264. Andrejs **Neilands**, dzim. 1877. g. 21. janvārī Svitenes pag. Īslīcas pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. Strādājis par skolotāju 45 gadus. — Apcietināts 1941. g. 28. maijā, 3. jūnijā viņu atbrīvoja un 1941. g. 12. jūnijā apcietināja otrreiz. Pēc tam vairs nav nekādu ziņu par viņa likteni.

265. Jefrosinija **Nesterova**, dzim. Ladinskaja, dzim. 1886. g. 27. septembrī Krievijā. Beigusi Polockas siev. ģimnaziju. Par skolotāju strādāja no 1907. g., bet no 1941. g. 1. janvāra Degļevas 6-kl. krievu pamatskolā. — 1941. g. jūnijā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

266. Ksenija **Nikolajeva**, dzim. Zacharova, dzim. 1895. g. 22. janvārī Daugavpilī. Beigusi vidusskolu un 8. paidag. klasi. Daugavpils pils. 16. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

267. Juris **Nitišs**, dzim. 1915. g. Naujenes 6-kl. pamatskolas skolotājs. — Nošauts kara apstākļos.

268. Helena **Nungura**, dzim. Jarmuškeviča, dzim. 1900. g. 10. maijā Baltinavas pag. Beigusi Pleskavas Agapovas siev. ģimnaziju un skolotāju kursus Ludzā. Strādājusi par skolotāju Baltinavas 6-kl. pamatskolā 1940./41. m. g. 1941. g. 13. jūnijā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

269. Jānis **Oja**, dzim. 1889. g. 29. decembrī Nīcas pag. Beidzis Teropecas reālskolu. Priekules pils. skolu skolotājs. — 1941. g. 22. jūnijā organizēja Priekules partizānus un bija to vadonis. Krita kaujā pret bolševikiem Priekulē, naktī no 22. uz 23. jūniju.

270. Alīse **Oldere**, dzim. Zvīgzne, dzim. 1900. g. 24. oktobrī. Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes romāņu nodaļu. No 1928. g. strādāja Alūksnes ģimnazijā, mācot vācu, franču un latīņu valodu. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar mazgadīgiem bērniem aizvesta uz Padomju Savienību.

271. Emma **Ozoliņa**, dzim. 1892. g. 11. oktobrī Jērcēnu pag. Beigusi Valkas siev. 8-kl. ģimnaziju un Latvijas universitāti ar ārsta gradu. Liepājas valsts lietīšķās mākslas vidusskolā pāsniedza higiēnu un mācības iestādes organizēšanas laikā bija arī skolas ārste. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

272. Vera **Ozoliņa**, dzim. Slaidiņa, dzim. 1907. g. 30. jūnijā Drustu pag. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Strādājusi par skolotāju Kalnauīžas, Vaiņodes un Lauberes pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

273. Vilma **Ozoliņa**, dzim. Štāla, dzim. 1905. g. 6. aprīlī Duntēs pag. Izturējusi pārbaudījumus pie Izglītības ministrijas pārbaudījumu komisijas pilnās vidusskolas kursā apmērā. Beigusi Rīgas 3 mēn. skolotāju sagatavošanas kursus. Mācījās Angļu valodas un Fiziskās audzināšanas institūtos. Rīgas pils. I pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

274. Vilhelmīna **Ozoliņa**, dzim. Adamoviča, dzim. 1897. g. 30. martā Dundagā. Skolotājas tiesības ieguvusi Lomonosova ģimnazijā Tērbatā.

Vienu gadu mācījusies konservātorijā. Ar 1921. g. strādāja Stendes Jāņa Adamoviča pamatskolā par pārzini. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta ar ģimeni uz Padomju Savienību.

275. Aleksandrs Ozoliņš, Liepājas valsts tehnikuma skolotājs. — 1941. g. 14. jūnija aizvests uz Padomju Savienību.

276. Jānis Ozoliņš, dzim. 1883. g. 16. jūlijā Lielvārdes draudzē. Skolotāja tiesības ieguvis 1907. g. Beidzis Latvijas universitātes teoloģijas fakultāti. Strādāja Rīgas pils. 2. ģimnazijā no 1924. g. par ticības mācības skolotāju. Bija Ogres pilsētas galva, — 1940. g. 1. augustā to atlaida no darba. 1940. g. 24. septembra naktī Ogrē apcietināja un ieslodzīja dzelzceļu čekā Merķeļa ielā 5, pēc tam centrālcietumā. Cietumā noturēts 10 mēnešus. Atrasts nogalināts Baltezers kapenēs 1941. g. jūnijā.

277. Bertolds Ozols, dzim. 1908. g. 16. augustā Baltinovas muižā. Kalēja dēls. Absolvējis Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Strādājis Laizānu valsts kurlmēmo skolā, Rēzeknes pils. II latv. pamatskolā un ar 1935. g. Maltas pag. Laizānu I pak. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 28. jūnijā vietējo bolševiku nogalināts.

278. Kārlis Ozols, dzim. 1903. g. 1. oktobrī Mārsnēnu pag. Peņģos. Beidzis Valmieras vidusskolu un Rīgas skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis par skolotāju Nīcas pag. Ūtaņķu 6-kl. pamatskolā un pēdējā laikā Ķeipenes pag. Madlienas 6-kl. pamatskolas pārzinis. — Izsūtīts uz Padomju Savienību.

279. Antoņina Opincāna, dzim. Greiškāna, dzim. 1896. g. Beigusi vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Par skolotāju nostrādājusi 9 gadus. Pasienes 6-kl. pamatskolā sāka strādāt 1941. g. 1. martā. — 1941. g. jūnijā ar ģimeni izsūtīta uz Padomju Savienību.

280. Jānis Opincāns, dzim. 1908. g. 24. februārī Bērzgales pag. Liel-Stapuļu mājās. Beidzis Latvijas universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāti. Ludzas valsts ģimnazijas skolotājs. — Nogalināts.

281. Pēteris Pavlovs, dzim. 1890. g. Rēzeknē. Izturējis tautskolotāja pārbaudījumus. Strādājis Rēzeknes apr. Makašēnu pamatskolā, Rēzeknes krievu arodskolā un ar 1934. g. Rēzeknes pils. krievu pamatskolā. — 1940. g. 18. oktobrī apcietināts un ievietots Rēzeknes cietumā. 1941. g. 24. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

282. Pēteris Paugurs, dzim. 1907. g. 22. janvārī Bērzgales pag. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu un studējis Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultātē. Dricēnu 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā izsūtīts uz Padomju Savienību.

283. Žanis Pelemanis, dzim. 1896. g. 28. martā Liepājā. Beidzis Liepājas Biržas komercskolu un Latvijas universitātes ķīmijas fakultāti. No 1924. g. skolotājs un vēlāk inspektors I Liepājas valsts ģimnazijā. Ar 1933. g. 1. septembri iecelts par tās pašas skolas direktoru. — Apcietināts 1940. g. jūlijā; par viņa turpmāko likteni nekādu ziņu nav.

284. Anna Pētersone, dzim. Štauere, dzim. 1901. g. 22. martā Turaidas pag. Beigusi ģimnaziju un skolotājas tiesības ieguvusi skolotāju vasaras kursos. Skolotājas darbā strādājusi 21 gadu, sākumā Augšciema pagasta un vēlāk Ropažu pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 15. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

285. Pēteris Pētersons, dzim. 1897. g. 14. jūlijā. Beidzis Latvijas universitāti ar būvzinieņa gradu. Dienēja Latvijas dzelzceļu tehniskā direkcijā par iecirkņa priekšnieku un Rīgas valsts tehnikumā mācīja speciālos priekšmetus dzelzceļu ekspluatācijas nodaļā. — 1940. g. rudenī apcietināts. Pēc dažām ziņām ar boļševiku tiesas lēmumu nosūtīts spaidu darbos uz Padomju Savienības ziemeļu apgabaliem.

286. Jānis Pilaps, dzim. 1888. g. 24. jūlijā Kaugura pag. Būtēs. Beidzis Vīfebskas skolotāju institūtu, Bērzaines vidusskolu skolotāju kursus un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes baltu nodaļu ar filoloģijas kandidāta gradu. Strādājis Iksķiles pag. Tīnužu pamatskolā, Plāteres pag. pamatskolā, Madlienas pag. Lielā pamatskolā, Smiltenes reālskolā, Smiltenes vidusskolā, Jelgavas valsts skolotāju institūtā, bija inspektors Rēzeknes valsts skolotāju institūtā un skolotājs Rēzeknes valsts ģimnazijā. Boļševiku laikā skolotājs Rēzeknes valsts komercskolā. — Rēzeknes čekisti viņu nogalināja boļševiku varas pēdējās dienās.

287. Kārlis Pinka, dzim. 1904. g. 4. novembrī. Mācījies Fiziskās audzināšanas institūtā un bija par fiziskās audzināšanas skolotāju Valmieras valsts komercskolā. Strādāja par ceļu meistarā pie 9. rajona inženiera Valmierā. — 1941. g. jūnijā apcietināts. Spīdzināts un nogalināts Valmieras cietumā.

288. Vera Plāciņa, dzim. Taupmane, dzim. 1915. g. 26. jūlijā Petrogradā. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Virgasa pag. 6-kl. pamatskolā skolotāja. — 1941. g. 15. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

289. Anna Plācene, dzim. Vitiņa, dzim. 1909. g. Valgales pag. Beigusi Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Strādājusi Rucavas valsts pamatskolā, bet ar 1935. g. bija Priekules pag. pamatskolas pārzine. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

290. Ludmila Plāce, dzim. 1914. g. 13. februārī. Beigusi vidusskolu un ieguvusi skolotājas tiesības. Bijusi par skolotāju Lašu, Skrudalienes un pēdējā laikā Zemgales valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

291. Edgars Plācis, dzim. 1908. g. Skolotājs Lašu valsts pamatskolā. — Kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

292. Juris Plāķis, dzim. 1869. g. 22. jūnijā Kables pag. Kalvās, laukstrādnieka ģimenē. Mācījies turienes pag. skolā, pēc tam beidzis skolotāju semināru Kuldīgā. No 1891.—1905. gadam strādājis par skolotāju Bolderajā, Rīgas latviešu biedrības meiteņu skolā, Dignajā, Morē un Jonatāna biedrības skolā Rīgā. Par piedalīšanos 1905. g. revolūcijā izsūtīts uz Sibīriju. Izturējies abiturijas pārbaudījumu Irkutskas ģimnazijā, studēja Kazanā klasisko filoloģiju. Pēc univ. beigšanas bija Kazanā ģimnazijas skolotājs, vēlāk privātdocents Kazanas universitātē. 1920. gadā atgriezās Latvijā un ievēlēts par salīdzināmās gramatikas, fonētikas un leišu valodas docentu Latvijas universitātē. No 1920. līdz 1921. g. bija izglītības ministrs. 1921. g. ievēlēts par profesoru, bija arī filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāns, Latvijas universitātes prorektors un fakultātes pārstāvis universitātes padomē. Daudz zinātnisku darbu. — 1939. g. 1. jūlijā atbrīvots no mācības spēka pienākumiem universitātē maksimālā vecuma sasniegšanas dēļ. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

293. Alma **Plavniece**, dzim. Kārklīņa, dzim. 1906. g. 9. novembrī Ērgļu pag. Jurķenu mājās. Beigusi Priekuļu lauksaimniecības vidusskolu un Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti. Strādājusi par skolotāju Latgalē, Dzelzavas pag. 6-kl. pamatskolā un no 1937. g. Vietalvas-Odzienas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

294. Jānis Jūlijs **Platacis**, dzim. 1891. g. 28. oktobrī Raunā. Beidzis Valkas reālskolu un ieguvis mājskolotāja tiesības matemātikā un dabas zinībās. Rūjienas valsts ģimnazijā sāka strādāt par skolotāju 1919./20. m. gadā. Ar 1937. g. izpilda Rūjienas valsts ģimnazijas direktora pienākumus. 1941. g. 20. martā boļševiki viņu atcēla no direktora amata, bet atstāja turpat par skolotāju. — Aizvests uz Padomju Savienību 1941. g. 16. jūnijā.

295. Maija Vilhelmīne **Ploka**, dzim. Grāvīte, dzim. 1901. g. 25. novembrī Valmierā. Beigusi Alūksnes siev. ģimnaziju. Skolotājas gaitas uzsāka Lejasciema draudzes skolā, vēlāk strādāja Lejasciema pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

296. Edgars **Plūcis**, dzim. 1891. g. 27. oktobrī Gaujienas pag. Sikšņu skolā, skolotāja ģimenē. Beidzis Valmieras skolotāju semināru un sācis strādāt par skolotāju. Vēlāk pārgāja uz citu resoru. Ar 1940. g. 4. decembri sāka atkal strādāt par skolotāju Rīgas pils. 9. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

297. Mirdza **Plūmane**, dzim. Vickopfa, dzim. 1913. g. 18. aprīlī. Beigusi Latvijas universitātes fizikas un matemātikas fakultāti ar mag. gradu. Strādāja Rīgas pils. 5. ģimnazijā. — Aizvesta kopā ar ģimeni 1941. g. 14. jūnijā uz Padomju Savienību.

298. Hrisanfs **Pluščevskis-Pluščīks**, dzim. 1878. g. 12. septembrī Viļņā. Beidzis Pēterpils universitātes fizikas un matemātikas fakultātes dabas zinību nodaļu. Daugavpils pils. 21. pamatskolas skolotājs. — Izsūtīts uz Padomju Savienību.

299. Apolonija **Poča**, dzim. Zileviča, dzim. 1904. g. 23. jūnijā Skaistkalnes pag. Beigusi Bauskas ģimnaziju un Jelgavas centrālo paid. institūtu. Strādājusi Dagdā un no 1934. g. Aglonas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar piederīgiem aizvesta uz Padomju Savienību.

300. Jānis **Poēs**, dzim. 1903. g. 5. jūnijā Varakļāņu pag. Beidzis Varakļāņu vidusskolu un skolotāju sag. kursus. Strādājis Vārkavas, Rudzētu, Dagdas 6-kl. un Aglonas 6-kl. pamatskolā. Divās pēdējās bijis par pārzini. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

301. Adolfs **Podiņš**, dzim. 1897. g. 27. martā Lubānes pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursu Rīgā. Strādājis Vaiņodes pag. Kalnmuižas pamatskolā, Liepājas pils. X pamatskolā un pēdējā laikā Liepājas pils. Poruka (VII) pamatskolā. — 1941. g. 29. jūnijā apcietināts; turpmāku ziņu par viņa likteni trūkst.

302. Irina **Poklikajeva**, dzim. Sidorova, dzim. 1902. g. 16. aprīlī. Višķu 6-kl. pamatskolas krievu komplekta skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar dēlu aizvesta uz Padomju Savienību.

303. Vladislavs **Pokuls**, dzim. 1914. g. Nautrēnu pag. Beidzis Aglonas vidusskolu. No 1941. g. decembra pieņemts par skolotāju Nesteru

6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 4. martā apcietināts un ievietots Ludzas cietumā. Jūnijā it kā notikusi tiesāšana. Tālāku ziņu trūkst.

304. Jevgenija Poličāne, dzim. 1914. g. 8. aprīlī Zvirgzdienes pag. Beigusi Ludzas valsts komercskolu un Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Strādājusi par skolotāju Pasienes pag. Aizupes pamatskolā, Šķaunes pag. Meikšānu pamatskolā un pēdējā laikā Šķaunes pag. Siliņu pamatskolā par pārzini. — 1941. g. 24. jūnijā izsūtīta uz Padomju Savienību.

305. Anna Potapova, dzim. Petrova, dzim. 1900. g. 17. martā Kacēnu pag. Jarliku ciemā. Beigusi ģimnaziju un pedagogiskos kursus. Abrenes krievu 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Izsūtīta uz Padomju Savienību.

306. Jānis Potapovs, dzim. 1898. g. 19. augustā Pleskavā. Beidzis Pleskavas skolotāju semināru. Abrenes krievu 6-kl. pamatskolas skolotājs. — Izsūtīts uz Padomju Savienību.

307. Marta Potsepa, dzim. Zariņa, dzim. 1904. g. 12. oktobrī Dzērbenes pag. Beigusi Rīgas pils. II vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Jēkabpils pils. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

308. Andrējs Preobraženskis, dzim. 1894. g. 16. martā. Beidzis Pēterpils universitātes fizikas un matemātikas fakultātes matemātikas nodaļu. Ilggadīgs Rīgas ģimnaziju skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

309. Vasilijš Preobraženskis, dzim. 1897. g. 27. jūnijā Rīgā. Beidzis Tērbatas universitāti. Ilggadīgs ģimnaziju skolotājs. Rīgas pils. krievu ģimnazijas skolotājs no 1924. g. — 1936. g. — Aizvests uz Padomju Savienību.

310. Elza Priedniece, dzim. Ludviga, dzim. 1905. g. 20. decembrī Jaunvāles pag. Beigusi Valmieras ģimnaziju un Kaucmīndes mājturības semināru. Padures lauksaimniecības skolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

311. Milda Priedulāja, dzim. Saluma, dzim. 1896. g. 18. jūnijā. Beigusi Latvijas universitātes teoloģijas fakultāti. Strādāja Rīgas pils. 36. pamatskolā par ticības mācības skolotāju. Blakus skolotājas pienākumiem nodevās literāram darbam. Sacerējusi daudz bērnu lugu. — Aizvesta uz Padomju Savienību 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru.

312. Alma Priede, dzim. Freivalda, dzim. 1900. g. 22. februārī Igaunijā. Beigusi Pērnavas ģimnaziju un pamatskolu skolotāju sagatavošanas kursus. Ilūkstes valsts pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

313. Augusts Priede, dzim. 1905. g. 6. maijā Rozēnu pag. Beidzis Valkas ģimnaziju un pamatskolu skolotāju sagatavošanas kursus. Ilūkstes valsts pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

314. Jānis Priede, dzim. 1893. g. 8. aprīlī Alšvangas pag., kālpa dēls. Beidzis Kuldīgas tirdzniecības skolu un kā eksterns Krievijā komercskolu. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. 19. gadu Gudenieku 6-kl. pamatskolā bijis par pārzini, 1940. g. pārcelts uz Sakas pag. pamatskolu. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

315. Roberts Pūce, dzim. 1895. g. 13. janvārī Ternejas pag. Beidzis Valmieras skolotāju semināru. Liepkalnes pag. II pak. pamatskolas un

vēlāk Liepkalnes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 16. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

316. Alma **Puriņa**, dzim. Muceniece, dzim. 1898. g. 9. martā. Milzkalnes pagasta pamatskolas skolotāja. Beigusi Rīgas latv. izgl. b-bas ģimnaziju un pedagogiskos kursus Jelgavā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

317. Lidija **Puriņa**, dzim. Šmidre, šķ. Preobraženska, dzim. 1908. g. 21. janvārī. Piltiesīga Zemītes 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

318. A. **Puriņš**. Līgatnes papīra fabrikas skolas skolotājs. — Kritis cīņā pret bolševikiem.

319. Ernests **Puriņš**, dzim. 1909. g. 11. jūnijā. Zemītes 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests ar sievu uz Padomju Savienību.

320. Jānis **Purviņš**, dzim. 1904. g. 26. aprīlī Plāteres pag. Sūcēs. Nobeidzis kultūrtechnisko vidusskolu un strādājis Zemkopības ministrijā par tehniķi savā speciālitātē; nobeidzis arī Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti. No 1935. g. Latgales lauksaimniecības vidusskolas skolotājs Malnavā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

321. Osvalds **Pūpols**, dzim. 1904. g. 27. janvārī Aknīstes pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu un Latvijas universitātes dabas zinātņu fakultāti. Strādāja par skolotāju Daugavpils skolotāju institūtā, ar 1940. g. Jēkabpils valsts ģimnazijā. — 1941. g. 19. martā Pūpolu apcietināja un vēlāk nosūtīja uz Rīgu. Par viņa turpmāko likteni nekas nav zināms.

322. Eižens **Purgailis**, dzim. 1898. g. 31. janvārī Rīgā, Beidzis Mangaju tālbraucēju jūrskolu un Latvijas universitāti ar inženiera mehanika gradu. Skolotājs Krišjāņa Valdemāra jūrskolā no 1939. g. — Aizvests uz Padomju Savienību.

323. Johanna **Putniece**, dzim. Ābola, dzim. 1897. g. 26. septembrī Vijciema pag. Beigusi skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi Vijciema 6-kl. pamatskolā, Timānu I pak., Landskoronas I pak., Landskoronas 6-kl. pamatskolā un pēdējā laikā Ludzas apr. Upmaļu I pak. pamatskolā. — 1941. g. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

324. Valentīna **Randara**, dzim. Pekele, dzim. 1914. g. 22. aprīlī Viļņu pag. Beigusi valsts Rēzeknes skolotāju institūtu. Sakstāgala pag. N. Rancāna 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

325. Boriss **Raude**, dzim. 1905. g. 6. septembrī Eversmuižas pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Livānu pag. Gruguļu pamatskolā, Aiviekstes pag. Asūnes, Višķu pag. pamatskolā un pēdējā laikā Daugavpils Ata Kronvalda pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā apcietināts, turpmāko ziņu par viņa likteni trūkst.

326. Vilis **Rēķis**, dzim. 1912. g. 21. jūnijā Ilūkstes apr. Lašu pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Par skolotāju bijis Lielbornes Ziedoņa un Salienas I pak. pamatskolā. Ar 1937. g. strādājis Aukseļa valsts pamatskolā par pārzini. — 1940. g. 23. augustā apcietināts un bez vēsts pazudis.

327. **Zotiks Rešetnikovs**, dzim. 1912. g. 21. decembrī. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu. Latvijas universitātes dabas zinātņu fakultātes students. Rīgas pils. IX krievu pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

328. **Vera Ribaka**, dzim. Daina, dzim. 1908. g. 7. novembrī Ērģemes pag. Beigusi Valkas valsts vidusskolu un Valsts centrālo pedagogisko institūtu. Strādājusi Pededzes valsts pamatskolā, Pededzes pag. Jaseņecas latv.-krievu pamatskolā un pēdējā laikā Pededzes valsts pamatskolā. Apmeklējusi dažādus speciālus kursus. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

329. **Marta Rinkina**, dzim. Eglīte, dzim. 1900. g. 23. februārī Lubānas pag. Beigusi ģimnaziju Peterpili un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi vairākās pamatskolās, pēdējā laikā Gailīšu 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

330. **Eduards Rinks**, dzim. 1905. g. 22. novembrī Arakstes pag. Beidzis Rūjienas vidusskolu un Krišjāņa Valdemāra jūrskolu. No 1937. g. Krišjāņa Valdemāra jūrskolas skolotājs. — 1941. g. jūnijā beigās Rīgas centrālcietumā noslepkavots.

331. **Elvīra Riše**, dzim. Kocha, dzim. 1907. g. 5. jūnijā. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Durbes pilsētas Kronvalda pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

332. **Zelma Rogāle**, dzim. Resne, dzim. 1907. g. 25. augustā. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Krustpils pag. Smilšu pamatskolas skolotāja un vēlāk pārzine. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta ar ģimeni uz Padomju Savienību.

333. **Viktors Roskošs**, dzim. 1896. g. 15. martā Bērzpils pag. Beidzis Rēzeknes tirdzniecības skolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Abrenes apr. Slavītu I pak. pamatskolas pārzinis. Strādāja skolotāja darbu no 1917. gada. — 1941. g. 23. jūnijā apcietināts un izsūtīts uz Padomju Savienību. Ostrovā ievietots cietumā, kur spīdzināts līdz nesamaņai, Lielvācijas armijai ieņemot Ostrovu, viņš atsvabināts un nogādāts Latvijā. No visa pārdzīvotā 1942. g. 11. aprīlī miris ar sirdskaiti.

334. **Jānis Rozenfelds**, dzim. 1890. g. 21. janvārī Rīgā. Beidzis Rīgas politehniskā institūta mechanikas fakultāti. Ludzas valsts arodskolas direktors. — Aizvests uz Padomju Savienību.

335. **Spodris Rozentāls**, dzim. 1918. g. 18. jūlijā. Beidzis II Jelgavas valsts vidusskolu. Jelgavas valsts arodu skolā un tehnikumā mācīja vingrošanu zēniem. Jelgavas skolotāju institūtā bija saimniecības pārzinis. — Apcietināts 1941. g. 27. martā. Vēlāk aizvests uz Rīgas centrālcietumu, kur bijis vēl līdz 19. jūnijam. Par turpmāko likteni nav ziņu.

336. **Edards Rozīte**, dzim. 1876. g. 28. jūnijā Nītaurē. Mācījis Rīgas vācu amatniec. un Berlīnes mākslas skolā. Amata meistars un rūpnieks. Komunistu laikā Rīgas valsts daiļkrāsotāju skolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

337. **Rūsiņš Rozīte**, dzim. 1904. g. 27. oktobrī. Rīgas valsts daiļkrāsotāju skolas skolotājs. Latvijas universitātes students. — 1941. g. 14. jūnijā ar vecākiem aizvests uz Padomju Savienību.

338. Harijs Rozītis, dzim. 1892. g. 21. augustā Liezerē, skolotāja ģimenē. Beidzis Rīgas pils. reālskolu un Rīgas politechnisko institūtu ar inženiera tehnologa gradu. Rīgas valsts amatn.skolas un tehnika skolotājs un darbnīcu vadītājs. — 1941. g. 25. maijā apcietināts. Par turpmāko likteni ziņu nav.

339. Antons Rubins, dzim. 1899. g. 24. janvārī Aizkalnes pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Daugavpilī. Liksnas pag. Vabales pamatskolas pārzinis, no 1940. g. Kalupes 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

340. Vanda Rubina, dzim. Arcimoviča, dzim. 1902. g. 17. decembrī Liksnas pag. Beigusi skolotāju sagatavošanas kursus. Kalupes pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

341. Anatolijs Rubļevskis, dzim. 1896. g. Beidzis vidusskolu un paidagoģ. vasaras kursus. 1940. g. strādāja Daugavpils 16. pamatskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību.

342. Staņislavs Rudovičs, dzim. 1892. g. 22. februārī Mērdzenes pag. Dzērvu ciemā. Beidzis paidagoģiskos kursus Pēterpilī. Ludzas apr. Dzērvu I pak. pamatskolas skolotājs. — Rēzeknē noslepkavots.

343. Elenora Rudziša, dzim. Tūtina, dzim. 1904. g. 15. janvārī Zvirgzdenes pag. Beigusi vidusskolu. Istalsnas 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 17. jūnijā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

344. Julians Rudzišs, dzim. 1898. g. 5. oktobrī. Beidzis vidusskolu. Istalsnas 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 17. jūnijā ar sievu aizvests uz Padomju Savienību.

345. Gustavs Rūja, dzim. 1894. g. 17. maijā Jaunpils pag. Abaviešos. Beidzis Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti. Bijis Beberenes lauksaimniecības skolas pārzinis. No 1940. g. strādājis Zvārdes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 15. februārī apcietināts un 1941. g. maijā bijis vēl Daugavpils cietumā, bet pēc tam nogalināts.

346. Kazimirs Rumaks, dzim. 1912. g. 25. oktobrī Mērdzenes pag. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu. No 1935. g. strādājis par skolotāju. 1940./41. m. g. Baltinavas 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 13. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

347. Edgars Rumba, dzim. 1904. g. 30. maijā Lielvircavas pag. 1928. g. beidzis Latvijas universitātes teoloģijas fakultāti. 1933. g. ieguvis licenciāta gradu Upsalas universitātē un 1939. g. — teoloģijas doktora gradu Latvijas universitātē. — Pēc studiju beigšanas Latvijas universitātē atstāts gatavoties zinātniskai darbībai pie reliģiju vēstures katedras. Sākot ar 1933. g. 1. jūliju apstiprināts par privātdocentu, ar 1936. g. — docents, no 1939. g. — vecākais docents, pēc tam ārķ. profesors. — Izpildīja arī garīdznieka pienākumus dažādās draudzēs, pie kam no 1931. g. līdz savai izsūtīšanai bija Rīgas zviedru draudzes mācītājs. Prof. E. Rumba darbojies arī par ticības mācības skolotāju Rīgas skolotāju institūtā un par docentu ev.-lut. baznīcas teoloģijas institūtā. — Sarakstījis apm. 10 darbus vispārīgā salīdzināmā reliģiju vēsturē un praktiskā teoloģijā; sākot ar 1934. g. rediģējis mēnešrakstu „Ārmisija”. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

348. Albīns Rupšenieks, dzim. 1909. g. 29. novembrī Bebreņes pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Bijis par skolotāju Bebreņes pag. Celminieku un vēlāk Bebreņes pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

349. Anna Ruško, dzim. Timma, dzim. 1909. g. 6. jūnijā Vidrižos. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Nautrēnu 6-kl. pamatskolas skolotāja, agrāk strādājusi Filandmuižas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

350. Jānis Ruško, dzim. 1905. g. 15. maijā Zvirgzdienes pag. Beidzis Ludzas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Nautrēnu 6-kl. pamatskolas pārzinis, agrāk strādājis Filandmuižas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. maijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

351. Aleksandrs Sallīšs, dzim. 1918. g. 8. augustā Cēsīs. Beidzis Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Elejas 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1940. g. 1. martā iesaukts obligātā kara dienestā. No Lienes nomietnes aizvests uz Padomju Savienību.

352. Elizabete Samoviča, dzim. Brūdere, dzim. 1911. g. 3. martā Basu pag. Naglu mājās. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Strādāja Klosteres, Padures, Basu pag. un Kuldīgas pils. II pamatskolās. No 1937. g. strādāja Kuldīgas pils. I pak. zēnu pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

353. Kārlis Sangovičs, dzim. 1903. g. 3. maijā Sakstagala pag. Beidzis Rēzeknes vidusskolu un Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. Ludzas valsts ģimnazijas direktors. Bijis skolotājs Zilupes pamatskolā, Latgales kurlmēmo skolā un Jaunjelgavas komercskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

354. Ludmila Sapožņikova-Voroņecka, dzim. 1921. g. 25. janvārī Preiļos. Beigusi I Daugavpils valsts vidusskolu. Dēmenes pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar piederīgiem aizvesta uz Padomju Savienību.

355. Vilma Selga, dzim. Jansone, dzim. 1907. g. 3. septembrī. Beigusi Talsu ģimnaziju. Strādājusi Talsu bērnu dārzā. — Aizvesta uz Padomju Savienību, pēc dažām ziņām viņa ceļā mirusi.

356. Elza Silčenko, dzim. Plakše, dzim. 1899. g. 10. novembrī Rīgā. Beigusi Krögera un Pētersa augstāko meiteņu skolu. Kalupes pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

357. Arturs Sīlis, dzim. 1904. g. Katvaru pag. Beidzis Rīgas pils. I vidusskolu un Latvijas konservātorijas speciālteātrijas klasi ar brīvmākslinieka gradu. No 1930. g. strādāja par skolotāju Ventspils valsts ģimnazijā, valsts komercskolā un arodskolā. Bijis Ventspils tautas konservātorijas direktors. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

358. Milda Sīlis, dzim. 1911. g. 13. augustā Bērzpils pag. Beigusi Rēzeknes skolotāju institūtu. Baltinavas pag. Pilskalna I pak. pamatskolas skolotāja, agrāk strādājusi Ausalas I pak. pamatskolā par pārzini. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

359. Aleksandrs Silovs, dzim. 1891. g. 28. decembrī Pildas pag. Beidzis reālskolu Maskavā, Maskavas tautsaimniecības institūtu un Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. Bijis par Balvu komercskolas direktoru, Rēzeknes valsts komercskolas direktoru, Ludzas valsts ģimna-

zijas inspektoru un Kārsavas pils. ģimnazijas direktoru. Lielnieku valdīšanas laikā skolotājs Ludzas valsts ģimnazijā un Ludzas valsts komercskolā. Paralleli skolas darbam vadījis Latgales tautas universitāti. — 1941. g. martā apcietināts un aizvests uz Rīgu. Par viņa tālāko likteni trūkst ziņu.

360. Izidors Sloka, dzim. 1906. g. 11. jūnijā Varakļāņu pag. Beidzis Jelgavas izglītības biedrības ģimnaziju pieaugušiem. Skolotājs Daugavpils valsts arodskolā. — Apcietināts 1941. g. jūnija sākumā. Par turpmāko likteni trūkst ziņu.

361. Tekla Sloskane, dzim. 1883. g. 25. novembrī. Pensionēta skolotāja. — 1941. g. 17. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

362. Elvira Silīņa, dzim. Reichmane, dzim. 1893. g. 25. septembrī Jelgavā. Beigusi J. Priedes siev. ģimnaziju Jelgavā. Pie Jelgavas siev. ģimnazijas beigusi 8. p. daļi. Rīgas pils. 9. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 27. jūnijā Vircavas pag. Saulgozēs viņa arestēta un paņēma līdzī kāda bēgoša bolševiku nodaļa. Par viņas tālāko likteni trūkst ziņu.

363. Antons Skrinda, dzim. 1902. g. 20. aprīlī Līksnas pag. Zabaltiškos. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursu. Bijis par skolotāju Višķu un Kalupes pag., bet pēdējā laikā Līksnas pag. Vabalas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

364. Antons Skuja, agr. Markēvičs, dzim. 1906. g. 26. jūnijā Krievijā, Kolpino pilsētā. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Agrāk strādājis Lašu valsts pamatskolā, bet no 1940. g. Rubenes valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

365. Elza Skuja, dzim. Toro, dzim. 1906. g. 8. aprīlī Mālpupes pag. Beigusi komercskolu. Agrāk strādājusi Lašu valsts pamatskolā un no 1940. g. Rubenes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

366. Kārlis Skuja, dzim. 1918. g. 4. jūnijā Rīgā. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Svētes pag. Ipaķ. pamatskolas skolotājs. — 1940. g. februārī iesaukts aktīvā kara dienestā. Tālāku ziņu par viņu trūkst.

367. Lūcija Skujevica, dzim. Ledīņa, dzim. 1894. g. 3. maijā. Beigusi Ķeniņas ģimnaziju. Strādājusi Rīgas pils. izgl. b-bas vidusskolā. No 1919. g. 23. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību kopā ar ģimeni.

368. Konstantīns Smirnovs, dzim. 1890. g. 2. februārī. 1940./41. m. g. Daugavpils valsts arodskolā mācīja krievu valodu. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

369. Vera Snegireva, dzim. Kazakeviča, dzim. 1905. g. 5. jūlijā Rīgā. Beigusi Lišinas ģimnaziju Rīgā un vasaras p. daļi. Rīgas pils. VII krievu pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

370. Augusts Sniedze, dzim. 1885. g. 26. jūnijā Sarkanu pag. Rakušos. Beidzis Pleskavas skolotāju semināru. No 1921. g. Ziedoņa 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

371. Valija Sņikere, dzim. Meiere, dzim. 1913. g. 18. jūnijā Ropažu pag. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Strādājusi Veclaircenes pag.

6-kl pamatskolā, Palsmanes pag. Ķempu pamatskolā un no 1940. g. Lielvārdes pag. Kaibalas pamatskolā. — 1941. g. 13. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

372. Ernests **Snikeris**, dzim. 1886. g. 21. maijā Piltenē. Beidzis Rīgas politehnikuma mehanikas nodaļu. Liepājas valsts tehnikuma un amatniecības skolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

373. Jānis **Soms**, dzim. 1907. g. 17. jūnijā Kalupes pag. Beidzis Daugavpils valsts vidusskolu un studējis Latvijas universitātes mežkopības fakultātē. Strādājis par skolotāju Ludzas valsts ģimnazijā. — Izsūtīts uz Padomju Savienību 1941. g. 15. jūnijā.

374. Mirdza **Sprince**, dzim. 1918. g. Strādājusi 1939./40. m. g. Liezeres pag. pamatskolā. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

375. Jānis **Sproģis**, dzim. 1895. g. 27. decembrī Gāršenes pag. Beidzis Jēkabpils tirdz. skolu un skolotāja tiesības ieguvis skolotāja sagatavošanas kursos. Strādājis par skolotāju Elkšņu I, II un valsts pamatskolā, 1938. g. pārcēlies uz Aknīstes valsts pamatskolu. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

376. Andrejs **Spudis**, dzim. 1880. g. 12. maijā Stelpes pag. Beidzis Baltija skolotāju semināru. Strādājis par skolotāju Stelpes p. g. Nizeres pamatskolā, ko pārkārtodams izveidojis par Stelpes 6-kl. pamatskolu. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

377. Pēteris **Stakle**, dzim. 1881. g. 24. septembrī Jaunburtnieku pag. Beidzis Pēterpils satiksmes ceļu inženieru institūtu 1906. g.

Līdz 1923. g. P. Stakle darbojās Krievijā. Jau studiju laikā P. Stakle strādāja pie Kamas upes pētīšanas darbiem un Orenburgas-Taškentas dzelzceļa dienvidu daļas būves. Pēc studiju beigšanas iestājās Krievijas ūdensceļu pārvaldē un strādāja pie daudziem lieliem darbiem hidrotehnikas nozarē. No 1910. g.—1912. g. bija Amuras ekspedīcijas hidrotehnikas nodaļas vadītājs, vēlāk vadīja meliorācijas un ceļu būves darbus Amuras apgabalā. 1918. g. strādāja Krievijas zinātņu akadēmijā pie upju kadastra sastādīšanas. No 1920. g.—1923. g. bija profesors Konstantīna mērniecības institūtā un Lauksaimniecības akadēmijā.

Pēc atgriešanās Latvijā ar 1924. g. sāka strādāt Jūrniecības departamentā par vecāko inženieri pētījumu un iekšējo ūdensceļu izbūves darbu vadīšanai; 1935. g. iecelts par Jūrniecības departamenta vicedirektoru, 1936. g. — par Ķeguma spēkstacijas būvinspektora palīgu un 1939. g. — par Jūrniecības departamenta direktoru, kādā amatā palīka līdz lielinieku ienākšanai Latvijā.

Bez visiem šiem pienākumiem P. Stakle visu laiku izpildīja arī skolotāja pienākumus bij. kultūrtechniskā skolā, vēlāk Rīgas valsts tehnikumā.

Latvijas universitātē P. Stakle par mācības spēku darbojies samērā nēilgu laiku — no 1940. g. 1. janvāra līdz viņa aizvešanai.

P. Stakle rakstījis žurnālos un dienas presē par hidroloģijas un ūdensbūvniecības jautājumiem; sarakstījis arī vairākus lielāka apmēra zinātniskus darbus savā speciālitātē. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

378. Alfrēds **Stakis**, dzim. 1904. g. 7. decembrī. Beidzis ģimnaziju un valsts centrālo paidag. institūtu Jelgavā. Upesgrīvas 6-kl.

pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

379. Hermīne Leontīne **Stake**, dzim. Gailīte, dzim. 1905. g. 30. decembrī. Beigusi Rūjienas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Upešgrīvas 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

380. Lilija **Staunē**, dzim. Zvirbule, dzim. 1905. g. 7. jūnijā Jaunlaicenes pag. Bērzukalnā. Kokneses pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 15. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

381. Matilde **Steke**, dzim. Arne, dzim. 1901. g. 22. janvārī Salas pag. Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes vēstures nodaju. Strādājusi par skolotāju Daugavpils apr. pamatskolās, Daugavpils pils. žīdu ģimnazijā un no 1940. g. Abavas pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

382. Arturs **Stradiņš**, dzim. 1907. g. 5. oktobrī. Beidzis Jēkabpils komercskolu. Skolotājs Saukas 2-gad. lauksaimniecības skolā. — 1941. g. 15. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

383. Žanis **Strautiņš**, dzim. 1909. g. 22. aprīlī Skrundā. Vidusskolu apmeklējis Liepājā, vēlāk Rīgā. Beidzis I. M. Fiziskās audzināšanas institūtu. No 1940. g. strādāja Aizputes valsts ģimnazijā par vingrošanas skolotāju. — Apcietināts 1940. g. 16. oktobrī. Kādu laiku turēts apcietinājumā Aizputē, tad aizvests uz Rīgu. Atrasts nogalināts Baltzera kapenēs kopā ar citiem upuriem.

384. Pēteris **Strazdiņš**, dzim. 1885. g. 6. septembrī Velķu pag. Kravažu mājās. Skolotāja tiesības ieguvis pie Rīgas māc. apgabala pārbaudījumu komisijas. Skolotāja darbā nostrādājis 25 gadus. Velķu pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

385. Paulīna **Stroda**, dzim. Leimane, dzim. 1908. g. 24. februārī Varaklāņu pag. Kokaru sādžā. Beigusi Varaklāņu valsts vidusskolu un Latgales skolotāju b-bas kursus. I Varaklāņu 6-kl. pamatskolas skolotāja. Agrāk strādājusi Daugavpils, pēc tam Rēzeknes apr. pamatskolās. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

386. Anna **Svenne**, dzim. Meldere, dzim. 1891. g. 13. augustā. Beigusi Maldoņa ģimnaziju un studējusi Latvijas universitātē. Strādājusi par skolotāju Barkavas pag. pamatskolā, Runtortas latv. pamatskolā, Ludzas kr. ģimnazijā, Ludzas pils. ģimnazijā. Pēc tam Zvirgzdenes pag. Strautiņu 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

387. Vilma **Sviestīņa**, dzim. 1901. g. 26. novembrī. Augstskolas izglītība. Kazdangas lauksaimniecības vidusskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

388. Veronika **Svilāne**, dzim. Tomaševska, dzim. 1903. g. Pēterpilī. Beigusi Rēzeknes valsts poļu vidusskolu un pārdag. kursus. Rēznas pag. Greiškāņu I pak. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

389. Kārlis Šies, dzim. 1901. g. 17. jūlijā Krimuldas pag. Beidzis Olava komercskolu. Rītupes krievu 6-kl. pamatskolas skolotājs — 1940. g. beigās apcietināts. Tālāku ziņu trūkst.

390. Eduards Šimanovičs, dzim. 1901. g. 15. septembrī Bērzgales pag. Lendžu sādžā. Beidzis Rēzeknes tirdzniecības skolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bērzgales pag. Ceplīšu pamatskolas skolotājs. — 1940. g. 14. septembrī apcietināts un ievietots Rēzeknes ciemā. 1941. g. 23. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

391. Leons Škinčs, dzim. 1895. g. 19. janvārī. Beidzis Rēzeknes tirdzniecības skolu, komercskolu Pēterpilī un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Strādājis Višķu, Ignatovas un Stoļerovas pamatskolā, pēdējā darba vieta Ozolaines 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

392. Jānis Šlesers, dzim. 1904. g. 25. aprīlī Rīgā, skolotāju ģimenē. Beidzis Rīgas pils. I vidusskolu un skolotāju institūtu Rīgā. Studējis Latvijas universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. Bijis par skolotāju Rīgas pils. 22. pamatskolā, par pārzini Iecavas pag. Mežnieku pamatskolā, Tervidānes un Rītupes valsts pamatskolā. Vēlāk pārzinis Pasienu valsts pamatskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību.

393. Olga Šlapina, dzim. Pokrovskaja, dzim. 1889. g. 21. jūnijā Pleskavas guberņā. Beigusi vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Purmalas pag. Verchovas 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta ar ģimeni uz Padomju Savienību.

394. Ludvigs Šmidchens, dzim. 1912. g. 17. augustā Talsu apr. Lībāgu pag. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu, studējis Latvijas universitātes arhitektūras fakultātē. Strādāja par skolotāju Rīgas pils. Kr. Barona (2.) pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

395. Jānis Šmīdts, dzim. 1876. g. 3. decembrī Rudbāržu Blokuplūnos. Ieguvis tautskolotāja tiesības; strādājis Ilmajas, Nīgrandes un Tāšu Padures pamatskolās. 1905. g. emigrējis. 1911. g. aizceļojis uz Kanādu, kur studējis Manitobas universitātē. No 1920. g. Izglītības ministrijas angļu valodas institūta direktors. Sastādījis angļu val. mācības grāmatas. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

396. Marta Šmite, dzim. 1900. g. 3. septembrī. Vācu valodas skolotāja Abrenes krievu ģimnazijā. — Aizvesta ar ģimeni 1941. g. 14. jūnijā uz Padomju Savienību.

397. Pēteris Špoģis, dzim. 1904. g. 18. jūnijā Aglonas pag. Beidzis Krāslavas ģimnaziju un Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Bijis par skolotāju Izvaltas, Jaunaglonas, Aizkalnes pag. Jaunzemju, Varkavas pag. Sutru un lielnieku laikā Aulejas pag. Grāveru pamatskolā. — 1941. g. 15. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

398. Virginija Špoģe, dzim. 1907. g. 20. aprīlī Preiļu pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Strādājusi par skolotāju Izvaltas, Jaunaglonas, Jaunzemju, Sutru un Aulejas pag. Grāveru pamatskolā. — 1941. g. 15. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

399. Olga Šteinharde, dzim. Bulte, dzim. 1911. g. 8. septembrī Ventspilī. Beigusi Ventpils ģimnaziju un Latvijas universitātes filozofijas un filoloģijas fakultātes ģermāņu nodaļu. No 1936. g. Rīgas valsts krievu ģimnazijas skolotāja. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

400. Elza Antonija Švedrevica, dzim. Liepiņa, dzim. 1906. g. 21. jūnijā Burtnieku pag. Beigusi Valmieras ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Rēzeknes pils. II pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 15. jūnijā aizvesta ar vīru uz Padomju Savienību.

401. Aleksandrs Švedrevics, dzim. 1899. g. 18. decembrī Rīgā. Vecāki fiziska darba strādnieki. Mācījies Nikolaja ģimnazijā Rīgā un galvenā fiziskās izglītības skolā Maskavā. Pēc tam papildinājies dažādosursos. Strādājis par sporta instruktoru Nižnij-Novgorodā. Sporta instruktors Rīgā. Vingrošanas skolotājs poļu vidusskolā Rēzeknē, Rēzeknes valsts ģimnazijā un Rēzeknes valsts skolotāja institūtā. — 1941. g. 14. jūnijā apcietināts, vēlāk apcietināta arī sieva, un abi aizvesti uz Padomju Savienību.

402. Bernhards Švirksts, dzim. 1902. g. 10. septembrī Līvānu pag. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu. Strādāja par skolotāju dažādās Daugavpils apr. un pilsētas skolās. Bijis vingrošanas skolotājs Daugavpils valsts skolotāju institūtā un Daugavpils valsts I. ģimnazijā. — Apcietināts 1941. g. 24. jūnijā, tālāku ziņu par viņu likteni trūkst.

403. Olga Tajat-Kielpša, dzim. 1886. g. Beigusi Bestuževa augst. sieviešu kursu Pēterpilī. Rēzeknes poļu ģimnazijas direktriete. Skolotājas darbā strādājusi 23 gadus. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

404. Jānis Teteris, dzim. 1874. g. Pļaviņu pils. 6-kl. pamatskolas pensionēts skolotājs. — Nogalināts kara apstākļos 1941. g. 30. jūnijā pie Gostījiem.

405. Marta Tetere, dzim. Diķe, dzim. 1894. g. 5. oktobrī Talsos, amatnieku ģimenē. Beigusi Olava komercskolu un pārdarboģiskos kursus Čaņkovā. Strādājusi par skolotāju Dienvidkrievijā, Nogaļes pag. Kaltenes ciemā un no 1925. g. Pāvilstas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

406. Elpidifors Tichonickis, dzim. 1875. g. 10. novembrī Vjatkas guberņā. Mācījies Pēterpils politechnikumā un Kazaņas garīgās akadēmijas vēstures-filoloģijas fakultātē. Bijis ģimnaziju un reālskolu inspektors un direktors Krievijā. Izglītības pārzinis Pleskavā. Rīgas valsts krievu ģimnazijas dibinātājs un pirmais direktors. — Arestēts, ievietots cietumā un bez vēsts pazudis. Domājams, ka nogalināts.

407. Manfrēds Timermanis, dzim. 1892. g. 9. janvārī. Nostrādājis 20 gadu par Vecumnieku pag. Viestura pamatskolas skolotāju. — Apcietināts 1941. g. 23. jūnijā un aizvests uz Bausku. Pēc dažām dienām pārvests uz Rīgu un 29. jūnijā centrālcietumā nogalināts.

408. Nikolajs Timofejevs, dzim. 1896. g. 21. aprīlī. Mācījies Rīgas politehniskajā institūtā. Robežu I pak. pamatskolas pārzinis, vēlāk Jaunsudrabu I pak. pamatskolas pārzinis. — Apcietināts un apcietinājumā miris.

409. Helena Tomaševiča, dzim. Plavska, dzim. 1903. g. 21. decembrī Daugavpilī. Beigusi Viļņas Adama Mickeviča ģimnaziju un Viļņas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultāti. Daugavpils pilsētas 8. pamatskolā skolotāja. — 1940. g. novembrī apcietināta, tālāku ziņu nav.

410. Elza Tomsons, dzim. 1899. g. 27. martā. Beigusi Valmieras ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursu. Ēveles pag. Ķeme-

res pamatskolas skolotāja, agrāk strādāja Skrudalienes valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta ar ģimeni uz Padomju Savienību.

411. **Eduards Trapša-Kārklis**, dzim. 1901. g. 28. martā Livānu pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis par skolotāju Kazinču, Mačānu, Grubuļu, Poguļankas, Putānu, Dunavas, Sprukstu un Liksnas pag. Mežciemā pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

412. **Zinaīda Trapša-Kārkla**, dzim. Māršāne, dzim. 1901. g. 30. augustā Madonas apr. Beigusi Rīgas pils. IV vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi Dunavas, Sprukstu un Liksnas pag. Mežciemā pamatskolās. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

413. **Apolonija Treikale**, dzim. Straupmane, dzim. 1893. g. 16. aprīlī. Beigusi Tukuma sieviešu ģimnazijas pedagogijas klasi. Kauņātas pag. Dubuļu iepak. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

414. **Milda Treimane**, dzim. Stāmure, dzim. 1890. g. 25. jūnijā Rīgā. Beigusi Maldoņa ģimnaziju ar pedagogisko klasi. Jelgavas pils. II (Dārtas) pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

415. **Edgars Pēteris Treimanis**, dzim. 1902. g. 5. martā Rīgā. Beidzis Rīgas reālskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis par skolotāju Zvirgzdienes pag., Nautrēnu pag. 6-kl. un ar 1940./41. m. g. Nautrēnu pag. Livzenieku 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

416. **Raimonds Treimanis**, dzim. 1918. g. Krievijā. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Augstkalnes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 10. aprīlī apcietināts. Noturēts Bauskas cietumā apmēram divas nedēļas, pēc tam nosūtīts uz Jelgavu. Pirms lielnieku atkāpšanās aizvests uz staciju; tālāku ziņu par viņu trūkst.

417. **Sergejs Trofimovs**, dzim. 1894. g. 19. septembrī Augspils pag. Beidzis ģimnaziju Pleskāvē un Tērbatas universitātes juridisko fakultāti. Bija Jaunlatgales apr. valdes loceklis un Saeimas deputāts no 1931. g. No 1934. g. 1. aug. referents krievu izglītības lietās Izglītības ministrijā. — Arestēts 1940. g. 9. augustā; 1941. g. 5. maijā tiesāts un nošauts. Viņa līķis atrasts Baltežera kapenēs.

418. **Makarijs Trusovs-Solovjevs**, dzim. 1888. g. 30. martā Vitebskas gub. Mācījies skolotāju seminārā un pedagogiskos kursus. Strādājis Linavas pag. Andr. Pumpura kr. 4-kl. pamatskolā. — Aizvests uz Padomju Savienību.

419. **Marija Trusova-Solovjeva**, dzim. Jesupova, dzim. 1895. g. 27. martā Rīgā. Mācījies vidusskolā un skolotāju sagatavošanas kursos. Strādājusi Linavas pag. Andr. Pumpura kr. 4-kl. pamatskolā. — Aizvesta uz Padomju Savienību.

420. **Jānis Tunte**, dzim. 1910. g. 22. janvārī Drustu pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Strādājis Ilūkstes apr. Dvīetes pamatskolā, tad Daugavpils apr. un pilsētas pamatskolās. 1940./41. m. g. bija skolotājs Daugavpils Ata Kronvalda pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā apcietināts, tālāku ziņu trūkst.

421. Ērna Ūdre, dzim. Garance, dzim. 1905. g. 17. augustā Sarkaņu pag. Beigusi Valsts centrālo pādagogisko institūtu. Bijusi par skolotāju Asūnes, Skaistas, Bērzaunes, Vējavas, Pustiņas un Dagdas pag. No 1939. g. strādāja Skaistas pag. Kazinču pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni izsūtīta uz Padomju Savienību.

422. Oto Umurs, dzim. 1906. g. 17. jūlijā Stāmerienes pag. Beidzis lauksaimniecības vidusskolu. Vingrošanas skolotājs Kārsavas valsts ģimnazijā. — Apcietināts 1940. g. jūnijā drīz pēc sarkanās armijas ienākšanas Latvijā. Par viņa likteni nav ziņu.

423. Kārlis Upītis, dzim. 1898. g. 25. oktobrī Aiviekstes Tinūzos. Beidzis tautskolu, Krustpils pils. skolu un skolotāju semināru Roslavļā-Krievijā. Bijis pamatskolas skolotājs. No 1934. g. Ilūkstes apr. skolu valdes priekšsēdētājs un tautskolu inspektors. — Aizvests uz Padomju Savienību.

424. Voldemārs Upītis, dzim. 1910. g. 17. janvārī. Beidzis Valkas valsts vidusskolu. Litenes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar piederīgiem aizvests uz Padomju Savienību.

425. Jāzeps Utināns, dzim. 1905. g. 26. oktobrī Preiļu pag. Beidzis Aglonas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Aizkalnes pag. Skudriņu 6-kl. pamatskolas skolotājs, agrāk strādāja Aizkalnes pag. 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 12. martā apcietināts un, domājams, 24. jūnijā izsūtīts uz Padomju Savienību.

426. Aloizs Vaivods, dzim. 1895. g. 23. jūlijā Rudzētu pag. Rusiņu sādžā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Līksnas pag. Vaboles pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

427. Bronislavs Vaivods, dzim. 1904. g. 14. janvārī. Agrāk strādājis Aulejas pag. Grāveru 6-kl. pamatskolā, pārcelts par skolas pārzini Vārkavas pag. Sutru 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 8. janvārī apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā, 24. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

428. Helena Valaine, dzim. Dīvana, dzim. 1905. g. 28. jūlijā Viļēnu pag. Beigusi Varakļāņu vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi Atašienes I pak. pamatskolā, Laboržu, Brāļu Skrindu 6-kl. pamatskolā, Grāveru, Kapiņu 6-kl. pamatskolā un pēdējā laikā Aglonas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā līdz ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

429. Adolfs Valbis, dzim. 1909. g. 4. janvārī Rīgā. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Talsu apr. Vandzenes Oktes pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

430. Helēne Valdmane, dzim. Undriča, dzim. 1888. g. 12. septembrī Sēlpilī. Mācījusies matemātiku Maskavas sieviešu augstākosursos un 1914. g. pie Maskavas universitātes izturējusi valsts eksāmenus. Berlīnē studējusi dabas zinātnes. 1940. g. 1. oktobrī sāk strādāt par matemātikas skolotāju Rīgas pils. Raiņa vidusskolā. — 1941. g. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

431. Aleksandrs Valters, dzim. 1890. g. 19. martā Ciblas pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis Eversmuižas pamatskolā un pēdējā laikā Ezersalas valsts palīgskolā Ciblas pag. — Aizvests uz Padomju Savienību.

432. Aleksis Vanags, dzim. 1905. g. 10. decembrī. Studējis Latvijas universitātē. Skolotājs Cēsu valsts arodskolā. — Apceitināts 1941. g. 6. martā. Tālākais liktenis nav zināms.

433. Kātrīna Vārpiņa, dzim. Brūkle, dzim. 1890. g. 29. septembrī Jūrkalnes pag. Izturējusi tautskolotājas pārbaudījumus pie Pēterpils mācības apgabala. Strādājusi par skolotāju Krievijā, Latvijā — Jūrkalnes pag. un no 1940. g. Pāvilstas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

434. Nikolajs Vasiljevs, dzim. 1916. g. 30. oktobrī. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Teteles pamatskolas pārzinis. — Apceitināts un ar māti izsūtīts uz Padomju Savienību.

435. Nikolīna Veetēva, dzim. Turka, dzim. 1890. g. 13. decembrī Rīgā. Beigusi Dolgichas siev. ģimnaziju un ieguvusi skolotājas tiesības. Strādājusi Lieknas 6-kl. pamatskolā un no 1920. g. Spāres 6-kl. pamatskolā. — Aizvesta 1941. g. jūnijā uz Padomju Savienību kopā ar vīru.

436. Adolfs Veidenbergs, dzim. 1907. g. skolotāju ģimenē. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Kabilē, Strazdē un Stendē. Boļševiku laikā pārcelts uz Talsu pilsētas pamatskolu. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

437. Stefānija Veikšane, dzim. Valeņika, dzim. 1902. g. Rēzeknes apr. Beigusi krievu ģimnaziju Pēterpilī. Maltas pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

438. Ernests Veinbergs, dzim. 1897. g. 6. augustā. Aizupes mežsaimniecības skolas fiziskās audzināšanas skolotājs. — Apceitināts 1941. g. 30. aprīlī; par tālāko likteni ziņu trūkst.

439. Gustavs Verners, dzim. 1886. g. 27. oktobrī Rīgā. Beidzis Nikolaja ģimnaziju Rīgā, mācījies Rīgas politehniskā institūtā un beidzis Latvijas universitātes arhitektūras fakultāti ar architekta gradu. Rīgas amatn. skolas un tehnikuma skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

440. Velta Elza Vidīņa, dzim. Čabule, dzim. 1902. g. 28. oktobrī Liepājā. Beigusi Latvijas konservātorijas klavieru klasi. Strādāja par mūzikas skolotāju Cesvaines valsts ģimnazijā, Daugavpils tautas konservātorijā, Daugavpils skolot. institūtā un no 1940. g. rudens Daugavpils valsts ģimnazijā par krievu valodas skolotāju. — 1941. g. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

441. Magdalēna Vīgante, dzim. Meija, dzim. 1902. g. 26. maijā Ķirbišu pag. Beigusi Valmieras pils. ģimnaziju un studējusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātē. 1924. g. 1. oktobrī iestājusies Izglītības ministrijas dienestā. Vidusskolu direktijas vecākā darbvede. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

442. Valfrīds Vīgants, dzim. 1899. g. 27. decembrī Cēsu Braķos. Beidzis Ausēja reālskolu Cēsīs, studējis Latvijas universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. Izglītības ministrijas vispārīgās daļas vadītājs, agrāk Izglītības ministrijas Skolu departamenta sekretārs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni izsūtīts uz Padomju Savienību.

443. Velta Viksne, dzim. Arāja, dzim. 1915. g. 28. aprīlī Sunākstes pag. Aušujos. Beigusi vidusskolu un skolot. sagat. kursus. Bērzigales pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar vīru izsūtīta uz Padomju Savienību.

444. Kārlis Vileišs, dzim. 1902. g. 1. novembrī Rundāles pag. Beidzis Kļaviņas ģimnaziju Bauskā un Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātes mežkopības nodaļu ar inženiera-mežkopja gradu. 1934. g. iecelts par mežziņa amatu kandidātu Ugāles virsmēžniecībā, vēlāk mežzinis Zilupes virsmēžniecībā un no 1940. g. Aizupes mežsaimniecības skolā skolotājs-mežzinis. — Apcietināts 1941. g. 7. janvārī; par tālāko likteni ziņu nav.

445. Bronislava Viļuma, dzim. Kliča, dzim. 1901. g. Pēterpilī. Beigusi ģimnaziju Pēterpilī. Maltas 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni izsūtīta uz Padomju Savienību.

446. Anna Virbule, dzim. Cepurīte, dzim. 1906. g. 12. novembrī Gudnieku pag., trūcīgā sīkzemnieku ģimenē. Beigusi Liepājas ģimnaziju un Jelgavas centrālo pēdāgoģisko institūtu. Basu pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

447. Freda Visokieha, dzim. Rostoka, dzim. 1903. g. 5. maijā. Beigusi vidusskolu. Boļševiku laikā iecelta par skolotāju Nīcgales 6-kl. pamatskolā. — Kopā ar ģimeni izsūtīta uz Padomju Savienību.

448. Vladimirs Visokiehs, dzim. 1899. g. 2. jūlijā. Beidzis krievu vidusskolu. Boļševiku laikā iecelts par skolotāju Nīcgales 6-kl. pamatskolā. — Kopā ar ģimeni izsūtīts uz Padomju Savienību.

449. Teodors Volframs, dzim. 1908. g. 5. maijā. Beidzis Latvijas universitātes medicīnas fakultāti. Direktors Liepājas pilsētas slimnīcā un Liepājas pils. slimnīcas zēlsirdīgo māsu skolas direktors. — 1941. g. 25. jūnijā nošauts plūdmalē. Apvainots par „signālizāciju vācu armijai ar baltiem dūmiem no mašīntelpu dūmeņiem.”

450. Vincents Vonogs, dzim. 1895. g. 14. februārī Krāslavas pag. Baložu sādžā. Beidzis skolotāju sagatav. kursus. Strādājis par skolotāju Krāslavas pag. pamatskolās un no 1925. g. Krāslavas valsts 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

451. Jēkabs Vorobjevs, dzim. 1907. g. 13. maijā Skrudalienes pag. Mācijies Daugavpils krievu ģimnazijā. Bijis skolotājs Salienes, Silenes un Skrudalienes valsts pamatskolā. — 1940. g. 1. augustā atlaists no darba. — 1941. g. 24. jūnijā apcietināts; tālāku ziņu trūkst.

452. Marianna Začesta, dzim. Trusova, dzim. 1912. g. 15. augustā Zvirgzdienes pag., sīkzemnieku ģimenē. Beigusi Ludzas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Bija skolotāja Runtortas un Līdumnieku 6-kl. pamatskolā. No 1940. g. novembra skolotāja I Pildas 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

453. Emīlija Zaiguma, agr. Flintera, dzim. Plase, dzim. 1895. g. 16. jūlijā. Beigusi N. Draudziņa siev. ģimnaziju. Subatas valsts pamatskolas skolotāja. Agrāk strādāja Ilūkstes apr. pamatskolās. — 1941. g. 14. jūnijā aizvesta uz Padomju Savienību.

454. Jānis Zaikovs, dzim. 1903. g. Bērzaunes pag. Beidzis Rīgas pils. 1. ģimnaziju un studējis Latvijas universitātes dabas zinātņu nodaļā. Līdzekļus studijām sagādājis, strādādams fizisku darbu, vēlāk bija kancelejas ierēdnis Skolu departamentā. No 1925. g. strādāja par dabas zinību un ģeografijas skolotāju Franču licejā (Rīgas pils. 9. ģimn.). — 1941. g. 14. jūnijā aizvests kopā ar ģimeni uz Padomju Savienību.

455. Otto Zakis, dzim. 1889. g. 26. aprīlī Atašienes pag. Beidzis vidusskolu un studējis Latvijas universitātes inženierzinātņu fakultātē. Dienēja Latvijas dzelzceļu virsvaldē par inspektoru. Rīgas valsts tehnikuma dzelzceļu ekspluatācijas nodaļā mācīja vairākus speciālus priekšmetus. — 1941. g. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

456. Alīna Zālite, dzim. Sproģe, dzim. 1911. g. 20. jūlijā Vecpiebalgas pag. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Bijusi par skolotāju Madonas apr., Cēsu apr. un pēdējā laikā Jaunpiebalgas draudzes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 4. jūlijā viņu kopā ar vīru nošāva sarkanarmieši.

457. Ernests Zālītis, dzim. 1912. g. 27. martā Burtnieku pag. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Cēsu apr. Launkalnes pamatskolā, Cēsu II pamatskolā, Daugavpils II pamatskolā un Jaunpiebalgas draudzes 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 4. jūlijā viņu kopā ar sievu nošāva sarkanarmieši.

458. Ernests Zālītis, dzim. 1907. g. 28. septembrī Mārsnēnu pag. Beidzis Rīgas valsts tehnikumu. Gulbenes valsts komercskolas skolotājs. — Apcietināts 1941. g. jūnijā. Par tālāko viņa likteni nekas nav zināms.

459. Dailonis Zālītis, dzim. 1907. g. 6. jūlijā. Beidzis vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis par skolas pārzini Indrā, bet ar 1940. g. Neretas 6-kl. pamatskolas skolotājs. — 1940. g. 26. septembrī apcietināts un bez vēsts pazudis.

460. Stefans Zaļivskis, dzim. 1897. g. 7. maijā Piedrujas pag. Beidzis baltkrievu skolotāju kursus. Bolševiku laikā strādāja Raudas valsts pamatskolā par skolotāju. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests ar ģimeni uz Padomju Savienību.

461. Jāzeps Zaščerinskis, dzim. 1909. g. 28. augustā Robežnieku pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Strādājis Robežnieku pag. pamatskolā, bet ar 1940./41. m. g. pārcelts uz Indras 6-kl. pamatskolu. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

462. Georgs Zaremba, dzim. 1892. g. 18. februārī Ciblas pag. Aizgāršas 6-kl. kr. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

463. Helēna Zaremba, dzim. Iljinska, dzim. 1892. g. 2. martā Pēterpilī. Beigusi ģimnaziju Pēterpilī. Aizgāršas 6-kl. kr. pamatskolas skolotāja. — 1941. g. 14. jūnijā ar ģimeni aizvesta uz Padomju Savienību.

464. Otto Zariņš, dzim. 1888. g. 12. oktobrī Zeltiņu pag. Strādājis par skolotāju Zeltiņu pag. pamatskolā, Rembātes pag. pamatskolā un pēdējā laikā Lejasciema pag. I pak. pamatskolas pārzinis. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests ar ģimeni uz Padomju Savienību.

465. Jānis Zavoloko, dzim. 1898. g. 5. janvārī. Strādāja Rīgas krievu ģimnazijās no 1930. g. līdz 1940. g. 31. jūlijam, kad arestēts un ievietots cietumā. — Par tālāko likteni nav ziņu.

466. Jānis Alfrēds Zeidmanis, dzim. 1899. g. 31. martā. Skolotājs Limbažu pils. pamatskolā un ģimnazijā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

467. Edmunds Ziemelis, dzim. 1880. g. 7. novembrī Bauskā. 1907. g. beidzis Rīgas politehniskā institūta inženierzinātņu nodaļu ar būvinženiera gradu; 1933. g. ieguvis inženierzinātņu doktora gradu Latvijas universitātē. No 1909. g. līdz 1916. g. inženieris Vitebskas guberņas valdē; tai pašā laikā blakus saviem inženiera pienākumiem darbojies arī par skolotāju Vitebskas ģimnazijās. No 1916.—1918. g. Rīgas-Orlas dzelzceļa inženieris pie jaunbūvēm. — Pēc pārnākšanas Latvijā, sākot ar 1918. g. oktobrī skolotājs A. Kļaušņas sieviešu ģimnazijā Rīgā. Ar 1919. g. 17. jūniju pārgājis Latvijas dzelzceļu dienestā, kur bija Ceļu un būvju virsvaldes galvenais direktors līdz 1921. g. 1. jūnijam. Sākot ar 1922. g. Iekšlietu ministrijas būvvaldes tehniskās padomes loceklis. — Mācības spēka gaitas Latvijas universitātē E. Ziemelis uzsāka jau 1919. g. kā docents, ar 1921. g. 1. septembri vec. docents inženierzinātņu fakultātē, no 1933. g. — profesors. Blakus saviem tiešajiem mācību spēka pienākumiem universitātē E. Ziemelis ieņēma arī vairākus administratīvus amatus: trīs reizes bija dekāns inženierzinātņu fakultātē. Gandrīz visus gadus prof. E. Ziemelis bija savas fakultātes delegāts universitātes padomē, tāpat ilgus gadus studentu tiesas loceklis. Divi reizes, kopā vairāk kā 4 gadus, prof. E. Ziemelis bij Latvijas izglītības ministrs. — Prof. E. Ziemelis noorganizēja un vadīja profesiju kameru no tās dibināšanas līdz likvidācijai. Daudz rakstījis par būvniecības jautājumiem speciālā periodiskā presē, pie kam no 1937. g. ieņēma Finanču ministrijas izdotā žurnāla „Economists” tehniskās daļas redaktora amatu. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

468. Vilhelms Teodors Zilnieks, dzim. 1888. g. 28. novembrī. Pie Ventspils reālskolas ieguvis pirmmācības skolotāja tiesības. Pirmā skolotāja vieta Fr. Klabja privātskolā Priekulē 1907. g. Pēc pasaules kara strādāja par skolotāju I Ventspils pils. pamatskolā, vēlāk VIII Ventspils pamatskolas pārzinis. 1940. g. V Ventspils pils. pamatskolas skolotājs. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar ģimeni aizvests uz Padomju Savienību.

469. Jānis Zivtiņš, dzim. 1897. g. 22. februārī Ramkas pag. Beidzis ģimnaziju. 1927. g. nobeidza Latvijas universitātes mechanikas fakultāti ar inženiera-mehaniķa gradu. — J. Zivtiņš bija pazīstams speciālists automotoru un lidmašīnu motoru būves jautājumos. No 1934. g. 1. maija līdz 1935. g. 1. jūlijam nodarbojās Valsts elektrotehniskā fabrikā kā konsultants mehāniskās nodaļas iekšdeģu motora jautājumos; no 1937. g. 1. febr. bij Ķeguma spēkstacijas būves inspekcijas pastāvīgs līdzstrādnieks. — Ilgus gadus J. Zivtiņš nodarbojies arī par speciālo priekšmetu skolotāju Rīgas pils. amatnieku skolā un tehnikumā. — Mācības spēka gaitas Latvijas universitātē J. Zivtiņš uzsāka 1937. g. kā privātdocents mechanikas fakultātē pie virzulmašīnu katedras. — 1941. g. 14. jūnijā aizvests uz Padomju Savienību.

470. Miķelis Zubkāns, dzim. 1911. g. 28. oktobrī Pēterpilī. Beidzis Rēzeknes skolot. institūtu. Kārsavas pils. latv. pamatskolas pārzinis. — 1940. g. 28. oktobrī apcietināts un izsūtīts uz Padomju Savienību.

471. Velta Zubkāne, dzim. Krīgere, dzim. 1908. g. 24. jūlijā Džūksteš pag. Beigusi I Jelgavas valsts klasisko ģimnāziju un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes baltu nodaļu. Strādāja par latviešu valodas skolotāju Kārsavas valsts ģimnāzijā. — 1941. g. 14. jūnijā apcietināta un kopā ar bērnu aizvesta uz Padomju Savienību.

472. Helēna Žuniņa, dzim. Vērdiņa, dzim. 1912. g. 13. septembrī Līksnas pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu un studējusi Latvijas universitātes dabas zinību un matemātikas fakultātē. Strādājusi par skolotāju Varnoviču pamatskolā un vairākās Daugavpils apr. skolās. No 1940. g. skolotāja I. Daugavpils valsts pamatskolā. — 1941. g. 14. jūnijā kopā ar vīru aizvesta uz Padomju Savienību.

Ar šai sarakstā minētajām 472 personām vēl nebūt nenoslēdzas viss upuru skaits, ko boļševiku terrors izrāva no Latvijas skolu darbinieku vidus.

Sarakstā uzņemti tikai tie skolu darbinieki, ko boļševiku vara aizrāva tieši no viņu darba lauka. Arī par tādiem boļševisma upuriem, kas vispirms padzīti no skolotāja darba vai neciešanai apstākļu dēļ paši aizgājuši un tikai pēc tam nogalināti vai deportēti, nav ziņojušas visas skolas. Vispārīgajos beigā gada upuru sarakstos šiem skolotājiem nereti uzdota tā nodarbošanās, kas tiem bijusi pēc skolas darba atstāšanas, lai gan dažs labs no tiem vairāk gadu desmitus nostrādājis skolu druvā. Nav ziņu arī par privātskolotājiem un tikai reti minēti tādu priekšmetu skolotāji, ko boļševiku laikā vairs nemācīja (relīģijas un militārā mācība).

No otras puses — dažos gadījumos par aizvestām bija pieteiktas personas, kas, sarkanai armijai Latviju atstājot, bija aizgājušas uz Padomiju laprātīgi. Pēc ziņu ievākšanas darba vietās, visi brīvprātīgie aizceļotāji svītroti no deportēto skaita.

Jāpiemin arī, ka no aizvestajiem augstskolu mācības spēkiem šai sarakstā minēti tikai tie, kas bijuši nodarbināti arī skolās vai kam viņu administratīvā un literārā darba dēļ bijuši tieši sakari ar skolu dzīvi. Augstskolu liktenis boļševisma varas laikā šai apskatā nemaz nav aplūkots. Tā vēl ir pavisam atsevišķa nodaļa sarkanās kultūras vēsturē mūsu zemē.

Daugavpils 1. pamatskolas drupas

Daugavpils 2. pamatskolas drupas

Daugavpils 8. pamatskolas (nepilnās vidusskolas) drupas

Daugavpils tautas augstskolas drupas

Boļševiku „gādība” par skolām

Vācu armijas dzīti, boļševiki pirms aizbēgšanas 1941. g. jūnija beigās paguva vairākās Latvijas pilsētās izdarīt lielus postījumus. Augšējie uzņēmumi rāda dažas no Daugavpilī nopostīto skolu drupām.

Deportēto un nogalināto skolotāju skaits pa apriņķiem un skolu tipiem
(Ziņas par 472 personām).

A p r i ņ ķ i	K o p s k a l t s			N o t i e m		
	V i r e s i	S i e v i e t e s	P a v i s a m	P a m a t s k o l u s k o l o t ā j i	Ģ i m n a z i j u u n a r o d u s k o l u s k o l o t ā j i	M ā c . t e s t ā ž u a d m i n i s t r a t . d a r b i n i t e k i
R ī g ā	63	21	84	18	49	17
Rīgas apr.	5	7	12	10	2	—
Cēsu "	5	5	10	8	2	—
Valmieras "	7	5	12	6	6	—
Valkas "	7	11	18	15	3	—
Madonas "	7	4	11	6	5	—
V i d z e m ē	31	32	63	45	18	—
Liepājas apr.	14	14	28	14	14	—
Aizputes "	5	8	13	10	3	—
Ventpils "	3	4	7	6	1	—
Ķuldīgas "	2	5	7	5	2	—
Talsu "	7	9	16	13	3	—
K u r z e m ē	31	40	71	48	23	—
Tukuma "	4	5	9	6	3	—
Jelgavas "	10	4	14	12	2	—
Bauskas "	5	2	7	7	—	—
Jēkabpils "	6	3	9	7	2	—
Ilūkstes "	15	9	24	23	—	1
Z e m g a l ē	40	23	63	55	7	1
Daugavpils apr.	50	30	80	65	15	—
Rēzeknes "	24	19	43	34	9	—
Ludzas "	31	18	49	37	12	—
Abrenes "	8	11	19	17	2	—
L a t g a l ē	113	78	191	153	38	—
P A V I S A M	278	194	472	319	135	18

Atskats

Noslēdzot šo mūsu jaunatnei un izglītības iestādēm tik liktenīgo 379 dienu apskatu, gluži dabīgi paceļas jautājums:

Kas tad bija tas raksturīgais šim boļševiku varas laikam, kas kā vētra pārbrāzās mūsu tautai un zemei? Un tad jāsaka: Tas bija laiks, kad sistematiski ārdīja mūsu tautas vienotību un sociāli ētiskās dzīves pamatus, kad, „pēc plāna un grafika“ grāva mūsu kultūru un saimniecību, lai tad uz mūsu labklājības drupām izveidotu kādu utopisku boļševisma iekārtu, lietojot vēl nepieredzētā apmērā melus, propagandu un terroru.

Melus bija tinušie jau paši pirmie boļševiku soļi mūsu zemē. Liekulīgais apvainojums, it kā Latvijas republika būtu gatavojusies uzbrukt Padomju Savienībai, bija simtprocentīgi meli, lai nezinātājiem kaut kā attaisnotu boļševiku armijas iebrukumu mūsu zemē. Un tad sākās istā melu maskarāde, kur patiesība bija atdevusi vietu vēl nepiedzīvotiem melu plūdiem tiklab avižrakstu slejās un grāmatās, kā arī varasvīru runās, apgalvojumos un solījumos. Savāds polārisms bija vērojams visā boļševiku varas laika dzīvē. Solīja brīvību, bet atnesa lielāko apspiestību; solīja labklājību, atnesa trūkumu un nabadzību; solīja augstāku kultūru, bet atnesa mākslas un izglītības pagrimšanu; solīja augstāku morāli, atnesa izvirtību; solīja tautas vienotību, bet īstenībā tautu sašķēla un sarīdīja brāli pret brāli, bērņus pret vecākiem un vecākus pret bērņiem; solīja taisnību, bet atnesa vēl nepiedzīvotu varmācību un terroru. Zinātnes vietā bija stājies pilnīgi no dzīves atrautais marksisms ar dialektiskā materiālisma tezēm, bet audzināšanu aizstāja — boļševisma iedresēšana, lietojot melīgu propagandu un naida kultu.

Lielākais ļaunums, ko boļševiku laiks atnesa mūsu tautai un sevišķi jaunatnei, bija garīgo vērtību profānācija un iznīcināšana. Tāpēc arī uzpeldēja savlabuma meklētāji, mazvērtīgu indivižu bari, kam agrāk nebija nekādas iespējas apmierināt savu godkāri vai tieksmi bez pūlēm baudīt dzīves ērtības, — tie tagad bija rikotāji, vadītāji un tautas audzinātāji. Visplašākās iespējas bija pavērušās ļaudīm, kam nav nekādas garīgas stājas. Ļaunākajam oportunistam ar to bija radušās vislielākās iespējas, arī atriebībai un izrēķināšanās priekam.

Kā no rāvaina purva nākuši plūdi boļševisms pārbrāzās mūsu zemei, nevien atstādams savus indīgos nogulsņējumus, bet arī aizraudams nāvē tūkstošus vīru un sievu, — tos, kas visciešāk nostājās pret sarkano varu, un tiem līdzī arī bērņus, skolu jaunatni un sirmgalvjus. Tie ir svēts upuris par mūsu zemes brīvību un latviešu tautas gaišāku nākotni.

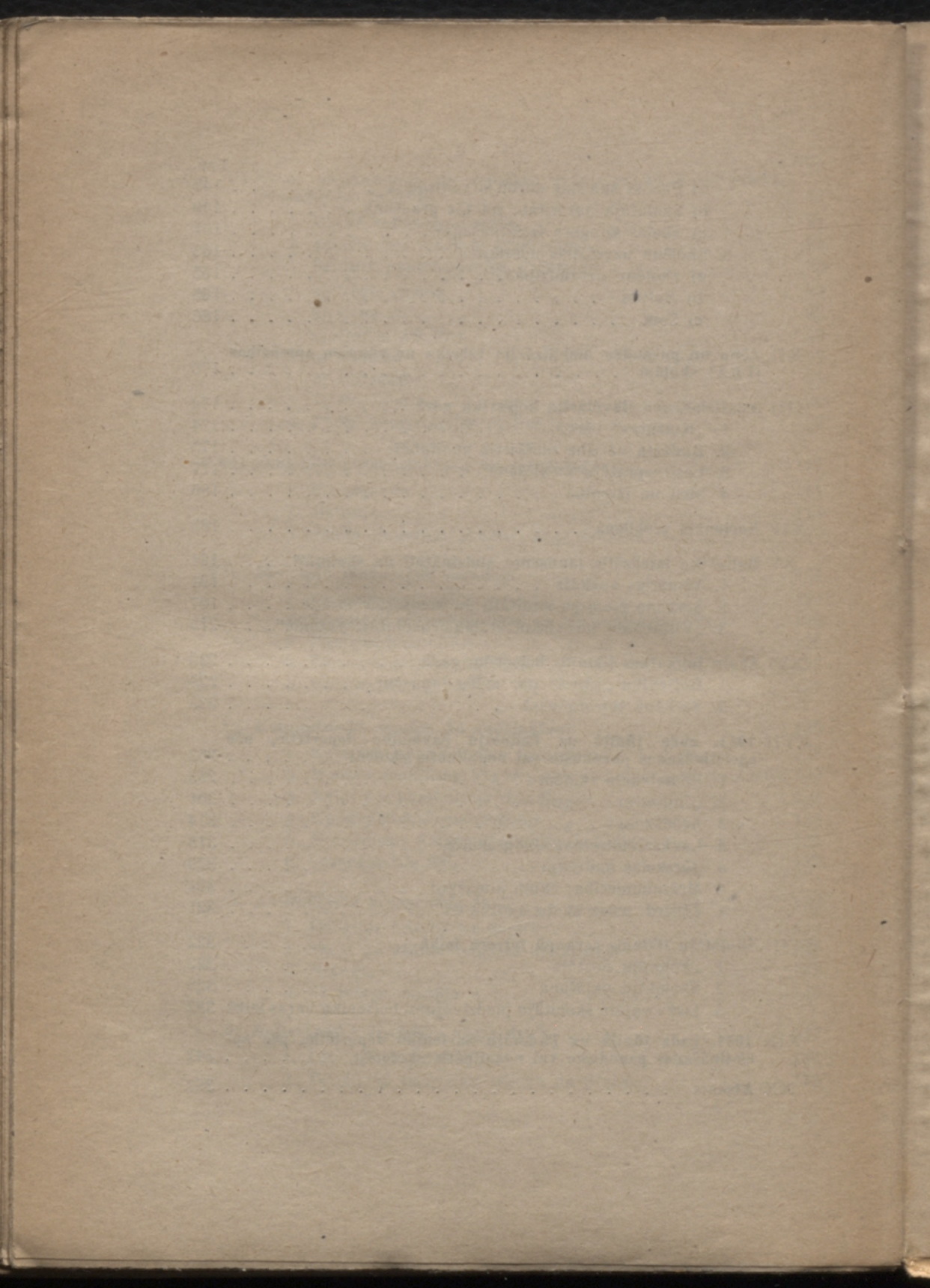
Šie boļševiku terrora upuři ir arī drošākais apliecinājums, ka latviešu tauta ir garīgi vesela, ka tai nav nekā kopīga ar Sarmatijas līdzenumos radušos boļševismu, ka tās ceļš ir gadu tūkstošos pārbaudītās Eiropas tautu kultūras ceļš.

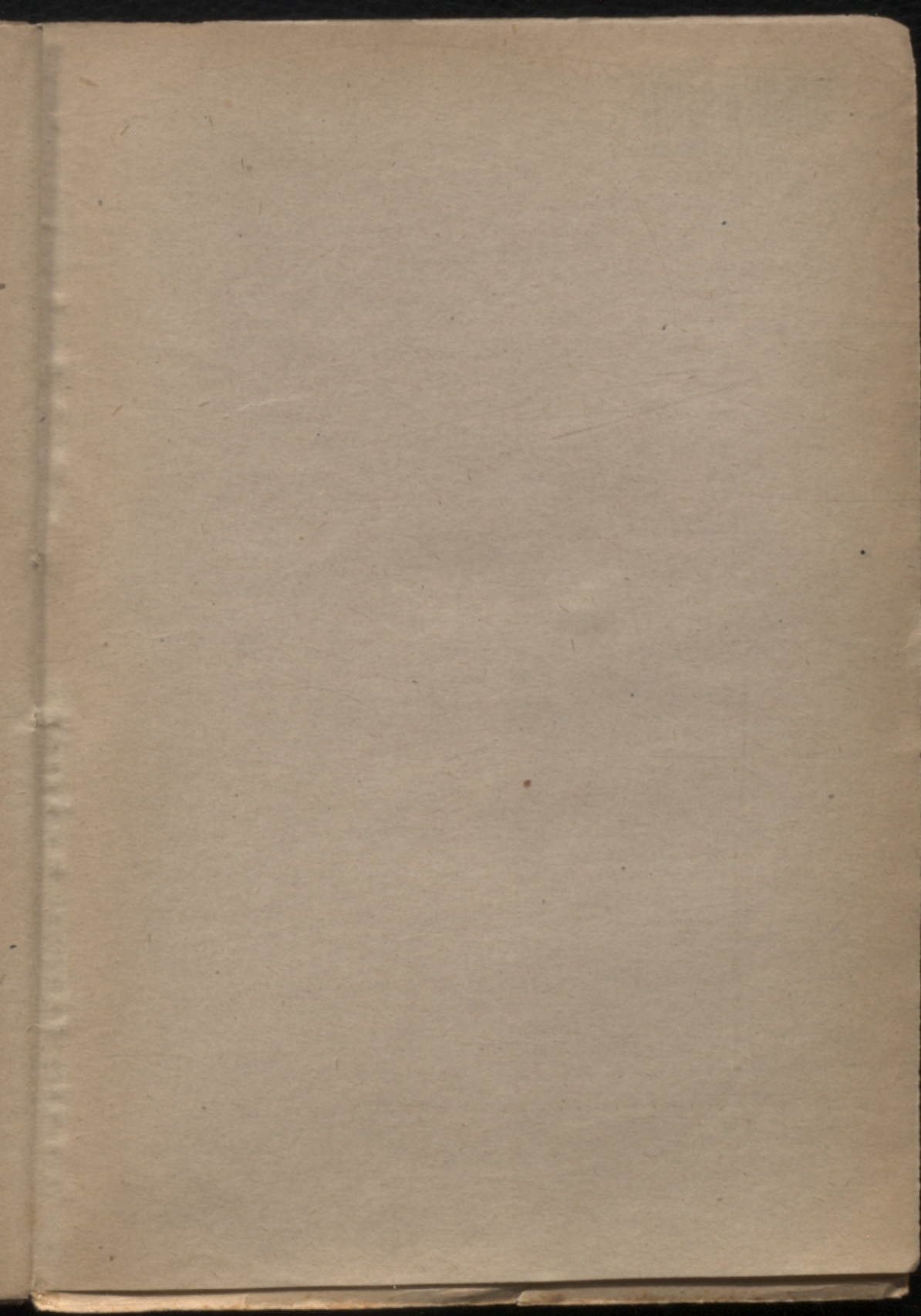
Saturs

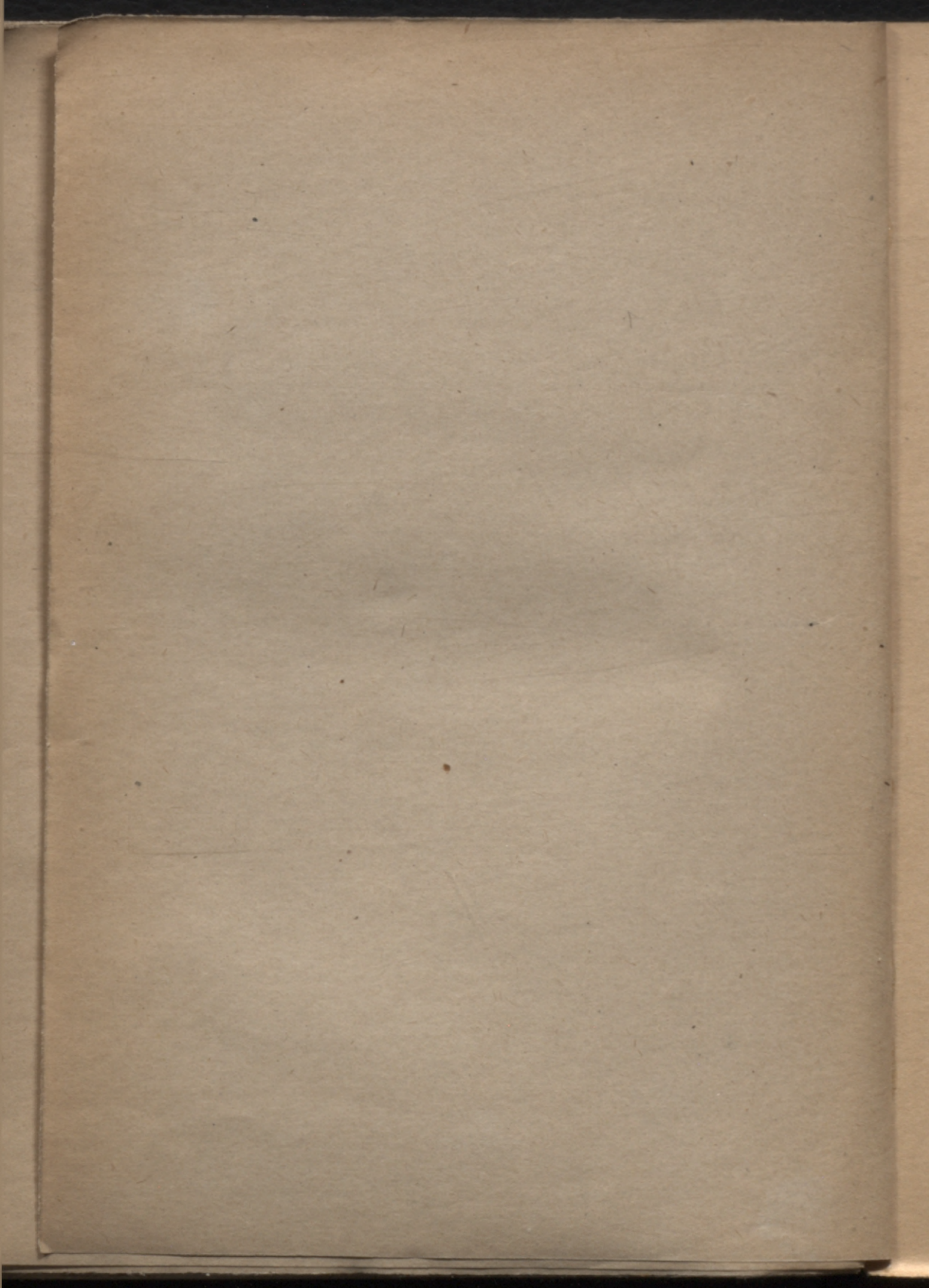
	Lpp.
Ievadam	5
I Sarkanā kultūras izkārtne un īstenība	7
II Skolu dzīve līdz boļševiku iebrukumam	16
III Pirmās pārmaiņas skolu dzīves vadībā un iekārtā	21
1. Personāla maiņa skolu administrācijā	21
2. Pirmie vispārīgie skolu dzīves pārkārtojumi	23
3. Skolu sistēmas maiņa	28
IV Dažādu organizāciju, komiteju un personu jaukšanās skolu dzīvē	30
1. Latvijas Leņģina komunistiskā jaunatnes savienība jeb komjaunatne	30
2. Sarkanie pionieri	32
3. Skolēnu komitejas	37
4. Starptautiskā palīdzības organizācija revolūcionāriem cīnītājiem (MOPR)	38
5. Osoaviachims	39
6. Skolēnu pašdarbības pulciņi	39
1. Vecāku komitejas	41
2. Skolu darbinieku arodbiedrība	42
3. Darba vietas, darba ražības u. c. komitejas	42
4. Skolotāju darba apvienības	43
5. Skolu šefi	44
V Darbs boļševiku reformētajā skolā	45
1. Skolu ēku un telpu boļševistiskā apdare	45
2. Pirmā diena boļševizētā skolā	47
3. Skolu bibliotēku tīrīšana	47
4. Sarkanie stūriši	49
5. Sienas avīze	50
6. Sociālistiskās sacensības	54
7. Skolotāja sabiedriskais darbs	58
8. Skolu piedalīšanās boļševiku svētkos un svinībās	62
9. Skolēnu vasaras prakse lauku saimniecībās	70
10. Viss pēc plāna!	72
11. Kancelejas rakstu plūdi	75

	Lpp.
VI Skolu programmas un mācības grāmatas kā boļševistiskas propagandas līdzeklis	81
1. Darbs bez programmām	81
2. Skolēni bez mācības grāmatām	82
3. Beidzot parādās skolas grāmatas	83
a) Tēvu valoda	84
b) Ģeografija	85
c) Dabas mācības	90
d) Vēsture	92
e) Glītraksts	95
f) Matēmatika	95
4. PSRS konstitūcijas mācība	95
VII Skolotāju pāraudzināšana un sagatavošana	111
1. Propaganda	111
2. Metodes	113
3. Jaunu skolotāju „kadru“ sagatavošana	120
VIII Skolotāju materiālais stāvoklis	124
1. Alga un pirktpēja	124
2. Skolotāju algas līdz 1940. g. un boļševiku laikā	125
3. Pasakaīnā dārdzība	126
4. Slimo skolotāju ārstēšana	127
5. Pensionāru stāvoklis	127
IX Komūnistiskā morāle un audzināšana	129
1. Komūnistiskās morāles relatīvisms	129
2. It viss ir morālisks, kas vien veicina komūnisma revolūciju	129
3. Naidis kā komūnisma dzinējspēks	131
4. Komūnistiskais patriotisms	132
5. Komūnisms kā ģimenes saišu ārdītājs	133
6. Seksuālā izlaidība	137
X Antirelīģiskā propaganda skolā	139
1. Reliģijas brīvība uz papīra	139
2. Skola kā aktīva reliģijas apkarotāja	141
3. Metodes	142
4. Skolotāju nostāja	145
XI Boļševistiskā disciplīna skolu dzīvē	147
1. Disciplīnas jēdziens	147
2. Disciplīna boļševiku teorijā un prakse	148

	Lpp.
a) Chaoss skolēnu darba organizācijā	148
b) Skolotāja autoritāte un tās graušana	149
c) Skolas kopgāra iznīcināšana	161
3. Skolēnu uzvešanās noteikumi	163
a) Skolēnu uzraudzība	165
b) Balvas	165
c) Sodi	166
XII Zēnu un pusaudžu mobilizācija fabriku un rūpnieu apmācības (FRA) skolām	170
XIII Analfabētisma likvidācija boļševiku garā	174
1. „Kultūras“ vārdā!	174
2. Budžeta kārtībā piešķirtie analfabēti	175
3. Lasītnepratēju meklēšana	177
4. Meli un istenība	180
XIV Nacionālā problēma	183
XV Boļševiku izredzētie jaunatnes audzinātāji un skolotāji	191
1. Vispārīgs apskats	191
2. Sarkano pionieru vadītāju un komsorgu parāde	197
3. „Vislabākie un viskultūrālākie skolotāji pasaulē“	215
XVI Skolu jaunatnes liktenis boļševiku gadā	229
1. Boļševiku „rūpes“ par mūsu jaunatni	229
2. Sarkanā terrora varā	233
XVII 1941. gada jūnijā uz Padomju Savienību deportētie, pēc apcietināšanas pazudušie vai nogalinātie skolēni	253
1. Pamatskolu skolēni	253
2. Ģimnaziju „	301
3. Arodskolu „	314
4. Lauksaimniecības skolu skolēni	318
5. Jūrskolas audzēkņi	320
6. Mežsaimniecības skolu audzēkņi	321
7. Žēlsird. māsu skolu audzēknes	321
XVIII Skolotāju liktenis sarkanā terrora laikā	322
1. Skolotāju nostāja	322
2. Skolotāju vajāšana	326
3. Dažu vajāto skolotāju piedzīvojumi boļševiku varas laikā	332
XIX 1941. gada jūnijā uz Padomju Savienību deportētie, pēc apcietināšanas pazudušie vai nogalinātie skolotāji	342
XX Atskats	393

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309057853

apv
4

Roll 58°